

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

X - 2/4
-

DET NORDSLESVIGSKE --- SPØRGSMÅL

1864-1879

AKTSTYKKER OG BREVE TIL BELYSNING AF
DEN DANSKE REGERINGS POLITIK

PAA UDENRIGSMINISTERIETS FORANSTALTNING

UDGIVET AF

AAGE FRIIS

I. BIND

FRA EFTERAARET 1864 TIL MARTS 1868

Roehström

KØBENHAVN

HENRIK KOPPELS FORLAG

1921

FORORD

DA det nordslesvigske Spørgsmaal i 1918—20 blev løst ved Versaillesfredens Bestemmelser om en Folkeafstemning i Slesvig, som den der i sin Tid var fastsat i Pragfredens Art. V, besluttede det danske Udenrigsministerium uden Forbehold at gøre Rede for de Bestræbelser, de skiftende danske Regeringer siden 1864 havde udfoldet for Nordslesvigs Genforening med Danmark.

Ministeriet anmodede mig om at besørge Udgivelsen af en Samling Aktstykker til Belysning af det nordslesvigske Spørgsmaal 1864—1879. Samtidig udarbejdede jeg en Fremstilling af dette Spørgsmaals Historie paa Grundlag dels af hele det Materiale, hvorpaa Aktstykkесamlingen bygger, dels af det øvrige store officielle eller private Stof, der ikke har kunnet medtages i denne Publikation.

Formaalet har været at belyse de skiftende danske Regeringers Politik i den Periode — mellem Freden i Wien 30. Oktober 1864 og Offentliggørelsen af Ophævelsen af Pragfredens Art. V i 1879 — da det var muligt praktisk at arbejde for Nordslesvigs Genforening med Danmark. Man har ikke villet indskrænke sig til at offentliggøre de vigtigste officielle Aktstykker — Udenrigsministeriets Betænkninger, Forestillinger og Instrukser, Gesandternes Indberetninger og deslige — der kunde fastslaa Regeringens Handlinger. Man har ogsaa villet gøre Rede for Overvejelser og Synspunkter hos de ansvarlige Regeringer, deres Raadgivere og Hjælpere med Hensyn til dette nationale Livsspørgsmaal. De nævnte Akter suppleres derfor med private Breve, vekslet mellem de forskellige Udenrigsministre, den ledende Mand i Udenrigsministeriet, Direktør P. Vedel, de danske Gesandter, der har beklædt de vigtigste Poster, særlig Kammerherre C. G. Quaade i Berlin, samt Privatmænd, der paa forskellig Maade har været med i Arbejdet, og hvis efterladte Papirer indeholder Oplysninger af Værdi. Yderligere har ved Tilrettelægnngen af Materialet kunnet benyttes vigtige Aktstykker fra uden-

landske Arkiver. Det østrigske Udenrigsministerium har i Afskrifter, Excerpter eller Referater stillet sine Akter vedrørende det nordslesvigske Spørgsmaal til Raadighed; i det svenske Udenrigsministeriums Arkiv i Stockholm og i det franske Udenrigsministeriums Arkiv i Paris har Udgiveren haft Lejlighed til at gennemgaa alt væsentligt Materiale vedrørende Spørgsmaalet. I Slutningsbindet af Udgaven vil nogle østrigske og svenske Akter blive offentliggjort, men da den væsentligste Del af de franske Akter, der særlig for Aaret 1870 har stor Betydning for mig, vil fremkomme i det franske Udenrigsministeriums Kildeværk: »Origines diplomatiques de la Guerre Franco-Allemande 1870-71«, vil de, efter den franske Arkivledelses Ønske, ikke blive aftrykt her. Indholdet har uden Forbehold kunnet benyttes ved Aktstykkesamlingen og ved Fremstillingen af det nordslesvigske Spørgsmaals Historie. De preussisk-tyske Akter har ikke kunnet benyttes; en Anmodning fra det danske Udenrigsministerium til Udenrigsministeriet i Berlin om Tilladelse for Udgiveren til at gøre sig bekendt ogsaa med Aktmaterialet i Berlin er blevet afslaaet med Meddelelse om, at det tyske Udenrigsministerium i en nær Fremtid vilde offentliggøre Materialet. Akterne i Foreign Office i London er ikke tilgængelige efter 1870.

Det Akt- og Brevmateriale, der har staaet til Raadighed, kan selvfølgelig ikke offentliggøres fuldstændigt; alene Omfanget af den diplomatiske Korrespondance har paabudt en betydelig Begrænsning. Saavel i Instrukser og Indberetninger som i den private Brevveksling findes idelig Gentagelser, almindeligt bekendt Nyhedsstof og Betragtninger, fremkaldt af de daglig skiftende politiske Konstellationer, der har kunnet udgaa som uvæsentligt. Brevvekslingen mellem Udenrigsministeriets Ledere og Raadgivere indeholder meget af helt privat Karakter, enkelte Ytringer har maattet forbigaaes af Hensyn til nulevende. Om nogle faa Udeladelser, hvorom der har været forhandlet mellem Udgiveren og Udenrigsministeriet, har der været Enighed. *Men ingensomhelst Udeladelse enten i de officielle Akter eller Privatbrevene er foretaget af politiske Grunde, og intet er udeladt, der i nogen Maade kan ændre Opfattelsen af de politiske Hovedlinier eller væsentlige Enkeltheder.*

For Udgivelsen, der er sket efter de almindelige Principper for en saadan Kildepublikation, bærer Udgiveren Ansvar. Foruden det Stof, der direkte vedrører det nordslesvigske Spørgsmaal, vil der i Samlingen findes adskilligt vedrørende den danske indre Politik, der staaer i mere indirekte Forbindelse der-

med, i Særdeleshed i de store Brevvekslinger mellem Grev C. E. Frijs, P. Vedel og Quaade. Af Hensyn til Vanskeligheden ved at udskille Dele af disse Breve, der som Helhed har meget stor Interesse, er saa overordentlig karakteristiske for Brevskriverne, og ved Omtalen af indrepolitiske Forhold ogsaa bidrager til Forstaaelsen af f. Eks. Grev Frijs' Udenrigspolitik, har man ment at burde medtage ogsaa dette Stof. Det samme gælder en Del Udtalelser af ret personlig Karakter i Brevene fra Grev Frijs til P. Vedel og Quaade, der gør Billedet af hans Personlighed fyldigere.

Omtale af dansk Udenrigspolitik og af den almindelige europæiske Politik, der ikke direkte vedrører det nordslesvigske Spørgsmaal, er saa vidt muligt forbigaaet, saaledes Forhandlingerne om de vestindiske Øers Salg. Ligeledes er principielt udeladt, hvad der omhandler de lange Forhandlinger med Preussen om Undersaats- og Værnepligtsforhold i Slesvig, om Forstaaelsen af Wienerfredstraktatens Art. 19, Aabenraakonventionen og lignende. Spørgsmaal, der i og for sig kunde have Interesse.

Kildematerialet er gengivet i bogstavret Overensstemmelse med Forlægene; Originaler (Udfærdigelser) er altid benyttet, hvor intet andet udtrykkelig er angivet. I Retskrivning og Tegnsætning er der foretaget enkelte uvæsentlige Rettelser og Læmpelser, særlig hvor Ordre eller Depecher er udfærdiget af Afskrivere. Ligeftremme Fejl er rettet, men i Grev Frijs' kraftige, men ofte knudrede Stil er der næsten ikke foretaget Ændringer; Stilen giver Indtryk af Manden. Noterne er indskrænket til det nødvendigeste, idet en Vejledning til Læsningen vil foreligge i den ovenfor omtalte historiske Fremstilling af den danske Regerings Politik. Et Personregister i Slutningen af Værket vil indeholde fornødne Oplysninger.

Sammenstillingen af Materialet har frembudt meget store Vanskeligheder, da de ældre Dele af Udenrigsministeriets *politiske* Arkiv ikke har været systematisk ordnet og efter den nylige Aflevering til Rigsarkivet endnu kun er underkastet en foreløbig Gennemgang, der ikke har kunnet gaa i Detailler. De indkomne politiske Depecher er ikke alle lagt efter Journalbetegnelser, mange af dem er som Følge af fortsat Benyttelse løbet videre frem og kan muligvis engang komme for Dagens Lys fra en langt yngre Sag; de udgaaede politiske Skrivelser er som oftest ikke afskrevet i Registraturen. P. Vedels Koncepter er med Indlæg af forskellig Art holdt for sig selv i særskilte Pakker, der dog ingenlunde indeholder alt, hvad man kunde

vente at finde der, men undertiden andet. De særlig fortrolige Akter vedrørende det slesvigske Spørgsmaal er vistnok blevet opbevaret af Vedel i et Slags Separatarkiv; efter hans Afgang er dette ikke blevet systematisk opløst. Alt dette forklarer, at adskillige Akter ikke har været til at finde, og at andre først er fremdraget, efter at Teksten har været opsat, saaledes at de maa trykkes i et Tillæg til sidste Bind, hvortil der i Noterne til dette Bind flere Steder har maattet henvises.

Hvor intet andet angives, findes Materialet i Udenrigsministeriets Arkiv (U. A.), der allerede er afleveret til eller vil overgaa til Rigsarkivet (R. A.). P. Vedels Privatpapirer er stillet til Raadighed af P. Vedels Efterladte og af Amtmand, Kammerherre Axel Vedel. Alle Kammerherre Quaades efterladte Privatpapirer findes i Rigsarkivet, efter at nogle Supplementer er skænket dertil af hans Sønsøn, Hr. Sekretær cand. jur. Poul Quaade. Udenrigsminister Rosenørn-Lehns Papirer er overladt til Benyttelse af Hofjægermester F. Rosenørn-Lehn til Oreby. Af Breve til Grev Frijs findes kun ganske enkelte, der tilfældigt er bevaret — i Koncept eller Udfærdigelse — mellem Quaades og P. Vedels Papirer; Hovedmassen af Grev C. E. Frijs' efterladte Papirer blev efter hans Død paa hans udtrykkelige Forlangende tilintetgjort af hans Søn, Grev Mogens Frijs. I et Brev til P. Vedel af 20. August 1896 omtaler Grev Frijs, at han i sin Ministertid har ført Dagbøger, som han agter at efterlade sine Børn. Hans nulevende Børn har aldrig hørt Tale om saadanne Optegnelser, og trods omhyggelig Eftersøgning har saadanne eller andre tilsvarende Papirer ikke kunnet findes. Hr. Etatsraad Poul Andræ har meddelt nogle Breve fra Grev Frijs til C. G. Andræ. Professor P. L. Panums Papirer er stillet til Raadighed og skænket til Rigsarkivet af hans Søn, Professor P. Panum, medens cand. pharm. A. E. M. Schleisners Breve er meddelt af hans Broder, cand. phil. O. A. Schleisner.

Fra Rigsarkivets Samlinger, særligt fra A. F. Kriegers og Regenburgs efterladte Papirer er hentet adskilligt Materiale, der dels vil findes aftrykt her, dels vil blive benyttet til min historiske Fremstilling. Hr. Lensgreve C. C. Holstein-Holsteinborg har meddelt, at hans afdøde Fader, Konseilspræsidenten 1870—74, Grev L. Holstein-Holsteinborg, ikke har efterladt sig politiske Papirer. Heller ikke Justitsminister, Kammerherre E. Heltzens efterladte Papirer synes at være bevaret, og af Jules Hansens Papirer vedrørende Nordslesvig findes intet i hans Families Eje eller i det franske Udenrigsministeriums Arkiv.

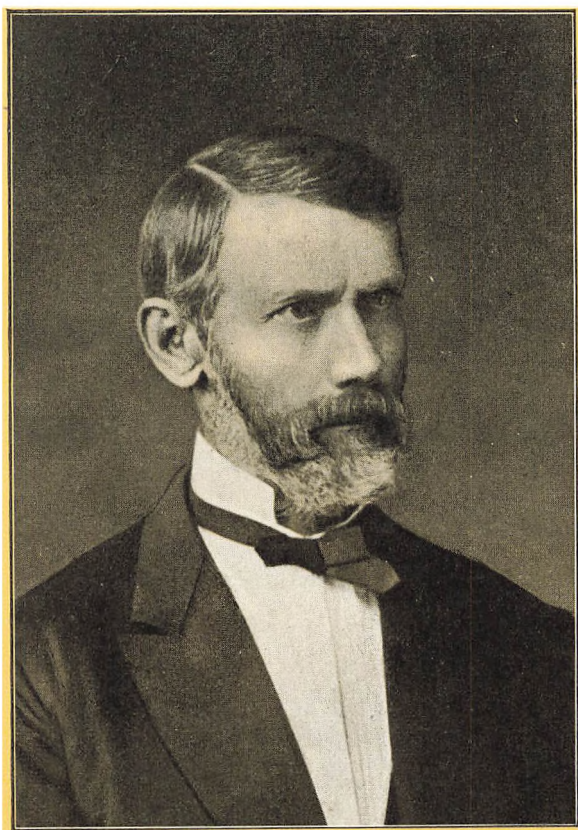
Det foreliggende første Bind af Aktstykkесamlingen belyser Ministerierne Bluhmes og Frijs' nordslesvigske Politik fra de sidste Maaneder af 1864 til Marts Maaned 1868, da de direkte Forhandlinger med Preussen om Gennemførelsen af Art. V gik i Staa. I denne Periode tog den danske Regering Standpunkt til Spørgsmaalet om, hvorledes man vilde tilstræbe en Ændring af Freden i Wien; man tilrettelagde den Politik, der blev fastholdt, indtil Nordslesvigs Genforening med Danmark var fuldbyrdet i Foraaret 1920. Af Hensyn hertil er saavel de officielle Akter som meget privat Brevstof for disse første Aars Vedkommende gengivet udførligt. For den følgende Periode vil større Begrænsning finde Sted; Principperne er da fastslaaet, og de direkte Forhandlinger om Udstrækning og Form for en Genforening ophører.

Udenrigsministeriet og Udgiveren takker de ovenfor nævnte, der med Beredvillighed og Interesse har stillet betydningsfuldt Materiale til Raadighed. Udgiveren retter en særlig Tak til de mange, der har bistaaet ved Arbejdet, særligt til Kammerherre Axel Vedel og Grev Mogens Frijs, der har gennemlæst store Dele af Brevstoffet og givet værdifulde Oplysninger og Henstillinger. Ligeledes takkes Embedsmændene i de fremmede udenrigsministerielle Arkiver, i Paris Direktøren M. Piccioni og Underdirektøren M. Rigault, i Wien Archivrat Dr. Josef Mayr, der har besørgt Gennemgangen af de østrigske Akter, i Stockholm Kammerherre Sandgren og Dr. Hedin, endvidere Embedsmændene i det danske Udenrigsministerium, i Rigsarkivet og i Krigsministeriets Arkiv samt de danske Gesandter i Berlin, London, Paris, Stockholm og Wien. Hr. cand. mag. Aage Wiberg skylder jeg Tak for omhyggelig Besørgelse af Kollationering og Korrektur.

København, 22. Oktober 1921.

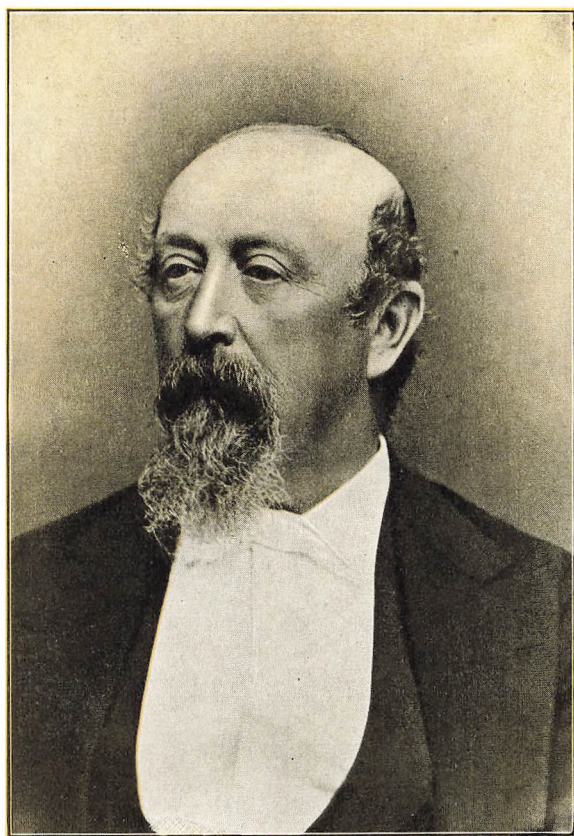
AAGE FRIIS.

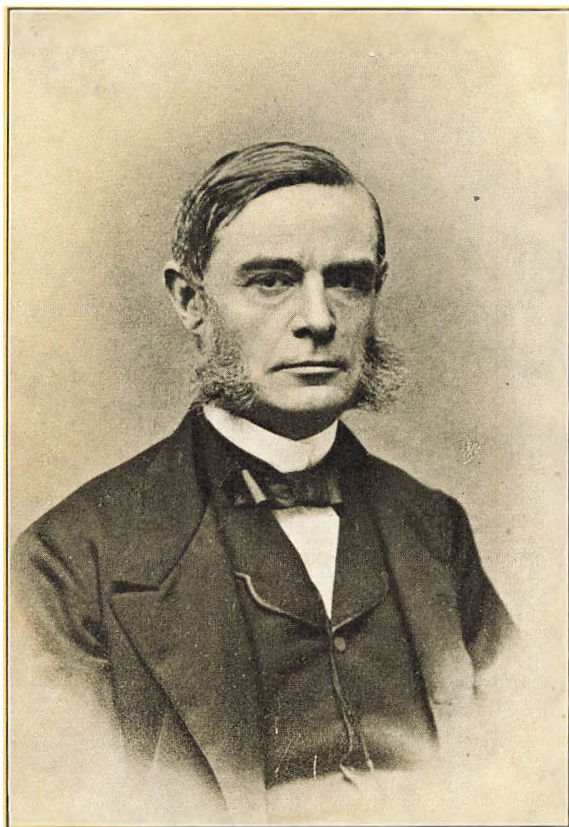

Peters

H. H. H.

G. Grand

J. J. Kausen.

INDHOLD:
AKTER OG BREVE FRA DANSKE
ARKIVER
JANUAR 1865—MARTS 1868.

1. Udenrigsminister Bluhme til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Confidentiel.

Kjøbenhavn, 5. Januar 1865.

Hr. Greve.

De Antydninger, som De i Rapport Nr. 94¹⁾ har seet Dem istand til at meddele angaaende de forskjellige Magters og navnlig Frankrigs og Preussens hemmelige Tendentser i det slesvig-holsteenske Spørgsmaal, ere senere blevne bestyrkede ved Efterretninger, som fra andre Sider ere komne til mig. Nyligen har endog en Privatmand²⁾ som ved et Sammenstød af Omstændigheder har havt Leilighed til at kjende det franske Udenrigsministeriums Tanker og til at samtale frit med den preussiske Ministerpræsident, her meddeelt Efterretninger, der bringe mig til at troe at de af Dem formodede Tendentser have en større Virkelighed og at navnlig en fuldstændigere Udvexling af Anskuelser mellem Hr. Drouyn og Hr. v. Bismarck har fundet Sted end vi havde antaget.

At Regeringen i og for sig vilde ansee en saadan Gjen-
erhvervelse for meget ønskelig, behøver jeg naturligviis ikke at sige Dem, Hr. Greve, der veed hvor ivrigt de kongelige Befuldmægtigede ved Conferencen i Wien have stræbt efter at opnaae dette Resultat og at de endog vare autoriserede til

---

¹⁾ Denne Rapport af ^{30/11} 1864 om »den holstenske Sag« er i Journalen indført som modtaget ^{6/12}, men har ikke kunnet findes.

²⁾ Kopist, cand. jur. Jens Julius (Jules) Hansen havde gennem Krieger givet Regeringen Meddelelser om sine Samtaler med Drouyn de Lhuys og Bismarck. (Pk. i R. A.). Sml. Jules Hansen: Femten Aar i Udlandet, 49.

derfor at tilbyde vigtige Afstaaelser paa andre Punkter¹⁾). Men det er ikke mindre klart, at vi vilde udsætte Danmarks Fremtid for store Farer dersom vi, udelukkende ledede af det naturlige Ønske om at gjenvinde idetmindste en Deel af hvad vi have tabt, glemte at en saadan Erhvervelse kun under den Betingelse vilde blive en Fordeel, at den ikke samtidigen lagde Spiren til nye, indenfra eller udenfra kommende Forviklinger.

Det er efter min Mening en ufravigelig Betingelse, for at vi skulde kunne modtage nogen Landsafstaaelse i Slesvig, at dermed ingensomhelst Indskrænkning forbandtes i Henseende til de Principer, hvorefter det paagældende Territorium af os skulde regeres: selv det almindeligste Forbehold til Fordeel for den tyske Nationalitet vilde efter de sørgelige Erfaringer, vi have gjort, kunne udsætte os for en ny Indblanding i vore indre Anliggender. Men dernæst maa det heller ikke oversees, at en Deling altid vil medføre visse Consequentser for Slesvigerne, der i Tidens Løb kunde gjøre dem mindre tilfredse med en Skjæbne som de i dette Øieblik vistnok oprigtigt ønske. Jeg miskjender visselig ikke den patriotiske Stemning, som med saa stor Styrke gjør sig gældende i den danske Deel af Slesvig, men jeg veed ogsaa af et langt Livs Erfaring at naar Prøvelsens Tid med al dens opløftende Kraft er tilende, kunne kun altfor let de aandelige Interesser træde i Skyggen for de materielle, naar disse føle sig trykkede ved idelig tilbagevendende Vanskeligheder og Savn. Og denne Fare for et Omslag i Nordslesvigernes Anskuelser voxer, jo mindre det Stykke Land blev som gjen-erhvervedes. Det er hverken muligt eller nødvendigt for mig allerede nu at udtale mig bestemtere om dette Punkt, men ganske vist vilde Betydningen for os af en Gebeetsafstaaelse i Slesvig i høi Grad afhænge af, at den kom til at støtte sig til en naturlig Linie og at det danske Slesvig ei kom til at

---

¹⁾ Neergaard: Under Junigrundloven II, 1471 f.

savne et tilstrækkeligt Centrum for sine commercielle og sociale Interesser.

Det staar endnu tilbage for mig at udtale mig om Formen og om den Virksomhed der fra vor Side kan udvikles i denne Sag. Der har ofte været talt om en Afstemning som det Middel hvorved Preussen lettest kunde bane Veien til Tankens Udførelse. De kjender min Frygt for Anvendelsen af dette moderne Princip paa vore Forhold og navnlig under de nærværende Omstændigheder og jeg kan ikke forandre denne Mening. Behøves der en Sanction af Befolkningen, kan en Afstemning lige saa godt følge efter som gaae forud for Afstaaelsen, og Savoyen afgiver i denne Henseende et Præcedens; og om end Preussen vil afstaae en Deel af Slesvig, er det dog altid at forudsee at det vil ønske at drage Grændsen saa nordligt som muligt og det vilde have et fortræffeligt Middel til at opnaae dette Resultat ved en Afstemning, som foretoges under dets Auspicier. Det forekommer mig derfor mest ønskeligt at idetmindste en *forudgaaende* Afstemning af Befolkningen undgaaes, men det følger tillige af sig selv at jeg ikke ufravigeligen vilde fastholde dette som en Betingelse, om jeg end maa ønske at De saavidt muligt kan finde Leilighed til at virke i den af mig angivne Retning. Jeg bruger med velberaad Hu disse Udtryk, thi efter min Anskuelse maa Sagen udvikle sig af sig selv og drives fremad ved Preussens og Frankrigs egen Vurdering af de Fordele som enhver af disse Magter vil have af at en saadan Combination realiseredes. Det er ikke væsentligen af nogen Interesse for Danmark at Tanken er udsprungen og vor mere eller mindre active Optræden vilde ingen synderlig Indflydelse kunne udøve paa de tvende Magters Beslutninger. Men derimod vilde vor altfor tidligt eller altfor ivrigt udtrykte Tilfredshed med et saadant Arrangement kunne skade vor Stilling med Hensyn til de Modaliteter, hvoraf jeg ovenfor har vist at vor Modtagelse af et eventuelt Tilbud maatte afhænge.

De vil bedst selv vide hvorledes Deres Optræden ligeoverfor det keiserlige Cabinet vil være at nuancere efter disse Betragtninger. Jeg skal derfor Intet derom tilføie, da jeg er overbeviist om at det vil lykkes Dem at finde det rette Udtryk og den rigtige Mellemsvei mellem en Activitet, der let kan forspilde enhver Udsigt og en Tilbageholdenhed, der kunde tydes som afgjort Utilbøielighed. Det er meget muligt at Tanken vil vise sig at mangle Livskraft, men da jeg maa antage at den virkelig er tilstæde og da det ikke er umuligt at Situationen snart kunde udpræge sig skarpere, har jeg maattet ansee det for min Pligt fuldstændigen at gjøre Dem bekendt med Udenrigsministeriets Anskuelse om Sagen.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

2. Udenrigsminister Bluhme til Kongen.

Kjøbenhavn, 14. Januar 1865.

Allerunderdanigst Forestilling.

Siden den under 30te October f. A. afsluttede Fredstraktat har givet de tvende tyske Stormagter Frihed til at bygge videre paa det politiske Grundlag, Hertugdømmernes Adskillelse fra Danmark har bragt tilveie, har det hverken ved de Oplysninger der foreligge Offentligheden, eller ved de Efterretninger de kongelige Gesandtskaber have seet sig istand til at meddele Udenrigsministeriet, endnu været muligt, med nogensomhelst Sikkerhed at skjønne, hvilken Fremtid der maatte være forbeholdt bemeldte Hertugdømmer i politisk Henseende.

Under disse Omstændigheder har det været min Overbeviisning, at den Politik, den kongelige Regjering havde at følge ligeoverfor Udviklingen af Hertugdømmernes Forhold, burde bestaae i fuldstændig Afholdelse fra activ Indblanding i hiin Udvikling forenet med en ligesaa skarp som uafbrudt Opmærksomhed paa Begivenhederne samt paa disses sand-

synlige Motiver og Formaal, for saaledes til enhver Tid at være istand til at benytte de politiske Conjunctioner, som maatte kunne frembyde Mulighed for en Formindskelse af de Offre Fredstractaten af 30te October og de forudliggende Begivenheder have paalagt Danmark. Denne Politik har forekommet mig begrundet deels, saaledes som allerunderdanigst antydet, ved den Uklarhed der hviler over Tilstandene i Hertugdømmerne og i Tydskland, deels ved den Fare, der vilde være tilstede for at en Virksomhed udadtil skulde, ikke alene forraade Ønsker og Forhaabninger, som helst ikke endnu maatte fremtræde, men ogsaa gribe forstyrrende ind i hine Tilstandes naturlige Udvikling og saaledes muligen forspilde det eneste endelige Resultat hvormed Danmark i Længden kunde være tjent, nemlig en Løsning af de foreliggende Spørgsmaal, der var fremstaaet som en Følge af de paagjældende Forholds naturlige Beskaffenhed.

Idet jeg allerunderdanigst haaber, at den saaledes fulgte Politik vil finde Deres Majestæts allernaadigste Billigelse, maa jeg, med Hensyn til Spørgsmaalet om i hvilken Retning en Formindskelse af hine Offre kunde tænkes mindst usandsynlig, gjentage min allerede tidligere for Deres Majestæt i dybeste Underdanighed mundtlig udtalte Formening, at en Gjenerhvervelse af Hertugdømmerne, det være sig i Form af en Personalunion eller i Form af denne Løsning combineret med en Deling af Slesvig, idetmindste for Tiden, ligger ganske udenfor Mulighedernes Grændse, hvorimod jeg ikke anseer det for umuligt, at Forholdene i Hertugdømmerne kunne tage en saadan Vending, at en større eller mindre Deel af Nordslesvig kunde tilbagevindes for Danmark. Denne min allerunderdanigste Formening har jeg oprindelig grundet alene paa en abstrakt Betragtning af de forskjellige politiske Hensyn og Interesser der nødvendigviis maae gjøre sig gjældende for de Magter af hvis endelige Bestemmelse Hertugdømmernes Skjæbne afhænger, og da navnlig for Preussen, der for Tiden formaaer Meest i den

omhandlede Henseende. Men i den sidste Tid er min Formening ogsaa bleven bestyrket ved positive Antydninger ikke alene fra de kongelige Gesandtskaber i Udlandet, men ogsaa fra andre Kilder.

Alle disse Antydninger gaae i samme Retning, idet de bebude en Løsning af det saakaldte slesvig-holsteenske Spørgsmaal ved Tilbagegivelsen til Danmark af det danske Slesvig, og de stemme nøie overeens i at betegne denne Løsning som motiveret ved Preussens Attraa efter at bevare den virkelige Stormagtsstilling dette Land nu først har bragt indenfor sit Omraade[!], og ved Sandsynligheden for at Frankrig vilde understøtte en politisk Afgjørelse der til samme Tid forringede de af Danmark lidte Tab og medførte en Triumf for det af Keiser Napoleon i Folkeretten indførte nye Princip, Nationalitetsprincippet. Det tilføies, at Rusland, skjøndt bestemt paa at forholde sig passiv, vilde være gunstig stemt for en saadan Løsning; og hvad England angaaer, saa synes det vel ikke sandsynligt, at dette Land skulde ville medvirke til en Combination der vilde forrykke hele den politiske Stilling i Tydskland og bag hvilken der kunde ligge en Forstørrelse af Frankrig; men Tilbagegivelsen af det danske Slesvig til Danmark vilde stemme med de Russellske Forslag paa Londoner Conferencen, og denne Omstændighed i Forbindelse med det engelske Cabinets aabenbare Ulyst til alvorligt at blande sig i Fastlandsforholdene vilde maaskee afværge en Modstand fra engelsk Side.

Men skjøndt de omhandlede Antydninger nu forekomme mig at have vundet saamegen Consistents, at det bliver min Pligt allerunderdanigst at henlede Deres Majestæts Opmærksomhed derpaa, kan jeg dog ikke undlade allerunderdanigst at fremhæve Mulighederne af, at de ikke i Virkeligheden have den Betydning, der synes at tilkomme dem; idet de kunne være satte i Omløb af det preussiske Cabinet selv i den Hensigt, deels at forhale en endelig Afgjørelse og deels tillige at vinde Frankrigs Connivents indtil Preussen har

consolideret sin Stilling i Hertugdømmerne saaledes at en Transaction med Danmark ikke længer er nødvendig for Bevaringen af denne Stilling.

Ifølge heraf har jeg ikke fundet mig foranlediget til allerunderdanigst at tilraade Deres Majestæt en Forandring i den hidtil fulgte Politik, men tværtimod indskjærpet den kongelige Gesandt i Paris, fra hvem de Antydninger, jeg har omtalt, isærdeleshed ere komne, den samme Tilbageholdenhed udadtil og den samme Opmærksomhed indadtil, som hidtil, og jeg har tilstillet de kongelige Gesandtskaber i London, Petersborg og Stockholm Afskrift af Instructionen til den kongelige Gesandt i Paris, hvorhos jeg under Baron Otto Plessens Ophold i Kjøbenhavn har givet ham den fuldstændigste mundtlige Veiledning for hans Fremgangsmaade og Holdning.

Men skjøndt jeg saaledes allerunderdanigst formener, at der for Tiden intet Videre er at foretage med Hensyn til det omhandlede Spørgsmaal, navnlig forsaavidt angaaer den Retning dette Spørgsmaals Udvikling i den nærmeste Fremtid kunde tage hos de ikke-tydske Cabinetter, kan jeg dog ikke andet end antage, at det ogsaa vilde være ønskeligt at iagttage det samme Spørgsmaals Udvikling paa det Sted, hvorfra dets Afgjørelse nærmest vil blive bestemt, og jeg maatte derfor, navnlig efterat en preussisk Gesandt er indtruffen i Kjøbenhavn for at accrediteres hos Deres Majestæt, ansee det paa Tiden, at Deres Majestæts Gesandtskab i Berlin reacteres.

I dette Øiemed tillader jeg mig allerunderdanigst at foreslaae,

at Minister uden Portefeuille, Kammerherre Quaade, der vil ansee det som et særdeles Beviis paa Naade og Tillid fra Deres Majestæts Side at erholde dette Hverv, allernaadigst beordres til atter at begive sig som overordentlig Gesandt og befuldmægtiget Minister til Berlin, og at jeg, indtil alt Fornødent i denne Henseende

kan være ordnet, allernaadigst bemyndiges til at lade den tidligere Secretair ved Gesandtskabet i Berlin, Baron Gyldencrone, begive sig derhen for som interimistisk Chargé d'affaires at forestaae Gesandtskabet.

Kjøbenhavn, 14. Januar 1865.

Allerunderdanigst

C. Bluhme.

Vi bifalde allernaadigst omstaaende allerunderdanigste Indstilling, saavel som overhovedet den i nærværende Forestilling af Vor Udenrigsminister allerunderdanigst fremsatte Politik.

Kjøbenhavn, 16. Januar 1865.

Christian R.

Efter Originalen; der foreligger Koncept af Quaade.

3. Baron O. Plessen, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Bluhme.

St. Pétersbourg, 17/5 janvier 1865.

Monsieur le Président du Conseil.

J'ai touché avec le Vice-Chancelier le sujet dont traite le rapport de M. de Vind Nr. 1 du 7/25 dr.¹⁾ — les insinuations confidentielles dont le chargé d'affaires de France a fait part au Vice-Chancelier relativement à une solution autre que celle obtenue par la paix conclue entre nous et les principales puissances allemandes.

Le prince Gortchacow ne semble pas regarder ces confidences du cabinet de Paris comme étant très-sérieuses. Il est disposé à les envisager comme un »ballon d'essai« destiné, si le moyen s'en offre, à combiner des avantages pour la France.

Le Vice-Chancelier me dit qu'il lui était impossible de

¹⁾ Modtaget 13. Jan. — E. Vind var under Plessens Fraværelse dansk Chargé d'affaires i St. Petersborg.

prendre une initiative, de se mettre en avant dans la direction indiquée par les confidences françaises. En effet, si l'on comprend que l'Empereur des Français issu du suffrage universel, se trouvant à la tête d'un Empire, composé d'éléments homogènes se fasse le champion du principe des nationalités, on doit aussi comprendre que la Russie, une agglomération de diverses nationalités, qu'elle ne maintient qu'en les étreignant, ne puisse pas, ni ne veuille invoquer un principe qui pour elle est antivital.

Ceci posé, je crois que le Vice-Chancelier est tout à fait dans le vrai, quand il me dit que l'Empereur favoriserait avec plaisir une combinaison, si elle se présentait, qui fit au Roi de meilleures conditions que celles que n'accorde à Sa Majesté la paix de Vienne.

Une telle combinaison — si l'on fait abstraction des modifications que des guerres peuvent apporter dans les conditions territoriales, peut se présenter dans le cours de débats qui se poursuivent au sujet du sort futur des duchés. Si la Prusse parvient à s'annexer les duchés, la Russie mettra, peut-être, comme prix de son adhésion à cette annexion, la condition de la restitution au Roi de la partie septentrionale du Slesvig.

La Russie probablement, dans ce cas, verrait dans la restitution un acte de justice et d'équité qui aux yeux du cabinet de Paris revêtirait la forme du principe que ce cabinet a cherché à faire prévaloir à Londres aux conférences.

J'ai dit au prince Gortchacow le mot de M. de Bismark dont j'ai fait part à Votre Excellence, d'après lequel ce Ministre, à son retour de Biarritz, aurait dit à l'Empereur des Français: »mes projets sur les duchés échouent à l'honêteté du Roi!« Le Vice-Chancelier m'a cité un autre mot de M. de Bismark contenant tout le contraire. Il aurait dit, à l'époque des adresses circulant en Prusse pour demander l'annexion des duchés, — »qu'il était le seul à ne pas vouloir l'annexion«.

Quoi qu'il en soit de ces deux propos si contraires l'un à l'autre, sans être devin, l'on peut se dire que M. de Bismark tâchera de tirer de la situation tout l'avantage possible pour son pays, qu'il est homme à le faire, le courage ne lui manquant pas, mais qu'à l'heure qu'il est, il ne sait pas jusqu'où les circonstances lui permettront de pousser les choses.

Avant la guerre, il m'est arrivé de m'être fait l'avocat d'une entente entre nous et la Prusse.

Sous les aspects, sous lesquels je vois actuellement les choses, s'il m'est permis d'exprimer respectueusement mon avis, il serait de ne pas négliger M. de Bismark, de favoriser même peut-être les projets qu'il doit nécessairement poursuivre comme le moyen offrant le plus de chances à améliorer notre situation. Pour corroborer cet avis, je citerai ce que m'a dit M. de Roggenbach, le Ministre badois. Celui-là, connaissant bien le dessous des cartes m'a assuré que l'opinion personnelle de M. de Bismark avait été de nous laisser par le traité de paix la partie septentrionale de Slesvig, mais que le Roi de Prusse, en considération des sacrifices portés, du sang versé, avait tenu à la cession des duchés en entier.

O. Plessen.

---

4. Baron O. Plessen, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Bluhme.

St. Pétersbourg, 18/6 janvier 1865.

Monsieur,

... J'ai vu à mon passage par Berlin M. Bræstrup¹⁾. J'avois presque envie d'aller voir M. de Bismarck. Nous avons été autrefois sur un très bon pied, qui auroit pu amener quelques confidences de sa part. Mais n'ayant pas au sujet d'une

---

¹⁾ Overpræsident Bræstrup forhandlede i Berlin om finansielle Spørgsmaal hidrørende fra Fredsslutningen.

visite à faire à M. de Bismarck pressenti les intentions de Votre Excellence, j'ai renoncé à l'exécution d'une idée, qui avec l'intérêt dont me persécute la presse auroit éveillé de nouveau l'attention.

J'ai eu pendant le peu d'heures que j'ai passées à Berlin l'occasion de voir une ancienne connoissance à moi, dont l'opinion peut passer pour refléter celle de la famille royale de Prusse. Cette personne se prononçoit tout à fait contre l'annexion — pour constater le désintéressement de la Prusse. Cette personne me disoit, qu'au début de la guerre ni le Roi de Prusse ni M. de Bismarck n'ont voulu renverser l'intégrité de la monarchie, que les événemens avoient poussé à ce résultat — nos fautes surtout, notre refus d'accepter l'armistice, qui nous a été offert avant la prise de Duppel et puis notre attitude aux conférences à Londres. Que M. de Bismarck poursuit des projets d'annexion mon interlocuteur ne le mettoit pas en doute, mais il revenoit toujours sur le désintéressement du Roi de Prusse. Il me semble que M. de Bismarck est pour nous dans ce moment le personnage le plus important et qu'il seroit désirable que nous eussions auprès de lui un organe, qui fût plus qu'un intermédiaire officiel mais qui lui inspirât de la confiance comme le feroit jadis M. de Quaade. . . .

O. Plessen.

-
5. Baron Guldenchrone, Chargé d'affaires i Berlin, til Udenrigsminister Bluhme.

Berlin, 27 janvier 1865.

Monsieur le Ministre.

Monsieur de Bismarck, à qui j'ai eu l'honneur de remettre hier matin la lettre de Votre Excellence qui m'accrédite auprès du gouvernement de Sa Majesté le Roi de Prusse en qualité de chargé d'affaires par intérim, m'a reçu avec la

plus grande bienveillance. Cependant il ne m'a fait aucune communication d'importance, et comme j'avais été engagé à paraître au cercle de la cour hier soir, j'ai remis à aujourd'hui d'adresser ces lignes à Votre Excellence.

Au cercle Sa Majesté le Roi de Prusse m'a dit qu'il se réjouissait de voir se rétablir les rapports amicaux entre la Prusse et le Danemark et qu'il espérait que le Roi, notre auguste souverain, verrait dans l'initiative qu'il avait prise en envoyant son ministre à Copenhague la preuve de son sincère désir de voir renaître une véritable bonne entente entre les deux pays. Sa Majesté la Reine m'a aussi gracieusement adressé la parole et s'est entretenue également avec Son Excellence monsieur Bræstrup. —

Avant le cercle l'incident suivant, dont M. de Bismarck lui-même est venu me raconter les détails, avait pris place: L'envoyé du prince d'Augustenbourg, M. d'Ahlefeldt, s'étant présenté dans la salle réservée au corps diplomatique, M. de Bismarck est allé lui dire que son pays étant toujours sous l'administration prussienne, lui ne pourrait être regardé que comme sujet prussien et ainsi, n'appartenant pas au corps diplomatique étranger, il ne saurait être présenté au Roi et à la Reine dans la salle réservée à celui-ci. En conséquence M. d'Ahlefeldt a dû se retirer dans une autre pièce. . . .

Guldenchrone.

Modtaget 30. Januar 1865.

---

6. Baron Guldenchrone, Chargé d'affaires i Berlin, til Udenrigsminister Bluhme.

Berlin, 30. Januar 1865.

Deres Excellence.

. . . Herr von Bismarck lægger i sine Samtaler med hervedværende Diplomater ingen Skjul paa Preussens Hensigter med Hensyn til Hertugdømmernes Annexion, ligesom han ogsaa ved saadanne Leiligheder anerkjender Nødvendighe-

den af en Retrocession til Danmark af en Deel af Slesvig for at Preussen kan naae sit Maal. Han skal saaledes nylig have yttret, at Preussen fra Udlandets Side ingen principielle Vanskeligheder vilde møde med Hensyn til Annexionen; kun vilde Frankrig pro forma for Nationalitetsprincipets Skyld holde fast ved, at en om end nok saa ringe Deel — 2 à 3 Qvadratmiil — af Slesvig blev tilbagegivet Danmark. Han har blandt andet ved denne Leilighed ogsaa brugt følgende Udtryk: »On ne nous demande que l'ongle de l'orteil«. Med dette »On« sigter han aabenbart til Keiser Napoleon.

Der staaer imidlertid for Preussen endnu en heel Deel Vanskeligheder tilbage at overvinde ved Afgjørelsen af dette Spørgsmaal. Blandt andet ere Udsigterne til at komme til Forstaaelse med Østerrig endnu meget fjerne, og man er her i den senere Tid meget lidet tilfreds med sidstnævnte Magt. — Annexionsplanen er i det Hele i Preussen selv meget populair. Kun hos Gothapartiet finder den Modstand, og i Spidsen for dette Parti staaer her Kronprindsen, der er gaaet op i Ideen om den tydske Eenhed tilveiebragt ved Hjælp af Forbundet, og som i Hertugdømmernes Annexion paa Sagens nuværende Standpunkt seer en Kilde til uendelige og uovervindelige Vanskeligheder. Imidlertid nærer jeg ingen Tvivl om, at Regjeringens Politik om end ikke meget snart, saa dog tilsidst vil naae til sit Maal. Herr von Bismarck staaer meget høit i Kongens Gunst og finder Understøttelse hos alle de kongelige Prindsere — med Undtagelse af Kronprindsen — og hos Militaircabinettet.

Saavidt jeg kan skjønne er der for Øieblikket meget lidet at gjøre her for at fremme den danske Sag; thi hvis Afgjørelsen laae alene i Preussens Hænder vilde Udsigterne være meget ringe, da man ikke her har synderlig Frygt for de Besværligheder og Vanskeligheder Tilstedeværelsen af en fremmed Nationalitet i Riget kan berede Regjeringen. Til nogen væsentlig Nytte for os kan kun den Understøttelse vi kunne finde hos de ikke-tydske Stormagter, og da navnlig

hos Frankrig, være. Men som jeg alt har havt den Ære at bemærke synes det, som om Frankrig endnu ikke var tilbøielig til med tilstrækkelig Varme at tage sig af vor Sag.
Guldencrone.

Modtaget 3. Februar 1865.

7. Cirkulæredepeche fra Udenrigsminister Bluhme til Gesandterne i Stockholm, St. Petersborg, London og Paris.¹⁾

Copenhagen, 22 février 1865.

Le Ministre de Suède vient de me communiquer confidentiellement une dépêche dans laquelle le comte Wachtmeister²⁾, en informant son gouvernement d'une démarche que le cabinet des Tuileries a faite à Berlin, pour engager le gouvernement prussien à rendre au Danemark la partie septentrionale du Slesvig, ajoute que cette initiative a été prise sur la demande du gouvernement danois.

Cette dernière hypothèse est tout à fait erronée. Vous connaissez*) ma lettre du 5 janvier dans laquelle j'ai tracé au Ministre du Roi à Paris la ligne de conduite que le gouvernement compte tenir dans les circonstances actuelles, et vous savez qu'elle se résume dans une attitude de passiveté complète. Cette politique, nous ne l'avons pas un seul moment abandonnée et, si nous devons nous décider à la modifier dans l'avenir, je ne tarderais pas à vous le faire savoir.

La supposition du comte Wachtmeister pourrait bien être partagée par d'autres diplomates, et je vous prie de ne pas manquer, lorsque l'occasion se présentera, de la refuter, en faisant valoir notre résolution de nous abstenir de toute intervention, quelque indirecte qu'elle soit, dans le développement de la situation.

*) à Paris: Vous connaissez par ma lettre du 5 janvier la ligne de conduite que etc.

Koncept med P. Vedels Haand.

1) Kopi af samme sendtes til Wien, Berlin og Haag.

2) Svensk Gesandt i London, i Depeche 1/2 1865.

8. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Bluhme.

Paris, 30 mars 1865.

Monsieur le Ministre.

La question des duchés est entrée dans une phase nouvelle, par suite des dernières communications échangées entre les cours de Vienne et de Berlin, mais on ne saurait cependant y rattacher jusqu'à présent des conséquences absolues pouvant être de nature à produire une scission tranchée entre les deux puissances alliées.

[*Referat af den franske Presses Udtalelser herom.*]

La presse française a vu . . . dans cet échange de communications entre les deux cabinets allemands et dans le refus donné à M. de Bismark une chance favorable à une solution dont les conditions essentielles seraient le retour de la partie nord du Slesvig au Danemark à la suite d'une manifestation nationale quelconque. Ces allures de la presse ne sont pas seulement un effet du hasard ou de la sympathie des journalistes; elles sont dues surtout à la direction imprimée par le gouvernement, aux fins de familiariser les esprits avec une solution qui serait un véritable succès pour la politique française. La France, le Constitutionnel et le Moniteur lui-même ont parlé dans cet esprit, soit dans leurs articles de fond, soit en reproduisant des correspondances empruntées le plus souvent à la Gazette de Cologne et qui en mentionnant le patriotisme des Slesvicois du Nord démontrent la convenance d'une solution qui serait dans les conditions ci-dessus indiquées. Il importe de faire remarquer que ce langage des journaux est conforme en tout point à celui qu'a tenu vis-à-vis de moi M. Drouyn de Lhuys sur la matière. Ayant eu l'occasion d'entretenir ce ministre depuis que tant de commentaires ont été faits sur la réponse autrichienne, il me dit qu'à son sens la question était entrée dans une phase de stagnation devant être tout en faveur de la Prusse et amener tôt ou tard l'Autriche à lui faire des

concessions qui ne seraient certes pas de nature à rehausser son prestige en Allemagne; il me dit en outre que les deux souverains s'étaient solennellement promis de ne pas porter la question devant la Diète de Frankfort, avant qu'elle ne fût définitivement réglée entr'eux. L'impression qui m'est restée des paroles de M. Drouyn de Lhuys, c'est que le gouvernement impérial serait toujours disposé à se prononcer en faveur de celui qui rendrait au Danemark la plus grande partie possible du territoire perdu dans la dernière guerre. Le ministre voulut bien aussi me questionner pour savoir quelle serait la ligne de démarcation que le Danemark désirerait récupérer dans le Slesvig. J'avais appris ce que peu de jours auparavant M. Drouyn de Lhuys avait dit à ce sujet à une tierce personne, savoir que le Danemark, au cas où une solution de la nature précitée se trouverait dans le domaine des choses possibles, ne pourrait pas revendiquer la ligne Flensborg-Husum dont il avait été question du fait de la France au moment de la Conférence de Londres, et d'autre part j'avais remarqué que tous les journaux sans exception aucune avaient appuyé sur ce point, que ce ne devrait être, le cas échéant, que la partie exclusivement danoise qui devrait faire retour à la couronne de Danemark. Je me bornai donc à répondre à Monsieur le Ministre qu'il savait que le Danemark ne revendiquait absolument rien, mais que, si les dispositions du traité de Vienne devaient être modifiées dans le sens du principe des nationalités, il faudrait nécessairement rendre au Danemark la totalité de l'élément purement danois du Slesvig. M. Drouyn de Lhuys voulut bien alors me montrer une carte de cette province en ajoutant qu'il s'agirait par conséquent pour le Danemark d'obtenir la ligne immédiatement au nord de Flensborg à Tønder. J'exprimai toute la satisfaction que me causait cette appréciation du ministre et lui fis observer, que le gouvernement impérial avait en main une arme celle de ne pas reconnaître une solution éventuelle qui ne tiendrait pas compte

des vœux des populations. M. Drouyn de Lhuys me répondit alors en termes évasifs qu'il était impossible de prévoir ce que pourrait amener l'avenir. En portant cette conversation à la connaissance de Votre Excellence, je crois toutefois devoir la mettre en garde contre des espérances trop vives. D'après mon avis que je crois être fondé, le désir du gouvernement impérial de voir se réaliser la solution en question ne repose sur aucune assurance ou promesse faite par M. de Bismark, mais seulement sur la croyance fermement établie ici, que le gouvernement prussien cherchera à étendre l'état provisoire actuel des duchés le plus longtemps possible, afin d'en venir un jour ou l'autre à ses fins. Dans cette éventualité qui mettrait la Prusse en désaccord avec l'Autriche et l'Allemagne, on pense que le cabinet de Berlin cherchera à trouver ici du moins un appui; toutefois, en ce qui concerne la ligne de démarcation et que M. Drouyn de Lhuys dit ne pas désespérer de voir porter à Flensborg—Tønder, je dois ajouter, que certains membres du ministère des Affaires étrangères d'une part et M. l'Ambassadeur de Russie de l'autre pensent, que le Roi de Prusse attache un sentiment d'amour propre national trop prononcé à la conservation de Duppel et de l'île d'Als, pour jamais vouloir consentir à les restituer au Danemark. Il n'est peut-être pas sans intérêt de mentionner ici, que dans l'audience qui m'avait été accordée par l'Impératrice pour l'affaire des Lieux-Saints, Sa Majesté m'a parlé la première de la combinaison qui pourrait donner satisfaction au Danemark. Elle voulut bien me demander aussi ce qu'il y avait de sérieux dans cette restitution partielle du Slesvig. Je répondis à l'Impératrice que je ne pouvais Lui donner d'autres renseignements à cet égard que ceux qui se trouvaient dans les journaux, et que je ne pensais pas, que cette éventualité eût donné lieu jusqu'ici à un échange quelconque de communications officielles. J'ajoutai qu'il serait certainement très heureux pour le Danemark de récupérer la partie danoise

du Slesvig. Sa Majesté, en accentuant encore une fois son désir qu'il en fût ainsi, me dit que, si le Danemark ne devait pas récupérer tout ce qui appartient à sa nationalité, il n'en résulterait pas un accommodement sérieux, mais seulement un »replâtrage«.

Tel est, Monsieur le Ministre, le compte rendu exact des plus récents entretiens que j'aie eus sur cette affaire et il est presque superflu de dire que dans toutes les circonstances où je me suis trouvé appelé à m'entretenir sur elle, j'ai suivi ponctuellement les instructions contenues dans la dépêche que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser en date du 5 janvier dernier, et qui sont si parfaitement appropriées aux exigences de la situation; une grande réserve de notre part est en effet absolument nécessaire; et il me semble qu'il n'est pas moins utile de laisser croire, que nous ne nous contenterions pas, si un jour il était question de restitution, de moins que de la totalité de la partie danoise du Slesvig. Il serait toujours temps, lorsque le moment serait venu et qu'il serait démontré, que la restitution de toute cette partie est impossible à obtenir, de se contenter de moins; car on ne saurait d'autre part se dissimuler qu'une fois les duchés incorporés en totalité à la Prusse, tout espoir de recouvrer une partie quelconque serait singulièrement ajourné, sinon complètement perdu. Toutefois, si la réserve est une règle imprescriptible pour nous, la Russie et l'Angleterre devraient, me semble-t-il, faire entendre leurs voix. Une entente sur cette question entre ces deux puissances et la France nous aurait certainement été des plus avantageuses et il est à regretter, que le prince Gortchakoff ait cru devoir conserver une attitude toute d'expectative en présence des ouvertures qui lui ont été faites par M. de Talleyrand. Le Vice-Chancelier me paraît malheureusement tenir un moindre compte de ce qui nous concerne que des égards qu'il tient à témoigner à la Prusse. »Le lièvre n'est pas encore levé«, a dit le prince Gortchakoff en parlant

de l'affaire qui nous occupe; mais on aurait droit de lui répondre, qu'en continuant à procéder comme il le fait, le lièvre pourrait bien être hors de portée le jour où l'on consentirait à le poursuivre. Quant à l'Angleterre, il paraît certain que le cabinet de St. James, depuis l'insuccès de la politique qu'il a suivie pendant la guerre et au sein de la conférence, répugne plus que jamais à intervenir dans les affaires du continent. Lord Cowley m'a dit accidentellement que depuis bien longtemps Lord Russell ne l'avait pas entretenu de cette question. L'Ambassadeur britannique ne semblait pas croire à l'éventualité de la restitution d'une partie quelconque du Slesvig au Danemark; il avait même l'air de douter que les populations du nord de cette province eussent le désir de nous revenir.

Les membres du corps diplomatique et nommément les représentants des puissances secondaires de l'Allemagne accrédités ici manifestent pour la plupart l'opinion que la Prusse maintiendra les exigences qu'elle a formulées dans la dernière dépêche de M. de Bismark, et que le cabinet de Berlin vise à une annexion pure et simple des duchés. L'Ambassadeur de Prusse¹⁾ lui-même, qui jusqu'ici s'était toujours prononcé en faveur du prince d'Augustenbourg, en traitant l'éventualité de l'annexion de chimère, est déjà depuis quelque temps plus modéré dans ses expressions. Il admet dans ses conversations confidentielles la possibilité de l'annexion, ainsi que celle de la restitution au Danemark de la partie danoise du Slesvig; seulement, dit-il, pour connaître les véritables sentiments des populations du nord du Slesvig, il ne faut pas s'en tenir aux articles de journaux et aux adresses; il faut attendre que les Etats du Slesvig se réunissent un jour. Ce n'est qu'alors que l'on pourra se rendre un compte exact de l'état des esprits et des prétendues aspirations nationales; car si la situation est telle qu'on le dit, il se formera au sein de l'assemblée une fraction da-

¹⁾ Grev von der Goltz.

noise compacte qui manifesterait hautement son désir de voir retourner à la couronne de Danemark la partie du Slesvig qu'ils représentent.

Ces paroles du comte de Goltz n'ont peut-être pas une bien grande portée, attendu qu'elles ne touchent qu'à une éventualité lointaine; elles indiquent toutefois la nécessité et l'importance qu'il y a pour nous à soutenir autant que possible les sentiments patriotiques des habitans de la partie danoise du Slesvig, que l'élément allemand cherche naturellement à combattre en faisant le plus possible disparaître tout ce qui rappelle le passé aux populations restées fidèles à la mère-patrie.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 2. April 1865.

---

g. Baron Guldencrone, Chargé d'affaires i Berlin, til Udenrigsminister Bluhme.

Berlin, 22. April 1865.

. . . On me dit que M. de Bismarck travaille toujours à préparer le terrain à une annexion sauf la rétrocession d'une partie du nord du Slesvig. Cette partie ne contiendrait qu'une soixantaine de milles habitans. C'est le Roi qui s'oppose encore à cette idée, S. M. en sa qualité de vainqueur ne voulant rien abandonner. M. de Bismarck est cependant d'avis que l'annexion, vu les difficultés que feraient les autres grandes puissances, ne pourrait s'effectuer à meilleur marché.

C'est un diplomate allemand ordinairement très-bien renseigné qui me fait cette communication. Je me suis abstenu de toute remarque. . . .

Guldencrone.

Chiffer. Modtaget 24. April 1865.

---

10. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Bluhme.

Paris, 23. Mai 1865.

Deres Excellence

troer jeg herved at burde underrette om at Cand. Hansen¹⁾, der besøgte mig igaar, har meddeelt mig at han faa Øieblikke førend han kom til mig, i det keis. Ministerium har seet Grev Chaudordy, — at denne har givet ham den Forsikkring at der i de sidste 14 Dage havde været ført tildeels *officielle* Forhandlinger imellem Cabinetterne i Paris, Wien og Berlin om Løsningen af det slesvig-holsteenske Spørgsmaal og navnlig om Tilbagegivelsen af Nordslesvig til Danmark. Grev Chaudordy skal have tilføiet at nu endelig var Østerrig gaaet ind paa Principet af Tilbagegivelsen af Nordslesvig, da den indsaae at denne Indrømmelse var nødvendig forat tilveiebringe en Løsning som ellers vilde strande paa Frankrigs faste Beslutning ikke at tillade at den danske Deel af Slesvig bliver inddragen under det tyske Forbund. Om Delingslinien havde der hidindtil ikke været Tale, da man kun havde forhandlet Principet. Grev C. skal imidlertid, efter Cand. Hansens Sigende, ikke ansee det som en absolut Umulighed at Dübbel og Als blev gjenerhvervet; dertil udfordres imidlertid fremfor Alt at disse Dele træffe Valg i dansk Retning og at de, naar Øieblikket kommer, med største Kraft udtale deres Ønske om at vende tilbage til Danmark — det var derfor af yderste Vigtighed at der eventualiter med alle til Raadighed staaende Kræfter blev arbeidet paa at der bliver valgt danske Deputerede ved den forestaaende Sammenkaldelse af den slesvig-holsteenske Stænderforsamling, hvilken man, siger Grev C., er bleven enig om at sammenkalde efter Forfatningen af 1848. —

Efter det som Cand. Hansen har udtalt for mig, agter han ikke for det Første at forlade Paris og jeg maa, ifølge hans

¹⁾ Kopist, cand. jur. Jens Julius (Jules) Hansen.

Meddelelser, antage at hans Forhold til det keis. Udenrigsministerium er uforandret. Det synes som om der fra en eller anden Side er sørget for Cand. Hansens personlige Udkomme her; han har sagt mig at det imidlertid vilde være en Betingelse for et heldigt Udfald af hans Virksomhed at blive sat i Besiddelse af pecuniære Midler som han kunde disponere over til Gunst for de tvende Personer, MM. Escudier og Grégoire¹⁾ hvis Bistand er ham uundværlig og som — hvilket er Deres Excellence bekendt — i længere Tid have erholdt et maanedligt Vederlag. Jeg tillader mig derfor, endskjøndt jeg har erklæret Hr. Hansen at det ikke var mig muligt desangaaende at henvende mig til den kongelige Regjering, dog at henstille til Deres Excellence om der ikke maatte være Anledning til at staae ham bi i ovennævnte Henseende . . . .

L. Moltke-Hvitfeldt.

P. Vedels Privatpapirer.

II. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Bluhme.

Fortrolig.

Berlin, 25. Mai 1865.

Deres Excellence.

. . . Da Volontair i Udenrigsministeriet Grev J. Knuths forestaaende Afreise til Kjøbenhavn tilbød mig en sikker Leilighed for mere uforbeholdne Udtalelser, har jeg i mine hidtilværende Meddelelser til Deres Excellence indskrænket mig til det reent Formelle og paatrængende Nødvendige, og saaledes navnlig ikke gjort Rede for den første Samtale jeg havde med Herr von Bismarck efter min Ankomst til Berlin.

Denne Samtale havde ikke varet længe, da den kongelig preussiske Minister-Præsident ledede den hen paa den terri-

---

¹⁾ Franske Presse mænd.

toriale Ordning, der er fastsat ved Tractaten af 30te October f. A.

»De veed«, sagde han, »at jeg i tidligere Tider stedse har været stemt for en for Danmark gunstig Løsning af dets Strid med Tydskland, og De vil erindre, at jeg indtil den allersidste Tid før Krigens Udbrud havde søgt Midler til at undgaae en Catastrophe. Senere have Begivenhedernes egen Magt fremkaldt det Resultat, som nu foreligger; men De vil ligeledes erindre, at jeg under Fredsunderhandlingerne i Wien var personlig stemt for, idetmindste tildeels, at lette Danmark Ordningen af de territoriale Forhold, saaledes som denne Ordning da maatte finde Sted.¹⁾ Det var paa mit Initiativ, at Danmark beholdt Ribe og erholdt Compensation for de jyske Enclaver, og jeg kunde maaskee være gaet videre; men De veed, at Kongen i sin Tid meget bebreidede mig endog hiin ringe Indrømmelse. — Paa et tidligere Trin af Udviklingen vilde jeg, hvis Afgjørelsen havde beroet paa mig alene, have kunnet tilstaae en ganske anden Afgjørelse end den som nu foreligger. Jeg vilde have anset Preussens Interesser fuldkommen sikrede ved at dets militaire Fornødenheder fyldestgjordes, og dette vilde være skeet ved at Danmark aftraadte alt hvad der ligger syd for Eckernförde. Med en saadan Afgjørelse maatte Danmark kunnet være tjent, efterat det nu engang var kommet dertil, at det ikke meer kunde assimilere og altsaa helst maatte udsondre den fremmede Nationalitet, og Preussen kunde ogsaa have fundet sig deri; thi det som tabtes derved kunde godt undværes for det preussiske Statslegeme. En Landafstaaelse paa dette Sted vilde indenfor en vis Grændse altid være af mindre væsentlig Betydning; den vilde aldrig kunne sammenlignes med f. Ex. Afstaaelsen af en Deel af Posen. En saadan vilde være en ligefrem Lemlæstelse, hvori Preussen aldrig kunde samtykke. Imidlertid maa det være Fremtiden forbeholdt, om disse Betragtninger skulle finde

¹⁾ Sml. Neergaard: Under Junigrundloven II, 1436 f., 1441 f., 1475 f.

praktisk Anvendelse; for Øieblikket udelukkes en saadan Anvendelse ved den bestaaende Tilstand; men alle Tilstande i Europa ere jo ikkun provisorisk bestaaende, og der vil maaskee derfor senere vise sig Leilighed til en Modification af den nuværende Tilstand, i hvilket Tilfælde det da ikke skal mangle paa Imødekommen fra min Side. Men forsaa-vidt Beskaffenheden af de Modificationer angaaer, hvorom der kunde være Tale, maa jeg bemærke, at Als og Sundevit nu engang ere knyttede til den preussiske Vaabenære, og at vi ansee Flensborg for Tydsk.«

Hertil bemærkede jeg, at det dog var en Kjendsgjerning, at Sundevit og Als var reent Dansk, ialfald med den ringe Undtagelse, at der i Byen Sønderborg taltes noget Tydsk, og at disse Landskabers Danskhed maatte være et Argument for at de tildeeldes Kongeriget, dersom Flensborgs Tydskhed skulde gjøre sig gjældende, forat denne Stad ikke kom tilbage til Danmark. Hvad iøvrigt Flensborg angik, var det jo bekjendt, at i denne Stad mange af de bedste danske Patrioter netop fandtes imellem dens tydsktalende Indvaanere. Videre troede jeg ikke at turde indlade mig i nogensomhelst Detail; derimod svarede jeg paa alt hvad Ministeren havde yttret med den almindelige Bemærkning, at det forekom mig aldeles aabenbart, og jeg var vis paa, at hans Excellence ogsaa vilde give mig Ret i, at Fredstractaten havde efterladt et Saar, som vanskeligt vilde kunne læges, og at saaledes Tractaten selv indeholdt Spiren til sin Kuldkastelse; thi den havde voldelig afskaaret en talrig dansk Befolkning fra dens Moderland, og herved var en Tilstand tilveiebragt, der var saa meget uholdbarere, som det var indlysende, at ingen Regjering vilde være istand til at hindre den Spænding og Uro i Gemytterne og den Agitation baade sydfra og nordfra, som den nødvendigviis vilde medføre.

Dette indrømmede Ministeren, idet han tilføiede, at han meget vel indsaae hvilket Krav paa Skaansel den danske Nationalitet i Slesvig havde, og en saadan Skaansel vilde

den preussiske Regjering ogsaa ved alle Leiligheder gjøre sig til Pligt at udvise. —

Dette er en nøiagtig Gjengivelse af alt Væsentlig i min Samtale med Ministerpræsidenten; jeg tvivler ikke paa at han vilde have sagt Meer, dersom jeg havde foranlediget ham dertil; men jeg afholdt mig med Flid derfra, da de Fremtidsudsigter, Ministeren stillede mig for Øie, vare ligesaa fjerne som hypothetiske.

Forresten har Herr von Bismarck vistnok Ret naar han siger, at Tilstandene for Øieblikket alle ere provisoriske. Den ved Spørgsmaalet om Hertugdømmernes Skjæbne fremkaldte Spænding mellem Preussen og Østerrig skal for Øieblikket være særdeles stor. Preussen siges ikke at ville give det Mindste efter i sine sidste Fordringer og Østerrig kan ikke fyldestgjøre disse Fordringer; de Fleeste see saaledes ingen Mulighed for en Løsning uden i Kongen af Preussens forestaaende Sammenkomst med Keiseren af Østerrig, og Mange tvivle endogsaa paa at der selv ved denne Leilighed vil kunne findes en Løsning. Disse sidste have efter min Mening Ret, forsaavidt Løsningen skulde findes ved yderligere Indrømmelser fra Østerrigs Side; men muligen vilde Preussen kunne begrændse sine Fordringer noget mere og dog bevare en saadan Stilling i Hertugdømmerne, der ikke alene gav det Udsigt til en fremtidig Annexion, men i Virkeligheden ogsaa holdt Veien aaben derfor.

Quaade.

Efterskrift.

Jeg har idag aflagt formelle Besøg hos de tvende her accrediterede Ambassadeurer, Lord Napier, den engelske, og Herr Benedetti, den franske. —

De omtalte begge Spørgsmaalet om Nordslesvigs Tilbagegivelse, men ansaae, ligeledes begge, især Herr Benedetti, denne Eventualitet for meget fjern, da de navnlig ikke stoledede meget paa de Resultater man ellers her venter sig af de to

tydske Souverainers Sammenkomst. Saadanne Resultater vanskeliggjøres ikke alene ved selve Sagens Beskaffenhed, men ogsaa ved at Kongen af Preussen, som under sin lange Fraværelse fra Berlin vil næsten udelukkende være omgivet af Militaire og beskjæftiget med militaire Sager, ikke antages at ville faae Tid til at beskjæftige sig alvorligt med andre Sager.

Lord Napier udtalte, med Hensyn til hans Regjerings Forhold til Spørgsmaalet om Hertugdømmerne, at dette Forhold var aldeles passivt, efterat England, ved at Spørgsmaalet var bleven til et tydsk, ikke længer havde nogen activ Interesse deri.

Herr Benedetti henviste til Stændernes Sammenkomst som en Begivenhed, der fra den slesvigske Befolknings Side kunde fremkalde Udtalelser, der vare skikkede til at give Spørgsmaalet om Nord-Slesvigs Tilbagegivelse en practisk og actual Betydning, som det endnu ikke havde, og meente, at der fra dansk Side maatte kunne virkes hen til danske Valg og dansksindede Udtalelser fra de Valgtes Side. —

Den franske Ambassadeur sagde mig, at der fra fransk Side var bleven gjort Skridt hos den preussiske Regjering i Anledning af Flensborg Stadsrets Dom over Underskriverne af Adressen til Keiser Napoleon¹⁾, og at Herr v. Bismarck havde sagt ham og bemyndiget ham til at skrive til Paris, at han vilde formaae Kongen af Preussen til fuldstændigt at benaade Vedkommende, men der maatte først correspon deres med Wien. Herr Benedetti havde derfor foreslaaet sin Regjering at Hertugen af Grammont instrueredes til at intercedere hos den østerrigske Regjering.

U. i. l.
Quaade.

---

¹⁾ Mackeprang: Nordslesvig, 19.

12. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Bluhme.

Berlin, 25. Mai 1865.

Deres Excellence.

Grev von Bismarck omtalte ogsaa Hansen i vor Samtale. Det forekom mig i Grunden at han selv var lidt forlegen derved, og dette gav mig Assurance, thi jeg var ogsaa lidt forlegen, ligesom jeg altid skal være det over den Sag.

Forresten syntes han tilfreds over, at vi, som jeg sagde ham, havde ophørt al Forbindelse med ham, og til Forklaring af at han her i sin Tid havde indladt sig med ham, anførte han, at han, da han første Gang saae ham i Octob., havde anseet det muligt, at det nationale Parti kunde ville styrte Regjeringen i Kbhvn. og forkaste Fredstractaten. Herefter havde han ikke godt kunnet undlade at modtage ham i December. Senere efter den Scandale der havde fundet Sted¹⁾, havde han naturligviis ikke kunnet have Mere med ham at bestille.

Om nu denne hele Forklaring er ganske rigtig, maa jeg lade staae ved sit Værd, men saameget anseer jeg for afgjort, at Herr v. Bismarck ikke indlader sig med H., hvis han kommer hertil, ligesom jeg ogsaa troer vi maae være forsigtige med alt hvad der kan udlægges som en mere eller mindre indirecte Forbindelse med ham. Man kan jo maaskee endda finde en Form forat hjælpe paa hans Kone, hvilket meget synes at ligge ham paa Hjerte.

Jeg saae igaar Prinds Frederik af Hessen²⁾. Han var høist nedslaaet over Tingenes Gang ifjor. Alle fik deres Deel, jeg naturligviis ogsaa. Men han var oprigtig bedrøvet, og jeg maatte jo give ham Ret i Meget. Han troede paa Annexionen og Tilbagegivelsen af en Deel af Nordslesvig. Personalunion

¹⁾ Den saakaldte Molzen-Heltzenske Affære. Sml. Neergaard II, 1636 f.

²⁾ Christian IX's Svoger, Landgrev Frederik af Hessen (1820—84).

syntes ham ganske fremmed. Han er for Grundloven af 5te Juni, men har ingen Grund dertil uden Had til den Forfatning, der skilte os af med Hertugdømmerne.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

13. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 30. Mai 1865.

Kjære Vedel.

. . . Her er en forskrækkelig Hede, og Opholdet her under de forandrede Forhold trykker mig meer end jeg nogen-sinde havde tænkt mig. Folk ere meget høflige og forekommende, men det er næsten det Værste. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

14. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Bluhme.

Paris, 2. Juni 1865.

Minister-Resident Falbe, der overbringer disse Linier, vil kunne meddele Deres Excellence at han har haft en Samtale med Grev Chaudordy og at denne har udtalt sig ligeoverfor ham aldeles i samme Retning som ligeoverfor Hr. Hansen med Hensyn til Løsningen af det slesvig-holstenske Spørgsmaal. Jeg troer imidlertid at burde tillige underrette Deres Excellence om at jeg bestemt veed at Hr. Drouyn de Lhuys nylig har sagt til en af de herværende fremmede Gesandter at der hidtil ikke var tilveiebragt nogen Enighed imellem Preussen og Østerrig og navnlig ikke angaaende Tilbagegivelsen til Danmark af Nordslesvig. Grunden til Modsigelsen der ligger i Udenrigsministerens og Grev Chau-

dordy's Yttringer, maa vistnok søges i den Omstændighed at Førstnævnte ikke vil give nogen officiel Forsikkring om Noget, der kun foreligger som en Mulighed.

L. Moltke-Hvitfeldt.

P. Vedels Privatpapirer.

---

15. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Bluhme.

Paris, 8. Juni 1865.

I Fortsættelse af mine tvende Breve af 23de Mai og 2den Juni, som jeg haaber at Deres Excellence rigtigt vil have modtaget, tillader jeg mig at underrette Deres Excellence om at jeg iforgaars har haft en længere Samtale med Grev Ch[audordy] om den Phase, som det slesvig-holstenske Spørgsmaal for Øieblikket gjennemgaaer. Med Hensyn til at Østerrig skulde have anerkjendt Principet af Tilbagegivelsen af Nordslesvig til Danmark, sagde Grev Ch. mig at dette vel var Tilfældet; at Anerkjendelsen af Principet imidlertid ikke havde fundet Sted skriftligt, men kun mundtlig i Løbet af en Samtale, Grev Mensdorff havde haft med Hertugen af Grammont. Grev Ch. udtalte sig om Grev Bismark som om denne var aldeles villig til at gaae ind paa Gjennemførelsen af Principet saa at det eventualiter hovedsageligen vilde komme an paa hvorvidt og i hvilken Udstrækning den nordslesvigske Befolkning udtalte sig bestemt og med Kraft for Kongen af Danmark. . . .

Under nærværende Omstændigheder har jeg anset det for rigtigst ikke at søge at fremkalde officielle Udtalelser fra Udenrigsministerens Side; jeg sagde dette til Grev C. som svarede at det ogsaa var Ministeren behageligst at jeg for Øieblikket ikke omtalte Sagen for ham.

L. Moltke-Hvitfeldt.

P. Vedels Privatpapirer.

---

16. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Bluhme.

Berlin, 23. Juni 1865.

Deres Excellence.

. . . Jeg har opsat til idag at takke Deres Excellence . . . for Deres venlige Brev, hvormed De har glædet mig meget, fordi jeg, da B[ismarck] reiser imorgen vilde søge en Samtale med ham og saaledes haabede at træffe ham forinden. Dette har imidlertid ikke kunnet lykkes, idet jeg nu har modtaget Bud fra ham om at han umuligt kunde faa Tid til at modtage mig idag, med Tilføiende at han reiste imorgen Kl. 1. Da han saaledes ingen særdeles Grund har selv til at see mig, har jeg ikke villet give mig Skin af stor Empressement, og indskrænket mig til at svare, at jeg ikkun ønskede at sige ham Farvel inden han reiste og at gjøre min egen Skyldighed ved Præsensation af Chargé d'affaires inden jeg selv reiste.

Iøvrigt er jeg overbeviist om, at han Intet kunde sige mig, som vilde være af directe og actuel Nytte eller Betydning. I den Sag som interesserer os, er Politiken her, som andensteds saavel i denne som i andre Sager, ikke andet end Expedientspolitik; man gaaer fra Middel til Middel for at besværgede de øieblikkelige Vanskeligheder; men intetsteds øiner man nogen Plan, endsige noget fast Maal. Men desto bedre for os, forekommer det mig. Skal Maalet eller det endelige Resultat gaae frem af Tingenes egen Natur, vil man for det Første have lettere ved at finde sig deri, og for det Andet synes under hiin Forudsætning Resultatet at maatte blive bedre for os.

Men Alt hvad jeg her hører og seer bestyrker mig i, at det vil vare meget længe førend et Resultat opnaaes. Jeg har et Øieblik troet, at dette var nærmere end jeg først havde tænkt. Men nu er min Mening i denne Henseende ganske som den var da jeg kom hertil. Der er nu ingen Ud-sigt til, at Kongen af P. og Kaiseren af Ø. ville sees i Carls-

bad. Man siger ligefrem, at dette vilde være skadeligt for Kongens Kur, da det kunde foranledige Gemytsbevægelse; men dette tyder vistnok ikke paa synderlig Udsigt til Enighed.

Desto ønskeligere var det om vi selv kunde komme til Enighed. Jeg forstaaer nu langt mindre end før, at man, naar man dog veed, at man dog ikke kan faae nogen virkelig god Forfatning, kan lægge saamegen Vægt paa, om den man faaer, bliver en lille Smule meer eller mindre slet. Hovedsagen er jo dog i Grunden blot det, at man har en Regel at gaa efter. Her værdiges der os forresten ikkun meget liden Opmærksomhed; naar jeg undtager nogle skadefroe Artikler i Aviserne, bekymrer man sig meget lidet om os. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

17. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Bluhme.

Confidentiel.

Wien, 14. Juli 1865.

Deres Excellence.

Hans Majestæt Keiseren er i Mandags afreist til Ischl, og ventes først tilbage kommende Mandag til Wien. Min Modtagelse lider saaledes nogen Udsættelse, og jeg forhindres derved i officielt at aflægge Besøg hos mine Colleger. Jeg har desuagtet været saa heldig at gjøre Hertugen af Grammonts Bekjendtskab og har igaar Aftes havt en Samtale med ham, der ikke vil være uden Interesse for Deres Excellence. Hertugen er nyligt vendt tilbage fra Carlsbad, og som han berettede mig, har han der havt en Samtale med Hr. v. Bismarck om Preussens Forhold til Østerrig i Forbindelse med det slesvig-holstenske Spørgsmaal. Grev Bismarck har yttret, at han var fast bestemt paa, ikke at give efter for Østerrig i et eneste Punkt af de Fordringer, han har stillet

til Hertugdømmerne; Preussen var ikke længere et Churfyrstendømme, der gik i Keiserstatens Ledebaand. Han ønskede ikke engang at vedligeholde noget godt Forhold til Østerrig, men vilde foretrække et Brud, der vilde tillade hver Part hensynsløst at gaae sin Vei. Da Hertugen af Grammont havde slaaet paa, at en Sammenkomst af de to Souverainer i Gastein vilde bidrage til en Forstaaelse, havde Hr. v. Bismarck paastaet, at det var en reen Illusion at troe, at en saadan Sammenkomst vilde bringe Preussen til at vige en Fingersbred i det engang indtagne Standpunkt. »Kom det til et Brud, havde Grev Bismarck sagt« — og herved maa vel menes, at Preussen egenmægtigt tiltager sig, hvad det kræver af Hertugdømmerne — »vilde det Første han gjorde være at frigjøre sig for de danske Nordslesvigere, der efter Prindsen af Hohenlohes Rapport nu leed under et større Tyrannie end deres sydlige Brødre havde lidt af under det danske Aag. Preussen vilde, som sagt, ikke skabe sig et andet Polen i Slesvig; kun Dybbøl maatte det beholde.« Da jeg hertil indvendte, at Preussen netop i Sundeved vilde finde den mest udpræget dansksindede Befolkning, saavelsom paa Als, meente Ambassadeuren, at der kun vilde blive Tale om at beholde selve Dybbøl Banke som et strategisk Punkt. »Altsaa et andet Gibraltar«, spurgte jeg, hvilket han bejaede.

Jeg ledte derefter Samtalen over paa Grev Mensdorffs i sin Tid af Captain Bille¹⁾ (Beretning Nr. 27) indberettede Ytring til Hertugen om at: hvis med Tiden en Ordning af Forholdene skulde kunne tilveiebringes og der derved skulde blive Tale om en Retrocession af Nordslesvig, skulde en saadan ikke møde videre Vanskelighed fra Østerrigs Side. Han meddeelte mig yderligere, at Hr. Drouyn de Lhuys var kommen i Bevægelse ved Efterretningen herom, og havde instrueret ham paa, at faae denne Udtalelse constateret af Udenrigsministeren i en senere Samtale; han havde da gjort

¹⁾ Frantz Bille havde været midlertidig Chargé d'affaires i Wien fra 12. Novbr. 1864 til Falbes Udnævnelse 11. Maj 1865.

opmærksom paa, at et saadant Skridt rimeligviis kun vilde faae tilfølge, at Grev Mensdorff aldeles desavouerede sin tidligere leilighedsvise Yttring. Imidlertid havde han ved sin Afreise til Carlsbad instrueret Ambassade Sekretairen, M. de St. Fériol paa, at gjøre et Forsøg i den Retning; men dette havde ganske rigtigt havt tilfølge at Grev Mensdorff aldeles fragik sin tidligere Udtalelse. Imidlertid troede han, ikke deri at burde see noget Tegn paa, at Greven havde forandret Anskuelse om Sagen. Paa den anden Side, sagde han, turde man ikke tillægge Hr. v. Bismarcks Trusler og høie Talemaader formegen Vægt; thi, sagde han, Preussen speculerer vel i Østerrigs svækkede Stilling og Pengemangel, men han veed ogsaa, og der er ingen Tvivl om, at Østerrigs Armeer desuagtet hurtigt vilde gjøre det af med Preussen, og at det ei vilde koste det de samme og store Pengeoffre at paaføre sin Nabo Krig, som at føre en Krig i et fjernt Land. . . .

C. Falbe.

*Modtaget 17. Juli 1865. — Over Depechen staar med Blyant:
Har været forelagt H. M.*

B.

18.¹⁾ Udenrigsminister Bluhme til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Herr Greve.

Kjøbenhavn, 31. August 1865.

Jeg takker Dem for Deres interessante Depesche Nr. 36, som bragte mig de første Efterretninger om det vigtige Resultat, hvortil Forhandlingerne i Gastein have ført, og den nu offentliggjorte Convention viser, hvor nøiagtig Deres Kundskab var.²⁾

For Andre kan det være et interessant Skue at see, hvorledes den hele Bygning, som Slesvig-Holsteinisme havde

¹⁾ Som Nr. 17 a, b, c er i Tillæg aftrykt Dep. fra C. Falbe i Wien til Bluhme af ¹⁰/₈ og ²³/₈ 1865 samt Telegr. fra Bluhme til Falbe af ²²/₈ 1865.

²⁾ Ved Konventionen i Gastein 14. Aug. 1865 overtog Preussen Bestyrelsen af Slesvig og Havnen i Kiel, Østrig Bestyrelsen af Holsten.

opført af Løgn og Fordreielser, Stykke for Stykke nedbrydes, og hvorledes Historiens Logik bruger netop dem, der havde laant disse Sætninger deres mægtige Understøttelse, til nu i Handlingen at omstøde dem. Men for os, der have en practisk Interesse i Begivenhedernes Gang, er dette kun en ringe Tilfredsstillelse, thi i Realiteten har denne Convention formindsket de Udsigter, som vi kunde have til at gjenvinde i alt Fald en Deel af det Tabte. Ganske vist foreligger der endnu intet endeligt Resultat, og jeg tvivler ikke paa, at jo denne Overeenskomst vil give Anledning til nye Conflicter mellem de tydske Stormagter, og at Sagen endnu vil have forskjellige Phaser at gennemløbe, men den er allerede nu kommen langt frem paa en Vei, som den efter menneskelig Sandsynlighed fremdeles vil følge, og som stedse mere fjerner sig fra det, som vi kunne ønske.

Saalænge Alt var forvirret og Ingen kunde forudsee, i hvad Retning Udviklingen vilde gaae, havde den kongelige Regering utvivlsomt kun een Politik at følge, nemlig at bevare den afventende og passive Holdning, som vi strax efter Freden indtog. Men nu da Preussens Seier viser os, paa hvilke Magter Afgjørelsen vil beroe, og vi idetmindste tilnærmelsesviis kunne forudsee, hvilke Grundsætninger disse ville følge, opstaaer det Spørgsmaal, om vi nu ikke maae opgive vor reserverede Holdning, medmindre vi for lang Tid og maaskee for stedse ville renoncere paa enhver Forhaabning om en Modification af Fredslutningens Resultater.

Jeg har aldrig troet paa Muligheden af, at de tabte Landsdele under en ny Form kunde tilbagevindes i deres Totalitet, thi jeg fordølg mig ikke, at det ikke er i dette Spørgsmaal alene, men at det er hele Tidsalderens politiske Princip, at den historiske Ret og alle andre berettigede Hensyn maae vige for Nationalitetsprincippet. Men selv efter dette Synspunkt er der ved Wienerfreden tilføiet Danmark en stor Uret, og jeg har derfor kunnet vente, at, ligesom dette Princip paa den ene Side ikke havde hvilet, før det havde

sønderbrudt Monarkiets Integritet, saaledes vilde det paa den anden Side heller ikke nu være tilfredsstillet, før det havde hævdet det danske Folks Integritet.

Hvis jeg nu kunde overbevise mig om, at under de nærværende Forhold nogen Bestræbelse fra den kongelige Regerings Side kunde væsentlig bidrage til, at denne Basis vedtoges for en definitiv Ordning, vilde jeg ikke tøve med at foreslaae Kongen de Skridt, der i saa Henseende maatte være mulige. Men denne Overbeviisning har jeg ikke kunnet vinde. Jeg troer, at det nu mindre end nogensinde er muligt, at Preussen vil tilbagegive os Sundeved, Als og Flensborg og navnlig paa den Betingelse, der er ufravigelig, for at vi overhovedet kunde modtage nogensomhelst Deel af Slesvig, nemlig at ingen international Forpligtelse kom til at paahvile Danmark til Fordeel for de i Nordslesvig spredte tyske Elementer. Men er dette saa, og dersom Alt, hvad vi kunde vente, vilde være at tilbagevinde nogle Quadratomile aabent Land af Haderslev og Aabenraa Amter, er det mig særdeles tvivlsomt, om en saadan Afgjørelse vilde være at foretrække for den nuværende Tilstand, og navnlig om vi bør gjøre noget Skridt for at opnaae et saadant Resultat. I politisk Magt vilde vi sikkert intet vinde ved en saadan Erhvervelse, der derimod, fremkaldt af os, vilde medføre en udtrykkelig eller stiltiende Opgivelse af Krav paa de øvrige danske Dele af Slesvig — Krav som maaskee dog i Fremtiden kunde have nogen Udsigt til at opfyldes. Derimod vilde ganske vist Andre vinde derved: Preussen ved for denne Priis at opnaae en almindelig europæisk Anerkjendelse af dets Erhvervelse af den langt overveiende og politisk betydende Deel af Slesvig, Frankrig ved at kunne give det Udseende af, at Nationalitetsprincippet idetmindste formelt var trængt igjennem. Men gjøre vi da ikke bedst i ikke at bestræbe os for en Afgjørelse af en saadan Beskaffenhed, men overlade det til dem, hvem den i Virkeligheden alene vilde komme til Nytte?

Jeg miskjender imidlertid ikke, at Sagen ogsaa kan sees fra et andet Synspunkt. Den umiddelbare praktiske Sands vil altid erklære sig for at tage, hvad det er muligt at faae, og ikke at afslaae en Deel, fordi man ikke kan opnaae det Hele, og jeg forudseer meget godt, at Mange maaskee, naar Tilbudet forelaae, ikke turde paatage sig det Ansvar at afvise det, saameget mere som Modtagelsen fra en vis Side kunde betragtes som en uafviselig Pligt mod den Befolkning, der kun paa denne Maade vilde undgaae at berøves sin Nationalitet, ligesom der vel ogsaa kunde findes Former for en Modtagelse, der ikke vilde indeholde Opgivelsen af ethvert yderligere Krav for Fremtiden. Den Udsigt, som disse Krav kunne have til engang at opfyldes, kan overhovedet siges mindre at beroe paa, om vi have taget Forbehold eller ved Passivitet holdt Spørgsmaalet aabent, men derimod væsentlig paa det herskende Princip Miskjendelse, og denne jo vil vedblive uforandret, saalænge en betydelig dansk Befolkning er adskilt fra Moderlandet. — Men føre disse Betragtninger til at ansee Tilbagegivelsen omend kun af en ringe Deel af Slesvig som et relativt Gode, man ikke vil vise fra sig, naar det bydes, ligger det nær ogsaa positivt at arbeide for at naae det. Det er altid en betænkelig Sag at overlade Udviklingen af et saa vigtigt Anliggende til Andre, og lade det komme paa, at deres egen Interesse vil være en tilstrækkelig Drivkraft. Men navnlig er dette Tilfældet her, hvor det maaskee er en temmelig almindelig udbredt Tro, at den kongelige Regering kun vil modtage en Løsning, som Nationalitetsprincippet ikke vil tilbyde. Der- som vi forholde os ubevægelige fremdeles, vil Frankrig maaske i *Troen* paa en saadan bestemt Villie hos den kongelige Regering eller under *Paaskud* af, at Nationalitetsprincippet ikke kommer os tilgode i Slesvig, fordi vi ikke selv vilde det, søge andre Maader til at tilfredsstille sine Interesser i det slesvigske Spørgsmaal, og Preussen vil neppe af sig selv give nogen Deel af Slesvig tilbage. —

Jeg har fuldstændigt og upartisk fremstillet de tvende Anskuelser, som under de nærværende Forhold kunne gjøre sig gjældende, og mellem hvilke den kongelige Regering snart maa decidere sig. Men forinden en saadan Beslutning tages, maa jeg saameget mere ønske at kjende Deres Mening om Sagen, som De bedre end jeg kan dømme om hvad Understøttelse vi kunne vente os af Frankrig for det Tilfælde, at vi bestemme os til en mere activ Optræden. Jeg beder Dem derfor fuldstændigt og uforbeholdent at udtale Dem om Spørgsmaalet, og forsaavidt De maatte antage det for rigtigt, at vi handle, da tillige at angive mig de Skridt, som De efter Deres Kjendskab til de europæiske Forhold anseer for at være hensigtsmæssigst. Jeg behøver ikke at tilføie, at jeg vilde sætte stor Priis paa saa snart som muligt at modtage dette Svar, og at det kun kan afsendes med en sikker Leilighed.

Bluhme.

Koncept med P. Vedels Haand.

19.¹⁾ Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Bluhme.

Paris, 19 septembre 1865.

Monsieur le Ministre.

Dans la dépêche confidentielle que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser en date du 31 août dernier, Elle a bien voulu me faire connaître son opinion sur la situation faite au Danemark par la convention de Gastein et la nécessité qui en résulte pour le gouvernement du Roi de décider quelle est l'attitude qu'il lui conviendrait de prendre afin de chercher à tirer des stipulations arrêtées entre les deux grandes puissances allemandes des conséquences relativement favorables à nos intérêts actuels.

---

¹⁾ Som Nr. 18 a er i Tillæg trykt Depeche af 7/8 1865 fra Kammerherre Falbe i Wien.

Après être entrée dans les détails les plus intéressants sur ces importantes matières et qui sont de nature à m'en faciliter la parfaite intelligence, Votre Excellence a bien voulu aussi m'inviter à exprimer mon opinion personnelle sur les différents modes d'envisager la question. Elle désire savoir si à mon avis il serait conforme à nos intérêts d'obtenir la rétrocession éventuelle d'une partie seulement du nord du Slesvig, ou bien s'il serait préférable de sacrifier dans le présent un intérêt relativement petit à l'espoir d'un recouvrement intégral de toute la partie danoise du Slesvig dans l'avenir, évitant ainsi de donner, par une seconde transaction, une confirmation nouvelle aux parties les plus essentielles du traité de Vienne. Au cas où je me prononcerais en faveur d'un retour partiel du Slesvig danois au royaume, Votre Excellence me demande enfin de Lui signaler les démarches qui me sembleraient être les plus convenables pour atteindre ce but.

Avant de satisfaire aux questions précises que Votre Excellence a bien voulu me poser, je crois devoir, pour leur plus complète intelligence, résumer la situation générale qui doit nécessairement exercer une si grande influence sur nos intérêts particuliers. Un simple aperçu de cette situation, telle qu'elle est comprise aujourd'hui par la plupart des hommes politiques, contribuera essentiellement à éclairer le côté qui nous concerne, et à déterminer tout à la fois où se trouve présentement le point d'appui que nous devons prendre, et jusqu'à quel point sont justifiées les espérances que nous pourrions avoir dans l'avenir.

Il est évident que l'Europe marche vers une crise dont les conséquences, impossibles à prévoir, pourraient même sensiblement modifier l'état des possessions actuelles de nombre d'états, au détriment, bien entendu, des faibles. Les premiers pas dans cette crise ont été dus à l'antagonisme de la Prusse et de l'Autriche dans la question des duchés qui est loin d'avoir reçu une solution définitive au moyen de la con-

vention de Gastein; au contraire, ce premier succès de la Prusse semble bien plutôt devoir être suivi de nouvelles exigences propres à placer l'Autriche dans une alternative des plus difficiles, en ne lui laissant l'option qu'entre l'abandon complet des duchés, ce qui équivaldrait pour elle à la déconsidération universelle, ou la guerre entreprise dans les conditions les plus désastreuses.

Tout indique que la politique de M. de Bismark tend à pousser l'Autriche dans ses derniers retranchements, et les faits viennent à l'appui de cette appréciation confirmée d'ailleurs par les confidences qui ne sont plus aujourd'hui un mystère pour personne, et qui ont été faites encore dernièrement par le Ministre prussien à plusieurs hommes d'état allemands, en vue sans doute de les préparer aux éventualités.

Mais d'une part, si, comme je n'en doute pas, M. de Bismark exprime bien le fond de sa pensée en proclamant ainsi ses vues sur les duchés, il me semble hors de doute que la politique prussienne n'aurait pas osé entrer aussi hardiment qu'elle l'a fait dans une voie pouvant amener même un déchirement complet du grand faisceau allemand, sans s'être assurée d'abord de la possibilité d'obtenir un nouvel appui au dehors. Or, cet appui, la France seule peut le lui donner, et elle l'accordera à la Prusse le jour où elle sera certaine de recueillir de son côté des avantages *proportionnels* par la réalisation d'une partie du moins du programme de la politique impériale. Assurément rien n'est encore concerté entre les deux puissances, mais leurs intérêts réciproques paraissent, malgré la défiance existant très-réellement encore entr'elles, devoir les faire converger l'une vers l'autre, et l'on peut dès-à-présent admettre entr'autres, que la Prusse, à laquelle la France laissera dans la question des duchés une liberté d'action entière, à la condition qu'elle y tienne compte, au moins dans une certaine mesure, du principe des nationalités, que la Prusse, dis-je, consenti-

rait volontiers à sacrifier la Belgique à la France, si elle croyait ce sacrifice nécessaire à la réalisation de ses vues ambitieuses dans le nord de l'Allemagne.

L'analyse ci-jointe d'une brochure publiée par M. Deschamps, ancien ministre des Affaires étrangères en Belgique, renferme un aperçu très-remarquable sur l'état des choses actuel en Europe, et je crois d'autant plus devoir placer cette analyse sous les yeux de Votre Excellence, que cet écrit, dans lequel l'auteur, tout en dépeignant exactement la situation générale, a peut-être été un peu vite dans ses prévisions, a produit une grande impression tant en Belgique qu'en France.

En parlant des relations entre les grandes puissances européennes, M. Deschamps dit qu'un accord éventuel entre la Prusse et la France est aujourd'hui des plus vraisemblables; — il fait ressortir surtout la situation privilégiée où se trouve l'Empereur Napoléon, pouvant opter en faveur de l'alliance qui lui conviendra le mieux et qui lui rapportera le plus. La question de la Vénétie lui semble être un obstacle insurmontable à une entente avec l'Autriche, et par contre la direction générale des faits démontre, à son avis, un commencement d'intelligence entre la Prusse et la France, devant se fortifier de plus en plus du moment que l'une et l'autre de ces puissances seront parvenues à s'assurer les avantages réciproques dans la mesure voulue. En ce qui concerne la Belgique, M. Deschamps ne compte en aucune façon sur l'appui de l'Angleterre. La Belgique, dit-il, ne doit compter que sur son patriotisme à l'intérieur et une bonne politique au dehors. En effet, l'ère présente n'a que trop prouvé l'insuffisance du droit le mieux établi contre les entreprises de la force et de la violence, et la grande crise que nous venons de traverser, est la meilleure preuve du fond qu'il faut faire sur une assistance active de l'Angleterre. La disposition générale des esprits y est tellement acquise aux intérêts matériels et pacifiques, que cette puis-

sance semble avoir abdiqué toute ambition d'exercer une grande influence sur les questions les plus importantes en Europe; et à ce sujet Votre Excellence n'apprendra peut-être pas sans intérêt que Lord Cowley, consulté tout récemment par M. de Budberg pour savoir, si, à son avis, le cas échéant, l'annexion d'Anvers à la France serait un casus belli pour l'Angleterre, n'hésita pas à répondre que, suivant son opinion personnelle, il devrait en être ainsi, mais que, d'après les dispositions où se trouvaient tous les hommes d'état du pays, il avait lieu de craindre que le fait même de l'incorporation d'Anvers pourrait s'accomplir sans faire sortir l'Angleterre de sa profonde indifférence pour les affaires du continent. Dans ces circonstances, c'est de l'accord à intervenir entre la France et la Prusse que semble devoir dépendre le règlement des grandes questions présentes et futures. Certain du besoin qu'on a de lui, l'Empereur Napoléon attend avec calme qu'on vienne à sa rencontre, sachant que rien ne pourrait se faire sans le concours de la France et que la Prusse ne saurait parvenir à ses fins spéciales sans avoir établi avec lui une entente préalable sur le fond même des choses. Quant à la Russie, les suites ruineuses de la guerre de Crimée et les embarras d'une organisation nouvelle à l'intérieur, ne lui permettront pas de prendre une part active aux solutions qui se préparent. L'intérêt de la Russie en Pologne, qui a été pour beaucoup dans l'abandon dans lequel nous a laissés le cabinet de St. Pétersbourg l'année dernière, lui fait d'ailleurs une loi de ménagemens envers la Prusse. D'autre part, en dehors des considérations que je viens d'indiquer comme devant déterminer l'attitude réservée de la Russie, les sentiments de mauvais vouloir et de rancune qu'a conservés cette puissance contre l'Autriche depuis la guerre de Crimée, contribueraient certainement à lui faire voir de moins mauvais oeil les succès de la politique du cabinet de Berlin.

Votre Excellence appréciera, d'après ce court exposé de

la situation générale, quelles sont celles d'entre les puissances appelées à exercer une influence directe sur les grandes questions et nommément sur une solution définitive de la question des duchés.

Après avoir satisfait à ce premier point de ma tâche, il me reste à répondre aux questions plus précises que Votre Excellence a bien voulu me poser dans Sa dépêche.

Toutefois, avant d'entrer dans la discussion du fond de la question, et au risque même de me répéter, qu'il me soit permis ici d'exprimer mon avis sur l'influence que la convention de Gastein me semble devoir exercer sur la situation en général, et sur une réalisation éventuelle de nos espérances.

Depuis longtemps déjà j'ai partagé l'opinion assez répandue ici parmi les hommes politiques et que j'ai eu l'honneur d'exposer plus haut à Votre Excellence, savoir que la solution finale de la question des duchés serait tout à l'avantage de la Prusse; d'autre part la conséquence naturelle d'une solution dans ce sens m'a paru être la nécessité qu'il y aurait, le cas échéant, pour la Prusse d'établir une entente préalable avec la France.

Or le cabinet de Berlin n'ignore pas qu'une entente avec la France touchant la question des duchés n'est possible qu'à la condition que la solution définitive de la question tienne compte, au moins dans une certaine mesure, du principe des nationalités. Mais, si j'ai cru que la Prusse ne saurait réaliser ses projets d'annexion sans rendre au Danemark une partie quelconque du Slesvig, je le crois encore bien plus aujourd'hui après les arrangements intervenus entre les deux grandes puissances allemandes. En politique, plus on a à se faire pardonner, plus est élevé le prix du pardon, et certes les stipulations de la convention de Gastein sont de nature à soulever un mécontentement plus général encore que n'en aurait produit l'annexion à la Prusse de la totalité des duchés. L'annexion pure et simple aurait au moins tenu

compte du principe de l'indivisibilité des duchés, proclamé par les habitants de nationalité allemande, comme étant la condition essentielle de bonheur et de prospérité du pays; la convention de Gastein au contraire, comme le dit si bien la circulaire de M. Drouyn de Lhuys, foule aux pieds tous les droits, quels qu'ils soient. — Aussi M. de Bismark qui se repent peut-être déjà de ne pas avoir trouvé une solution définitive à la question, en insistant à Gastein sur une renonciation complète de la part de l'Autriche de sa part de droits sur les duchés, et qui regrette vraisemblablement d'avoir accepté une situation qui ne saurait être que provisoire et ressemble fort à un armistice, M. de Bismark, dis-je, comprend aujourd'hui plus que jamais qu'il lui faudra absolument, pour parvenir à ses fins, ménager la France; il sent que l'impression pénible produite dans l'Europe tout entière par la situation créée aux deux duchés fait pour lui de cette entente avec la France une nécessité absolue.

A l'appui de ce que je viens de dire, je citerai le fait suivant qui pour nous est d'un intérêt tout spécial dans le moment actuel: aussitôt que plusieurs journaux étrangers eurent publié des analyses ou extraits de la circulaire adressé, en date du 29 août dernier, par M. Drouyn de Lhuys aux représentants de la France au sujet de la convention de Gastein, M. de Bismark fit exprimer au gouvernement de l'Empereur le désir que le texte de la circulaire ne fût pas publié officiellement; le Ministre prussien fit savoir en même temps au Chargé d'affaires de France à Berlin qu'aussitôt de retour dans la capitale il serait prêt à entrer en pourparlers sur la question de la rétrocession au Danemark du Slesvig du Nord. Le fait que j'ai l'honneur de mander à Votre Excellence est certain; je le tiens à *titre confidentiel* d'une personne attachée au ministère des Affaires étrangères et parfaitement en mesure de le savoir. J'ajouterai que cette personne m'a assuré formellement que jamais encore la situation n'avait été aussi propice aux espérances que nous

sommes en droit de nourrir, et que M. de Bismark, de plus en plus convaincu de la nécessité de trouver ici un appui, semblait adopter sans arrière-pensée l'idée de la rétrocession, qu'il s'agissait donc maintenant de savoir, quelle partie du Slesvig M. de Bismark serait disposé à rendre; qu'à ce sujet il lui était connu que le Ministre, s'il en constatait la nécessité, était porté à aller plus loin dans la voie des concessions que le Roi, qui paraissait ne pas vouloir accepter l'idée de la rétrocession de Dubbel et d'Als; toutefois qu'à l'égard de ce dernier point on lui avait dit, *mais sans pouvoir fonder cette assertion sur quoi que ce soit*, que M. de Bismark en admettrait la restitution.

D'après ce que m'a dit cette même personne, on pense ici, que l'application du principe de rétrocession ne s'effectuerait qu'au moment de la solution définitive de la question; on espère toutefois parvenir dès-à-présent à obtenir de M. de Bismark des promesses ou engagements formels, notamment sur la ligne devant servir de frontière future; et les dispositions bienveillantes à notre égard dans lesquelles on est ici, me donnent l'assurance que l'on s'efforcera d'obtenir une rétrocession aussi complète que possible.

Telle est, d'après des données certaines, la situation présente, qui me semble répondre aux espérances qu'il nous était permis d'avoir. Déterminer dès-à-présent, la mesure des avantages qui en découleront pour nous, est assurément impossible; en tous cas je crois qu'il ne faut pas se laisser entraîner à des espérances qui pourraient si facilement être déçues. La rétrocession d'Als et de Dubbel me paraît encore aujourd'hui improbable quoique non impossible; elle dépendra de la nature des phases que traversera la question avant d'être résolue. Si la Prusse cherchait à satisfaire ses vues ambitieuses dans le nord de l'Allemagne, nous pourrions avoir raison d'espérer la restitution de parties du Slesvig ayant une véritable signification politique; mais cette éventualité peut être fort éloignée; aussi me semble-t-elle ne

pas devoir figurer au nombre des considérations propres à faire prendre une résolution dans la circonstance présente.

Je vais maintenant, après cette digression un peu longue, tâcher de rechercher l'opportunité qu'il y aurait pour nous, à mon sens, à obtenir la rétrocession d'une partie seulement du Slesvig danois. C'est dans ce but que je répondrai à la question que Votre Excellence s'est posée elle-même dans sa dépêche, savoir s'il ne vaudrait pas mieux, dans l'intérêt des éventualités, renoncer dans le présent à la possession de quelques lieues carrées impossibles à défendre et n'ajoutant rien à la force politique du royaume, plutôt que d'accomplir un nouvel acte pouvant impliquer une renonciation tout au moins tacite à nos prétentions sur les autres parties du Slesvig danois.

Par diverses considérations que Votre Excellence a fait valoir dans sa dépêche, Elle m'a facilité ma réponse à la question ainsi posée. En effet Votre Excellence relève elle-même qu'il est probable qu'on trouvera toujours pour l'acte à intervenir, le jour qu'une rétrocession devrait avoir lieu, une formule propre à éviter toute renonciation expresse aux territoires danois non restitués. D'autre part Votre Excellence fait, avec grande raison, remarquer, que le fait d'une réserve de notre part n'aura jamais l'importance qu'a par elle-même cette protestation vivante d'une population danoise retenue malgré elle sous une domination étrangère. Ces considérations suffisent, me semble-t-il, pour démontrer qu'en réalité il n'y a pas de motif sérieux à faire valoir contre l'acceptation d'une partie seulement du Slesvig danois; je me permettrai toutefois encore de soumettre à l'appréciation de Votre Excellence quelques observations touchant les avantages que nous retirerions, à mon avis, d'une rétrocession éventuelle, quand même elle aurait lieu dans les limites dont il est présentement question.

En regard de la position géographique du Danemark, le danger, — éloigné sans doute, mais qui néanmoins ne sau-

rait rester en dehors de toute prévision, — qui me paraît être le plus grand pour l'avenir du pays, est celui d'un second partage qui mettrait fin à l'existence de la monarchie, en livrant toutes les îles ou une partie d'entre elles à la Suède et les possessions du continent à l'Allemagne. Le péril dont je parle ne pourrait être amené que par le développement des idées scandinave et allemande; il me semble par conséquent que nous devrions rechercher tout moyen par lequel nous serions à même d'opposer une barrière à ces dangers qui nous menacent. Or, si nous obtenions la rétrocession d'une partie seulement du Slesvig du Nord, cette zone placée à l'extrême frontière du Danemark du côté de l'Allemagne aurait pour nous une grande importance, quoiqu'elle n'augmenterait pas la force politique du pays. En effet la nationalité danoise de la fraction de territoire rendue serait sauvée par une telle rétrocession, qui, d'autre part, protégerait le Jutland de la contagion allemande, en mettant obstacle à sa dénationalisation, ou du moins en la rendant plus difficile. Par contre la rétrocession en question pourrait servir à entretenir dans les autres parties du Slesvig danois les sentiments de patriotisme qui y existent à l'heure qu'il est, et certes la comparaison à faire entre le sort des populations des deux états ne saurait nous être défavorable. A mon sens, ces quelques considérations sont d'une importance réelle; il en est encore une qui mérite peut-être aussi d'être pesée, savoir celle qu'un premier partage du Slesvig, fait qui jusqu'ici ne s'est jamais produit et qui, une fois mis à exécution, ne permettrait plus qu'on invoquât le principe de l'indivisibilité du duché, établirait un antécédent favorable à nos espérances d'avenir.

Votre Excellence aura pu apprécier, par ce qui précède, avec quelle franchise j'ai déféré au désir qu'Elle m'a exprimé de connaître mon opinion sur la situation du moment. J'ai en effet cherché à faire valoir, avec toute la clarté possible, les motifs pour lesquels j'opine en faveur

de l'acceptation, le cas échéant, d'une certaine partie du Slesvig danois, laquelle toutefois, à mon sens, ne saurait être moindre que celle qui pour frontière aurait la ligne Apenrade—Höier. D'autre part j'approuve hautement l'appréciation d'après laquelle Votre Excellence conclut qu'il y aurait une grave responsabilité pour un gouvernement quelconque à refuser une partie, parce que l'on ne peut obtenir le tout, et je n'ai pas besoin d'ajouter, que pas plus qu'Elle, je ne pense qu'on pourrait admettre éventuellement des réserves quelconques en faveur de l'élément allemand dispersé dans le nord du Slesvig. En les admettant, on affronterait une situation analogue à celle qui nous a coûté de si grands sacrifices; aussi n'ai-je pas omis, chaque fois que j'en ai eu l'occasion, de bien appuyer sur ce point et de faire comprendre l'impossibilité qu'il y aurait pour nous d'accepter des arrangements de cette nature. Je dois ajouter qu'ici l'on a parfaitement compris nos répulsions à cet égard et qu'on les a même approuvées.

Suivant le désir de Votre Excellence, il me reste encore, avant de terminer, à me prononcer sur l'opportunité qu'il y aurait, à mon avis, à prendre l'initiative d'une action directe, dont le but serait celui d'obtenir la rétrocession en question; ou bien s'il conviendrait de laisser la question venir à nous. D'abord je crois qu'il serait contraire à notre intérêt d'engager directement la question à Berlin. Une pareille démarche faciliterait une transaction, au plus bas prix possible, au cabinet prussien qui se trouverait en présence d'un état faible et échapperait ainsi à l'intermédiaire direct et embarrassant de la France. Quant au gouvernement de l'Empereur, il n'a cessé depuis la conclusion du traité de Vienne, de travailler auprès de M. de Bismark en faveur d'une restitution de territoires au Danemark, en lui faisant comprendre que de la réalisation de cette condition dépendrait le maintien d'une entente cordiale avec la Prusse; et Votre Excellence a pu se rendre compte, par ce

que j'ai eu l'honneur de Lui mander plus haut, du résultat de ces démarches si souvent répétées. En présence de ces dispositions sympathiques de la France, il n'est pas nécessaire de demander au cabinet des Tuileries un appui qui nous est déjà acquis, mais il serait bon de lui faire savoir que l'on compte à Copenhague sur la persistance de ses bons offices.

En ce qui concerne les deux autres puissances auprès desquelles le gouvernement du Roi pourrait trouver assistance, l'une d'elles, la Russie, est regardée comme favorisant le retour à la monarchie des duchés sous la forme de l'union personnelle, solution dont la possibilité n'est admise ici par personne; reste donc l'Angleterre qui a hautement désapprouvé le traité de Vienne et la convention de Gastein, mais qui jusqu'ici ne s'est encore prononcée en faveur d'aucune solution définitive de la question.

Il serait opportun, me semble-t-il, d'agir auprès du cabinet de St. James, afin qu'il joigne ses efforts à ceux de la France, car il ne saurait être douteux qu'un langage et une action identiques des puissances occidentales exerceraient une influence très-sérieuse sur les décisions du ministre de Sa Majesté Prussienne.

Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 25. September 1865.

---

20. Udenrigsminister Bluhme til Kongen.

Kjøbenhavn, 21. September 1865.

Allerunderdanigst Beretning angaaende de europæiske Cabinetters Opfatning af Gasteiner-Conventionen.

De tydske Stormagter havde med stor Iver fremhævet, at Gasteiner-Conventionen kun er ganske provisorisk, men de have dog ikke opnaaet, at de europæiske Magter i Taushed have slaaet sig til Ro i Tillid til denne Acts foreløbige og upræjudiceerlige Character.

I Betragtning af, at Overeenskomsten kun skulde tjene til mellem dem selv indbyrdes og i de indre Forhold at ordne Udøvelsen af det iøvrigt uforandret vedblivende Sameie, havde de tyske Stormagter ikke officielt meddeelt den til de fremmede Hoffer. Disse have derfor heller ikke direkte kunnet rette deres Udtalelser om Conventionen til Regjeringerne i Berlin og Wien, men have indskrænket sig til at instruere deres Gesandter om, hvorledes de ved Leilighed ville have at udtale sig.

Den franske Udenrigsministers Circulaire, hvis nøiagtige Gjengivelse i Pressen, trods de preussiske officiøse Tideners fortsatte Benægtelser, dog nu almindelig anerkjendes og er mig positiv bekræftet af den kongelige Gesandt i Paris, udtaler, at den trufne Overeenskomst ikke respecterer nogetsomhelst af de Principer, som kunde have afgivet en Basis. Tidligere Traktater, Arvefølgeret, Tydsklands Interesse og Hertugdømmernes Vel — vises det — ere ligesaa hensynsløst tilsidesatte, som Nationalitetsprincippet og Folkevillien ere krænkede. Den hele Combination hviler ene og alene paa Vold, og Depeschen [o: *Cirkulæret*] ender med at erklære, at Voldsomheder og Erobring ikke formaae varigen at grunde en ny Tingenes Orden.

Fra Deres Majestæts Gesandt i London har jeg ikke modtaget nogen Indberetning om det Circulaire, som Lord Russell har ladet udgaae til de engelske Gesandtskaber, men der er ingen Grund til at betvivle Nøiagtigheden af den Text, som en belgisk Tidende har seet sig istand til at meddele. Herefter har det engelske Cabinet i en endnu skarpere Tone udtalt i det Væsentlige de samme Anskuelser som det franske. Nationalitetsprincippet som saadant opstilles ikke særligt, som Tilfældet er i det franske Circulaire, men Befolkningens Samtykke og Villie nævnes derimod som de »med Agtelse anerkjendte Adkomster, der vilde have havt Udsigt til at staae ved Magt for Fremtiden«, dersom Tractaternes Ret ikke længere kunde respecteres.

Ogsaa fra det russiske Cabinet skal et Circulaire være udgaaet, men herom vides ikke noget bestemt, da Vice-Cantsleren er særdeles tilbageholden i sine Udtalelser om de politiske Spørgsmaal og navnlig ogsaa om Gasteiner-Conventionen. Af en nylig indkommen Rapport fra det kongelige Gesandtskab i St. Petersborg sees det imidlertid, at Fyrst Gortchakou [*ø: Gortchakoff*] til den engelske Chargé d'affaires tidligere uforbeholdent har udtalt, at Rusland ikke med Tilfredshed kunde see Hertugdømmernes Annexion til Preussen, og ligesom et saadant Resultat ikke vilde være i Overeensstemmelse med, hvad Herr v. Bismarck under Londonerconferencen havde udtalt til ham, saaledes kunde det ogsaa være muligt, at Rusland ikke vilde afstaae de Retligheder til Preussen, som det ifjor eventuelt erklærede sig villigt til at overdrage til en Trediemand. Paa Grund af disse Data anseer jeg det for rimeligt, at det russiske Cabinet har fulgt de andres Exempel med at lade udgaae et Cirkulaire; men, om end dette sandsynligviis bærer Præg af den ovenfor antydede Misfornøielse, tør det dog vistnok antages, at det i Overenskomstens fremhævede provisoriske Character har fundet et Paaskud til ikke allerede nu at udtale sig bestemtere.

Misfornøielsen med det i Gastein truffne Arrangement er saaledes almindelig, men jeg tvivler paa, at den for Tiden vil vise sig paa anden Maade end allerede skeet er. Jeg er overtydet om, at ingen af de tre Magter er tilbøielig til paa Sagens nuværende Stadium at tage en mere positiv Holdning, og jeg tvivler endog paa, at de have sat sig i Forbindelse med hverandre for at forberede en fælleds Optræden i Tilfælde af tilkommende Eventualiteter, — til Rusland idetmindste er næppe noget saadant Skridt skeet, og om end det engelske og franske Cabinet formodentlig have udvexlet deres Anskuelser om Gasteiner-Conventionen /: hvorpaa Circulairernes Indhold synes at tyde /:, have disse Samtaler dog næppe overskredet det nærmeste Øiebliks Interesser.

Men ikke mindre vist er det, at Frankrig og England begge have udtalt sig meget bestemt imod Gasteiner-Conventionen, og at de tyske Stormagter ikke kunne gjøre sig Haab om, at et definitivt Arrangement, bygget paa dens Principer, vil blive anerkjendt af Vestmagterne. Tidligt eller sildigt vil imidlertid en saadan Anerkjendelse blive nødvendig for Preussen — for hvilken Priis, dette da maa kjøbe den, er endnu uvist, men saavel Herr Drouyn de Lhuys som Lord Russell have givet Anviisning paa Nationalitetsprincipet og Folkeafstemning som den Basis, hvorpaa en anerkjendt Ordning kunde bygges.

I Overensstemmelse med min allerunderdanigst tidligere udviklede og af Deres Majestæt Allernaadigst approberede Anskuelse har jeg hidtil afholdt mig fra ethvert Skridt, som fjærnede sig fra en absolut Neutralitet i Sagen, og fra den afventende Holdning, som Omstændighederne hidtil have gjort tilraadelig. Jeg forudseer imidlertid, at det Øieblik kan komme og maaskee snart er forhaanden, da et Initiativ i en eller anden Form fra den kongelige Regjerings Side kan blive nødvendigt, navnlig saasnart Preussen søger at nærme sig til Frankrig for at blive enig med denne Magt om Betingelserne for en Anerkjendelse af Hertugdømmernes endelige Stilling, hvilket muligviis allerede i dette Efteraar kan blive Tilfældet, især dersom Herr v. Bismarck realiserer den hyppigt omtalte Tanke at besøge Frankrig. Med Deres Majestæts Allernaadigste Tilladelse har jeg i denne Anledning tilskrevet den kongelige Gesandt i Paris det hoslagte confidentielle Brev, hvorpaa jeg imidlertid endnu ikke har modtaget Svar.¹⁾

Sluttelig tillader jeg mig endnu at vedlægge en Skrivelse, som jeg har modtaget fra den kongelige Gesandt i Wien,²⁾ der slutter sig til det Skridt, Herr Falbe i sit eget Navn med den

1) Trykt ovenfor som Nr. 18.

2) Om dette Skridt se Depecher fra Falbe af ¹⁰/₈, ²³/₈ og ⁷/₈ 1865, der er trykte i Tillæg.

kongelige Regjerings Samtykke har troet at kunne gjøre hos Grev Mensdorff.

Udenrigsministeriet, 21. September 1865.

Allerunderdanigst

C. Bluhme.

Denne Beretning har været Os allerunderdanigst forelagt.

Bernstorff, 4. October 1865.

Christian R.

Beretningen er konciperet af P. Vedel.

---

21. Udenrigsminister Bluhme til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Copenhagen, 30 septembre 1865.

Monsieur le Comte.

Je n'ai pas besoin de vous expliquer pourquoi il nous est impossible de prendre une initiative quelconque relativement au sort de nos compatriotes dans le Slesvig. Mais une pensée nous console, c'est qu'il s'agit dans cette question des droits imprescriptibles d'une population qui ne veut pas être séparée du pays, auquel elle est attachée par tous les liens du sang et par l'énergie des sympathies, et qui réclame qu'on ne dispose pas d'elle sans son propre consentement. Or les principes de la nationalité et de la volonté populaire ne se laisseront pas écarter et ils finiront par se faire écouter dans les conseils de l'Europe.

Parmi toutes les puissances c'est l'Empire qui, fort de son origine, a les plus grands moyens, comme il a la plus énergique volonté, de faire respecter ces principes partout, où les événemens rendent nécessaire un changement dans les conditions des états. Aussi Il n'a pas cessé d'élever sa voix en faveur du désir des habitans danois du Slesvig d'être

rendus à leur patrie. Je vous prie M. le Comte d'exprimer à M. Drouyn de Lhuys, combien nous savons apprécier ses efforts incessans pour ce noble but, et vous lui assurerez que le gouv't. imp. gagnera des titres ineffaçables à notre reconnaissance, s'il réussit à nous faire restituer ce qui appartient au Danem. en vertu de tous les droits les plus sacrés.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 19.

---

22. Udenrigsminister Bluhme til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 30. September 1865.

Hr. Greve.

Det er med den største Interesse, at jeg har læst Deres Depesche af 19. d. M. Den indeholder Facta som vare mig ubekjendte og som i høi Grad tjene til at kaste Lys paa Europas politiske Stilling, den fører det Raisonnement videre, som jeg havde anstillet i mit Brev af 31. f. M. angaaende det Alternativ, ligeoverfor hvilket vi snart kunne befinde os, og den udtaler sig endelig om hvilke Skridt den kongelige Regering for Tiden kan foretage i Sagen. Jeg takker Dem for dette vigtige Bidrag til Ministeriets Overveielser og forbeholder mig senere at komme tilbage derpaa.

I Overensstemmelse med Deres Forslag sender jeg Dem under Nr. 19 en Depesche som jeg overlader til Dem at benytte som De anseer det for rigtigst. Som De vil bemærke taler den i Almindelighed om Retfærdigheden af at den danske Deel af Slesvig tilbagegives os men berører ikke med noget Ord hvorvidt vi naar Øieblikket kom vilde være vilige til at modtage Mindre end den *hele* danske Deel, hvortil i Virkeligheden hører ikke blot Als og Sundeved men ogsaa Flensborg og en Deel af Angeln. Hvad nemlig end den kongelige Regering i sin Tid kan ville beslutte sig til i saa

Henseende, maae vi dog ikke nu give nogen Anledning til at den ringe Retfærdighed yderligere beskjæres, som Nationalitetsprincipets Anvendelse vilde forskaffe os.

De vil selv bedst vide at lede den Samtale som De vil søge med Hr. Drouyn for at udtrykke den kongelige Regerings Erkjendtlighed for de gientagne Skridt som Frankrig har gjort i vor Faveur og naar jeg ikke har nævnt Circulairret i Anledning af Gasteinerconventionen er Grunden dertil naturl. den at jeg ikke veed hvorvidt dette Aktstykke officielt kan paaberaabes som autentisk. Dersom Leiligheden byder sig, er der imidlertid et Punkt som jeg beder Dem berøre til Hr. Drouyn paa passende Maade.

Samtidig med at Hr. von Bismarck forsikkrer Frankrig om Preussens Beredvillighed til at tilbagegive Danmark Nordslesvig, og om *sin* Tilbøielighed til at indbefatte herunder Als og Sundeved, er det mere end besynderligt at General Manteuffel officielt kan føre et Sprog, som det De vil have seet i Aviserne.¹⁾ Formodentlig vil Hr. v. Bismarck erklære dette for at være en egenmægtig og overmodig Udtalelse, der ikke udtrykker Regeringens Mening, men om man end vil lade denne Undskyldning gælde og ikke fremhæve, hvad der ligger meget nær, at han da heller ikke egner sig til at blive paa sin nuværende Post, staaer dog det Faktum endnu tilbage, at den preussiske Regering med en overordentlig Kraft paabegynder Befæstningsarbejder paa Als og Düppel, thi det kunde dog vel neppe falde Hr. v. Bismarck særdeles vanskeligt at opnaae at disse udsattes. Hr. von Bismarcks Antecedentser ere nu neppe af den Beskaffenhed at der kan tillægges hans Ord ubetinget Troværdighed og den Tanke ligger ikke fjern at han holder den franske Regering op med Løfter og Udsigter, indtil den ubetingede Annexion er bleven et fait accompli. Saaledes er det gaaet ved ethvert Hoved-

¹⁾ Den ny preussiske Gouvernør i Slesvig, General v. Manteuffel, udtalte i de stærkeste Ord, at Preussen ikke vilde afstaa det mindste af det erobrede Land. Sml. Mackeprang: Nordslesvig, 15.

punkt i Sagen siden Thronskiftet og den franske Regering har vistnok gjort sine Erfaringer i den Henseende ligesaa vel som vi. —

Samtidig med dette Brev skriver jeg ligeledes til London og Petersborg, men kun ganske i Almindelighed for at udtrykke vor Tilfredshed med at disse Cabinetter følge Spørgsmaalet om Hertugdømmernes Skjæbne med Opmærksomhed. Til at gaae videre i vore Udtalelser, have disse Cabinetter ikke givet os nogensomhelst Anledning, og jeg anseer det for mere end tvivlsomt at de i nogen mere eller mindre direkte Opfordring fra vor Side skulde finde Grund til at gjøre noget Skridt, som ikke deres egne Interesser fuldstændigen kunde tilraade dem. —

Koncept med P. Vedels Haand.

---

23. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Bluhme.

Paris, 9 octobre 1865.

Monsieur le Ministre.

J'ai cru devoir attendre qu'il se présentât une occasion sûre pour faire parvenir à Votre Excellence ce très-humble rapport, que, sans cette difficulté, j'aurais pu Lui adresser plus tôt.

Quelques jours après l'arrivée de M. de Bismark, qui n'a fait à Paris qu'un séjour de 24 heures, du dimanche soir au lundi soir 2 octobre, je me suis rendu auprès de M. Drouyn de Lhuys, afin de lui communiquer la dépêche que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser en date du 30 septembre dernier sous le Nr. 19. J'ai cru en effet devoir profiter de la latitude que Votre Excellence m'avait laissée et j'ai donné lecture à M. le Ministre des Affaires étrangères de la dépêche en question, les termes dans lesquels celle-ci

est conçue ne pouvant que lui être agréables. Aussi M. Drouyn de Lhuys a-t-il accueilli avec satisfaction cette communication, à la suite de laquelle je lui ai demandé, si la situation, en ce qui touche au point nous intéressant tout particulièrement, s'était modifiée depuis la dernière fois que je l'en avais entretenu; j'ajoutai que j'avais l'espoir qu'il aurait profité de l'entrevue qu'il avait eue avec M. de Bismark tout récemment, pour se rendre un compte plus précis de l'intention de ce ministre au sujet d'une rétrocession éventuelle au Danemark de certaines parties du Slesvig.

M. de Bismark, me répondit M. Drouyn de Lhuys, est en effet venu me voir à son passage, mais la visite qu'il m'a faite a été toute de courtoisie, et nous n'avons abordé les différentes questions que dans leur généralité. Néanmoins j'ai soutenu dans ma conversation avec lui la thèse de la restitution au Danemark du nord du Slesvig, et je l'ai trouvé assez bien disposé sur ce point. M. de Bismark ne m'a toutefois pas caché qu'un tel acte serait soumis à de graves difficultés, surtout en regard des tendances de l'opinion publique en Allemagne et l'impression que m'ont laissée ses paroles est celle »que la restitution est une possibilité, non une certitude, qui en tous cas ne pourrait se réaliser que dans des limites très restreintes«. Telle me paraît être la situation, ajouta M. Drouyn de Lhuys, et vous pouvez le mander à votre gouvernement.

Ayant alors exprimé à M. le Ministre des Affaires étrangères toute la peine que j'éprouvais à constater, combien sont limitées, à son sens, nos espérances dans l'avenir, et ayant ajouté, que la rétrocession de quelques parties du Slesvig danois ne saurait à mon avis avoir d'importance politique pour le Danemark, à moins qu'elle ne comprît Dubbel et l'île d'Als, M. Drouyn de Lhuys me dit que la manière dont M. de Bismark s'était prononcé vis-à-vis de lui devait lui faire croire, que la Prusse ne ferait pas abandon de ces deux points. Nous ferons ce que nous pourrons,

poursuivit le Ministre, pour vous faire obtenir le plus possible; mais nos moyens d'action sont limités, et, si nous n'avons pas pris les armes dans le temps pour défendre l'intégrité du Danemark, vous comprenez que nous les prendrions bien moins aujourd'hui qu'il ne s'agit que de quelques districts du Slesvig. La Prusse ne l'ignore pas. Les fortifications qu'elle fait établir dès-à-présent à Dubbel et à l'île d'Als sont un indice certain de son intention de ne pas restituer ces deux points.

L. Moltke-Hvitfeldt.

---

24. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Direktør
P. Vedel.

Paris, 18. October 1865.

Kjære Etatsraad.

Det vilde være mig saare kjært at kunne sende Dem de meest detaillerede Oplysninger om Grev Bismark's Reise, men De vil let indsee at hvor vel underrettet jeg end undertiden kan være, er det mig umuligt at erholde Kundskab om Alt hvad den store Mand foretager sig. Her i Paris forblev han kun 24 Timer af hvilke han dog, efter hvad man bestemt har sagt mig, tilbragte 4 i Udenrigsministeriet med Drouyn de Lhuys der, som De veed, med den ham egne Aabenhed fortalte mig at Bismark's Besøg kun var »une visite de courtoisie«; hvad nu hans Ophold i Biarritz angaaer, have Folk vel talt en Deel derom uden at dog Nogen veed noget *aldeles bestemt* i saa Henseende; af Keiseren blev han vel modtagen, hvilket imidlertid ikke beviser at Enighed er tilveiebragt i de store europæiske Spørgsmaal, ja ikke engang at man fra begge Sider for Alvor har søgt at tilveiebringe en saadan. — Nogle Detailler herom vil De finde i den Depesche, som jeg expederer om nogle Dage med den Leilighed som bringer Dem dette Brev. Hvorledes det end er gaaet til i Biarritz, troer jeg i alt Fald at Bismark i sin

lange Samtale med Drouyn de Lhuys har berørt de vigtigste Spørgsmaal langt mindre overfladisk end den ærede franske Udenrigsminister var saa god at sige mig det og den hele Maade, denne udtalte sig ligeoverfor mig paa, foranlediger mig til at antage at Spørgsmaalet om en eventuel Tilbagegivelse til Danmark af Nordslesvig er bleven alvorlig behandlet med Bismark og at denne kun har viist sig tilbøielig til at gjengive meget Lidet, altsaa mindre end Linien Aabenraa—Høier. Om ikke mange Dage forlader nok Bismark Biarritz og efter hvad jeg har hørt, vil hans Ophold her paa Gjennemreisen være yderst kort. De kan i alt Fald være overbevist om at jeg skal søge at erholde Kundskab om det meest mulige.

Den Udsigt over Partierne, Deres Brev af 30te Septbr.¹⁾ indeholder, har meget interesseret mig og jeg vilde kun ønske at det slesvig-holstenske Spørgsmaal maatte træde ind i en Phase, hvorved Gemytternes Stemning i Holsten og navnlig i Slesvig maatte kunne udøve en reel Indflydelse paa Spørgsmaalets endelige Afgjørelse. I saa Henseende nærer jeg imidlertid, idetmindste for Øieblikket, ikke stort Haab, idet Befolkningernes for os saa gunstige Stemning ikke kan faae nogen virkelig praktisk Betydning saalænge som Grev Bismark ikke vil være at formaae til at raadspørge Befolkningerne selv. Og naar skulde vel det Øieblik komme?

Det glæder mig af Deres sidste Brev at erfare at De Selv har forfægtet den Anskuelse for hvilken jeg har erklæret mig ligeoverfor Regjeringen, men paa den anden Side fatter jeg let at Spørgsmaalet beskjæftiger Dem meget og at De, efter de Vildfarelser der ere blevne begaaede, nærer Frygt for at vi atter skulle feile. Det er saa naturligt at man, efter de saa sørgelige Erfaringer vi have gennemgaaet, stedse er bange for ikke at see Sagerne i deres rette Lys, hvorfor man maaskee ogsaa er tilbøielig til at tillægge de

¹⁾ Talen maa være om et ikke bevaret Privatbrev.

Betragtninger, der tale for den modsatte Anskuelse, større Vægt end de i Virkeligheden fortjene. — Med særdeles Interesse har jeg ogsaa læst den Deel af Deres Brev, i hvilken De med saamegen Klarhed fremsætter hvad der kan siges imod den Anskuelse jeg har forsvaret og De maa tillade mig her at anstille nogle Betragtninger, der ere fremkaldte ved dem der have fundet Plads i Deres Brev, men som rigtignok gaae i en aldeles modsat Retning.

Hovedgrunden til de politiske Misgreb vi have begaaet, synes at ligge i den Anskuelse som hos os fra Begyndelsen af har været meget almindelig og for hvilken ogsaa unægtelig meget talte, at nemlig det dansk-tydske Spørgsmaal var af saa stor Vigtighed og Opretholdelsen af det danske Monarchi saa nødvendig for den saakaldte politiske Ligevægt i Europa, at Stormagterne aldrig vilde tillade Hertugdømmernes og navnlig Slesvigs Løsrivelse fra Danmark. Mindet om Begivenhederne i 1848 og om den Afgjørelse, Striden med Tydskland dengang fik, bestyrkede denne Anskuelse og først under den sidste Deel af Forhandlingerne ved Londoner-Conferencen maatte man erkjende Umuligheden af Opretholdelsen af det danske Riges Integritet, medens dog denne Erkjendelse ikke gik saavidt, at den omfattede Muligheden af Tabet af hele Slesvig. Erkjendelsen herom vandt man først efter Als's Erobring og Forhandlingerne i det engelske Parlament, af hvilke det saa tydeligt fremgik, at det Parti, som man fæstede meest Tillid til, var mindst gunstigt stemt for en activ Indblanding i vor Kamp med Tydskland. —

Men ligesom man, til stor Ulykke for Danmark, før og under Krigen, har overvurderet den Vigtighed, som det dansk-tydske Spørgsmaal, til Trods for Omstændigheder, der vare os i høieste Grad ugunstige, havde for Europa og altsaa tillige den Interesse, Stormagterne maatte have for Opretholdelsen af det danske Monarchies eller idetmindste det danske Riges Integritet, — saaledes er det at befrygte at man nu atter vil være tilbøielig til at overvurdere den Fø-

lelse af Skamfuldhed over det Forbiga[n]gne som man tillægger Europa og den Interesse, den maa have til saameget som muligt at modificere de ved Freden i Wien truffne Bestemmelser. Og i Sandhed, en Overvurdering af de Forhaabninger, som det er os tilladt at nære, vil under visse Omstændigheder, kunne være ulykkebringende, idet den let kan blive Grunden til at man Intet gjenvinder fordi man ikke har villet tage imod den Deel, som det var muligt at erholde. —

Dersom man seer hen til de forskjellige europæiske Stater, hvis Holdning eller Bestræbelser, om end i forskjellig Grad, kunne udøve en reel Indflydelse paa vor Fremtid, finder man ikke hos nogen af dem saamegen Interesse for vor Sag, at den, i Haab om at kunne være os til Nytte, vilde udsætte sig for politiske Vanskeligheder. Dette synes at vise sig tydeligt hos England og Rusland og hvad Frankrig angaaer, har kun Ønsket om at see sine politiske Principer opretholdte foranlediget den franske Regjerings Bestræbelser til Gunst for os. — Større er Interessen for os ikke og selv Skamfuldheden over den Rolle, de tre Stormagter have spillet under de sidste Aars Begivenheder er saameget ringere hos dem, som ingen af dem alvorligen kan bebreide de Andre noget. De have alle tre, mildest talt, viist samme Svaghed. — Her i Frankrig beskjæftiger man sig vel i Almindelighed med det slesvig-holstenske Spørgsmaal, men det er ikke af Interesse for Danmark eller i Haab om at Fremtiden vil være Danmark gunstigere; det er alene fordi dette Spørgsmaals endelige Afgjørelse synes at kunne give Anledning til alvorlige europæiske Forviklinger. Pressen omtaler vel Ønskeligheden af at Nordslesvig ifølge Nationalitetsprincippet gives Danmark tilbage, men man bør ikke glemme at Pressen taler i den Retning fordi det convenerer Regjeringen og at den vil tie og lade Sagen aldeles falde fra den Dag at Regjeringen skulde beordre den dertil. — Den oplyste offentlige Mening endelig nærer vel Sympathi for

os, men den troer ikke at Frankrig staaer til Spot som Følge af Hertugdømmernes totale Løsrivelse fra Danmark; den paastaaer at der under Krigen var langt større Anledning for England, som havde compromitteret sig saa stærkt og for Rusland paa Grund af dets Interesser som Sømagt i Østersøen, til at modsætte sig Preussens Erobringsplaner; den finder tillige at den franske Politiks Anseelse har lidt langt mere ved det polske Spørgsmaal end ved det danske og vilde derfor ogsaa ansee Gjenoprettelsen af Kongeriget Polen med den Autonomie og med de Garantier, der blev den tilstaaede i 1815, som en langt større Opreisning for Frankrig end Tilbagegivelsen af Nordslesvig til Danmark. —

Dersom disse Betragtninger ere begrundede, er det let at indsee at hverken Følelsen af Skamfuldhed eller Interessen for os eller egen Interesse er stor nok til at Frankrig derfor skulde lade sig lede ind i nye Forviklinger. Den keiserlige Regjering vil søge at skaffe Danmark saa stor en Deel af Slesvig tilbagegivet som det vil være Samme muligt at opnaae uden derfor at vanskeliggjøre sin Stilling ligeoverfor Preussen eller Tydskland; men dersom Danmark vægrede sig ved at modtage den Deel, den kunde erholde, er det sandsynligt at Frankrig vilde slaae Haanden af os eller idetmindste lade Sagen falde aldeles hen. Og dersom dette skeete, hvorfra skulde saa Hjælpen vel komme?

Disse Betragtninger har jeg ikke kunnet undlade at meddele Dem i Modsætning til Deres egne. Jeg vil imidlertid ikke drage nogen anden Slutning heraf end den: at vi ikke allerede nu bør tage nogen Bestemmelse m. H. t. den Deel, som vi eventualiter ville tage imod. En Beslutning i saa Henseende maa være betinget af de fremtidige Begivenheder og ihvad disse angaaer, kunne vi jo ikke andet end gjøre fromme Ønsker for at de maae blive os saa gunstige som muligt.

L. Moltke-Hvitfeldt.

P. Vedels Privatpapirer.

25. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, Lørdag [28. October 1865].

Kjære Kammerherre.

Ministeriet har nægtet at gaae ind paa Comitéens Forslag¹⁾ og Hemmeligheden er egentlig at Ghmd. David ikke paa nogen Maade vil blive, og Ghmd. Bluhme dels helst vil være fri dels ikke kan blive naar David gaaer. Derfor er ingen Udvei mulig for at undgaae et Ministerskifte. Selv om Regeringsforslaget tilsidst skulde blive vedtaget, vilde de nuværende Ministre ved første Leilighed og maaskee uden at vente nogen Anledning give deres Demission.

Hvis Resultatet bliver at Landsth. holder paa sit, Folke-thinget paa sit Forslag, naar der altsaa som det hedder skal »kjøres med fire« er Andræ den selvskrevne Conseilspræsident. Om han imidl. er mere villig end før, veed jeg ikke, antager imidl. ikke for umuligt. Han vilde da vist helst søge sig Colleger af anden Rang og jeg tvivler paa at han vilde f. Ex. tage Krieger, og er ganske vist paa at han aldrig tog Hall, Lehmann, Fenger, Madvig, Monrad etc. Bliver Resultatet derimod at Comitéens foreløbige Project vedtoges vilde det blive et Ministerprogram og der kunde da vælges mellem alle dem der havde stemt for det. Paa den ene Side var der da Hall, Krieger etc. men de ere umulige. Paa den anden Side Frijs etc. Dette sidste vilde ikke være usandsynligt og jeg har hørt følgende Liste: Frijs, Rosenørn Theilmann, Fonnesbech, Estrup, Dahlstrøm og Udenrigsministeriet: Bræstrup. — Det vilde da være en Slags Forudfølelse at Ghmd. Br. beholdt sin Gallakjole. —

Meget snart vil Sagen være afgjort og det skulde ikke forundre mig om Demissionerne afgives i Løbet af næste Uge. Jeg troer at Kongen helst vilde beholde sit nuværende Mini-

¹⁾ Forslag til ny Grundlov, formuleret i Rigsraadets Fællesudvalg. Sml. Neergaard II, 1735 f.

sterium, vist er det at der dennegang ikke har været nogen Bevægelse fra Hoffets Side. Hele Complicationen kommer fra Forfatningsspørgsmaalets Skjæbne og fra Ministrenes Udmattelse. —

For blot at sige eet Ord om en anden ligesaa vigtig Sag saa vil jeg melde Dem at Aabenraa—Høier er paa Tapetet, dog Vanskeligheder m. H. t. førstnævnte By, paa Grund af en Afstemning om Skolesprog. — B[ismarck] gaaet langt dybere ind i Sagen end De kan ahne efter Thieles Yttringer. Holst. vil i Løbet af nogle Maaneder sandsynligvis blive solgt af Ø.

P. Vedel.

P. Vedels Privatpapirer.

---

26. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Bluhme.

Fortrolig.

Berlin, 3. November 1865.

Deres Excellence.

En forhenværende kongelig Undersaat, der er bosat i Berlin som Haandværker og i mange Aar har været preussisk Borger, har i disse Dage gjort mig en Meddelelse, som formeentlig ikke vil være uden Interesse for Deres Excellence. Den omhandlede Person er en Skomagemester ved Navn Kafka, der som henhørende til det conservative Partie og som Medlem af Foreninger, der virke i konservativ Interesse har Adgang hos flere indflydelsesrige og Regjeringen nærstaaende Mænd, saasom navnlig hos Justitsraad Wagner, og derfor ogsaa er vel seet af Kongen af Preussen. Baade af hvad Herr Kafka selv har sagt mig og af hvad jeg paa anden Maade har erfaret, er det mig bekjendt, at han i tidligere Tider har staaet i Forbindelse med den daværende kongelige Gesandt, Kammerherre Bielke, og ifjor har han udfoldet en ikke ringe Virksomhed til Lettelse af de i Preussen internerede danske Krigsfangers Skjæbne.

Herr Kafka er født Slesviger og siger mig, at han endnu bestandig føler og betragter sig som dansk; jeg har altsaa ingen Grund til at betvivle idetmindste den subjective Rigtighed af hans Udsagn; men mig personlig har han hidtil saameget mere været aldeles ubekjendt, som det først er i den sidste Tid at jeg har erfaret Noget om hans tidligere Forbindelse med Gesandtskabet.

Herr Kafka har meddelt mig, at han for gandske nylig er vendt tilbage fra en Reise i Slesvig, hvorhen han havde begivet sig for ved egen Erfaring at gjøre sig bekjendt med de derværende Tilstande. Han siger mig, at den preussiske Regjerings Fremgangsmaade i Slesvig, navnlig alle denne Regjerings Forholdsregler med Hensyn til Nationalitetsforholdene meer og meer bidrage til at fjerne Sympathien for Preussen og at medens saaledes den danske Befolknings Holdning styrkes i en bestandig voxende Udstrækning sydpaa, tiltager ved Siden heraf den tyske Befolknings Sympathier for Danmark i samme Forhold og i samme Retning, alt eftersom Udsigten til et selvstændigt Slesvigholsteen svinder og derimod Udsigten til preussisk Beskatning, preussisk Militærtjeneste og i det Hele preussisk Regimente bliver større. Han mener, at dersom der var Spørgsmaal om et selvstændigt Slesvigholsteen vilde vel den tyske Befolkning sydfor Flensborg vælge dette; men hele Nordslesvig med Indbegreb af Flensborg vilde foretrække en Forening med Danmark; og stod Valget mellem en Tilslutning til Preussen og en Gjenforening med Danmark, vilde ikke alene den danske men ogsaa den overveiende Deel af den tyske Befolkning indtil ned imod Slien stemme for det sidste Alternativ. Denne Slesvigernes Stemning er fremkaldt saavel hos den tyske som hos den danske Befolkning dels ved deres religiøse og dels ved deres materielle Interesser; i førstnævnte Henseende ledes de ved Utilfredsheden med deres nye Præster og Længselen efter deres tidligere Sjælesørgere og i materiel Henseende frygte de navnlig Udelukkelsen fra

de Fordele det danske Flag byder dem, men for hvilke det preussiske Flag intet Vederlag giver.

Hvorvidt nu denne Meddelelse stemmer med de virkelige Forhold, seer jeg mig ikke istand til at afgjøre; jeg kan ikkun her anføre hvad der er bleven mig forebragt; men dette forekommer mig saa naturligen at svare til hvad man i og for sig maatte vente sig ialfald om de første Virkninger af et nyt og gjennemgribende Herredømme i et Land som Slesvig, at Meddelelsen idetmindste for en Deel deraf og forsaavidt den angaaer den nuværende Stemning, vistnok har en ikke ringe Sandsynlighed for sig. Et andet Spørgsmaal er, hvorlænge denne Stemning vil kunne holde sig.

Quaade.

Modtaget 6. November 1865.

---

27. **Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Bluhme.**

Berlin, 3. November 1865.

Deres Excellence.

Herr Kafkas Meddelelse angik ikke alene Stemningen i Slesvig. Han omtalte ogsaa Grosserer Molzen.¹⁾ Justitsraad Wagner, med hvem Molzen har været bragt i meget nær Forbindelse ved Anbefalinger fra Kbhvn., havde den Mee-ning om Molzen, at han var en hos os meget betydende Mand, der paa Grund af sin Rigdom og sine store Aands-gaver maatte have en Fremtid for sig. Kafka kjendte ikke Molzen personlig; thi da han efter Wagners Opfordring søgte ham paa hans Bopæl i Meinhardts Hotel, havde han ikke truffet ham hjemme; men han ansaae ham for en meget farlig Person. Wagner udøvede stor Indflydelse her: han raadspurgtes ved alle Leiligheder og var i stor Gunst

---

¹⁾ Claus Molzen. Sml. Neergaard II, 1637.

baade hos Kongen og Bismarck; og tiltalte Molzens Planer ham, formaaede han Meget til deres Fremme.

Molzens Formaal her var at bevirke, at den preussiske Regjering udøvede et saadant Tryk paa Forholdene i Kbhvn., at det nuværende Ministerium maatte vige Pladsen for et andet. Dette var mig jo ikke nyt; men hvad der derimod var mig nyt, var at Molzen, forat opnaae sin Hensigt, havde foregjøglet Wagner Muligheden af, at Preussen, ved i det angivne Øiemed at følge Molzens Planer, *vilde kunne faae Jylland*. Dette var Kafkas gjentagne Ord til mig; men jeg kan ikke troe Andet, end at Molzen i sin uklare og forvirrende Vidtløftighed er bleven misforstaaet af Wagner, idet de forskjellige Fremtidsmuligheder, paa den ene Side, af den nuværende territoriale Ordning og paa den anden Side af det slesvigholstenske Spørgsmaals forskjellige Løsningsmaader ere blevene kastede imellem hinanden i Molzens Foredrag. Det er mig bekjendt, at Molzen vil mig paa sin Maade alvorlig tillivs, men desuagtet, eller maaskee jeg kan sige netop derfor, vil jeg ikke sætte ufortjent Ondt for ham. Imidlertid har han Adgang til flere indflydelsesrige Personer, navnlig foruden hos Wagner, ogsaa hos Bismarck; og det er mig et slemt Tidernes Tegn, at Wagner ikke alene laaner Øre til en privat Mand fra Kbhvn. i politiske Sager der angaae indre Forhold i Danmark, men derhos rigtigheden eller urigtigheden opfatter denne Mands Foredrag som visende Preussen Veien til at erhverve den største Halvdel af Kongeriget. Jeg har derfor ikke kunnet holde den mig gjorte Meddelelse, saaledes som den er gjort mig, for mig selv. . . .

Efter hvad der er mig bekjendt fra en anden Kilde end Kafka, maa Molzen nu være tilbage i Berlin. — . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

28. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Bluhme.

Berlin, 4. November 1865.

Deres Excellence.

Molzen er indtruffet her Onsdag Aften, efterat have forladt Kbhvn. Tirsdag Eftermiddag. Han havde havt Audients hos Kongen Søndag . . . .

Idag spiser han til Middag hos Justitsraad Wagner tilligemed Redacturen for »Kreuzzeitung« . . . og Redacturen for det i Wien udkommende »Vaterland« . . . ; og saasart Grev Bismarck kommer hjem, introduceres han paany hos denne med de varmeste Anbefalinger fra Wagner.

Han har en fuldstændig politisk Plan færdig baade i indre og ydre Henseende, og min Meddeler siger mig at han har funden saamegen Methode deri, at han kan ikke troe M. har lavet den selv. I indre Henseende vil M. ordne vore Forhold i tre Dage. Kongen skal i et Manifest proclamere Juni Grundloven, saa er Alting færdigt hvad Forfatnings-spørgsmaalet angaaer. I ydre Henseende er Planen følgende. Bismarck skal gjøres opmærksom paa, at Preussen ikke i Længden kan taale at have Danmark siddende som Uven paa Nakken af sig. Pr. maa derfor søge Danmarks Alliance, og det maa indsee at, efter hvad der er skeet, maa det gjøre Noget for at opnaae dette Formaal; ellers kaster det ufeilbarlig Danmark i Armene paa Sverrig. Men i det modsatte Tilfælde, naar Pr. vinder Danmark, maa Sverrig søge Danmark, da det ellers isoleres og maa falde i Armene paa Rusland. Fremdeles: Bismarck er en Handlingens Mand. Ligeoverfor en saadan kan man ikke sidde med Hænderne i Skjødets. Dette er det, Europas Cabinetter have gjort i over to Aar grublende over the Chapter of Accidents, og derfor har han seilet dem bagud. Han maa altsaa mødes, og mødes paa hans eget Terrain, thi kun her kan han rammes. Hans Terrain er tabulæ novæ, det Nyes Terrain. M. forsmaar altsaa hverken Spørgsmaalet om Nordslesvig eller

Skandinavismen. Saa slaaer han ogsaa to Fluere med eet Smæk; thi paa denne Maade tager han tillige Pressen i sin Tjeneste. Pressen regjerer vor Tid, og Bismarck har jo selv debuteret ved Hjælp af Pressen.

Min Meddeler bemærker, at M. har ladet sig forlyde med, at han i en Combination som iøvrigt kunde passe ham, ikke vilde være uvillig til at overtage Udenrigsministeriet. —

Jeg venter snart yderligere Meddelelser om samme Gjenstand; men imidlertid begynder Tingen at voxer min Taalmodighed over Hovedet. Jeg vilde jo helst ignorere det Hele; men det Spørgsmaal beskjæftiger mig uafsladelig, om det gaaer an, at jeg sidder stille indtil og udover det Tidspunkt, hvor det ved M.s stedse mere omfattende Virksomhed har maattet blive klart for Alle, at denne Virksomhed ogsaa er bleven mig bekjendt. Naar jeg saa Intet gjør, kan jeg jo kun have en af to Grunde dertil: enten maa jeg være bange for M. og dem man troer han sendes af; eller jeg maa ville at han skal compromittere Bismarck, ved at opføre et Modstykke til den Hansenske Historie.¹⁾

Jeg indseer godt, at jeg ikke kan vente noget Vink fra Deres Excellence i disse Tider, om hvad jeg rettest maatte gjøre, og skjøndt jeg vilde være meget erkjendtlig derfor, beder jeg hellerikke derom; men jeg troer det kan snart komme dertil, at der maa gjøres Noget. . . .

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

29. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Bluhme.

Deres Excellence.

Berlin, 6. November 1865.

Naar Ministeriet ikke vilde enten kjøre med 4 eller opløse, kunde det jo ikke være anderledes.²⁾ Men Fremtiden er ikke lys.

¹⁾ Sml. Neergaard II, 1636.

²⁾ Ministeriet Bluhme kunde ikke gennemføre en ny Forfatningslov og havde 3. Novbr. 1865 indgivet sin Demission. Ministeriet Frijs udnævntes 6. Novbr.

M. er da stadig i stor Bevægelse, og det foruroliger mig at, hvis han taler sandt, maa Personer hjemme staae i Forbindelse med ham, om hvem man ikke skulde troe det. Han begiver sig, ledsaget af W. til B., saasnart denne kommer, hvilket skeer imorgen Aften. Det har ikke været ham velkomment, at det nye Ministerium skulde dannes saa tidligt. Han vilde gjerne først have haft sine Aftaler med B. færdige. Han har corresponderet telegraphisk med Kbhvn., forat faae sine derværende Forbindelser til at forhale Sagen. Men man /: o: Gjørup :/¹) har svaret, at dette var umuligt. Mærkeligt nok er dette Svar indtruffet i Berlin 10 Minuter efterat Telegrammet var bleven indleveret i Kbhvn.

. . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer (Breve fra Quaade).

---

30. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Tirsdag, 7. November 1865.

Kjære Kammerherre.

Atter ere Personerne forandrede, og jeg begynder snart at betragte mig som Kobberskillingen der fortæller sine Hændelser og Vandringer fra Haand til Haand — det er overordentligt penibelt saaledes at afleveres og skulle begynde fra forfra igien. Det har været mig dobbelt trist fordi jeg fandt mig ganske overordentlig vel ved Geheimeraad Bluhme og ligesom jeg altid med virkelig Glæde skal minde den Tid, jeg har havt ham til Chef, saaledes haaber jeg ogsaa at skulle beholde ham for Fremtiden som en Ven og Raadgiver, saaledes omtrent som De altid har havt i ham. Disse halvanden Aar sætter jeg i mange Henseender stor Priis paa ogsaa af den Grund at jeg synes at jeg staaer Dem

¹) Michael Gjørup, Redaktøren af Ugebladet »Enhver Sit«, var en af Ministeriet Bluhmes Hovedmodstandere.

nærmere og bedre forstaaer Dem end før jeg kjendte Geheimeraad Bluhme. — Vil De modtage denne min simple Forsikkring om at De altid skal kunne stole paa mig, saavidt jeg nogensinde kan støtte Dem i nogen Sag, eller være Dem til nogen Tjeneste.

Om M. har jeg talt med Geheimeraad Bl. som har modtaget Deres 2 Breve og meddeelt mig Indholdet. Jeg skal ikke spare nogen Møie for at faae Haand i Hanke med dette Individ. Tag Dem ikke denne Sag personligen nær.

Grev Frijs antager jeg beholder Udenrigsm. idetmindste for det Første og saalænge troer jeg at der ingen Forandring skeer i min Stilling.¹⁾ Hvad jeg hidtil har havt at gjøre med ham giver mig godt Haab om at vi ogsaa skulle kunne arbejde godt med hinanden. Heller ikke troer jeg at der vil foregaae nogen Forandring i vor Politik, som jeg da i det Hele antager at den er saa temmelig givet og bestemt ved Omstændighederne. Jeg haaber og ønsker at Cabinettet maa bringe Forfatningssagen tilende, og det vil da rimeligvis selv ønske at trække sig tilbage. Men pas paa — det vil ikke vare længe før Bondevennerne opponere og Ministeriet maa søge sin Støtte hos Centrum. Det er uundgaaeligt! . . .

Saasnart jeg kan skriver jeg mere, Geheimeraad Bl. vil snart skrive Dem til. Idag har jeg egentlig kun villet give Dem Livstegn, saameget mere som det Rygte maaskee allerede var kommet til Dem at jeg var gaaet samme Vei som Ministeriet.

P. Vedel.

---

31. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel.

Berlin, 9. November 1865.

Tak for Deres Brev af 7de; og især for den Deel deraf, der har Hensyn til vort indbyrdes Forhold.

De har Ret i at denne Gaaen fra Haand til Haand er ikke

¹⁾ Grev Frijs var Konseilspræsident og Udenrigsminister til Ministeriets Afgang ²⁸/₅ 1870.

behagelig, det er det der skeer i det Store, i Statens egen Skjæbne, som gjentager sig i Individerne. Ligesom disse, saaledes vandrer ogsaa Staten fra Haand til Haand. Men det kan nu engang ikke være anderledes.

Hvad det angaaer, som nu er skeet, saa er det altid et vigtigt Skridt fremad, og jeg troer ikke, dette Skridt kunde være gjort paa anden Maade. Det forekommer derfor, at man maa være tilfreds dermed. Men nu staaer jo Rigsdagen tilbage, og det er vel ikke afgjort, at Tingen vil gaae saa let der.

Hvad den ydre Politik angaaer bør den sikkert være passiv; men den maa tillige være aarvaagen. Hermed vil det vel imidlertid ingen Nød have.

Saaledes skal jeg ogsaa være passiv men aarvaagen med Hensyn til min Mand her [o: *Molzen*]; og personlig tager jeg mig heller ikke den Sag nær; men den er et sørgeligt Tegn paa vore Tilstande. Det glæder mig at kunne vente Brev fra Geh. Bluhme. Jeg har idag været ifærd med at skrive ham den private Afskedshilsen, som jeg ikke fik Tid til at sende igaar tilligemed den formelle. Men det har faldet mig lidt tungt at skrive den, thi mine Øine er kun daarlige og The-maet er dog ikke glædeligt; det bringer mig saameget tilbage paa de sidste to Aars Tildragelser, hvorpaa jeg bestandig forgjæves bestræber mig for at tænke med nogen Ro.

Kunde jeg endda forinden jeg lukker mine Øine, eller mit Øie¹⁾, faae Fredsslutningens Bibestemmelser nogenlunde fyldestgjørende exequerede; saa skulde jeg maaskee finde lidt Trøst. . . .

Det var godt om vi kunde blive enige om en pseudonym Adresse. Jeg skriver ikke gjerne uforbeholdent herfra uden med den engelske Coureer. Kunde De ikke ogsaa benytte denne.

G. Quaade.

Hvad mener De om en Udenrigsminister fra America?²⁾

¹⁾ Quaade havde mistet Synet paa det ene Øje.

²⁾ W. R. Raasløff var dansk Gesandt i Washington, 29. Septbr. 1866 blev han Krigsminister i Ministeriet Frijs.

Det er kun en Idee jeg har; maaskee ikkun fordi den foruro-
liger mig, men et Ord fra Dem i saa Henseende vilde være
mig velkomment.

P. Vedels Privatpapirer.

---

32. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Fortrolig.

Kjøbenhavn, 9. November 1865.

Deres Excellencel

Indesluttet er jeg saa fri at sende et Telegram, som jeg
formoder at være fra Hrr Molzens Haand, og jeg anmoder
Dem om at drage Omsorg for, at jeg forskaanes for Med-
delelser fra denne Haand, hvis Sligt skulde være at opnaae
giennem Politiets Medvirkning. — Vel anseer jeg ikke be-
meldte Mand for farligere end de fleste Subjecter af den
Slags, der lægge store Planer og indlade sig paa Forbindel-
ser, og, naar disse ikke findes, fingere disse; jeg har een-
gang talt med denne Mand, og naar jeg skulde udtale mit
subjective Skjøn, da er han i saa høi en Grad confus, at
dette nærmer sig en Slags Vildskab, og det forekommer mig,
at de af Ds. Excellence angivne Planer og Projecter bære
dette Præg. — Jeg har kun liden Tro til slige Herrers Nytte,
og under vort Fædrelands nærværende Stilling anseer jeg
det kun for at være til Skade at befatte sig med slige Per-
soner, og jeg vilde derfor bestræbe mig af yderste Evne for,
at der ikke selv af de Vrangvilligste maa kunne sættes no-
gensomhelst Plet paa nærværende Regjering i den Hen-
seende, og beder Dem derfor at handle med Omsigt i den
antydede Retning; kan det lade sig udføre ad Politiveien i
Berlin at paalægge Hrr Molzen en Klemme, da var det øn-
skeligt, thi jeg bilder mig ind, at mange af hans storartede
Forbindelser ere fingerede; med Hensyn til Stillingen her,

naar han vender tilbage, skal jeg gjøre det Mulige efter vore Love og Tilstande.

Jeg beder Ds. Excellence gjemme Telegrammet, da jeg ikke anseer det for umuligt, at det kunde være Herr M.'s Hensigt at compromittere mig ved et fingeret Venskabs- og Tillidsforhold; han har tilladt sig flere Gange at skrive mig til, hvilke Breve have deelt den almindelige Skjæbne, men jeg har aldrig hverken mundlig eller skriftlig givet ham nogetsomhelst Svar eller Oplysning og han har kun een Gang, for circa 14 Dage siden, erholdt en Audients efter at have løbet her paa Dørene i Løbet af et Aar. Det følger af sig selv at jeg som offentlig Person hverken agter at modtage ham eller ønsker Breve eller Telegrammer. — . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer. — Det omtalte Telegram maa utvivlsomt være et, der i Afskrift findes i en Pakke vedrørende J. Hansen og Molzen blandt Quaades Papirer i R. A. Det er indleveret i Berlin 8. Novbr. 1865 Kl. 1.14 Efterm. og lyder:

Konseilpræsident Frijs, Copenhagen.

Abends 10½ ankommen schlieff als da war geht heute nach Potsdam Besprechung nächster Tage.

M.

33. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, Lørdag [9. November 1865].

Kjære Kammerherre.

Tusinde Tak for Deres Brev, som jeg skal svare paa ved saa godt jeg kan at oplyse Dem om Situationen her, der er meget foruroligende. . . .

Ministeriet her er ikke stærkt. Mange ere misfornøiede fordi de ikke indbødes til at tage Plads paa disse mærkelige Tabouretter som synes at være saa uimodstaaelige for visse Characterer. Nogle havde vistnok ogsaa haabet at det hele Experiment skulde strande med Forfatningen og et Stats-coup saaledes forberedes. Til de sidste henregner jeg navn-

lig H.¹⁾, til de første I. A. H. og B. F.²⁾ Denne sidste ødelægger nu af alle Kræfter Fr[ijs]'s Stilling og udbreder overalt blandt de Fremmede at han aldeles mangler Dulighed til sin Plads, og i saa Henseende frygter jeg stærkt for at Gr. Th.³⁾ hjælper til af al Magt. Destoværrer er det nuværende Cabinet og navnlig Fr. endnu for ubekjendt med alle deslige Intriguer. Der hører — langt mere end Kjendskab til Affairerne, som jo nok kan erstattes ved Benyttelsen af andre Kræfter og Tillid til de Underordnede — til den nuværende Situation at Ministrene have et vist rouerie, ikke for at bruge det men for at kunne forstaae de Andres Intriguer og det gør Fr. ikke og i sin Honettet vil han ikke engang anvende det. Men et desto lettere Offer kan han blive for B. F. Jeg troer at denne Sidste nu aldeles har allieret sig med I. A. H. og at en aaben Kamp udbryder naar Rigsdagen kommer. Morgenposten preluderer allerede dertil og l'enfant terrible Scavenius fortæller det, som det lader, til Svogeren Dolez⁴⁾. Naturligvis maa Rigsdagen saa opløses, men er Ministeriet istand til at bruge den behørigte Energie?

M.s Reise til Berlin er vel nærmest B. F.s Ærinde. Er det ikke ogsaa Deres Indtryk? — B. F. har declareret sin Villighed til at gaee med H. (men netop derfor seer jeg de 2 Combinationer, B. F. + I. A. H. og H. + Augustforeningen sammensmeltede, saa at jeg ikke ret kan faae Plads til America i Udenrigsministeriet, uagtet jeg ikke tvivler paa at Major K. medbringer en derpaa baseret Combination fra New York). Jeg har forresten efter Geh.raad Bl.s Ordre talt til Fr. om M. og meddeelt ham hvad De derom havde indberettet. Efter Bl.s Raad foreslog jeg at indhente Justitsm.s confid. Betænkning om Politiets Kjendskab til M., for da at benytte disse Data til en confid. Samtale med Heyd. Det er skeet, skjøndt Fr.

¹⁾ Formentlig den tidligere Justitsminister Heltzen.

²⁾ J. A. Hansen og Blixen Finecke.

³⁾ Grimur Thomsen (1820—96) var Departementssekretær i Udenrigsministeriet, men afskedigedes som Følge af Ministerskiftet 1866.

⁴⁾ Jacob Scavenius og Hubert Dolez, der var ansat i det belgiske Gesandtskab i Kbhvn., var gift med to Søstre, Frkn. Castonier.

helst slet Intet vilde gjøre, men destoværre kunde Justitsm. Intet berette der har Noget at betyde.¹⁾ Fr. har imidlertid talt til Kongen for at advare mod al underjordisk Forbindelse og har afviist enhver Tilmærkelse for sit Vedkommende (à propos Fr. ønsker meget at De sender ham en Copi af det Brev han forleden skrev Dem til, for at lægge det til en eventuel M.'sk Aktpakke, der sandsynligvis i sin Tid vil spille sin Rolle). Jeg skal vist ikke undlade at gjøre Mit til at opspore ham og gjøre ham uskadelig. Jeg troer at det er usandt og kun en Løgn for at give sig Vigtighed at han siger at han har havt Audients om Søndagen før sin Afreise. Men sig mig, troer De at andre end B. F. og H. staae bagved?

Alt hvad jeg kan gjøre for at F. skal holde sig, skal jeg naturl. ærligt gjøre og jeg troer at jeg kan gjøre ham adskillig Nytte, især da jeg føler mig tiltalt af hans loyale og brave Væsen og spaaer godt af hans sunde Dømmekraft. Navnlig skal jeg bestræbe mig for at fritage ham for unødigt Detail som jeg heller ikke mener at en Udenrigsm. skal fordybe sig i. Jeg har endnu ingen af de andre Ministre seet, uagtet jeg dog navnlig kjender Estrup noget — denne Sidste vil vel væsentlig blive Lederen i Rigsdagen og han har Energi nok, men maaskee vel megen Lidenskab. Kongen er, troer jeg, meget tilfreds med Cabinettet. — . . .

Baron O. Plessen kommer paa Mandag hertil paa Reisen til Petersborg.

P. Vedel.

P. Vedels Privatpapirer.

34. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.²⁾

Copenhague, 13 novembre 1865.

M. le Comte.

Vous savez que les motifs qui ont décidé le Roi, n. a. S., à accepter la démission du cabinet, présidé par S. Exc. M.

¹⁾ I Justitsministeriets og i Københavns Politis Arkiv findes ikke Akter vedr. Molzen. Sml. Pk. vedr. Molzen m. fl. i R. A.

²⁾ [I Randen staaer:] Cfr. Bemærkn. paa Nr. 25 [trykt her S. 76 ff.].

Bluhme, étaient exclusivement puisés dans une appréciation des difficultés que le règlement de la question constitutionnelle avait rencontrées au sein du rigsråd.

La politique extérieure n'a été pour rien dans le changement du ministère et après avoir pris connaissance des instructions qui vous sont parvenues de la part de M. mon prédécesseur, je n'hésite pas à en approuver les principes que je compte suivre également pendant ma gestion des affaires. Je suis heureux de reconnaître que, pendant les épreuves douloureuses que nous avons traversées, la vive et sincère sympathie de l'Empereur ne nous a jamais fait défaut, et non moins que M. Bluhme je suis profondément persuadé, que nos destinées seront le mieux garanties, tant que nous trouverons un puissant appui dans l'ancienne amitié de la France. Après la paix malheureuse de Vienne ces mêmes intentions bienveillantes du gouv. imp. à notre égard n'ont pas cessé de se manifester et je me plais à espérer qu'elles ne manqueront pas de produire effets véritablement salutaires pour le Danemark. —

Je n'entrerai aujourd'hui dans aucun détail, car je me réserve de m'entretenir plus explicitement avec vous sur notre positions politique et de vous munir d'instructions ultérieures, lorsque j'aurai le plaisir de vous voir ici.

Depeche Nr. 24. Koncept med P. Vedels Haand.

35. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.¹⁾

Kjøbenhavn, 13. November 1865.

Hr. Greve.

Jeg antager at Deres forestaaende Afreise i congé vil give Dem en Leilighed til at søge en udførligere Samtale med Hr. Drouyn de Lhuys, saameget mere som han vil kunne for-

¹⁾ [I *Randen staar med en anden Haand*:] Blev ikke afsendt paa Grund af Grev Moltke's Ankomst til Kjøbenhavn, men overleveredes ham b[revi] m[anu] af Ministeren.

staae den store Interesse, som baade De og jeg have af at den nye Regering kan danne sig en saa correct Mening som muligt om den politiske Situation og navnlig om Frankrigs Stilling til de Spørgsmaal, som berøre os. Dels for at give Dem en yderligere Anledning til at komme ind paa en saadan Samtale, dels ogsaa for at fjærne mulige Tvivl hos Hr. Drouyn de Lhuys om Continuiteten mellem den Politik, som jeg agter allerunderdanigst at anbefale Hans Majestæt, og den som min Forgænger har fulgt, har jeg troet at burde tilstille Dem min Depesche Nr. 24 af d. D.¹⁾ Idet jeg ganske overlader Dem at gjøre saadan Brug deraf som De finder rettest, vil jeg kun bemærke, at jeg har tænkt mig at De maaskee vilde vælge at forelæse den for Udenrigsministeren, saaledes som De i sin Tid gjorde med min Forgængers Depesche Nr. 19²⁾, til hvilken den i Virkeligheden slutter sig.

I Deres Samtale med Hr. Drouyn de Lhuys vil De yderligere forsikkre ham at det nuværende Cabinet, i alt Fald i ikke mindre Omfang end det tidligere, er overbevist om at Danmark kan og bør søge sin Støtte hos Frankrig. Jeg veed at De deler denne Grundtanke med mig og den behøver derfor ingen Begrundelse mellem os. Derimod er der et andet Punkt, om hvilket jeg allerede nu vil tilføie et Par Bemærkninger til hvad min Forgænger i sin tidligere Correspondance med Dem har udtalt — jeg mener Delingstanken. Hr. Drouyn de Lhuys's sædvanlige Tilbageholdenhed vil neppe heller ved denne Leilighed fornægte sig, og jeg forudsæer, at Samtalen vanskelig vil kunne komme ind paa dette Spørgsmaal, men jeg anseer det dog under alle Omstændigheder for at være rigtigt at De kjender mine Anskuelse derom.

Den Betragtning som jeg stiller i Spidsen og som efter min Anskuelse behersker enhver anden og navnlig Hensynet til

---

¹⁾ Trykt ovenfor S. 75—76.

²⁾ Trykt ovenfor S. 52—53.

den danske Befolkning i Slesvig som maa befrygte under det tydske Herredømme at see sig denationaliseret og aandelig undertrykt, er Hensynet til det nuværende Danmark, til den frie og selvstændige Udvikling af de 1600,000 Undersaatter som endnu befinde sig under Kongens Scepter. Skulde det altsaa vise sig, at de Betingelser, hvorunder man eventuelt vilde være villig til at restituere os nogen Deel af Slesvig, eller at andre Omstændigheder kunde virke *imod* dette Formaal, vilde jeg ikke ved noget Billigheds- eller Menneskeligheds-Hensyn lade mig afholde fra at fraraade Hs. Majestæt Modtagelsen af en kun altfor farlig Gave. Dernæst er Omfanget, i hvilket en Retrocession vilde tilbydes, af den største Indflydelse paa Regeringens eventuelle Beslutning, og det i en dobbelt Henseende. Hvor meget de sidste Aars Begivenheder end kunne have bidraget til at gjøre Slesvigerne fortrolige med den Tanke at see deres Land deelt, vilde dog i lang Tid endnu Attraktionen mellem Egne som tidligere vare nær forbundne, gjøre sig gjældende. Men da det Større altid udøver den overveiende Attraktion paa det Mindre, vilde en Deling hvorved kun en ringe Landstrækning tillagdes os, let blive illusorisk, og endog i Tidens Løb berøve os den til Slesvig nærmest grændsende Deel af Jylland, som ved Grændsens Ophævelse var traadt i nær Forbindelse med det afstaaede Stykke af Slesvig. Det er min ene Betragtning, min anden er et politisk Hensyn, som jeg troer at Geheimeraad Bl[uhme] allerede har berørt til Hr. Dotézac og som den keiserlige Regering ligeledes vil vide at vurdere. Jeg anseer det for rimeligt at Frankrig har en virkelig Interesse af at fjærne saadanne Momenter som gjøre et venskabeligt Forhold mellem Preussen og Danmark umuligt eller som gjøre Danmarks Existents ganske afhængig af Berlin. Thi efter Omstændighederne maa Frankrig formeentligen kunne ønske at Preussen dækkes i sin Flanke mod Nord af en dansk Alliance eller at Danmark kan indtage en hemmende Holdning imod Preussen, Alt eftersom

Frankrig opererer sammen med denne Magt eller maa befrygte dens Forbindelse med Frankrigs Fjender. Men i begge Henseender er det en nødvendig Betingelse at Linien for en eventuel Tilbagegivelse af Nordlesvig drages saa gunstigt for os som muligt thi Tilstædeværelsen af en betydelig dansk Befolkning syd for Linien vil altid være en Kilde til Mistro og Animositet, og preussiske Befæstninger paa Als og i Sundved ville stadigen true baade Jylland og den fynske Øgruppe, og altsaa hindre enhver selvstændig politisk Aktion fra vor Side. —

Jeg behøver ikke at føre dette Raisonnement videre, thi disse Antydninger ville tilfulde blive vurderede af Dem. Snart vil jeg desuden udførligere kunne tale med Dem personligen om dette og meget Mere.

Depeche Nr. 25. Koncept med P. Vedels Haand.

---

36. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 14 novembre 1865.

Monsieur le Ministre.

Si le voyage de M. de Bismark en France n'a pas amené un succès immédiat et défini pour la politique prussienne, ce qui paraît être certain, on ne saurait cependant pas lui refuser toute importance, ni trouver qu'il ait été l'occasion d'un échec pour elle. L'état des choses est resté ce qu'il était, impliquant une abstention complète et une attitude d'expectative du fait de la France dans la question allemande. On assure que M. Benedetti, qui s'est trouvé ici pendant le séjour de M. de Bismark, aurait voulu précipiter les événements et la solution, et que ce serait dans ce but qu'il se serait efforcé d'entraîner le cabinet impérial dans une voie de concessions en faveur de la Prusse et qui aurait

eu pour objet d'adhérer sans conditions à l'annexion des duchés à cette puissance.

Le désaccord de M. Benedetti et de M. Drouyn de Lhuys sur ce point aurait été tranché, dit-on, et comme on pouvait s'y attendre, la politique suivie jusqu'à ce jour par le gouvernement et qui, à l'apparence du moins, sauvegarde le principe des nationalités, a prévalu dans cette circonstance.

Toutefois, si rien n'a été résolu dans le présent entre les deux puissances, on ne saurait méconnaître que les probabilités d'un rapprochement réel de la France vers la Prusse l'emportent de beaucoup sur celles qu'a en sa faveur une entente avec l'Autriche.

Divers indices que j'ai été à même de recueillir viendraient à l'appui de cette appréciation, s'il en était besoin encore. Ayant eu occasion de voir hier un des membres du Ministère des Affaires étrangères les plus initiés à l'esprit et aux véritables tendances de la politique impériale, j'ai cherché à savoir de lui ce qu'il pourrait y avoir de vrai dans les bruits d'un rapprochement entre l'Autriche et la France qui se sont propagés depuis quelque temps.

Ce personnage me dit que l'Autriche se sentait humiliée du rôle que les nécessités de sa situation à l'intérieur lui avaient imposé à Gastein, que depuis lors elle avait pu constater la triste influence de cet acte sur son prestige compromis en Allemagne et au dehors; par ces motifs, ajouta-t-il, l'Autriche qui se laisse guider bien plus par les susceptibilités d'un amour propre irritable que par les inspirations d'une saine politique, paraissait être devenue quelque peu rétive en ce moment à l'égard de la Prusse et décidée à vouloir repousser toute offre de vente pour le Holstein; mais que s'il paraissait résulter des dispositions actuelles des esprits à Vienne un long ajournement de la question, le gouvernement autrichien n'en serait pas moins obligé d'en passer tôt ou tard par les conditions de la Prusse:

il eût donc été préférable pour lui de s'exécuter aujourd'hui même, ce qui lui aurait évité d'avoir recours dans le présent à l'emprunt qu'il vient de faire aux conditions les plus onéreuses auprès du comptoir d'escompte à Paris, les finances autrichiennes étant obérées au point que MM. de Rothschild s'étaient refusés à négocier cet emprunt.

Au dire du même personnage les bruits d'un rapprochement de l'Autriche vers la France seraient sans fondement; une pareille manifestation serait tardive aujourd'hui, ajouta-t-il, l'Autriche n'ayant d'ailleurs rien à offrir à la France.

Un autre symptôme des tendances du cabinet impérial vers la Prusse ressort du mode d'appréciation de la situation politique de la Prusse, de la position de M. de Bismark que l'on dit ici être le seul homme politique avec lequel on puisse sérieusement traiter des affaires, enfin des éventualités pouvant surgir en notre faveur lorsqu'il sera question du règlement définitif de la question des duchés.

Ayant demandé à mon interlocuteur, si, d'après lui, il pourrait y avoir une chance pour le Danemark de récupérer, à l'époque susdite, Als et Dubbel, il me répondit en termes des plus péremptoires que l'on ne devait pas y songer pour le moment; lui ayant exposé alors les motifs pour lesquels il pourrait être plus désirable pour le Danemark de se refuser à une restitution aussi limitée du territoire danois dans le Slesvig, il me répondit avec un accent de vivacité qui ne pouvait laisser aucun doute sur la franchise de ses paroles. »Eh bien, si, en tel cas, le Danemark refusait, il pourrait être certain alors, qu'il ne recevrait rien ni dans le présent, ni dans l'avenir; dans l'espace de dix ans, continua-t-il, le Slesvig danois sera complètement germanisé grâce à l'habileté de la Prusse dans le travail de dénationalisation, et en outre vous comprendrez qu'à la suite d'un refus de votre part, la France aurait des questions plus importantes que la vôtre à vider. Il ne faut pas croire,

me dit-il encore, qu'il n'y ait pas des avantages réels à retirer pour le Danemark d'une restitution bien que partielle; une semblable restitution constaterait en effet que le Slesvig n'est pas, comme on l'a dit, exclusivement allemand, et le principe de l'indivisibilité du duché étant écarté, il n'y aurait plus impossibilité pour qu'une seconde rectification de frontières ne s'effectuât pas un jour. Un autre avantage de cette restitution serait celui qui résulterait du rapprochement de la frontière danoise comme devant essentiellement contribuer à maintenir et fortifier le sentiment du patriotisme national dans les parties qui n'auraient pas été restituées.

Ces paroles émanées d'un organe du Ministère des Affaires étrangères expriment les mêmes opinions que celles qui ont été exposées par moi par le rapport que j'ai adressé sous le Nr. [40 ¹⁹/₁₀, 1865] à Son Excellence M. de Bluhme; il n'est pas sans intérêt pour la saine appréciation de nos affaires, de constater cette coïncidence entre ma manière de voir, *libre de toute suggestion extérieure* et celle qui a cours ici dans les régions officielles.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 20. November 1865.

---

37. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 14. November 1865.

Kjære Vedel.

Først og fremmest maa jeg takke Dem for . . . Deres Brev af Lørdag. . . .

Den næste Deel af Deres Brev er ikke glædelig. Jeg havde troet at det ved ydre Vold ødelagte Land nu skulde faae Ro til at samle sig lidt; men jeg seer at alt det uhumske Kryb som slap frem da den gamle Bygning styrtede, endnu bestandig river og slider i de fattige Rester. Jeg haabede, at

det var en sygelig Indbildning /: og jeg troer, at sygelige Indbildninger hos mig maae tilgives :/ naar M.s Roderie herovre atter bragte det Billede frem for mig, som jeg saalænge har været Tilskuer ved, og hvori jeg desværre selv har maattet figurere; men nu seer jeg atter »the scramble« lyslevende for mig, og hvorledes næsten hele Besætningen paa det synkende Vrag skubbes og knippes for at komme enten i Baadene eller fremfor Alt op i Masten.

Men M.s Forbindelser i Kbhvn. ere ikke hvad De troer. Jeg anseer dem for at være ligesaa ringe der, som de ere det Modsatte her; imidlertid skal dermed ikke være sagt, at de ere farefrie; navnlig efter hvad De siger mig om Tilstandene. Jeg havde haabet, at efterat jeg igaar havde afleveret ham, skulde idetmindste for mig det sørgelige Drama være sluttet, som væltede sig ind paa mig i Begyndelsen af dette Aar, og at jeg saaledes kunde fatte mig temmelig kort i hvad jeg skal meddele Grev Frijs med den engelske Courer; men jeg skal nu være udførligere i denne Meddelelse, end jeg ellers havde anseet fornødent. — . . .

Afskrift af Brevet om M. skal jeg sende Grev Frijs med den engelske Courer.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

38. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 17. November 1865.

Kjære Vedel.

. . . Jeg befinder mig uden nogensomhelst Antydning om virkelige Forbindelser mellem M. og mere betydende Personer i Kbhvn., navnlig de to Personer for hvis Vedkommende De ikke nævner Forbogstaverne.¹⁾

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

¹⁾ Sml. S. 73—75. Vel Heltzen og Blixen Finecke.

39. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 17. November 1865.

Deres Excellence,

Jeg benytter en sikker Leilighed, som idag frembyder sig, for at meddele Deres Excellence Indholdet af en Samtale jeg nylig har havt med Grev Bismarck. —

Jeg havde anseet det nødvendigt at gjøre Minister-Præsidenten opmærksom paa, at en kongelig Undersaat, der, efter hvad der var kommen til min Kundskab, her paa Stedet var traadt i Forbindelse saavel med Hans Excellence selv som med andre Personer i det Øiemed at forhandle eller ialfald samtale om politiske Gjenstande, der interesserede den kongelige Regjering, ikke stod i noget Forhold til denne.

Efterat have hørt min Meddelelse sagde Grev Bismarck at det virkelig forholdt sig saaledes som af mig anført, at han havde modtaget den omhandlede kongelige Undersaat; men at denne havde været indført hos ham og anbefalet ham af Justitsraad Wagner, Stifteren og Føreren af Kreuzzeitungspartiet, en i alle Henseender meget fremragende Personlighed, som ialfald maatte være mig bekjendt af Anseelse. Dennes Anbefaling havde ikke kunnet Andet end bibringe ham den Overbeviisning, at Vedkommende var en fuldkommen paalidelig Person, med hvem han kunde indlade sig i Samtale om Forhold, der interesserede saavel Preussen som Danmark og som jeg maatte vide, at han gjerne saae ordnede til Danmarks ikke mindre end til Preussens Fordeel. Den omhandlede Person havde ogsaa selv paaberaabt sig Forbindelser i Danmark, som maatte skaffe hans herværende Optræden Tiltro, og i Alt hvad han havde yttret eller udtalt som det ønskelige Resultat af hans Virksomhed her, havde han ogsaa viist sig ledet af et reent patriotisk Sindelag.

Dette anerkjendte ogsaa jeg efter Alt hvad jeg havde

kunnet erfare; men jeg havde maattet væрге mig imod, at Ministeren, hvis det senere skulde vise sig for ham, at de Forbindelser, hvori han havde tænkt sig at den Paagjældende stod i Hjemmet, ikke vare tilstede i det af ham formodede Omfang, skulde kunne bebreide mig at have ladet ham i Uvidenhed derom. Dette havde været mit eneste Øiemed, og nu, efterat dette var fyldestgjort, maatte jeg for mit Vedkommende ganske overlade til ham selv, hvorledes han vilde stille sig ligeoverfor Vedkommende.

Ved at omtale Gjenstanden for Sidstnævntes Virksomhed bemærkede Grev Bismarck, at hans Samtaler med ham væsentlig havde dreiet sig om Muligheden af Gjenerhvervelsen for Danmark af »Dele af Nordslesvig«; Ministerens Udtryk var »Theile von Nordschleswig«, og jeg for mit Vedkommende fandt ingen Anledning til at fremhæve det ringe Omfang hvori Gjenerhvervelsen skulde finde Sted, men indskrænkede mig til at bemærke, at jeg erindrede, at Hans Excellence jo ogsaa til mig tidligere havde yttret sig om Muligheden af en Tilbagegivelse til Danmark af større eller mindre Dele af Slesvig. I mine Tanker var en Deel af dette Land snarere til Byrde end af virkelig Værd for Preussen, medens dets Adskillelse fra Danmark gav stadig Anledning til Strid og Vanskeligheder, der hindrede en fuldstændig Gjenoprettelse af det gode Forhold, som burde bestaae mellem de to Lande. Heri gav Grev Bismarck mig Ret, tilføiende omtrent som følger:

»Jeg har ogsaa selv ved flere Leiligheder yttret mig i denne Retning. Allerede ifjor vil De erindre, at jeg udtalte mig saaledes til Herr Hansen, da jeg saae ham i Biarritz. Men dette skeete i October, før Fredsslutningen, og jeg tænkte mig dengang at det nationale Partie, hvortil jeg vidste at Hansen hørte, muligen kunde ville vanskeliggjøre Regjeringen Afslutningen af Fredstractaten og navnlig dens Ratification. Men skjøndt der saaledes laa en vis Beregning til Grund for denne min Udtalelse, har jeg dog oftere senere

gjentaget den. Jeg har navnlig yttret til Keiser Napoleon, at jeg personlig langtfra var utilbøielig til en saadan eventuel Retrocession, naar Folkestemmen udtalte sig derfor; men jeg kan ikke tage Initiativet dertil; jeg maa selvfølgelig afvente et saadant.«

Idet jeg bemærker, at jeg ligeoverfor denne Udtalelse, ligesom ved alle tidligere Leiligheder hvor Grev Bismarck har omtalt samme Gjenstand for mig, har forholdt mig ganske passiv, forsaavidt angaaer enten den kongelige Regerings eller mine egne Tanker om det foreliggende Spørgsmaal, troer jeg at burde fremhæve, at det er første Gang Grev Bismarck til mig har udtrykkelig sagt, hvorledes han havde udtalt sig om Sagen for Keiser Napoleon, ligesom han hellerikke tidligere for mig, naar han, som oftere har været Tilfældet, har villet tilkjendegive at Tiden til at gaae i den antydede Retning ikke var kommet, har talt om et Initiativ der skulde tages eller afventes.

Quaade.

Depeche Nr. 17.

---

40. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 17. November 1865.

Deres Excellence.

Idet jeg i Forbindelse med mine tidligere Meddelelser om Herr Molzen vedlægger et Résumé af hvad der paa anden Haand er bleven mig forebragt om bemeldte Person, tillader jeg mig yderligere at bemærke Følgende om hvad der af mig er foretaget i Anledning af Deres Excellences fortrolige Skrivelse af 9de d. M.

Naar jeg undtager det Punkt, der omhandles i en af mig for 14 Dage siden til Geheimeraad Bluhme afsendt Skrivelse, hvilket dog, som alt ved hiin Leilighed bemærket, forekommer mig at kunne bortforklares paa en meget naturlig

Maade, og naar jeg derhos seer bort fra M.s Mangel paa Berettigelse til at optræde i en hans eget Land vedkommende politisk Virksomhed ligeoverfor Fremmede i officiel Stilling, saa maa jeg sige, at jeg i hvad der er bleven meddeelt mig om denne hans Virksomhed, ikke har fundet noget egentlig Graverende for ham.

Men det var aabenbart for mig, at han, ved den Maade hvorpaa han optraadte, — jeg mener hermed, ved de Forudsætninger, hvori han, om han end ikke selv havde fremkaldt dem, dog lod Andre staae med Hensyn til hans egen Competence, — ikke alene maatte i Længden forfeile alt hvad hans Formaal kunde indeholde af Godt, men ogsaa kunde compromittere Landets vigtigste Interesser; thi naar de Personer, der havde indladt sig med ham i Tillid til Forbindelser, de tillagde ham i Hjemmet, erfarede, at disse Forbindelser ikke vare tilstede, var der for det Første den største Sandsynlighed for, at de vilde lade hans Program falde, forsaavidt deres Forhold til ham angik, og for det Andet en ikke ringe Fare for, at hvad den kgl. Regjering selv muligen i Tiden kunde have brugt af det samme Program, vilde være forspildt. Under disse Omstændigheder har jeg, ganske afseet fra Motiverne og Formaalet for Herr M.s Virksomhed, maattet holde det for aldeles nødvendigt, at de Personer, med hvilke hans Virksomhed her havde bragt ham i Forbindelse, ialfald forsaavidt de selv indtage en officiel Stilling, altsaa navnlig Grev Bismarck, ikke længer forbleve uvidende om Ikke-Tilstedeværelsen af idetmindste nogle af de Forudsætninger, under hvilke de havde indladt sig med ham. Dette er Grunden, hvorfor jeg har troet at burde henvende mig umiddelbart til Grev Bismarck, og til ham alene; hvortil endnu kommer, at hvis jeg havde henvendt mig til Politiet, hvilket jeg dog ifølge den her gjældende Form ikke vel havde kunnet uden ialfald at avertere Udenrigsministeriet, vilde jeg ikke alene have beredt M. Ubehageligheder, som han nu sandsynligviis undgaaer, men og-

saa, forat min Henvendelse skulde blive af Virkning, have maattet anføre Grunde, som, da jeg ingen retslige Grunde havde, havde maattet berøre Sagen.

Jeg afsender i Forbindelse hermed en fortrolig, men officiel Rapport om min Samtale med Grev Bismarck angaaende Herr M. Af denne Rapport vil fremgaae, hvad jeg, som ovenanført, ogsaa virkelig troer, at M. ikkun har havt patriotiske Formaal; men hvad enten nu Grev Bismarck og Justitsraad Wagner virkelig have tillagt ham den Betydenhed han selv synes at have tillagt sig, eller de ikkun have villet bruge ham i egen Øiemed, hvad der jo ikke er ganske utænkeligt, saa er det dog min Overbeviisning, at en Fortsættelse af hans Virksomhed, uanseet hans gode Hensigter, var meget farlig. Det er indlysende, at intet Alvorligt kunde være kommet istand ved M., selv om Regjeringen nu skulde være bestemt paa at gaae den af ham anviiste Vei, og selv om Grev Bismarck skulde have været alvorlig i sine Udtalelser til ham. Nu derimod er Sagen urørt.

Jeg tilføier endnu her til vedlagte Résumé, at enkelte Dele, saavidt jeg veed, det vigtigste Indhold af M.s Udkast til den Act han skulde underskrive med Wagner, er bleven oplæst for mig.

Jeg venter, at Grev L. Moltke indtræffer her i Aften paa Reisen fra Paris til Kbhvn.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

Bilag til Brev fra Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs af 17. November 1865.

Herr M. staaer i meget levende Correspondance med Personer i Kjøbenhavn og modtager næsten daglig Breve derfra. Iblandt hans Correspondenter befinder sig Redacturen af et i Kbhvn. udkommende Blad samt et Medlem af Repræsentationen, med Hensyn til hvis Identitet der, da hans

Navns Underskrift kan misforstaaes, dog hersker nogen Tvivl. Herr M. havde haabet, at Grev Bismarck skulde komme tilbage fra Frankrig umiddelbart efter hans egen Ankomst til Berlin forat hans Forhandling med Minister-Præsidenten kunde have fundet Sted før Dannelsen af det nye Ministerium; men da Grev B. udeblev længer end man havde ventet, skrev eller telegrapherede M. til Kbhvn. for at bevirke, at den definitive Dannelse af Ministeriet udsattes. Herpaa modtog han et telegraphisk Svar, der var undertegnet C. Dette Telegram tilligemed en kort Skrivelse om Udfaldet af Fælledsudvalgets Forhandlinger i Forfatningssagen, der var undertegnet 45, har han selv foreviist her. Der haves aldeles ingen Forestilling om, ved hvem M. er kommen i Forbindelse med W. Hellerikke seer man sig istand til med nogensomhelst Sikkerhed at angive Personer af Betydenhed i Kbhvn., til hvem han virkelig skulde staae i Forhold. At han til W. og B. har paaberaabt sig Forbindelser af Vægt, er indlysende, medmindre man vil antage, at baade W. og B. i egne Øiemed have spillet en Komædie med ham, eller ikkun brugt ham »im Informationswege«. —

M. er ikke tilfreds med det nuværende Ministerium, skjøndt det dog tiltaler ham meer end det forrige; men han anseer det for svagt og mener, at det snart vil blive afløst af et andet. I dette synes W. at vente, at M. vil blive idetmindste Finantsminister.

M. har selv meddeelt, at han en Aften i forrige Uge, formeentlig Torsdag den 9de, har havt en meget lang Samtale med B. Hovedgjenstanden for Samtalen havde været Tilbagegivelsen af Nordslesvig til Danmark imod at dette Land indgik en meget intim Alliance med Preussen. Den nye Grændse havde B. først lagt ved Haderslev, men senere havde han indrømmet Apenrade; og tilsidst havde han ikke viist sig personlig uvillig til Bau-Linien med Als og Sundevit; men Flensborg maatte ubetinget forblive tysk. Alliancen mellem Danmark og Preussen skulde være meget intim,

navnlig i maritim Henseende, saaledes at den danske Flaade ganske gik op i den preussiske. Resultatet af Samtalen havde været, at M. skulde udvikle sine Tanker skriftligt og derpaa give denne skriftlige Udvikling til W. som skulde ved et Privatbrev sende den til B., hvorefter denne ved nogle private Linier til W. skulde sige om han billigede den eller ikke. — Imidlertid har der dog senere været tvivlet paa, at denne Samtale virkelig havde fundet Sted med B. Det maa staae hen om denne Tvivl er begrundet, eller om den ikke dog maa vige for det Usandsynlige i, at det af M. givne omstændelige Referat af Samtalens Indhold skulde være reen Opdigtelse.

Et af M. skrevet Udkast til den ovenanførte Udvikling har været tilstede. Det var affattet i Form af en Act bestemt til at underskrives af M. og W., og gik ud paa en Tilbagegivelse af større eller mindre Dele af Slesvig, d. e. enten efter Apenrade eller Bau-Linien, alt eftersom Alliancen mellem Danmark og Preussen blev meer eller mindre intim.¹⁾

P. Vedels Privatpapirer.

---

41. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 20. November 1865.

Kjære Quaade! Hjertelig Tak for Deres Skrivelse af 17de dennes og det deri Meddeelte, hvoraf for mig endnu tydeligere fremgaaer, at Vedkommende ikke er ved sin Forstands fulde Brug, thi ellers vilde det staae klart for ham, hvilken Skade han gjør ved indirecte at bibringe Udlandet endnu værre Forestillinger om Opløsningen og Mangelen paa Disciplin hjemme; saavel Portefeullen i Hr. M.s Haand som Propositionen med Hensyn til Flaaden viser Fornedrelsens yderste Trin; jeg kan kun gjentage, hvad jeg tidligere har

¹⁾ Trykt i Tillæg efter en Afskrift.

tilladt mig at bemærke, at jeg anseer det for at være af en overordentlig Vægt for at styrke vor Anseelse, at man end ikke med Skin af Ret kan anklage os for Intriguer og Machinationer, og al Forbindelse med Moltzener og Hansener maa ophøre baade [o: *blandt andet ogsaa*] fordi de udgivne Penge ere kastede i Vandet, thi ligesaa lidet som de have kunnet frelse for Modgang og Afgrundens Rand ligesaa lidet vil man ved denne Hjælp kunne bevare Restens tilsyneladende Selvstændighed; det Eneste der efter mit Skjøn hertil kan bidrage er at beflitte sig paa fuldstændig borgerlig ja endog sørensensk Ærlighed i at holde indgaaede Forpligtelser, hvor haarde disse endog have været. Bemeldte Hansen gjør ved sine Artikler i »Köln. Zeit.« samt »la France« vel ikke megen Skade men svækker Troen paa Sammenhold og Varighed i det nuværende System, hvilket kun kan skade det Hele. Jeg glæder mig til at see L. Moltke, som formodentlig er hos Dem i disse Dage.¹⁾

Idag skulle vi begynde med Rigsdagen og forelægge strax Forfatningssagen i Landstinget, hvor vi kunne vente den stærkeste Modstand; i Folkethinget vil Tscherning efter al Sandsynlighed begynde at buldre løs idag, han vil have baade de gamle og nye Ministre hængt og burde consequent egentlig tage hele Rigsraadet med, men frygter da at blive latterlig. Som De vil kunne tænke Dem er der nogen Agitation i Anledning af den foreliggende Sag men efter mit Skjøn er Ro og Længsel efter Afslutning dog det overvejende hos Publikum. — Det er en besynderlig Forandring for mig personlig, der har nydt siden min Skolegang den fuldstændigste Frihed, nu at skulle gaae med Lænke om Benet; naar det endda kunde føre til nogen Gevinst for Konge og Fædreland skulde jeg ikke fortryde det, men endnu befinder hele Udviklingen hos os sig i en underlig geleeagtig Tilstand, der ikke spaaer nogen hurtig Helbredelse; Folket er sygt efter al den Strid og Modgang

¹⁾ Léon Moltke-Hvitfeldt, Gesandten i Paris.

og efter alle de feilslagne Forhaabninger og efter mit Begreb kan Kuren kun bestaae i kjølede Pulvere og i en vis Omhyggelighed og Ømfindtlighed med ikke at hindre Saarene i at blive lægte. De vil deraf kunne see min Stilling lige overfor den indre Udvikling, ikke nogen stærk Kraftudvikling, da jeg ikke har Midlerne til at udfolde denne men en bestemt og seig Villie, saalænge jeg har Ansvaret, til at bestræbe mig for at gjenindføre Disciplin og Orden i den hele Styrelse; mine Bestræbelser have igjennem mange Aar gaaet i Retning af en Sammenarbeiden og Forsoning af Landbostandens forskjellige Elementer; jeg er ikke blind for den ensidige Retning navnlig i finantsiel Opfattelse, som let kan blive Følgen, men jeg anseer af de Onder imellem hvilke der maa vælges [*dette*] for det mindste, thi Staten kan ikke vedblivende bestaae, naar Opposition støttes og bæres væsentligst af Regjeringens underordnede Embedsmænd. Vi have arvet en styg Historie med Birkedahl, da man har valgt at tiltale for Udtalelser i Thing istedetfor paa Prædikestolen, men det Vigtigste er ogsaa her ikke i nærværende Øieblik at svække Autoriteten. — . . .

C. E. Frijs.

Brevet er citeret i Biogr. Lex. XIX, S. 17—18 og i Neergaard II, 1607.

---

42. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 21. November 1865.

Kjære Vedel.

. . . Hvad M. angaaer, saa har nu den af mig Advarede sagt M.s Protector, at han er bleven advaret; men ikke destomindre skal dog Spillet fortsættes mellem de Tre. Jeg tror ikke, at dette skader; ja maaskee det endog kunde være ret godt, om Forbindelserne med Kbhvn. ogsaa fremdeles fortsattes. Man siger mig, at M. har faaet sin Protector til at

troe og frygte for, at der ved mig arbeides paa en Alliance med Østerrig til naar det store hurly-burly skal begynde, og bringer Moltkes Ophold her i Forbindelse dermed. Derfor Protectorens store Iver. M.s Udvikling er færdig og bestandig bestemt for Vedkommende. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

43. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 26. November 1865.

Kjære Vedel.

Spillet med Molzen fortsættes stadig. Igaar sagde Kafka mig, at han atter var bleven opfordret til at see Personen, og spurgte mig om han skulde gjøre det. Jeg svarede, at jeg forholdt mig aldeles passiv og derfor hverken vilde raade fra eller til. Jeg vidste, at man var bleven advaret og kunde derfor overlade Vedkommende at fortsætte eller afbryde efter eget Godtbefindende. K. sagde at han vidste at M. havde mange Forbindelser med Kbhvn. og modtog mange Breve, ogsaa Penge derfra. Især fik han Breve fra en Baron, hvis Navn han ikke kunde erindre. De vare ikke fra B. F. med hvem han vidste at M. var i fjendtligt Forhold. Her kaldes forresten alle Mennesker Baron, og det kan derfor ligesaa godt have været en Anden. Det var ikke H. og hellerikke Dirckinck.¹⁾ Alt dette Spionvæsen er mig modbydeligt, men maaskee jeg faaer Meer til den engelske Coureur.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

¹⁾ H. vel Heltzen; Dirckinck vel Baron C. P. H. M. W. Dirckinck Holmfeld (1799—1880).

44. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 30. November 1865.

Kjære Quaade! Tak for Deres venlige Linier og de deri indeholdte Oplysninger; for Øieblikket ere jeg og Collegaer fuldt beskjæftigede med Rigsdagen og vi have for et Par Dage siden havt et Spektakelstykke af Tscherning der fordrede saavel det aftraadte som det nuværende Ministerium sat under Anklage; Sagen blev vel afviist, men der fandtes dog 35 Stemmer imod en Afviisning, Beviis nok for den Aand der gaaer igjennem Folkethinget. Og naar man har Ende paa Rigsdagen skal der begyndes paa Rigsraad og saaledes vedbliver det i det Uendelige, der skal stærke Nerver og Arbejdskræfter til for at udholde og dog har jeg med Hensyn til Forsamlingerne den ringeste Andeel og maa saaledes ikke beklage mig ligeoverfor [o: i *Sammenligning med?*] mine Colleger. Af Vedel erfarer jeg, at M. vedvarende muddrer, jeg gad nok vidst om dette er for Deling eller for en Sammenholdelse af det Hele, thi efter den Side at dømme, hvorfra han siges at modtage sine Indtryk, skulde man snarest formode det Sidste. Har De nogensomhelst Tro til eller Formodning om, at Rusland med nogensomhelst Vægt tager sig af vor Sag i Berlin samt paa hvad Maade dette maatte skee. Bladene ere fulde heraf men jeg formoder at de af Journalerne lavede Rygter om Personalunion meest ere fremkaldte af Personer som Spidsmusen¹⁾ for at arbeide for Delingen, idetmindste tyder den Forbindelse hvori Köln. Zeit. staaer til disse Rygter meget herpaa. — Geheimeconferentsraad Bluhme, som jeg besøgte igaar, var meget rask efter sin Maneer og livlig, og var dog fra Sengen kommet op paa Stolen. I Mandags havde jeg alle Diplomaterne samlede tilligemed Landgreven, Kronprindsen og Kongens Brødre, Dotézac kunde ikke komme, skjøndt han er i Bedring og

¹⁾ Jens Julius Hansen.

Paget har forladt os igaar saa at Torsdagene ikke ville blive meget byrdefulde. Igaaraftes er Björnstjerna kommet hertil for at tage Afsked og herfra at drage til St. Petersburg; da jeg har kjendt ham fra tidligere Tid vilde jeg for mit personlige Vedkommende have foretrukket at beholde ham istedetfor at skulle have Greve Wachtmeister, hvem jeg ikke kjender og som antages for at være bleven en ivrig Skandinav. —

Grev Leon Moltke, som endnu opholder sig her, tænker at være vendt tilbage til Paris i Midten af December Maaned; desværre ere hans Oplysninger ikke meget trøstefulde. — Noget Initiativ fra vor Side vilde efter min Formening, i hvilken Retning end Situationen maatte udvikle sig, kun kunne være til vor Skade og til Gevinst for Modstandere som kunne befinde sig i Forlegenhed med, hvilket Valg de skulle træffe. —

Ved Leilighed gad jeg gjerne fornemme Deres Opfattelse vedrørende de russiske formodede Bevægelser i Berlin. —

C. E. Frijs.

---

45. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Torsdag, 7. December [1865].

Kjære Kammerherre.

. . . Jeg ønsker særdeles meget at Sagen [*vedrørende en Overenskomst om Hamburgs Postrettigheder*] med Preussen skal arrangeres. . . . Det er efter min Mening politisk klogt at vi benytte enhver Leilighed til at stille os vel med den pr. Regering — jeg vedlægger en interessant Depesche af O. Plessen, der udtaler det Samme — og dernæst kan vi af Pr. faae bedre Vilkaar i Sagen end Hamb. vil give os. A propos vil De engang sige mig hvorledes Heydebrandt staaer hjemme, jeg vilde gjerne at vi skulde personligen vinde ham, men

maaskee Ingen i Berlin bryder sig synderlig om hans Indberetning og Stemning.

Den Baron om hvem der tales i Anledning af M. er vistnok Baron W.¹⁾ af Kongens Nytorv Hjørnegaarden til Bredgaden, thi efter en Politirapport kommer der hyppigt til Mdm. M. en Person der efter Beskrivelsen aldeles svarer til dennes Ydre. Men sig mig, hvorfor har bemeldte Huus nogen Interesse af at holde M. — det er mig umuligt at begribe.

...

P. Vedel.

---

46. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel.

Berlin, 15. December 1865.

. . . Jeg maa dog her endnu bemærke, at efter hvad der siges mig, er Forholdet mellem Bismarck og Wagner nu ikke meer hvad det tidligere var. Dette er imidlertid næppe en Følge af den Molzenske Historie. Derimod skal et Haab Wagner i den senere Tid har næret om enten at blive Minister, navnlig Indenrigsminister, eller ialfald en saadan »unmittelbare Behörde«, at han kunde betragtes som sideordnet Ministrene, nu være bleven skuffet.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

---

47. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Monsieur le Comte!

Paris, 20 décembre 1865.

Ayant passé la soirée, il y a quelques jours, au ministère des Affaires étrangères, j'ai demandé à M. Drouyn de Lhuys une entrevue qu'il m'a accordée hier et j'ai profité de

¹⁾ Baron A. Wrangel var 2. Sekretær ved den russiske Legation i det Thottske Palæ.

cette circonstance pour lui exposer les motifs qui ont décidé le Roi, mon Auguste Souverain, à accepter la démission du cabinet présidé par Son Excellence M. Bluhme. — J'ai appuyé sur ce fait que la politique extérieure avait été complètement étrangère au changement de ministère et j'ai ajouté que Votre Excellence m'avait expressément chargé de lui donner l'assurance qu'Elle continuerait à suivre les principes qui avaient prévalu jusqu'ici. Afin de donner plus de poids à ces paroles, j'ai donné lecture à M. le Ministre des Affaires étrangères de la dépêche que Votre Excellence a bien voulu m'adresser en date du 13 novembre dernier.

M. Drouyn de Lhuys accueillit avec satisfaction la communication de ce document et me dit alors qu'il regrettait seulement que la France dont les sentiments d'amitié pour le Danemark resteraient toujours les mêmes, n'eut pas des moyens d'actions plus puissants à faire valoir en notre faveur dans l'affaire des duchés. — D'ailleurs, poursuivit le ministre, cette question n'a pas avancé d'un seul pas pendant votre absence, elle est au contraire une de celles dont on ne voit pas la fin, car l'Autriche est à l'heure qu'il est, moins que jamais disposée à faire une concession quelconque à la Prusse. L'état provisoire actuel peut par conséquent durer indéfiniment, et il est plus difficile que jamais de préjuger par quelles phases la question est destinée à passer avant de recevoir une solution définitive.

La réserve dont était empreint, encore cette fois, le langage de M. Drouyn de Lhuys paraît d'ailleurs complètement justifiée par les circonstances. Toutes les personnes avec lesquelles j'ai causé depuis mon retour, sur la question des duchés, ont-en effet exprimé le même avis sur la situation. D'une part l'Autriche, satisfaite du succès inattendu qu'a eu ici l'émission de son emprunt, ne doutant pas, d'autre part, de parvenir à une entente intime avec la Hongrie, envisage l'avenir avec confiance se croyant plus forte qu'elle ne l'a été depuis longtemps; aussi regrette-t-elle que

le tableau brillant qu'elle se fait de sa position soit obscurci par le souvenir des humiliations subies à Gastein, et est-elle fermement décidée à maintenir ses droits de co-possession sur les duchés. — Par contre la position de la Prusse se ressent tout naturellement des avantages acquis à l'Autriche; M. de Bismarck se trouve plus gêné dans les mouvements de sa politique et comprend qu'il n'est pas en son pouvoir de faire cesser un état provisoire qu'il n'a pas cherché ces derniers temps à modifier, quoiqu'en aient dit les journaux.

Il est facile à comprendre que le gouvernement de l'Empereur croit plus que jamais devoir conserver une attitude pleine de réserve en présence de la modification qu'a subie la situation respective des deux grandes puissances allemandes, modification qui, de l'avis de bien des personnes compétentes, pourrait bien toutefois n'être que passagère. . . .

Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 24. December 1865.

**48. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.**

Berlin, 21. December 1865.

Kjære Vedel.

. . . M. rører sig ualmindelig meget. Han har udentvivi ved Hjælp af positive Data, saasom Breve fra Personer her, faaet Folk i Kbhvn. til at troe, at han kan udrette Meget her; og dette i Forbindelse med den herværende Trang til at see Noget dukke frem, gjør ham til en Størrelse, der maaskee ikke uden Fare kan ganske ignoreres, og det kan saaledes være et Spørgsmaal, om det er nok, at iagttag ham.

G. Quaade.

Undskyld jeg glemte Deres Spørgsmaal om H.¹) Han er ung

¹) Heydebrand u. d. Lasa. Sml. S. 95—96.

i Carrieren og ikke meget kjendt her udenfor denne. Men i denne synes jeg han er vel liidt og anseet; og det er vist rigtigt altid at staae paa saa god en Fod med ham som muligt.

P. Vedels Privatpapirer.

---

49. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 29. December 1865.

Deres Excellence.

Der kan aabenbart ingen Tvivl være om, at den Stilhed, som for Tiden giver sig tilkjende i Spørgsmaalet om Hertugdømmernes Fremtid, ikke alene er tilsyneladende, men ogsaa er en Følge af at der i Virkeligheden ikke foretages Noget til dette Spørgsmaals Fremme mellem de tvende paa-gjældende Magter. I Overeensstemmelse hermed har ogsaa Grev Bismarck nylig udtalt sig til en herværende fremmed Gesandt, og der er saaledes vistnok ingen Grund til for det Første at vente nogen Forandring i hiint Spørgsmaals Stilling.

Imidlertid skal jeg dog ikke undlade at omtale en Meddelelse, jeg har modtaget i disse Dage og som tyder paa det Modsatte, men som jeg dog troer man maa være forsigtig med at tillægge anden Betydning end den, der kan tilkomme den som Tegn paa de store Vanskeligheder det omhandlede Spørgsmaals Løsning møder, og som for Øieblikket berede Cabinettet i Berlin ikke ringe Forlegenhed.

Ifølge denne Meddelelse har man imellem de Personer som ere beskjæftigede ved den officiøse Presse allerede i nogen Tid talt om, at den preussiske Regjering var besluttet paa før Kamrenes forestaaende Aabning at skride til en formelig Incorporation af Slesvig i Preussen. Det forekommer mig imidlertid at en Foranstaltning af denne Beskaffenhed,

selv om Østerrig ikke for Øieblikket skulde være istand til at modsætte sig den, dog vilde være i høieste Grad vovelig; thi den vilde staae i afgjort Strid med de mellem sidstnævnte Magt og Preussen trufne formelige Aftaler, og ligesom det nu med Bestemthed vides, at Grev Bismarck aldeles Intet har opnaaet paa sin sidste Reise til Frankrig, saaledes vilde en saadan eensidig og vilkaarlig Fremfærd ogsaa formeentlig stille den preussiske Regjering i et ganske særegent Forhold til de Forpligtelser, Hans Majestæt Kongen ved Fredstractaten af 30te October f. A. har paataget sig ligeoverfor de to tyske Magter i Forening. —

Foruden denne Meddelelse skal jeg endnu tillade mig at nævne en anden, som jeg dog ikke troer, at man, ialfald for Tiden, bør tillægge større Betydning end den første. En her i Berlin bosat Mand, som stedse har viist sig velvillig stemt mod Danmark, og som navnlig for nogle Aar siden har skrevet en for de danske Interesser gunstig og i sin Tid af mig til det kongelige Ministerium indsendt Brochure om det slesvigholsteenske Spørgsmaal, (vid: Indberetning Nr. LXVII af 26de December 1862)¹⁾ har nylig gjort mig et Besøg og ved denne Leilighed sagt mig, at den preussiske Regjering var meget misfornøiet med den danske Regjering reent passive Politik. Preussen vilde vistnok aldrig være at formaae til en ligefrem Tilbagegivelse af Nordslesvig, men en ganske anden Sag vilde det være, naar Danmark ydede et Æquivalent derfor, og et saadant Æquivalent besad Danmark i sine vestindiske Colonier, hvoraf navnlig St. Thomas havde det største Værd ikke alene for den preussiske Regjering, men ogsaa for det preussiske Publicum, som ønskede at Preussen blev en Sømagt, og i dette Øiemed ogsaa ansaae det nødvendigt, at det kom i Besiddelse af Colonier.

Til Foranstaaende indskrænker sig det Lidet jeg idag seer mig istand til at meddele i politisk Henseende. . . .

Modtaget 2. Januar 1866.

Quaade.

¹⁾ Har ikke kunnet findes.

50. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 12. Januar 1866.

Deres Excellence,

Jeg tillader mig herved at fremsende en Coupon af den her udkommende »Norddeutsche Allgemeine Zeitung«, der indeholder en Artikel om danske Forhold, skreven i den Hensigt at vildlede Meningerne om hvorledes den kongelige Regjering ønsker at stille sig i Forhold til Preussen.¹⁾ Skjøndt de deri indeholdte Paastande ville modbevises ved selve Kjendsgjerningerne, og jeg derfor aldrig kunde finde den skikket til at gøres til selvstændig Gjenstand for Bemærkninger, har jeg dog, da bemeldte Blad af Alle ansees for officiøst, formeent at burde lejlighedsviis omtale den for den kongelig preussiske Minister-Præsident, og jeg benyttede derfor en Samtale jeg nylig havde med ham om Post-sagen, til ligeoverfor Paastanden om en krigerisk Stemning i Danmark at opstille min egen Udtalelse om at jeg vidste, at om en saadan Stemning end gav sig tilkjende i enkelte Kredse, hvilket jeg dog troede at kunne benægte, saa fandtes den dog i ingen Henseende hos den kongelige Regjering; hvorhos jeg tilføiede, at jeg maaskee ikke vilde have berørt denne i og for sig ubetydelige Sag, dersom den ikke havde faaet en særegen Charakter ved at Artiklen, ligesom nogle tidligere i samme Blad optagne Artikler, efter hvad der var kommen til min Kundskab, havde en sig for Tiden her opholdende dansk Undersaat til Forfatter.

Hertil svarede Grev Bismarck, at den omhandlede Tiden-
de ikke stod i andet Forhold til Regjeringen, end at denne, naar den ønskede Noget bragt ud i Offentligheden, brugte den dertil, men at den iøvrigt var aldeles uafhængig, og at han ikke kjendte de tidligere Artikler hvortil jeg havde sigtet. Han gik derpaa over til at omtale den Samtale han

¹⁾ Det drejer sig om en Art. i det nævnte Blad Nr. 2, ¹/₁ 1866.

i sin Tid havde havt med Forfatteren og gjentog i denne Henseende hvad han havde sagt mig ved en tidligere, i min allerærbødigste Indberetning af 17de November f. A. Nr. 17 omhandlet Leilighed¹⁾), idet han tilføiede, at hans Stemning med Hensyn til en Forandring af Fredstractaten af 30te October 1864 endnu bestandig var uforandret: naar det afgjort viiste sig, at den paagældende Befolkning selv ønskede at komme til Danmark, vilde der ingen Hindring blive lagt i Veien derfor indenfor de Grændser som svarede til Preussens militaire Fornødenheder. Under den ovennævnte Forudsætning kunde den Landstrækning, hvorom der var Spørgsmaal, dog intet Værd have for Preussen, og Opgivelsen deraf var altsaa et Offer, der kunde bringes en varig og god Forstaaelse med Danmark. Tiden til en saadan Ordning var vel endnu ikke kommen, hverken for Preussen eller for Danmark; men skulde den omhandlede Eventualitet blive mulig, saa var det indlysende, at det lettest og sikkrest skeete under en fredelig Udvikling af Forholdene, og derfor var det ham ogsaa klart, at den danske Regjering ingen ny Krig kunde ønske.

Minister-Præsidenten har vistnok fuldkommen Ret, naar han udtaler, at Tidspunktet for en Ordning som den ovenbetegnede endnu ikke er indtraadt; thi naar man betragter den Stilling, det slesvigholsteenske Spørgsmaal for Tiden indtager dels i Forholdet mellem de tvende tyske Stormagter og dels i den hele tyske saavel som maaskee ogsaa i den europæiske Politik, synes virkelig ogsaa den Eventualitet, at Danmark ved Preussen skulde erholde en Deel af Slesvig tilbage, meget fjern.

Den provisoriske Tilstand, hvori bemeldte Spørgsmaal befinder sig, er vistnok ligesaavel ubeqvem for Østerrig som for Preussen; men den er det øiensynlig i en langt høiere Grad for det sidstnævnte Land, som, efter indtil for faa

---

¹⁾ Sml. S. 85.

Maaneder siden at være gaaet frem med ligesaamegen Kraft og Raskhed som Held, og efterat have udtømt sit Initiativ først ved de frugtesløse Forslag af 22de Februar f. A. og dernæst ved Bestræbelserne for Annexionen, nu staaer blottet for Midler til at beseire de af Sagens egen Natur fremgaaede Vanskeligheder ved en anden Løsning end en saadan som vilde indeholde et Nederlag for den preussiske Politik; hvorimod Østerrigs Stilling er langt bedre, forsaavidt som dette Land netop paa Grund af den Uvirksomhed det hidtil har været nødt til at iagttage, har kunnet bevare sit Initiativ, og ved Siden af denne sin friere Stilling i det paagjældende Spørgsmaal, er sikker paa at erholde det øvrige Tydsklands Tilslutning imod Iværksættelsen af Preussens Planer.

Hertil kommer den forbedrede Stilling Østerrig ialfald for Øieblikket har opnaaet i sine egne indre Forhold, og som ogsaa synes at skulle vinde større Fasthed. En saadan Stilling har Preussen ikke, og det er vanskeligt at see, hvorledes den skulde opnaaes ved det nuværende System, der om det end længe vil kunne opretholdes, dog ikke kan siges at have en sikker Fremtid.

Men skjøndt saaledes de tvende tyske Stormagters Forhold til det omhandlede Spørgsmaal nu er det omvendte af hvad det tidligere var, idet Østerrig meget lettere end Preussen kan fremkomme med Forslag til en Løsning, har jeg dog Grund til at troe, at ingen saadanne Forslag ere blevne stillede. Man forsikrer mig, at der ingen Sandhed ligger til Grund for Rygterne om de holsteenske Stænders Sammenkaldelse; men at tvertimod den østerrigske Regjering lige siden Afslutningen af Gastein-Overeenskomsten aldeles ingen Skridt har gjort til Forandringen af det bestaaende Provisorium. Derimod skal Østerrig gjentagende og bestandig uforandret have erklæret den preussiske Regjering, at det kunde finde sig i den nærværende Tilstands Fortsættelse, — men dog gjerne saae en definitiv Tilstand sat istedet. Imid-

lertid vilde Østerrig aldrig kunne samtykke i at der gaves Hertugdømmerne en anden definitiv Statstilværelse end den som ifølge Forbundsacten tilkommer hver enkelt Forbundsstat. Under denne Forudsætning vilde det være Østerrig lige-gyldigt til hvem Souverainiteten over bemeldte Lande overdroges, og navnlig vilde Storhertugen af Oldenborgs Valg være ligesaa sikkert paa at vinde Bifald i Wien, som Prindsen af Augustenborgs.

I den saaledes mod de preussiske Annexionsplaner opretholdte Modstand finder Østerrig ogsaa Understøttelse udenfor Tydskland. Jeg har allerede havt den Ære at henvende Deres Excellences Opmærksomhed paa nogle Vidnesbyrd, der i den senere Tid ogsaa her ere fremkomne for, at baade Rusland og England ere mindre ligegyldige ved Hertugdømmernes fremtidige Skjæbne end man maaskee havde ventet; og hvad Frankrig angaaer, saa er det vel saa, at en Løsning af det slesvigholsteenske Spørgsmaal i Overeensstemmelse med Nationalitetsprincippet bestandig af det franske Cabinet gjøres til Betingelse for dets Bifald og Anerkjendelse, ligesom jeg ogsaa troer at vide, at Nordslesvigs Tilbagegivelse hyppig danner Gjenstanden for de Samtaler der fra fransk Side føres med Grev Bismarck; men derfor er det dog ikke mindre sandt, at den Tilnærmelse der i den senere Tid har fundet Sted mellem Frankrig og Østerrig meget har bidraget til den større Frihed hvormed dette Land nu kan optræde i Forhold til Preussen. Man har maaskee Ret, naar man fra preussisk Side udtaler, at denne Tilnærmelse ikke bestaaer i eller medfører nogen Alliance og at den ikke vender Spidsen mod Preussen; det er ogsaa antageligt at den østerrigske Regjerings oprindelige og væsentlige Bevæggrund til at søge at nærme sig Frankrig har været Kundskaben om, at Ungarerne hos sidstnævnte Land ventede en Støtte for Selvstændighedsfordringer, der ellers ikke kunde fyldestgøres, men ikke destomindre er Tilnærmelsen dog nu en ubestridelig Kjendsgjerning paa Grund af hvilken Preussens Stilling ikke er saa god som tidligere.

Naar det paastaaes, at Østerrig ingen Skridt har foretaget til Forandring af den ved Gastein-Overeenskomsten tilveiebragte Tilstand i Hertugdømmerne, finder dette formeentlig ogsaa Bestyrkelse ved den Betragtning, at den preussiske Landdags aarlige Sammenkomst nu forestaaer, og at det ikke vilde være betimeligt om Østerrig, ved sin Optræden i et Spørgsmaal som det slesvigholsteenske, i nogensomhelst Retning indvirkede paa det vistnok ikke meget tilfredsstillende Forhold, hiin Forsamlings Majoritet sandsynligviis vil indtage ligeoverfor Regjeringen.

Rygterne om Gjenoptagelsen af Londoner-Conferencens Forhandlinger o. a. m. ere derfor uden Tvivl ligesaa ugrundede som Rygterne om Stændernes Sammenkaldelse; imidlertid skal jeg dog ikke lade uomtalt, at man igaar har sagt mig, at den preussiske Regjering frygtede for et østerrigsk Forslag om at foranledige Hertugdømmernes Befolkning til at udtale sig om Landenes fremtidige statsretlige Stilling.

De Meninger man hører om til hvilket Resultat Situationen tilsidst vil udvikle sig ere selvfølgelig meget forskellige efter de forskellige Standpunkter og Ønsker. Medens Alle admittere Muligheden af en Krig enten som directe Løsningsmiddel eller som den Vei ad hvilken man vil komme til Løsningen ogsaa af det slesvigholsteenske Spørgsmaal, antage Mange at dette i Forbindelse med andre vanskelige Spørgsmaal efterhaanden vil føre til Realisationen af den franske Congresidee; og hvad det endelige Resultat angaaer haabes fra reent tysk Side endnu bestandig paa en Fremtid for den augustenburgske Linie, medens Preussen perhorrescerer en ny Mellestat, og man fra ikke-tysk Side synes i ethvert Tilfælde at ansee en Tilbagegivelse af en Deel af Slesvig som sandsynlig; men ved Siden heraf har jeg nylig for første Gang hørt en Antydning om en rigtignok fjern Mulighed af Personalunionen.

Quaade.

Denne Depeche Nr. 2 er modtaget 14. Januar 1866.

51. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 15. Januar 1866.

Kjære Quaade! Tak for Deres venlige Brev hvorfor jeg ikke noksom kan takke Dem og vil jeg ret af Hjertet haabe at det ikke maa gaae ned af Bakke med Øinene. Jeg har givet de omtalte Herrer en avis forsaavidt som de maatte staae i Forbindelse med vor Helt i den preussiske Presse. Fra mit Standpunkt saavel personlig som som offentlig Meneske kan jeg kuns ønske, at bemeldte Persons Produktivitet maa tiltage saavel hvad Quantitet som Qualitet angaaer, thi det vilde snart blive Alverden klar ved at sammenholde de forskjellige Artikler, at Manden er complet gal, vel istand til at bringe en Deel i Uorden og Forvirring, men ikke istand til at foreslaae eller bringe istand nogetsomhelst Fornuftigt, men dette er jo en Skavank, der ikke alene er ham egen men temmelig almindelig udbredt i vort Land. —

. . . Igaar er Grev Wachtmeister kommet hertil som svensk Gesandt, men jeg har endnu ikke seet ham; han er godt kjendt her i Byen og tæller saavidt jeg veed mange Venner; jeg har ikke haft Leilighed til at giøre hans Bekjendtskab men han skal efter Sigende være en behagelig Mand. —

Her lever man i en evig Suus og Duus med diners og soirées, som er noget anstrængende, naar man tillige skal arbejde en Deel især i Forretninger, der hidindtil have været En ukjendte.

C. E. Frijs.

52. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 24. Januar 1866.

Kjære Vedel.

. . . Nogle Dage førend jeg skrev Dem til, modtog jeg i

Fortrolighed fra Kbhvn. et Vink om, at jeg stod paa svagere Fødder her end jeg selv havde troet vilde blive Tilfældet da jeg i Efteraaret reiste hertil. Dette Vink kom ikke fra den Person til hvem De sigter, — thi jeg troer at gjætte hvem denne er, — jeg har overhovedet ingen Breve faaet fra ham i al den Tid jeg har været i Berlin; det kom fra en Anden, som vel kjender hiin Person, men dog ikke ynder ham syndeligt og, det jeg veed, hellerikke seer ham ofte; og jeg troer derfor ikke engang, at det indirecte kom fra ham. Imidlertid er jo Molzen, om jeg end kan holde paa, at han er en Specialitet, dog desværre ikke et species, men et maaskee ret stort genus i denne Verden, og med den Erfaring, de sidste Aar har givet mig, svarer jeg derfor for Ingenting; jeg maa imidlertid gjentage, at jeg ikke troer det er ham: det er formodentlig en løs Tale som af sig selv er voxet op til noget Mere. . . .

Molzen har jeg Intet hørt til i den sidste Tid. Jeg veed kun at han synes at være gaaet endeel ned ad Bakke. Hans Avis¹⁾ har ogsaa liidt ved en Erklæring i Staats-Anzeiger om at den ikke kan staae til Troende i Alt. Jeg haaber saaledes at han snart vil forsvinde. I det Hele er det ogsaa kun mine Nerver der ere blevne lidt angrebne ved ham.

G. Quaade.

A propos om M. Han skal skrive hjem og klage over at jeg ikke gjør Selskaber. Dette er ganske sandt, men dertil hører ogsaa temmelig Meget, og ialfald har jeg havt og har jeg endnu store Udgifter ved den første Etablering, og kan saa benytte det almindelige Privilegium, hvorefter enhver fremmed Diplomat har et Aars Frist efter Ankomsten.

P. Vedels Privatpapirer.

---

¹⁾ Formentlig »Enhver Sit«, hvori Molzen skrev.

53. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 4. Februar 1866.

Kjære Vedel.

Det er ikke noget let Spørgsmaal De forelægger mig ved Deres sidste Brev.

Ialmindelighed kan jeg sige, at jeg ikke troer man hos os saa let vilde kunne finde nogen bedre end en af de omhandlede tvende Personer til det Hverv hvorom der er Spørgsmaal ¹⁾). Jeg troer nu vel, at begge have en Mangel; nogen rigtig hvad man kalder Drift eller Fart er der hverken hos den ene eller den anden af dem; men de gjøre begge sikkert paalideligt og forsvarligt hvad de skulle gjøre, og derfor forfalder hverken den ene eller den anden i den modsatte Yderlighed og bliver faiseur. Dette er et stort Gode som maaskee meer end opveier hiin Mangel, som jo forresten maaskee ikke vilde være tilstede i samme Grad, naar de vare mere paa deres egen Haand, og ved Siden af den Bevidsthed om deres Opgaves Betydning, som de i hiin Stilling maatte faa. Naar nu *jeg* skulde vælge, saa vilde jeg vælge Guldenchrone; men det er ganske naturligt, da jeg kjender ham, og derimod ikke kjender Vind, saaledes at jeg kan sige at jeg virkelig kjender ham. Guldenchrone har maaskee mindre positiv Kundskab end Vind; men han har megen Takt og megen Menneskekundskab, og jeg veed ikke om Vind i Petersborg har kunnet danne sig en saa udstrakt Bekjendtskabs- og Omgangskreds som Guldenchrone har kunnet her, hvor de unge Mennesker leve saa at sige Nat og Dag sammen, og i hvilken han er ganske ualmindelig afholdt. Hans politiske Grundsætninger ere heller ikke eensidige, men reent praktiske. Sympathier kan han vel have i politisk Henseende, men de ere aldrig til Hinder for det Fornuftige.

---

¹⁾ Det drejer sig om Valg af Ledsagere for Kronprins Frederik paa hans forestaaende Rejse til Paris. Sml. Nr. 60—60 a.

Med alt dette har jeg imidlertid, vel at mærke, paa ingen Maade villet have Guldencr. frem for Vind; dersom jeg kjendte denne ligesaagodt, kunde jeg maaskee sig[e] Lige-
saameget for ham; og jeg kan derfor slutte hvor jeg be-
gyndte, med at sige, at jeg virkelig selv vilde have vanske-
ligt ved af de forhaandenværende Elementer at finde en
bedre til det omhandlede Hverv end en af disse to. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

54. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i
Berlin.

Onsdag. [Februar 1866?.]

Kjære Kammerherre.

Tak for Deres Brev og Deres Bemærkninger om Bud-
gettet. Hvad Bauer angaaer, skal jeg gjøre hvad jeg kan for
at bevare Noget for ham men Grev Frijs vilde egtl. aldeles
undertrykke Pressecontoen og lod sig kun nøie med at
stryge en stor Deel, fordi jeg viste ham at Aviser og Bøger
for Ministeriet og Gesandtskaberne betaltes af den Conto¹⁾.
Han har en stor Aversion for alt hvad der hedder Benyttelse
af Pressen. Det er derfor meget muligt at vi tabe endnu
Mere under Discussionen. Det er mig derfor endnu umuligt
at oversee hvad vi faae til Disposition og det var vistnok
godt om De forberedte Bauer paa at vi maaskee fra 1. April
ikke kunne betale ham længere. Viser det sig senere at vi
kunne anvende Noget til ham, vil den Forandring jo altid
være velkommen. . . .

P. Vedel.

---

¹⁾ Den tyske Publicist Dr. Edgar Bauer havde i mange Aar ydet
det danske Udenrigsministerium litterære Tjenester.

55. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i
Berlin.

Kjære Kammerherre.

De 100 Rbd. som De idag faaer til Disposition ere bestemte til Bauer, men vi vilde ikke skrive Navnet i Piecen selv. . . .

P. Vedel.

Udateret.

---

56. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i
Berlin.

Onsdag. [Februar 1866?]

Kjære Kammerherre.

Grev Frijs har bedt mig sige Dem at det var godt om De vogtede paa M. der igien er i Berlin. Navnlig ønskede han ogsaa nøiagtig at vide, *naar* han kom dertil og *naar* han igien forlader. Det er nemlig sandsynligt at han her vil gientage, hvad han tidligere har fortalt, at han fra Berlin gaaer til Paris og at han der har talt med Keiseren. Det vilde virke godt til at svække Tilliden til hans Historier naar man med Datoerne kunde bevise ham at idetmindste den Deel af hans Historier var Løgn. . . .

P. Vedel.

---

57. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 23. Februar 1866.

Kjære Vedel.

Jeg sender Dem hermed et lille Memorandum, som jeg vil bede Dem overveie og meddele Grev Frijs. Jeg tilstaaer Sagen er af den allerdelicateste og vanskeligste Beskaffenhed, og derfor giver jeg det ikke nogen officiel Charakter,

thi saaledes som det nu er, kan det puttes i Kakelovnen og Sagen dermed være endt. Men jeg har anseet det for min Pligt, ikke at skjule min Tanke, selv om den endnu ikke har modnet sig til en Mening. Det er jo klart, at vi engang maae handle, og vi kun[ne] ikke vente at Tiden dertil skal indtræde paa det for os iøvrigt bequemeste Øieblik; men jeg kan ikke her afgjøre naar vi skulle handle, og jeg maa forudsætte at der i Kbhvn. foreligger Data fra Paris, som maa være afgjørende. Jeg har nok den største Vanskelighed med at troe, at Østerrig i den Grad skulde glemme sig selv, at det nu gav efter; men det er jo sandt, at Østerrig tidligere har glemmt sig selv, og man kan altsaa ikke lukke Øinene for Muligheden af at det atter gjorde det. Skeer dette saaledes at Annexionen nu bliver Følgen, da har jeg ikke stort Haab for os, ialfald for den nærværende og kommende Generation. Vi maae ikke troe, at Preussen vilde sætte ringe Priis paa en Aftale med os; thi skjøndt det ikke vandt herved i positiv Styrke, vilde det dog ikke være uden Betydning, at have Ryggen fri i Tilfælde af en Conflikt, og som jeg har antydnet, er B. sikker paa Kongen, naar denne i Forveien er bunden ved en Aftale med os.

Skal Noget gøres, maa det naturligviis skee mundtligt og her hos B., men efterat vi have forberedt Alt i Paris og have, om ikke Hjælp, saa Billigelse derfra. Der er imidlertid periculum in mora, og dette, tilstaaer jeg, gjør maaskee hele Sagen ørkesløs; men det er ikkun 48 Timer siden at Situationen her har tegnet sig saaledes, at der er større Udsigt til et Brud og til at Østerrig vil vige tilbage herfor. Jeg siger ikkun »større«; thi jeg maa fremhæve at Benedetti og Nothomb /: Belgieren /: endnu iforgaars vare af den Mening, at Uveiret vilde trække over.

G. Quaade.

. . . Om M. har jeg i den sidste Tid Intet hørt, men jeg troer, at jeg har i et af mine senere Breve sagt Dem, at han

var kommen tilbage hertil »i Onsdags«. Om det har været Onsdag i forrige Uge eller i næstforrige Uge erindrer jeg ikke nu. Jeg troer det var Onsdag Aften den 7de. Han havde da, efter hvad Bauer sagde mig, været i Kbhvn., men Bauer vidste ikke Videre om ham end at han endnu skyldte ham 16 rtl. Siden har jeg seet ham et Par Gange, men han har Intet kunnet meddele mig. Nu haaber jeg at see Bauer enten idag eller imorgen. Det er vist ikke umuligt, at M. har talt med Kaiser N. Privatdiplomatie har altid spillet en Rolle, og gjør det jo ogsaa den Dag idag. Dersom visse Folk for et Aar siden vilde have erindret dette lidt bedre og til samme Tid glemt personlige Liebhaberier, havde Tingene nu staaet lidt anderledes; eller dersom M. havde været en anden Person eller blot havde været i Forbindelse med Regjeringen, saaat han havde kunnet være en virkelig uofficiel Føler, vilde vi maaskee nu bedre vidst hvad vi havde at gjøre.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer. — Koncept til dette Memorandum er fundet bl. Quaades Privatpapirer og trykt som Tillæg.

---

58. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 25. Februar 1866.

Kjære Vedel.

. . . M. er ganske rigtigt, som jeg troede, kommen her tilbage den 7de om Aftenen. Vedkommende, som ikke veed om han ikke mistænkes, har ikke seet ham siden, men fik igaar en Sendelse fra ham, nogle danske Aviser, og tager Anledning heraf til at gaa til ham. M. menes at være den 7de ankommen her directe fra Kbhvn. og ikke at have kunnet herfra gaae til Paris, da han notorisk ingen Penge havde. Han antages at være gaaet til Kbhvn. forat faae Penge. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

59. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

En chiffres.

Copenhagen, 26 février 1866.

M. Quaade m'écrit de Berlin que la crise et peut-être la guerre sont imminentes. Il me mande qu'une alliance of-
et défensive est conclue entre la Prusse et l'Italie au su et
avec le consentement tacite de la France. Est-cela vrai et
quelle politique la France désirerait-elle que nous sui-
vions en cas d'une guerre? Tachez de m'éclaircir sur ces
points, il faut peut-être prendre bientôt une décision prompte
et péremptoire et je compte sur vous pour être exactement
informé. Etes vous sûr quant à votre chiffre?

Frijs.

*Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, afleveret i Paris
26. Februar Kl. 6 Em. til Gesandtskabets Portner.*

60. Udenrigsminister Grev Frijs's Udkast til Instruks for
General Kaufmann.

[Februar? 1866].

Almindelige Bemærkninger ved Reisen at iagttage.

- 1) Politiske Discussioner undgaaes saa meget som muligt og
især hvad Danmarks Sag angaaer aldeles bestemt lige-
overfor Uvedkommende, hvortil jeg regner Alle, der ikke
høre til det respective besøgende Lands Regjering. —
Skulde Chefen for en saadan eller dennes enkelte Med-
lemmer ville fremtvinge en almindelig Udtalelse, da gjel-
der det som Hovedregel at hævde Erkjendelsen af sin
Uformuenhed til selv at kunne fremtvinge et gunstigt Re-
sultat ligeoverfor det forenede Tyskland, og udtale sin
Erkjendtlighed for hver viist og sig visende Sympathi,
og forsaavidt dette Spørgsmaal under de givne Forud-
sætninger skulde blive reist i Frankrige, gjelder det om

at paapege den af Keiseren selv antydede Linie imellem Flensborg og Tønder som den, der nærmest kunde blive et Compromis imellem de 2 stridende og fjendtlige Nationaliteter samt i andre Henseender ogsaa frembyde væsentlige Fordele, naar man maatte opgive den danske Krones Ret til Slesvig. — Ligesom man fremhæver Centnertyngden af 30te October 64 for Danmark, saaledes maa Leiligheden ikke lades ubenyttet til at fremhæve, at denne ingelunde endnu er bleven udført og traadt i Live med Hensyn til de Forpligtelser, der herved paa hvile Stormagterne paa Hertugdømmernes Vegne. Vi have indtil Dato ikke seet en Skilling og desuagtet fortvivler vort lille Folk ikke stolende paa ved sin Arbeidsomhed, Flid og Nøgtternhed at kunne holde Pinen ud i Haab og Fortrøstning til »Imorgen atter en Dag«.

- 2) Da det saavel af venlig som fjendtlig sindede Magter hyppigt er bleven henpeget til som om der herskede Anarchi[e] her i Danmark, gjelder det fortrinsviis som en Hovedregel, at en sliig Paastand ikke ved nogensomhelst Udtalelse fra vor Side kan faae Udseende af at gives Medhold, ligesom det gjelder om at vise, at Modgang og Gjenvordighed kun har fæstet Trangen til og fremkaldt den levende Bevidsthed om Nødvendigheden af, at Levereglen »Enighed gjør stærk« eller »l'union fait la force« bliver det lille Folks politiske ABC. Med fuld Føie maa Leiligheden ogsaa gribes til at gjøre opmærksom paa saavel Folkets Evne til at bære Modgang og haarde Tider som dets Arbeidsomhed og Stræben efter at læge de tilføiede Saar, og at der saaledes ikke kunde være Tvivl om dets Evne til at hævde sin Selvstændighed, naar det gjordes vor militaire Nabo umuligt at fremskyde sine Befæstningsværker, der i hans Haand kun kunne være Angrebsvaaben, heelt ind i vort Land, og som kuns kunne være beregnede paa at berøve os Tilliden til vor Existens og derved muliggjøre Halvøens fuldstændige Erobring naar engang Øieblikket maatte blive gunstigt.

- 3) At den hele Reise er mere beregnet paa Nytten end paa Fornøielsen er heller ikke uvæsentlig selv at vise ved sin Indretning af hele Dagen og den Maade, hvorpaa Tiden ønskes benyttet; jeg behøver ikke at gjøre opmærksom paa at Høflighed og Venlighed imod Alle er den sikreste Vei til at blive vel modtaget, gjerne seet og paa en behagelig Maade erindret overalt, hvor man kommer frem i Verden. —

P. Vedels Privatpapirer. — Udkast med Grev Frijs's Haand blandt hans Breve til P. Vedel.

---

60 a. Instruks for General Kauffmann, da han i 1866 rejste med Kronprinsen udenlands.

Kjøbenhavn, 5. Marts 1866.

Herr General,

I Overeensstemmelse med H. Maj. Kongens Allerhøieste Befaling har jeg allerede havt den Ære mundtligen at meddele Dem, hvad jeg i politisk Henseende maatte ansee for vigtigt at iagttage under Hs. kgl. Høihed Kronprindsens forestaaende Reise, navnlig forsaavidt angaaer Opholdet i Frankrig, og jeg har troet i disse Linier at turde sammenfatte mine mundtlige Bemærkninger i følgende Hovedpunkter.

Det er min Mening, at det er hensigtsmæssigt, at de yngre Medlemmer af Hs. kgl. Høiheds Følge afholde sig fra udførligere Samtaler og bestemte Ytringer angaaende Danmarks Politik, indvortes og udvortes, i Fortid og i Fremtid. Derimod vilde det være unaturligt og kunne misforstaaes, om de ved enhver Leilighed ængstelig undgik at lade see, hvor dybt Danmark materielt og moralsk lider under den Uretfærdighed, som er øvet mod os. Denne og lignende almindelige Bemærkninger compromittere Intet, men, hvorlangt de kunne gaae, afhænger væsentligst af den Leilighed,

der fremkalder dem og den Personlighed, til hvem de gjøres, og jeg er altfor overtydet om Kronprindsens unge Ledsageres Takt og Patriotisme til at befrygte, at disse almindelige Bemærkninger nogensinde, hvad enten de angaae Fortid eller Fremtid, vilde kunne faae Skin af at være Recriminationer mod tidligere Regjeringers Handlinger eller politiske Retninger her.

Jeg indseer derimod meget vel, at en saadan Tilbageholdenhed med Hensyn til Fremtiden ikke af Dem, Herr General, vil kunne gennemføres, navnlig ikke under et længere Ophold i Paris. Ligesom Hs. kgl. H. Kronprinsen let vil kunne finde sig i en Stilling, hvor Høistsamme ikke kan undgaae at udtale sig, saaledes vil De neppe heller altid kunne afvende en mere indgaaende Samtale ved den Bemærkning, at De som Militær ikke er inde i politiske Spørgsmaal og derfor ligesaa lidet troer at kunne udtale en personlig Mening, som De er indviet i Regjeringens Tanker. For at sætte Dem istand til under en saadan Eventualitet at kunne tale i Regjeringens Aand og, jeg troer at turde tilføie, i samme Retning som Hs. kgl. Høihed under lignende Omstændigheder vilde yttre sig, skal jeg tillade mig at fremhæve nogle Hovedpunkter.

1. Man maa ikke troe, at vi underhaanden virke ved de europæiske Hoffer for at opnaae nogen Forandring af Wienerfredens tunge og ubillige Bestemmelser. Vi ansee det for at være baade vor Pligt og vor egen velforstaaede Fordeel rolig at afvente, hvad Tiden vil bringe. Den franske Regjering veed, at vi iagttage denne Tilbageholdenhed ligeoverfor den, men den kunde troe, at vi muligviis fulgte en anden Fremgangsmaade ved andre Hoffer, og den vilde da deri see et Beviis paa, at vi foretrække andre Løsninger af Spørgsmaalet for den, som Frankrig altid har anbefalet. Det er derfor af dobbelt Vigtighed, at man ikke tvivler om, at vi overalt iagttage den samme afventende Holdning.

2. Der er ingen Tvivl om, at Frankrig under visse For-

udsætninger baade kan og vil virke til en partiel Forandring af Wienerfreden i vor Interesse, og det er vel ikke for Meget at antage, at uden Frankrig vilde Spørgsmaalet om Hertugdømmerne være naaet nærmere den for os ugunstigste Løsning, end Tilfældet nu er. Hvad vi altsaa under de nærværende Forhold alene kunne gjøre, er med Erkjendtlighed at modtage den Understøttelse, som Frankrig af forskjellige Grunde kan ville yde os, for at Nationalitetsprincipet, der er gjort gjeldende mod os til Skade for det danske Monarkies Integritet, i alt Fald kommer os til Gode til Bevarelsen af det danske Folks Eenhed. Med andre Ord vi acceptere Principet om Slesvigs Deling efter Nationaliteten, om end Resten af dette gamle danske Kronland tilligemed Holsteen derved tabes. Keiseren har selv i sin Tid angivet Flensborg—Husumer Linien som den naturlige og nationale Delingslinie, og den Stemning, der uforandret har viist sig hos Befolkningen i den nordlige Deel af Slesvig trods alle Løfter, har kun kunnet tjene til at bestyrke Keiseren i hans Anskuelse om, at saavel Retfærdighed som en rigtig Politik anbefaler, at hvad der er dansk og vil være dansk ogsaa bør blive ved Danmark. Hvilken Virkning preussiske Befæstninger paa Dybbøl og Als maae komme til at udøve paa vore Udsigter i Fremtiden, vil De, Herr General, tilfulde kunne bedømme og ved Leilighed gjøre gjeldende. Jeg anseer det i det Hele for at være meget vigtigt, at man i Frankrig ikke troer eller paaskyder at troe, at Hs. Maj. Kongen og den kgl. Regjering skulde nære andre Forhaabninger eller ville arbeide for andre Planer end ovenstaaende.

3. Imidlertid er det den kgl. Regjerings Opgave saa godt som muligt at reorganisere det danske Rige efter det tunge Slag, der har ramt det. Folkets solide Egenskaber og Patriotisme, Landets rige Hjælpekilder og, jeg tør tilføie, den kgl. Regjerings alvorlige Bestræbelser ville sikkert føre til et saa gunstigt Resultat, som ydre Forhold tillade. Det kan

maaskee stundom falde vanskeligt for Udlandet med Retfærdighed at bedømme vore indre Forholds Udvikling, men vor Fortid maa være det bedste Beviis for, at det i alt Fald ikke vil være vor Skyld, dersom det ikke lykkes os at sikkre os en Fremtid, der tilfredsstiller vore Eiendommeligheder, og finder sit Tyngdepunkt i det danske Folk selv.

4. Vi kunne ønske, at Wienerfreden modificeres til vor Fordeel, men vi kunne *fordre*, at de faa Bestemmelser, den indeholder for at lette os vort Tab, ikke henstaae uopfyldte. Dette er desto værre Tilfældet. Det hele finansielle Arrangement venter endnu paa de tyske Magters, navnlig Østerrigs Samtykke, og siden December 1863 har den danske Statskasse ikke modtaget det ringeste Bidrag til den fælles Statsgjæld, uagtet Freden har stipuleret, at hvert Halvaar skal en Sum af 580,000 rd. udbetales os som Hertugdømmernes Bidrag. Den Tilbageholdenhed, som de europæiske Magter troe at burde iagttage i Spørgsmaalet om Hertugdømmernes Skjæbne, synes ikke at kunne strække sig saavidt, at de ikke ved venskabelige Forestillinger skulde kunne virke til, at saa klare finansielle Forpligtelser ikke fremdeles miskjendes til vor Skade.

Disse ere de almindelige Bemærkninger, som jeg finder Anledning til at gjøre, og som jeg beder Dem, om fornødent gjøres, at iagttage. Iøvrigt vil Grev Moltke ved sit detailerede Kjendskab til Regjeringens Politik og til Terrainet i Paris og med særdeles Hensyn til de Forandringer, som kunne foregaae i den hele politiske Stilling i Europa, altid være fuldkommen istand til at supplere og modificere mine ovenstaaende Antydninger. I det Hele beder jeg Dem derfor betragte Grev Moltkes Anviisninger i politisk Henseende paa samme Maade, som om de directe kom fra mig. Ligeledes tør jeg anmode Dem om stadig at gjøre Grev Moltke bekendt med de Indtryk og Iagttagelser af politisk Interesse, som De anseer for rigtige [vigtige?], og jeg vil altid sætte megen Priis paa de Meddelelser, som De maatte gjøre mig den Ære at rette til mig.

Sluttelig er der endnu et Punkt, hvorpaa jeg tør henlede Deres Opmærksomhed. Jeg er overtydet om, at Hs. kgl. Høihed ved sin Personlighed og sine Egenskaber vil vide at vinde Keiserens Høiagtelse i en særdeles Grad, men jeg forudseer, at netop jo mere man lærer at vurdere Kronprindsen, desto opmærksommere vil man ogsaa vogte paa Høistsammes Skridt, og paa hvilke Forbindelser og Bekjendtskaber, Han maatte stifte i Paris. De vil ikke glemme, Herr General, at der i Frankrig er en Opposition, der ikke er rettet mod Regjeringen og dens Handlinger og Politik, men mod Keiseren og hans Dynasti. Medlemmerne af denne Opposition ere tildeels særdeles respectable, og deres Trofasthed mod en forsvunden Tid forøger den Agtelse, de indgyde som Personer. Men de ere dog Keiserens Modstandere, og Hs. kgl. Høihed vil derfor sikkert undgaae enhver Berøring med dem, som kunde gjøre noget ubehageligt Indtryk paa Keiseren. Ogsaa i denne Henseende vil Grev Moltkes Raad kunne være særdeles værdifuldt, da han kan give Dem Oplysning baade om Personerne og om den Grad af Opmærksomhed, som kan vises dem, uden at man derved giver Anledning til Misforstaaelse.

Afskrift i P. Vedels Privatpapirer. — I Randen staar: Udfærdiget privat af Grev Frijs.

60 b. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 6 mars 1866.

Monsieur le Comte,

[I det franske Corps législatif havde 2. Marts 1866 M. de Parieu, Vicepræsident i Conseil d'Etat, udførlig omtalt det slesvig-holstenske Spørgsmaal, Krigen 1864 og Freden i Wien. Referatet (i Le Moniteur Universel, vedlagt Grev Moltke-Hvitfeldts Depeche) havde berørt Gesandten ilde ved den fejlagtige og kølige Maade, hvorpaa den danske Politik var omtalt.]

En effet, le discours de M. de Parieu contient non-seulement les erreurs les plus grossières en ce qui regarde l'exposé historique de la question, mais il est empreint d'une malveillance pour le Danemark faisant singulièrement contraste avec les sentiments de sympathie que nous a toujours témoignés le gouvernement impérial. En regard de cette situation j'ai donc cru qu'il était de mon devoir d'entretenir M. Drouyn de Lhuys des faits en question, et je reviens à l'instant du Ministère des Affaires étrangères, où j'ai eu une conversation avec Son Excellence. J'ai abordé l'entretien en exprimant à M. Drouyn de Lhuys l'espoir qu'il voudrait bien accueillir avec cette bienveillance qu'il m'avait toujours témoignée, la démarche que je venais faire auprès de lui et que je ne croyais pouvoir omettre sans manquer à mes devoirs. Après avoir rappelé en ses principaux traits le discours de M. de Parieu, j'ai appelé l'attention du Ministre, tant sur les omissions et les erreurs grossières du discours, que sur les sentiments de malveillance pour le Danemark dont il est empreint. »Il m'a été impossible« — dis-je ensuite à M. Drouyn de Lhuys, »de ne pas vous exprimer toute la peine que m'a causée ce discours, et, sachant qu'il provoquera à Copenhague, surtout à la veille du départ du Prince Royal pour la France, un bien douloureux étonnement, je viens vous demander, si les paroles de M. de Parieu expriment réellement la pensée du gouvmt. de l'Empereur.

Dans le début de notre entretien, M. Drouyn de Lhuys m'avait dit qu'au milieu des nombreuses occupations qui le retenaient depuis plusieurs jours, il lui avait été impossible de prendre connaissance des débats au Corps législatif; qu'il n'avait, par conséquent, aucune connaissance du discours de M. de Parieu. Il se fit ensuite apporter le numéro du Moniteur contenant le discours et en prit lecture. Celle-ci terminée, et après avoir entendu mes observations sur les principaux points erronés du discours, — observations que j'avais mises par écrit — M. Drouyn de Lhuys me dit qu'il

était évident que mes remarques sur les omissions et erreurs commises par M. de Parieu étaient parfaitement fondées; il ajouta que le gouvmt. de l'Empereur ne pouvait désavouer un orateur du gouvmt.; mais qu'il me pria d'exprimer au gouvernement du Roi tous ses regrets de cet incident. M. Drouyn de Lhuys me dit encore: »Nos sentiments de sympathie pour le Danemark sont naturellement toujours les mêmes et nos dépêches de ces dernières années en font toutes foi. C'est dans ces dépêches qu'il faut rechercher nos idées et notre manière de voir qui n'est assurément pas celle de M. de Parieu, lequel aurait bien dû s'abstenir de faire un exposé historique, complètement oiseux et inutile de la question«.

Je m'empresse, M. le Comte, de vous faire connaître l'accueil bienveillant qu'a trouvé auprès de M. Drouyn de Lhuys la démarche que j'ai cru devoir faire auprès de lui, et qui, j'ose l'espérer, obtiendra la haute approbation de Votre Excellence.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 10. Marts 1866.

---

61. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 9. Marts 1866.

Kjære Vedel.

. . . Hvad Molzen angaaer, maa jeg berigtige mine tidligere Meddelelser derhen, at han sidste Gang er fra Kbhvn. kommen tilbage hertil den 6te om Aftenen, og at han atter er afreist herfra til Kbhvn. den 23de Febr., uden i Mellemtiden at have været nogen eneste Nat fraværende fra Hotellet hvor han boer, og hvor hans Værelse staaer ledigt for ham. Han har altsaa ikke, som jeg tidligere troede, været i Kbhvn. eller muligen i Paris, i hiin Mellemtid. Han har skrevet til Bauer og sendt denne et Brev til Wagner til Besør-

gelse, samt forkyndt sin Ankomst her som nærforestaaende.

Jeg maa ved denne Leilighed bemærke, at en Collega af mig, den oldenborgske Min. Res. Baron Beaulieu har omtalt M. for mig, og navnlig sagt, at det var ham bekjendt at M. havde givet Bismarck en skriftlig Udvikling. Beaulieu protegeres i hans officielle Forhold af den herværende russiske Gesandt.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

62. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 11. Marts 1866.

Kjære Vedel.

. . . B[auer] har atter faaet et Par Linier fra M. med et Brev til W., og hvorved han bebuder sin snartforestaaende Ankomst. W. har strax efter Modtagelsen af det første Brev skrevet til B. Andet vidste B. ikke; men han meente at W. nu atter troede paa M.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

63. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 14. Marts 1866.

Jeg bifalder fuldstændigt det Skridt hos Hr. Drouyn de Lhuys, hvorom Deres Høivelbaarenhed har indberettet i Nr. 14 af 6. Marts og takker Dem fordi De uden at afvente Instruction herfra, har forsikkert Dem om, at Hr. de Parieu ikke i Præmisserne til sit Forsvar for den franske Regerings Politik i det danske Spørgsmaal kan betragtes som et nøiagtigt Organ for det franske Udenrigsministeriums Anskuelser. Det Svar som Hr. Drouyn har givet Dem er saa til-

fredsstillende som muligt og jeg beder Dem ved Leilighed at udtale til Udenrigsm. min Tak for den givne Forsikring. —

Koncept med P. Vedels Haand.

64. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 21. Marts 1866.

Kjære Vedel.

Jeg havde haabet i disse Dage at kunne skrive med Petersen, og det skal jeg gjøre hvis han reiser før med den engelske Coureer Lørdag Morgen. Men i modsat Fald maa jeg vente til denne Leilighed med at skrive udførligere.

Imidlertid vil jeg dog ikke opsætte at meddele, at Situationen tiltrods for alle de forskjellige Skikkelser den har antaget siden min Indberetn. af 9de, endnu bestandig er den samme som dengang¹⁾. Der kan være Modificationer med Hensyn til Gangen i dens Udvikling, men i Hovedsagen er den den samme, ja maaskee endog i en høiere Potents; thi her har man vanskeligt ved at gaae tilbage, — for at jeg ikke skal kalde det umuligt —, og jeg troer nu bestandig mindre og mindre at Østerrig giver efter.

De erindrer, at hvad jeg tilskrev Dem under ^{23/2} 2) havde en saadan Eftergivenhed til Forudsætning.

Herom skal jeg nu imidlertid ikke tale videre for idag. Det kan gjerne være at denne Plan ikke lader sig realisere; ialfald er den meget farlig.

Men jeg har troet ikke at burde tøve med at sige, at jeg anseer Situationen for meget alvorlig, for saa alvorlig, at det vistnok vilde være god Politik for os, at søge, endog med Offre, at faae de Spørgsmaal afgjorte, der nu saa længe have

¹⁾ Der berettes om nær forestaaende afgørende Skridt mellem Preussen og Østrig.

²⁾ Se Side 110—112.

henslæbt sig uafgjorte efter Fredstractaten, forat vi kunne staa saa frie som muligt, naar det endelig kommer til Stykket.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

65. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 23. Marts 1866.

Kjære Vedel.

Situationen er krigerisk; men dog lidt mindre end da jeg skrev mit sidste Brev til Dem. Sagen er den at man er i en Impasse, Østrig som Følge af gamle gjentagne Dumheder og Preussen som Følge af at have taget Munden for fuld; og nu vide de hverken ud eller ind. Men i alle Tilfælde maa jeg formene, at vi bør skynde os med *at komme ud af alt Forhold til dem, selv med pecuniaire Offre*. Og jeg gaaer i denne Henseende saa vidt, at jeg i den senere Tid har spurgt mig selv, om vi skulde inklade os med Preussen for Haab eller Tilsagn om Land. Men i denne Henseende vil der vel ingen Skade være skeet ved hvad jeg i sin Tid tilskrev Dem, thi dette var jo en reen Henstilling afhængig baade af nøiere Overlæg i Kbhvn. og af hvad der tænktes i Paris. Ingen her kan sige hvad den næste Dag bringer; men, som jeg har anført i min Rapport, man troer dog ikke paa Krig. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

66. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 26. Marts 1866.

Kjære Vedel.

Det er ikke godt at have at bestille med Folk som have en slet Samvittighed; her bliver man fra alle Sider *mistænkt*.

Forresten kan vor Ven Molzen være Skyld i det Hele. Han har maaskee de bedste Hensigter for os; men, som jeg en Gang har sagt Dem, har en af mine Colleger, Oldenborgeren, der staaer i Forbindelse med Russeren, talt til mig om Molzen, og hvorfor skulde saa ikke hans Mistvivl ogsaa være bleven bekjendt for Østerrigeren, for ikke at tale om Svenskeren. Hochschild har engang spurgt mig om ham. Og medens saaledes Østerrigerne kun troe at vor Regjering er i det med ham til Fordeel for en preussisk Alliance, kan jo gjerne Preussen, som ikke seer, at Regjeringen vil tage den af ham spundne Traad op, tænke sig at vi ere østerrigsk-sindede eller blot vente paa at det skal gaae Preussen ilde; og det bedste de kan tænke om os, er at vi vente paa at det skal gaae dem godt for saa at dele Byttet. Jeg er bange for den gode Molzen er en slem Fyr; men nu veed jeg intet Andet om ham, end at han i disse Dage ventes her. Han synes mig at have fattet Mistanke til Bauer.

Jeg veed ikke om jeg skal være glad eller bedrøvet over at min Dem i sin Tid meddeelte Idee mindre og mindre synes mig at kunne realiseres ¹⁾). Jeg troer vedblivende der kunde være bragt Noget ud deraf; men jeg miskjender ikke dens Dristighed og Vanskelighederne ved at incaminere dens Realisation; men hvad Dristigheden angaaer, saa var jo Forudsætningen deels at Frankrig vilde paa en eller anden Maade være med, og deels at det ved Østerrigs Eftergivenhed slet ikke skulde komme til Krig. En saadan Eftergivenhed var tænkelig ifjor, for et Aar eller for $\frac{1}{2}$ Aar siden, og et Øieblik har jeg troet derpaa for 5—6 Uger siden, fordi Alle foreprækede mig den. Men nu troer jeg ikke derpaa. Det kan trække ud med afvejlende Krigs- og Freds-Overgange; men tilsidst maa Enden dog, hvis intet aldeles Uventet skeer, blive Congres eller Conference. Man siger at Bismarck har egenhændig skrevet til Kaiser Napoleon, at hvis det sl. holst. Spørgsmaal inddrages i Fyrstenbund-Confe-

¹⁾ Sml. Nr. 57.

rencen, gik han af. Men jeg troer ikke det er sandt. Dog vil det sikkert holde haardt at faae Bismarck til at samtykke i europæisk Afgiørelse. Men kommer det hertil, opgiver jeg ikke Haabet om Noget. At dette Haab kan realiseres ere Alle fra alle Sider enige om, men Spørgsmaalet er hvor-meget vi ville faae.

G. Quaade.

Af mine to Rapporter fra igaar og idag seer De, hvorledes Situationen vexler fra Dag til Dag.

Jeg kan ikke skrive officielle Rapporter hver Dag. Jeg har derfor foresat mig at jeg ved korte Breve vil saa ofte det er fornødent sætte Dem au fait med Stillingen. Men i dette Øiemed vil jeg herved aftale nogle af Andre uforstaaelige Tegn med Dem; thi skjøndt jeg ikke troer, at man her aabner Breve, er det dog en behagelig Følelse at vide, at det man har skrevet, ikke *kan* have været læst eller ialfald forstaaet.

Naar jeg saaledes vil sige at Situationen er krigerisk, saa siger jeg 5, 6 eller 7 efter Graden. Vil jeg sige at den er fredelig, siger jeg 3, 2 eller 1 ligeledes efter Graden; og vil jeg betegne den som ubestemt, eller lige mellem begge, saa siger jeg 4.

G. Q.

P. Vedels Privatpapirer.

---

67. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Direktør
P. Vedel.

Paris, 30. Marts [1866].

Kjære Etatsraad.

Hvad maa De tænke om min lange Taushed ligeoverfor Dem? jeg haaber at De med sædvanlig Velvillie vil undskylde den og især ikke troe at den beroer paa Mangel paa god Villie. Dagene gaee altid hurtigt hen her i Paris, men rigtig-nok dobbelt hurtigt naar man foruden sine sædvanlige For-

retninger har den Ære at have Kronprindsen i samme By. — Siden omtrent 8 Dage gaaer det meget let, men De kan nok tænke Dem, at i den første Tid gav Prindsens Nærværelse en Deel at tænke paa. Det er mig ellers virkelig kjært at Prindsen er her og jeg betvivler ikke at han vil drage Nytte af sit herværende Ophold. — Prindsen trængte til at komme ud, til at føre et friere Liv, til at leve lidt udenfor Kjøbenhavn. De vil allerede af Grev Frijs, hvem jeg har tilskrevet flere Gange desangaaende, have erfaret at Prindsen har gjort her det bedste Indtryk. — I alle de Selskabskredse, som han har besøgt, har man fundet at han var yderst elskværdig og paaskjønnet den Forekommenhed, som han viste Alle. Det var heller ikke muligt andet. Hertil kommer at Grev Frijs virkelig har været yderst heldig i Valget af de Herrer der ere her med Prindsen, hvilket ogsaa er bleven bemærket. Keiseren og Keiserinden have ligeledes været meget elskværdige mod Prindsen og navnlig har Keiseren været det igaar Aftes i Tuilerierne hvorhen Prindsen var bleven indbudt til at overvære Messen i Chapellet. H. k. H. som var saa venlig at komme til mig i Formiddags ganske alene forat spørge til min Kones Befindende — hun havde nemlig været syg i flere Dage — omtalte det for mig og fortalte at Keiseren udtalte den Mening at det siden nogle Dage mere end nogensinde saae ud til at Krigen vilde udbryde. — Imidlertid er der Ingen her der vover at have en bestemt Mening om hvad den nærmeste Fremtid skal medbringe — i alle Tilfælde maa man tilstaae at Chancerne for Krigen forøges daglig paa samme Tid som Sandsynligheden for en mindelig Overeenskomst mere og mere svinder hen. — Hvad min personlige Mening angaaer, skal jeg ikke nægte at Krigen imellem de tvende tyske Stormagter har forekommet mig at være saa stor en Daarskab, fra deres egen Standpunkt betragtet, at jeg ikke har kunnet troe derpaa. Man seer imidlertid i vore Tider saa mærkværdige Begivenheder at Alt er muligt. Men dersom Krigen udbryder, hvortil skal den føre?

Det Spørgsmaal stiller Enhver sig og Andre naturligviis uden i ringeste Maal at kunne besvare det. Det Eneste, man i Almindelighed er enig om er at Krigen ikke vil kunne begrændses til de to Stormagter alene og det skulde være meget forunderligt om ikke Frankrig paa en eller anden Maade skulde forsøge at benytte Omstændighederne. Hvad os selv nu angaaer, troer jeg at det Rigtigste vil være roligen at afvente Begivenhedernes Udvikling og rette os efter hvad Frankrig eventualiter vil gjøre. — At afslutte en Alliance, enten med Preussen eller med Østerrig vil være et va banque, som jeg synes man vanskelig kan indlade sig paa. Desuden vilde der vel ikke være Tale om Alliance med den ene eller anden Magt med mindre at vi af Samme erholdt bestemt Erklæring om hvad vi, i Tilfælde af Seir, skulde erholde for den ydede Bistand og saavidt antager jeg ikke at vi endnu ere komne. — At en Alliance med Preussen vilde være mindre farlig end med Østerrig er øiensynligt. —

I Deres Brev udtalte De, kjære Etatsraad, Ønsket om at jeg, dersom jeg fandt Leilighed dertil, skulde gjøre mit til at Dotézac fik nogle anerkjendende Ord herfra. — Jeg kan i saa Henseende sige Dem, at Kronprindsen i Løbet af den Samtale han havde med Drouyn de Lhuys faa Dage efter sin Ankomst hertil, udtalte sig meget velvilligt om Dotézac som ellers, saavidt jeg kan skjønne, staaer sig meget godt hos Ministeren hvis Collega han i sin Tid har været i Madrid. . . .

L. Moltke-Hvitfeldt.

P. Vedels Privatpapirer.

---

68. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 4. April 1866.

. . . Man skulde troe, at den gjensidige Stræben efter at skyde Skylden for Krigen over paa sin Contrapart tydede paa en Lyst fra begge Sider efter at det maatte blive til Krig. — Naar vi sammenholde Quaades forskjellige Udtalelser

fra 1ste Januar vil det vistnok findes, at Tanken om Hertugdømmernes Annexion til Preussen bestandig antager en fastere Carakteer og bliver at betragte som Hovedgrundvolden for Bismarcks Regjeringsprogram, da han ikke seer sig istand til at betvinge den indre Opposition uden at kunne fodre Dyret med dette Bytte. — Hvis det ikke kommer til Krig denne Gang og Preussernes Hovmod ikke brat standses, ville de træde udfordrende frem imod hele Europa, ganske vist ene og alene i Tillid til at have Ryggen fri. — De veed, at jeg beholder mit Haab om, at Gjengjeldsens Time snart maa slaae for al Preussens Falskhed og Hykleri.

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

69. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Lettre confidentielle.

Paris, 13 avril 1866.

Monsieur le Comte,

J'ai adressé à Votre Excellence avant-hier soir un télégramme lui annonçant que M. de Bille devait partir pour Copenhague, porteur de dépêches importantes. Je lui demandai en même temps s'il devait attendre que la dépêche dont Votre Excellence m'avait annoncé la prochaine arrivée, me fut parvenue. En réponse à cette demande, j'ai reçu vers la fin de la soirée d'hier la dépêche télégraphique par laquelle Votre Excellence s'est prononcée négativement. M. de Bille partira donc demain matin porteur de ces lignes.

Voici, M. le Comte, les faits que j'ai cru devoir vous faire connaître le plus promptement possible et par une voie complètement sûre.

Depuis quatre à cinq jours la situation est jugée ici comme s'étant singulièrement aggravée au point que les sommités politiques expriment l'opinion que la guerre est presque iné-

vitabile entre les deux grandes puissances allemandes. C'est dans ce sens que M. Drouyn de Lhuys s'est exprimé ces tout derniers jours, et l'Empereur lui-même l'a dit dimanche dernier au prince royal dans une conversation qu'a eue Sa Majesté avec Son Altesse royale et sur laquelle je reviendrai plus loin.

Cette appréciation de la situation est due à ce que l'on regarde la Prusse et l'Autriche comme s'étant de part et d'autre trop avancées pour pouvoir reculer. On dit ici — et c'est M. Drouyn de Lhuys qui me l'affirme — que la dernière dépêche que le cabinet de Vienne a adressée au Cte Karolyi et par laquelle il demande que le décret de mobilisation de l'armée prussienne soit retiré, est considérée à Berlin comme ayant le caractère d'une véritable sommation. D'autre part, M. le ministre des Affaires étrangères m'a exprimé l'opinion que les propositions de négociations adressées en dernier lieu par la Bavière aux puissances en litige n'amèneraient pas de résultat sérieux. »La Bavière, m'a dit »M. Drouyn de Lhuys hier — veut jouer la grande puissance, »se réserver une action indépendante et chercher peut-être »à se ménager les moyens de ne pas enchaîner sa politique à »celle des autres états secondaires de la Confédération.«

Ce sont ces considérations sur lesquelles repose l'appréciation susmentionnée qui d'ailleurs est partagée, à l'heure qu'il est, par la grande majorité. La très-forte baisse qui s'est produite encore hier à la Bourse sur toutes les valeurs, lesquelles avaient déjà subi ces derniers temps une dépréciation successive et notable, est le meilleur indice de la disposition des esprits en général.

En présence de la gravité des circonstances j'ai cru le moment venu, où il m'était permis de chercher à obtenir du gouvernement impérial des indications pouvant être utiles à celui du Roi, touchant l'attitude qu'il lui conviendrait de prendre. Grâce aux communications particulières que Votre Excellence m'a adressées ces derniers temps à différentes

reprises, je ne pouvais, en effet, douter que le gouvernement du Roi attachât un prix réel à connaître la direction qu'il devrait, de l'avis de la France, donner à sa politique en regard des éventualités qui se préparent. Pénétré moi-même du grand intérêt existant pour nous de savoir quelle est la manière de voir du gouvernement impérial sur ce point, j'ai cru ne pas devoir tarder à chercher à obtenir des indications. J'avoue d'ailleurs que tout en étant sûr que M. Drouyn de Lhuys accueillerait la démarche que je tenterais auprès de lui avec la bienveillance qu'il m'a toujours témoignée, je n'osais toutefois espérer que sa réponse serait aussi explicite qu'elle l'a été.

C'est au bal donné mardi soir par M. le ministre des Affaires étrangères en l'honneur de Son Altesse royale le prince royal, que j'ai eu les deux conversations que je vais avoir l'honneur de relater.

J'abordai, en premier lieu, M. de Chaudordy dont les rapports sont intimes avec M. Drouyn de Lhuys, ainsi que je l'ai déjà mandé à Votre Excellence. Après avoir causé quelque temps de la situation en général et des probabilités de guerre découlant des incidens qui s'étaient produits ces derniers jours, je dis à mon interlocuteur que pour le Danemark aussi le moment était grave; car il fallait cependant chercher, s'il était possible, de tirer profit d'une façon quelconque de la position difficile dans laquelle se trouvent les deux puissances allemandes. » Vous avez assurément raison, me répondit M. de Chaudordy, — vous auriez bien tort de laisser passer le moment actuel, car il s'agit pour vous aujourd'hui de chercher à être remis en possession, non pas des districts du nord du Slesvig dont il a été question jusqu'à présent, mais de Düppel et d'Als qui sont pour vous d'une importance si réelle. Pour atteindre ce but, il ne vous est offert qu'un seul moyen, celui de vous entendre avec la Prusse, qui, soyez-en certain, finira toujours par conserver les duchés, quand même elle devrait, à la suite d'une guerre

malheureuse, donner à l'Autriche, en échange, des parties de la Silésie.« — Je répondis à M. de Chaudordy, que je croyais en effet comme lui que la seule voie à suivre était celle qu'il venait d'indiquer, et que, n'ignorant pas que le gouvernement du Roi désirait vivement connaître la manière de voir du cabinet impérial à ce sujet, j'avais l'intention d'en parler à M. Drouyn de Lhuys. — »Parlez-en au ministre«, répliqua M. de Chaudordy, »il ne pourra toutefois guère, en regard de la position délicate dans laquelle nous nous trouvons, vous donner une réponse bien explicite.«

Quelques instans plus tard, je profitai d'un moment où le ministre était inoccupé pour entamer avec lui la conversation. Je lui exposai combien il était nécessaire pour le gouvernement du Roi de chercher à mettre les circonstances actuelles à profit. »A mon avis il ne faut absolument pas, lui dis-je, laisser échapper peut-être la seule occasion favorable qui se présentera, et qui nous donne l'espoir, quelque vague qu'il puisse être, d'obtenir la restitution d'une partie des territoires perdus à la suite de la dernière guerre. Mais avant de prendre une décision, ajoutai-je, il est de toute nécessité que le gouvernement du Roi connaisse la manière de voir du gouvernement français, car je sais pertinemment qu'en aucun cas il ne voudrait agir à l'encontre des intérêts et des vues de l'Empereur. Une entente avec la Prusse me paraît être la combinaison qui nous offre le plus de chances de succès et le moins de dangers. Me permettez-vous de vous demander votre avis à ce sujet?«

M. Drouyn de Lhuys répliqua à peu près en ces termes:

»La question que vous me posez est délicate et ma position difficile. Je vous répondrai néanmoins, car mes sympathies pour le Danemark sont réelles, et je trouve qu'il aurait parfaitement raison de chercher à mettre les événements qui se produisent aujourd'hui à profit. Il n'y a, en effet, comme vous venez de le dire, qu'une seule voie à suivre pour votre gouvernement; c'est celle de chercher à

»s'entendre avec la Prusse. Mais soyez prudents; que les
 »ouvertures de votre part aient lieu à Berlin; car je trouve
 »que vous devez prendre l'initiative; qu'elles soient verbales,
 »et qu'on ne laisse rien d'écrit à M. de Bismark, avant que
 »l'on ne soit sûr de tomber d'accord. — Je crois qu'en cas de
 »promesse de neutralité de votre part, vous pouvez obtenir
 »la cession des districts du nord du Slesvig, par conséquent
 »la ligne d'Apenrade—Höyer pour frontière; en cas d'alli-
 »ance une ligne au nord de Flensbourg, vous donnant les
 »positions d'Als et Düppel. Peut-être la Prusse céderait-elle
 »Flensbourg, — je ne le crois toutefois pas; néanmoins vous
 »devriez chercher à l'obtenir. Si M. de Bismark déclarait
 »qu'il ne peut promettre que la restitution des districts du
 »nord, dites-lui que votre pays est trop éprouvé par les
 »fatigues de la dernière guerre pour courir les chances
 »d'une nouvelle lutte au prix de concessions aussi peu im-
 »portantes, et retirez les propositions. Ne vous laissez sur-
 »tout pas engager par des paroles ou des promesses de la
 »part de M. de Bismark; que les engagements soient formels,
 »et qu'ils soient pris réciproquement sous la forme d'un
 »traité dont les stipulations principales devraient, à mon
 »sens, être les suivantes:

- »1. Le Danemark s'engagerait à coopérer avec ses troupes
 »à la défense, contre les adversaires de la Prusse, de la
 »partie du Slesvig qui lui aurait été cédée par celle-ci.
- »2. Le Danemark mettrait à la disposition de la Prusse la
 »flotte danoise dont le terrain d'action se limiterait
 »toutefois à la Baltique et à la Mer du Nord.
- »3. La Prusse garantirait au Danemark la possession après
 »la guerre de la partie restituée du Slesvig contre les
 »attaques des puissances qui auraient été pendant la
 »lutte ses adversaires et ceux de la Prusse.

»Telles sont les conditions, ajouta M. Drouyn de Lhuys,
 »auxquelles vous pourriez prendre avec la Prusse des en-
 »gagemens qui devraient naturellement conserver toute leur

» valeur quand même cette puissance parviendrait à s'an-
» nexer les duchés sans avoir recours aux armes. Ces con-
» ditions sont toutes à votre avantage; car, d'une part, l'Au-
» triche une fois engagée dans la guerre ne saurait penser à
» envoyer ses flottes dans le nord, attendu qu'elles auraient
» à lutter contre celles de l'Italie; de l'autre vous ne courez
» guère aucun risque, au cas même où l'Autriche sortirait
» victorieuse de la guerre. Soyez toutefois prudents, et que
» votre gouvernement agisse avec la plus grande discrétion.«

Voici, M. le Comte, un résumé exact de cette conversa-
tion avec M. le ministre des Affaires étrangères, que je suis
allé de nouveau trouver hier pour lui communiquer que je
comptais, sans retard, faire connaître à Votre Excellence
tout ce qu'il m'avait dit mardi dernier, et pour lui demander
si, pendant ces deux derniers jours, il n'était rien survenu de
nature à modifier sa manière de voir. Il me répondit négati-
vement, et nous récapitulâmes ce qui avait été dit l'avant
veille, de sorte que je pus me convaincre que sa pensée était
bien toujours la même. Il me dit toutefois que l'opinion qu'il
avait émise à l'égard de la disposition qu'il attribuait à la
Prusse de s'entendre avec le Danemark ne reposait sur
aucun fait positif; lui ayant alors répliqué que je craignais
fort que les propositions que nous pouvions, à son sens,
faire à la Prusse, ne sembleraient pas assez avantageuses
à M. de Bismark pour que ce ministre les acceptât au prix
de la restitution au Danemark des parties du Slesvig ayant
un véritable intérêt politique, M. Drouyn de Lhuys me dit
que dans les circonstances présentes une alliance avec le
Danemark était d'une importance réelle pour la Prusse, et
que, d'autre part, le ministre prussien n'ignorait pas qu'en
rendant les parties danoises du Slesvig, il accomplissait un
acte agréable à la France, dont il était nécessairement forcé
de tenir essentiellement compte. »D'ailleurs, si la chance de
la guerre lui est favorable, ajouta-t-il, la Prusse pourra bien
plus facilement faire accepter la restitution en question par
l'Allemagne, qu'elle n'aurait pu le faire en pleine paix.«

M. Drouyn de Lhuys ayant dans son cabinet une carte du Slesvig, je lui montrai les différentes lignes de démarcation dont il pouvait être question en cas d'un arrangement éventuel avec la Prusse. » Il m'est impossible, me dit-il » à cette occasion, de préciser la ligne que vous devez demander, c'est à votre gouvernement de décider de cette question et de savoir s'il veut accepter une frontière qui » ne lui rendrait pas Flensbourg.«

Au moment de nous séparer, le ministre me dit: » En regard de la position de la France, je n'aurai pas dû vous » dire tout ce que je vous ai dit; — je n'en ai pas parlé à » l'Empereur, mais je sais que je puis assumer la responsabilité de mes paroles; je compte surtout sur votre discrétion et sur celle de votre gouvernement; car je dois ajouter, » que si des publications semblables à celles qui ont eu lieu » à Copenhague il y a deux ans, devaient se répéter, il me » serait impossible, tout en sachant que vous n'en êtes aucunement fautif, de continuer mes rapports avec vous.« J'ai cru devoir rapporter à Votre Excellence littéralement ces paroles du ministre, attendu qu'une divulgation pourrait avoir les effets les plus nuisibles pour le gouvernement du Roi. — Je rassurai d'ailleurs M. Drouyn de Lhuys à cet égard et le remerciai de la bienveillance dont les conseils qu'il venait de nous donner étaient un témoignage réel.

Je n'ai pas besoin, M. le Comte, de m'appesantir ici sur la haute importance des conseils ou indications que M. Drouyn de Lhuys a bien voulu nous donner par mon intermédiaire. Elles me paraissent être du plus haut intérêt, non seulement en elles-mêmes, mais aussi parce qu'elles renferment des notions précises sur la situation en général. Il est en effet évident d'après les affirmations du ministre, d'une part que l'Italie entrera en lice, dès que les hostilités auront commencé, de l'autre que la France, qui protège les alliances de la Prusse dans le midi et le nord, ne se prononcera pas, au cas que la guerre éclate, — pour l'Autriche. Je ne crois pas

qu'une entente soit déjà, à l'heure qu'il est, établie entre la France et la Prusse, mais, si je dois me lancer dans les hypothèses, je supposerais plutôt que la France cherchera, si elle abandonne un jour son attitude de neutralité, à tirer profit de la lutte, soit en demandant des compensations à la Prusse si celle-ci restait la plus forte et parvenait à obtenir des avantages territoriaux considérables en Allemagne, soit en lui accordant, à un prix très-élevé son appui, si elle succombait dans la lutte. Dans les deux éventualités la Prusse se verrait forcée d'obtempérer aux demandes de la France.

Au commencement de cette lettre j'ai fait mention d'une conversation que Son Altesse royale le prince royal a eu avec l'Empereur. Dans cet entretien qui a roulé sur la situation politique du moment, Son Altesse royale a dit à Sa Majesté, qu'Elle était heureuse d'avoir cette occasion de Lui dire combien le Roi, notre Auguste Souverain, avait été touché des sympathies que l'Empereur avait témoignées au Danemark pendant la dernière guerre. L'Empereur répondit que ces sympathies étaient assurément réelles; qu'Il aurait désiré faire plus, et que les circonstances seules l'en avaient empêché. Sa Majesté ajouta qu'au moins Il avait déclaré dès le début du conflit que le Danemark ne devait pas compter sur Son appui, et qu'en agissant ainsi, Il n'avait pas donné de vaines espérances ainsi que l'avait fait l'Angleterre. Parlant ensuite de la solution définitive de la question des duchés, Son Altesse royale exprima l'opinion que ce qu'il aurait de plus heureux en regard de la situation actuelle serait qu'elle tint compte du principe des nationalités. L'Empereur répliqua que tel avait toujours été son avis, et qu'Il pensait que, si la Prusse parvenait à rester maître des duchés, elle serait disposée à restituer au Danemark la partie danoise du Slesvig.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Kopi. Originalen foreligger ikke. — Modtaget 16. April.

70. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 17. April 1866.

Bifalde i Princip. Om nogle Dage kan indledes Skridt i Berlin; men har forandret Stilling i Tydskland ei forandret Drouyns Mening om Betimelighed?

Afskrift.

---

71. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigs-
minister Grev Frijs.

Paris, 19. April 1866.

Drouyn anseer ikke Stillingen væsentlig modificeret selv ved Østerrigs sidste Forslag om Afvæbning, forandrer derfor ikke sin Anskuelse om Betimeligheden af Skridt i Berlin. Han raader at holde paa Flensborg og paalægger indstændigt største Discretion.

Moltke.

Chiffertelegram, indleveret i Paris 19. April 1866 Kl. 8.15 Efterm.

---

72. Udenrigsminister Grev Frijs til Kongen.

Kjøbenhavn, 20. April 1866.

Allerunderdanigst Forestilling.

Det vil være Deres Majestæt bekjendt, at min Forgænger i det mig allernaadigst betroede Ministerium i sin Tid har gjort det til Gjenstand for sin alvorligste Overveielse, hvilken Holdning den kongelige Regjering burde indtage under den politiske Conflict, som efter Wienerfredens Afslutning reiste sig med Hensyn til Hertugdømmernes fremtidige Skjæbne. — Overveielserne gik dengang navnlig ud paa, om den kgl. Regjering burde vælge en strengt afventende Politik, saa at den endog afviste ethvert Tilbud om partiel Til-

bagegivelse af Slesvig, — eller om dens Politik burde gaae ud paa, eventuelt, hos de europæiske Stormagter at understøtte en endelig Løsning, naar der ved denne kunde gjen- erhverves en vis Deel af de Danmark frarøvede Provindser.

Jeg tør fremdeles allerunderdanigst tilbagekalde i Deres Majestæts Erindring, at min Forgænger efter nogen Betænkelighed kom til det Resultat, at det sidste Alternativ maatte være Rettesnor for den Politik, han troede allerunderdanigst at burde tilraade Deres Majestæt og ved mit Embedes Tiltrædelse har jeg — efterat have gjort mig bekjendt med alle Momenter i det foreliggende Spørgsmaal — maattet slutte mig til samme Overbeviisning. —

Dette Spørgsmaal, der dengang stillede sig theoretisk for den kgl. Regjering uden Krav paa, at dets Afgjørelse strax skulde fremtræde i et politisk Skridt, — er nu bleven praktisk.

Deres Majestæt vil vide til hvilken Crisis i Tydslands, maaskee i Europas politiske Tilstand Striden om Hertugdømmerne har ført, og Deres Majestæt er bekjendt med den Depeche af 13. dns. fra den kgl. Gesandt i Paris, som jeg allerunderdanigst har forelagt Deres Majestæt, og hvis Hovedindhold væsentlig kan sammenfattes deri, at den franske Regjering paa en indtrængende Maade tilraader den kgl. Regjering at indlede direkte Forhandlinger i Berlin, tilsigtende et Forbund med Preussen, der medfører bestemte Forpligtelser og bestemte, tilsikkrede Fordele for Danmark.

Idet jeg her skal tillade mig at gjøre denne Sag til Gjenstand for en allerunderdanigst Forestilling, finder jeg eet Punkt, som, uafhængig af selve Indholdet af det os meddelte Raad, har Fordring paa at tillægges overordentlig Vægt under Sagens Drøftelse; det er den Omstændighed, at det er den keiserlig *franske Regjering*, fra hvem Opfordringen rettes til os, og at, medens vor politiske Stilling overhovedet er saaledes, at vi næppe kunne regne paa en activ og udholdende Understøttelse fra nogen anden Stormagts Side,

saa vilde vi løbe stor Fare for at forskjertse ogsaa Frankrigs Bistand, hvis vi — og da ikke for første Gang til vor Skade — satte os ud over dets Raad, hvor det gives uinteresseret.

At der i denne Betragtning findes et stærkt Motiv til at følge det givne Vink, gjør imidlertid ikke en samvittighedsfuld Undersøgelse af Beskaffenheden af det Skridt, her er Spørgsmaal om, mindre nødvendig. Men denne Undersøgelse har ført mig til det Resultat, at hvis vi derved løbe nogen Fare, er den dog mindre end den Fordeel, der staaer i Udsigt.

Jeg tillader mig til Begrundelse heraf allerunderdanigst at henlede Deres Majestæts Opmærksomhed paa, at her er Tale om en umiddelbar Tilbageerhvervelse, større i Omfang end den tidligere har været tænkt eller antydnet, og som ogsaa sammenligningsviis er stor i Forhold til de Forpligtelser, for hvilke den skal kjøbes; thi der er Grund for mig til at ansee endog Flensborgs Erhvervelse som en Mulighed; og hvad Forpligtelserne angaaer, behøver jeg for det Første neppe at fremhæve, at den Form, i hvilken de findes skitserede i Grev Moltke-Hvitfeldts Depeche af 13. dns. ikke vil være den endelige, men at foregaaende Forhandlinger — for Ex. hvad Pkt. 2 angaaer — ville kunne begrænde Omfanget skarpere og ved at opstille visse Reservationer tage et billigt Hensyn til hvad den nationale og militære Følelse vilde føle sig stærkt saaret ved. — Men særligt maa jeg dernæst allerunderdanigst henlede Deres Majestæts Opmærksomhed paa, at det umiskjendeligt har været en ledende Tanke i den keiserlig franske Udenrigsministers Forslag at holde os udenfor en egentlig activ Deeltagelse i den eventuelle Krig mod Østrig, og at man ved forsigtigt at fastholde denne Tanke maaskee vilde kunne indtage en Stilling under Krigen og ved en Fredslutning, som folkeretlig ikke ganske falder sammen med den activt Krig førende Magts.

I Henhold til hvad jeg saaledes har tilladt mig at udvikle, vover jeg i dybeste Underdanighed at indstille:

At det Allernaadigst maatte behage Deres Majestæt at bemyndige mig til at handle i Overeensstemmelse med den Opfordring, der indeholdes i den kgl. Gesandts Depeche dateret Paris den 13. April d. Aar. —

Forsaavidt Deres Majestæt allernaadigst maatte bifalde dette, maa jeg fremdeles allerunderdanigst andrage paa Deres Majestæts Bemyndigelse til de tvende Skridt, ved hvilke jeg troer at burde indlede Udførelsen.

Det ene er at besvare Grev Moltke-Hvitfeldts Depeche derhen, at den kgl. Regjering agter at tage det af den keiserlige Regjering givne Raad til Følge og er i Begreb med at udføre det, forsaavidt de seneste Dages Begivenheder ikke maatte medføre en Forandring i den keiserlige Regjerings Anskuelse om Betimeligheden. — I Forbindelse hermed ønsker jeg at udtale for den nævnte kgl. Gesandt, at Deres Majestæts Regjering vilde sætte stor Priis paa og see nogen Betryggelse for Udfaldet af det vanskelige Skridt deri, at den franske Regjering meer eller mindre direkte understøttede det i Berlin. — Selv om det ikke lykkes Grev Moltke at opnaae, at den franske Ambassadeur i Berlin instrueres til confidentielt at meddele det preussiske Cabinet sin Billigelse af Danmarks Tilbud, saa vil det dog allerede være en Fordeel, om vort Forslag end kun vides at være *kjendt* af den franske Regjering idet det fremtræder.

Det andet Skridt, som efter min allerunderdanigste Formening bør gjøres, vedrører Forhandlingen i Berlin. Denne vil frembyde en saa særegen Vanskelighed, at jeg paa det Alvorligste har maattet overveie ved hvem og paa hvilken Maade den lod sig indlede og føre. Omstændighederne have imidlertid begunstiget en Combination, som jeg er overbevist om er den heldigste, jeg vilde være istand til allerunderdanigst at foreslaae Deres Majestæt.

Den kgl. Gesandt i Petersborg er nemlig igaar ankommen hertil, idet han fra et Ophold i Tydskland begiver sig til sin

Post. Medens nu allerede den ydre Omstændighed er heldig nok, at Hs. Excellence Baron Plessen ved at lægge sin Reise over Berlin uden stor Opsigt vil kunne udføre en Mission til Hr. v. Bismarck, saa seer jeg i Baron Plessens Individualitet en saa stor Garanti for Sagens heldige Udfald, forsaa-vidt den overhovedet er gennemførlig, at jeg ikke tør undlade at benytte hans Tjeneste ved denne Leilighed, hvor det formeentlig ikke vil være en ringe Fordeel, at Gesandten kan træde op ligeoverfor Grev Bismarck aldeles uberørt af tidligere personligt Samkvem som uden Frygt for, at et muligt Sammenstød skulde virke forstyrrende ind paa det personlige Forhold for Fremtiden. — Ogsaa Baron Plessens Stilling i St. Petersborg, hans Reise derhen umiddelbart efterat han har gjort sit Tilbud, og hans kort derpaa følgende Tilbagereise gennem Berlin, ere Omstændigheder, der formeentlig passe vel til Situationen.

Hvis derfor Deres Majestæt maatte behage Allernaadigst at bifalde dette mit Valg til de eventuelle Forhandlingers første Indledning, vil det altsaa være nødvendigt at meddele Baron Plessen nærmere Instruction i Overensstemmelse med det ovenfor antydede Indhold af hans confidentielle Mission. — Sluttelig vil det paa denne Sags nærværende Stadium paahvile mig at tilskrive den kgl. Gesandt i Berlin, udviklende for denne hvilke særegne Hensyn, liggende i Sagens Natur, der have anbefalet foreløbig at benytte en anden Personlighed til denne Forhandling end den kgl. Gesandt selv, hvis fremtidige Stilling til Hr. v. Bismarck vil være bedre sikkret, naar han foreløbig staaer udenfor en Forhandling og et Forslag, om hvis Optagelse man forud vanskelig kan have nogen Mening.

I Henhold til disse Motiver vover jeg derfor endvidere i dybeste Underdanighed at indstille:

At det Allernaadigst maatte behage Deres Majestæt at bemyndige mig til at meddele Hs. Excellence Baron Otto Plessen de for en confidentiel Mission til Berlin i det af

nærværende allerunderdanigste Indstillings første Deel fremgaaende Øiemed nødvendige Instructioner, samt til i Anledning af den nævnte Mission at tilskrive den kgl. Gesandt i Berlin om Gjenstanden for samme og den Optræden, han vil have at iagttage. —

Udenrigsministeriet, 20. April 1866.

Allerunderdanigst

C. E. Juel-Vind-Frijs.

Indstillingen bifaldes.

Amalienborg Palais, 20. April 1866.

Christian R.

73. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 20 avril 1866.

O. Plessen arrive dimanche soir à Berlin, a une mission à St. Pétersbourg, désire voir Bismarck, veuillez commander logis à Hôtel Royal.

Afskrift af Chiffertelegram, indleveret i København 20. April 1866.

74. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 20. April 1866.

Troer De, at vi confidentielt tør lade forstaae i Berlin, at Frankrig kjender vort Forslag? Bille afreiser senest Søndag.

Afskrift af Chiffertelegram, indleveret i København 20. April 1866.

75. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 21. April 1866.

Nei. Bismarck vil vistnok strax forstaae, at vore Forslag ere foranledigede herfra.

Moltke.

Chiffertelegram, indleveret i Paris 21. April 1866 Kl. 4.25 Efterm.

---

76. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 22 avril 1866.

Veuillez dire à Plessen que sur ma demande à Paris on m'a répondu: Non, Bismarck comprendra immédiatement et sans cela que nos propositions sont dues à l'initiative du gouvernement français.

Afskrift af Chiffertelegram, indleveret i København 22. April 1866.

---

77. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 23. April 1866.

Deres Excellence,

Baron Plessen fortsætter i Aften sin Rejse til Petersborg, efter idag at have haft en Samtale med Grev Bismarck, om hvis Indhold han har sat Deres Excellence i Kundskab, ved en Beretning, som jeg i Morgen tidlig afsender tillige med nærværende Skrivelse ved en paalidelig Person, der vil afgive Brevpakken paa det til Korsør bestemte kgl. Postdampskib.

Da jeg ved Modtagelsen af Deres Excellences meget ærede Skrivelse af 21. d. M.¹⁾ blev bekendt med det Baron Plessen overdragne Hverv, til hvis Udførelse Deres Excellence

¹⁾ Foreligger ikke.

næppe vilde have kunnet vælge en bedre Personlighed, var det strax mit Indtryk, at den politiske Situation, saaledes som den nu havde udviklet sig, ikke lovede nogen praktisk og øieblikkelig Nytte af den for Grev Bismarck bestemte Ouverture, idet den som Deres Excellence vil have seet af min seneste allerærbødigste Indberetning efterhaanden har antaget en Karakter, der i alt Fald for Øieblikket er langt mere fredelig end krigerisk, og som sandsynligvis vil holde sig i nogen Tid, hvorefter det da formentlig vil afhænge af den Udvikling, det i Frankfurt indbragte Reformforslag gaar i Møde, om Tanken skal befæstes eller maaske gaa over til den modsatte Yderlighed.

Ikke destomindre var jeg enig med Baron Plessen i, at det i Deres Excellences ovennævnte Depeche omhandlede Skridt ufortøvet maatte foretages hos Grev Bismarck, og det saa meget mere som det alt var indledet i Paris og maatte af den franske Regering ventes foretaget, ligesom jeg ogsaa vidste, at Baron Plessen vilde udføre sit Hverv paa en saadan Maade, at han ihvad Udfaldet end blev sikrede den kgl. Regering imod at kompromitteres enten i den ene eller den anden Retning. . . .

Efter Koncept i det danske Gesandtskabs Arkiv i Berlin. Originalen (Nr. 19) findes ikke blandt de øvrige indkomne Depecher og er ikke indført i Journalen. Det samme gælder den omtalte Beretning af Otto Plessen, som det ikke har været muligt at opspore.

78. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 23. April 1866.

Kjære Quaade! Tak for Deres venlige Linier fra igaar,¹⁾ det undrer mig i høi Grad, at De nogensinde har kunnet tvivle om, at jeg holdt saa stærkt som muligt paa Dem. Jeg svarer idag endskjøndt jeg har frygtelig travlt, men der er

¹⁾ Ikke bevaret.

een Oplysning, som jeg beder Dem skaffe mig og meddele mig pr. Telegram aldeles privat, saa at jeg betaler den hersteds, det er nemlig om Blixen virkelig har samtalt med Bismarck, thi dette er mig af stor Vigtighed at erfare for det indre Kjævleries Skyld; til mig har han sagt Nei men til andre har han sagt lige det Modsatte og endog fortalt, at han havde medbragt enkelte Punkter, hvorom man var bleven enig, men jeg tvivler i saa Henseende saavel paa Grund af de Uoverensstemmelser som jeg alt tidligere har opdaget i hans Beretninger, deels fordi det undrer mig, at han undlod at vise det Skriftlige frem. Han har endvidere sagt at han vilde erklære Ministeriet Krig, hvorved jeg føler mig ei alene personlig smigret men endog troer i politisk Forstand at kunne gjøre Capital, thi ikke engang Venstre har nogen Tillid til ham; ialfald er det kun ganske enkelte Medlemmer. De kan vide at jeg i disse Dage gaer i en stærk Spænding. Lad mig altsaa pr. Telegram erfare, om Blixen har talt med Andre end med Wagener.¹⁾

C. E. Frijs.

---

78 a. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Intet Nummer.

[Berlin], 23. April 1866.

Deres E[xcellence]

har jeg den Ære at underrette om at Copiist Hansen er ankommen hertil fra Paris over Frankfurt a/M. Herr Hansen har opholdt sig en Ugestid i sidstnævnte By, hvor han siger mig at han har omgaaedes og underholdt sig, ogsaa om po-

---

¹⁾ Efter Quaades Optegnelse (i Pk. vedrørende Molzen, Hansen m. fl. R. A.) lød hans Svar under 24. April: Non; seulement avec W[agener] et sans aucun résultat pratique; j'écris.

litiske Gjenstande med forskjellige meer eller mindre bekendte eller ialfald officielle Personer. . . . Den kgl. Gesandt i Paris er vidende om Herr Hansens Reise til Tydskland hvorved han tilsigter at gjøre sig nærmere bekendt med Stemningen, navnlig Folkestemningen i bemeldte Land, og herom giver han Indberetninger til Paris, saavidt jeg forstaaer til franske Blade.

Han har bedt mig om at laane ham danske Blade, og om at modtage ham af og til for ved Samtale at give ham Materiale til Udførelsen af hans Hverv. Idet jeg har opfyldt som jeg ogsaa fremdeles skal opfylde hans første Begjering, har jeg med Hensyn til hans andet Ønske sagt ham, at jeg stedse skulde være rede til at modtage ham naar jeg var hjemme eller ikke ellers var forhindret og jeg skulde da gjerne ved Samtale og ved at meddele ham mine egne Betragtninger over den almindelige politiske Situation efter Evne bidrage til at klare hans Forestillinger i saa Henseende, men jeg maatte selvfølgelig forbeholde mig fuldkommen Frihed med Hensyn til Omfanget af mine Meddelelser navnlig forsaavidt disse angik positive endnu ikke almindelig bekendte Data. Da jeg spurgte Herr Hansen om han agtede at søge Grev Bismarck svarede han mig at han ikke var vis derpaa, hvortil jeg bemærkede, at dersom han bestemte sig dertil maatte jeg forbeholde mig at advare Grev Bismarck imod den mulige Forestilling, at han, Hansen, stod i nogensomhelst Forbindelse med den kgl. Regjering.

Idet jeg tilføier, at Herr Hansen lovede mig ikke at foretage dette Skridt uden iforveien at underrette mig derom, og at jeg troer at kunne stole paa dette Løfte, tillader jeg mig at anmode Deres E. om at ville ved Telegraphen lade mig vide, om den Maade, hvorpaa jeg saaledes som anført har forholdt mig ligeoverfor Herr Hansen bifaldes, eller om jeg kan vente udtrykkelig Anviisning til at forholde mig anderledes.

Koncept med Quaades Haand. Indlagt i Depecherne fra Berlin.

79. Referat af Baron Otto Plessens Samtaler med Grev
Bismarck April—Maj 1866.

Den 23. April havde Baron Plessen en Sammenkomst med Grev Bismarck, for hvis Resultat han gjør Rede i en Beretning af s. D. . . . Efter først at have henvist til det for Tilbudets Modtagelse lidet stemmende Øieblik, melder Plessen, at Greven svarede paa de gjennem ham stillede Forslag, at han i Principet ikke forkastede disse; han sagde, at han vilde have ønsket før Krigen at komme i god Forstaaelse med os, og at han nu, forsaavidt det afhængte af ham, vilde søge at læge de Saar, Krigen havde slaaet os. Han vilde for sin Del »faire bon marché« med alt, som var virkelig dansk i Slesvig, men han kunde ikke altid sætte sine Anskuelse igjennem ligeoverfor Kongen. En Linje Syd for Flensborg var for meget forlangt, Flensborg var hovedsagenlig tydsk, og selv i Nordslesvig var der ikke faa tydsktalende. Han mis-kjendte ikke Fordelene ved en Alliance med Danmark, men havde iøvrigt tænkt at besætte Hertugdømmerne med mecklenborgske og kurhessiske Tropper. Han skattede den moralske Betydning af den danske Flaades Cooperation, men synderlig materiel Vigtighed havde den ikke, da den øster-rigske Flaade vilde have nok at gjøre med den italienske, og skulde en anden Stormagt deltage i Krigen, vilde de forenede Flaader ei være stærke nok. — Bismarck talte oftere om Kongens Modstand mod vore Ønskers Realisation, som der maatte et mere kritisk Øieblik til at beseire, og berørte ogsaa den offentlige Mening i Tydskland. — Plessen resumerer Resultatet derhen, at Greven hverken sagde Nei eller Ja til vore Forslag, fandt Øieblikket ubeleiligt og ønskede, at vi, naar Leilighed kommer, paa Grund af Kongens Stemning ikke vilde forlange for meget, ligesom han ikke selv vilde paa-lægge os store Byrder. — Ministerpræsidenten er, efter Plessens Mening, ikke uvillig mod en Alliance med os, men vil have den for godt Kjøb; om det gunstige Indtryk, Retro-

cessionen vilde fremkalde i England, Frankrig og Rusland bekymrer han sig næppe meget. . . .

Da Baron Plessen anden Gang kom til Berlin, synes Krigens Udbrud kun et Tidsspørgsmaal, og de Grunde, hentede fra Opportuniteter, som kunde bevæge Grev Bismarck til Taushed, existerede altsaa ikke. Ikke desto mindre viste Ministerpræsidenten sig endnu mere reserveret ligeoverfor Baron Plessens Mission end før. Han talte, s. Ber. af 8. Mai, med Gesandten om mange forskellige Ting, navnlig om sit Forhold til de mindre tyske Fyrster og om Nødvendigheden af at give Tydskland en stærk Forfatning forat undgaae eventuelle Convulsioner, men vor Sag berørte han ikke. Da Plessen spurgte, om han ikke havde Bud til Kjøbenhavn, som han nu begav sig til, svarede han blot med Hilsener til Grev Frijs. Plessen yttrede derpaa: »Vous ne me dites rien pour le Cte. Frijs relativement aux ouvertures que je vous ai faites à mon premier passage par Berlin«. Bismarck svarede, »qu'il en pouvait résulter quelque chose, mais que nous demandions trop, et que je le croyais trop maître de la situation si je pensais que le moment fût venu où il pût combattre les idées arrêtées de son Souverain, et assumer sur lui l'impopularité qu'entraînerait pour lui — en Prusse et en Allemagne — la mise en exécution du projet dont j'avais à l'entretenir«.

Da Plessen derpaa bemærkede, at den ridderlige Konge af Preussen næppe kunde have noget mod en Retrocession, som ovenikjøbet af en Modstander vilde skabe en nyttig Ven, svarede Bismarck: »Je ne méconnais pas ces avantages, je vois plus loin, et l'on connaît chez vous ma manière de voir, mais permettez moi de vous observer que pour le moment vous exagérez un peu les avantages que vous nous offrez«; og han gjentog, at han kunde finde tyske Tropper, der vare villige til at besætte Hertugdømmerne i Preussens Navn. — Plessen søgte at modbevise hans Paastand om det Upopu-

lære ved en Retrocession og henviste i saa Henseende til »Köllnische Zeitung« og til Hr. von Roggenbach, som begge vare for en saadan. Bismarck svarede, at de kun repræsenterede en meget lille Del af den offentlige Mening, og til Plessens Bemærkning, at Roggenbach ikke ønskede et Scandinavien, udraabte han, at han ikke frygtede et Scandinavien, med en unødvendig Livlighed, som Plessen finder noget mistænkelig. Samtalen endte med et Tilbageblik over Ministerens tidligere Stilling og Raad til os.

Forsaavidt Baron Plessen yttrede, at Ideen om en Retrocession ikke var saa upopulær, som Bismarck paastod, kan det bemærkes, at Quaade beretter under 5. Mai, at i den seneste Tid flere af hans rent tydske Kolleger have erkjendt Billigheden af en saadan. . . .

Da Instrukserne for Baron Otto Plessen saavel som de Beretninger, han umiddelbart efter sine Samtaler med Bismarck afgav om disse til den danske Regering, ikke trods omhyggelig Efterforskning har kunnet findes i U. A., i Gesandtskabsarkiverne eller i private Arkiver, gives her til Supplering af, hvad der fremgaar af andre Akter, det Referat af Akterne, der senere blev sammenstillet i Udenrigsministeriet og benyttedes af Direktør P. Vedel, da han ved flere Lejligheder, saaledes i 1870 og i Vinteren 1879, udarbejdede en Fremstilling af den danske Regerings Politik i det nordslesvigske Spørgsmaal til fortrolig Forelæggelse for den danske Rigsdag. — Muligvis er de savnede Papirer tilintetgjort med Grev Frijs' øvrige Privatpapirer, hvad et paa Boller fundet tomt Omslag med Indholdsangivelse kunde tyde paa.

---

80. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 24. April 1866.

Kjære Vedel,

Hansen, stakkels Djævel, var atter hos mig idag. Han blev ikke vel ved at høre at jeg havde skrevet om ham; men indsaae, at jeg ikke kunde Andet, og trøstedes ved at jeg sagde ham, at mit Brev var fortroligt. Der er vist Meget at sige paa ham; han er ikke nogen *fiin* politisk Probenreuter; men

han er lige saa god og har ligesaa gode Motiver som manges en fiin Mand af samme Haandtering baade hjemme og ude. Jeg troer derfor, det vilde være en god Gjerning, om De kunde bidrage til at hans Reise hertil ikke blev bekjendt i Kbhvn. Forresten vil han snart forlade Berlin. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

**81. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.**

Kjøbenhavn, 25. April 1866.

Bismarck har ikke sagt Nei, men han opsætter Sagen til en mere beleilig Tid, da Faren for en Krig er fjærnet for Øieblikket.

Afskrift af Telegram, indleveret i København 25. April 1866; i Henhold til Medd. i Nr. 90, Side 156, modtaget 26. April 1866.

**82. Udenrigsminister Grev Frijs til Baron O. Plessen, Gesandt
i St. Petersborg.**

Copenhagen, 25 avril 1866.

D'ordre du Roi je vous remercie de votre rapport. Dans circonstances actuelles pas de raison pour parler au gouvernement russe de la démarche tentée à Berlin.

Afskrift af Telegram, indleveret i København 25. April 1866.

**83. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.**

Kjøbenhavn, 25. April 1866.

Jeg bifalder ganske den Plan for Deres Forhold, som indeholdes i fortrolig Rapport af 23de.

Afskrift af Telegram, indleveret i København 25. April 1866.

---

84. Baron O. Plessen, Gesandt i St. Petersborg, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Monsieur le Comte, *St. Pétersbourg, 26/14 avril 1866.*

. . . Au sujet des directions que Votre Excellence me fait parvenir par ce télégramme¹⁾ j'avais pressenti ses intentions et, sans un ordre réitéré, je n'aurais pas cru devoir user dans la situation actuelle de la faculté de m'ouvrir au vice-chancelier que m'accordent les instructions du 21 avril dr. relativement à l'objet que j'avais à poursuivre à Berlin.

Par mon rapport daté de Berlin Votre Excellence a vu que la situation politique, que j'ai trouvée à mon arrivée à Berlin, a influé sur la manière dont je me suis acquitté de ma mission auprès de M. de Bismark.

J'ai entamé une affaire qui, d'après les indications arrivées de Paris, devait tenir au coeur du gouvernement du Roi, sans engager le gouvernement de Sa Majesté vis-à-vis de M. de Bismark.

Je ne pense pas que le gouvernement ait lieu de se repentir des pourparlers que j'ai été autorisé d'entamer avec M. de Bismark. La Prusse étant notre voisine — et un voisin puissant — de nous rapprocher d'elle me semble indiqué par une bonne et prévoyante politique.

Depuis que j'ai quitté Copenhague, j'ai eu l'occasion de me renseigner sur l'opinion des personnes qui connaissent à fond la situation actuelle et j'avoue que je ne comprends pas, pourquoi le cabinet de Paris a insisté, dans le moment actuel, sur la demande que j'ai été chargé de faire à mon passage de Berlin. . . .

O. Plessen.

Modtaget 2. Maj 1866.

85. Udenrigsminister Grev Frijs til Baron O. Plessen, Gesandt i St. Petersborg.

Copenhague, 29 avril 1866.

Je ne doute pas que vous ne gardiez le secret le plus absolu

¹⁾ Af 26/4 1866, her trykt som Nr. 82.

sur la démarche faite dernièrement à Berlin et surtout sur ce qui en a été la cause.

Afskrift af Telegram, indleveret i København 29. April 1866.

---

86. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 29. April 1866.

Kjære Vedel! Da jeg først kom hjem lidt efter 4, løb jeg strax op til Lund¹⁾ for at bede ham telegraphere til Petersborg kuns at jeg undlod at nævne Berlin og Frankrig; det lader til at man i Paris maa være ængstelig for at røbe sine egentlige Planer og det dobbelte Spil, og gaaer det galt, ville vi nok faae Skylden for at have røbet det. Hvad har Moltke telegrapheret i sit andet Telegram, thi dette forefandt jeg ikke ved min Hjemkomst? Gid Livet[!] fra Paris ikke maa være falsk Allarm, men et Tegn paa at der snart kunde komme Brand i hele Historien. Jeg var oppe idag i 1½ Time at holde Dotézac i godt Humeur. — . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

87. Udenrigsminister Grev Frijs til Baron O. Plessen, Gesandt i St. Petersborg.

Kjøbenhavn, 1. Mai 1866.

Deres Excellence vil allerede have modtaget min telegraphiske Depesche, i hvilken jeg havde den Ære efter Hs. Maj.' Ordre at udtale for Dem Allerhøistsammes Anerkjendelse af den Maade, hvorpaa De i Berlin havde udført det Dem aller-naadigst betroede Hverv. Ligeledes ad telegraphisk Vei har jeg instrueret D. Ex. til paa Grund af Sagens Stilling ikke i

¹⁾ Departementssekretær i Udenrigsministeriet F. C. Lund.

St. Petersborg at omtale det i Berlin gjorde Skridt, og i Henshold til en speciel Depesche fra Paris¹⁾ har jeg endelig troet at burde gjentage mine tidligere Paalæg til Dem om at bevare den største Taushed angaaende det Initiativ, der har bestemt den kgl. Regjering til at gjøre dette Skridt i Berlin.

At D. Ex.' Forslag ikke medførte noget umiddelbart Resultat, har saameget mindre forundret mig, som jeg selv fandt Øieblikket mindre vel valgt og først bestemte mig til at gaae frem, da jeg havde forsikkret mig om, at man endnu fremdeles fastholdt sin Mening om Hensigtsmæssigheden af strax at handle. Paa den anden Side maa jeg ansee det som en betydelig Fordeel, for vor Stilling, at denne Henvendelse til det Berlinske Cabinet er foretagen. Ligeoverfor Frankrig have vi beviist vor Tillid til dets Raad og vor ærlige Tilbøielighed til at modtage den Løsning, som Frankrig altid har anseet som den eneste mulige. Og hvad Preussen angaaer, maa det nu opgive enhver Mistanke om, at vi skulde være bundne ved nogen hemmelig Aftale med dets Fjender, da vi tvertimod ere rede til at erkjende, at under visse Betingelser vore politiske Interesser kunne lade sig forene med Preussens endog indtil Afslutningen af en Alliance. Disse Betingelser have vi havt Leilighed til skarpt og bestemt at opstille, og Grev Bismarck kjender dem nu og vil ikke unnlade at overveie dem, naar Tiden kommer for ham til at tage sin Beslutning. Hvad disse Betingelser selv angaaer, ligger deres Styrke deri, at de ikke ere vilkaarlige. Enhver, og navnlig ogsaa Grev Bismarck, maa erkjende, at kun ved at gjengive Danmark en sydligere Grændse kan man nogenlunde sikre Rigets Existens og Forsvarskraft, og hvis Preussen ærligt og oprigtigt vil have en Allieret i Danmark og ikke tænker paa at fortsætte en Erobringspolitik mod os, maa det ogsaa ville tilstaae os, hvad vi forlange.

Jeg har underkastet det Spørgsmaal en omhyggelig Overveielse, hvorvidt jeg skulde anmode D. Ex. om, paa Deres

¹⁾ Har ikke foreligget, rimeligvis Privattelegram til Grev Frijs.

Gjennemreise i Berlin at optage Sagen paany; thi uagtet Forholdene dagligen vexle og den truende Charakter, Begivenhederne for Øieblikket have, sandsynligviis vil stige og falde flere Gange før dette Brev kommer Dem til Hænde, anseer jeg det dog for at være meget muligt, at Deres Ophold i Berlin netop kan falde i et Moment, hvor Grev Bismarck kunde finde det beleiligt at gjenoptage Sagen. Da jeg paa den anden Side imidlertid heller ikke finder det rigtigt, at vi vise os altfor ivrige, antager jeg det hensigtsmæssigt, at De søger en Leilighed til at hilse paa Grev Bismarck, naar De ankommer til Berlin, men giver dette Besøg udelukkende Charakteren af en personlig Visit. Dersom Hr. v. Bismarck da selv gjenoptager den Gjenstand, som beskjæftigede Dem under Deres sidste Sammenkomst, beder jeg D. Ex. at gaae nærmere ind paa Sagen og afvente mine Svar paa Deres Indberetninger; i modsat Fald vil ogsaa De lade Sagen hvile.

Slutteligen maa jeg endnu tilføie min personlige Tak til D. Ex. for den Redebonhed, hvormed De har lettet mig min ansvarsfulde Stilling ved at paatage Dem et meget vanskeligt Hverv, og for den Maade, paa hvilken De har foreløbigen indledet det. Jeg haaber fremdeles at turde regne paa Deres Bistand, forsaavidt det viser sig muligt at føre denne Sag videre, men jeg skal tillige være den Første til fuldstændigt og loyalt at vurdere Deres Bevæggrunde, dersom De paa noget Punct i Forhandlingen maatte finde, at De ikke med fuld Overbevisning kunde slutte Dem til den kgl. Regjerings Politik i denne Sag. —

Afskrift.

---

88. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 1. Mai 1866.

Hoslagt har jeg den Ære at tilstille D. H. aabne Instructioner til Baron Plessen, som jeg tør anmode Dem om at

overlevere ham, naar han paa sin Tilbagereise fra Petersborg kommer til Berlin.

Afskrift.

---

89. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 1. Mai 1866.

Hoslagt sender jeg Dem Afskrift af Baron Plessens Indberetning af 23. April samt af min Instruction af Dags Dato, som ovennævnte Gesandt vil forefinde ved sin Tilbagekomst til Berlin, hvor jeg antager, at han vil indtræffe i Løbet af en 14 Dages Tid. Baron Plessens Indberetning har jeg confidentielt viist Hr. Dotézac og bemyndiger Dem til at benytte den samt min ovennævnte Instruction saaledes som det forekommer Dem rigtigt i Deres Samtaler med Hr. Drouyn de Lhuys. Skulde sidstnævnte Skrivelse give Dem eller ham Anledning til nogen Bemærkning, beder jeg Dem underrette mig derom, da jeg endnu i Tide eventuelt vilde kunne skrive yderligere til Berlin.

Som De vil see, have vi nøiagtigen fulgt det os givne Raad, og jeg troer, at det er lykkedes os at vedligeholde den størst mulige Hemmelighedsfuldhed om Sagen. Jeg har Grund til at antage, at Hs. Maj. vil handle i Overensstemmelse med de Antydninger, som De har gjort til mig ad privat Vei, og ligesom jeg antager, at General Kauffmann med Hs. kgl. Høihed Kronprindsens Samtykke vil gjøre Forslag til Ordensudnævnelser ved Hs. kgl. Høiheds Afreise fra Paris, saaledes tør jeg ogsaa opfordre Dem til at meddele mig, hvorvidt De af politiske Grunde kunde ansee det for rigtigt, at enkelte Personer ved samme Leilighed modtog Beviser paa Hs. Maj.' Allerhøieste Paaskjønnelse. —

Afskrift. I Gesandtskabsarkivet i Paris findes de nævnte Afskrifter ikke.

---

90. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Lettre confidentielle.

Paris, 2 mai 1866.

Monsieur le Comte,

Je profite d'une occasion sûre pour adresser à Votre Excellence ces lignes.

Samedi dernier le 28 mai,¹⁾ j'ai vu M. Drouyn de Lhuys, auquel j'ai fait part du contenu de la dépêche télégraphique que m'avait adressée Votre Excellence le 25, et qui m'était parvenue le 26.²⁾ J'ai dit à M. le Ministre des Affaires étrangères, que M. de Bismark n'avait pas repoussé les propositions que M. de Plessen avait été chargé de lui faire, mais qu'en regard de la tournure plus pacifique que semblaient prendre les affaires, il croyait devoir en remettre la discussion ultérieure à un moment plus opportun. J'ajoutai que M. de Plessen devant se rendre à Petersbourg pour y complimenter l'Empereur et l'Impératrice à l'occasion de l'anniversaire de leur mariage, aurait, s'il y aurait lieu, à se mettre de nouveau en rapport avec M. de Bismark à son retour à Berlin.

M. Drouyn de Lhuys me donna alors lecture d'une lettre confidentielle que M. Dotézac avait confiée aux soins de M. de Bille, et dans laquelle M. le Ministre de France à Copenhague disait qu'il avait appris de Votre Excellence que M. de Plessen savait que le Danemark faisait des démarches à Berlin à *la suggestion de la France*. M. Drouyn de Lhuys fit l'observation qu'il n'était point exact, que le gouvernement impérial eût suggéré au gouvernement danois une politique sympathique à la Prusse. »Suggérer« — me dit le Ministre, veut dire: prendre l'initiative d'un conseil, et vous savez mieux que personne que c'est vous qui vous êtes adressé à moi en me demandant un avis, et non pas moi qui, le pre-

¹⁾ Maa være: avril.

²⁾ Trykt som Nr. 81.

mier, vous ai donné un conseil; d'ailleurs ce n'est pas depuis ces derniers tems qu'il a été question d'une tentative d'arrangement entre le Danemark et la Prusse en prévision de la solution de la question des duchés, et je sais que des pourparlers clandestins ont depuis long tems eu lieu a ce sujet à Berlin. — Le gouvernement impérial désire assurément, — continua M. Drouyn de Lhuys, — que le Danemark récupère la partie danoise du Slesvig, mais il ne saurait engager sa responsabilité dans la question.»

Je répondis à M. Drouyn de Lhuys, que M. Dotézac n'avait pu se servir en cette circonstance du mot »suggestion« que par erreur; — que Votre Excellence connaissait dans tous les détails la conversation que j'avais eue, il y a bientôt trois semaines, en premier lieu avec M. de Chaudordy, et ensuite avec le Ministre lui-même; que par conséquent Votre Excellence n'ignorait pas que c'était moi qui avais pris l'initiative de l'entretien en question; — quant aux pourparlers clandestins qui auraient eu lieu depuis longtems à Berlin, je fis remarquer à M. Drouyn de Lhuys, que le gouvernement du Roi y avait été complètement étranger, et que Votre Excellence n'avait voulu entamer aucun rapport avec des personnes dont le caractère ne pouvait lui inspirer de la confiance. M. le Ministre m'ayant dit alors qu'il en écrivait à M. Dotézac je lui répondis que, de mon côté, je ne manquerai pas de faire parvenir les observations qu'il venait de faire, à la connaissance de Votre Excellence.

C'est en rentrant du ministère des Affaires étrangères que je vous adressai, M. le Comte, ainsi qu'à M. de Quaade, un télégramme portant qu'il était de la dernière importance que la part qu'a prise le gouvernement impérial à nos dernières résolutions ne fut connue ni à Pétersbourg, ni ailleurs.¹⁾ En effet, quoique M. Drouyn de Lhuys ne fit aucune observation directe concernant la désignation de M. de Plessen comme porteur de nos propositions à M. de Bismark, je pus

¹⁾ Findes ikke.

facilement remarquer que le choix l'avait étonné. J'ai cru voir qu'il craignait que M. de Plessen ne fût chargé de s'assurer pendant son séjour à Pétersbourg de la sympathie du cabinet russe à propos de la mission qui lui avait été confiée auprès de M. de Bismark. Sachant d'autre part que les rapports entre la Russie et la France ne sont, en ce moment, rien moins qu'intimes, la Russie désirant vivement le maintien de la paix, et soupçonnant la France d'agir dans le sens contraire, j'ai voulu, sans délai, appeler l'attention de Votre Excellence sur la sérieuse importance existant pour nous à ce que le cabinet de Pétersbourg ignore complètement les indications qui nous ont été données en dernier lieu par M. Drouyn de Lhuys. La connaissance la plus légère qu'aurait, soit l'Empereur Alexandre, soit le prince Gortschakoff, d'un fait qui indique si clairement l'attitude de la France vis-à-vis de la situation générale de l'Europe, pourrait facilement donner lieu à une démarche ou demande d'explications ici à Paris, et je n'ai pas besoin de m'appesantir sur l'influence qu'exercerait une telle circonstance sur les dispositions de l'Empereur et de son gouvernement à notre égard.

Avant-hier j'ai eu avec M. de Chaudordy un entretien à la suite duquel j'ai été, jusqu'à un certain point, rassuré à l'égard des craintes que j'avais attribuées à M. Drouyn de Lhuys, et dont je viens de faire mention. C'est après cette conversation que j'ai eu l'honneur de mander à Votre Excellence par voie télégraphique¹⁾ que l'on considérait ici l'ouverture des hostilités comme imminente. Cette opinion est en effet encore générale, et, au bal qui a eu lieu avant-hier soir aux Tuileries, bien des personnes du monde politique admettaient la possibilité de l'entrée de l'armée prussienne en Saxe dans les 24 heures. La situation est tellement tendue qu'il semble impossible que la guerre n'éclate pas, et l'on peut même aller jusqu'à dire qu'elle est presque une nécessité pour les trois puissances qui se trouvent en présence.

¹⁾ 30. April 1866.

L'état des finances de l'Autriche ne lui permet pas de supporter indéfiniment les immenses charges que lui impose un état de choses aussi menaçant; la Prusse ne peut parvenir à ses fins que par la violence et quant à l'Italie, M. Nigra me disait, il y a quelques jours à peine, que mieux valait pour elle une guerre malheureuse que la situation présente. »Si nous sommes battus,« me disait M. le Ministre d'Italie, nous serons forcés de renoncer pour de longues années à nos desseins sur la Vénétie; nous pouvons alors opérer sur une large échelle un désarmement, au moyen duquel nous rétablirions nos finances. Il serait impossible, avant d'avoir donné satisfaction aux exigences du parti d'action, d'entrer dans la voie de réformes économiques.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 5. Maj 1866.

---

91. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 4. Mai 1866.

Hvad mener Drouyn om Bismarcks Svar og hvorvidt billiger han den Instrux til Berlin, som De har modtaget med Hagerup. Svar med Telegraph.

Afskrift af Telegram, indleveret i København 4. Maj 1866.

---

92. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 5. Mai 1866.

Mit Telegram af igaar tilbagekaldes efter Deres Rapport. Plessen har i Petersborg ikke med et Ord berørt det i Berlin gjorte Skridt, og Frankrig er intetsteds nævnt eller antydet.

Afskrift af Telegram, indleveret i København 5. Maj 1866.

---

93. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 5. Mai 1866.

Deres Excellence,

Ved min allerærbødigste Indberetning af 22de Februar d. A. Nr. 7 har jeg omtalt en Meddelelse, jeg havde erholdt om en Alliancetractat, der var i Begreb med at afsluttes mellem Preussen og Italien; og ligesom jeg engang senere, nemlig den 23. Marts d. A. under Nr. 10, er kommen tilbage paa denne Gjenstand,¹⁾ saaledes har jeg selvfølgelig ogsaa fremdeles stadig haft min Opmærksomhed henvendt paa Spørgsmaalet om, hvorvidt en saadan Overeenskomst enten alt var tilstede eller kunde ventes at blive afsluttet, samt i bekræftende Fald, paa hvad den maatte indeholde.

Det har vel ikke været mig muligt at erholde nogen bestemt og aldeles paalidelig Oplysning i nogen af disse Henseender, navnlig er det jeg har kunnet erfare ikke indbyrdes overensstemmende; men jeg skal dog ikke undlade at meddele Deres Excellence hvad der er kommen til min Kundskab, da dette, combineret med de Oplysninger, Deres Excellence kan have erholdt ad anden Vei, muligen vil føre til en rigtig Slutning om det virkelige Forhold.

Den første autentiske Antydning om en allerede tilstedeværende Forstaaelse mellem Preussen og Italien har jeg fundet i en Yttring af Grev Bismarck til Baron Plessen under dennes seneste Ophold i Berlin og hvorom Sidstnævnte herfra har meddeelt Deres Excellence Underretning; men denne Yttring behøvede ikke at forudsætte en allerede afsluttet Tractat; og jeg har derfor ikke heri fundet tilstrækkelig Grund til at fæste ubetinget Lid til en Meddelelse, jeg modtog i Begyndelsen af denne Uge og som gik ud paa, at der mellem de tvende Lande bestod en saa vidt gaaende Overeenskomst, at de ikke alene skulde i Fælleddskab operere hver fra sin Side imod Østerrig, men at de indbyrdes

¹⁾ Utrykte (U. A.). Nr. 7 er dateret 23. Februar 1866.

endog vare saaledes bundne, at ikke den ene af dem skulde kunne nedlægge Vaabnene forinden den anden havde opnaaet sit specielle Krigsformaal, saaat altsaa Preussen skulde være forpligtet til at fortsætte Krigen indtil Italien havde erobret Venetien, og Italien indtil Preussen havde annecteret Hertugdømmerne. I denne min Tvivl er jeg bleven bestyrket ved en Meddelelse jeg erholdt igaar, og ifølge hvilken der vel ingen Spørgsmaal kan være om, at der bestaaer en Forstaaelse mellem de tvende omhandlede Magter; men denne Forstaaelse skal ikke være en undertegnet Tractat; og skjøndt Formaalet derfor vel for hver enkelt af Parternes Vedkommende er at fremme hine Combinationer, ere de dog ikke gjensidigen saa ubetinget bundne til hinanden som ovenfor antydet. Saaledes skulde Italien ikke være forpligtet til under alle Omstændigheder at fortsætte Krigen indtil Østerrig og muligen det øvrige Tydskland havde opgivet Modstanden mod Preussens Udvidelsesplaner i det nordlige Tydskland. —

Til hvad jeg igaar har meddeelt om de her besluttede Rustninger, seer jeg mig nødsaget til at knytte følgende Berigtigelser. Det er kun det schlesiske og det posenske Armeecorps, der hver, ved Indkaldelse af det første »Aufgebot« af Landeværnet, bringes op til en Styrke 1002 Mand pr. Bataillon, og disse skulle strax møde. Denne Forholdsregel begrundes i den Omstændighed, at det ved en udbrydende Krig og ved en mulig fjendtlig Besættelse af de paagjældende Provindser, ikke mere vilde være muligt at faae Landeværnsmandskabet indkaldt for disse tvende Armecorps Vedkommende. Derimod udstrækker det besluttede »Kriegsbereitschaft« sig over *hele* den preussiske Armees Cavallerie og Artillerie.

Ifølge den Politik den kongelige Regjering har foreskrevet sig, troer jeg at burde udvise en særegen Tilbageholdenhed med under de nærværende Forhold at søge autentiske Oplysninger om hvad der angaaer de fra de forskjellige Sider

trufne Krigsforberedelser, og derfor ville de Meddelelser jeg kan give herom undertiden, navnlig i Enkelthederne, være noget mindre nøiagtige.

Da jeg har en aldeles paalidelig Leilighed til at befordre nærværende allerærbødigste Indberetning, idet Geheimeconferentsraad Grev Bille Brahe, der imorgen tidlig begiver sig til Danmark over Lübeck, vil medbringe den til denne Stad, vil jeg ikke undlade endnu at omtale en Iagttagelse jeg efterhaanden og navnlig under den nærværende Krise har gjort. Siden Freden til Wien er der hidtil ikkun fra preussisk eller tildeels ogsaa fra østerrigsk samt fra ikke-tydsk Side fremkommet Antydninger om at Danmark ved en endelig Ordning af Hertugdømmernes Forhold muligen kunde vente en Formildelse af hine Fredsvilkaar; men ligeoverfor de Farer som nu true Freden og i Erkjendelse af at disse Farer ere fremkaldte ved de store Dimensioner det slesvig-holsteenske Spørgsmaal har antaget, fremkomme hine Antydninger nu ogsaa fra andre Sider, og flere af mine reent tydske Colleger have i den senere Tid erkjendt, at der med Hensyn til hiint Spørgsmaal, medens Hertugdømmerne endnu hørte til det danske Monarkie, havde hersket stor Vildfarelse i Tydskland, og at naar Spørgsmaalet engang definitivt ordnedes, maatte Danmark erholde nogen Compensation.

Quaade.

Depeche Nr. 24, modtaget 8. Maj 1866.

94. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 6. Mai 1866.

Jeg har modtaget følgende Depesche fra Moltke: Drouyn billiger fuldkommen Instrux til Berlin, raader til at holde paa Slilinen, i intet Tilfælde at tage mindre end Syd for Flensborg, beder om hurtig Meddelelse om Udfaldet af Plessens Besøg hos Bismarck.

Afskrift. Det omtalte Telegram fra Moltke er fra Paris af 5. Maj Kl. 5.45 Efterm.

95. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 7. Mai 1866.

Kjære Vedel,

Da det vilde være en altfor stor Ødselhed med gode Leiligheder, at lade Kjettinge¹⁾ reise samtidigt med Plessen har jeg holdt ham tilbage til imorgen tidlig. Imidlertid er det jeg har at meddele ikke meget, og det kommer formodentlig ligesaa hurtigt om ikke hurtigere til Kbhvn. ad anden Vei end ved dette Brev. . . .

Jeg er ikke ganske i mit Es; derfor kan jeg ikke skrive saa udførligt som jeg ønskede i Svar paa Deres Brev. Men Plessen har lovet mig at forklare Tingen saavel til Dem som til Grev Frijs. Jeg kan altsaa indskrænke mig til, idet jeg takker Dem for Brevets Indhold, at bede Dem være overbeviist om, at jeg aldrig har tænkt mig, at enten De eller Grev Frijs kunde ville træffe en Bestemmelse hvorved jeg med Grund kunde føle mig tilsidesat. Efter hvad De skriver mig og efter hvad ogsaa Grev Frijs har skrevet mig til, har jeg sikkert udtalt mig mindre klart til Dem. Hertil kan jeg kun sige at det gjør mig ondt; ja jeg vilde endog sige, at jeg vilde ønske, jeg slet ikke havde berørt Sagen, dersom jeg ikke nu som Følge deraf, uden at fortjene det, havde faaet to saa gode Breve fra Dem og fra ham.

En Ting maa jeg dog nærmere præcisere; ligesom jeg, naar det ikke var for min fremtidige Stillings Skyld her paa Stedet, virkelig helst saa den hele Ting, hvis der nogensinde skulde blive Noget deraf, gjort af en Anden, saaledes vilde jeg meget nødtigt være alene om den. Der var meget vigtige Hensyn, som talte for, at det gjordes i Kbhvn.; men skulde det gjøres her, vilde det være mig overordentlig kjært og til Nytte for Sagen, at Plessen fortsatte til det Sidste og som den der ledede Sagen. Paa denne Maade blev Tingen gjort

¹⁾ Bud i Udenrigsministeriet.

saa godt som muligt, og jeg fik al den Deel deri som jeg kunde ønske eller forlange. . . .

Helzen¹⁾ er her for sin Svigermoders Øines Skyld. Han har været hos Wagener, og til denne har han sagt, at Molzen er en unzuverlæssiger Lügner. Jeg kan derfor ikke troe, at han egentlig har villet politisere. Det skal han hellerikke have gjort, idet hans og Wageners Samtale, forsaavidt den har havt Politik til Gjenstand, kun har bestaaet i almindelige politiske Raisonnementer.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

96. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 8. Mai 1866.

Plessen maatte selv bringe Sagen paa Bane i sin Samtale med Bismarck, men denne var nu mindre stemt for Forslaget end forrige Gang og fandt endnu Øieblikket ugunstigt. Han syntes forresten at føle sin Stilling stærkere end nogen-sinde før. Plessen har altsaa maattet reise fra Berlin med uforrettet Sag. —

Afskrift af Telegram, indleveret i København 8. Maj 1866.

---

97. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Falbe,
Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 10. Mai 1866.

Jeg har modtaget Deres Indberetning Nr. 46 og billiger fuldstændigt at De har sagt til Hertugen af Grammont at De var uden nogensomhelst Antydning om den kgl. Regerings eventuelle Holdning i Tilfælde af at en Krig maatte udbryde.

¹⁾ Den tidligere Justitsminister i Ministeriet Bluhme.

Vor Stilling under en saadan Eventualitet vil være saa vanskelig at jeg kun kan anbefale Dem den yderste Discretion m. H. t. Deres Ytringer, medens jeg paa den anden Side vil være Dem erkjendelig for alle de Oplysninger De seer Dem istand til at meddele mig. Der kan komme et Moment hvor den kgl. Regering kan see sig kaldet til at tage en afgjørende Beslutning, men indtil da maa den ønske at være aldeles passiv og at holde sig saa fri for ethvert Engagement som muligt. —

Koncept med P. Vedels Haand.

---

98. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 10. Mai 1866.

Efter at have modtaget Baron Plessens Beretning om Udfaldet af det ved ham i Berlin foretagne Skridt, finder jeg at der for Øieblikket ikke kan være andet at gjøre for os end at lade den franske Regering kiende Sagens Stilling og iøvrigt at vente enten at Grev Bismarck finder Anledning til at gienoptage den, eller at Begivenhederne udvikle sig saaledes at andre Combinationer maatte vise sig tilraadelige. I førstnævnte Tilfælde tør jeg gjentage min tidligere Anmodning til Dem om at modtage de Meddelelser som Grev Bismarck kunde ville gjøre til Dem og vil De i saa Henseende betragte de Instructioner der med deres Vidende ere meddeelte Baron Plessen som fremdeles ledende for Dem.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

99. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 10. Mai 1866.

Hoslagt sender jeg Dem Afskrift af den Beretning, som

Baron Plessen efter sin Tilbagekomst hertil har givet mig om sin sidste Samtale med Grev Bismarck, og som jeg beder Dem confidentielt at bringe til Hr. Drouyn de Lhuys' Kundskab. Som De vil see, har den preussiske Minister dennegang været endnu mindre imødekommende end forrige Gang, og Baron Plessen maatte endog bringe Sagen paa Bane, da Grev Bismarck aldeles ikke selv syntes at ville berøre den.

Under disse Omstændigheder er det en Selvfølge, at den kgl. Regjering maa afvente en eventuel Forandring i Grev Bism.'s Stemning og under alle Omstændigheder vil Baron Plessen ikke vende tilbage til Berlin, hvor hans længere Ophold kun kunde give Anledning til Formodninger, som det er magtpaaliggende at undgaae. Gjenoptages Sagen, vil den altsaa enten blive ført i Berlin af K.herre Quaade alene, eller den overføres hertil og forhandles af mig med Hr. v. Heydebrand. Jeg tør haabe, at Hr. Drouyn de Lhuys billiger den Maade, paa hvilken vi have handlet, og den Uro, som han efter Deres sidste Rapport synes et Øieblik at have havt for, at vi skulde opfatte Frankrigs Stilling anderledes til Sagen end den virkelig er, eller at vi maaskee ikke tilfulde havde bevaret den nødvendige Discretion i denne delicate Sag, vil forlængst være fjærnet ved de Breve, som han senere har modtaget fra Hr. Dotézac, og maa yderligere beroliges ved Baron Plessens tvende Rapporter. Jeg behøver ikke at sige Dem, hvor erkjendtlig den kgl. Regjering vil være for de yderligere Antydninger, som man fra fransk Side vil give os, og selv om det hele Forslag ikke fører til noget Resultat, anseer jeg det dog for at være af stor Vigtighed for Fremtiden, at den franske Regjering — om end kun med Vaersomhed — i Virkeligheden har begyndt at engagere sin moralske Ansvarlighed overfor os ved at ville lede vore Skridt. Det vil De vistnok vurdere ligesaa fuldstændigt som jeg og vide saavidt muligt at føre den franske Udenrigsminister videre paa denne Vei. —

Afskrift. — Afskrift af Plessens Beretning findes ikke i Gesandtskabsarkivet.

100. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 12. Mai 1866.

Kjære Vedel,

Jeg maa opsætte til en anden Leilighed, at besvare den største Deel af Deres Brev af Torsdag¹⁾. Men den sidste Deel deraf, der er en Gjentagelse af et Spørgsmaal i et tidligere Brev, og som jeg dengang har glemt at besvare, maa jeg strax besvare. Af de to nævnte Personer, har jeg først gjort Bekjendtskab med den ene i et Middagsselskab den 7de Febr. d. A., og siden har jeg kun seet ham eengang. Han hører ikke til hvad man med det technische Navn kalder »Selskabet«. Jeg har gjerne gjort hans Bekjendtskab, og hans Mine til mig, da jeg gjorde hans Bekjendtskab, gjen-gjældte fuldstændigt den som jeg satte op for at vise min Tilfredshed; men jeg har senere ikkun seet ham paa tredie Sted, og, som sagt, kun een Gang. Anledning til for mit Vedkommende at gjøre ham Avancer var der ikke, og det saamegetmindre som han muligvis kunde troe at jeg kom forat modvirke en vis anden Persons Bagtalelse af min Person. Han er forresten, skjøndt unægtelig en Størrelse og maaskee i en vis Forstand i enkelte Tilfælde en farlig Størrelse, dog paa ingen Maade det man gjør ham til hjemme hos os. Han bruges ved Leiligheder, og bruger maaskee ogsaa undertiden, men han er langt fra saameget Prophet i Hjemmet som i Udlandet. — Han har aldrig talt til mig om den Gjenstand De nævner. Den anden Person, som De omtaler, har derimod ofte gjort det. Men hvergang han har gjort det, har jeg strax indberettet derom og indberettet saaat sige Ord til andet af hvad han har sagt.

Nu beder jeg Dem eftersee mine Rapporter; saa vil De maaskee i den af 17de Nov. f. A. Nr. 17²⁾ finde meddeelt No-

¹⁾ Det nævnte Brev synes ikke at være bevaret, hvorfor adskilligt i dette Brev er uklart.

²⁾ Trykt S. 84—86.

get, der kunde betegnes med det franske Udtryk De benytter i Deres Brevs næstsidste §; vort Sprog har intet Udtryk derfor; men naar De saa kommer til Nr. 2 af 12te Januar¹⁾, saa vil De see, at baade Ministeriet og jeg have havt Ret i Intet at gjøre i Anledning af hvad der er bleven sagt til mig efter Nr. 17; og siden den 12te Jan. er den omhandlede Sag ikke med et eneste Ord bleven omtalt for mig af den Person, jeg her sigter til. Den anden Person vil De have seet, at jeg ikke har kjendt før den 7de Februar. Jeg har jo vel af og til seet hiin Person siden den 12te Jan., navnlig i Anledning af Levy og Petersen, og ved disse Leiligheder er jeg kommen ind paa Forholdet til Østerrig, og her var jo vistnok en Leilighed for mig til at gaae videre; men saa vilde det kunnet udlægges som om det var mig der havde gjort, hvad nu Andre siges at skulle have gjort. Forresten maa jeg sige, at saaledes som jeg kjender den første af de Personer De nævner, saa kan det Klatsch De omtaler, ikke komme fra ham. Hvorfor skulde han lyve her? Men det kan godt komme fra Andre.

Det være nu som det vil; i ethvert Tilfælde troer jeg nu at kunne udtale, at hvad der er skeet eller ikke er skeet, netop er det bedste. Siden den 12te Jan. er der skeet mærkelige Ting. Dengang var der ikke Mange som troede, at Østerrig vilde vise Tænder saaledes som det har gjort det. I Slutningen af Febr. blev ogsaa jeg aldeles overstemt[!]. Men naar De kaster et Blik tilbage paa Situationen saaledes som den siden den Tid har udviklet sig, saa troer jeg De vil »im Grossen og Ganzen« give mig Ret i at jeg, forsaavidt angaaer Forholdet mellem de to Store ligeoverfor det bevidste Spørgsmaal, navnlig dette Forholds Udvikling, i Grunden gjerne lige siden den 12te Jan. kunde have ladet være at skrive politiske Rapporter. Jeg troer vi kunne være glade ved at faae Lov til at sidde i Ro paa Galleriet; og jeg troer ikke dette bliver værre for os, naar Enden kommer. Lad os nu blot see at faae vore Penge.

¹⁾ Trykt S. 101—105.

Molzen er indtruffen her iforgaars. Han laver sig sagtens til paa alle Maader og i alle Retninger. Endnu veed jeg ikke om han har seet Nogen; men jeg skal ikke tabe ham af Sigte, naar jeg blot nogenlunde kan faae Øie paa ham.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

101. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 13. Mai 1866.

. . . Rigsdagen endte igaarftes og vedkommende Opponenten »Tscherning og Adjutant« sagdes i Thinget at ville afreise med det Allerførste for at sætte Himmel og Jord i Bevægelse; var de ydre Forhold ikke saa betænkelige eller mislige, troer jeg egentlig at Folket fornuftigst lodes heelt roligt fra den anden Side, thi jeg er overbeviist om, at en øieblikkelig Seier for Tscherningianere og Grundtvigianere vilde grundigst kurere for denne Syge i en længere Tid.

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

102. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør P. Vedel.

Berlin, 17. Mai 1866.

Kjære Vedel,

Tak for Deres Brev af Torsdag som har krydset nogle Meddelelser fra mig der, foruden at berøre den Gjenstand De omtaler, ogsaa angaae nogle Spørgsmaal, De tidligere har forelagt mig. . . .

Thile spurgte mig . . . om det var sandt at vi rustede i Jylland. Hertil svarede jeg, at det var mig aldeles ubekjendt; men vor Armee var bleven opløst og skulde nu atter organiseres, hvortil kom at der havde maattet voteres et nyt Budget; deraf kom formodentlig hiint Rygte.

Jeg har imidlertid Grund til at troe, at det kommer fra Molzen; han har jo bagtalt Alle og navnlig ogsaa Regjerin-

gen i lang Tid, og nu siden det lader til at han ikke kan faae fat paa Wagner, er han jo gaaet til B. selv. Det skulde være mig en stor Fornøielse, om jeg kunde nappe ham paa dette Punkt. Jeg veed forresten endnu ikke om B. har seet ham.

. . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

103. Udenrigsminister Grev Frijs til Generalmajor Raasløff,
Gesandt i Washington.

Kjøbenhavn, 18. Mai 1866.

Jeg har modtaget Deres Indberetninger om den vestind. Sag indtil Nr. 22 incl. og jeg takker Dem for den fortsatte Iver og Takt hvormed De behandler denne vanskelige Sag og for den Omhyggelighed, hvormed De meddeler mig et hvert Datum til dens Bedømmelse.

Mere end nogensinde maa jeg imidlertid nu fastholde min Overbevisning om Nødvendigheden af, ikke for Øieblikket at føre denne Sag til en Afslutning. Af de Grunde herfor, som jeg tidligere har meddelt Dem, er nu Hensynet til vore finansielle Forhandlinger angaaende Hertugdømmernes Forpligtelser efter Fredstractaten vistnok ikke længere tilstede, da disse Forhandlinger have ført til et Resultat. Ligeledes synes de tidligere Forviklinger mellem Frankrig og Nordamerica i Anledning af det mexicanske Spørgsmaal at være nogenlunde udjævnede. Men endnu staaer tilbage den Vanskelighed for et Salg, der ligger i den Maade, paa hvilken Colonialmagterne vilde opfatte et saadant Skridt fra vor Side, og i saa Henseende er det Frankrigs og tildels Englands Misfornøielse, som jeg troer især under nærværende Omstændigheder at burde tage et væsentligt Hensyn til. Ville disse Magter ansee deres Interesser i væsentligere Grad berørte ved et Salg af Øerne til

America? Vilde de have nogensomhelst Ret til at klage over et saadant eventuelt Skridt af os? Maae vi befrygte, at de kunde lade os lide under deres Uvillie dersom vi uden Hensyn til dem disponere paa den paatænkte Maade over Øerne? Alle disse tre Spørgsmaal maa jeg destoværre besvare bekræftende.

Efter den Maade, hvorpaa den herværende franske og engelske Gesandt have interPELLeret mig om, hvorvidt de Rygter vare begrundede, som længe havde omtalt et Salg til America som forestaaende, er det utvivlsoomt, at Vestmagterne lægge stor Vægt paa Sagen og ikke blot paa Grund af den øieblikkelige Spænding, der da fandt Sted, men ogsaa fordi det hele vestindiske Colonialsystem vilde meget stærkt berøres ved et nordamericansk Etablissement i Centrummet af de europæiske Besiddelser. Colonialmagterne savne dernæst ikke vigtige Betragtninger, hvorpaa de kunne støtte den Fordring, at vi ikke bør ansee deres Interesser som et os uvedkommende Moment i vor Bestemmelse. Hvor rigtigt det nemlig end i privatretlige Forhold er, at Eiendomsretten indbefatter Retten til med fuld Frihed at kunne disponere over Tingen ved at sælge og overdrage den til Andre, saa er det dog ubestrideligt, at denne Grundsætning ikke er anerkjendt eller kan anerkjendes i samme Omfang i Folkeretten. Medens i private Forhold en Eier ikke i Almindelighed kan modsætte sig, at hans Nabo sælger sin Eiendom, fordi han ikke mindre ligeoverfor den nye Kjøber end ligeoverfor den tidligere Eier vil finde al fornøden Beskyttelse i den bestaaende Retsorden, mangler netop en saadan Sikkerhed i folkeretlige Forhold, og en Overdragelse af Land vil i høj Grad kunne udsætte andre Magter for Farer, enten ved at Ligevægten i Magtforholdene i det Hele forrykkes eller ved at i alt Fald en local Fare opstaaer. Dette kan ikke fordølges netop at være Tilfældet naar vi sælge vore Antiller til Nordamerica. Men til denne almindelige Betragtning knytte sig andre af mere positiv Natur. Jeg vil ikke videre berøre, at

England maaskee vil støtte sig paa en mindre heldigt ført Samtale mellem Grev Russell og General Bülow for at paa-staae, at den kgl. Regjering har bundet sig ved et positivt Løfte til ikke uden Englands Samtykke at sælge Øerne til America, thi enhver Misforstaaelse i saa Henseende maa i alt Fald være fjærnet ved en senere Note fra General Bülow, i hvilken han nærmere præciserer sine Ord. Men vigtigere er det, at det efter omhyggelige Undersøgelser i Geheimearchivets Papirer viser sig, at vi ved Erhvervelsen af St. Croix i 1733 tractatmæssigt have forpligtet os til ikke at sælge denne Ø til nogen anden Magt uden først at have tilbudt den til Frankrig, som har forbeholdt sig i saa Tilfælde at erhverve den for den efter nuværende Forhold aldeles nominelle Priis, som i 1733 gaves for den. Denne tractatmæssige Forpligtelse er ingensinde senere ophævet, men tvertimod paany optaget i Handelstractaten af 23. Aug. 1742 Art. 42, som endnu staaer ved Magt og udtrykkeligen i vor seneste Handelstractat med Frankrig af 9. Febr. 1842 erklæres for at være den endnu bestaaende Handelstractat.

Jeg vil ikke absolut benægte, at under visse gunstige Omstændigheder kunde den kgl. Regjering maaskee uden stor Fare tilsidesætte idetmindste m. H. t. St. Thomas og St. Jan de ovennævnte Hensyn og lade det komme an paa, om nogen europæisk Magt for et saadant fait accompli vilde risikere en alvorlig Conflict med Nordamerica, eller forsøge paa at lade os undgælde for vor Ligeegyldighed for de europæiske Interesser i Vestindien. Men hvad Betydning end dette Raisonnement ellers kan have, vilde jeg dog ansee det for aldeles uforsvarligt i dette Øieblik at handle efter det, da Spørgsmaalet om Hertugdømmernes Skjæbne meget snart kan foreligge til Afgjørelse, og da vi med yderste Omhu bør undgaae Alt, der kan skade vore Udsigter til muligviis at faae Wienerfredens Bestemmelser modificerede paa en saadan Maade, at vor politiske Tilværelse ikke fremdeles ud-sættes ved at Als og Dybbøl befinde sig i Fremmedes Hæn-

der. Det er netop Vestmagterne, og navnlig Frankrig, som i denne Henseende kunne og maaskee ville lægge deres Indflydelse til en vis Grad i Vægtskaalen for os, og uden at jeg miskjender, at det nærmest er deres egne politiske Interesser og almindelige Hensyn, der efter Omstændighederne ville kunne bestemme dem til en saadan for os gunstig Action, saa tør jeg dog heller ikke glemme, at en vis Velvillie og Overbeviisningen om, at Danmark ikke vil handle fjendtligt mod Vestmagterne navnlig Frankrig, udøver sin Indflydelse paa den Interesse, vi kunne vente at finde.

Mit Resultat er derfor det, at vi for Tiden bør holde Sagens Afgjørelse hen. Naar Hertugdømmernes Skjæbne er afgjort, ville vi staae friere i vore Beslutninger om enten at søge at erhverve Vestmagternes foregaaende Acquiescens til et Salg eller idetmindste for St. Thomas og St. Jans Vedkommende at fritage os selv for alle videre Hensyn til andre end vore egne Interesser. Americas Ønske om at erhverve Øerne vil neppe blive mindre ved at man venter, og navnlig St. Thomas' Værdi vil sandsynligviis hvert Aar stige. En Udsættelse vil derfor heller ikke i denne Henseende være til vor Skade. Hvad vi derimod maae være opmærksomme paa, er, at America ikke fatter Mistro til os, saa at en senere Overenskomst, naar Omstændighederne blive gunstigere, vanskeliggjøres ved at Forhandlingerne nu afbrydes, samt at den ikke opgivne Tanke om et senere Salg til America hemmeligholdes, da vi ellers maae befrygte en formel Protest fra Colonialmagterne, der vilde gjøre en tilkommende Disposition betydeligt vanskeligere for os.

De kjender nu, Hr. General, min hele Tanke om Sagen, og vil vide med Deres sædvanlige Kjendskab til americanske Forhold at udføre den paa den mest passende Maade. Hvad det mest kommer an paa for Dem, er at bringe Sagen til at hvile uden at den dog opgives. Congressens forestaaende Slutning, Nødvendigheden for Dem af en mundtlig Conference med den kgl. Regjering, Hensigtsmæssigheden af at

Captn. Fox' mulige Besøg her i Sommerens Løb benyttes til (foreløbig) Behandling af Spørgsmaalet, osv., ville muligviis afgive tilstrækkelige Paaskud for en Standsning, thi det er mig ikke klart, om det er raadeligt at meddele Hr. Seward vore virkelige Betæneligheder, navnlig det *almindelige* Hensyn til Vestmagternes Interesser (jeg modsætter dette det *særlige* Hensyn, som Hertugdømmernes Spørgsmaal for Øieblikket paalægger os). Jeg vil imidlertid i denne Henseende ikke binde Dem, thi De alene er istand til at bedømme, hvor langt De kan og bør gaae i Deres Confidencer desangaaende til Hr. Seward, men hvad De navnlig vil rette Deres Bestræbelser paa, er, som jeg ovenfor har bemærket, at Nord-america ikke fatter Mistro til os og maaskee tænker paa ved given Leilighed ved Hjælp af mindre loyale Midler at erhverve en Besiddelse, hvorpaa det sætter Priis. —

Afskrift.

104. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 18. Mai 1866.

Deres Excellence,

Siden den oprindelig ved det slesvigholsteenske Spørgsmaal fremkaldte Spænding mellem Preussen og Østerrig er begyndt at træde tydeligere frem, har der, som Deres Excellence vil have iagttaget, gjentagne Gange været Tale om Forandringer i det preussiske Ministerium, enten i den ene eller i den anden Retning. Det er ikke let at komme til klar Kundskab om hvad der ligger til Grund for saadan Tale, der ofte ikkun beroer paa Rygter, og løst henkastede Gisninger; en saadan Kundskab kunde hellerikke i sine Enkeltheder frembyde Interesse for den kongelige Regjering, uden forsaavidt man derpaa kunde bygge Slutninger med Hensyn til en Fortsættelse eller en Afbrydelse af det System den preus-

siske Regjering hidtil har fulgt; og jeg har derfor troet at kunne undlade i mine allerærbødigste Indberetninger at gaae nærmere ind paa hine Rygter, indskrænkende mig til, paa de Tider da de vare i Omløb, at constatere, at Grev Bismarcks Stilling var urokket, eller at hans Indflydelse hos Kongen endnu bestandig var den samme, og at saaledes ingen Forandring eller Afbrydelse kunde ventes i hiint System. I denne Henseende tillader jeg mig at henvise til mine allerærbødigste Indberetninger af dette Aar Nr. 11, 14, 15, 16 og 18.¹⁾

Nu troer jeg imidlertid i Fortrolighed at burde gjøre Deres Excellence opmærksom paa at Grev Bismarcks Stilling langt fra forekommer mig at være saa sikker, som den tidligere har været.

[Nærmere Motivering heraf.]

Grev Bismarck sagde mig nylig, ligesom tidligere til Baron Plessen, at hvis Krigen udbrød, var det hans Mening, at Hertugdømmerne skulde besættes af neutrale tyske Tropper.

Jeg har Grund til at troe, at Kongen af Preussen endnu ikke har stadfæstet den italienske Tractat, der efter hvad der fra en enkelt Side siges mig, først skal være bleven undertegnet den 12te d. M. Det bekræftes at dens Indhold er som i min allerærbødigste Indberetning Nr. 24²⁾ angivet, og der tilføies, at den ogsaa indeholder en Bestemmelse, hvorefter Preussen først skal være forpligtet til at paaføre Østerrig Krig 3 Uger efterat Krigen er begyndt mellem dette Land og Italien.

I de sidste Dage har Tilstanden været noget fredeligere; der er ingen forværende Symptomer kommet for Dagen, og derfor har ogsaa Børsen været bedre. Meningerne om Conflictens forestaaende Løsning, navnlig om de neutrale Magters Bestræbelsers Fremgang enten for en Congres eller for paa en anden Maade at forebygge et Brud, ere endnu saa

¹⁾ Utrykte (U. A.).

²⁾ Trykt som Nr. 93.

deelte, at jeg ikke seer mig istand til at udtale nogen Dom i saa Henseende; jeg skal kun bemærke, at jeg fra Grev Bismarcks Yttringer til mig i min sidste Samtale med ham, ikkun har kunnet slutte til Krig; men af hvad jeg i Begyndelsen af nærværende allerærbødigste Indberetning har anført, vil Deres Excellence kunne skjønne, at disse Yttringer alene dog ikke have været afgjørende for mig.

Quaade.

Denne Beretning, Nr. 27, er modtaget 22. Maj 1866.

---

105. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 18. Mai 1866.

Deres Excellence,

Den i min allerærbødigste Indberetning Nr. 27 omhandlede Samtale med Grev Bismarck fandt Sted iforgaars Aftes ifølge min Begjæring og var væsentlig foranlediget ved mit Ønske om at erfare noget Nærmere om Motiverne for Minister-Præsidentens Holdning under hans Samtale med den kongelige Gesandt i Petersborg, Baron Plessen, paa dens sidste Gjennemreise gennem Berlin. Til at erholde nogen Oplysning i denne Henseende, udenat jeg selv behøvede at tage Initiativet dertil, forekom det i hiin Indberetning omhandlede Rygte mig at frembyde en beqvem Leilighed.

Minister-Præsidenten gik ogsaa selv aldeles uopfordret ind paa at forklare, hvorfor han ikke havde fundet det nærværende Øieblik skikket til at antage det ham gennem Baron Plessen gjorte Tilbud. Han var, sagde han, saaledes som han tidligere gjentagne Gange havde yttret baade for mig og for Andre, navnlig ogsaa for franske Regjeringsmænd, villig til, og havde stedse været villig til at tilbagegive Danmark den Deel af Slesvig, hvis Befolkning selv maatte foretrække at høre til Danmark fremfor at staa under tydsk Herre-

dømme, alene med den Indskrækning der paabødes Preussen ved de militaire Hensyn, dette Land maatte tage. Preussen tabte Intet herved; thi om det havde nogle Hundrede Tusinde Indvaanere eller Skatteydere, eller nogle Bailloner meer eller mindre betød Intet i Sammenligning med den Fordeel at staae paa en god Fod med Danmark og, tilføiede han, med Sverrig.

Her maa jeg, inden at gaae videre, bemærke, at Tilføielserne »med Sverrig« efter min Mening udelukkende er foranlediget ved, at min svenske Collega ofte har taget Initiativet til med Grev Bismarck at tale om Tilbagegivelsen af Nord-slesvig, som en Eventualitet der er i reen svensk Interesse, da sidstnævnte Land ikke mindre end Danmark maa frygte en Fortydskning af den danske Halvø.

Naar dette forholder sig saaledes, fortsatte Minister-Præsidenten, bliver det idetmindste foreløbig bedst for Sagens Fremme, at den overlades til sin egen naturlige Gang, og navnlig ikke paavirkes i nogen Retning af Preussen og Danmark i Forening. Danmark behøver ikke nu at yde et Vederlag for det som det dog vil ligge i Preussens Interesse at give; og af samme Grund har Preussen nu ingen Anledning til at forlange et Vederlag; ja det vilde endog være misligt for den preussiske Regjering at betinge sig det Vederlag som tilbydes; thi man kan ikke skjule for sig selv, at den offentlige Mening saavel i Preussen som i Tydskland langt fra er denne Regjering gunstig; og hvilket Indtryk vilde det da ikke gjøre paa den offentlige Mening, hvormeget vilde ikke de som nu benytte denne imod den preussiske Regjering vinde i Styrke, dersom Preussen indgik en Alliance med Danmark, og det med en deelvis Tilbagegivelse af Slesvig til Gjenstand? Dette, sagde Grev Bismarck, er Grunden til at jeg ikke for Tiden har kunnet gaae ind paa de gjorte Tilbud. Men den Tid kan komme, da den preussiske Regjering enten er saa stærk, at den ikke længer behøver at tage Hensyn til den offentlige Mening, eller i den Grad faaer den

offentlige Mening imod sig, at den ikke taber Noget ved at trodse den, eller maaskee endogsaa i andre Henseender lider saadanne Tab, at Danmarks Bistand bliver den af stor Betydning, hvilket navnlig vilde være Tilfældet, naar Preussen ikke kunde stole paa den italienske Flaade: Disse Eventualiteter er det der maae haves for Øie; naar een af dem indtræder, vil Tiden til et Arrangement som det omhandlede være tilstede.

Minister-Præsidenten gik derpaa over til at tale om hvor stor en Deel af Slesvig der vilde kunne tilbagegives Danmark. I denne Henseende yttrede han sig i det Hele ganske som i sine tidligere Samtaler med mig om samme Gjenstand. Dog omtalte han ikke Als og Sundewit; derimod gjen tog han hvad han tidligere har sagt om Flensborg. Denne By, sagde han, ansee vi for tydsk, og dens Indvaanere ville følge Sydslesvig; ja man kan endog sige om en stor Deel af Befolkningen Nord for Flensborg, at denne, om end af dansk Nationalitet, dog naar Flensborg gaaer Syd paa ville følge det. »Men for mit Vedkommende«, tilføiede han, »kommer Alt an paa Befolkningens Ønske. Naar Landdagen (:sic:) kommer sammen, vil man jo have en Maalestok for disse Ønsker, og da skal jeg altid være rede til at fremme dem«.

Deres Excellence vil bemærke, at Grev Bismarck ved nærværende Leilighed betegner Stændersamlingen som det Organ, hvorigjennem Befolkningens Ønsker skulde blive bekjendte, medens han i sine tidligere Samtaler ikke udtrykkelig har angivet noget saadant Organ. Iøvrigt var Alt hvad Minister-Præsidenten ved denne Leilighed yttrede dels overhovedet om sin egen Beredvillighed til en Tilbagegivelse af Nordslesvig og dels om Omfanget for en saadan Tilbagegivelse ikkun en Gjentakelse af hvad han ved tidligere Leiligheder havde sagt mig om samme Gjenstand.

Der forekommer mig ingen Anledning at være til at tvivle paa den Grund, Grev Bismarck, efter det Ovenanførte, selv

har givet for ikke at være gaaet ind paa de ham gjorte Forslag. Maaskee har han havt flere Grunde, som han ikke har villet nævne for mig. Han kan saaledes have været uvillig til at forelægge Kongen af Preussen en Overeenskomst med Danmark paa det af os foreslaaede Grundlag, og isærdeleshed have frygtet for Følgerne heraf i nærværende Øieblik, da han i Hans Majestæts umiddelbare Omgivelse har flere Modstandere end nogensinde; muligen har han ogsaa frygtet en Beskyldning for at have været den Første til at begaae et ligefremt Brud paa Gastein-Overeenskomsten; og endelig kan det maaskee tænkes, at han har villet holde Preussens Besiddelsesstand i Hertugdømmerne urørt for det altid mulige Tilfælde, at den nuværende Krise skulde føre til en Congres.

Det er jo vistnok saa, at den af os paatænkte Overeenskomst idetmindste foreløbig skulde være en hemmelig Overeenskomst; men dette fjerner formeentlig hverken den af Grev Bismarck selv anførte Hindring eller de yderligere Betæneligheder jeg har antaget at han muligen kunde have. Thi jeg troer deels af almindelige Grunde og deels i Betragtning af den meget isolerede Stilling, Grev Bismarck for Tiden indtager, ikke at det vilde være muligt at holde en saadan Overeenskomst hemmelig.

Som et i mine Tanker ikke forkasteligt Beviis paa, at den mig af Grev Bismarck givne Forklaring virkelig er den rette, har jeg endnu slutteligen at anføre følgende Ord som Hans Excellence, da vor Samtale næsten var tilende, henvendte til mig: »Dersom«, sagde han, idet han rakte sig over Skriverbordet, hvorved han sad, meget nær henimod mig, »dersom man kunde slutte en Overeenskomst hvoraf Intet blev nedskrevet«. — Maaskee var dette en Avance til mig; men ifølge de Instructioner hvormed Baron Plessen har været forsynet og som ved nærværende Leilighed ogsaa maatte være gjældende for mig, kunde jeg, endog afseet fra om jeg ellers i og for sig vilde have anseet det tilraadeligt, ikke følge ham vi-

dere paa den saaledes betegnede Vei; og jeg indskrænkede mig derfor til at bemærke, at efter hvad Hans Excellence havde udtalt, kunde ogsaa jeg erkjende, at det var bedst at vente; imidlertid kjendte han nu den danske Regjerings Tanker.

Jeg skal endnu tillade mig udtrykkeligen at fremhæve, at ligesom den heromhandlede Samtale ikke directe er bleven provoceret af mig, men derimod er bleven indledet af Minister-Præsidenten selv efter den Anledning som det i min allerærbødigste Indberetning Nr. 27 Anførte ganske naturligt gav ham, saaledes har jeg under denne Samtale stadigen havt for Øie at holde den kongelige Regjering fri for ethver-somhelst Baand, der ikke allerede tidligere var tilstede. —

Quaade.

Depeche Nr. 28. Modtaget 22. Maj 1866.

---

106. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortroligt.

Berlin, 18. Mai 1866.

Kjære Frijs,

Til at søge en Samtale med Grev Bismarck har jeg foruden de i mine officielle Rapporter anførte Motiver, ogsaa havt den Bevæggrund, at see at erfare hvorledes han stillede sig i Forhold til Molzen. Denne var her, og jeg havde hørt, at Wagener ikke vilde have med ham at bestille; men jeg indsaar godt at dette ikke vilde afskrække ham, men at han derimod maaskee just derfor vilde gaae lige til Bismarck. Heri havde jeg hellerikke taget fejl; thi da jeg trak min Aviscoupon frem og viiste den til Bismarck, dreiede denne sig om paa Stolen og sagde: »Ach Molzen! Ja er ist wieder hier; er hat mir geschrieben, ich weiss aber noch nicht ob ich ihn sehen werde.« Da jeg allerede en Gang har advaret Bismarck, fandt jeg ingen Anledning til ved denne

Leilighed at gjentage min Advarsel, idet jeg indskrænkede mig til at fremhæve det Uheldige og for os Ulykkelige i, at saamange forskjellige, uansvarlige Personer, deels maaskee i meget patriotiske Hensigter men deels ogsaa i andre Hensigter reise omkring og saavel forsætlig som uforsætlig skade den danske Regjering. Hertil svarede Grev Bismarck at han vidste meget god Besked med vore Forhold, og havde fuld Tillid til den danske Regjering, saaat hiin Virksomhed ganske var spildt paa ham. Han holdt derpaa en meget stor Lovtale over Dem, og tilføiede, at vi altid vilde kunne være sikkre paa hans Understøttelse i de Tilfælde hvor den var os fornøden og mulig for ham. Jeg kan hertil føie, at hans Underordnede have sagt mig, at han har givet dem en staaende Ordre til stedse at vise sig saa coulante som muligt imod os.

Efterat have sagt Ovenanførte, yttrede Bismarck med Hensyn til Aviscouponen, at dens Indhold ligesaavel kunde skrive sig fra Blixen som fra Molzen; og han gav mig da Bekræftelse paa, at Blixen ikke havde seet ham, men at han efter hans Afreise herfra havde skrevet ham til fra Sverrig.¹⁾ Han vidste ikke, om han selv havde svaret derpaa, da han fik en saa uhyre Masse Breve, men det havde været hans Hensigt, og hvis det ikke var skeet, saa beklagede han det. Han sagde mig ikke hvad Blixen havde villet ham. Jeg troer vel at Bismarck har meget tilovers for Blixen; men jeg veed, at Kongen af Preussen ikke ynder denne, og Bismarck tager sig vistnok derfor iagt for at give sig Skin af at have med ham at gjøre, især i denne Tid. Dersom jeg erfarer, at Bismarck har seet Molzen, skal jeg see at faae at vide, hvad Sidstnævnte har villet og da handle eller ikke handle efter Omstændighederne, men det kan være at det lykkes Molzen at bide sig fast ved en ny Mellemand, efterat Wagener nu ikke længer vil see ham, og da vil jeg maaskee ikke længer kunne beholde ham i Sigte. Imidlertid vil jeg ialfald kunne

¹⁾ Sml. Danske Magazin 6. Rk. II, 368 f., 386—87.

vide om han er her eller ikke. — Man gjør sig ingen Forestilling om den Forfølgelse som Bismarck er Gjenstand for; og jeg er bange for, at hvis han ikke har umenneskeligt Held eller umenneskelige Egenskaber, saa kan han ikke staae længe.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

107. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 25. Mai 1866.

... Af mit Telegr.¹⁾*) vil De have seet, at vor »Vielgereiste« nu udvider sin Virksomhed til Paris. Naar Guldenchrone . . . reiser, skal jeg nærmere meddele, hvad jeg har erfaret om ovennævnte notable Person, saavel som ogsaa om hans Pendant H[ansen], der har været her i nogle Dage og nu vilde reise i Eftermiddag. Jeg troer M. er reist imorges; men det vilde jo have været meget pikant, om en eller anden uventet Forhindring for den ene af dem havde bevirket, at de vare komne til at reise samtidigt. Forresten har H. sagt mig, at han to Gange har viist M. under den Linden. Les beaux esprits se rencontrent. Men jeg maa dog bemærke, at jeg sætter H. langt over M. Han er dog idetmindste disciplinert. . . .

G. Quaade.

Man er her temmelig sikker paa, at Congressen, det vil sige Conferencen kommer istand. Ellers intet Nyt.

P. Vedels Privatpapirer.

---

*) Jeg har skrevet foreløbigt til Moltke idag; og skal imorgen skrive yderligere med en sikker Leilighed som tilbyder sig.

¹⁾ Telegram fra Quaade ^{22/5} (Koncept): Jeg har idag telegraferet til Paris: Moltzen skal idag være reist til Paris. Vil sikkert søge at see Kaiseren.

108. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 26. Mai 1866.

Baron Nicolay har spurgt mig om jeg havde Noget til Kbhvn. Men da jeg skrev igaar og der siden Intet er passeret, hvortil kommer, at Guldencrone jo sandsynligviis vil kunne reise en af Dagene, har jeg egentlig Ingenting at skrive. Imidlertid vil jeg dog ikke lade ham reise tomhændet. Jeg medgiver ham derfor dette Brev, og forat dette ikke skal blive aldeles indholdsløst, vil jeg her foreløbig meddele at jeg idag med en sikker Leilighed til Paris sender Moltke et temmelig udførligt Brev om Molzen, hvorved jeg i Korthed meddeler ham alt hvad jeg selv ved om Personen og om hvad Personen vil. Moltke maa da selv afgjøre om og hvad der er at gjøre for ham. Maaskee vil han finde det rigtigst Intet at gjøre, maaskee kan han Intet gjøre. Det vender sig indeni mig hvergang jeg kommer i Berøring med eller hører om disse Underjordiske; men der er Meget som taler for ikke at gjøre store Ting for dem. Forresten var M. ikke reist endnu igaar Aftes, men der kan vel ingen Tvivl være om at han er reist idag.

Jeg vil allerede tilføie her, at Hansen har seet Bismarck. Han viiste mig dennes Kort med Paategningen »heute Abend 8¹/₂«. Det var Onsdag Aften.

Jeg havde sagt Hansen, som, efter hvad han sagde mig og efter hvad Moltke pr. Telegraf bekræftede, var gaaet hertil efter Aftale med en fransk Person samt med Moltkes Vidende, at jeg efter Omstændighederne maatte forbeholde mig at sige Bismarck Beskeed om ham; men da han, som sagt, er kommen hertil efter fransk Aftale og altsaa er at ansee som en Slags fransk Agent, har jeg ikke talt til Bismarck om ham. Hovedsagen er jo at denne er advaret, og det er han saavel hvad Hansen som hvad Molzen angaaer. Herefter kan han jo gjøre hvad han vil.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

109. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Fredag. [1866 Foraar.]

Kjære Kammerherre.

. . . Det troes for sikkert i Berlin at vi, i Tilfælde af at det gaaer Preussen mindre godt, skulde ville gribe Leiligheden til at falde over det — derfor er Düppel og Als stærkt besat. Herregud, at troe os saa iltre og begiærlige efter at slaaes! . . .

P. Vedel.

110. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Direktør
P. Vedel.

Wien, 28. Mai 1866.

Kjære Directeur.

. . . Det gjør mig ondt af Deres forrige Brev at see, at man endnu i Regjeringen har saa liden Tillid til Østerrigs gode Stemning. Jeg kan ikke betragte Gr. Mensds. Ytringer som *løse*, og jeg troer at hvad der synes »*løst*« kan *befæstes* ved den Maade, hvorpaa det besvares og optages, men jeg er jo *lænkebunden* ved Ministeriets ikke milde Tilretteviisninger og tør neppe engang i Fortrolighed yttre mig til ham om hvad jeg anseer for nyttigt og gavnligt, ja muligt at gennemføre, ligesom Forsøgene i den Retning ialfald ere *aldeles uskadelige*, saalænge de skee i Fortrolighed fra min Side. . . .

Jeg sender mine Rapporter herefter over Frankfurt, saaat de ikke komme over preussisk Gebeet. Iøvrigt har jeg ikke bemærket at vor Correspondance aabnes paa Veien. . . .

C. Falbe.

P. Vedels Privatpapirer.

III. Udenrigsminister Grev Frijs til General Bülow, Gesandt
i London.
Confidentielle.

Monsieur le Général.

Copenhagen, 5 juin 1866.

Vous vous rappelez les paroles avec lesquelles le comte Russell accompagna la proposition que de concert avec les autres puissances il mit en avant dans la séance du 28 mai des conférences de Londres:¹⁾ »A moins de pouvoir poser les bases d'une paix solide et durable«, disait Sa Seigneurie, »il n'est pas de la compétence des puissances neutres de renoncer au traité solennel par lequel elles ont reconnu l'intégrité de la monarchie danoise et elles ne pourraient non plus concourir à un nouvel arrangement qui serait insuffisant pour l'Allemagne ou humiliant pour le Danemark«, — et lorsque la conférence alla se séparer sans avoir abouti à un résultat, Lord Russell parlant au nom des puissances neutres et faisant allusion aux hostilités qui allaient recommencer s'exprima en ces termes: »Quelle qu'en soit l'issue, les cours de France, de Grande Bretagne, de Russie et de Suède n'en restent pas moins animées du sincère désir de voir la monarchie danoise maintenue dans son indépendance, la conservation de cet état constituant un élément de l'équilibre du Nord. Leur vœu en se séparant est que ce principe demeure la base des négociations futures«.

Depuis le jour où le chef actuel du cabinet anglais prononça ces paroles, une paix a été imposée au Danemark dont les dispositions sont aussi désastreuses pour son avenir que humiliantes pour son patriotisme. La Prusse qui avait nié le droit du Roi de Danemark à la succession dans les duchés vient de déclarer qu'après un mûr examen elle reconnaît qu'avant la guerre et abstraction faite du traité de Londres, le Roi de Danemark réunissait dans Sa personne le plus de droits à cette succession. Les puissances allemandes avaient invoqué »les suffrages indubitables de l'immense majorité de la population«, qui seraient acquis au principe

1) Historisk Tidsskrift 3. Rk. IV, 683 og 809.

de la séparation du Danemark, mais à l'heure qu'il est personne ne doute qu'une grande partie de la population du Slesvig regarde cette séparation comme une grande calamité. Il n'en est pas moins vrai que le Danemark reste dépouillé non seulement du Holstein et de la partie du Slesvig qui peut avoir des dispositions à suivre le sort du premier duché mais aussi de l'autre partie de l'ancienne province danoise, qui se sent attachée au royaume par ses sympathies nationales et ses intérêts matériels, et dont la possession est indispensable à l'existence indépendante de l'état danois.

Le moment paraît arrivé où, conjointement avec les autres puissances neutres, au nom desquelles Lord Russell prit les réserves que je viens de citer, l'Angleterre sera appelée à s'occuper de nouveau de la question. Le gouvernement du Roi aime à croire que le cabinet anglais saura maintenir dans un nouveau concert européen les principes qu'il a établis lui-même. S'il faut renoncer à réclamer les conséquences de ces principes dans toute leur étendue, si nous ne pouvons pas espérer que le gouvernement britannique insiste aujourd'hui pour nous faire rendre la frontière que les plénipotentiaires de la Reine aux conférences de Londres, d'accord avec les plénipotentiaires des puissances neutres, avaient reconnue nécessaire à l'indépendance du Danemark, je suis convaincu pourtant que le Ministre des Affaires étrangères reconnaîtra qu'il n'y a pas d'indépendance possible pour le Danemark, tant que le Dybbel et l'île d'Als resteront entre les mains de l'Allemagne et que les besoins commerciaux de l'état sont gravement compromis tant que la ville de Flensbourg n'est pas rendue au système commercial auquel elle appartient.

Je vous prie, Monsieur le Général, de vous énoncer dans ce sens au Ministre des Affaires étrangères lorsque vous lui remettrez la dépêche identique que je vous ai adressée aujourd'hui.

Koncept med P. Vedels Haand. — I Randen staar: ved Coureer, Vald. Schmidt. Afskrift til Kongen. Afskrift til Paris.

**112. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.**

Kjøbenhavn, 5. Juni 1866.

Hoslagt sender jeg Dem Copi af de confidentielle Depescher, som tilstilles idag de kongelige Gesandter i Petersborg og London i Forbindelse med den identiske Depesche. Jeg henstiller til Dem at læse dem for Hr. Drouyn de Lhuys, ligesom jeg antager, at De vil gjøre det med Hensyn til den til Dem rettede confidentielle Depesche. Skulde Hr. Drouyn de Lhuys ønske Copi af denne sidste, beder jeg Dem at sige, at det ligger udenfor den Dem givne Instrux og at naar De desuagtet gjør det, tør De altsaa vente, at Depeschen betragtes og behandles som aldeles confidentielt og personligt meddeelt Ministeren. Jeg tilføier, at jeg ikke tilstiller General Bülow eller Kammerjunker Vind Copi af de confidentielle Depescher, som De eller den respektive anden Collega have modtaget.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 13. — I Randen staar: ved Courreur, Vald. Schmidt.

**113. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.**

Confidentiel.

Copenhagen, 5 juin 1866.

M. le Comte.

Lorsque vers la fin de 1863 l'Empereur Napoléon convia l'Europe à se réunir en un congrès général pour rechercher les moyens de conjurer les dangers que prévoyait sa haute sagesse, le gouvernement danois fut parmi les premiers à suivre avec empressement l'impulsion de cette noble initiative; et quand plus tard de nombreux malheurs qui eussent pu être évités par le congrès, se déchainèrent sur l'Europe, nous fûmes aussi les premiers à souffrir sous les conséquences de la résistance qu'avait rencontrée la pensée de l'Empereur de la part de certaines puissances.

Il serait difficile de revenir sur ce passé, le gouvernement du Roi le reconnaît; mais il sera peut-être temps encore d'en modifier les conséquences les plus funestes au moins, et c'est dans cet espoir que nous saluons avec confiance la nouvelle perspective d'une conférence à laquelle l'Angleterre et la Russie se sont cette fois associées.

La question des duchés, qui à son début avait paru relativement peu considérable, s'est déjà montrée féconde en dangers et elle réserve à l'avenir de nombreuses complications, si une politique européenne juste et mieux éclairée ne se charge de lui donner une solution ayant pour effet de réparer, jusqu'à un certain point au moins, les injustices commises.

La seule question préalable, de savoir à qui ces territoires appartiendront en définitive, a suffi pour appeler la moitié de l'Europe sous les armes, parce que toutes les questions brûlantes sont venues se grouper autour d'elle comme autour d'un noyau commun. Mais quelles seraient les conséquences d'un état de choses qui permettrait à une grande puissance militaire de disposer librement des riches ressources de la totalité de ces territoires et de tirer parti de leur position géographique, si admirable au point de vue commercial et stratégique? La France elle-même ne ressentirait-elle pas les effets d'un changement à la suite duquel le Danemark cesserait d'exercer toute influence sur l'équilibre dans la Baltique? Dans la supposition que l'Allemagne restera en possession non seulement des grands établissemens maritimes qu'elle aspire à créer à Kiel, mais aussi des forteresses de Dybbel et de l'île d'Als, notre indépendance sera devenue complètement illusoire. Des flottes pourraient fermer la Baltique et menacer bientôt la Suède et la Norvège d'un sort pareil au nôtre. Sur cette nouvelle base il pourrait se former dans le Nord une coalition plus redoutable pour le reste de l'Europe qu'aucune autre combinaison politique dont l'histoire fasse mention.

Mais il y a une autre considération sur laquelle je voudrais appeler l'attention et qui, bien moins importante en apparence, ne manquera pas, j'en suis convaincu, d'intéresser vivement le gouvernement de l'Empereur. Je veux parler de l'injustice qu'il y aura à permettre qu'une population que de vives sympathies nationales non moins que les intérêts matériels rattachent par mille liens au Danemark, demeure violemment séparée de la mère-patrie. Je n'exagère pas en disant que cette population prévoit sa perte morale et matérielle sous un régime qui lui répugne. L'Allemagne elle-même ne se fait certes plus illusion sur le résultat que produirait une votation libre des populations des régions moyennes du Slesvig jusqu'au delà de Flensbourg, capitale naturelle de la partie septentrionale du Slesvig. Si ces populations et ces districts ne font pas retour au Danemark, la manière dont on a disposé des duchés, restera toujours une immense injustice dans l'histoire de nos jours; car la solution de cette question n'aura tenu compte d'aucun principe, soit ancien soit moderne. Et d'autre part la rétrocession au Danemark de quelques centaines de mille d'habitans et de quelques lieues carrées ne pourrait pas, même aux yeux de l'Allemagne, constituer une perte notable pour ce pays, tandis que pour l'équilibre des forces en Europe elle prendrait une grande importance politique, et que pour le Danemark elle réaliserait une des conditions indispensables à son existence indépendante.

Plus que toutes les autres puissances la France a senti l'injustice et la dureté de la situation faite au Danemark, et elle n'a pas cessé de nous témoigner un intérêt efficace dans nos malheurs. C'est donc surtout dans l'appui du gouvernement de l'Empereur que nous mettons notre confiance et notre espoir.

Telles sont, M. le Comte, les considérations dont je vous prie de vous inspirer dans la conversation que vous aurez avec Son Excellence le Ministre des Affaires étrangères de

l'Empereur au sujet de la dépêche que je vous ai adressée aujourd'hui.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 12. — Trykt i Uddrag i Jessen: L'intervention de la France dans la question du Slesvig du Nord (1919) S. 120—122. — I Randen staar: Afskrift til Kongen.

---

114. Udenrigsminister Grev Frijs til Gesandterne i Paris,
London og St. Petersborg.

Copenhague, 5 juin 1866.

A la paix de Vienne le Danemark, accablé par les forces supérieures de ses adversaires, s'est vu contraint de leur céder les trois duchés qui faisaient partie de la monarchie danoise, et de s'engager à reconnaître d'avance les dispositions qui pourraient être prises à leur égard.

A un certain point de vue, le droit de revenir sur la question des destinées des duchés peut donc sembler ne plus lui appartenir, mais il ne s'ensuit pas qu'il doive s'interdire l'espoir que les événemens en amèneront une solution qui tienne compte des intérêts vitaux du royaume. Si la faculté de réclamer pour ses anciens territoires tel avenir plutôt que tel autre lui fait défaut, on ne saurait lui contester le droit de chercher à assurer son avenir et d'appeler de tous ses vœux les conditions d'existence qui lui sont absolument nécessaires.

Il est clair aussi que le règlement définitif de la situation des duchés ne saurait être arrêté sans le concours et la sanction de l'Europe, et dans la phase actuelle des affaires, quand les principales puissances cherchent ensemble les moyens de parvenir à un accord sur la question des duchés comme sur les autres questions qui compromettent le repos de l'Europe, c'est sans doute, de la part du gouv't. danois, une légitime aspiration, que de souhaiter, que la situation

que lui a faite la paix de Vienne devienne l'objet d'une sérieuse réflexion de la part de ces puissances.

Le traité signé à Londres en 1852 avait reconnu que l'intégrité de la monarchie danoise était un élément nécessaire de l'équilibre général et une condition essentielle du repos du Nord, et si plus tard les puissances neutres n'ont pas cru devoir aller jusqu'à employer les moyens nécessaires pour faire respecter ce traité, l'intérêt général dans lequel cet acte avait été conclu, n'a pourtant pas entièrement cessé d'exister. Aussi dans les conférences de Londres, lorsque des événemens malheureux l'ont emporté sur le désir de maintenir cette intégrité dans l'étendue qu'on avait d'abord eue en vue,¹⁾ les puissances ont au moins reconnu qu'il était indispensable que la nouvelle frontière à assigner au D., répondît aux besoins politiques, militaires et commerciaux de l'état.

Or il n'est malheureusement pas douteux que par la paix, imposée par les puissances allemandes, il n'a pas été donné satisfaction à ces besoins même dans la mesure la plus modeste. Avec un pays ouvert et dépourvu des premières conditions d'une défense efficace, l'existence du D. serait entièrement compromise vis-à-vis de la grande puissance qui, établie par la possession de l'île d'Als au coeur de l'archipel danois, menacerait non seulement ses provinces de terre ferme mais les îles elles-mêmes. Cette puissance dominerait la Baltique et elle finirait par exercer une pression continuelle sur l'équilibre du Nord entier.

Le gouv. du Roi pense que ces considérations réclament l'intérêt et la sollicitude de l'Europe et il a la confiance que les puissances dans les combinaisons qu'elles proposeront pour assurer la paix générale seront amenées à suivre des principes dont découlera naturellement aussi pour les duchés

---

¹⁾ Ordene: lorsque des . . . eue en vue er overstregede og atter understregede i P. Vedels Koncept, men ikke gengivne i en Afskrift i U. A.

un arrangement qui soit de nature à faire cesser les plus grands dangers, dont se trouve menacé le D., et à sauvegarder les intérêts compromis de ce pays, sans porter préjudice pourtant aux besoins réels d'aucune autre puissance intéressée.

Le gouv. du Roi ignore s'il peut convenir au plan des puissances qui veulent la réunion d'une conférence, d'admettre dès-à-présent le D. à siéger au sein d'une assemblée dont les décisions ne manqueront pas d'exercer une grande influence sur ses destinées. Mais quelle que devienne la composition et la compétence de cette réunion, le D. croit pouvoir assez compter sur la force des motifs qui parlent en faveur d'un remaniement de sa frontière du sud, pour être certain que ses intérêts ne seront point perdus de vue dans les délibérations qui vont avoir lieu.

Veillez /Tit./ donner lecture de cette dépêche à S. E. M. le Ministre des Aff. étr. et lui en laisser copie, en ajoutant qu'une communication identique a été faite aux cabinets de /Londres et St. Petersbourg — de Londres et Paris — de Paris et St. Petersbourg/.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 11 (Paris), 3 (London), 1 (St. Petersborg).

---

115. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerjunkeren Vind,
Chargé d'affaires i St. Petersborg.

Confidentielle.

Copenhague, 5 juin 1866.

Monsieur.

Lorsque vous aurez l'honneur de remettre entre les mains de S. E. le Vice-Chancelier la dépêche que je vous ai adressée aujourd'hui, je vous prie d'exprimer au Prince toute la sollicitude avec laquelle nous attendons le règlement définitif d'une question dont notre avenir dépend à un si haut degré. Je ne me permettrai pas de m'étendre longuement

sur les effets que l'établissement d'une grande puissance allemande, soit la Confédération soit la Prusse, sur les côtes et dans le centre de la Baltique aurait pour le reste du Nord. Je me bornerai à dire que s'il est impossible d'écarter tous les dangers de la nouvelle situation créée par la paix de Vienne, il doit toutefois y avoir moyen de les amoindrir en partie, et de rendre la position politique du D. un peu moins compromise, qu'elle ne l'est à présent.

Le cabinet russe est trop bien instruit des détails de la configuration géographique du pays pour ne pas reconnaître que je n'exagère pas en signalant la frontière actuelle comme parfaitement insuffisante. Il sait que, tant que le Dybbel et l'île d'Als resteront entre les mains d'une puissance étrangère, notre système de défense se trouvera complètement paralysé, et aussi longtemps que Flensbourg, qui est la capitale naturelle du nord du duché comme la ville de Slesvig est celle de la partie méridionale, n'appartiendra pas au Dan., les intérêts commerciaux d'une grande partie du royaume resteront gravement compromis. Le retour au D. de quelques centaines de mille habitans et de quelques lieues carrées ne représenterait pas pour l'Allemagne une diminution de puissance notable, et la prétention contraire impliquerait l'aveu de visées de domination et d'agrandissement, dont ces possessions serviraient si merveilleusement à faciliter la réalisation. Par contre la rétrocession que nous suggérons serait pour nous le moyen de diminuer les dangers les plus imminents de la situation actuelle.

Je n'ai pas hésité de m'expliquer avec franchise sur nos espérances et nos besoins car j'ai la profonde conviction que le cabinet russe ne manquera pas de reconnaître que nos aspirations ne sont pas seulement fondées en justice mais inspirées par une appréciation exacte de nos besoins réels.

C'est avec ces considérations que je vous prie de recom-

mander au prince Gort. la communication que nous avons cru devoir faire aux trois grandes puissances neutres.

Koncept med P. Vedels Haand. — Paategninger i Randen: Afskrift til Kongen, Afskrift til kgl. Ges. i Paris.

---

116. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 8. Juni 1866.

Synes De ikke at Meddelelsen af Noterne bør opsættes, til der atter er Sandsynlighed for Conferencens Sammenkomst.

Moltke.

Chiffertelegram, indleveret i Paris 8. Juni 1866 Kl. 4.55 Efterm., modtaget s. D.

---

117. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 9. Juni 1866.

Sig ved Afgivelsen af Depesche Nr. 11 at De telegrafisk er instrueret til at tilføie at uagtet vor Udtalelse under de forandrede Forhold for Øieblikket ikke faaer praktisk Betydning, har Regeringen dog troet ikke af denne Grund at burde contremandere en fortrolig Meddelelse til de 3 Hoffer, der viser paa hvilken Maade vi alene kunne ansee vor fremtidige Existens som nogenlunde sikkert. ¹⁾

Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, indleveret i København 9. Juni 1866.

---

¹⁾ Chiffertelegrammer af tilsvarende Indhold afgik samme Dag til Gesandterne i London og St. Petersborg.

118. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 12. Juni 1866.

Drouyn fraraader os enhver Væbning.

Moltke.

Chiffertelegram, indleveret i Paris 12. Juni 1866 Kl. 5.55 Efterm., modtaget s. D.

119. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 12 juin 1866.

Monsieur le Comte,

J'ai l'honneur d'accuser réception à Votre Excellence des dépêches Nr. 11, 12 & 13,¹⁾ qu'Elle a bien voulu m'adresser en date du 5 de ce mois.

Conformément aux ordres de Votre Excellence je me suis rendu aujourd'hui chez M. le Ministre des Affaires étrangères pour lui donner connaissance des dépêches Nr. 11 & 12. Je lui ai toutefois préalablement fait observer que ces documents avaient été écrits à un moment où l'on s'attendait à une prochaine réunion à Paris de la Conférence et que, nonobstant que tout espoir à ce sujet fût évanoui pour l'instant, le gouvernement du Roi n'avait pas cru devoir s'abstenir de la présente démarche aux fins d'appeler dès à présent l'attention des cabinets de Paris, Londres & Pétersbourg sur les conditions qui seules lui paraissent de nature à assurer l'existence future du Danemark. J'ai ensuite donné lecture au Ministre des deux dépêches en lui remettant copie de celle qui porte le Nr. 11. M. Drouyn de Lhuys m'ayant exprimé le désir d'être mis également en possession du texte de la dépêche Nr. 12, je lui en ai remis copie en le priant de regarder cette communication comme ayant un caractère très confidentiel.

¹⁾ Trykt Side 187 ff.

Quant aux dépêches confidentielles adressées par Votre Excellence aux Ministres du Roi à Londres et à Pétersbourg je n'ai pas cru qu'il y eut lieu d'en faire l'objet d'une communication ici.

Après m'avoir remercié de ces communications, M. Drouyn de Lhuys me renouvela les assurances qu'il m'a déjà données à différentes reprises et que je n'ai pas manqué de porter à la connaissance de Votre Excellence. Le Ministre me dit que nous connaissions la manière de voir du gouvernement impérial dans la question et que nous ne devions douter qu'il cherchera à la soutenir au moment opportun. Je lui répondis que grâce aux dispositions sympathiques et bienveillantes du gouvernement de l'Empereur j'envisageais l'avenir avec d'autant plus de confiance que nos espérances étaient fondées sur l'application du principe qui prévaudrait vraisemblablement dans la solution des grandes questions pendantes.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 16. Juni 1866.

---

120. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Herr Greve.

Wien, 14. Juni 1866.

. . . Samtalen [13. Juni med Grev Mensdorff om Frankrigs Stilling] fortsattes om Begivenhederne i Hertugdømmerne, og paa mit Spørgsmaal om han vidste, hvilken Styrke General Manteuffel havde efterladt i Slesvig, svarede Greven benægtende og tilføiede: ¹⁾)

Men Leiligheden er vist god for dem [*o: Dem*] at rykke ind i Landet. Vilde De da ikke have noget imod, om vi gjorde det, spurgte jeg? Visselig ikke, svarede Greven. — . . .

C. Falbe.

Denne Beretning, Nr. 65, er modtaget 19. Juni 1866.

---

¹⁾ Tilføjelsen i Chifferskrift.

121. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Herr Greve.

Wien, 14. Juni¹⁾ 1866.

Under en Samtale, som jeg idag har havt med Herr v. Biegeleben udtalte han, at den nærværende i Hertugdømmerne indtraadte Tilstand ikke alene stred mod Preussens Forpligtelser ligeoverfor Østerrig; men ogsaa for Danmarks Vedkommende kunde mødes med Indsigelse. Kongen af Danmark havde afstaaet sine Hertugdømmer til Keiseren af Østerrig og Kongen af Preussen i Forening. Idet denne nu egenmægtigt tiltog sig den Keiseren af Østerrig tilhørende Andeel, og alene tog Dispositioner med Hensyn til Landene, kunde den danske Regjering i Henhold til Art. III af Wienerfreden ikke være bunden ved saadanne eensidige Dispositioner eller være pligtig at anerkjende dem. Paa mit Spørgsmaal, om han da overhovedet ansaae os for løste fra Wienerfreden, svarede han, at saavidt Preussen angik, der selv ikke respekterede nogen Overenskomst eller Traktat, maatte dette vel være Tilfældet. Jeg meddeelte da Hr. v. Biegeleben Grev Mensdorffs Ytringer til mig Aftenen forud, som jeg har havt den Ære idag at indberette under Nr. 65, og med hvilke han ganske samstemmede. Jeg maa tilføie, at man kan tillægge Hr. v. Biegelebens Ytringer, navnlig hvad Rets-spørgsmaal angaar, fuldt saamegen Vægt, som om de vare udtalte af Grev Mensdorff selv. . . .

Det forekommer mig, at²⁾ Tiden til at gjøre visse Forberedelser er kommen for paa et givet Tidspunkt at kunne gaae over til Action. Mellemstaternes Rustninger gjøre det umuligt for Preussen at sende fleer Tropper mod Nord. Slesvig staaer os aaben og vi kunne besætte det uden derfor at slutte Forbund med Østrig, f. Ex. under Foregivende af *fredeligt* at sikkre os Efterkommelsen af Hertugdømmernes Forpligtelser.

C. Falbe.

Denne Beretning, Nr. 66, er modtaget 19. Juni 1866.

¹⁾ I Brevet staar: Januar.

²⁾ Resten af Brevet i Chifferskrift.

122. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 15. Juni 1866.

Indesluttet sender jeg Dem det mig igaar meddeelte Ud-kast til det nye tyske Forbund, udarbejdet af Bismarck, overleveret af Heydebrand, hvem dette engang ved Leilighed sendes tilbage; practisk Betydning vil det vel aldrig faae, men det er interessant som et Beviis paa den Flothed, hvormed en heel ny Tingenes Tilstand projecteres. Tidt maa man spørge sig selv: er dette Galskab eller Nutidens Viisdom. — Gud holde sin beskjærmende Haand over os i den forestaaende Storm; jeg har den faste Overbeviisning at det, der dannes efter den første Overhaling, ikke vil være af lang Varighed, thi det preussiske System kan ikke være Bærer af en Fremtid; selv om det modificeredes betydeligt, ere dog de indre Tilstande (∅: Classernes Stilling ligeoverfor hverandre) af den Beskaffenhed, at de ville have nok at gjøre med at tilveiebringe Sammensmeltning hos dem selv og ikke være istand til i Virkeligheden at kunne indordne Andre under sig.

*C. E. Frijs.**P. Vedels Privatpapirer. — Intet Bilag findes.*

123. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 16. Juni 1866.

Kjære Quaade! Endskjøndt jeg ikke har noget Nyt at meddele Dem herfra kan jeg dog ikke lade hengaae længere Tid uden ret hjerteligt at takke Dem for Deres sidste venlige Linier. Efter al Sandsynlighed kunne vi vel nu snart vente Krigens Udbrud i Tydskland og det vil vel ikke vare længe forinden ogsaa Andre end de oprindelige Engagerede tiltræde, og der vil da blive et almindeligt Bulder og Røre i den hele Verden; naar man skulde regne efter Langsomheden i Forberedelserne, da maatte man antage at Krigen

vilde vare i flere Aar og den danske-tydske Krig var da kun at betragte som et Præludium. Jeg kan heller ikke troe, at de Spørgsmaal, der nu staae paa Dagsorden og som ville for en Deel finde deres Løsning i den forestaaende Kamp kunne i denne finde deres endelige Afgjørelse; thi hvor store Interesser ere under Behandling lader den endelige Afslutning sig vanskelig finde førend efter længere Tids Følgen. Hver Dag bringer nu nye Begivenheder og jeg modtager saaledes i dette Øieblik Telegram om at Preussen er udtraadt af Forbundet, det gaaer rigtignok med en Jernbanefart, den 11te foreslaaer man en heel Omkalfatren af Forbundet og 14de siger man Farvel til sin hele Familie, det er en ganske overordentlig Flothed der er kommen ind i Behandlingen af alle Statssager, Noget der pleier at være Særkjendet for Tider hvor Retten sidder i Spydstagen; mon selv de Store have Raad til en saadan Flothed; jeg tvivler derom; sikkert at de forskjellige Nationer ville komme til at bøde haardt herfor saavel i Nutid som i Fremtid, thi jeg bilder mig dog ind, at den Omdannelse af Europas Kort, der vil finde Sted, vil blive meget mindre end de Fleste indbilde sig: *montes pariuntur nascitur ridiculus mus.*

Af Erfaring vil De tilstrækkelig vide, at naar slige Ting skulle foregaae, findes der Uro selv hos dem, der ikke skulle fungere ved den store Akt og dette gjelder saaledes ogsaa en heel Del af vore Indfødte; men jeg haaber ikke at disse Bestræbelser skulle faae nogensomhelst praktisk Betydning, idetmindste saalænge jeg staaer ved Roret skal jeg gjøre mit Bedste for at slaae koldt Vand i Blodet; ubegribeligt at sjeldent noget Menneske eller nogen Nation kan drage Nytte af de giorte Erfaringer. Nu ville vi jo ikke kunne faa Underretning undtagen fra Berlin, men jeg haaber at De af og til lader mig høre fra Dem, selv om De ikke kan meddele noget politisk Nyt, thi jeg længes efter at erfare hvorledes De . . . personlig har det under denne Ufred. . . .

C. E. Frijs.

124. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 20. Juni 1866.

Jeg har vigtige Meddelelser at gjøre og beder i Uvished om Brevskaber naae sikkert om Befaling at komme til Kjøbenhavn.

Falbe.

Chiffertelegram, indleveret i Wien 20. Juni 1866 Kl. 1.40 Efterm.

---

125. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 21. Juni 1866.

Jeg tør ikke bemyndige Dem til at reise Selv, men beder Dem sende en eller anden ung Dansk eller Deres Tjener, som Coureer til det danske Overpostamt i Lybek. —

Frijs.

Koncept med Grev Frijs's Haand til Chiffertelegram, afleveret i Gesandtskabet i Wien 23. Juni 1866 Kl. 9.30 Form.

---

126. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 23. Juni 1866.

Instrux umulig at udføre, hvorfor jeg nødes til at reise.

Falbe.

Chiffertelegram, indleveret i Wien 23. Juni 1866 Kl. 4.20 Efterm.

---

127. Direktør P. Vedel til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 24. Juni 1866.

Behag at afvente yderligere Instrux fra Grev Frijs.

Vedel.

Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, indleveret i København 24. Juni 1866 c. Kl. 2.30 Efterm.

---

128. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 24. Juni 1866.

[Har efter Tilsigelse lige haft en Samtale med Grev Mensdorff, der havde tænkt at medgive ham et Brev til Grev Frijs »for formelt at bekræfte hans Ord«.] Hr. von Biegelebens Yttringer om, at den kongelige Regjering ikke er bunden ligeoverfor Preussens eensidige og egenmægtige Dispositioner over Hertugdømmerne ere blevne mig formelt bekræftede af Grev Mensdorffs, og jeg er bemyndiget til at meddele Regjeringen dette, saavel som at erklære, at saafremt den preussiske Regjering har givet den kongelige Regjering nogensomhelst Forsikkring om en Retrocession af nogen Deel af Slesvig, saa er den østerrigske Regjering villig til at indrømme Samme fuldt saameget, og Grev Mensdorff troede, at kunne gjøre dette med bedre Sikkerhed for os. Han engagerer ikke den kongelige Regjering til nogen activ Optræden; men han finder det billigt og bifalder, om den søgte ved en Besættelse af hele eller en Deel af Slesvig at tage materielle Garantier for Fremtiden og for en endelig Løsning af de nærværende Forviklinger. Skulde det navnlig vise sig, at den preussiske Regjering vilde foretage en Udskrivning af Mandskab i Hertugdømmerne eller lade disse besætte af meklenborgske eller oldenborgske Tropper, — den har staaet i Underhandling med begge nævnte Regjeringer herom — vilde den østerrigske Regjering aldeles og fuldkomment ansee den kongelige Regjering berettiget til at skride ind med Vaabenmagt, for at beskytte de danske Elementer. Med Hensyn til Følgerne af vor Optræden kunde vi ubetinget stole paa Østerrigs Velvillie og Bistand, i hvis Interesse et saadant Skridt vilde være. Han indsaar vel den Fare vi løb, og at vi i Preussen have at frygte en mægtig Nabo, medens Østerrigs Arm var noget fjern, saa at al Forsigtighed fra vor Side var nødvendig.

De nærmeste Dage ville formeentlig bringe nogen mere

Klarhed i Situationen. Skulde Preussen seire i det forestaaende Slag, bør vi vistnok foreløbigt forholde os rolige og afvente de videre Begivenheder. Taber derimod Preussen Slaget, saa er det alle Upartiskes Anskuelse, at Preussens Magt dermed vil være knækket, saa at Tiden for os til at handle vilde være kommen. Benytte vi da ikke dette Øieblik til at sikre os Besiddelsen af Slesvig med Dybbøl-Stillingen, er det at vente, at Forbundshæren vil besætte Hertugdømmerne, og det maatte falde os vanskeligt da at opnaae Tilbagegivelsen af Slesvig. Gaae vi derimod itide frem, saa staae vi ipso facto som dettes Allierede og kunne trygt stole paa Østerrigs Bistand, at Intet fra Forbundshærens Side foretages imod det af os besatte Land. Grev Mensdorff vilde finde det naturligt og i Østerrigs Interesse om vi ogsaa besatte Holsteen med. Jeg indvendte dog herimod, at det turde kunne fremkalde Vanskeligheder med Forbundet, om vi betraadte Forbundsgebeet, hvorimod dette Intet vilde kunne have at skaffe paa slesvigsk Gebeet, og Grev Mensdorff bifaldt denne min Anskuelse. I det Tilfælde dog, at Tropper fra een af Preussens Allierede besatte Holsteen, vilde vi være berettigede til at fordrive disse og holde Landet besat. Saafremt den kongelige Regjering ikke skulde bestemme sig til nogen activ Optræden, turde det dog være rigtigt, at nedlægge Forvaring i Berlin mod den i Hertugdømmerne indførte Orden, som stridende imod Wienertractatens Artikel III, en Forvaring som da vistnok ogsaa burde meddeles her, om end i en anden Form.

Under de Beslutninger som den kongelige Regjering maatte have at tage, turde det være vigtigt ogsaa at tage Hensyn til, hvorledes den franske og den russiske Regjering stille sig til den østerrigske. Hvad den franske Regjering angaaer, saa gaae baade Hertugen af Gramonts og Grev Mosbourgs Ytringer til mig ud paa, at Keiser Napoleons Hensigter ere *fuldkomment* venskabelige, og Grev Mensdorff har idag høitideligt forsikkret mig om det Samme. Hertugen af Gramont

confererer dagligt med Grev Mensdorff og Ambassaden er i en vedvarende Activitet, Courerer komme og gaae fra og til Paris. Gjenstanden for disse Conferencer er Alle ubekjendt her undtagen de betræffende Parter; men de maa have ført til tilfredsstillende Resultater paa begge Sider eller være paa godt Gled idetmindste. Hertugen af Gramont har desuden under en nylig Samtale med mig, gjentaget sit Raad, som jeg tidligere har indberettet¹⁾ til Deres Excellence: at vi, naar Preussen først er ret medtaget, rykke ind i Slesvig og ved et fait accompli sikkre os Besiddelsen førend en Fredsconference træder sammen. Hertugen vilde ikke have gjentaget dette Raad, hvis han, der netop kom fra Paris, maatte troe at vi derved stillede os i Modsætning til Keiserens Planer eller Ønsker. . . .

C. Falbe.

Denne Beretning, Nr. 68, er modtaget 29. Juni 1866.

---

129. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Falbe,
Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 25. Juni 1866.

Da jeg ikke kjender de Grunde, der bevæge Dem til at troe at kunne fravige min Ordre om ikke at indfinde Dem personlig, men at sende en paalidelig Mand, maa jeg indskrænke mig til at gøre Dem ansvarlig for de eventuelle Følger.

Frijs.

Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, indleveret i København 25. Juni 1866 c. Kl. 11.15, afleveret i Wien 26. Juni Kl. 9 Efterm. til Gesandtskabets Portner.

---

130. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 25. Juni 1866.

Herr Greve,
Tiden tillod mig ikke igaar saa fuldstændigt, som jeg

¹⁾ I utrykt Dep. Nr. 46 ³/₆, 1866.

maatte ønske det for at undgaae mulig Mistydning, at fremsætte Anledningen og Grundene for min Handlemaade. Deres Excellence vil vistnok have seet, og jeg tillader mig herved at constatere, at Anledningen til de af mig senest gjorte Skridt, ikke udgik fra min Side. Det var Hr. v. Biegelebens af egen Drift fremførte Yttringer om vor Stilling til Wiener Freden, og ligeoverfor Tilstanden i Hertugdømmerne, der gjorde mig det til en Pligt at constatere, ved at conferere derom med Grev Mensdorff, hvorvidt jeg maatte ansee de fremsatte Anskuelser ogsaa som Regjeringens. Jeg fik derved Leilighed til paany at kunne give den kongelige Regjering Vidnesbyrd om den keiserlige Regjerings virkelige Sindelag, og jeg ansaae det i dette Øieblik for saameget vigtigere at erholde de Erklæringer, jeg har indberettet, som Øieblikket derfor var gunstigt paa Grund af Hannovers betrængte Stilling, medens det var at frygte, at man efter et vundet Slag, der kan ventes fra Dag til anden, vilde være ganske anderledes stemt. Efter i Onsdags at have telegraferet til Deres Excellence om Bemyndigelse til selv at forrette Coureer- og Attaché-Tjeneste af Mangel paa Gesandtskabspersonale, modtog jeg Deres Svar i Lørdags Morges (den 23de). Den telegrafiske Forbindelse med Lübeck var imidlertid aldeles afbrudt, og det var mig ikke bekjendt, at der var nogen Landsmand i Wien, til hvem jeg kunde stille Anmodning om at paatage sig Coureerreisen, og jeg vilde endda have næret stærk Betænkelighed ved at betro Depecherne til en saadan, idet man maatte være forberedt paa, at de preussiske Autoriteter ikke vilde respektere en almindelig Personlighed, der kom fra Wien med Depecher, ligesom Reisen selv frembød store Vanskeligheder. Jeg havde derfor ogsaa undladt at nedskrive min Beretning, da jeg ansaae det for sikkert at bringe den muntligt. Grev Mensdorff, med hvem jeg confererede samme Dag, idet jeg underrettede ham om min Hensigt at begive mig til Kjøbenhavn, billigede min Forsigtighed i ovennævnte Retninger, og

Aftalen var, at jeg skulde have reist igaar Eftermiddags. Resten er Deres Excellence bekjendt. Jeg vil kun tilføie, at Grev Mensdorff, da jeg forlod ham i Lørdags, trykkede min Haand varmt, idet han sagde: at han ikke kunde skjule, at Krigen mod os var den største »*Dumhed*«, der endnu var bleven begaaet indenfor de Mure, imellem hvilke vi befandt os. Naar Gr. Mensdorff har hentydet til, at den kgl. Regjering muligt havde bundet sig ligeoverfor Preussen imod Løfter om en Retrocession af Nordslesvig, har jeg bestemt paastaet, at dens neutrale Holdning ikke var motiveret paa saadan Maade, at jeg tvertimod turde sige, at den havde afviist enhver Forlokkelse af den Art, og ikke ladet sig binde i sin Handlefrihed. . . .

Jeg sender disse Linier igjennem vort Gesandtskab i Paris, hvilken er den eneste Vei for vort Samqvem, som endnu staaer aaben.

C. Falbe.

131. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Mandag, 25. Juni 1866.

Kjære Kammerherre.

Skulde De høre Noget om at Falbe fra Wien er reist hertil Kbhvn., saa maa De ikke blive urolig og saavidt muligt fjærne alle Mistydninger af en saadan Reise under nærværende Forhold. F. handler uden — jeg kunde næsten sige imod — Ordre, og vi ere meget bange for, at han uden tilstrækkelig Grund af utidig Iver for at gaae Østerrigs Ærinde kan bringe Regeringen Ubehageligheder. Det kan De med Tryghed paastaae, at den danske Regering ikke har nogensomhelst tripotage med Østerrig — vore Anskuelser ere som hidtil og som De og Preussen selv bedst kjende.

P. Vedel.

132. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Torsdag [28. Juni 1866.]

Kjære Kammerherre.

Heldigvis fik vi itide stoppet Falbe i den intenderede Reise, som netop under disse Omstændigheder vilde have taget sig meget uheldigt ud. . . .

Det seer forresten lidet trøsteligt ud, det Hele! hvad skal det blive til, naar Preusserne fremdeles i den Grad overvælde deres Modstandere? Vore Aktier forekomme mig daglig at dale mere, thi hvad skal nu bevæge Bismarck til at bryde sig det Mindste om vor Alliance. Dog lad os ikke endnu opgive Haabet, endnu kan Skjæbnen have mange Omkiftelser i sin Lomme og forbause os med.

P. Vedel.

133. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Falbe,
Gesandt i Wien.

Confidentiel.

Kjøbenhavn, 30. Juni 1866.

I Depesche Nr. 68, overbragt hertil igaar af Grev Harold Moltke, har D. H. meddeelt mig en Samtale mellem Dem og Grev Mensdorff, i hvilken denne har udtalt:

at efter den keiserl. Regerings Mening er den kgl. Regering ikke bunden ligeoverfor Preussen ved denne Magts egenmægtige Dispositioner i Hertugd.,

at Østerrig vel ikke engagerer den kgl. Regering til nogen activ Optræden, men dog finder det billigt, at vi søge ved en Besættelse af Slesvig — det Hele eller en Deel — at tage materielle Garantier for Fremtiden, og navnlig anseer den keiserl. Regering Dmk. berettiget til at indskride med Vaabenmagt for at beskytte de danske Elementer, forsaavidt den preuss. Regering maatte ville foretage en Udskrivning af Mandskab i Hertugd. eller disses Besættelse ved ikke-preuss. Tropper, og endelig

at saafremt den preuss. Regering har givet den kgl. Regering nogensomhelst Forsikkring om en Tilbagegivelse af en Deel af Slesvig, er den øst. Reg. villig til at indrømme Dmk. fuldt Saameget, ligesom vi i det Hele taget m. H. t. Følgerne af vor Optræden vilde kunne stole paa Øst.s Velvillie og Bistand.

Det sees endvidere af D. H.'s Depesche, at Grev M. oprindeligt har havt den Hensigt at tilskrive mig et egenhændigt Brev for at bekræfte Nøiagtigheden af ovenstaaende Meddelelse men tillige at han senere har opgivet denne Tanke, uden at jeg dog er istand til at skjønne af hvilken Grund.

Jeg finder ingen tilstrækkelig Anledning til her at discutere det Spørgsmaal, hvorvidt den kgl. Regering folkeretligen er løst fra Wienerfreden derved at der er opstaaet en Strid mellem de tvende tyske Stormagter om det vundne Bytte. Paa den ene Side er det klart at den keiserl. Regering ikke er nogen upartisk Dommer, naar den i Haab om at fremkalde en Diversion i Ryggen af sin Fjende, opstiller den Sætning at vi ved de senere Begivenheder ere blevne løste fra vore Forpligtelser mod Preussen, hvorimod Øst. vedbliver at være i Besiddelse af den ved Wienerfreden stiftede Adkomst. Paa den anden Side er det ligesaa vist, at den hele Undersøgelse forsaavidt er ørkesløs, som vi neppe vilde behøve at søge et mere eller mindre plausibelt Paaskud for at blande os i Sagen, da den Uret, som Øst. og Pr. i 1863—64 tilføiede os, er saa alm. anerkjendt, at ingen anden Krig af den offentlige europ. Mening vilde ansees for bedre begrundet. — Alt reducerer sig derfor til Spørgsmaalet om hvorvidt det turde ansees for hensigtsmæssigt for os under nærværende Omstændigheder og navnlig ogsaa i Betragtning af Grev. M.s Ytringer til Dem at bryde med Preussen.

I denne Henseende frembyder D. H.'s Meddelelse ikke nye og væsentlige Momenter til Bedømmelsen. Hvad enten man vil benævne det en mere eller mindre activ Optræden fra vor Side, at danske Tropper bemægtige sig det Hele eller

en Deel af Slesvig (Grev M. omtalte iøvrigt ogsaa Holsteen), saa kan der dog neppe være nogensomhelst Tvivl om, at den preuss. Reger. vilde opfatte det som en Krigserklæring, og hvad vi udsætte os for ved et saadant Skridt, vil Ø. efter de sidste Erfaringer neppe miskjende. Og ligeoverfor de Farer, hvorfor Danmarks Existens herved vilde udsættes, ere Grev M.s mundtlige Løfter af en meget begrændset og ubestemt Natur. Det er ikke engang nogen Alliance som bydes os, Øst. lover ikke at forsvare os i Besiddelsen af den besatte Deel af Slesvig, ja end ikke i alt Fald at anvende sin hele Magt for at sikkre os imod at Pr. bemægtiger sig og ved en endelig Fred beholder Jylland, der loves os overhovedet slet ingen positiv Assistance, og Alt hvad der stilles os i Udsigt er at vi vilde kunne stole paa Øst.s Velvillie og Bistand, og at den keis. Regering for sit Vedkommende ved en endelig Afgjørelse vilde indrømme os fuldt Saameget som Preussen nu maatte have lovet os. — Men alt dette er i høi Grad løst, og Erfaringen kan just ikke opfordre os til en ubetinget Tiltro, navnlig ikke i denne Sag, hvor den østerr. Politik altid vil være bundet ved Hensynet til Forbundsstaterne. Et Løfte af Ø. i hvilket ikke disse havde deeltaget, vilde ikke give os nogensomhelst Sikkerhed.

Men selv om nu alt dette var anderledes og et alvorligt Forslag giordes os, i hvilket Fordelene svarede til Risikoen, og ved hvilket baade Ø. og Forb. vare bestemt bundne, vilde det dog uden Tvivl være utilraadeligt for den kgl. Reg. at compromittere sig ved nogen Aftale under nærværende Forhold, da Pr. hidtil staaer seirrig paa alle Punkter, medens Ø. ikke med nogen Sikkerhed kan regne paa de neutrale Magter.

D. H. vil i Betragtning af alle disse Omstændigheder vistnok finde det naturligt at jeg opfordrer Dem til at indskrænke Dem til at takke Grev M. for den keis. Reger.s Anerkjendelse af at Hertugd.s Stilling er bleven en saadan, at den kgl. Reg. er berettiget til at besætte en Deel ell. det Hele af Sl. for at beskytte de danske Elementer og i denne Besiddelse

søge nødvendige Garantier for Fremtiden. Den kgl. Reg. har altid holdt sig overbevist om at det keis. Cabinet vilde komme til Erkjendelse af at dets virkelige Interesser fordrede at Dmk. vinder en Grændse mod Syd der svarer til dens polit., milit. og commerc. Interesser, og vi tør holde os forvissede om at det øst. Cabinet i sin Tid vil vide at gjøre denne Betragtning gjældende. Hvorvidt den kgl. Reg. kan føle sig kaldet til activt og i Gjerningen at etablere en saadan Tilstand vil som Grev M. selv anerkjender, afhænge af Omstændighederne og endnu ikke tilstædeværende Forhold og i denne Henseende har den kgl. Reger. endnu bevaret sin fuldkomneste Handlefrihed. Maatte Øieblikket komme for os til at handle som Grev M. har forudset det, tør den kgl. Reg. forbeholde sig paany at optage Sagen med det øst. Cabinet, paa hvis oprigtige Velvillie for danske Interesser, den troer at have fuld Grund til at stole.

Sluttelig troer jeg at burde tilføie den alm. Instruction til D. H. at være i høi Grad vaersom i Deres Samtaler med Grev M. og hans underordnede Embmd. Det er ganske vist rigtigt at holde os Ø. saa velvilligt som muligt thi det lader sig ikke forudsee hvorledes Begivenhederne kunne vende sig, men ligesaa vist er det ogsaa, at medens Samtaler ikke compromittere end sige forbinde den keis. Reger., kunne de derimod, giengivne og maaskee overdrevne ved Indiscretion og ond Villie, compromittere Dmk.s Stilling i høi Grad, og det vilde kun altfor meget ligge i Øst.s Interesse at lade Pr. befrygte at det muligen kunde blive angrebet fra Nord. Netop i disse sidste Dage omtales det i Aviserne at Preussen vil lægge en stærk Besætning i Sl., og dog er det næppe tvivlsomt at de Grunde, som anføres for en saadan pludselig Beslutning, ere blotte Paaskud. Jeg maa derfor opfordre D. H. til at vise den yderste Forsigtighed i Deres Optræden.

Koncept med P. Vedels Haand. — Denne Ordre, Nr. 17, er modtaget af Falbe 6. Juli (sml. S. 212).

134. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 30. Juni 1866.

Mit Svar paa den mig ved Grev H. Moltke igaar overbragte Depesche fra den kgl. Gesandt i Wien, som jeg vedlægger i Afskrift, vil D. H. erfare af den medfølgende uforseglede Instruction til Hr. Falbe, som jeg beder Dem efter Giennemlæsningen at sende videre til Wien. Idet jeg maa overlade til Deres egen Bedømmelse hvorvidt De troer i Alm. og aldeles confident. at burde meddele Hr. Drouyn de Lhuys det af Grev Mensdorff tagne Initiativ, tillader jeg mig at henlede Deres Opmærksomhed paa de i Hr. Falbes Indberetning indeholdte interessante Oplysninger om Forholdet ml. Wien og den franske og den russ. Regering, hvorom det vil være af Interesse for mig ved Leilighed at erfare de Bemærkninger, hvortil De maatte finde Anledning. —

Koncept med P. Vedels Haand.

---

135. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 4. Juli 1866.

Kjære Quaade! Tak for Deres venlige Linier som stadfæstede Efterretningen om de preussiske Seiervindinger, der lade til at gjentage sig og fortsættes; dog haaber jeg, at der maa komme lidt Afvexling engang, thi ellers bliver det hele Spil altfor monotont og der er da Grund til at frygte for at Preusserne tilsidst blive Himmelstormere. Virkningen af Zündnadelgewehr lader sig nu ikke længer bestride, thi Forholdstallet imellem Tabet af Østerrigere og Preussere taler altfor stærkt; De veed, vi høstede i saa Henseende en sørgelig Erfaring ved den Affaire tæt ved Aalborg og det lader til som om Østerrigerne mange Gange og paa en høist sørgelig

Maade have maattet gjentage denne Erfaring; nu skulle vi vel om føie Tid see, hvorledes det vil gaae Forbundstrop- perne; mon ikke alt de lidte Tab for en stor Deel have sin Grund deri, at Preusserne med hele deres Styrke have kun- net vende sig imod Østrigerne og ganske rolig have ladet Forbundsarmeen betænke sig for da bagefter at kunne til- intetgjøre disse. Jeg trøster mig bestandig med de Ord: »En- den er ikke endda.« — Hvis der i denne Tid skulde komme Dem for Øre Rygter om Rustninger fra vor Side, da kan De med den største Sanddrthed benægte disse Rygters Paalide- lighed; men hvad der med nogen Velvillie kan give Anled- ning hertil er Indkaldelsen af 250 Matroser, der alt eengang ere bevilgede for dette Aar, som man ikke troede at have nødvendig, men hvis Brug nu er nødvendig, da man kan med be- vilgede Penge til Udrustninger etc. for Marinen for dette Aars Fredsbudget . . . overkomme at gjøre en lille Prøve- tour med »Peder Skram«, der snart kan blive færdig og som da skal prøves. —

I Slutningen af denne Uge eller i Begyndelsen af næste Uge formodes Storfyrsterne at forlade Fredensborg for at drage lige tilbage til Rusland, da Storfyrstthronfølgeren agter at foretage en Reise i det Indre af Rusland; jeg havde for- leden den Ære paa en Tour til Aarhus at være sammen med dem en heel Dag og deres frie og naturlige Maade at være paa tiltalte mig i en høi Grad. —

Nu skulle vi snart til at have fat paa Rigsdag, og jeg haa- ber at denne maa være sluttet inden Maanedens Udgang, thi jeg længes meget efter at komme hjem at see, hvorledes det staaer til med mine store Byggeforetagender.

C. E. Frijs.

---

136. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigs- minister Grev Frijs.

Monsieur le Comte,

Paris, 5 juillet 1866.

J'ai l'honneur d'accuser réception à Votre Excellence de

la dépêche (Nr. 14) qu'Elle a bien voulu m'adresser en date du 30 du mois passé et à laquelle étaient jointes copies de plusieurs rapports des ministres du Roi à Vienne, Berlin & Pétersbourg.

J'ai profité de l'autorisation que Votre Excellence m'avait donnée en faisant part aujourd'hui *sommairement* à M. Drouyn de Lhuys des ouvertures que le cabinet de Vienne avait fait faire au gouvernement du Roi par l'entremise de M. de Falbe. M. le Ministre des Affaires étrangères a complètement approuvé la réponse que M. de Falbe a été chargé de faire aux ouvertures en question.

J'ai cru devoir communiquer à M. Drouyn de Lhuys le fait qui s'est produit afin de lui donner un nouveau témoignage de la confiance du gouvernement du Roi dans les sentiments de bienveillance du cabinet impérial à notre égard. D'autre part il m'a paru utile d'obvier dès-à-présent aux inconvénients qui pourraient résulter pour nous vis-à-vis de la Prusse d'une indiscretion quelconque donnant au fait en question une importance exagérée qu'il ne comporte pas. M. Drouyn de Lhuys m'a remercié de la communication que je lui ai faite en ajoutant qu'il en garderait le secret. Il serait toutefois prêt, m'a-t-il dit, à affirmer comment les choses se sont passées, si jamais dans l'avenir il devait en être question ¹⁾.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 10. Juli 1866.

137. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Confidentiel.

Wien, 8. Juli 1866.

Herr Greve,

Jeg har iforgaars med den engelske Coureer modtaget Deres Excellences confidentielle Depeche Nr. 17 af 30te f. M.

¹⁾ Sml. Origines XI, 39, hvor Dotézac omtaler Grev Frijs' Tilfredshed med dette Svar. Iøvrigt er den østrigske Henvendelse intetsteds omtalt i de franske Akter. Sml. Jessen: L'intervention, S. 113.

Jeg har ikke havt Leilighed til i Mellemtiden, at gjøre Grev Esterhazy bekjendt med den kongelige Regjerings Svar paa de fra denne Side skete Udtalelser. Jeg vil derfor kun, som videre Udvikling af min Rapport Nr. 68 af 24de f. M., herved tilføie nogle Bemærkninger saavel om den Opfattelse, som jeg troer man maa have af de gjorte Udtalelser, som af min Stilling ligeoverfor disse, idet jeg beder Deres Excellence tilbagekalde i Erindringen, hvorledes Situationen var i hiint Øieblik, og hvor forskjellig den er i det nærværende.

Hvad jeg har havt den Ære at indberette i min ovennævnte Rapport, har jeg overhovedet kun betragtet som en *Indledning*, der skete fra denne Side, og som jeg maatte overlade det til Regjeringen at benytte eller at forkaste, eftersom Begivenhederne udviklede sig. Medens jeg maa betragte det, som min Opgave her, og Deres Excellences tidligere Instructioner have ikke undladt at lægge mig dette paa Hjerte, nærmest at erfare den keiserlige Regjerings Anskuelser og Stemninger i Forhold til Hertugdømmerne og tro at indberette disse, saa ansaae jeg det for stemmende med Regjeringens Interesser, saavidt det stod til mig, at forhindre, at saadanne Udtalelser gik ud over det principielle, og navnligt at de sattes i Forbindelse med nogen *bestemt Proposition*. Medens saaledes Hr. v. Biegelebens Bestræbelse synligt gik i sidste Retning, var det mig behageligt, at bemærke en vis Tilbageholdenhed fra Grev Mensdorffs Side mod at lede os ind paa en Alliance. Hans Yttringer vare, »at han fandt Situationen ikke tilstrækkeligt klar i Øieblikket til at gaae saavidt«, og jeg udtalte med Bestemthed, at Hensigten med min Indberetning kun var at gjøre min Regjering bekjendt med de Anskuelser, som han paa den keiserlige Regjerings Vegne havde udtalt med Hensyn til vor Stilling til den daværende Situation. Jeg maa tilføie som Beviis for Grev Mensdorffs Samvittighedsfuldhed, at han nogle Dage senere ligefremt yttrede, at han ikke vilde gjøre den kongelige Regjering noget Tilbud, eller opfordre

den til at handle, førend Udfaldet af den første større Kamp viste sig at være til Gunst for Østerrigs Vaaben, idet han anerkjendte vort Lands exponerede Stilling og Hjælpens Frastand, hvis vi skulde behøve en saadan. Dette har saaledes været Grunden til at han opgav at sende Deres Excellence en egenhændig Skrivelse, og jeg kunde ikke insistere paa at erholde en saadan, undtagen jeg efter den første Bestemmelse selv var reist til Kjøbenhavn. Hvad Forholdet til Forbundet angaaer, yttrede Grev Mensdorff, at en større Seir vilde gjøre Østerrig til Herre over Situationen i Tydskland, saa at det vel kunde sætte de Dispositioner igjennem, som maatte være trufne til vor Fordeel.

Det var overhovedet min Stræben, at forberede Sagen saaledes, at den kongelige Regjering kunde benytte de imidlertid indtrædende Begivenheder til at bestemme sig enten til Activitet eller til Inactivitet. Jeg stod i den Formening, at et formeligt Forslag til en Alliance i det Øieblik maatte komme Regjeringen ubeleiligt, idet et formelt Afslag ikke kunde Andet end virke forstyrrende paa de iøvrigt gode Dispositioner, som her ere tilstede; og som Kampen faldt ud, vilde dette være bleven en Nødvendighed. Paa den anden Side var Grev Mensdorff ved sit Ord til mig saa fast bunden, at alle de Fordele, som han havde antydnet, maatte blive os tildeel, hvis vi nærmede os Østerrig.

Jeg troer saaledes at kunne haabe, at Deres Excellence godhedsfuldt vil indrømme, at min Optræden ikke kunde have været vaersommere, eller at jeg i Fremtiden kan iagttage nogen større Tilbageholdenhed, med mindre jeg aldeles maa afholde mig fra Samqvem med det keiserlige Udenrigsministerium. De Ulemper, som en utidig Activitet kunde fremkalde for os fra preussisk Side, har jeg ikke været blind for. Paa den anden Side troer jeg, at burde gjøre Deres Excellence opmærksom paa, at Preussen skylder sin *Skræmme*-Politik endeel af sit Held. Saaledes lykkedes det, ved at udsprede Rygter om den hannoverske Armees Over-

givelse, at holde Hjælpen tilbage, og uagtet et Nederlag for de preussiske Vaaben dog at bringe denne dertil i faae Dagsmarschers Afstand fra de to Forbundshære. Hvad specielt Jyllands Besættelse angaaer, saa turde en saadan udkræve saa betydelige Stridskræfter, som det maa være Regjeringen bekjendt, at den preussiske Regjering neppe hverken disponerer over, eller vilde ønske at udsætte for at afskjæres i den jydske cul de sac, hvor den danske Armee paa ethvert Punkt kunde falde den i Ryggen, medens det lykkedes Forbundshærene at trænge frem til Elben.

Indtil igaar Aftes var det endnu ikke bekjendt, at Vaabenstilstanden var afsluttet. Jeg traf Hertugen af Gramont kommende fra Grev Esterhazy med et meget betænkeligt Ansigt, og da han saae mig, var hans første Spørgsmaal, hvor stor en Armee vi kunde disponere over, og om jeg troede, at min Regjering maatte være villig til at stille den i Marken, hvis Frankrig gik imod Preussen, og der var al Udsigt hertil, hvis Preussen ikke antog Vaabenstilstandsforslaget. . . .

C. Falbe.

Modtaget 16. Juli 1866.

**138. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.**

Kjøbenhavn, 8. Juli 1866.

Kjære Quaade! Tak for Deres venlige Linier, som have givet mig meget at tænke paa i Anledning af den omtalte Personlighed og den Sag, som han skal sætte i Gang; dog har jeg ikke endnu kunnet fatte nogen Beslutning om der er Noget at gjøre for at modvirke de omtalte Bestræbelser. Her leve vi i en stor Spænding for at erfare, om det bliver til Fred eller Krig, og det kan vel ikke vare mange Dage inden dette maa decidere sig, og sandsynligviis veed De Besked, forinden De modtager disse Linier. Hvad Vorherre end maatte bestemme i saa Henseende maae vi rette os derefter

og see at benytte det paa bedste Maade. Det kan ikke nægtes, at Preussernes Bevægelser og hele Førelse af Krigen er skeet med en Energi og Dygtighed, som sjelden af nogen Stat er overgaaet. Magt og Lykke ere væsentlige Momenter for at gjøre Indtryk paa den store Masse, og dette vil formodentlig ogsaa udøve sin Indflydelse paa Parlamentet der nu snart skal sammentræde. Om det vil føre til et fuldstændigt Forlig imellem de modstridende Partier i Preussen er vel et Spørgsmaal, men Angrebene paa Regjeringen ville have tabt meget af deres Kraft, hvis denne er istand til at begrænde sig saavel i Fordringerne udadtil som indadtil; men vi vide vist alle af egen Erfaring, at der skal langt større Kraft til at bære gode end de onde Dage, og dette, o: denne gamle Erfaringssætning, gjælder vistnok i endnu højere Forstand om Stater end med Hensyn til Individerne, thi hine beherskes og drives ligesaafuldt af Lidenskaber som disse.

. . .

Imorgen skulle vi begynde med Rigsdag; jeg haaber ikke, at denne Session bliver meget lang, men derfor kan den altid være ubehagelig nok, og Tscherning, som siges at ville trække sig tilbage fra Politik, vil nok zum guten Letzt give nogle Extranummere til Bedste; ogsaa gamle Grundtvig er kommet paa Benene igjen og vi skulle begynde med ham, da Forfatningssagen først vil blive forelagt i Landstinget. Jeg længes efterhaanden efter at komme hjem og see til mine egne Sager, hvilke ikke profiteere ved den lange Fraværelse, især fordi jeg i dette Aar har saa mange store Byggeforetagender for. Jeg var en Dag med Kongen i Aarhus i Landmandsforsamlingen men kunde ikke faae Tid til at komme til Frijsenborg.

C. E. Frijs.

**139. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.**

Lørdag, 21. Juli 1866.

Kjære Kammerherre.

Jeg har længe ventet med at svare Dem paa Deres Brev, i hvilket De har meddeelt mig Deres Ønske at kunne ledsage Deres Familie hertil og tilbringe Sommerferien med Deres Søn, thi jeg har stadig haabet, at de politiske Forhold vilde stille sig saaledes at Grev Frijs vilde gaae ind paa at undvære Dem i Berlin. Destoværre er dette endnu ikke skeet, og jeg har berørt Sagen til Ministeren som meente at det var umuligt, saalænge man ikke kunde oversee hvad Ende Krigen vilde faae, og selv om den snart afløses af Forhandlinger, antog han at da Spørgsmaalet om en event. Grændseregulering med Danmark vilde komme paa Dagsordenen og kun lod sig behandle ved Dem og i Berlin. Dette sidste er mig nu tvivlsomt. Jeg antog at Fredsforhandlingerne med Østerrig ikke egentlig vilde berøre dette Punkt, der derimod snarere kunde fremkomme som en særlig Forhandling mellem os og Preussen eller som et secondairt Punkt under Forhandlingen paa en europæisk Congres der vilde have at sanctionere Europas nye Form. Men jeg maa erkjende at det ikke er let at forudsee hvorledes dette Punkt vil fremkomme — hvis det overhovedet kommer frem — og dernæst at der vel forud for den egentlige Forhandling kan gaae Forberedelser der kunde gjøre Deres Nærværelse nødvendig. Under alle Omstændigheder vil man let kunne lægge Dem og Ministeren det tillast, at De under disse Forhold var borte fra Berlin, selv om det i Virkeligheden for de Indviede maatte være klart at Deres Nærværelse i det Væsentlige vilde have mindre praktisk Betydning.

See det er de Bemærkninger som jeg efter min Samtale med Grev Frijs maa meddele Dem. Ingen kan vel forudsee om ikke Situationen ved en af de hurtige Vendinger som vi ere vant til, kan vende sig inden kort Tid og gjøre det let-

tere for Dem at realisere et Ønske som Grev Frijs fuldkomment kan vurdere. Vær overbevist om at jeg ikke skal glemme at De har været saa god at meddele mig det, og at jeg skal gjøre mit til at det kan opfyldes saasomt Omstændighederne tillade det. Deres Brev antyder at De selv venter at Forholdene skulle klare sig før De tænkte paa at reise, — af mange Grunde vil jeg ønske at det maa blive Tilfældet snart. . . .

P. Vedel.

140. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Frydenlund, 22. Juli 1866.

Kjære Quaade! Jeg har ikke i de sidste Dage kunnet skrive Dem til og takke for Deres venlige Linier, men vi have Rigsdag og dette medtager mig altid noget baade legemlig og aandelig, foruden den megen Tid som det tager. I Landstinget havde vi Grundtvig væsentligst til Fører for Oppositionen, han frembragte ikke noget Nyt i Sagen andet end sin egen Person, over hvilken han naturligviis holdt Lovtaler i det Overordentlige. Igaar havde vi første Behandling i Folkethinget, hvor som De kan vide, Don Quixote (Tscherning) med sin Sancho Panza (Winther) fore frem, og i Chor sang en Deel grundtvigianske Præster og Skolelærere; jeg faaer tidt Indtrykket af at befinde mig i et Galehuus og maa da spørge mig selv og undersøge mig selv, om jeg ikke ogsaa lider af den samme Nydelse[!], og tidt maa jeg med en vis Betænkelighed ryste paa Hovedet, da det forekommer mig, at vi Alle mere eller mindre lide af den Svaghed ikke at leve i den virkelige Verden men i en indbildt, hvor Menneskene fremtræde i en anderledes reen Tilstand end de i Virkeligheden nogensinde kunne udvikle sig. Naar Alt gaaer godt, haaber jeg at Rigsdagen maa kunne slutte Lørdag eller næste Mandag, og jeg haaber da at kunne tage mig en 8 Da-

ges Ferie for at tage til Frijsenborg, hvor Meget trænger til en *ocularis inspectio*. De veed, at jeg igaar sendte Dem en temmelig kilden Sag ligeoverfor Hertugdømmernes Administration; den vil være Kilden til meget Rumleri og Chicane, og jeg beder Dem derfor gjøre Deres Bedste for at faae fastslaaet en bestemt Fremgangsmaade og navnlig kunne hævde, at det Yderste er gjort for at forsvare de berettigede Interesser. Idag er jeg dog engang kommet ud til Frydenlund og benytter den tidlige Morgentime for at minde Dem om min Existents. Naar jeg kan, skal De atter høre fra mig, thi selv om intet Nyt kan meddeles, sætter jeg dog stor Priis paa at Correspondancen mellem os stadig vedligeholdes. —

C. E. Frijs.

141. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 22 juillet 1866.

Préliminaires proposés par la Prusse et amendés par la France.

Maintien de l'intégrité de l'Autriche sauf cession de la Vénétie; l'Allemagne du Nord constituée séparément avec la direction militaire de la Prusse; indépendance des états du midi; incorporation des duchés sauf retour du nord du Slesvig dont les populations seront consultées; rectification de la frontière prussienne; frais de (her er formeentlig glemmt: guerre à payer)¹⁾ par l'Autriche et Alliés.

L'Autriche connaissait ces préliminaires en consentant à armistice lequel devait commencer hier. —

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 22. Juli 1866 Kl. 12.24 Efterm. Paa Dechiffreeringen tilføjet: Afskrift sendt 1) til Kongen og 2) til Grev Frijs.

¹⁾ Dette Indskud er skrevet med Chiffreurens Haand.

142. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 24. Juli 1866.

Herr Greve,

Jeg havde den Ære igaar, ved et gennem Gesandtskabet i Paris fremsendt Telegram at underrette Deres Excellence om, at en af Artiklerne af det franske Mæglingsforslag, som Østerrig har antaget som Basis for de begyndte Vaabenstilstands Underhandlinger, lyder paa, at Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen skulle annexeres til Preussen med Undtagelse af de nordlige Districter af Slesvig, som, adspurgte gennem en fri Folkeafstemning, maatte erklære sig for Indlemmelse i Danmark.

Hertugen af Gramont, som det lykkedes mig, at faae i Tale igaar, oplæste denne Artikel for mig, og bekræftede forøvrigt Indholdet af Mæglingsforslaget, saaledes som jeg har antydnet det i mine foregaaende Rapporter. Som Ordlyden af denne Artikel er stillet, aabnes der gode Udsigter for os til Gjenerhvervelsen af en stor Deel af Slesvig, saafremt en fordeelagtig Fortolkning bringes i Anvendelse, og den preussiske Regjering ikke tilføier indskrænkende Bestemmelser.

Hvad den østerrigske Regjering angaaer, vil nogen Indflydelse fra dens Side paa Spørgsmaalet neppe blive gjort gjeldende. Desværre aabner Udtrykket »de nordlige Districter« ogsaa Leiligheden for den preussiske Regjering, til at drage en vilkaarlig Grændse, indenfor hvilken den ikke maatte ville tillade en Afstemning, en Grændse, som den vist vil søge at udstrække over Als og Sundeved med Dybbøl-Stillingen. Jeg gjorde Hertugen opmærksom herpaa; men han var ikke istand til at give mig nogen nærmere Forklaring om Artiklens Betydning. . . .

C. Falbe.

Modtaget 30. Juli 1866.

143. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 25 juillet 1866.

L'article des préliminaires porte textuellement: Les duchés de l'Elbe seront remis à la Prusse sauf les districts du nord du Slesvig dont les populations librement consultées désireraient être rétrocédées au Danemark.

L'interprétation de l'article par M. Drouyn de Lhuys me semble nous être en tous points favorable.

Moltke.

Chiffertelegram, indleveret i Paris 25. Juli 1866 Kl. 4.53 Efterm., modtaget s. D.

144. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris.

Copenhagen, 26 juillet 1866.

Monsieur le Comte.

Je viens de recevoir la dépêche télégraphique que vous m'avez envoyée lundi passé relativement à l'article des préliminaires de paix qui a trait aux duchés et M. Dotézac a de son côté reçu une communication analogue de son gouvernement qu'il a bien voulu porter à ma connaissance. Je vous prie, M. le Comte, d'exprimer à M. Drouyn de Lhuys toute la reconnaissance qu'inspire au gouvernement du Roi ce premier résultat des efforts que le gouvernement de l'Empereur n'a cessé de tenter pour redresser dans la mesure du possible le sort injuste fait au Danemark par la paix de Vienne. Nous ignorons encore l'étendue qui sera donnée dans l'application aux termes généraux: »Les districts du nord du Slesvig«, et je n'ai pas besoin de vous faire observer, combien l'intérêt que la rétrocession du nord du Slesvig peut avoir pour nous, est subordonné à la solution de cette question. Je me contente à

ce sujet de vous rappeler qu'il n'y a pas longtemps nous avons eu l'occasion de nous expliquer sur les considérations nationales et politiques, stratégiques et commerciales qui exigent que tous les districts jusqu'au dessous de Flensborg au moins soient appelés à manifester librement à quel pays ils désirent être unis. Dans ce moment si rempli des préoccupations les plus graves pour le gouvernement impérial, je ne voudrais donc pas revenir ici sur ces explications d'autant moins que je me tiens pour assuré que le gouvernement de l'Empereur dans la marche ultérieure des négociations continuera à vouer à nos intérêts cette bienveillance et cette sympathie active dont nous constatons déjà les effets.

Il y a un point toutefois sur lequel il me semble nécessaire d'appuyer tout spécialement et sur lequel je voudrais pouvoir prévenir une appréciation inexacte de la part du cabinet des Tuileries. Je veux parler de la ville commerçante de Flensborg et de sa position future par rapport à une nouvelle frontière à tracer dans le Slesvig.

Des hommes d'état allemands ont prétendu que Flensborg ne désirait pas appartenir au Danemark, que ses intérêts y étaient opposés et que son avenir serait bien plus brillant, si elle demeurait attachée aux destinées de l'Allemagne.

C'est cette appréciation que je désire réfuter. Toute l'histoire de la ville est là pour prouver que dans toutes les vicissitudes qu'ont subies les pays environnant le bassin de la Baltique, la prospérité ou la décadence de Flensborg a dépendu uniquement de la plus ou moins grande facilité qui lui était faite d'approvisionner les pays septentrionaux. Les pays situés au sud de Flensborg ne l'ont jamais intéressée autrement que comme une des sources d'où elle tirait les marchandises que lui demandait le nord.

Les sentimens de la partie danoise de la population de Flensborg ne sont pas douteux; mais même dans la partie

allemande prévaut cette opinion, que le commerce de la ville marche inévitablement à sa perte, si elle doit continuer à faire partie des territoires séparés du Danemark par une ligne douanière, et qu'il ne pourra rentrer dans la voie de la prospérité que si la ville est de nouveau rattachée au royaume.

Dans la lettre allemande accompagnée d'une traduction française que je joins à cette dépêche vous verrez, Monsieur le Comte, quelles sont à cet égard les réflexions d'un des bourgeois notables de Flensborg dont j'ai réclamé l'avis et dont les appréciations tirent une grande autorité de sa vieille expérience et de la position qu'il occupe parmi ses concitoyens. Allemand de naissance et d'éducation, ses opinions ne sauraient être suspectes de partialité pour le Danemark. Il affirme, et il est facile de le croire, que ses sympathies ou ses antipathies ne sont pour rien dans les assertions qu'il met en avant. Il n'a qu'un objet devant les yeux: Décider si Flensborg doit naturellement appartenir au Slesvig danois ou au Slesvig allemand. Pour résoudre cette question, il ne met en ligne de compte que les intérêts industriels et commerciaux du duché. Il se demande tout pratiquement: Est-ce que la ville de Flensborg n'est pas sur la pente du déclin? Ne faut-il pas aviser aux moyens de l'y arrêter? Et cette nécessité reconnue, y a-t-il d'autre façon d'y parvenir que de la replacer dans les seules conditions qui lui sont naturelles et la rattacher politiquement et commercialement aux provinces qu'il est dans son rôle d'approvisionner?

Je vous prie donc Monsieur le Comte de faire bien comprendre à M. Drouyn de Lhuys à quel degré il importe que la ville de Flensborg soit comprise dans les territoires qui seront consultés sur leur sort futur et je vous autorise à cet effet de faire de l'annexe de cette dépêche tel usage que vous jugerez utile. Vous ne perdrez pas de vue toutefois qu'une certaine prudence est nécessaire pour ne pas exposer l'au-

teur de cette lettre à des désagréments de la part de ceux qui ne partagent pas sa manière de voir. Quoi qu'il n'ait pas signé ce document, il ne serait pas impossible en effet que les soupçons une fois éveillés pussent se porter sur sa personne.

Koncept med Rettelser af P. Vedel. — Trykt i Les origines diplomat. de la guerre de 1870—71 XI, 227 f. En fransk Oversættelse af det omtalte tyske Brev, der ikke findes i de danske Akter, ligger i det franske Udenrigsministeriums Arkiv. — Det i Begyndelsen omtalte Telegram fra Moltke-Hvitfeldt maa formentlig være det ovenfor angivne af Onsdag 26/7.

145. Udenrigsminister Grev Frijs til Kongen.

Kjøbenhavn, 26. Juli 1866.

Allerunderdanigst Beretning.

Jeg giver mig herved den Ære allerunderdanigst at indberette, at den kongelige Gesandt i Paris ad telegraphisk Vei har meddelt mig, at den Artikel af de preussisk-østerrigske Fredspræliminairer, som vedrører Elbhertugdømmernes Annexion til Preussen, lyder ordret saaledes:

»Les duchés de l'Elbe seront remis à la Prusse sauf les districts du nord du Slesvig dont les populations librement consultées désireraient être rétrocedées au Danemark.«

Idet jeg i dybeste Underdanighed skal bemærke, at denne Artiklens Ordlyd er aldeles stemmende med den den her-værende keiserlig franske Gesandt af hans Regjering meddelte Text, skal jeg i lige Underdanighed tilføie, at Grev Moltke Hvitfeldts Telegram herom slutter med følgende Yttring:

»L'interprétation de l'article par Monsieur Drouyn de Lhuys me semble nous être en tous points favorable.«
Udenrigsministeriet, 26. Juli 1866.

Allerunderdanigst

C. E. Juel-Vind-Frijs.

Denne Beretning har været Os allerunderdanigst forelagt.

Bernstorff Slot, 31. Juli 1866.

Christian R.

146. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigs-
minister Grev Frijs.

Wien, 27. Juli 1866.

Herr Greve,

. . . Den kongelige Regjering vil saaledes formeentlig komme til at deeltage i den almindelige Fredsslutning for Nordslesvigs Vedkommende. Dens Opgave turde da blive, at værne om og ved venskabelige Magters Bistand, saavel som ved egne Midler og Bestræbelser ligeoverfor den slesvigske Befolkning at sætte igjennem, at den Slesvig betræffende Artikel faaer en i vor Faveur saa viid Udstrækning som muligt. Som jeg i tidligere Rapporter har bemærket, tilstæder Artiklens Ordlydende en for Danmarks Interesser og den slesvigske Befolknings fri Bestemmelsesret meget viid Udtydning; men vi tør vist ikke skjule for os, at vi ville faae at kjæmpe med store Vanskeligheder. Øieblikket er afgjørende for Slesvigs Fremtid i Forhold til Danmark og for vort Lands Magtstilling. Preussen er i den fordeelagtige Stilling, at have Landet i Besiddelse, og at have talrige og *velbetalte* Agenter tilstede, som intet Middel ville spare, for at hæmme og forvandske Afstemningen. Der tør derfor vistnok fra den kongelige Regjering Side hverken spares Møie eller Penge, for at naae et saa fuldstændigt Resultat som muligt; thi saaledes som Stemningen i Slesvig synes at have udviklet sig under de senere Forhold, vil det sikkert ikke være umuligt, at fremkalde Følkeudtalelser til vor Gunst baade i Slesvigs mellemste og sydlige Dele, og gjøre disse Udtalelser gjældende paa Fredsconferencen. Ialfald turde man ved Hjælp af saadanne Udtalelser og ad Compensationsveien kunne naae en fordeelagtigere Grændse. Paa den anden Side vilde det vistnok være heldigt, om det kunde sættes igjennem, at Afgjørelsen ikke kom til at afhænge alene af den noget ulige Kamp mellem Preussen og os; men at den

blev sat under Control af Commissairer fra venskabelige fremmede Magter, og særligt Frankrig, som Voldgiftsmænd.

. . .

Modtaget 2. August 1866.

C. Falbe.

**147. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Direktør
P. Vedel.**

Paris, 27. Juli [1866].

Kjære Etatsraad.

. . . Jeg vilde ønske at vi kunde snakke sammen, om kun en Times Tid, om den nye Stilling og om den Artikel i det franske Mediationsforslag, som, hvis Alt gaaer som vi nu have Ret til at haabe, i saa høi Grad vil forbedre vort Fædrelands Tilstand. Mit Telegram af iforgaars og mit Brev af igaar til Grev Frijs, som han vistnok har meddeelt Dem, ville have været velkomne og i saa Henseende behøver jeg ikke at tilføie nogetsomhelst her. Jeg vilde imidlertid være Dem forbunden om De, naar De engang faar Tid og Leilighed, vilde meddele mig Deres Tanker og Mening betræffende den Maade, hvorpaa Afstemningen vel burde finde Sted og om selve Afstemningens Udfald under forskjellige combinaisons.

L. Moltke-Hvitfeldt.

P. Vedels Privatpapirer. — Det omtalte Brev af 26. Juli til Grev Frijs, til hvilket der ogsaa henvises i flere i det flg. trykte Breve, findes ikke i Akterne.

**148. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.**

Kjøbenhavn, 28. Juli 1866.

Den kgl. Regering har nu fra Paris modtaget officiel Bestyrkelse paa den Efterretning Deres Høivelbaarenhed allerede tidligere havde seet Dem istand til at kunne bringe,

navnlig at Fredspræliminærerne indeholde et Forbehold om at Befolkningen i Nordslesvig skal adspørges om den ønsker Tilslutning til Danmark. Derimod ere vi uvidende om hvorledes denne Udtalelse skal søges og under hvilke Garantier, men hvad der for Tiden er vigtigere, vi kjende ikke nærmere hvor Demarkationslinien for denne Afstemning tænkes draget.

Vi tør imidlertid i denne Henseende slutte af de Udtryk som Hr. Drouyn de Lhuys har brugt i sin Samtale med Grev Moltke, at Sundeved og Als i alt Fald høre med til den Deel af Slesvig, som skal adspørges, men tvivlsommere forekommer det mig om dette ogsaa gjælder om Flensborg. Jeg behøver ikke at udvikle for Deres Høivelbaarenhed, hvor stor Vigtighed denne Bys eventuelle Besiddelse har for den danske Stat som en Styrkelse af den fremtidige Grændse mod Preussen, medens den for sidstnævnte Stat altid kun vilde være af underordnet Betydning. Ligesaa lidet vil jeg her berøre Byens egen Interesse af i materiel Henseende at være forbunden med Danmark, thi det bedste Bevis herpaa har Deres Høivelbaarenhed allerede for nogen Tid siden modtaget fra Ministeriet i den Erklæring, som en tydsk Kjøbmand i Byen har afgivet. Det gjælder for Øieblikket kun om at lade Flensborg selv faae Leilighed til at udtale sig om Spørgsmaalet og dette Resultat haaber jeg at det skal være muligt at opnaae og for hvilket jeg er overbeviist om at Deres Høivelbaarenhed vil virke af al Magt, ligesom jeg allerede strax har anmodet Grev Moltke og Hr. Dotézac om at arbeide i samme Retning i Paris.

Jeg antager at Grev Bismarck for Tiden er altfor beskjæftiget med andre for den preussiske Regering vigtigere Spørgsmaal til at det kan være af nogen Nytte at De opsøger ham i Hovedquarteret i Anledning af det ovennævnte Spørgsmaal, saameget mindre som jeg forudsætter at det i alt Fald ikke vil vare længe før han vender tilbage til Berlin, hvor Deres Høivelbaarenhed da vistnok ikke vil tøve

med at behandle Sagen med ham. Skulde imidlertid Deres Høivelbaarenhed efter Deres særlige Kjendskab til Forholdene ansee det for rigtigere at opsøge Greven i Hovedkvarteret, kan jeg selvfølgelig Intet have at indvende derimod. —

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 26.

149. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 31. Juli 1866.

Herr Greve,

Den kongelige Gesandt i Paris har underrettet mig om, at den franske Udenrigsminister i en Samtale, han havde havt med ham den 25de dennes, havde udtalt som den Mening, han tillagde den Artikel i Fredspræliminairerne mellem Preussen og Østerrig, der omhandler Hertugdømmerne, at ikke blot de reent danske Distrikter i Slesvig skulde stemme for Indlemmelsen i Danmark, men ogsaa de, hvori det danske Element havde Majoriteten. Jeg har i den Anledning anseet det for rigtigt, at forsikkre mig om den keiserlig østerrigske Regjerings Anskuelse om Sagen, og har netop havt en Samtale med Grev Mensdorff, hvem jeg meddeelte den af Herr Drouin de Lhuys udtalte Mening. Hans Excellence fremtog Fredspræliminairerne og forelæste mig den betræffende Artikel, der i Formen adskiller sig fra det franske Forslag forsaavidt, som den lyder paa: at H. M. Keiseren af Østerrig overdrager til H. M. Kongen af Preussen de ved Wiener-Traktaten af 30. Oct. 1864 af Ham erhvervede Rettigheder til Hertugdømmerne Slesvig og Holsteen med den Indskrænkning, at de nordlige Districter af Slesvig etc. etc. Jeg gjorde Grev Mensdorff opmærksom paa, at her saaledes ikke var draget nogen bestemt Grændse for, hvad der kan kaldes det *nordlige* eller sydlige Slesvig, saalidt som

der var gjort noget Forbehold i saa Henseende eller med Hensyn til Besiddelsen af Als og Dybbøl fra Preussens Side. Jeg bad ham derfor give mig et bestemt Tilsagn om, at ville støtte vore Interesser i den af Hr. Drouin de Lhuys antydede Retning. Grev Mensdorff erklærede sig i enhver Henseende villig hertil, idet han yttrede, at han ikke tvivlede om, at ikke alene hele Slesvig, men ogsaa Holsteen vilde stemme for Danmark, hvis det adspurgtes. Han havde ikke nogen bestemt Mening om, hvorledes Sagen vilde blive behandlet og bragt til en Afgjørelse; men han vilde ikke skjule, at vi vist vilde faae med Vanskeligheder at kjæmpe fra anden Side, og at maaskee Sagen vilde blive forhalet en Tid. Rimeligviis vilde Meget afhænge af en fælles Action fra de tre neutrale Stormagters Side. Han bekræftede mig, hvad jeg alt havde hørt paa anden Haand, at Keiser Napoleon havde opfordret Rusland og England til at forene deres Bestræbelser med hans, for at holde Preussen indenfor visse Skranker i dets Optræden og Forhold til de mindre tyske Stater. /: Den vigtige Efterretning herom er hidtil kun kommet til den østerrigske Regjerings Kundskab gennem Grev Stackelberg, medens Hertug Gramont og Lord Bloomfield ingen Meddelelse endnu have faaet fra deres respective Regjeringer om Sagen :/. Hvor det imidlertid kom an paa Østerrig, var han rede til, saavidt hans Indflydelse strakte, at virke for en saa vidtgaende Udvidelse af vore Grændser, som en Fortolkning af Fredstraktaten maatte tilstæde. . . .

C. Falbe.

Modtaget 6. August 1866.

---

150. **General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister Grev Frijs.**

London, 1. August 1866.

Deres Excellence.

Da jeg i Formiddags aflagde Besøg hos Udenrigsministe-

ren erklærede denne, paa min derom gjorde Forespørgsel, at den engelske Regjering ikke havde Kundskab om, hvorvidt der ved den endelige Ordning af Forholdene i Tydskland samt af vore tidligere Hertugdømmers Skjæbne, vilde blive taget Hensyn til Danmarks vistnok billige Ønsker for en gunstig Grændse og altsaa for en Tilbagegivelse af endeel af det ved Freden afstaaede slesvigske Territorium. — Han, Lord Stanley, og med ham hele Regjeringen, ja! England ønskede og haabede, at Danmarks Ønsker i saa Henseende vilde skee Fyldest, men det vilde være stridende imod den her vedtagne Politik, hvis den engelske Regjering tog Initiativet til at forlange eller anbefale en saadan Forbedring af Grændsen. — Lord Stanley oplyste, at han havde gjort sig vel bekjendt med den af mig om denne Sag i sin Tid afgivne Note (D. E.'s Depecher til mig Nr. 3 og 4 af 5. Juni); han vilde gjerne anerkjende Vigtigheden for Danmark at opnaae den deri betegnede bedre Grændse; men, gjentog han: »Nous ne pouvons faire aucune proposition mais nous ne manquons de recommander chaque projet en votre faveur qui soit proposé par une autre puissance. Nous avons toute raison de croire, comme vous le dites, que L'Empereur Napoléon vous soit tout aussi bien disposé que nous, mais nous ne savons rien sur ses intentions là-dessus, s'Il pense formuler une proposition ou non.«

Jeg bemærkede, at hans for nogle Dage siden i Underhuset paa en Interpellation af Mr. Griffith givne Svar lod forstaae, at Spørgsmaalet om en Grændseforbedring var traadt meer officielt frem.

Mr. Griffith spurgte: »Om Statssecretairen for de udenlandske Sager vidste hvilken Deel af Landet man havde til Hensigt at indbefatte i Udtrykket »Dansk Slesvig«, som var foreslaaet at Preussen skulde afstaae til Danmark.«

Lord Stanley svarede derpaa benægtende; han sagde, at han vel havde hørt (understood), at der var et Forslag om, at en Deel af slesvigsk Territorium skulde blive givet tilbage

til Danmark; men han saae sig ei istand til bestemt at sige hvilken Deel af Slesvig var indbefattet i Forslaget.

Det maa vist indrømmes, at dette Svar tillod Antagelsen at det engelske Cabinet selv vidste, eller troede paa at det ompurgte Forslag existerede; men Lord Stanley erklærede nu mig, at Meningen dermed kun var at constatere Rygtet om en slig Plan, ei at indrømme en saadans officielle Tilværelse, da Intet derom var meddeelt fra Paris, hvorfra alene slig Plan kunde ventes. — Denne sidste Erklæring stemmer med den franske Ambassadeurs Forsikkring om, vel at være overbeviist om den keiserlige Regjerings Beredvillighed at være Danmark til Nytte naar muligt, men ei at kjende til noget bestemt Skridt eller nogen formuleret Plan i saa Henseende.

Lord Stanley bemærkede endvidere, at der endnu forelaa saameget politisk Materiale til Behandling i Tydskland selv, at et tildeels internationalt Anliggende som det angaaende en ny Grændseregulering imellem Danmark og Slesvig først om lang Tid kunde see en Afgjørelse imøde, hvorfor vel ogsaa hver Stat endnu havde Vanskelighed ved at tage en afgjørende Beslutning derom.

Jeg har dagligen Beviser paa, især i denne Tid, at Befolkningen her ikke giver Regjeringen efter i Sympathie for Danmark, i Ønsket for at det maa faae nogen Opreisning for slet Medfart, men ligesaa passivt er ogsaa Ønsket. — Efterat John Bull i lang Tid gjorde sig til Humanitetens Ridder og gjerne paatvang Andre sine philanthropiske og frihedselkende Principer og i politisk Henseende ansaae det for rigtigt og hensigtsmæssigt at nære og drage muligt Fordeel af Andres Ufred, saa er John Bull nu kommet til den Alder af Livet, da uforstyrret Ro foretrækkes og et tilbagetrukket contemplativt Liv ansees for sikkrest og behageligst. — Denne nationale Isolation er nu gaet over i den nationalpolitiske Følelse og maa indtil videre paatrykke hver Regjering dens politiske Stempel. . . .

J. v. Bülow.

Modtaget 6. August 1866.

151. Kong Christian IX til Kejser Napoleon III.

Copenhague, 2 août 1866.

Monsieur mon frère.

Malgré les graves préoccupations qui se disputent l'attention de Votre Majesté Impériale, Votre pensée s'est arrêtée avec sympathie sur l'injustice manifeste qui fut infligée au Danemark lorsque la paix de Vienne sépara violemment une partie de la nation danoise de ses frères et enleva au reste les frontières indispensables pour le maintien de l'indépendance du pays. Déjà la puissante initiative de Votre Majesté a fait admettre dans les articles des préliminaires de paix qui viennent d'être adoptés par les puissances belligérantes une clause destinée à remédier à cet état de choses, si arbitraire et si opposé aux principes de notre tems. Pourvu que cette nouvelle application du suffrage des populations s'opère avec la liberté et la sincérité dont l'intérêt incessant de Votre Majesté Impériale m'offre la meilleure garantie, j'ai la conviction profonde, que toute la partie du Slesvig où l'empreinte et les sympathies danoises se sont conservées, et dans laquelle la ville de Flensbourg peut à juste titre être considérée comme la capitale, demandera à être restituée à la patrie. Grâce à cette liberté de décision accordée aux populations, la nationalité danoise sera ainsi rétablie dans son intégrité en même tems que le Danemark recouvrera les frontières qu'exigent ses besoins politiques, militaires et commerciaux.

Devant cette perspective si heureuse, j'éprouve un vif besoin de témoigner à Votre Majesté Impériale combien je suis rempli de reconnaissance pour l'intérêt actif et incessant, qu'Elle a voué à la réparation d'une grande injustice et à la conservation d'une ancienne monarchie. Je prie donc Votre Majesté d'accepter mes remerciemens sincères de Ses dispositions sympathiques qui ont déjà amené un premier résultat et auxquelles il me serait doux de devoir un avenir mieux assuré de mon royaume.

Je saisis avec empressement cette occasion d'offrir à
Votre Majesté les assurances de la haute estime et de l'in-
violable amitié avec lesquelles je suis

M. mon frère
de Votre Majesté Impériale
le bon frère

Christian R.

[*Paategning:*] Undertegnet paa *Bernstorff* eller i Kjøben-
havn den 1. eller 2. August 1866.

Koncept med P. Vedels Haand.

152. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 2. August 1866.

Kjære Quaade! Tak for Deres venlige Linier, der end
yderligere bidrage til at paaskynde Udarbeidelsen af adskil-
lige Sager og memoirer, som kunne gjøres fornødne og som
hvis de end ikke bringe noget Resultat ikke kunne undlades,
dog maa jeg tillige benytte denne Leilighed for at bemærke
at det er en høist farlig Sag at omtale bemeldte Øer, hvoraf
den Ene er erhvervet paa heelt anden Maade end de andre,
navnlig maa det ansees for tvivlsomt hvorvidt der ikke exi-
sterer Forkjøbsret fra gammel Tid paa den ene, ligesom det
maa bemærkes, at Monroedoctrinen vel ikke erkjendes for
gyldig, men der er et stort Spring imellem dennes Anerkjen-
delse og en uhindret Vexlen i Besiddelsen af de forskjellige
europæiske Magter med Hensyn til Amerika, især hvor som
i dette Tilfælde de vaxlende Magter vilde være af en saa
overordentlig stor Forskjel i Magtfulde og jeg er overbeviist
om at Amerikanerne ingenlunde vilde erkjende en ny euro-
pæisk Stormagt som Besidder i Amerika; jeg nægter ikke at
skjøndt vi muligviis kunne lide Uret ogsaa fra Amerikas
Side, lægger jeg et overordentligt stort Værd paa at vi stille

os venskabeligt til denne Magt og søge at komme i saa man-
gesidigt Handelsforhold til disse [o: Amerikanerne] som mu-
ligt, thi vi kunne derigjennem blive en bedre Stapelplads for
Færdselen imellem Rusland og en stor Deel af Østersøen
paa den ene Side og Nordamerika paa den anden Side end
nogensomhelst andet Sted, selv Hamborg-Lybek medreg-
net. —

Af Deres Skrivelse synes ellers at fremgaae at De antager
en anden Plads for at være den væsentlige end jeg, idet jeg
for sikkert antager at Berlin nu er Hovedpladsen, hvor Alt
afgjøres; jeg formoder at til den 5te ville saavel Kongen som
Bismarck være vendte tilbage, og jeg haaber at det da ikke
maa vare længe inden De kan finde Leilighed til at see Ved-
kommende og om muligt derved fremkalde en Samtale. De
veed hvad vort Haab og Fortrøstning er; det er muligt at
man ikke kan ønske at indlade sig herpaa og at man i sin
umaadelige Magtfylde endmere overseer de Smaa, men jeg
er dog overbeviist om at en rolig og jævn Betragtning vil
føre til den Erkjendelse ogsaa fra Bismarcks Side, at det al-
drig kan være til Andet end Gavn at have en tilfreds Nabo
og dette vilde den i fuldeste Maal kunne blive, naar Dansk-
hedens Grændse blev fastsat imellem Byen Flensborg og
Slesvig, saa at indenfor en saadan Demarcationslinie faldt
Afstemning; jeg veed vel at Enkelte derimellem meget for-
maaende Slesvig-Holstenere ville paastaae at Flensborgs In-
teresser ligge paa den modsatte Side, men jeg vil fuldelig
være istand til at modbevise dette; om faa Dage vil De faae
et udarbejdet Memoire, men jeg troer alt nu at De vil gjøre
godt i at behandle i egne Tanker alle de forskjellige Spørgs-
maal som kunne opstaae naar bemeldte Sag træder ilive, og
det er da altid en Gevinst at have forberedt sig selv iforveien
paa Besvarelsen, thi De vil forstaae, at vi hovedsagelig naar
det kommer saa vidt ville komme til at stole paa Deres virk-
somme og kyndige Bistand.

Jeg vil om Gud vil paa Fredag til Jylland paa en 8 Dage,

men haaber at Forretningerne ikke herved skulle lide, thi saasnart Noget af Betydenhed maatte indtræde, hvorom ikke Alting iforveien er aftalt med Vedel, da kan jeg paa en Dag være hjemme igjen. De kan troe at jeg ogsaa trænger til lidt frisk Luft, og jeg kan derfor fuldtvel forstaae at ogsaa De i høi Grad kunde have dette Behov, og jeg kan forsikre Dem om at Intet skulde være mig kjærere end om jeg snart kunde indstille Dem til en congé, thi jeg vilde haabe at dette maatte være et godt Varsel. . . . Jeg er meget længselsfuld efter at erfare Udfaldet af Deres første Samtale, hvor jeg haaber at der vil være Leilighed til Udtalelser og jeg beder Dem i saafald strax efter at sende mig nogle private Meddelelser. Det følger af sig selv at naar Tjenesten fordrer det, benyttes Coureer etc. og stoler jeg i saa Henseende fuldstændig og mere paa Dem end paa mig selv, da jeg er overbeviist om at De paa Grund af Deres gamle Erfaring og Hensyntagen ville veie Sagen fra alle Sider og paa den rette Maade. Vi have i disse Dage haft en amerikansk Mission her, der idag afgaaer til St. Petersborg, Chefen for Missionen var en Mr. Fox, en overordentlig net og intelligent Mand. Da jeg dog ikke kan faae dette Brev bort iaften med en Leilighed foretrækker jeg at lade det blive liggende indtil den engelske Coureer gaaer paa Torsdag og vil da benytte den mellem-liggende Tid til at tilføie om Noget skulde passere i denne Tid; vi have da ialfald nu Fred for Rigsdagen og Rigsraad, og der er saaledes Leilighed til i mere Ro at passe de Pligter, der hovedsagelig paahvile os; gid man blot maatte kunne arbeide og erholde noget Resultat saa skulde Byrden blive let; jeg havde Forespørgsel igaar fra den belgiske Ministerresident om der var skeet nogen Tilmeldelse til Regjeringen her om en Retrocession af Slesvig; jeg gjorde ham opmærksom paa at en saadan ikke let kunde være skeet under nuværende Forhold og paa dette Stadium og bad ham, hvis han ønskede Underretning, da snarere at henvende sig til sin preussiske Collega, da det var Preussen af

hvem dette Spørgsmaal hovedsagelig vilde afhænge. — Et personligt Brev med anerkjendende Tak afgaaer imorgen herfra til Frankrig og jeg forudsætter, hvis den hele Sag skulde faae en Skikkelse, at det vil være ganske i sin Orden, naar dertil maatte blive nogen Anledning, at Sligt ogsaa finder Sted herfra, det vil sige fra allerhøiest Vedkommende til Samme i Berlin. Det er med nogen Uro at jeg begiver mig herfra paa Lørdag, men jeg kan ikke godt undlade aldeles at see til mine egne Affairs Gang hjem[me]. . . .

Vi have nu fuldt op at gjøre med at forberede Alting til de kommende Landstingsvalg, der dog vanskelig ville kunne foretages forinden Begyndelsen af October Maaned paa Grund af de mange forskjellige Frister, der skulle udløbe. Desværre begynder Ministeriet i fysisk Henseende at blive svagt idet Marineministeren har maattet reise til Schweiz i Bad og Justitsminister[en] kan efter al Sandsynlighed i den første Maaned ikke forlade sit Opholdssted ved Helsingør naar der skal kunne være noget Haab om hans Helbredelse. — . . .

C. E. Frijs.

---

153. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 7. August 1866.

Kjære Vedel! Paa Dampskibet fra Corsør til Aarhus, hvor jeg læste en mesterlig Artikel af Dagbladet fra 4de Aug. om den politiske Situation, fandt jeg tillige Artiklen om Rusland etc.; det faldt mig strax ind om den ikke skulde stamme fra Hrr. Bismarcks eller Organers (Moltzens, Blixens) Pen, thi det kunde føre til det samme Maal, hvortil en Mængde forskjelligartede Bestræbelser nu sigte, saasom 1) Artiklerne og de vedvarende Angreb i Nord. Allg., 2) Klagerne over at vi gjengjælde Preussernes Forekommenhed etc. i Pengesager med at udtvære enhver Sag og gjøre Vanskelig-

heder, hvor de have den soleklareste Ret (og heri have vi mindst Ret, thi vi kunne efter min Formening hverken forsvare os med Fredstraktatens Ord eller Aanden, som indeholdes i Ordene); Maalet, at give os saa lidt som muligt tilbage af Slesvig, søge de at naae deels ved meget forskjelligartet Agitation og Intimidation i Slesvig og, hvor dette ikke viser sig praktisk, ved Bestikkelser, item ved at gjøre os mistænkelige for vore Venner. — . . .

Da Sagen om Afstaaelsen af Nordlesvig efter Folkeafstemning nu finder saa almindelig Omtale i alle selv i preussiske Aviser, forekommer det mig lidt underligt at slet ingen Meddelelse finder Sted fra preussisk Side til os, thi at det ikke kan skee fra vor Side forekommer mig aldeles tydeligt. — Jeg vil ikke ønske, at man paa een eller anden Maade forinden min Hjemkomst maa have faaet Munden paa Gang i denne Sag, thi at der her vil komme mange Svingninger frem og tilbage følger af sig selv, og saasnart dette kan skee uden at ydmyge os som Nation, skal jeg hvor tungt det end maatte falde mig, ikke undlade at gjøre mit Yderste for at stemme den preussiske Regjering saa behageligt som muligt for os, endskjøndt det vil ikke være nogen let Sag, fordi de føle sig saa urimeligt i denne Tid, saa at selv Hrr. Heydebrand og Hrr. Landsperg, der dog leve under anden Luft, ere ikke til at komme tilrette med. — . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

154. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 7. August 1866.

Herr Greve,

Fredsunderhandlingerne ville tage deres Begyndelse imorgen i Prag, hvorhen Baron Brenner afreiser iaften. Jeg har ladet det være mig magtpaaliggende, ogsaa ved Samtaler

med Baron Brenner at forsikkre mig om den keiserlige Regjerings Dispositioner i Forhold til Spørgsmaalet om Nord-slesvigs Retrocession, og at søge at lede disse hen i den Retning, som jeg, uagtet jeg endnu er ubekjendt med den kongelige Regjerings Anskuelser, troer at turde antage, at den anseer for den ønskeligste. Medens man saaledes her mest staaer i den Formening, at den preussiske Regjering, der kun meget modvilligt gav efter paa hiint Punkt for de østerriigske Befuldmægtigede, /: Grev Bismarck havde ligefrem strøget den betræffende Passus i Art. III, og søgte at overbevise dem om, at Sagen bedst kunde afgjøres mellem ham og den franske Regjering, uden at optages i Fredsinstrumentet :/, neppe vil give Slip paa Als og Sundeved, har jeg bestræbt mig, for at paavise vor Ret til at lade Afstemninger finde Sted ikke alene i disse reent danske Districter, men overhovedet hvor vi havde Grund til at antage, at Befolkningen ønskede Foreningen med Danmark, og at jeg ventede, at Grændsen derefter vilde falde Syd for Flensborg og Glücksborg igjennem Angelen henimod Husum eller Bredsted. Ligeledes henviser jeg til Nødvendigheden af, at de preussiske Tropper rømme de Dele af Landet, hvor Afstemningen skal finde Sted og Indsættelsen af en Control, for at vaage over dens frie Udøvelse.

Disse Spørgsmaal ville imidlertid neppe komme for under selve Fredsunderhandling[ne] uden maaskee i private Samtaler. Baron Brenner er nemlig instrueret paa, som jeg alt har havt den Ære at indberette, at afvise al Discussion om Traktatens politiske Punkter, og at insistere paa disses uforandrede Vedtagelse. Vi have saameget mere Grund til at paaskjønne den østerriigske Regjerings Bestræbelser til vor Fordeel, som det har kostet den en ikke ringe Overvindelse, at bringe det imod dens folkeretlige Anskuelser saa stridende Afstemningsprincip i Anvendelse. Jeg talte med Hertugen af Gramont igaar, men fandt, at han hidtil ingen nærmere

Meddelelse havde modtaget fra sin Regjering om Udførelsen af Art. III. . . .

C. Falbe.

Depeche Nr 84, modtaget 12. August 1866.

155. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Direktør
P. Vedel.

Paris, 8. August 1865 [o: 1866].

Kjære Etatsraad!

Jeg takker Dem meget for Deres Brev af 2den dennes, som jeg har læst med stor Interesse og skal jeg nu tillade mig at besvare de vigtigste af de i Samme fremsatte Punkter. —

Vanskeligt, om ikke umuligt, synes det mig allerede nu at forudsige hvorvidt Tilbagegivelsen af det danske Slesvig vil blive tilfredsstillende for os. — Det Eneste vi hidindtil vide er, at den franske Regjering's Opfattelse af Sagen er saa gunstig som vi kunne ønske den, og dette synes mig allerede at være *ikke saa lidet*; for 6 Uger siden vilde jeg have sagt at det var *meget*, men i den korte Tid har en Deel forandret sig og ikke mindst Keiser Nap.s Stilling. At den preussiske Gesandt i Kjøbenhavn endnu i den seneste Tid har, ligeoverfor sine Colleger, udtalt stærk Tvivl om Muligheden af en eventuel Tilbagegivelse, er jo ogsaa snarere godt end slet, idet det beviser at M. Heydebrandt ikke har modtaget nogensomhelst Underretning fra sin Regjering om vedkommende Sag og at altsaa hans Opfattelse derom aldeles ingen Værd har.

Overhovedet vil det Udbytte, som det vil være os muligt at drage af Fredspræliminairernes Art. III, i høi Grad beroe paa Omstændigheder, der ligge udenfor vor Omraade og som kunne modificeres fra den ene Dag til den anden. — Det er ikke umuligt — endskjøndt jeg i saa Henseende ikke har og altsaa heller ikke kan udtale nogen bestemt Mening — at det mere eller mindre, som Danmark erholder,

vil beroe paa, om en anden Magt selv faaer noget eller ikke som compensation for den store territoriale Udstrækning, Preussen erholder. — Dette compensations-Spørgsmaal veed man Intet om — man fortæller imidlertid — og det skulde ikke forundre mig — at der herfra arbeides i den Retning. —

Just paa Grund af den Usikkerhed vi svæve i m. H. t. Opfyldelsen af vore Ønsker er det rigtigst at søge at nedstemme de glimrende Forhaabninger, Folk vist gjøre sig hjemme. Det er i ethvert Fald bedre at see sine Forventninger overtrufne end skuffet. Man er vist heller ikke enig om *hvad* man bør ønske og i saa Henseende, ligesom i Alt andet betræffende denne Sag, er jeg aldeles af Deres Mening, at det nemlig ikke ligger i Danmarks Interesse at erholde andet i Slesvig end det, om hvilket man med Rette tør haabe at det i Længden vil vedblive at være tilfreds med at være gaaet til Norden og ei til Syden. — Det er denne Betragtning, som vi først og fremmest bør tage Hensyn til naar vi foreslaae en Demarcationslinie for Afstemningen og det, som De siger i Deres Brev om Linien slutter jeg mig derfor ogsaa til. Der var vel en Deel der syntes mig at tale for at vi foreslog Linien Syd for Flensborg og Syd for Husum, hvilken Linie, som det er Dem bekjendt, blev omtalt af Keiseren for mig i 1864, men fremfor alt bør vi holde os til den Linie, som giver fuldkommen Sikkerhed m. H. t. Afstemningens Udfald. — Dette har jeg allerede udtalt for Grev Frijs og skal ikke undlade at gjøre det igjen.

Det er jo tilfredsstillende at vide *med Sikkerhed* at Afstemningen vil falde ud til Gunst for os i de tre i deres Brev nævnte Zoner. Ligesom De finder jeg at det vilde være urimeligt at komme frem med den Fordring at de forjagne danske Embedsmænd skulde stemme med. —

I mit Brev til Grev Frijs brugte jeg Udtrykket copie af Memoiren til Paris fordi Drouyn havde udtalt sig paa den-

ne Maade.¹⁾ Jeg burde have tilføiet, at Drouyn formodentlig meente at Memoiren, naar først Preussen havde taget Initiativet i denne Sag ligeoverfor den kgl. Regjering, skulde sendes til Berlin.

Jeg troer ikke at det vilde være nyttigt at Slesvigerne gjorde nogen Demonstration nu. Allerede i dette Øieblik paastaae de preussiske Blade at Danmark agiterer i Slesvig — disse Blade vilde naturligviis skrige himmelhøit dersom Demonstrationer fandt Sted. — Disse vilde opirre end mere Gemytterne i Preussen og vor Sag vilde ikke vinde derved. — Hvad Adressen til Keiseren angaaer, troer jeg at den bør opsættes indtil efter Afstemningen.

L. Moltke-Hvitfeldt.

P. Vedels Privatpapirer.

---

156. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 8. August 1866.

Kjære Vedel! Tak for Deres Linier igaar, om de end ikke vare meget opmuntrende, thi det forekommer mig meget uhyggeligt, at vi ikke høre et Ord fra Preussen og at man endog med Omhyggelighed undgaaer enhver Omtale; Lord Stanleys Bemærkning²⁾ om at Frankrig veut s'effacer forekommer mig heel dunkel, thi herved kan kun være meent en momentan Optræden, da det vel med Bestemthed tør forudsættes at Frankrig ikke i den Henseende vil efterligne England. . . . Jeg frygter at de Bemærkninger om Rusland, som agerer for vort Vedkommende, kun skrive sig fra B. og dennes Agenter; ret længes jeg efter at erfare Noget om Quaades første Samtale med Bismarck. — De skriver ikke Noget om hvorvidt den Memoire til Moltke er bleven færdig; De vil see at den af mig tidligere omtalte Artikel i Dagbladet næsten ordret fulgte den hele Tanke som vi havde

¹⁾ Sml. Bemærkningen til Nr. 147 (S. 226).

²⁾ Findes i et udeladt Stk. af den som Nr. 150 trykte Depeche.

tænkt os at udvikle i bemeldte Memoire. Det glæder mig at erfare, at Dotézac endnu er ivrig, thi dette vedblev han ikke med, naar hans Regjering havde trukket sig tilbage og opgivet sin Indflydelse paa Sagens Udfald. . . . Her lever man politisk i den barnlige Naivitetstroe, at vi ville faae hele Slesvig tilbage da det er dansk Land; og dette er Folk, som ikke ere Grundtvigianere; thi de Sidste troe naturligviis fuldt og fast paa Prophetens eller Sagamandens Ord; ja — jeg veed ikke om jeg har fortalt Dem det Curiosum, at da min Svoger Carlsen i sin Tid skulde være Minister forespurgte han sig først hos den Gamle, om Danmark skulde gaae under eller om det havde Fremtid, og da den Gamle havde forsikkert den Sidste, følte han sig beroliget herved. Det er en besynderlig Eiendommelighed ved vor Folkekarakteer, at der findes en Forsigtighed i de smaa Familie- og Livsforhold, som vi aldeles oversee eller forkaste, hvor det gjælder Andres og det Heles Vel; her skal man kun lade sig beherske af Følelsen og ingenlunde tage Forstanden med paa Raad. — . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

157. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 9. August 1866.

Deres Excellence.

Efterat den kongelig preussiske Ministerpræsident om Aftenen den 4de d. M. samtidigt med Hans Majestæt Kongen af Preussen er vendt tilbage til Berlin, har Hans Excellence ifølge min Anmodning modtaget mig igaar, og jeg har saaledes nu havt en Samtale med ham angaaende den i Fredspræliminarierne med Østerrig indeholdte Bestemmelse om en eventuel Tilbagegivelse til Danmark af Dele af Nord-slesvig.

Jeg begyndte Samtalen med at yttre, at Ministeren vel nok

selv havde kunnet tænke sig, hvorfor jeg havde ønsket at see ham. De ovennævnte Præliminaries, som nu fandtes i de offentlige Blade, kunde ikke andet end frembyde en særdeles Interesse for Danmark, og ligesom Hans Excellence tidligere havde yttret sig meget uforbeholdent mod mig om et i hine Præliminaries indeholdt Punkt, troede jeg nu at kunne forudsætte, at han ikke vilde fortænke mig i, at jeg gav ham Leilighed til i den omhandlede Henseende at sige mig, hvad han kunde og vilde sige mig.

Det blev strax tydeligt for mig, at Minister-Præsidenten ikke gjerne indlod sig paa en Discussion om den Gjenstand, jeg havde bragt paa Bane. Der forelaae, sagde han, ingen definitiv Fredsslutning og det var altsaa et Spørgsmaal, om der overhovedet senere vilde blive Tale om en Tilbagegivelse af Nordslesvig. Den Bestemmelse, hvortil jeg havde sigtet, havde fundet sin Plads i Fredspræliminariesne med Østerrig, fordi den franske Regjering havde sat Priis derpaa, og alene af den Grund; men Østerrig maatte det naturligviis være ligegyldigt om den gik over i den endelige Fred, og for Preussen var der ingen særdeles Opfordring til at bringe den ind i det virkelige Liv, da der ingen Udsigt var til at det, Preussen i saa Henseende kunde gjøre, vilde tilfredsstille Danmark. Det var ikke let at finde en bestemt national Grændse; der vilde altid komme til at boe Tydske Nord og Danske Syd for Grændsen; man vilde altsaa altid fra dansk Side finde Mangler ved Ordningen; og naar saaledes Spørgsmaalet for Preussen ikkun blev det, om det i en høiere eller ringere Grad skulde tilfredsstille Danmark, saa var Opfordringen til overhovedet at komme dette Land imøde ikke stor. Der var ogsaa selv i de nordligste Slesvigske Byer tydske Befolkninger, og disse kunde man dog ikke overlade til det danske Herredømme uden Forbehold og andre Bestemmelser, der sikrede dem mod Tilsidesættelse eller endnu haardere Behandling. Dette vilde være saameget nødvendiggere, som Stemningen i Danmark bestandig viste sig i

høieste Grad fjendsk mod Tydskland og alt Tydsk. Et talende Beviis herpaa var, at et dansk Blad kunde fremsætte det Forslag, at der paa de danske Jernbaner burde indrettes særskilte Coupeer for tyske Reisende.¹⁾

Jeg bemærkede derpaa, at jeg selvfølgelig indsaae, at Ministeren ikke kunde udtale sig anderledes end med stor Almindelighed om en Bestemmelse som endnu ikkun var aldeles foreløbig. Jeg havde heller ikke noget egentligt Hverv i denne Henseende, og Bestemmelsen vilde jo overhovedet ikkun i sin endelige Anvendelse faae virkelig Betydning for Danmark. Dette Land havde i sin Tid ved en Fredsslutning afstaaet Hertugdømmerne og havde saaledes fra det strenge Retsstandpunkt betragtet Intet at fordre. Men Danmark og Preussen vare nu blevne nærmeste Naboer, og deres fælleds Opgave maatte altsaa være i deres gjensidige politiske Berøringer at indrette sig saaledes, at al Spire til fremtidig Ufred fjernedes. Dette kunde i mine Tanker bedst skee derved, at Preussen, ganske afseet fra Præliminarierne, gav Danmark tilbage hvad det behøvede til at leve ved Siden af Preussen uden Attraa og uden Frygt, idet Preussen selv beholdt hvad der var fornødent for dets egen politiske og navnlig dets militaire Øiemed, og disse vare fyldestgjorte ved Besiddelsen af Kiel og Eckernförde. Preussen kunde ikke være tjent med i Danmark at have en Nabo som i al Fremtid vilde udelukkende beskjæftige sig med Tanken om, hvorledes det skulde finde en Allieret, som kunde gjøre det stærkt nok til at tage tilbage hvad det havde tabt. Dette kunde Preussen undgaae ved en ringe Indrømmelse, hvorfor det vilde vinde en Nabo som i alle Forhold, baade fredelige og krigeriske, vilde see sin fornemste Interesse i at leve paa en god Fod med Preussen; og da Danmarks fortsatte Existents var i hele Nordens velforstaaede Interesse, vilde et saadant Forhold mellem Danmark og Preussen, at det førstnævnte Land heri kunde see sin egen Fremtid sik-

¹⁾ En Indsender i Fædrelandet ^{29/8} 1866.

kret, ogsaa tjene til at styrke det Forhold som hidtil stedse havde bestaaet mellem Preussen og Sverrig.

Jeg kunde gjerne indrømme, at Stemningen i Danmark ikke just var venskabelig mod Preussen; det maatte vist findes naturligt for Øieblikket; men en saadan Betragtning kunde dog ikke blive af Betydning ved Spørgsmaalet om for al Fremtid at ordne tvende Staters gjensidige politiske Stilling. Stemningen mellem Dansk og Tydsk havde forud været meget fredelig, og naar der gaves Danmark hvad der vilde tilfredsstille dets berettigede Attraa, ved at yde det Betingelserne for en uafhængig Existents, vilde hiin Stemning snart forandre sig. Forresten var den tydske Stemning mod Danmark heller ingenlunde gunstig; jeg kunde f. Ex. i Modsætning til hvad der i et dansk Blad var yttret om Jernbanecoupeerne anføre, at jeg ganske nylig i »Norddeutsche Allgemeine Zeitung« havde fundet en Artikel, som ligefrem tog Ordet for den fremskridende Germanisering af den Cimbriske Halvø. — Imidlertid var der jo ved nærværende Leilighed ikke Tale om, at Preussen umiddelbart skulde give Danmark Noget tilbage. For det Skridt jeg nu havde tilladt mig at foretage hos Hans Excellence afgave de omhandlede Præliminaries det eneste Motiv, og dersom de bleve omdannede til en endelig Fred saaledes som de nu forelaae, var det Befolkningen i Slesvig, der skulde udtale, hvorvidt de vilde høre til Danmark. Med Hensyn hertil havde jeg troet at burde meddele Minister-Præsidenten min Tanke. Denne Tanke var, at dersom en Folkeafstemning skulde bestemme den fremtidige Grændse mellem Danmark og Preussen eller Tydskland, maatte Afstemningen finde Sted i et saadant Omfang, med en saadan Landudstrækning til Grundlag og paa en saadan Maade, at den danske Nation, ihvad Udfaldet end blev, gunstigt eller ugunstigt, deri kunde finde en Beroiligelse. Blev derimod enten Grændsen draget for nordligt eller kunde der siges Noget mod de Garantier, hvorunder Afstemningen fandt Sted, vilde der altid fra dansk Side blive

fundet Mangler ved Afgjørelsesmaaden, og der vilde saaledes blive efterladt en Spire til fremtidig Ufred, som neppe nogen Regjering vilde kunne gjøre sig til Herre over.

Hertil svarede Ministeren, at han meget vel indsaae Alt det jeg saaledes havde udtalt; han havde sagt sig det selv Altsammen; men deels skulde han ikke alene afgjøre Sagen, og deels saae han, at den bedste Afgjørelse han maaskee kunde skaffe tilveie, dog ikke vilde tilfredsstillende Danmark, og Preussen maatte derfor helst ingen Offre bringe eller ialfald ikkun gjøre sine Indrømmelser i saa ringe et Omfang som muligt.

Da Minister-Præsidenten var meget optaget af Forretninger i Anledning af de i disse Dage begyndende Fredsunderhandlinger med Østerrig og de ligeledes umiddelbart forestaaende Forhandlinger med de sydtyske Stater, kunde jeg ikke fortsætte Discussionen længer.

Quaade.

Depeche Nr. 40, modtaget 12. August 1866. — En fransk Gengivelse af denne Depeche er trykt i Jessen: L'intervention S. 96 f.

158. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 10. August 1866.

Deres Excellence.

Til min allerærbødige Indberetning af Gaars Dato Nr. 40 skal jeg tillade mig at knytte følgende fortrolige Bemærkninger:

Minister-Præsidentens Yttringer og Holdning under vor Samtale om det Punkt i Fredspræliminarierne med Østerrig som omhandler Slesvig, frembød en paafaldende Mod sætning til hans Yttringer og Holdning i tidligere Samtaler om samme Gjenstand. Om hans Yttringer vil Deres Excellence kunne dømme ved at sammenligne dem med hvad

jeg har kunnet meddele om hans tidligere Udtalelser, og naar jeg nu skal karakterisere hans Holdning, vil jeg komme Sandheden nærmest ved at betegne den som meer end tilbageholden. Den rimeligste Forklaring heraf er vistnok den, at den overordentlige og forsaavidt uventede Lykke, der har ledsaget de preussiske Vaaben, enten har bragt Grev Bismarcks egne Fordringer saaledes til at stige, at han nu forsmaaer hvad der efter Omstændighederne kunde betragtes som en Udsoning med Danmark, eller har gjort Kongen af Preussen i den Grad utilbøielig til Indrømmelser, at Grev Bismarck mistvivler om at kunne gennemføre tidligere nærede Hensigter; og det bliver formeentlig baade nyttigst og sikkrest foreløbig at holde fast ved denne Forklaring.

Men herved opnaaer man dog ikke en Forklaring af de store Uoverensstemmelser, der findes mellem Grev Bismarcks Ytringer og Holdning ligeoverfor mig ved den omhandlede Leilighed, og de Efterretninger Deres Excellence har modtaget fra Paris om at Sundeved og Als høre med til den Deel af Slesvig der skal adspørages, ligesom ogsaa Grev Moltke Hvitfeldt ved en privat Skrivelse har meddeelt mig, at Herr Drouyn de Lhuys havde for ham udtalt den Mening, at ikke blot de reent danske, men ogsaa de Districter hvor det danske Element blot var det overveiende, skulde tage Deel i den paatænkte Afstemning. Der opstaaer herved det Spørgsmaal for mig, om der muligen i Forhandlingerne i Brünn skulde fra preussisk Side være taget mindre Hensyn til det franske Mediationsforslag end det franske Cabinet havde ventet. Thi Grev Moltkes Skrivelse til mig er af 27de, medens Deres Excellences Depesche Nr. 26 er af 28de Juli; og jeg maa bemærke, at Herr Benedetti hvem jeg i Korthed har givet en fortrolig Meddelelse af min Samtale med Grev Bismarck, ikke just har støttet nogen Forventning hos mig om et bedre Resultat end det hiin Samtale giver Udsigt til.

Imidlertid frembyder Sagen dog en Side, som bestandig er meget dunkel for mig. Det er bleven sagt mig som en stor Hemmelighed, at det havde kostet megen Vanskelighed at bringe den omhandlede Bestemmelse om Slesvig ind i Præliminarierne, og at Preussen ikkun havde ladet sig bestemme dertil paa det Vilkaar, at det omhyggelig blev skjult for den danske Regjering, at Befolkningen selv skulde bestemme Grændsen (sic), idet man paa denne Maade vilde forebygge, at der fra dansk Side virkedes paa Stemningen i Slesvig til Fordeel for Danmark; og forholder det sig saaledes, maa der dog være Spørgsmaal om noget Mere end en Linie f. Ex. ved Haderslev eller selv ved Aabenraa, saaat altsaa dog Bestemmelsen i Præliminarierne eller Aftaler, der staae i Forbindelse dermed, muligen ere af noget større Betydning end Grev Bismarck vil indrømme.

Maaskee var der Anledning til gjennem den kongelige Gesandt i Paris at gjøre det franske Cabinet korteligen bekendt med Indholdet af Grev Bismarcks Udtalelser til mig, naturligviis i aldeles fortrolig Form og ikkun til dette Cabinets egen Efterretning.

For mit Vedkommende vil jeg selvfølgelig ikke kunne atter berøre Sagen for Grev Bismarck før den endelige Fred med Østerrig foreligger, og selv da troer jeg ikke for det Første at burde ligefrem søge en Leilighed dertil men derimod foreløbig at burde afvente en anden Leilighed, som ogsaa kunde benyttes i dette Øiemed.

Quaade.

Depeche Nr. 41, modtaget 13. August 1866.

---

159. **Etatsraad Regenburg til Direktør P. Vedel.**

10. August 1866.

Høistærede Etatsraad.

Paa den af Dem dertil givne Foranledning, havde jeg sørgt for, at en Mand i Haderslev, og en anden i Sundeved

skulde bringe en Adresse i Gang.¹⁾ Fra Haderslev meldes mig nu, at der der har været en Kammerjunker Linde,²⁾ der har fremstillet sig som Udsending fra Conseilspræsidenten, forsikkert at Tilbagegivelsen af Als, Sundeved og Flensborg var vis nok, og at alt var i god Orden. Jeg veed fra anden Side at Linde ogsaa har været i Flensborg og Omegn, og venter altsaa ogsaa derfra samme Besked. Det er meget uheldigt, naar der saaledes drages til forskjellige Sider, og jeg vilde ønske, at jeg ikke havde faaet Nogen til at reise derover; men der er jo nu Intet ved den Sag at gjøre.

P. Vedels Privatpapirer.

A. Regenburg.

160. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 10. August 1866.

Deres Excellence,

Det vil ikke være Deres Excellence ubekjendt, at Herr Molzen for nogen Tid siden er vendt tilbage til Berlin, og jeg behøver da ikke at tilføie, at han, efter hvad jeg har Grund til at antage, udvikler en meget udbredt politisk Virksomhed her. Jeg veed ikke, om han er bleven modtaget af Grev Bismarck, men han har sikkert foretaget Skridt i denne Retning, og han er i Forbindelse med Personer der staae Ministerpræsidenten nær.

Naar jeg seer bort fra, at han benytter ethvert Middel til at sætte Ondt for Hs. Majestæts nuværende Regjering, kan jeg ikke betegne hvad der er bleven mig bekjendt om hans Færd som upatriotisk, men hans Patriotisme synes mig dog at være altfor udelukkende ledet af personlige Hensyn til at man kan vente sig noget Held deraf. Jeg tager næppe feil, naar jeg betegner ham som den der har fremdraget den Artikel i »Fædrelandet«, hvortil den i min Beretning af

¹⁾ Sml. Mackeprang, 29 f.

²⁾ Landmaaler, Kammerjunker C. F. Linde.

igaar anførte Yttring af Grev Bismarck hentyder,¹⁾ og jeg troer det vil lykkes ham, om dette ikke allerede er skeet, at bringe andre for nærværende Tid lige uheldige nyere og ældre Udtalelser af danske Blade i Hænderne paa Ministerpræsidenten. Øiemedet hermed er ikke at skade Danmark, men ikkun at vække Uvillie mod Ministeriet, der paa denne Maade skal betegnes som national-liberalt og fjendtligt mod Preussen, i den Hensigt at der fra preussisk Side skal blive udøvet et Tryk i Kjøbenhavn, som kan bevirke en Ministerforandring.

Jeg har nu vel aldrig tidligere troet, at Grev Bismarck skulde lade sig anfægte af Herr Molzens Forestillinger; men dersom hans Stemning mod Danmark, af den ene eller den anden Grund, for Tiden ikke er gunstig, og han derfor skulde ønske et plausibelt Motiv til ligeoverfor den kongelige Regjering at indtage en forandret Holdning, vil han kunne finde det i Herr Molzens Aabenbareelser om saadanne Forhold i Hjemmet, som Udlandet ikke kan bedømme retfærdigt, og som derfor ingen Dansk burde bringe udenfor Landets Grændser. Herimod tvivler jeg paa, at jeg kan udrette Noget; thi dersom jeg atter bestemte mig til at advare Grev Bismarck mod Herr Molzen, vilde dette Skridt kun blive betragtet som skeet i min egen personlige Interesse, der af Herr Molzen skildres som en Parti-Interesse og som ikke identisk med Kongens og Landets virkelige Interesser. Herr Molzen har ogsaa forstaaet, med Personer i Hjemmet at knytte en saadan Correspondance, at han deri, med eller uden hine Personers Vidende, kan finde Støtte for sine her udtalte Paastande om et mod Preussen fjendtligt Sindelag hos den nuværende danske Regjering, og naar det da tillige kan lykkes ham at fremstille mig som en Modstander af hine Personer eller som mindre vel seet af dem, tabe selvfølgelig mine Modforestillinger den Betydning de ellers kunde have.

¹⁾ Sml. S. 244.

Jeg maa derfor indtil Videre indskrænke mig til at iagttage hans Virksomhed, haabende at den dog i Længden ikke altfor meget skal lamme eller vanskeliggjøre min egen.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

161. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 10. August 1866.

Kjære Vedel,

Jeg skal endnu til mine Beretninger Nr. 40 og 41¹⁾ føie den Bemærkning, som jeg fandt mindre paa rette Sted i en officiel Skrivelse, at Grev Bismarck, da jeg saa ham, bar øiensynlige Spor af at være i meget slet Humeur, ligesom han overhovedet forekom mig ikke at være vel. Mine Colleger, som have seet ham, sige mig ogsaa, at han skjøndt altid lige høflig, efter sin Hjemkomst fra Felttoget, i sit hele ydre Væsen for dem har baaret Præget af en besynderlig Stramhed. Maaskee er det dette, der ogsaa har ladet ham synes mindre tilgjængelig da jeg saae ham. Men jeg bliver i ethvert Tilfælde ved min Anskuelse, at det Positive vi have at gjøre, maa skee i Paris; thi for vor egen Skyld faae vi Ingenting her.

Forresten ligger Tingen maaskee længer ude i Fremtiden end vi have troet. For det Første skal jo Freden sluttet med Østerrig og Italien, og for det Andet skal der ogsaa sluttet Fred med Tydskland, og det nye Nordtydskland skal organiseres. Hvilken Plads vor Sag skal have i denne Rækkefølge, kunne vi ikke afgjøre; den bliver vel snarere bestemt enten af Preussen alene, og det er da vel et Spørgsmaal om Preussen vil ile hermed, eller den bliver bestemt af ydre Hensyn saasom af Hensyn til Frankrig, og da vil det vel

¹⁾ Trykt som Nr. 157 og 158.

blive afhængigt af hvilke Øiemed Frankrig kan ville forbinde dermed.

Man venter Freden med Østerrig i disse Dage; men der er dog dem der tvivle herpaa, især fordi der synes at vise sig Vanskeligheder fra Italiens Side. Freden med Tydskland har man derimod ikke saamegen Tillid til, og især venter man store Vanskeligheder af den omfattende Reorganisation af Nordtydskland. Her er der Mange som troe at Bismarck vil strande, idet de sige, at han vel kan omstørte, men ikke saa godt forstaaer at skabe. I Forbindelse hermed begynder man ogsaa atter at tale om at Bismarcks Uvenner ved Hofet atter hæve Hovedet noget, og at han i det Hele er omgivet af alle Slags Vanskeligheder, mange flere end man skulde troe efter det Meget han dog har udrettet for Preussens Hæder og Magt for Tiden. Mange vente helleringen Forsoning mellem Landdagen og Regjeringen og troe derfor at de indre Forviklinger i Preussen ville blive bittre og værre end nogensinde. Idag vælges Præsidenten i andet Kammer og man ventede igaar at Grabow vilde blive valgt. Det vilde være et slemt Indicium. De Conservative ere ikke enige.

P. Vedels Privatpapirer.

G. Quaade.

162. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 13. August 1866.

[*Meddelelser om Vaabenhvile og Fredsforhandlinger.*] Som jeg erfarer, bestræber den preussiske Befuldmægtigede sig for en Forandring eller Udeladelse af den i Art. III Nord-slesvig vedkommende Passus.

den 14. August.

Jeg har netop erfaret af Grev Mensdorff, som jeg søgte forgjæves igaar, at den preussiske Regjerings Bestræbelse ved Fredsunderhandlingerne nærmest gaar ud paa

Udeladelsen af den Sætning af Art. III, som bestemmer, at *fri Afstemning* skal finde Sted i Slesvig. Jeg gjorde Greven opmærksom paa, at den preussiske Regjering derved vilde naae, at det udelukkende kom til at beroe paa dens egen Villie, hvormeget eller hvorlidt den vilde aftræde af Slesvig til Danmark. Jeg bad ham derfor holde paa, at Artiklen vedtoges uforandret, eller ialfald at andre retfærdige Bestemmelser bleve truffne, som kunde sikre os Opfyldelsen af det engang Stipulerede i hele det Omfang, som var paatænkt, og som kunde gjengive Danmark saadanne Grændser, som vilde sikkre dets Selvstændighed, Fred i Fremtiden, saavel som dets commercielle Interesser, i hvilken Henseende Flensborgs Tilbagegivelse var os nødvendig. Den preussiske Fordring er naturligviis lokkende for Østerrig, som nødigt proclamerer Folkeafstemningsprincippet. Grev Mensdorff indrømmede, at Flensborg By altid havde været loyal imod Danmark. Den østerrigske Regjering havde med Glæde for Danmarks Skyld optaget Bestemmelsen om Nordslesvigs Tilbagegivelse i Præliminairerne. Selv havde den dog kun ringe Interesse af Sagen, og det var Frankrigs Forlangende i saa Henseende, som havde været bestemmende for den. Desværre for os var selv Frankrigs Indflydelse i Berlin i stærk Aftagende. Hertugen af Gramont paastod vel, at Grev Bismarck efter en temmelig heftig Modstand var falden til Føie for Keiser Napoleons Forlangende om en Gebeets Udvidelse, overensstemmende med Grændserne af 1814; men hans egne Efterretninger fra Paris lød paa det Modsatte, nemlig at den franske Regjering havde faaet et bestemt Afslag fra Preussen paa den stillede Fordring og lod til at ville finde sig deri. Keiser Napoleons Sundhedstilstand syntes at berøve ham al Handlekraft. Er dette Tilfældet turde der desværre være grundet Frygt for, at Resultatet af Freden kun vil blive lidet tilfredsstillende for vort Vedkommende.

Da jeg forlod Grev Mensdorff traf jeg Hertugen af Gra-

mont i Forgemakket, og jeg benyttede Leiligheden, til at meddele Ambassadeuren de fra preussisk Side gjorte Vanskeligheder imod en Afstemning i Nordslesvig.

Jeg undlader ikke gennem Gesandten i Paris at sende Deres Excellence telegraphisk Meddelelse desangaaende.

C. Falbe.

Depeche Nr. 85, modtaget 20. August 1866.

---

163. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 14. August 1866.

Falbe melder: Preussen fordrer strøget Passus om fri Afstemning i Nordslesvig. Østrig føler sig fristet.

Moltke.

Chiffertelegram; efter den dechiffrede Afskrift. Originalen findes ikke.

---

164. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 14. August 1866.

Kjære Quaade! Strax efter min Hjemkomst fra Jylland maa jeg dog bringe Dem min hjertelige Tak for de modtagne Depecher Nr. 40, 41 og 42 saavel som den fortrolige Meddelelse, thi endskjøndt Resultatet ingenlunde var glædeligt saavel paa Grund af Svarenes Indhold som af Maaden hvorpaa de bleve givne, maa jeg dog ret hjerteligt takke Dem for den hele Maade, hvorpaa De saavel indledede som fortsatte Samtalen, thi det gjelder om trods al uforskammet Behandling ikke et Haarsbred at vige fra sin imødekommende og forsonlige Holdning; at vi ikke kunne vente at finde noget aabent Øre under denne Seiers Tummel, hvor man i Tankerne vist staaer i Begreb med at storme Himmelen, er forklarligt, dog forekommer Ministerpræsidentens nerveuse og

lidet forekommende Modtagelse i Modsætning til vor i alle Henseender fredelige Optræden under den hele krigeriske Tid kun forklarlig, som en Yttring af hans irritable Sindsstemning, der formodentlig fremkaldes af en Svaghed i egen Position, hvad enten denne nu har sin Grund i Blikket indtil eller i Forhold til Udlandet, thi der var ingen Grund til at anfælde vort Land under nuværende Forhold, naar Manden ikke var nervøs, thi han kunde med langt mere Nytte og tilsyneladende Anstand, have holdt os hen med tomme Løfter denne Gang ligesom tidligere, skydende sig ind under Umuligheder, som ikke kunne existere for Nogen, der ikke er fuldkommen blind for hans Forhold i de langt vanskeligere Sager, som han har kunnet udføre med Vedkommende. Naar Greven ogsaa personlig raser igjennem sin »Nord. Allgemeine Zeitung« imod mig personlig, da maa dette naturligvis ogsaa have en dybere politisk Grund, thi personlig er jeg ham sikkert ganske ligegyldig og at han for Øieblikket fæster Lid til Blixens og Moltzens løgnagtige Beretninger har naturligvis ikke sin Grund i en større Tiltro til vedkommende Personers Troværdighed for Øieblikket, men [er] fordi dette tjener politiske Interesser. Til et yderligere Beviis paa, hvilken Skurk Moltzen er, maa jeg dog fortælle, at han en af de sidste Dage forinden han forlod Paris sidst henvendte sig til Hoskiær i Paris,¹⁾ som er Commissionair for mig og min Hustru, udgivende sig for min hemmelige politiske Agent i Paris for at erholde en Udbetaling af 600 frcs.; Vedkommende var da lykkeligviis for sit eget Vedkommende saa forsigtig at forlange min Haandskrift idetmindste at see, og dette kunde naturligviis ikke præsteres. . . .

Kan De skaffe mig aldeles paalidelig at vide fra hvem M. faaer Penge, om det er fra Larsen²⁾ eller fra Blixen og om Sidste jevnlig tilskriver ham, thi denne Oplysning, naar den er aldeles paalidelig, vilde dog kunne ved en eller anden Leilighed være mig til stor Nytte. —

¹⁾ Harald Hoskiær, fhv. dansk Konsul i Marseille.

²⁾ Borgmester i København, L. C. Larsen (1813—73).

Desværre er den nuværende Situation ikke lystelig, men i dette som saa meget Andet maa man finde sig med christelig Taalmodighed, og kan jeg kun forsikre at de kaade Spark, som jeg saaledes jevnlig og daglig modtager og som jeg idetmindste for Øieblikket ikke personlig kan rævse, ikke hidindtil have den ringeste Indflydelse paa min Sindsstemning, der er bleven betydelig styrket ved at indaande i 8 Dage jydsk Luft, hvori der er mere Kraft og hjemlig Tiltrækning end i Toldbodveiens og Amaliegadens forpestede Do., og jeg vil ret af Hjertet ønske Dem at Deres Helbred vil tillade det Samme, thi De vil efter al Sandsynlighed i den nærmeste Fremtid i høi Grad have dette behov. — Jeg glæder mig efter min Hjemkomst atter at modtage Deres smaa Billetter, thi jeg sætter en overordentlig stor Priis paa disse gjensidige fortsatte personlige Meddelelser udenfor den Correspondance der foreligger og kommer til at foreligge i Depecheform. . . .

C. E. Frijs.

Under de nuværende Forhold vil der Intet være til Hinder for at De benytter den Medhjælp, som tidligere er bleven brugt; jeg modtager i dette Øieblik Deres venlige Skrivelse som jeg ved Leilighed skal tillade mig at besvare. —

C. E. F.

165. Betænkning af J. Regenburg.

[Før 15. August 1866.]

En Afstemning over hele Slesvig vil, som Stemningen er, give et gunstigt Udfald.

En Deling vil berøve os en Del Stemmer, som ville føle sig nøie sammenknyttede med Sydslesvigerne; Sydens Tiltrækningskraft vil blive stærkere jo længere man gaaer mod Syd.

Skal den nordlige Deel stemme under eet, er der imidlertid ingen Fare. Man kunde trække Grændsen fra Slien mod Vest fra Gelting Bugt til Søholm Aa eller andensteds og

være vis paa at den nordfor liggende Deel med stort Flertal vilde stemme for Tilknytning til Danmark.

Skal der derimod dannes Belter og Afstemningen foregaa beltevis, som forudsættes, da kan det sydlige Belte blive tvivlsomt, og der maa gaaes frem med nogen Forsigtighed.

Noget kommer herved an paa om Afstemningen begynder Nord fra eller Syd fra.

Begynder Afstemningen Nord fra, da vil Udfaldet, der i det nordlige er afgjort dansk, virke paa det sydligere og det vil da være rigtigt Syd for den Grændse, som man vil være vis paa om muligt endnu at danne et sydligere Belte. Udsigten til at dette kunde komme med vilde virke heldigt paa det nordfor liggende.

Skal Afstemningen begynde Syd fra, saa maatte man være vis paa, at det sydligste District strax stemte i dansk Retning.¹⁾

Der kunde ogsaa tænkes en Afstemning paa samme Dag samtidig for alle Belter. I saa Fald vilde det dog omtrent stille sig som i første Tilfælde og være rigtigt at danne et sydligt Belte om muligt.

Gaar man — som bleven forudsat ud fra, at det nordlige Belte vil blive dannet af Districtet fra Kongeaaen til en Linie fra Aabenraa lige mod Vest ud i Vesterhavet der vilde indeslutte Romø, og det næste af et District fra lige Syd for indtil en Linie, der vilde gaa fra Flensborg Fjord omtrent ved Hønsnap indtil Frederikskogens sydlige Dige og ud i Vesterhavet indfattende Sild, der for Listerdybets Skyld har materiel Betydning for Vestkysten, saa maatte det næste Belte formentlig omfatte Munkbrarup med Lyksborg, Rylskov, Adelby, Flensborg, Bov, Hanved, Valsbøl, Medelby, Ladelund, Sønderløgum og Aventoft, og for det Tilfælde at Afstemningen kom til at foregaa Syd fra, maatte man maaske lade sig nøie hermed, hvorimod man, hvis Afstemningen kunde foregaa Nord fra

¹⁾ I Randen staar her: Midt fra.

eller blev foretaget samtidig, vilde søge at danne et sydligere Belte, fra Ohrfeld (Udmark) Hav til Udløbet af Søholm Aa, med Før og Amrom. — Kunde det tænkes at man kunde komme endnu sydligere, da vilde et femte Belte kunne dannes indtil Slien.

At Flensborg maa regnes til Nordslesvig blev i 1849, da der skulde drages en Demarkationslinie erkjendt fra alle Sider¹). Og at med Flensborg maa følge hele Fjorden, som staaer under Byens Jurisdiction samt en Del af Nord Angel blev ligeledes erkjendt. Paa den anden Side blev Tønder regnet til Sydslesvig og Demarkationslinien fra Tønder til over imod Flensborg dengang draget meget uheldig. Skulde man altsaa være nødt til at tage denne Demarkationslinie som Udgangspunct for en Deling af Slesvig, og dette var efter Præcedentserne fra 1849 vel det yderste Preussen kunde forlange, saa maatte man maaske opgive Stenberg, Nykirke, Kvern og Grumtoft samt om endelig fornødent Rylskov, der laa Nord for Demarkationslinien af 1849 og derfor erholde Hanved, Valsbøl, Medelby, Ladelund, Sønderløgum og Aventoft m. m. der laa Syd for Linien. Rimeligst var det dog at tage det Punct, hvor Demarkationslinien støder til Østersøen (Orfeld Haf) til Udgangspunct og derfra at drage en Linie lige mod Vest. —

Det er af Vigtighed at der dannes en upartisk Autoritet som leder Afstemningen og paaseer, at de nuværende Embedsmænd og det preussiske Militair ikke blande sig i Sagen. Derimod er det i og for sig ikke farligt at lade de preussiske Garnisoner blive, og skjøndt Embedsstanden snarere maatte ønskes bort, antages det dog at der ikke vil være nogen Fare ved dens Forbliven, som dog neppe kan hindres.

Om det er rigtigt at lade afstemme hemmeligt eller offentlig, er vanskeligt at sige. Stemmerne er delt. I Flensborg vil man helst have offentlig Afstemmen og gjør Regning paa $\frac{7}{8}$ Stemmer; i Tønder vil man helst have hemme-

¹) Sml. Neergaard: Under Junigrundloven I, 374.

lig Afstemning og mener at Terrorisme fra de gamle Agitatorer ellers vil hindre et heldigt Udfald. I Virkeligheden ligger der neppe synderlig Vægt herpaa, saafremt ellers Friheden i alle Forhold er lige for begge Parterne.

Uunderskreven og udateret, med J. Regenburgs Haand.

166. Memoire fra Udenrigsministeriet.

Copenhague, 15 août 1866.

Les préliminaires de paix, convenus entre la Prusse et l'Autriche et signés le 26 juillet à Nicolsburg, portent dans l'article 3 que

»les populations des districts du nord du Slesvig seront de nouveau réunies au Danemark, si elles en expriment le désir par un vote librement émis.«

1.

Il serait conforme aux principes de la nationalité et du libre arbitre des populations, que les habitants du Slesvig tout entier fussent appelés à voter sur leur sort, car les nationalités danoise et allemande sont confondues et enchevêtrées dans le duché de manière à rendre arbitraire toute ligne préalablement tracée, et dans le midi même du pays de nombreuses voix se déclareraient en faveur de la réunion avec le Danemark. Si néanmoins on ne veut accorder qu'à une partie des Slesvigois la faculté de disposer d'eux-mêmes, la ligne de démarcation doit au moins comprendre toute cette partie du duché, où il y a, non pas la probabilité, mais la certitude presque que les habitans repoussent l'idée d'une annexion à la Prusse, même dans les circonstances actuelles, où un avenir si brillant semble s'ouvrir à cette puissance. En même temps cette ligne doit s'adapter à la configuration géographique, pour réaliser, dans la mesure du possible, les exigences d'une bonne frontière d'état.

Sous le double point de vue de la nationalité et d'une fron-

tière naturelle la ligne la plus satisfaisante est sans aucun doute celle qui, partant de la baie de Gelting rejoint et suit la rivière de Søholm. Il serait possible de prendre pour démarcation une autre ligne plus vers le nord, savoir celle qui pourrait être tracée de Munkbrarup au sud de Flensbourg et aboutirait à Hvidaa, mais la seule raison qui parlerait en faveur de ce dernier choix, c'est que le district renfermé entre ces deux lignes contient incontestablement plus d'éléments allemands que la contrée, à laquelle il confine au nord. Or, comme il ne s'agit que d'une interrogation du sentiment de la population et non d'une cession pure et simple, il ne semble pas, qu'au point de vue allemand il puisse y avoir d'inconvénient à faire voter ce district, surtout s'il est consulté indépendamment et comme une zone séparée.

A partir de la ligne de Flensbourg, le nord du Slesvig pourrait être consulté comme une totalité. Toutefois si l'on craint que, par suite de cette manière de procéder, l'élément allemand, naturellement plus nombreux vers le sud que dans le nord de ce district, ne soit injustement débordé par la forte majorité des danois, plus condensés dans les districts septentrionaux, cette contrée pourrait être divisée en trois zones qui voteraient chacune séparément.

La première zone embrasserait le territoire, situé entre la ligne de Flensbourg et une autre, allant de Graasteen à Aventoft, où elle rencontrerait la rivière de Hvidaa. La seconde s'étendrait jusqu'au sud de la ville d'Aabenraa et à la ligne tracée depuis ce point jusqu'au sud de Hoyer, où elle rejoindrait la rivière de Hvidaa. La troisième zone enfin contiendrait le reste du territoire jusqu'à la frontière actuelle.

Ainsi la première zone comprend la ville de Flensbourg. S'il est vrai, comme il a été prétendu, que cette ville désire l'union avec la Prusse, elle aura toute faculté de faire valoir librement son opinion puisque, dans la même zone qu'elle, ne sont comprises que quelques paroisses de campagne,

dont le vote serait nécessairement absorbé par celui de la ville. Si par contre elle préfère la réunion avec le Danemark, cet état obtiendra la frontière qu'exige son système commercial, sans que l'Allemagne perde par la cession d'une ville, qui en cas d'une union avec ce dernier pays ne manquerait pas d'être complètement séparée de ses débouchés commerciaux et par conséquent bientôt ruinée. La seconde zone comprend le Sundevéd et l'île d'Als et offre seule les conditions nécessaires d'une défense militaire pour le Danemark. La troisième enfin est celle que, déjà à la Conférence de Londres, le gouvernement prussien se déclarait prêt à laisser au Danemark.

Pour ce qui est des îles de la mer du Nord, elles pourraient être admises à voter, soit ensemble et comme totalité, soit séparément de telle sorte que Romø, Silt, Føhr et Amrom formeraient chacune un district à part, soit enfin conjointement avec les zones respectives de terre ferme de manière à ce que les deux dernières voteraient avec la zone de Flensbourg, le Silt avec celle de Sundevéd et le Romø avec celle de Aabenraa.

2.

Pour que le vote s'opère avec les garanties nécessaires il faudrait que la direction de cet acte fût confiée à trois commissaires, un prussien, un danois et un français, nommés par les gouvernements respectifs. Dans chaque paroisse de campagne et dans chaque ville les commissaires prussien et danois désigneraient chacun un délégué, pris parmi les habitants de la localité, et ces deux sous-commissaires dresseraient ensemble la liste des électeurs de la paroisse ou de la ville. Pour être porté sur cette liste, il faut avoir 25 ans accomplis, n'avoir pas été frappé d'une condamnation déshonorante, n'être pas placé sous tutelle, ni se trouver en état de faillite, n'avoir pas reçu de secours de l'administration de l'assistance publique, sauf le cas de remboursement postérieur; il faut enfin être né ou être domicilié depuis 10

ans dans la partie du Slesvig appelée à voter. Toute contestation surgissant à propos de ces listes serait déférée en dernière instance aux trois commissaires supérieurs réunis.

Le scrutin s'ouvrirait le même jour dans chaque paroisse et chaque ville. Tout électeur, porté sur la liste, donnerait publiquement son vote au protocole, tenu en double par les deux sous-commissaires. Tous ces protocoles seraient ensuite envoyés aux 3 commissaires supérieurs qui procéderaient ensemble au dépouillement des votes par zones, en se faisant assister par un certain nombre de sous-commissaires, qui contrôlèrent la régularité des procédés. Les individus, qui ayant le droit de voter par leur naissance dans la partie septentrionale du Slesvig, ont cessé d'y avoir domicile, enverraient leur vote, accompagné de leur extrait de baptême et les autres pièces nécessaires directement au commissaire prussien ou danois. Ces votes seraient inscrits dans un protocole spécial, tenu par les trois commissaires supérieurs.

Le dépouillement des votes achevé, le résultat pour chaque zone serait définitivement proclamé par les trois commissaires supérieurs.

3.

Dans l'intérêt de la liberté du vote, il sera désirable, que les districts admis à se prononcer, soient évacués préalablement par les troupes prussiennes ou du moins il leur devra être rigoureusement enjoint de s'abstenir de tout acte d'intervention directe ou indirecte dans l'opération. Il devrait en être de même pour les autorités civiles et ecclésiastiques, auxquelles il serait expressément défendu de se mêler d'une manière quelconque du vote, si ce n'est que l'employé, étant électeur en conformité des règles fixées, soit naturellement admis à donner son propre vote. Enfin il faudrait que le droit de se réunir et de discuter librement ensemble sur le vote, fût accordé aux électeurs à partir du moment, où les préparatifs pour l'élection auraient com-

mencé, avec la restriction, bien entendue, que ces réunions ne donneraient lieu à aucune perturbation de la tranquillité publique. Toute contestation s'élevant au sujet des points susmentionnés serait portée en dernière instance devant les trois commissaires supérieurs, qui dans ces questions comme dans toute autre décident d'après la majorité.

Koncept med P. Vedels Haand. — Et Referat af denne Memoire er trykt i Jessen: L'intervention S. 137 f.

---

167. Konfidentielle Motiver til Memoiren af 15. August 1866.

15. August 1866.

Hvor følgerigtigt og overensstemmende med de faktiske Forhold i Slesvig det end vilde være, at den paatænkte Folkeafstemning i Hertugdømmet kom til at omfatte hele Landet, maa det dog efter Fredspræliminærenes Artikel 3 antages for utvivlsomt, at en Demarkationslinie skal begrænde den Deel af Slesvig, der skal høres. — Af de tvende i Memoiren foreslaaede Demarkationslinier er Geltinglinien væsentligt opstillet for at gjøre det desto lettere at holde paa Flensborglinien, og den egentlige Fordeel, som Opnaelsen af Geltinglinien kunde medføre, vilde være at forøge Oplandet for Flensborg og Udsigten til, at dette kunde følge den nordligere Deel i Gjenforeningen med Danmark, vilde sandsynligvis udøve en gavnlig Indflydelse paa Afstemningen navnlig i Flensborg. Men i og for sig er Flensborglinien den, der bedst stemmer med de nationale Forhold og tilfredsstiller Danmarks vigtigste Interesser.

Sammenlignet med Slienlinien, som de neutrale Magter paa Londoner-Conferencen erkjendte for at være den rimeligste Grændse, eller med Flensborg-Husumerlinien, som Keiseren af Frankrig i sin Tid anbefalede, er Flensborglinien betydeligt gunstigere for Tydskland. Og da der i 1849 skulde drages en Demarkationslinie, anerkjendtes det fra

alle Sider, at Flensborg maatte regnes til Nordslesvig og at med Byen maatte følge hele Fjorden, der staaer under dens Jurisdiction, samt en Deel af Nord-Angeln. Den nu foreslaaede Flensborglinie falder omtrent sammen med den dengang vedtagne Demarkationslinie, kun med de Forskjelligheder, som blive fornødne, naar sidstnævnte Linie eventuelt skulde blive Rigsgrændse. Paa den ene Side er saaledes Byen Tønder samt Sognene Handved, Valsbøl, Adelby, Ladelund, Sønderløgum og Aventoft medtagne, hvorimod paa den anden Side Steenberg, Nykirke, Kvern og Grumtofte samt om fornødent Rylskov udelukkes. Den saaledes fremkomne rectificerede Flensborglinie er ansat paa vedlagte Kort¹⁾. Friserland holdes fuldstændigt udenfor og Hvidaen danner den vestlige Grændse kun med den ringe Undtagelse, at et lille Stykke Land Syd for denne Aaes Udløb (Frederikskogen) medtages, fordi det tilhører Byen Hoyer.

Aarsagen til at Landet Nord for Flensborglinien ikke foreslaaes adspurgt under Eet men i 3 Zoner, er den, at et saadant Arrangement maa antages at have størst Udsigt til at vinde Preussens Bifald fordi derved den stærke danske Majoritet i den nordligste Zone ikke vil komme til at virke bestemmende paa Udfaldet i de 2 andre Zoner, og navnlig ikke i Flensborg Zonen, hvor man i Preussen vistnok smigrer sig med at raade over et betydeligt Antal Stemmer. Paa den anden Side antages det at de danske Interesser ikke udsættes for nogen synderlig Risico ved en saadan Afstemning i Zoner, idet man i Flensborg selv regner paa at $\frac{7}{8}$ af Befolkningen i Byen vil stemme for Gienforeningen med Danmark.

Bestemmelsen af de 3 Zoner følger naturligen af Forholdene og finder tildels Støttepunkter i de tidligere Forhandlinger. Aabenraa-Zonen har altid været anset for et simpelt Appertinens til Jylland og tilbødes os ved Londoner-Conferencen af de tyske Befuldmægtigede. Als-Sundeved-Zonen

¹⁾ Intet Kort er nu vedlagt i Akterne.

indeholder den for Danmarks militære Forsvar absolut nødvendige Linie, medens den for Preussen alene kan have Interesse som offensiv Stilling, og det fortjener at erindres, at de tyske Befuldmægtigede i London erklærede sig villige til hjemme at anbefale dens Afstaaelse til Danmark, dersom Sagen dermed kunde være afgjort. Endelig repræsenterer Flensborger-Zonen den commercielle Interesse, og dens Erhvervelse er i denne Henseende ligesaa nødvendig for Danmark som omvendt Foreningen med dette Land er en Livsbetingelse for Byen. Vesterhavsoverens maritime Betydning for Danmark er øjensynlig, navnlig er Besiddelsen af Silt vigtig for List, der som bekjendt tidligere aldrig har hørt til Slesvig og som vilde kunne afgive den bedste Havn i Nord-søen.

Betingelserne for at deeltage i Afstemningen ere væsentligen affattede efter de tyske Rigsvalglovbestemmelser der af den preussiske Regering rimeligvis ville blive lagte til Grund for de forestaaende Parlamentsvalg og derfor vel neppe ville finde videre Modstand. At de i Nordslesvig fødte men ikke længere bosatte Personer ere medtagne som Vælgere, skyldes navnlig fransk Forbillede, men er i praktisk Henseende uden Betydning, ligesom det heller ikke er af synderlig Vigtighed om Domicilets Varighed sættes til de sidste 5 eller til 10 Aar. — Hvad Afstemningsmaaden angaaer, er det af stor Vigtighed at Stemmegivningen foregaaer overalt paa samme Dag, og en anden Fremgangsmaade kunde let tjene til at fremme Agitationen og influere paa en for os farlig Maade paa Resultatet. Derimod synes det at de Dansk-sindede foretrække at der afstemmes *offentligt* og ikke hemmeligt. Endelig er det stemmende med Sagens Natur at de preussiske Tropper fjærnes under Afstemningen, men det er dog saa langt fra at man i Slesvig nærer nogen Frygt for at Troppernes blotte Nærværelse skulde virke skadeligt, at det endog fra flere Sider er gjort giældende, at Forbittrelsen hos de Dansk-sindede er saa stor at man kan befrygte Urolighe-

der og navnlig Embedsmændenes Forjagelse, saasnart Trop-
pernes Nærværelse ikke længere holdt Befolkningen tilbage.

Koncept med P. Vedels Haand; med den her angivne Overskrift.

---

168. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Copenhagen, 15 août 1866

M. le Comte.

Vous verrez par le rapport de M. de Quaade, que je joins en copie, de quelle manière M. de Bismark a accueilli les ouvertures que conformément à mes ordres le Ministre du Roi à Berlin a tentées auprès de lui au sujet de l'article des préliminaires relatif à la rétrocession éventuelle d'une partie de Slesvig. Le Ministre-président prussien ne dissimule pas que c'est à son grand regret que la disposition dont il s'agit a été insérée dans les préliminaires, qu'il fera de son mieux pour l'exclure de la paix définitive, et que, s'il ne réussit pas dans cet effort, il tâchera de l'éluder dans l'exécution ou au moins de ne l'appliquer que dans la mesure la plus restreinte.

Dans ces circonstances je ne peux qu'approuver l'opinion de M. de Quaade, que pour le moment nous ne pouvons rien obtenir à Berlin par nos propres efforts et qu'il n'y a que le gouvernement impérial qui puisse vaincre la résistance de M. de Bism. Je vous prie de faire connaître confidentiellement à S. E. M. Drouyn de Lhuys le contenu du rapport de M. Quaade et de m'informer de la manière dont le Ministre envisagera la position que nous fait l'attitude prise en dernier lieu par le Ministre-président prussien.

Dans un mémoire succinct que vous trouverez ci-joint, j'ai jugé opportun de préciser les vues du gouvernement du Roi relativement aux différentes questions qui se rattachent à l'exécution de l'art. 3 des préliminaires. Vous êtes autorisé

à communiquer confidentiellement ce mémoire à S. E. le Ministre, en l'accompagnant des éclaircissemens que vous trouveriez nécessaires. Je conçois que dans la phase actuelle du travail de réorganisation que subit l'Allemagne d'autres intérêts que celui de procurer une réparation équitable à la nationalité danoise doivent solliciter l'attention du gouv't. imp. mais je suis convaincu que la sympathie avec laquelle l'Empereur a constamment embrassé notre cause, ne s'en trouvera pas amoindrie, et si ce mémoire ne peut servir dans ce moment même pour un but pratique immédiat il faut espérer que dans la suite il ne manquera pas de se produire des occasions où le gouvernement imp. jugera à propos de faire valoir les argumens qu'il contient.

Veuillez lire cette dépêche à S. Ex. M. Drouyn de Lhuys.

Koncept med P. Vedels Haand. — 1 Randen staar: copie (Rapport Nr. 40 af 9. August).

---

169. Udenrigsminister Grev Frijs til General Bülow, Gesandt i London, og Baron Plessen, Gesandt i St. Petersborg.

Kjøbenhavn, 15. August 1866.

Uagtet Fredspræliminærerne mellem Østrig og Preussen som (Titl.) bekjendt indeholder et for os gunstigt Forbehold er det dog at forudsee at endnu mange Vanskeligheder ville være at overvinde før vi kunne haabe et kun nogenlunde tilfredsstillende Resultat. Preussens første Bestræbelse vil utvivlsomt være rettet paa at denne Bestemmelse ikke optages i den endelige Fred og hvis dette ikke lykkes, at den i Udførelsen bliver saa betydningsløs som muligt.

Jeg billiger ganske den Maade paa hvilken (Titl.) har udtalt Dem om Sagen til Udenrigsministeren, skjøndt jeg destoværre ikke tør haabe at vi ville kunne vente nogen videre aktiv Bistand fra (Englands—Ruslands) Side under nærværende Forhold. Da Øieblikket imidlertid kunde komme hvor man maaskee mere virksomt vilde gribe ind i Begivenhe-

derne, vil De gjøre vel i ved given Leilighed at bringe vort Krav paa en retfærdigere Afgjørelse i Erindring, og i saa Henseende vil De i den identiske Note af 5. Juni d. A. samt den til det (engelske-russiske) Cabinet rettede confidentielle Depesche af samme Dato finde det fuldstændige Udtryk for hvad vi fremdeles maae fastholde som nødvendigt for at vor Fremtid kan ansees nogenlunde sikkert.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

170. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 15. August 1866.

Jeg takker Deres Høivelbaarenhed for Deres Depescher Nr. 40, 42 og billiger fuldstændigt den Maade paa hvilken De har indledet og gennemført Deres Samtale med Grev Bismarck. Under nærværende Omstændigheder antager jeg ligesom De at der for Øieblikket Intet kan udrettes ved at vi paany bringe Sagen paa Bane hos det preussiske Cabinet. Derimod har jeg tilskrevet Grev Moltke og sendt ham confidentiel Afskrift af Deres Depesche med Paalæg om at gjøre Hr. Drouyn de Lhuys bekjendt dermed. Ligeledes har jeg tilstillet ham et Memorandum med Motiver som De vil finde hoslagt. Uagtet det er meget tvivlsomt om dette Aktstykke for Tiden vil have praktisk Betydning, har jeg dog troet at burde overlade til Grev Moltke at meddele Memorandumet til det franske Cabinet, da det forhaabentlig senere vil kunne tjene til at fremme Sagen, og da det er foranlediget ved en Samtale, som Grev Moltke for nogen Tid siden har havt med Hr. Drouyn om Udførelsesmaaden af Artiklen i Fredspræliminærene. For Deres Høivelbaarenheds Vedkommende vil det oplyse Dem om hvorledes den kongelige Regering kan ønske at en Afstemning maatte udføres og ikke være uden Interesse m. H. t. Deres eventuelle Samtaler med Hr. Benedetti og andre velsindede Diplomater.

Koncept med P. Vedels Haand.

171. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 16. August 1866.

Kjære Quaade! Nok engang Tak for Deres Depecher saavel som for det sidst modtagne Brev, hvoraf det fremgaaer, at Stemningen synes at være bleven lidt bedre; heri vil der naturligviis foregaae en uendelig Mængde Svingninger, og hvad Enden derpaa vil blive, ligger naturligviis i Guds Haand; vi kunne ikke ved Magt erhverve Noget tilbage for Øieblikket, og det synes aldeles vist, at hverken Bismarck, Kongen eller det tydske Folk i sin Seiers Ruus føler nogen-somhelst Opfordring til at gjøre gjort Uret god igien, navnlig at udvise Billighed imod det danske Folk, hvorimod det snarere lader til efter Ytringer i Bismarcks Organ, som om man ønskede at fortsætte sin Quælingsproces imod vort lille Folk ved at ville kaste sig over den jydsk Halvø ogsaa; — Seier og Medgang lade ikke til at befordre Udviklingen af det tydske Folks gode og ædle Egenskaber. — Vi ville, hvis nogen bedre og naturligere Grændse kan erholdes for Danmark, altsaa kunne vente fra den preussiske Regjerings Side ikke at blive behandlet paa en høimodig Maade, men at der vil blive tinget om hver Indrømmelse, og jeg beder Dem ikke at tabe Taalmodigheden, thi ved Udholdenhed og Seighed er man dog tidt istand til at erhverve Noget selv fra en kraftfuld og snu Modstander. —

De kjender tilfulde min Hovedbetragtning, at jeg anseer det for i høj Grad ønskeligt og dette endog for den Store og Mægtige, at vi kunde komme til at leve i god Forstaaelse med vor Nabo Preussen, og dette afhænger ene og alene af den selv, thi den kan ved at indrømme os Slesvig med en Linie Syd for Flensborg sikkert tilfredsstille os og dog beholde det af Byttet, som har den væsentligste Betydning; jeg veed vel, at Carl Scheel-Plessen, understøttet af andre betydende Mænd, arbejder stærkt herimod, foregivende at dette ikke engang er i Danmarks Interesse, — en Overløbers Inter-

esse for sit gamle forladte Fædreland kan for det Første aldrig være stor, hvorimod det følger, at hans Iver for den nyvalgte Konge og det nye Fædreland maa være overdreven; og den Paastand, som jeg veed, at han gjentagende fremsætter, at han er Slesvig-Holstener, er fuldstændig falsk, thi han er dansk Stamhuusbesidder og eier ikke en Fodsbred tydsk Jord, med Undtagelse af det Huus, han siges at have kjøbt i Altona; i den Henseende behøver Preussen virkelig ikke at være vor Curator, thi vi skulle ved Administrationen nok vise at man ikke behøver at være en mægtig Stat for at kunne have den største Mængde af lykkelige Statsborgere. Nogen udtrykkelig og detailleret Instruction til Dem forudseende alle de forskjellige Propositioner, der kunde fremstaae og fremsættes, er en Umulighed at give, men De veed, at i selve Maaden at tage den hele Sag paa, er det for mig en væsentlig Betragtning at for en lille Stat, der ikke ved Vaabenmagt kan sætte sin Villie igjennem, er Loyalitet og Ordholdenhed, ingen Gaaen paa Kattekløer, den væsentlige Basis for en klog Politik, thi det er kun herigjennem, at dets Tilforladelighed kan faae nogen Betydning ved indtrædende Criser. Det følger af sig selv, at den ved at vælge fejl risquerer at blive knuust; den Risiko kan den Lille aldrig undgaae, thi det gjelder i Staternes Liv som i det individuelle Liv, at de smaa Tyve hænger man, de Store lader man løbe, fordi de ere for tunge for Galgen, og det er da altid bedre for det lille Folks hæderlige Behandling og Eftermæle at falde for Overmagten end at fanges i sine egne Garn, og jeg er ved Behandlingen af de muligviis forestaaende difficile og indviklede Forhold aldeles overbeviist om at ville finde i Dem en Mand, der ikke har Evnen til at udføre alene hvad der paalægges ham, men som altid stræber at gjøre Noget mere, men som ogsaa i det foreliggende Tilfælde fuldkomment i Et og Alt deler min Anskuelse; og det bliver saa meget lettere at udføre Alting, fordi man er sikker paa at alle Hovedgrundlag for Betragt-

ning af, hvad der tjener til Fædrelandets Bedste, er fælleds og eens for os. Da jeg med den største Aabenhed skal fremsætte, om jeg maatte finde nogen Uovereensstemmelse i Opfattelse mellem Dem og mig, venter jeg ogsaa lignende Tillid og Aabenhed fra Deres Side, og kan jeg efter et vidt muligt nøie Kjendskab til mig selv forsikkre Dem om, at jeg til Almindelighed ikke er indtaget i mine egne Ideer og Opfattelse, men at jeg bilder mig ind at have den aandelige eller rettere Charakterbeskaffenhed, at jeg vedblivende, jeg haaber indtil min Dødedag, kan fortsætte at belæres. — Den hyppige private Correspondance anseer jeg under disse Tider for absolut fornøden for at man gjensidig kan følge med hinandens Opfattelse og Udvikling Politiken vedrørende og jeg beder Dem derfor fortsætte 1 à 2 Gange om Ugen.

C. E. Frijs.

**172. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.**

Torsdag. [August 1866.]

Kjære Kammerherre.

Tak for Deres Brev hvor lidet glædeligt det end var. Memoiren til Moltke er navnlig fremkaldt ved en Samtale mellem ham og Drouyn.¹⁾ Hvorfra Indep. Belge havde Efterretningen om Memoiren kan jeg ikke ane, thi her er det ikke bekjendt for Andre end for Dotézac, som sikkert ikke har sagt det til Nogen. I et Brev til Grev Frijs har De begiært foreløbige alternative Instructioner eller idetmindste Antydninger om hvad Regeringen her kunde ville gaae ind paa samt statistiske Data. Vil De opgive mig lidt udførligere hvad De i saa Henseende ønsker, skulle vi stræbe efter at opfylde Deres Forlangende. — Det er Skade at det nu rimeligvis for det Første vel ikke bliver til Noget med Afstemning thi

¹⁾ Meddelelse herom maa formentlig indeholdes i et ikke bevaret Brev fra Moltke-Hvitfeldt til Grev Frijs.

der er den mageløseste Stemning for os for Tiden i Slesvig. Jeg har hørt Noget om at en Deputation er reist til Berlin for hos Kongen at bede om at blive gienforenede med Danmark. Det kommer især fra Als, Sundeved og Flensborg.¹⁾

Heydebrandt er nu bleven saa stiv som en Ildtang, og har nylig været ubehagelig i en Samtale med Grev Frijs. Han siger til sine Colleger at der slet Intet er om Slesvigs Deling. Mon han har Ordrer hjemmefra?

P. Vedel.

---

173. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 17. août 1866.

Monsieur le Comte,

J'ai vu hier M. Drouyn de Lhuys et lui ai fait part de la communication qui m'était parvenue de Vienne touchant les efforts que ferait le gouvernement prussien pour obtenir la concession, dans l'instrument définitif de paix, du passage de l'article III des préliminaires, relatif à l'application du suffrage universel dans le Slesvig du Nord. — M. le Ministre des Affaires étrangères me dit qu'il avait également été informé par M. le duc de Gramont que le cabinet de Berlin agirait dans ce sens, et qu'il avait déjà adressé à cet ambassadeur ainsi qu'à M. Benedetti, qui avait quitté Paris la veille pour retourner à son poste, des instructions leur enjoignant de chercher à maintenir les stipulations de l'article III des préliminaires. »Les engagements n'ont plus de nos jours une grande valeur«, — ajouta Monsieur Drouyn de Lhuys — »toutefois il me semble impossible que la Prusse, quelque peu compte qu'elle tienne des autres puissances, veuille en définitive rompre un engagement qu'elle a pris vis-à-vis de l'Empereur et de l'Europe toute entière.«

Ayant eu l'occasion de dire à M. Drouyn de Lhuys que d'après des informations très sérieuses qui m'étaient par-

¹⁾ Se Mackeprang, 30—31.

venues de Copenhague, le résultat d'une votation dans le Slesvig avec une ligne de démarcation tirée au midi de Flensbourg vers l'est, ne saurait être douteux, le Ministre me répondit que le Consul de France à Kiel lui avait écrit dans le même sens, et qu'il ne serait pas étonnant que la connaissance et la crainte de voir un tel résultat se produire, au cas où l'on consulterait les populations, eût poussé le cabinet de Berlin aux démarches qu'il vient de faire aux fins de modifier les termes de l'article III des préliminaires.

Modtaget 23. August 1866.

L. Moltke-Hvitfeldt.

174. Etatsraad Regenburg til Direktør P. Vedel.

Høistærede Etatsraad.

18. August 1866.

Den paatænkte Deputation er da i det sidste Øieblik gaaet istykker; — 2 flensborgske Medlemmer ere her, for at faa at vide, om det er ønskeligt at Sagen optages igjen. — Jeg har lovet dem Besked paa Mandag. Er der Anledning til at opmuntre dem, eller er det ligesaa godt at lade Sagen falde?

P. Vedels Privatpapirer.

A. Regenburg.

175. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 19. August 1866.

Herr Greve,

Deres Excellences Telegram af 16de dennes har jeg havt den Ære at modtage. Den Meddelelse jeg, som berettet under 13de dennes, gav Hertugen af Gramont om de Vanskeligheder, der gjøres fra preussisk Side imod, at Sætningen om fri Afstemning i Slesvig optages i Fredstraktaten, foranledigede ham til, ufortøvet at underrette sin Regjering derom. Jeg haaber, at min samtidige Meddelelse til Grev Moltke om Sagen vil have sat ham istand til, at paavirke

den franske Regjering, saa at denne under den dobbelte Indflydelse har gjort Skridt i Berlin, for at bevæge den preussiske Regjering til, at opretholde det i Fredspræliminairerne nedlagte Princip. Jeg har samtidigt ingen Leilighed forsømt, for at stemme den keiserlige Regjering til Fasthed i dette Punkt, uagtet jeg ikke tør gjøre mig synderlige Forventninger om, at dette vil kunne lykkes mig udover et vist Punkt. Østerrig er vel den eneste Regjering, ligeoverfor hvilken Preussen er skriftligt forpligtet i denne Sag; men dets Stilling efter det ulykkelige Felttog er naturligviis en saadan overfor den sidste Magt, foruden at den keiserlige Regjering er betagen af en saadan Slaphed, at den ikke med nogen Kraft eller synderligt Held vil kunne udøve en decisiv Indflydelse paa Spørgsmaalet. Den har samtidigt saamange egne Interesser at forsvare og at varetage, at det paa ethvert Stadium af Forhandlingerne maa befrygtes, at den vil give Kjøb i en Retning, der kun interesserer den middelbart og i en underordnet Grad, om ikke maaskee for at opnaae Fordele for sig selv i andre Retninger, saa dog for ikke at compromittere selve Fredsslutningen. . . .

Da jeg igaar talte med Grev Mensdorff havde han netop modtaget fra Baron Brenner Rapporten om Forhandlingernes Gang, der laae foran ham. Han havde endnu ikke gjenemlæst dem, men bladede i dem og sagde mig, at han saae, at der fra preussisk Side endnu stodes paa Udeladelsen af Folkeafstemningen i Slesvig. Baron Brenner yttrede sig dog ikke videre om Sagen, og Grev Mensdorff kunde derfor ikke oplyse mig om de Grunde, der bragte den preussiske Regjering til, at ville afvige i dette Punkt fra det engang Vedtagne, eller om dens nærmere Hensigter om den Maade, hvorpaa den agter eller har tænkt sig at opfylde Forpligtelsen, til at cedere den nordlige Deel af Slesvig til Danmark. Jeg har med ikke ringe Møie opnaaet atter at see Grev Mensdorff idag, og han sagde mig da, at han havde nogenlunde Haab om, at Artiklen vilde blive opretholdt. Han

havde i Sagens Interesse anmodet Hertugen af Gramont, om at opfordre sin Regjering, til at gjøre nye Skridt i Berlin imod den paatænkte Forandring.

Hertug Gramont har desværre ikke synderlig Tillid til, at Udfaldet af Forhandlingerne vil blive et saadant, som vi maa ønske det. Han troer, at Preussen kun vil indrømme et Minimum af den danske Deel af Slesvig, navnligt ikke Als og Sundeved, og at paa den anden Side de venskabelige Magters Forestillinger og Bestræbelser ville finde en Modstand i de preussiske Seirherrers Overmod, som ikke vil lade dem nogen Udsigt, til at bidrage til, at naae det af os formeentlige attraaede Resultat. Jeg kan ikke andet end dybt beklage, at den Frygt, den Mistillid til den preussiske Regjerings Hensigter, som jeg fra første Færd af har udtalt, skal vise sig saa begrundet. Desværre kommer dertil, at den politiske Situation i Mellemtiden har forværret sig i saa høi en Grad, at vi neppe tør gjøre Regning paa nogen virksom Understøttelse fra vore Venners Side. Selv om det lykkedes, at faae den Slesvig vedrørende Artikel vedtaget i Traktaten i uforandret Skikkelse, ville vi i Udførelsen af dens Bestemmelser vistnok være henviiste aldeles til preussisk Vilkaarlighed og bekjendte Uordholdenhed, og have at modtage det Lidet man vil give os, som vi kunne faae det. Hertugen af Gramont udtalte som sin Overbeviisning, at det skyldtes den fordeelagtige Stemning, som hans kongelige Høihed Kronprindsens Ophold i Paris havde fremkaldt, at vore Interesser vare blevne dragne ind med i Fredsforhandlingerne, og gunstige Omstændigheder i det første Overraskelsens Øieblik, at Preussen var gaaet ind paa den indflettede Clausul om Nordlesvigs Tilbagegivelse. . . .

For at resumere Sagens Stilling, kunne vi fra den østerrikske Regjerings Side gjøre Regning paa, at dens Befuld-mægtigede i Prag, følgende sine første Instructioner, vil staae paa den uforandrede Vedtagelse af Artikel III, saa-

længe det ikke viser sig, at selve Fredsslutningen compromiteres ved en fortsat Modstand imod det preussiske Forlangende i det angivne Punkt, eller at den trækkes i Langdrag af den Grund, og saaledes de østerrigske Provindser vilde blive underkastet en fortsat Besætning af preussiske Tropper. Ligesaa meget, som den østerrigske Regjering i den i Præliminairerne vedtagne Afstemning seer et heldigt Præcedents for sine dethronerede Allierede, ligesaa ivrigt stræber den preussiske Regjering at faae den udslettet af Fredstraktaten.

Fra fransk Side vil man enten, i Vrede over det paa de egne Fordringer i Berlin givne Afslag, afholde sig fra at gjøre den preussiske Regjering Forestillinger til Fordeel for, at Afstemningen finder Sted, eller man vil tilsidesætte hine Følelser, og fortsætte den Virksomhed, man hidtil har udøvet paa Fredens Istandbringelse, og i dette, det heldigste, Tilfælde vil maaske den preussiske Regjering foretrække, at opgive sin Modstand og vise Imødekommen, for at dulme noget paa den hos Keiser Napoleon vakte Susceptibilitet.

De Argumenter, som jeg har brugt, for at vække den østerrigske Regjerings Interesse for Sagen, have været i Hovedsagen følgende:

Deels en Appel til dens egen Værdighed, hvilken den skylder, at en saa væsentlig Afvigelse fra det i Præliminairerne Vedtagne ikke skeer;

Hensynet til dets Allierede, for hvilke en Afstemning kan være et nyttigt Præcedents;

Hensynet til en varig Fred i Norden, som kun kan ansees sikkert, naar Preussen tro opfylder Hensigten med Præliminairernes Artikel III, nemlig at gjengive Danmark den dansksindede Deel af Slesvig og det i en saadan Udstrækning, at den truende Flankestilling i Dybbøl opgives, og al Anledning til nationale Stridigheder og Aspirationer i Fremtiden udelukkes;

den Interesse Østerrig maa have af, deels saavidt muligt

at indskrænke den preussiske Magtudvidelse, og at bevare Danmark en selvstændig og kraftig Stilling for mulige fremtidige Combinationer.

Jeg troer at burde nævne, at jeg ikke har havt den Ære at modtage nogen Depeche fra Deres Excellence siden den 30. Juni, idet jeg frygter, at senere Depecher og Instructioner med Hensyn til det brændende Spørgsmaal paa Grund af Postbefordringens Usikkerhed kunne være gaaede tabt. Jeg er saaledes uvidende om, i hvilken Udstrækning den kongelige Regjering ønsker at vore Forhaabninger maa realiseres, eller om det kunde være mig tilladt, at søge Udveie, for at naae vort Maal, naar det viser sig, at Afstemningen ikke kan opretholdes igjennem Forhandlingerne i Prag, medens det endnu er Tid. . . .

C. Falbe.

Depeche Nr. 86, modtaget 24. August 1866.

---

176. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 21. August 1866.

Kjære Vedel,

Jeg maa endnu bestandig holde fast ved hvad jeg alt tidligere har sagt, at det der her skal kunne gjøres ved os selv er meget Lidet. Det er Paris der i den Henseende udelukkende er af Vigtighed for os. Derfor er det hellerikke af stor Betydning, at jeg erfarer noget bestemt om hvilken Linie man eventuelt vilde lade sig nøie med, hvad man alternativt vilde give derfor o. s. v. Hvad statistiske Data angaaer saa kan jeg ogsaa til Nød hjælpe mig med hvad jeg har i Hovedet; men det vilde dog være meget ønskeligt for mig at have disse Data i aldeles bestemte Talstørrelser. Jeg kan ogsaa i gamle Acter og Bøger finde Forholdet mellem danske, dansk-tydske og tydske Slesvigere, men hvor mange

Danske der findes i det sydlige tyske Slesvig, hvis der overhovedet er nogen, og hvor mange Tydske der findes i det nordlige Slesvig udenfor Stæderne og i hvilket Forhold disses tyske Befolkninger staae til de danske Befolkninger, det veed jeg ikke, og vilde jeg ialfald kun med største Møie kunne finde i ovennævnte gamle Acter og Bøger. Og det vilde dog være meget godt om jeg f. Ex. naar det sagdes at baade Haderslev og Apenrade, ligesom Flensborg, havde tyske Befolkninger, strax kunde svare, ja, men der findes kun saa og saamange Hundrede ved Siden af saamange Tusinder Danske. Man virker meer ved saadanne Bemærkninger og Ytringer, end ved hele Bøger af ellers gode raisonerende Argumenter; thi det er disse Data, hvori de Andre ere uvidende og ved hvilke de altsaa af vore Uvenner have kunnet paavirkes til vor Skade.

Der er endnu en Ting, som jeg maa omtale. Veed man i Paris bestemt hvad vi ville lade os nøie med, og hvorfor de altsaa derfra maa virke? Noget Saadant er ikke bleven betegnet derfra hertil; og at man der veed rigtig Besked herom, er dog af stor Vigtighed; thi naar de virke for noget Ringe, troende at dette kan tilfredsstille os, og vi saa faae dette Ringe, uden at vi ere tilfredse dermed, saa have de paa begge Sider faaet Skam til Tak for deres Flid tilsidst.

Jeg kan ikke lade være at søge om Permission; thi jeg er forpligtet til at komme hjem paa 8 Dage; Meer behøves ikke; og naar saa Permissionen nægtes mig, har jeg gjort hvad jeg har kunnet forat gjøre min Pligt, og har altsaa Intet at bebreide mig. Jeg maa her, naar Folk spørger mig, hvad jeg gjør her paa denne Tid, skyde Skylden paa min Legationssecretairs Sygdom, der nu dog er overstaaet. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

177. Kejsler Napoleon III til Kong Christian IX.

St. Cloud, 22 août 1866.

Monsieur mon Frère.

Je serais bien heureux si mon intervention pouvait, comme je l'espère, rendre au Danemark la partie danoise du Schleswig. Votre Majesté veut bien d'avance me remercier de mes efforts; j'en suis très reconnaissant, et j'espère qu'elle verra dans ma conduite une nouvelle preuve de ma sympathie pour son pays, et des sentiments de haute estime et de sincère amitié avec lesquels je suis

de Votre Majesté
le bon frère

*Afskrift.**Napoléon.*

178. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 23 août 1866.

M. de Bismarck a assuré au Ministre de l'Empereur à Berlin que l'article trois des préliminaires se trouvera dans la paix définitive. M. Drouyn de Lhuys craint mauvaise application.

Moltke.

Chiffertelegram, indleveret i Paris 23. August 1866 Kl. 5.40 Efterm., modtaget 24. August 1866.

179. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 23. August 1866.

Herr Greve,

Siden min ærbødige Rapport Nr. 86 af 19de dennes, som afgik med en Reisende, har jeg dagligt holdt vaagent Øie med Gangen af Forhandlingerne i Prag og ingen Møie eller Overtalelse sparet, for at bevæge den keiserlige Regjering

til, med Standhaftighed at opretholde Præliminairernes Artikel III i uforandret Skikkelse i Fredstraktaten. Efter flere forgjæves Forsøg fik jeg Grev Mensdorff i Tale iforgaars, men fandt ham atter saa haabløs og saa overbeviist om, at Preussen ikke vilde give efter i hiint Punkt, at jeg efter nærmere Overveielse besluttede mig til igaar Morges at foreslaae Deres Excellence pr. Telegraph,¹⁾ at lade mig afgaae til Prag, for personligt at undersøge Sagens Standpunkt ved Samtaler med Baron Werther og Baron Brenner, og om muligt endnu gjøre et sidste Forsøg inden Fredens Undertegnelse. Jeg gik derefter til Grev Mensdorff, for at udforske om der imidlertid skulde have viist sig bedre Symptomer, og efter flere Timers Venten lykkedes det mig at faae ham i Tale.

I denne Mellemtid havde Grev Mensdorff været i vedvarende Conference med sine Departementschefer og med Grev Moritz Esterhazy, samt med Grev Mosbourg paa den franske Ambassadeurs Vegne og med en Forretningsmand fra Huset Rothschild, saa at det var øiensynligt, at Afgjørelsen af den endelige Affattelse af Fredsinstrumentet forelaae. Den gode Efterretning som jeg derefter var istand til, at meddele Deres Excellence pr. Telegraph, modtog jeg først af Grev Esterhazy ved hans Bortgang og fik den derpaa bekræftet af Grev Mensdorff selv, der begge sagde mig, at Artikel III vilde blive opretholdt i uforandret Skikkelse. Hertugen af Gramont har ogsaa idag meddeelt mig, at Hr. Drouin de Lhuys havde telegraferet, at Hr. Benedetti havde meldt, at den preussiske Regjering opgav den hidtil mod Artiklen gjorte Modstand. Jeg behøver ikke at tilføie, at jeg i varme Udtryk udtalte for Hertugen og for Grev Mensdorff den kongelige Regjerings Tak for deres Medvirkning til den heldige Afgjørelse af dette Danmarks Livsspørgsmaal. . . .

¹⁾ To udechiffrede Telegrammer af $\frac{22}{6}$ findes i Akterne; Journalen anfører to modtagne Telegrammer af denne Dag, men hverken Dechiffriering eller Svar foreligger.

den 25de.

. . . Jeg har netop modtaget en Billet fra Grev Mensdorff saalydende:

Mon cher Ministre. La rédaction de l'article du Traité de paix ayant trait au Schlesvic est textuellement la même qu'on avait adoptée à Nicolsbourg. Agréez tous mes hommages.

Vienne, le 25 Août 1866.

/: signé :/ Mensdorff.

. . .

C. Falbe.

Depeche Nr. 88, modtaget 28. August 1866.

r80. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 24 août 1866.

Monsieur le Comte,

Conformément aux instructions de Votre Excellence je me suis rendu hier, jeudi, chez M. Drouyn de Lhuys et lui ai donné lecture de la dépêche Nr. 19, que Votre Excellence a bien voulu m'adresser e. d. du 15 de ce mois; j'ai en même temps fait connaître à titre confidentiel à M. Drouyn de Lhuys le contenu du rapport de M. de Quaade annexé à la dépêche et lui ai remis le texte du mémoire dans lequel Votre Excellence a précisé la manière de voir du gouvernement du Roi relativement aux différentes questions qui se rattachent à l'exécution éventuelle de l'article 3 des préliminaires.

Après que je lui eus fait ces diverses communications, M. le Ministre des Affaires étrangères me dit qu'il venait d'apprendre que M. Benedetti avait eu, peu de jours après son retour à Berlin, un entretien avec M. de Bismark sur l'art. 3 des préliminaires et que le Président du Conseil prussien avait donné à l'Ambassadeur de France l'assurance que le passage de cet article relatif au Slesvig du Nord serait

inséré dans l'instrument de la paix définitive. M. Drouyn de Lhuys m'engagea à vous faire parvenir, M. le Comte, cette nouvelle par voie télégraphique ce que je fis le jour même.

Ayant cherché à me rendre compte de ce que pense M. le Ministre des Affaires étrangères de l'application éventuelle du passage de l'art. 3 qui nous concerne, il m'a été facile de constater que ses espérances sur ce point ainsi qu'à l'égard de toutes les questions dont la solution dépend de la Prusse, sont des plus limitées. »Grâce à ses succès militaires la Prusse est prise d'un tel enivrement, me dit M. Drouyn de Lhuys, que vous ne pouvez vous attendre à grande chose. Il me semble toutefois que quand même le résultat, ainsi que nous le prévoyons dès aujourd'hui ne répondait pas à vos légitimes espérances en ne vous restituant qu'une partie du Slesvig danois, il vaudrait toujours mieux accepter la partie offerte que la refuser. Ce serait toujours autant de sauvé.« »Je saisis votre pensée — lui répondis-je, mais la Prusse pourrait vouloir nous proposer une restitution si minime qu'il me semblerait difficile si non impossible de l'accepter.«

J'ai appuyé auprès de M. Drouyn de Lhuys sur l'importance très grande qu'il faut attacher à l'opinion émise par M. de Bismark devant M. de Quaade touchant l'impossibilité qu'il y aurait pour la Prusse d'abandonner les quelques Allemands disséminés dans le Slesvig septentrional à la domination danoise sans prendre des réserves et des dispositions propres à les sauvegarder contre des vexations éventuelles. Ayant dit au Ministre qu'il me semblait évident qu'aucun gouvernement danois ne pourrait accepter de la Prusse un territoire quelconque fût-ce même la totalité du Slesvig si cette restitution devait dépendre de l'acceptation par le Danemark d'obligations internationales conçues dans le sens indiqué par M. de Bismark, M. Drouyn de Lhuys me répondit: »Je partage sur ce point parfaitement votre manière de voir; si le Danemark prenait jamais des

engagements de cette nature vis-à-vis de la Prusse, il sèmerait le germe de nouvelles difficultés et de dangers menaçants pour son propre avenir.« —

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 28. August 1866.

---

181. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister
Grev Frijs.

London, 24. August 1866.

Deres Excellence.

I Overeensstemmelse med den i Depeche Nr. 6 af 15de ds. modtagne Instruction, har jeg samtalet med Lord Stanley og saa indtrængende som muligt opfordret til at det engelske Cabinet benytter al sin Indflydelse til at forskaffe det af Preussen givne Tilsagn om en gunstigere slesvigsk Grændse en for Danmark tilfredsstillende Anvendelse. —

Desværre havde jeg ved denne Leilighed paany Anledning til at erfare og beklage den snevre Begrændsning, som den engelske Regjering troer at burde og kun at kunne give det opstillede politiske Program — Ikke-Interventionen. —

Lord Stanley hørte paa mig med stor Opmærksomhed og svarede: »Je vous comprends parfaitement et vous savez bien que nos sympathies sont avec vous, que nous vous désirons le meilleur résultat possible, mais nous ne pouvons exercer aucune pression, nous ne nous mêlons officiellement de cette question toute allemande. — D'ailleurs nous n'avons point de nouvelles de Lord Loftus sur les intentions du cabinet de Berlin quant à l'exécution de cet article, ni sur la place qu'on pensera donner à cette promesse dans les arrangements de paix.« . . .

J. v. Bülow.

Modtaget 27. August 1866.

---

182. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 24. August 1866.

Deres Excellence.

Den herværende kongelig svensk-norske Gesandt har i Fortrolighed meddeelt mig Indholdet af en Depesche han har modtaget fra sin Regjering og som omhandler det slesvigske Spørgsmaal, saaledes som det nu er fremstaaet ved de mellem Preussen og Østerrig afsluttede Fredspræliminarien. Efterat have fremsat de almindelige Grunde forat der gives Danmark en Grændse, der sikkrer det danske Folk en politisk og national selvstændig Stilling ved Siden af det tydske, og efter dernæst at have fremhævet, at medens det var forstaaeligt, at Preussen, saalænge der var Tale om af Hertugdømmerne at skabe en ny selvstændig Stat, vilde sikkre denne Stat faste militaire Punkter, var der intet Motiv længer tilstede herfor, efterat Hertugdømmerne vare bestemte til at udgjøre en integrerende Deel af det preussiske Monarkie, slutter Depeschen med at antyde, at den gode Forstaaelse, som hidtil stedse saavel i Preussens som i Sverrigs Interesse havde bestaaet mellem disse tvende Magter, vilde udsættes for ikke længer at hvile paa det samme Grundlag, dersom Sverrig i Fremtiden skulde see en med den svenske nærbeslægtet Nationalitet stadigen truet fra tydsk Side. Derfor gives der Herr Sandströmer Paalæg om at gjøre Grev Bismarck bekendt med Depeschen og at give ham en Afskrift deraf, hvis han ønsker det.

Bemeldte Gesandt har derefter i Fortrolighed meddeelt mig den Samtale han i denne Anledning har havt med Grev Bismarck.

Ligesom i sin tidligere Samtale med mig om samme Gjenstand, begyndte Minister-Præsidenten ogsaa ved denne Leilighed med at gjøre opmærksom paa, at den endelige Fred endnu ikke var afsluttet; han forraadede derhos en vis

Uvillie over dette fra svensk Side foretagne Skridt, hentydende til en formodet Sammenhæng derimellem og det af mig tidligere foretagne Skridt, som han udtrykkelig omtalte; og først efterat Herr Sandströmer havde afbrudt ham og konstateret, at hans Regjerings Henvendelse var en selvstændig Act, motiveret ved Nødvendigheden af ikke at kunne udsætte sig for senere at see sig stillet ligeoverfor en Kjendsgjerning, og formeentlig retfærdiggjort ved den svensk-norske Regjerings gode Forhold saavel til Preussen som til Danmark, et Forhold som vel maatte berettigede til en fortrolig Ideeudvexling, først da gik Grev Bismarck ind paa en Discussion; men dette skeete, uden at Minister-Præsidenten berørte de Grunde der ifølge Forholdenes Natur maae have Indflydelse paa den nye Grændselinie, eller gav nogen Antydning af dennes Plads anderledes end ved at bemærke, at det ikkun var de allernordligste Districter i Slesvig, hvis Befolkninger skulde adspørges. Samtalen endte med, at Grev Bismarck lovede at besvare Depeschen gennem den preussiske Gesandt i Stockholm.

Ligesom min tidligere Henvendelse til Grev Bismarck hændelsesviis fandt Sted omtrent samtidigt med at det franske Cabinet havde opkastet Spørgsmaalet om territoriale Compensationer mellem Frankrig og Preussen, saaledes vilde Tilfældet ogsaa nu, at Herr Sandströmer havde sin Samtale med Minister-Præsidenten umiddelbart efter at Herr Benedetti havde rettet en Interpellation til Sidstnævnte med Hensyn til det slesvigske Spørgsmaal.

Herr Benedetti har i Fortrolighed meddeelt mig hvad der var Anledning til og Gjenstand for denne Interpellation. Det franske Cabinet havde troet at vide, at Grev Bismarck havde isinde ved Affattelsen af det endelige Fredsinstrument mellem Preussen og Østerrig, at udelade den i Præliminærierne indeholdte Bestemmelse om Nordslesvig; og i denne Henseende skulde nu Ambassadeuren begjære Oplysninger. Resultatet af den derpaa fulgte Samtale mellem Herr Bene-

detti og Grev Bismarck kan næppe ansees som fyldestgjørende. Grev Bismarck havde fralagt sig den Hensigt at udelade hiin Bestemmelse af Fredstractaten, og idet han bemærkede, at medens Preussen aldrig havde haft denne Hensigt, havde tvertimod Østerrig søgt at holde den omhandlede Bestemmelse ude af Fredstractaten, forat der ikke herved skulde statuere et for sidstnævnte Magt farligt Præcedents, havde han vel erklæret, at Bestemmelsen i Præliminarierne vilde blive optaget i Fredstractaten; men ligesom det forekommer mig at være et mindre heldigt Forvarsel om et godt Udfald, at den preussiske Regjering i de det sidste kongelige Budskab til Landdagen ledsagende Motiver taler om Afstemning i de nordligste Districter i Slesvig, istedetfor nøjagtig at bruge Præliminariernes Udtryk, saaledes gav Grev Bismarck Herr Benedetti ingen Anledning til at vente, at den preussiske Regjering var sindet at give den omhandlede Afstemning noget stort Omfang.

Ved nærmere at samtale med mig om Sagen, yttrede Herr Benedetti, at han aldrig fra sin Regjering havde erholdt nogen bestemt Betegnelse af hvorlangt ned bemeldte Regjering havde tænkt sig at Afstemningen skulde foregaae i sydlig Retning, og han bemærkede derhos, at dersom den kongelige Regjering havde en for dens senere Beslutninger bestemmende fast Mening i denne Henseende, vilde det muligen være ønskeligt, at den franske Regjering underrettedes herom, for at det paa denne Maade kunde undgaaes, at sidstnævnte Regjerings Bestræbelser, der havde været foretagne i den Hensigt at vise den danske Regjering en Tjeneste, ved at forfeile dette Formaal, viste sig at have været forgjæves. —

Jeg maa ganske henstille, hvorledes Deres Excellence vil benytte denne Antydning, thi jeg erkjender at der hermed ere baade Betænkeligheder og Vanskeligheder forbundne, og det saa meget mere som der ved Spørgsmaalet om, i hvilket Forhold den kongelige Regjering i alle enkelte Til-

fælde bør stille sig til den franske Regjerings Medvirkning i det heromhandlede Anliggende, forekommer mig at være en særegen Betragtning, som ikke bør tabes af Sigte. Det kan nemlig vistnok forudsættes at den franske Regjerings eneste Bevæggrund til at lade sin ovennævnte Medvirkning blive den danske Regjering tildeel, er et oprigtigt Ønske om at skaffe Danmark en Fyldestgjørelse for de Tab det har lidt som ligefrem Følge af Europas Uvirksomhed under dets sidste Krig med de tvende tyske Stormagter; men en for Danmark tilfredsstillende Ordning af dets territoriale Forhold til Preussen er, fra et vist Standpunkt betragtet, maaskee meer i sidstnævnte Magts end i Frankrigs Interesse; thi skulde en Forvikling senere indtræde mellem Preussen og Frankrig, maatte dette Land kunne vente, i et ikke tilfredsstillt Danmark at finde en Allieret mod Preussen og isærdeleshed en for dette Land farlig Operationsbasis. Jeg skal ved denne Leilighed fremhæve, at Grunden til at Baiern forholdsviis har kunnet opnaae saa gunstige Vilkaar for sin nu afsluttede Fred med Preussen maaskee tildeels kan ligge i Grev Bismarcks Ønske om at forsone det sydlige Tydskland, men dog væsentlig er den, at Herr Benedetti i det sidste Øjeblik ifølge sin Regjerings Befaling har ført et meget alvorligt Sprog til Fordeel for Baiern. Det kan vel tænkes, at Frankrig vilde optræde med samme Kraft til Fordeel for Danmark, men de geographiske Forhold forekomme mig ikke at frembyde det samme Motiv derfor. . . .

Modtaget 28. August 1866.

Quaade.

---

183. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 26. August 1866.

Herr Greve,

Jeg tvivler ikke om, at jeg imødekommer Deres Excellences Hensigter, naar jeg gjør opmærksom paa, at den An-

deel, som Hertugen af Gramont har havt i, at Bestemmelsen om Nordslesvigs Tilbagegivelse er bleven medtagen i Fredspræliminairerne og nu endeligt vedtagen i Prager Freden, turde fortjene et ydre Tegn paa Hans Majestæt Kongens Naade og Paaskjønnelse. Jeg behøver ikke at henvise til den Virksomhed, som Ambassadeuren i en Aarrække har udfoldet i Spørgsmaal, som angik Danmarks Vel. De fra Gesandtskabet indkomne Rapporter ville yde Deres Excellence et rigt Materiale i den Henseende. Ved Siden af Ambassadeuren har Grev Mosbourg i de syv Aar, han har beklædt Posten som 1ste Ambassade Secretair, og gjentagne Gange selvstændigt, som Chargé d'affaires, udfoldet en ikke mindre Iver for vort Lands vigtigste Interesser.

Jeg tillader mig derfor at foreslaae, at det maatte behage Hans Majestæt Kongen at benaade Hertugen af Gramont med Danebrogordenens Storkors og Grev Mosbourg med Commandeurkorset af 1ste Classe. Ved Siden heraf troer jeg, at det turde være passende at tildele Ridderkorset til den tredie Secretair, Baron Bourgoing, og een af Attachéerne, Grev Du Luart, som de af det yngre Personale, der have været længst ansatte ved Ambassaden og saaledes have havt meest Arbeide i vor Interesse.¹⁾

C. Falbe.

Modtaget 29. August 1866.

184. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 27. August 1866.

Kjære Quaade! Undskyld at jeg idag kun seer mig istand til at sende Dem et Par Linier for at meddele Dem, at jeg har udfærdiget og underskrevet Ansøgningen om congé for Dem samt at jeg idag først havde talt med Kongen derom, som bifaldt at jeg gjorde en slig Indstilling; det vil ikke vare

¹⁾ De foreslaaede Dekorationer blev ikke uddelt; Depechen er paa-
tegnnet: ad acta.

saa længe inden den kan blive Dem tilstillet, dog vil den sandsynligviis ikke blive expederet før om 3 à 4 Dage.

Jeg er fuldstændig sikker paa at De ikke benytter denne congé, naar De kunde formode, at Deres Fraværelse paa saa kort Tid kunde være den kongelige Tjeneste til Skade. — . . .

C. E. Frijs.

185. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 27. August 1866.

Kjære Vedel,

. . . Jeg saae igaar en af det herværende U. Ministeriums Embedsmænd. Efterat vi først havde talt om mere almindelige Gjenstande, begyndte han selv at tale om Nordslesvig. Han sagde at man her og navnlig Gr. Bismarck indsaae hvor rigtigt og ønskeligt det var at Danmark og Preussen kom paa en god Fod med hinanden, og han haabede derfor at Sagen skulde blive afgjort paa en Maade som vi kunde være tilfredse med. Men for Tiden var dette ikke let for den preussiske Regjering; thi den forudsaae at Oppositionen i Preussen og navnlig i Kamrene, som nu hænger i Luften efter at have tabt al den Grund hvorpaa den tidligere havde staaet, vil af Mangel paa anden Grundvold kaste sig paa hiint Spørgsmaal, der jo saa fortrinlig egner sig til Kjæphest for den. Derfor maatte man gaa frem med Varsomhed og altsaa langsomt. Af samme Grund var det ogsaa i høi Grad i Sagens Interesse, at man ikke blev »gehetzt« udenfra. Jeg indlod mig naturligviis ikke i Detail; men da han talte om »Hetzerei«, vendte jeg Tingen hen paa Aviserne, dem jeg in Parenthes sagt kunde ønske brændt allesammen ligefra Rigstidenden til den Allerringeste, og sagde, at de jo vare slemme baade paa den ene og paa den anden Side, men at de danske Aviser ifølge vore Forhold,

der satte dem udenfor al Control, jo ikke behøvede at anfægte Nogen her. Imidlertid er det ikke sikkert, at han har meent Aviserne. Han kan have sigtet til Paris og Stockholm; og jeg nægter ikke, at dersom man ikke i Paris vil drive Sagen paa Spidsen, hvad man maaskee hellerikke kan, saa tjener man os bedre ved at holde sig rolig end ved at »hetze«. I det Hele maa man, finder jeg, naar man ikke vil fremme vort Tarv fuldkommen tilgavns, heller holde sig rolig end søge ved smaa Puf af og til at holde os i godt Humeur; thi dette Sidste have dog ingen Andre godt af, end vedkommende Blade som ved dette pikante Stof vinde nogle flere Abonnenter.

Jeg har ovenfor givet min »interlocuteurs« Ytringer som jeg har faaet dem. Maaskee har han ikke meent hvad han sagde, men det kan ogsaa være, at han har været oprigtig; og i ethvert Tilfælde forekommer mig Moralen for os at være den samme, nemlig at naar man i Paris ikke vil eller ikke kan gaae til det Yderste, saa maa man heller holde sig rolig eller ialfald ikkun gaae meget sagtmodigt til Værks. Tomme Trudsler gjøre Sagen kun værre; thi man er meget modig her. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

186. Kammerjunker Vind, Legationssekretær i St. Petersborg,
til Udenrigsminister Grev Frijs.

St. Petersbourg, 29/17 août 1866.

Monsieur le Comte,

Le général Manteuffel a quitté Saint Pétersbourg vendredi dr. après un séjour d'environ 14 jours en même tems que le Ministre de Prusse, Cte Redern, qui vient d'obtenir un congé. Quoique le but de la mission du général ait été entouré d'un certain mystère, il me revient pourtant d'une source digne de foi que l'envoi de ce personnage a été provoqué par la cour de Russie même, à qui le rôle passif de

spectateur ne souriait pas. Le général devait expliquer la politique que suit le gouvernement prussien et, en même tems, adoucir les susceptibilités que cette politique ne pouvait pas manquer d'éveiller chez une cour si vivement intéressée par ces alliances de famille aux événements qui bouleversent l'Europe.

Quoi qu'il en soit, le fait est, et le prince Gortschacow ne le cache pas, que le gouvernement russe qui a vu échouer son projet de congrès, ne voit pas sans inquiétude la tournure que prennent les affaires de l'Allemagne à la suite de la dernière guerre et qu'il est loin d'approuver ce qui s'y passe. » On renverse, sans nous consulter, a dit l'autre jour le vice-chancelier à un diplomate étranger, les traités que nous avons tous signés. Chacun agit pour soi, selon ses convenances; à l'avenir nous ferons la même chose«.

On m'a assuré que l'Empereur s'est exprimé dans le même sens au général Manteuffel. Ce général qui a assisté aux manoeuvres de Krasnoe Zelo y a trouvé l'occasion de causer avec le Ministre de Suède et de Norvège, le général Björnstjerna, sur les affaires du Slesvig. Il n'a pas caché son mécontentement de l'article des préliminaires de paix qui stipule la rétrocession d'une partie du Slesvig, en exprimant au général Björnstjerna l'espoir que le gouvernement suédois n'encourageât pas les aspirations du Danemark à cet égard. Selon lui les habitants du pays ne désirent pas de retourner au Danemark, pour qui la cession ne serait qu'un embarras pour l'avenir. » Il n'y a que deux endroits dans le Slesvig, où il y a des Danois, a dit le général Manteuffel au Ministre de Suède, c'est à Duppel et à Alsen, et cela nous ne céderons certes pas.« — Si cela dépendait de lui, pas un pouce de terrain ne serait cédé. Ceci correspond parfaitement avec les discours tenus par le général pendant son séjour dans le Slesvig. — Il est vrai que le général, dans le même entretien, a prétendu être l'homme le plus populaire

dans le Slesvig, basant cette prétention sur une démonstration faite à Hadersleben par une députation d'Allemands.

Le général Björnstjerna a été reçu vendredi dr. par le prince Gortchacow à qui il a communiqué une dépêche du comte Manderström qui parle chaleureusement notre cause relativement à un élargissement de frontière, dans un sens conforme aux vœux du gouvernement du Roi. A Berlin le Ministre de Suède et de Norvège avait été également chargé de communiquer au comte Bismark les vues de son gouvernement dans un sens analogue. La ligne de Flensbourg—Tønder y est proposée comme ligne de partage équitable et conforme aux intérêts de l'Allemagne comme à ceux du Danemark.

Ce matin j'ai trouvé l'occasion de voir le prince Gortchacow à Peterhof. Ayant expliqué au prince les inquiétudes du gouvernement du Roi relativement à la mise en exécution du vote populaire projeté dans le Slesvig, le vice-chancelier m'a répondu que, sachant comment ces votes s'arrangent facilement au gré de celui qui les met en scène, il était personnellement contre ce système et n'en pouvait pas avoir une grande confiance dans le résultat. Sa conviction personnelle était que les aspirations du gouvernement du Roi ne seraient pas satisfaites. Il avait parlé notre cause au général Manteuffel mais l'avait trouvé intraitable à ce sujet. Il est vrai, a ajouté le prince, que les opinions du général Manteuffel ne sont pas toutes d'accord avec celles du cabinet de Berlin. Une cession de l'île d'Alsen et de Flensbourg est regardée par le prince Gortchacow comme peu probable, sinon impossible. J'ai prié le vice-chancelier d'exercer son influence qui s'était montré si efficace quant aux deux pays de Wurtemberg et de Hesse-Darmstadt, en notre faveur et surtout en faveur d'une exécution loyale et impartiale du vote projeté, en ajoutant que mes renseignements portaient que la disposition des habitants du Slesvig pour une réunion au Danemark était des meilleures. » Vous

ne pouvez pas douter de l'intérêt que nous vous portons, m'a répondu le prince, mais j'aime mieux vous le dire franchement, je n'ai pas grand espoir de pouvoir vous être utile à tel point que le désire le gouvernement du Roi. « L'Ambassadeur de France, le baron de Talleyrand, avec qui j'ai eu plusieurs entretiens à ce même sujet, partage l'avis du vice-chancelier. Ayant avancé au baron de Talleyrand que je trouvais que le gouvernement français qui avait bien voulu s'intéresser à la cause du Danemark au point de provoquer l'application d'un vote populaire, devait étendre cet intérêt jusqu'à l'exécution même du vote, l'ambassadeur m'a répondu que c'était au gouvernement du Roi de prendre des mesures et de contrôler la manière dont on le mettrait en exécution. . . .

E. Vind.

Modtaget 4. September 1866.

---

187. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 29 août 1866.

Monsieur le Comte,

[*Omtaler at Frankrig næppe vil sætte noget alvorligt ind paa at formilde Sachsens Skæbne efter Nederlaget.*]

J'ai cru, M. le Comte, devoir vous faire connaître ces faits, attendu que tout porte à croire que la question d'une restitution partielle du Slesvig au Danemark au moyen de la libre consultation des populations ne trouvera pas ici un appui plus sérieux que n'en a trouvé la question saxonne. Ce ne sera certainement pas le bon vouloir qui fera défaut au gouvernement impérial, pour lequel une violation des engagements pris par la Prusse vis-à-vis de l'Empereur à l'égard du Danemark, constitue de l'avis de tout le monde, une offense et une humiliation réelles.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 3. September 1866.

---

188. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 4. September 1866.

For Deres venlige Skrivelse af 30te dennes[!] herved min Tak og kunde jeg meget ønske om vedkommende dolus hos vor kjære Landsmand kunde constateres, thi saa kunde jeg ved Leilighed, naar han kommer til Byen, benytte denne Oplysning i det Almindeliges Interesse. . . .

Den systematiske Taushed, der iagttages ligeoverfor os, forekommer mig noget søgt fra det Berlinske Cabinet, især da det ikke vil kunne nægtes, at der under de forskjellige Criser er viist den høist mulige og tænkelige Loyalitet fra vor Side, men dette Forhold er dog altid at foretrække for Haan i Ord, og efter al Sandsynlighed kan man i egen Selvtilbedelse ikke see Omgivelserne, de være store eller smaae.

C. E. Frijs.

189. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 8. September 1866.

. . . Det lader til at have været Skjæbnens urokkelige Villie, at vor Ven Heydebrandt skulde have Modgang igaar, thi han tilsagdes af Overhofmarskallen¹⁾ til en Contradands og valgte min Hustru til Ledsagerinde, men Nydelsen paa begge Sider blev ikke stor, da vis à vis manglede og H. meente, at O. burde have sørget herfor. Da jeg ikke kjender Bestemmelsen eller Skik og Brug i saa Henseende kan jeg med fuld Sandhed, da mit Skjøn æskedes, sige hier stehen die Ochsen am Berge. —

C. E. Frijs.

Jeg havde en lang og meget behagelig Samtale med Andraé idag, uagtet jeg ikke kunde faae mit Ønske opfyldt — et sikkert Beviis for at jeg er mere socialt end politisk Menneske, da Glæden af Samtalen var uformindsket.

P. Vedels Privatpapirer.

¹⁾ W. T. v. Oxholm.

190. General Bülow, Gesandt i London, til Udenrigsminister
Grev Frijs.

London, 13. September 1866.

Deres Excellence.

Under et Besøg igaar hos Lord Stanley spurgte jeg, om der var meddeelt Noget fra Berlin med Hensyn til Opfyldelsen af Løftet om Tilbagegivelse af en Deel af Slesvig.

Lord Stanley svarede, at han netop havde modtaget en Depesche fra Lord Augustus Loftus, hvori refereredes en derom ført Samtale med Grev Bismarck, men desværre havde denne ikke været meget tilfredsstillende, idet Greven navnlig havde stærkt accentueret at Preussen aldrig kunde opgive en saa vigtig militair Position som Øen Als. — Selve Noten var ei tilstede, saaat jeg ikke der kunde faae detailleret Kundskab derom. Naturligviis føiede Lorden dertil nogle Forsikringer om Sympathie og Haab samt om oprigtig Glæde, hvis Resultatet dog skulde blive bedre.

Jeg bad Lord Stanley dog ikke at opgive fremdeles at lade Lord Loftus virke saa varmt som muligt for en sand Opfyldelse af det givne Tilsagn, idet jeg tillige bemærkede, at en slig Yttring af Grev Bismarck jo tydeligt nok viste, hvad Tilsagnet havde at betyde. — Preussen var jo nu meer end før stærk nok til ei at frygte Danmark, til meget vel at kunne undvære en saa ringe Tilvæxt af Land, som den hvorom her var Tale, og ligesaavel kunde det undvære den militaire Position Als, naar det ikke var om at gjøre at bevare Danmarks Svaghed ved at nægte det Tilbagegivelsen af en for det saa vigtig og aldeles dansk Øe. Jeg kjendte nøie Als fra den tidligere Krig, vidste at Befolkningen var saa dansk i Sind og Tale, som det ligeoverfor liggende slesvigske Fastland, saa at en Afstemning her fremfor noget andet Sted vilde være retfærdig. — Men Grev Bismarcks Nægten tolkede Preussens Fremtidsplaner; det bekymrede sig ei om at skabe venskabelige Naboer men at beherske disse, og det vilde derfor nu ei opgive Als for saameget lettere ved første

Leilighed at gjøre det næste Skridt til den store Plan, som i sin Tid udtaltes af sal. Gen. Radowitz i Frankfurt at Tydscklands (∴ Preussens) Mission var at herske til Skagen. — Det syntes, at denne Bemærkning gjorde noget Indtryk paa Lord Stanley, han blev eftertænsksom, taug i nogen Tid og sagde da blot: »Croyez vous vraiment? Oh! il faut cependant espérer qu'il se ravisera.«

Ved derefter at opsøge Understatssecretairen Mr. Egerton, fandt jeg hos ham Lord Loftus's Note, hvilken han oplæste for mig.

Det glædede mig at see deri constateret Ambassadeurens Interesse for vor Sag. Han berettede at have henvendt sig til Grev Bismarck med direkte Spørgsmaal om, hvorledes man havde paatænkt at opfylde det givne Tilsagn om en deelvis Tilbagegivelse til Danmark af Nord-Slesvig, idet han udtalte for Greven, at det nære dynastiske Forhold mellem England og Danmark og det Førstes store Sympathie for os forklarede Ønsket om at Tilsagnet opfyldtes i muligst liberal Udstrækning for at kompensere den haarde Skjæbne, som vort lille Land havde maattet finde sig i.

Grev Bismarck havde dertil svaret, at der endnu aldeles ingen Bestemmelse var tagen, og at han ikke ene kunde yttre sig derover, at da den paagjældende Bestemmelse var truffen i Forening med Østerrig, saa maatte han enes derom med den østerrigske Regjering. —

Da Lord Loftus endvidere bemærkede, at Als og Flensborg vare tvende Punkter, der i alle Henseender vare af største Vigtighed for Danmark, og at den danske Nationalitet ogsaa der vistnok var fremherskende, svarede Greven, at Preussen aldrig vilde kunne opgive et saa vigtigt militairt Punkt som Als. — Dermed var Samtalen endt. —

Desværre synes dens Resultat jo lidet tilfredsstillende for Danmarks Forhaabninger; men Mr. Egerton vilde dog ikke derfor opgive Haabet om at bringe Grev Bismarck til at antage en correctere og liberalere Fortolkning af sit Til-

sagn, og han forsikkrede, at der fra engelsk Side fremdeles vilde blive saavidt muligt paavirket i samme Aand. —

Jeg kan ikke slutte uden at tillade mig at henlede Opmærksomheden paa tvende Momenter i denne Indberetning.

Naar Grev Bismarck har søgt at forklare sin Taushed ved Hensynet til Østerrig, saa er det vel næppe at vente, at den sande Mening deraf er, at han vilde lade sig paavirke af Østerrigs Opfattelse af det givne Tilsagn med Hensyn til Slesvig; men det turde dog være muligt, at Østerrig, som har betinget sig Tilsagnet, ved at gjøre sin Ret gjældende til ogsaa at fortolke, ved at gjøre dette i liberal Retning, i Danmarks, i Sandhedens Interesse, vil kunne faae nogen Indflydelse paa Preussens endelige Beslutning, hvorfor der dog maaskee nu kunde virkes Noget gjennem Wiener-Kabinetet.

Naar Grev Bismarck dernæst vil hævde Als's vigtige strategiske Betydning for Preussen, saa lader sig vistnok med Rette derimod indvende, hvad jeg ogsaa bemærkede til Lord Stanley, at Als langtfra er af samme Betydning for Preussen, som for Danmark. I militair Henseende er Als kun en offensiv Stilling for Preussen, men kun en defensiv for Danmark, hvorfor Preussens Krav derpaa betyder en a[g]gressiv Politik imod Danmark, imod Norden. Lord Loftus gjorde i Samtalen, ligesom den svenske Note¹⁾, opmærksom paa, at det dog maatte være Preussens Politik at retablere et sandt venskabeligt Forhold til sin nordlige Naboe, og at dertil en liberal Fortolkning af Nationalitetens Indflydelse i Nord-Slesvig vilde være den bedste Grundvold. — Men naar Grev Bismarck holder paa at hævde et saa offensivt Punkt som Als, saa miskjender han denne Politiks Indflydelse, og det turde dog være muligt, at en Paavisning heraf vilde finde god Modtagelse og bære Frugter hos ham. *J. v. Bülow.*

Modtaget 18. September 1866.

¹⁾ Den ovenfor S. 284 omtalte svenske Note fra Manderström til Sandströmer.

191. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 21. September 1866.

Deres Excellence.

Den herværende kgl. storbritanniske Ambassadeur har ifølge sin Regjerings Befaling havt tvende Samtaler med Grev Bismarck angaaende Nordslesvig. Den ene Samtale fandt Sted kort før Afslutningen af Fredstractaten til Prag, den anden for omtrent 14 Dage siden.

Vel afgive disse Samtaler i og for sig ikke noget synderligt Udbytte for de danske Interesser, men de turde dog saameget mere fortjene Omtale, som de indeholde tvende Oplysninger, hvoraf den ene ikke tidligere er fremtraadt med samme Bestemthed, og hvoraf den anden forekommer mig ganske ny.

Ved begge de omhandlede Leiligheder viiste Ministerpræsidenten den samme Mangel paa Tilbøielighed til at yttre sig som ved tidligere Leiligheder, og han bragtes først til at udtale sig nærmere, efterat Ambassadeuren, som Grund til det af ham foretagne Skridt, havde paaberaabt sig det nære Forhold, hvori det engelske Kongehuus staaer til det danske. I det hele vare hans Udtalelser til Lord A. Loftus ikke forskjellige fra hans tidligere Ytringer til mig om samme Gjenstand: Han henviiste til de tyske Befolkninger i Nordslesvig, navnlig i Byerne, og fremhævede derhos, at medens vel Landbefolkningen var overveiende dansk, vare de mere velhavende og oplyste Klasser væsentlig tyske; men hertil føiede han, i Svar paa Lord Loftus's Bemærkning om at det maatte være af Vigtighed for Preussen at have en paalidelig Allieret i Danmark, en Yttring som jeg ikke veed at han har udtalt tidligere, ialfald ikke i denne Form, idet han sagde, at den danske Nations Sindelag mod Preussen var saa fjendtligt, at dette Land aldrig vilde kunne stole paa Danmark som Allieret; og endelig, efter at Lord A. Loftus havde

yttret, at naar Preussen vilde vise sig rundhaandet og ædelmodig /: act largely and generously :/ mod Danmark, maatte det tilfredsstillende de af dette Lands Stilling flydende Fornødenheder /: satisfy the exigencies of her position :/, og give det Flensborg og Als tilbage, sluttede Grev Bismarck med at sige, at Preussen, som nu havde befæstet Dybbel og Als, ikke meer kunde opgive disse Stillinger og udsætte sig for atter at maatte erobre dem, tilføiende, at iøvrigt var det omhandlede Anliggende sin Sag hvis Udførelse var forbeholdt Preussen i *Forbindelse med Østerrig*.

Deres Excellence vil bemærke, at skjøndt Dybbel og Als vel have været omtalte i mine tidligere Samtaler med Grev Bismarck, have disse Punkter dog ikke været udtrykkelig eller med samme Bestemthed nævnte ved den i min allerærb. Indberetning af 9de f. M. Nr. 40 omhandlede Leilighed eller i Ministerpræsidentens Samtaler med Herr Benedetti og Herr Sandströmer; og derhos forekommer det mig ikke at være uden Betydning for Sagens senere Udvikling, at der henvises til dens Udførelse saavel ved Østerrig som ved Preussen. Dette er skeet i Lord A. Loftus's sidste Samtale med Grev Bismarck, altsaa ikke imellem Afslutningen af Præliminarierne og Fredstractaten, men efterat denne Tractat allerede var afsluttet og ratificeret.

Grev Bismarcks Helbredstilstand, der i den sidste Tid har været meget utilfredsstillende og endog betænkelig, har i denne Uge bedret sig saaledes, at Hs. Excellence har kunnet være tilstede ved Festlighederne i Anledning af de preussiske Troppers Indtog i Berlin.

Quaade.

Modtaget 24. September 1866.

---

192. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Kjøbenhavn, 27. September 1866.

Deres Høivelbaarenheds Samtale med Hr. de la Valette synes ikke at love nogen videre energisk Optræden af den franske Regering i Berlin til vor Fordeel. De Rygter som Aviserne have meddeelt om Skridt, som den russiske Regering nylig skulde have gjort i vor Interesse hos det preussiske Cabinet, have vi ingen særlig Grund til at antage for at være begrundede. Lord Loftus har derimod vistnok havt 2 Samtaler med Grev Bismarck i hvilke han efter Ordre har udtalt hvor stor Priis den engelske Regering vilde sætte paa en for os gunstig Opfyldelse af Fredstraktaten m. H. t. Slesvig, men den preussiske Minister viste kun liden Imødekommen mod dette Skridt. Han henviste til den tyske Befolkning i Nordslesvig navnlig i Byerne og fremhævede at medens Landbefolkningen vistnok var dansk, vare derimod de høiere Classer væsentlig tyske. Endvidere paastod han at den danske Nations Sindelag mod Preussen var saa fjendtligt at dette Lands Regering aldrig vilde kunne stole paa Danmark som en Allieret og at man derfor nu efterat have befæstet Als og Dybbøl, ikke mere kunde opgive disse Stillingen og udsætte sig for senere paany at maatte erobre dem osv. — Endelig er det et Datum der bedre end noget andet tjener til at belyse Situationen, at den kongelige Regering ikke hverken giennem den danske Gesandt i Berlin eller ved den herværende preussiske Gesandt har modtaget nogen-somhelst Meddelelse om at en eventuel Tilbagegivelse af Nordslesvig paatænkte, end sige naar, hvorledes og i hvilket Omfang. Tvertimod er det Deres Høivelbaarenhed bekjendt at det Forsøg, Kammerherre Quaade for nogen Tid siden gjorde i Berlin for at bringe Sagen paa Bane i en Samtale med Hr. v. Bismarck mødte en særdeles kold Modtagelse hos denne Minister.

Under disse Omstændigheder er der kun meget lidet Haab om at denne Sag for Tiden vil kunne finde en endelig Afgjørelse som svarer til vore billige Ønsker, og der er endnu mindre Udsigt til at den kongelige Regering ved egne Bestræbelser kan udøve nogen Indflydelse paa Udfaldet.

Ikkedestomindre maa jeg ansee det for at være den kongelige Regerings Pligt at gjøre det Lidet, som den formaaer, for at virke til Sagens Fremme. Jeg veed at Deres Høivelbaarenhed vil følge den samme Betragtning, og forsaavidt det fremdeles maatte vise sig at den keiserlige Regering ikke troer at kunne anvende nogen betydelig diplomatisk Presion paa Cabinettet i Berlin i dette Spørgsmaal, vil Deres Høivelbaarenhed idetmindste søge at opnaae at Hr. Benedetti griber Leiligheden til at omtale Sagen til den preussiske Udenrigsminister, som et Anliggende, for hvilket den keiserlige Regering fremdeles bevarer sin Interesse. Nytter det ikke til Andet, tør vi i alt Fald haabe paa denne Maade gienem Dem at erfare, hvad man i Berlin agter at gjøre, thi som ovenfor bemærket ere vi endog uden nogen Antydning herom. Men sluttelig beder jeg Dem ogsaa bestemt at oplyse om det Ubegrundede i Grev Bismarcks ideligt tilbagevendende Paastand om at Danmark skulde være besjælet af et uforsonligt Had til Preussen.*) Naturligvis kan Grev Bismarck ikke forlange at vi skulde nære særligt venlige Følelser ligeoverfor en Stat der har behandlet Danmark saa ubilligt, men ligesaavist er det at han bedre end nogen Anden maa vide hvor langt det var fra at Danmark under de sidste for Preussen saa faretruende Conjuncturer pønsede paa at slutte sig til dets Fjender, da vi tvertimod, som ogsaa Deres Høivelbaarenhed og det franske Cabinet bekjendt, tilbød

*) [*I Randen staar:*] herfra insereres i Depeschen til London af Dags Dato Nr. 7 med nedenstaaende Rettelse: hvad muligvis turde være det engelske Cabinet ubekjendt, aldeles confidentielt.

Preussen paa visse Betingelser vor Alliance. Ligesaa lidt som Regeringen saaledes skulde have beviist Fjendskab mod Preussen, har Befolkningen her ved nogensomhelst Demonstration ladet see noget Had til det preussiske Folk. Tvertimod er det ved enhver Leilighed udtalt offentligt, naar Forholdet til Preussen kom paa Bane, at naturlige og politiske Hensyn maatte tilraade Danmark at søge at stille sig i et varigt venskabeligt Forhold til sin mægtige Nabo, og at den eneste Hindring herfor vilde være fjærnet, saasart den danske Deel af Slesvig var os tilbagegivet. Langtfra altsaa at Hr. v. Bismarck i Tilstædeværelsen af et saadant paastaet Had hos det danske Folk kan finde nogen gyldig Grund til at unddrage sig en loyal Opfyldelse af den ved Freden i Prag paatagne Forpligtelse maa han vide at han netop her ved vilde opnaae en virkelig Forsoning med Danmark. Det Hele er øiensynligt et blot Paaskud, men det vilde være ønskeligt at andre Cabinetter og navnlig det franske*) indsee dette ligesaa godt som vi gjøre det.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

193. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 27. September 1866.

Kjære Quaade! . . . Prindsesse Dagmars Reise og Afsked fra Fædrelandet gik meget godt af; Forældrene ere forknytte og føle dybt Savnet, da hun var den oplivende Aand i Samlivet; man havde tænkt paa en lille Adspredelse ved en Reise til England, men dette har mange Vanskeligheder at overvinde, fordi der i Grundloven ikke findes vedtagne Bestemmelser med Hensyn til Regjeringens Førelse under saadanne Tilfælde og det vil ogsaa blive meget vanskeligt om ikke umuligt, at Kongen kan være fraværende under

---

*) [I Randen staar:] udgaaer i Depeschen til London.

den nærmeste Fremtid, hvor saa Meget skal forberedes til Rigsdagen. I et Telegram igaar havde vi Efterretning om at Afstemning i Nordslesvig skulde finde Sted samtidig eller umiddelbart efter Indlemmelsen, men hvad der forstaaes ved hiint Begreb »Nordslesvig« er ikke antydet og Forhaabninger kunne ikke være store efter de skete Antydninger. Naar Grev Bismarck gjentagende kommer tilbage til Danmarks lidet velvillige Stemning imod Preussen, da savner dette al Berettigelse med Hensyn til Regjeringens Standpunkt, hvilket den tydelig nok tilkjendegav i Foraaret, og hvad Folket angaaer, da er der under den foregaaende Krig og de derefter stedfundne Omvæltninger, ikke forefaldet nogen Demonstration, der kunde berettige til en slig Paastand. At saavel Regjering som Folk ikke kan bortkaste Smerten over de Ulivssaar, der ere tilføiede vort lille Land, troer jeg ikke at man kan beklage sig over, men vi tør ogsaa paastaae, at bære vore Gjenvordigheder med den Ro og Resignation som er menneskelig mulig, og jeg troer, at vi vilde paadrage os Ringeagt, hvis vi kunde juble over Preussens Seiervindinger saa kort efter at have fristet vor tunge Skjæbne. — At Preussen aldeles ikke meddeler os Noget om sine Hensigter vedrørende Afstemningen i Nordslesvig saavel med Hensyn til Maaden, hvorpaa denne tænkes udført, som med Hensyn til det Gebeet, den tænkes at omfatte, tyder paa en langt mindre Velvillie fra dennes Side. . . .

Blixen skal efter Sigende i flere Skrivelser, der paastaaes i fire Skrivelser, have henvendt sig til Bismarck, men om han har modtaget Svar ansees for tvivlsomt; stor Vægt vilde det vel ikke kunne tillægges, da jeg ikke troer at Omdømmet om hans Personlighed er gunstigt i hans Faveur, men det kunde dog være muligt at hans Bitterhed imod den herværende Regjering kunde smitte. Om de mangfoldige politiske Mænds Sammentræffen i Biaritz vil kunne udvirke Noget til Europas Beroligelse, forekommer vist de Fleste tvivlsomt, thi Gjæringen er stor ogsaa udenfor de Lande som sidst have været

berørte af Krigen, og de Skildringer, der ere komne til os, lade ikke meget Haab om at man nogetsteds med Varme vil kunne tage sig af vor Sag; og uden noget almindeligt Tryk og dette fra forskjellige Sider kan det vel ikke ventes at Bismarck eller Preussen vil give Noget betydeligt tilbage af Slesvig, thi vor Alliance eller Venskab synes ikke at have noget særeget Værd for ham. — . . . Vi have som De vil have seet faaet en ny Marineminister og da General Neergaard meget ønsker at trække sig tilbage har jeg tænkt paa at finde en Efterfølger for ham i General Raasløff fra Washington, men da dette endnu ikke er afgjort beder jeg at dette maa blive imellem os. — . . . Lad mig ved Leilighed erfare, om Moltzen endnu agiterer, men jeg formoder, at han er mat. —

C. E. Frijs.

194. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 4. October 1866.

Kjære Quaade!

Den tilsendte Commiteebetænkning¹⁾ var ikke lystelig at see paa, og desværre kan man nok forstaae hvortil den skal benyttes, nemlig at gjøre den hele nordslesvigske Afstaaelsessag til saa lidet og saa ubetydeligt som muligt; istedetfor at Vedkommende tidligere har omtalt, at han skulde være villig til at tilbagegive Danmark den væsentligste Deel af Slesvig, fordi dette ikke havde nogen Interesse for Tydskland, hvorimod dette vilde have Betydning for Danmarks Existents, vil De siden Januar eller Februar forrige Aar have mærket et fuldstændigt Omslag hos Bismarck, *idet til os og vore Venner* kun omtales den uforsonlige Stemning

¹⁾ Det preussiske Landdagsudvalgs Betænkning vedr. Hertugdømmernes Inkorporation.

der findes hos den danske Regjering, det danske Folk, og den danske Presse, og alle 3 opgivne Subjekter have under den europæiske Crise, som vi have gennemgaaet og endnu ikke have fuldendt, viist en stoisk Ro hver efter sin forskjellige Stilling, idet Ingen af de 3 har løbet efter Lygtemænd, men belært af sørgelig Erfaring har holdt sig fuldstændigt paa eget Gebeet, og vist er det, at de enkelte Angreb, som have fundet Sted paa Preussen og Tydskland i det Hele taget, selv i vedkommende Presseorganer, hvor de ere fremkomne, ere komne aldeles sporadisk og for det meste meget stærkt ere blevne imødegaaede andetstedsfra; til sine egne Venner og Fortrolige taler han i en anden Toneart, om at Danmark er dødsdømt og at den cimbriske Halvø naturlig tilfalder Tydskland etc. etc. og jeg er for min Person overbeviist om at hans Haandlanger i Holsteen Carl Plessen baade deler og bestyrker ham i denne Opfattelse. — Det Haab vi saaledes eengang kunde nære, om at Preussen kunde selv i dets nuværende Storhed ønske at leve i god og venskabelig Forstaaelse med sin lille nordlige Nabo, maa opgives, thi hverken hos Regjering eller hos Folk viser sig nogen Tilbøielighed til at give slip paa hvad man engang har faaet under sin Klo, og dette at Afstaaelsen skete med god Villie og i Overbeviisning om at man havde benyttet sin Overmagt og Overlegenhed stærkere end man egentlig selv kunde være tjent med, vilde have været en udmærket Borgen for en forholdsviis fredelig og forsonlig Udvikling og Stilling ligeoverfor Tydskland; desværre er der vel ikke stort Haab om, at en saadan Stemning skulde blive herskende hos den preussiske Regjering eller i de høitstaaende Kredse, der kunde bevirke, at man dæmpede sit Overmod ligeoverfor os og fik Øie for at det ikke alene kan være til directe Gavn at være godt stillet til de Smaae, men at man indirecte kan have stort Udbytte af at fremvise ædlere Følelser i sin Politik end den blotte Begiærighed. Efter Deres sidste Brev lader det ikke til som om De troer stærkt paa For-

bindelsen imellem Bismarck og Blixen; jeg tvivler ingenlunde om at Bismarck benytter Blixen og ikke omvendt, men jeg er tillige vis paa at en Forbindelse har fundet Sted i den sidste Tid, og dette er mig et yderligere Beviis paa den liden Velvillie der findes, thi denne Benyttelse kan efter min Forstand kun finde Sted for at skabe lidt mere Forstyrrelse og Uorden i Forholdene imod Nord end der findes: man maa altsaa antage det for preussisk Interesse at tilveiebringe en saadan rimeligviis i Haab om at kunne faae en passende Fangst i det plumrede Vand. — Hvorvel vi ikke kunne faae nogen stor Indflydelse paa Forandringen af disse Forhold, navnlig paa Forandring af den paaepgede Stemning, kan det dog heller ikke gaae an at trættes, selv om man har en tydelig Forestilling om, at man udfører Sisyphusarbeide, thi saalænge der er Liv, er der Haab, og det er saaledes muligt at for Danmark kan atter oprinde Dag, selv om Mørkets og Tvivlens Tid endnu kan vare nogen Tid. Desværre er der efter den Erfaring Danmark har giennemgaaet i dette Aarhundrede, kun lidet Haab om at der vil vederfares dette stor Ret, men et Spørgsmaal bliver det dog om man vilde betragte dets Opløsning og Tilintetgjørelse, naar denne ikke skeer af indre Grunde, som en fait accompli ogsaa; galt er det allerede at man kan, efter hvad der er skeet, nære Tvivl i saa Henseende, men saalænge Preussen endnu ikke er den eneste bestemmende med Hensyn til Europas Fremtid, tør man trøste sig til at en Udvidelse udover tydsk Omraade vil vække Modstand hos Frankrig, England og Rusland; desværre har det relative Venskabsforhold imellem disse Magter været en af Hovedgrundene til at det er blevet Bismarck muligt at udføre sin hidtilværende Gjærning, og saa længe dette vedbliver, er Frygten for at han kan gaae videre paa den betraadte Bane meget berettiget, thi han har paa en vis Maade frit Spil, idet de andres gjensidige Jalousie og Umulighed i at komme til en Forstaaelse gjør det let for ham at tage overveiende Hensyn til egen Bequem-

melighed og Interesse. Jeg mener, at hvad vi ikke kunne opgive, efter at det har viist sig umuligt at kunne vinde Preussen for en ædelmodig og høihjertet Fremgangsmaade imod os, det er, at der engang og dette i en ikke altfor lang Fremtid kan fremkomme en Opposition eller en Fjende imod Preussen, og at vi da ere nødsagede til at gribe denne chance for at tilkjæmpe os en mulig Grændse, som indenfor Rimelighedens Grændser kan vedligeholde Illusionen om vor Selvstændighed og frie Bestemmelsesret; dette kan naturligviis, naar det gaaer galt, let blive den sidste Trækning, men det forekommer mig at være at foretrække at slukke Lyset selv ved et dristigt Pust end at det skal gaae ud af sig selv og ved sin Oes og slette Dunst forpeste hele Omgivelsen. For Danmarks Fremtid vilde det naturligviis have været langt ønskeligere, at man kunde komme til en Overeenskomst med Preussen og saaledes sikkre sig et Venskab i sin nærmeste og mægtigste Nabo, men Tilbøielighed fra Preussens Side synes ikke mulig at fremkalde. — Om faa Dage vente vi Kronprindsen tilbage og da formodes Dronningen at ville afreise til England for at besøge Prindsessen af Wales; jeg frygter for at Kongen ikke endnu har opgivet Planen om at ville afhente hende; det har en uendelig Mængde Vanskeligheder at forlade Landet, selv om det er paa kort Tid, saavel i legal Henseende som paa Grund af den kritiske Stilling, hvori Landet befinder sig. Vi skulle nu om en 8 Dage begynde med Valgene til den nye Rigsdag og det er vel et stort Spørgsmaal, hvorledes dette vil falde ud, dog troer jeg nok at man ikke vil faae vanskeligere at regjere med den nyvalgte Rigsdag end med de tidligere, men det gjelder for Regjering som for Folket at bevare Ligevægt i Sindet under de trykkende Forhold. —

C. E. Frijs.

195. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Confidentielle.

Copenhague, 5 octobre 1866.

Monsieur le Comte.

Monsieur le marquis de Moustier étant à présent entré en fonctions comme ministre des Affaires étrangères, je vous prie de saisir la première occasion qui se présentera pour l'entretenir de nos affaires. Vous lui direz que nous avons pleine confiance que l'intérêt sincère et actif dont le gouvernement impérial a donné déjà de nombreuses preuves au Danemark ne saurait non plus nous faire défaut sous sa conduite des affaires. Cet homme d'état prend la direction de la politique française dans un moment où nos intérêts les plus graves attendent une solution. Il y a plus. Il s'agit de savoir, si l'unité nationale, invoquée par la Prusse comme un titre et une justification de son aggrandissement, est réellement pour elle un principe sérieux qu'elle tiendra à honneur de respecter et non uniquement un prétexte commode pour l'avancement de ses projets ambitieux. Mieux que dans toute autre question, la conduite que suivra le gouvernement prussien à notre égard, donnera la mesure de la loyauté à laquelle le monde pourra dorénavant s'attendre de sa part. La manière dont il remplira sa promesse formelle de rendre au Danemark les parties danoises du Slesvig prouvera en effet bien plus clairement que toutes ses paroles, s'il entend loyalement remplir ses engagements à l'avenir ou s'il s'y soustraira, toutes les fois que les inspirations égoïstes de sa politique le solliciteront.

Au milieu des graves préoccupations qui doivent nécessairement réclamer toute l'attention de Son Excellence dans ce moment je pense qu'il lui sera agréable, pour bien juger la question, que vous lui exposiez succinctement les principales considérations qui la dominent. Dans cette conversation vous aurez soin de faire ressortir l'injustice mani-

festé dont le Danemark a été la victime à la paix de Vienne, qui a violé le principe de la nationalité non moins que le droit des traités — la position plus que compromise qui en est résultée pour l'indépendance politique du Danemark et pour le Nord entier — les avantages enfin que la Prusse ne manquerait pas dans l'avenir de tirer de cet état de choses, s'il ne venait pas à être modifié. Vous rappellerez, avec combien de justesse le gouvernement impérial a dès le premier moment apprécié cette iniquité et ce danger et avec combien de force il a sans cesse insisté auprès de la Prusse pour qu'elle rendit à la nationalité danoise son intégrité et au Danemark ses limites nécessaires. Dernièrement le gouvernement prussien s'est enfin formellement obligé par les préliminaires de Nicolsbourg et par la paix de Prague à procéder à cette restitution. Il est notoire qu'il ne prenait cet engagement que pour donner une satisfaction à la France, alors qu'il étendait si considérablement le territoire de sa domination en Allemagne. Or, cette promesse restera-t-elle dérisoire et deviendra-t-elle une lettre morte? Le Ministre, j'en suis fermement convaincu, reconnaîtra que les principes que la France veut bien accepter pour base d'un nouvel ordre de choses en Europe, les intérêts invariables de la politique française, le respect dû aux engagements pris vis-à-vis de la France ne le permettront pas. —

Malheureusement tout me porte à croire que le gouvernement prussien pourrait bien vouloir se soustraire à cette promesse ou au moins l'interpréter d'une manière qui ne satisferait aucun intérêt légitime, ni celui du Danemark ni celui de la population slesvigoise.

Au lieu de procéder de suite à l'interrogation du voeu populaire dans la partie nord du Slesvig, à laquelle la Prusse par la paix de Prague, s'est engagée à donner la faculté de rentrer dans l'union avec le Danemark, et de ne soumettre au parlement prussien la loi d'annexion des duchés qu'après le résultat de cette expérience, monsieur de

Bismarck a choisi la méthode inverse, en saisissant tout d'abord les chambres d'une loi d'annexion, dans laquelle il n'est pas même fait mention expresse de la rétrocession à faire en vertu du suffrage universel.

Les suites d'une pareille manière d'agir n'étaient pas difficiles à prévoir et en effet ne se sont pas fait attendre.

D'abord l'exécution de l'article en question éprouvera un retard, d'autant plus considérable que les chambres prussiennes viennent, avant l'adoption de la loi d'annexion, d'être ajournées jusqu'au 12 novembre. C'est là un temps d'arrêt dont la presse allemande sera ardente à tirer parti pour surexciter les instincts de domination en Allemagne et remettre l'opinion publique dans cet état d'agitation qui la rend sourde aux scrupules de la justice et de la bonne foi, toutes les fois qu'il s'agit des intérêts du Danemark. Ensuite le comité, chargé par la chambre prussienne d'examiner le projet de loi, a présenté un rapport d'un très mauvais augure, comme vous pourrez vous en convaincre par le compte rendu que je m'empresse de vous transmettre ci-joint en traduction française. A côté de plusieurs aveux, qu'il est bon de noter, et qui ont trait à l'étendue du domaine de la langue danoise dans le duché et à la ligne de démarcation naturelle qui passerait près de Flensbourg, le comité n'hésite pas de jeter l'anathème au principe de nationalité qui a toute sa colère du moment qu'il s'agit de restituer une portion de territoire, évidemment étrangère à la nationalité allemande. Il recommande à la chambre de voter l'incorporation du duché de Slesvig tout entier dans sa délimitation actuelle, sans se préoccuper de l'art. 5 du traité de paix, mesure dont il s'ensuivra que plus tard lorsqu'il s'agira de donner suite à la stipulation de l'art. 5, le gouvernement prussien devra encore recourir au vote des chambres qui pourraient alors refuser leur assentiment à la rétrocession. — Ces idées trouvent enfin leur couronnement dans les paroles finales du comité, »qu'il se livre à l'espoir que l'on réussira

bientôt à écarter complètement la clause de l'art. 5 de la paix de Prague ou du moins à restreindre la votation à la partie la plus septentrionale du Slesvig.»

Telle est la situation, que monsieur de Bismarck a provoquée volontairement et sans nécessité! Est-il permis après cela d'avoir une confiance entière dans la loyauté que mettra le cabinet de Berlin à remplir ses obligations?

Maintes fois déjà dans le courant des événemens le gouvernement du Roi a été amené à présenter au cabinet impérial ainsi qu'aux autres puissances de l'Europe des considérations, propres à faire ressortir cette vérité, qu'en définitive rien ne sera fait, pour réparer les injustices infligées à la nationalité danoise et pour conjurer de nouveaux conflits et de nouvelles violences, tant que la partie du Slesvig qui s'étend jusqu'au sud de Flensbourg n'aura pas été restituée au Danemark et l'évidence de cette vérité a été assez grande, je le constate avec satisfaction, pour convaincre toutes les puissances désintéressées dans la question. Il n'en est pas moins avéré que malgré tous les moyens tantôt d'intimidation tantôt de séduction que les employés prussiens ont mis en pratique pour entraîner dans le sens prussien les suffrages de la population du nord du Slesvig, celle-ci reste inébranlable dans sa demande de retourner à la mère-patrie et le résultat d'une consultation tant soit peu libre des habitans de cette partie du duché ne saurait être douteux. Vous avez présenté dernièrement à Son Excellence monsieur Drouyn de Lhuys un mémoire dans lequel je me suis expliqué sur la question de savoir dans quelles limites la consultation des habitans devrait avoir lieu et sur les formes qui seules pourraient en garantir la sincérité. Je n'ai rien à ajouter aujourd'hui à ces développemens. Seulement je tiens à rappeler ici que le Ministre des Affaires étrangères de l'Empereur dans les entretiens qu'il a eus avec vous le lendemain des préliminaires de Nicolsbourg, a déclaré qu'il interprétait l'engagement, pris par la Prusse, comme em-

brassant toute la partie du nord du Slesvig »où l'élément danois prédomine«. —

Je suis heureux de pouvoir ainsi constater l'existence d'un accord complet entre les vues du gouvernement impérial et les nôtres à l'égard de la question slesvigoise. D'un côté la France reconnaît avec nous, que ce que demande la justice et ce qu'exigent les intérêts politiques du Danemark et du Nord entier c'est qu'une frontière soit fixée qui tienne compte de l'intégrité de la nationalité danoise et qui comporte les conditions indispensables de la défense militaire et du système commercial du Danemark. De l'autre côté le gouvernement impérial tient entre ses mains une promesse expresse de la Prusse, qui d'après sa propre appréciation devra réaliser le but indiqué plus haut. C'est la seule concession que jusqu'ici la Prusse ait faite au grand principe moderne, auquel elle doit l'attitude politique, que la France a gardée pendant les derniers événemens. La mesure dans laquelle elle sera réalisée, deviendra le gage de la modération avec laquelle on peut espérer que la Prusse usera de sa puissance aggrandie.

Dans ces circonstances le gouvernement du Roi croit pouvoir tranquillement attendre les événemens, et même si monsieur de Bismarck en s'inspirant des suggestions du comité de la chambre prussienne venait faire des démarches auprès du cabinet des Tuileries, tous ses efforts ne réussiraient certes pas à obtenir du gouvernement de l'Empereur, que la promesse donnée restât sans exécution, ou qu'elle fût rendue illusoire par la manière dont elle s'accomplirait.

Je vous prie, M. le Comte, de lire cette dépêche à Son Excellence monsieur le marquis de Moustier et de lui en laisser copie, s'il le désire.

Koncept med P. Vedels Haand.

196. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 6. October 1866.

Kjære Vedel,

Jeg antager, at De har seet en Artikel der staaer i »Fædrelandet« for den 3die under Titelen: af et Brev fra Berlin¹⁾. Er det ikke muligt at faae de Folk til at holde dem fra at skjænde og tirre i disse Tider? Hvad kan det skade at vise en Smule Høflighed og lidt meer Takt? Det nytter os dog ikke Noget at vise Humeur; og ialfald synes jeg man kunde gjerne vente, indtil det bestemt har viist sig at vi Intet faae og ved Siden heraf indtil vor Fredstraktat er fuldstændig udført.

Det er forresten ikke »Fædrelandet« alene, som disse Betragtninger gjælde. Bladet »Enhver Sit«, der jo repræsenterer den stik modsatte Farve, yder ogsaa sine Bidrag. I Nr. 99 af dette Blad, der af Molzen karakteriseres som staaende Ministeriet meget nær og af ham colporteres for at sætte Ondt for Ministeriet, indeholder ogsaa en Artikel der gjør Udfald mod Preussen. Jeg har nu glemt Artiklen, men der er en Passus der, hvori der tales om skumle Planer eller Skumlen fra preussisk Side imod Danmark. Alt Sligt fornærmer den preussiske Regjering og giver den Vaaben i Hænderne mod os hos vore Venner, der jo i Grunden ikke bryde sig om at gjøre noget synderlig Stort for os og derfor altid ere rede til at undskylde deres Lunkenhed med den Betragtning, at vi da ogsaa ere nogen ganske aparte Folk, der ikke fortjene, at de skulle anstrenge sig videre for os. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

¹⁾ »Fædrelandet« Nr. 229, hvor der gives et meget outreret Referat af Bismarcks Samtale med den svenske Gesandt Hr. Sandströmer. Sml. S. 284 f.

197. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 15. October 1866.

Kjære Quaade! Vi have nu tilendebragt Valgene til Folkethinget, og endskjøndt Forandringen sikkerlig ikke kan siges at være til det Bedre, bilder jeg mig ind, at Kræfterne især i Begyndelsen ville være saaledes deelte, at det vil være vanskeligt for et af de 3 store Partier: Doctrinaire, Grundtvigianere og Bondevenner, at kunne forene sig med det andet for at beherske det tredie, og saaledes see sig istand til for et Øieblik at skabe en parlamentarisk Regjering; da den nuværende ikke er en saadan, vil den muligviis kunne fortsætte sin Virksomhed i nogen Tid, men det vil deels være med en stor Besværlighed og uden at kunne udøve det Tryk paa Repræsentationen, som i høi Grad var ønskeligt; det vil især falde vanskeligt at gennemføre en ordentlig tilfredsstillende Ordning af Armee og Flaade, hvilket i den forestaaende Session vil blive Hovedspørgsmaalet som efter al Rimelighed dog ikke kommer frem før efter Juul, da de nye Krigsministre ikke ville kunne blive færdige og vor store Væbningskommission ei heller er færdig. — Den 18de forestaae Landstingsvalgene og det vil nu praktisk vise sig hvorvidt den nye Valgmaade indeholder en større Betyggelse, jeg frygter for at de høist Beskattede i Begyndelsen ikke ville vide at benytte sig af deres Valgret og saaledes blive overfløiet af Bønderne. —

. . . Med Hensyn til vort Hjerteanliggende da synes Ud-sigterne at blive slettere og slettere med hver Dag, man taler i Aviserne om en Tilslutning imellem Preussen og Rusland og en spændt Stemning med Frankrig, men jeg tvivler om at Preussen ved at decidere sig for en Alliance vil forlade sin udmærkede Position, som den har havt i længere Tid: at den benyttende sig af sine tvende Naboers Jalousi kan holde Begge i Skak ved afvexlende at vise den Ene eller den Anden et smilende Ansigt; i Tidens Længde kan dette na-

turligviis ikke holde ud, men jeg troer at Tiden for dets Udløb ikke er nærførestaaende. Vi have ved de stedfundne Valg havt overordentlig moderate Udtalelser vedrørende den ydre Politik især ved Valgene i Hovedstaden; hvorledes man har udtalt sig i Provindserne veed jeg endnu ikke, men jeg formoder med Undtagelse af enkelte Grundtvigianere, der bilde sig selv ind at være Thor, er det gaaet af som i Hovedstaden. I Begyndelsen af November skulle vi have Forsamlingen indkaldt, og det vil blive trættende inden de nye Medlemmer faae hver især præsteret deres maiden-speech. —

Jeg vilde ønske, at De maatte faae den Leilighed, som De antyder, til at komme herover, men jeg tvivler derom; hvornaar ventes Grev Bismarck tilbage thi under hans Villegatur vil noget Væsentligt sandsynligviis ikke kunne blive foretaget og jeg formoder at hans landlige Ro ikke tillades forstyrret.

. . . Vore Officerer og Matroser ere komne hjem i en Henrykkelse over Prindsessen og over Rusland, berigede med en Mængde Ordener; efter al Sandsynlighed maa der ogsaa fra vor Side til den forestaaende Formæling falde en Pladskregn; under vore smaae Forhold kommer det ikke rigtig til at passe. Kronprindsen, som skal til Petersborg igjen ved Formælingen, maa vel sagtens til den Tid lægge Veien over Sverrig eller over Preussen; muligviis kan dette skee paa begge Steder saavel paa Hen- som paa Tilbagevei; hvis et Besøg skulde foretages ved denne Leilighed vil det ikke blive af de behagelige, lad mig engang herom høre Deres Mening, hvad De antager for ønskeligt i saa Henseende. —

Vi klemmes her tidt og det fra forskjellige Sider med Hensyn til Afsluttelsen af Handelstractater, og jeg nægter ikke at have en afgjort Modbydelighed imod at afslutte Tractat hvorved man paatager sig Forpligtelser med Hensyn til Told paa enkelte Varer navnlig Vine, Silke, etc. og saaledes indskrænkes i Frihed til at forhøie disse, thi vel er jeg over-

beviist om at moderat Told baade gavner Fiscus og Indvaanere meest, men en anden Sag er det ved en slig paatagen Forpligtelse at afskjære sig den Udvei under Krigstilfælde at forhøie Tolden, thi det er i Almindelighed lettere at faae Pengene ind paa denne Maade end ved directe Skatter, navnlig have vi under de sidste trykkende Forhold havt slaaende Beviser herfor. —

C. E. Frijs.

---

198. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 23. October 1866.

Herr Greve,

Jeg har idag havt en Samtale med Grev Mensdorff, og idet jeg henledede denne paa det slesvigske Spørgsmaal, spurgte jeg Ministeren om den keiserlige Regjering i den senere Tid havde berørt denne Sag i Berlin eller i Paris, og om den muligt agtede ved Grev Wimpffens forestaaende Ankomst til Berlin at bringe den paa Bane. Jeg forefandt Grev Mensdorff i Henseende til dette for os saa vigtige Spørgsmaal i de samme Dispositioner, som mine tidligere Beretninger have antydet. Han henviste til, at Sagen nærmest angik Frankrig og Preussen, og at det derfor især maatte komme an paa, hvilken Holdning Tuillierier-Cabinettet indtog, om den kunde vente at blive fremmet. Imidlertid antog han, at der fra den Side for Øieblikket ikke var meget at vente, da Keiseren endnu ikke var tilstrækkeligt forberedt, til at give sine Forlangender det fornødne Eftertryk.

Siden Marquis Moustiers Ankomst til Paris var Sagen heller ikke bleven berørt endnu; men saafremt den franske Regjering skulde finde for godt, at bringe Spørgsmaalet paa Bane igjen i Berlin, var det den keiserlige Regjerings Agt, at understøtte hiins Demarcher efter bedste Evne.

Jeg benyttede Leiligheden til at omtale for Ministeren, at Grev Bismarck i sine Samtaler med Kammerherre Quaade havde yttret, at Preussen maatte i Tilfælde af Nordslesvigs Afstaaelse tage Garantier, for de der bosatte tyske Indvaaneres Interesser. Grev Mensdorff fandt en saadan fremtidig Control fra Preussens Side utilstædelig, og samstemmede med den af mig udtalte Mening, at et saadant Forlangende maatte afvises eller ialfald mødes med et lignende fra dansk Side for de i det sydlige Slesvig boende Danske. . . .

C. Falbe.

Modtaget 30. Oktober 1866.

**199. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.**

Kjøbenhavn, 31. October 1866.

Kjære Quaade! Ligesom jeg stod i Begreb med at tilskrive Dem for i al Gemytlighed at underholde mig med Dem om Muurmestere, Snedkere og Sengefabrikanter til Frijsenborg kommer Deres Telegram med deri indeholdte Forespørgsel som en Torden fra klar Himmel.¹⁾

Af det øieblikkelig tilbagesendte Svar vil De have seet, at Kronprindsen alt Dagen iforveien var afreist om Formiddagen Klokken 10 til Riga og der var saaledes Intet videre at foretage i denne Sag; Reisen over Riga og tilsøs har været længere Tid fastsat og den vil muligviis ogsaa kunne lade sig effectuere paa Tilbageveien ad samme Vei, hvis Vinteren ikke træder hindrende iveien for at følge denne Route; men om de Bestemmelser, der saa maatte tages, kan jeg ikke udtale mig nu, da Kongen er fraværende paa et Par Dage paa Lerchenborg og jeg ikke ønsker at telegrafere om denne Sag her i Hjemmet, da Kongen ikke er i Besid-

---

¹⁾ Det nævnte Telegram foreligger ikke, muligvis har det været rettet til Grev Frijs privat.

delse af vort nye Chiffersystem. Hs. Majestæt ventes hjem om Fredag Aften og jeg haaber Lørdag Morgen at kunne erholde Resolution i denne Sag, saa at jeg enten Lørdag Eftermiddag eller Søndag herom kan tilskrive Dem. — Ved Kronprindsens Afreise herfra var Intet bestemt om Tilbagereisen enten med Hensyn til Tidspunktet, naar denne skulde finde Sted, eller om den Vei der skulde vælges. Mit hjertelige Ønske havde det været at Kronprindsen fra Petersborg og fra Moscou var taget til Grækenland dog med saa Faa i Følget som muligt, og at han i Løbet af Vinteren havde færdedes omkring ved Middelhavets Kyster fuldstændig som Tourist, og at han da paa Hjemreisen havde kunnet gjæste Pariser Udstillingen for at kunne være tilbage i rette Tid til Sølvbryllupet; men dette Haab maa jeg nu opgive, og da bliver Tale om Tilbageveien, hvilken under indtrædende Frostveir kan blive nødvendig over Berlin, og da opstaaer det i Deres sidste Brev og i den telegraphiske Depeche omhandlede Spørgsmaal om Kronprindsens Besøg i Berlin.

Først og fremmest maa jeg bemærke, at der naturligviis i Kongens Fraværelse ikke kan yttres nogen Mening i saa Henseende, men at jeg meget maatte ønske efter Modtagelsen af dette Brev ad telegraphisk Vei at erholde en Forklaring om hvad der forstaaes ved »très haut« om det er »Allerhøiest«, samt om »interpellations« kan forstaaes som en directe Opfordring, hvilket jeg ikke antager, thi De vil indsee, at det kan blive en meget kritisk Tid just i Midten af November eller rettere sagt i den sidste Halvdeel af November Maaned for Kronprindsen at aflægge et Besøg i Berlin, da vort Livsspørgsmaal vil komme til at staae paa Dagsordenen ved Behandling i Kamrene, og det vil være umuligt pr. Telegram at kunne holde Kronprindsen i Kundskab om Stillingen betragtet fra vor Side; desuden vil det jo med Hensyn til Opfordringen for Kronprindsen til at aflægge et Besøg i Berlin paa Gjennemreisen afhænge saa overordentlig meget af, om en Opfordring stilles, og da paa hvad Maa-

de, thi denne kan jo finde Sted under mange forskjellige Modaliteter baade ved Forespørgsel fra Gesandtens Side som ved Samtale mellem Kronprindsen af Preussen og vor Kronprinds, og det er umuligt her at kunne yttre Noget inden man kjender Forudsætningerne. Ligesom det følger af sig selv, at Bestemmelsen kun kan tages af Kongen, saaledes er jeg fuldkommen enig med Dem i, at det ogsaa maa have Udseende af at være skeet frivillig uden nogen Paavirkning andetstedsfra end fra selve det preussiske Kongehuus, og naar det maatte ønskes fra sidstnævnte Side, vil der meget let kunne findes Leilighed dertil, thi det følger af Stillingen for Øieblikket saavel som af den historiske Udvikling at der maatte have herfra Vished for en velvillig om end ikke cordial Modtagelse, thi ellers vilde denne Handling baade svække udadtil og være uforsvarlig indadtil. Da der dog vil hengaae en 14 Dage, inden det er fornødent, at der tages en definitiv Bestemmelse, forudsætter jeg endnu adskillige Gange at faae dette Thema udtømmende behandlet af Dem i Deres private Skrivelser til mig. . . .

C. E. Frijs.

---

200. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 3. November 1866.

Kjære Quaade! . . . Kongen kom igaaraftes hjem fra Lerchenborg meget glad og fornøiet og jeg har imorges sat Hs. Majestæt fuldstændigt ind i Sagen; han har fuldkommen billiget den Vei, der er fulgt, og har endvidere ogsaa billiget, hvad jeg idag tilskriver Dem, og som i det Væsentlige er overensstemmende med Deres egen udtalte Opfattelse men for Tydeligheds Skyld fremsættes og bemærkes ved denne Leilighed, at jeg beder Dem engang ved Leilighed at sende

mig det Brev, som jeg skrev Dem og som først omhandlede dette Besøg, eller rettere sagt, jeg beder om en Copi, thi af de øvrige Skrivelser [har jeg Copi], og jeg vil for min egen Skyld have dette under min øvrige Brevsamling.

Om Kronprindsens Besøg i Berlin vil kunne virke til Gavn for vor politiske Stilling ligeoverfor Preussen navnlig i det slesvigske Spørgsmaal kan være tvivlsomt, men sikkert er det, at hans Udeblivelse under nuværende Omstændigheder, saaledes som Sagerne staae, for Øieblikket uden al Tvivl vil virke skadeligt, idet man deels vil kunne benytte denne Udeblivelse og Skin af manque d'égards som et Forsvar for sin tilkommende hensynsløse Fremfærd og at Yderverdenen vil kunne paastaae, om med eller uden Grund gjør tidt ikke saa meget til Sagen, at Forsøget burde være gjort [og] den formodede eller antagne Virkning af et slikt Besøg vil ikke kunne modbevise. —

Efter Grev Rhederns officieuse Udtalelser vil ingen Tvivl kunne næres om at Kronprindsen vil blive godt modtaget, men herfra at kunne slutte til Venskabelighed og velvillige Følelser er naturligviis for hurtig og umotiveret Slutning; efter de stedfundne Begivenheder og efter disses for os baade for Konge og Fædreland saa tunge Slag og Indflydelse paa vor hele Stilling vilde det være det naturligste, om »det første Skridt til at bryde Isen« kom fra Preussen, hvilket kan skee paa forskjellig Maade, enten derved at De hos eller gennem Grev Rhedern kunde fremkalde en Opfordring fra Kongen af Preussen om, at Kronprindsen lagde Veien over Berlin eller at Kongen kunde opfordre Kronprindsen : vor Kronprinds gennem Kronprindsen af Preussen til at lægge Tilbageveien over Berlin under det gjensidige Ophold i St. Petersborg. — Det følger af sig selv, at hvilken af disse Maader der vælges, vil have sine særegne Fordele, men jeg nægter ikke, at for os — jeg mener for Konge og Fædreland og forstaaer ikke ved os — Ministeriet, vil den Maade [være ønskeligst] hvorpaa det klarest fremtræder som No-

get, der ikke er skeet efter fremmed Tilskyndelse, men alene som Følge af directe Indbydelse der er modtaget, naar denne har viist sig. — . . .

C. E. Frijs.

---

201. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 7. November 1866.

Kjære Quaade! . . . Den af os gjentagende omtalte Sag vil formodentlig komme i Orden om ikke i Berlin saa i Petersborg, jeg haaber, at Besøget, om et saadant finder Sted, vil blive kort, det vil blive i en kritisk Tid. — . . .

C. E. Frijs.

---

202. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 9. November 1866.

Kjære Frijs,

. . . C. Plessen har været her; men jeg troer ikke hans Reise har havt Noget at gjøre med Nordslesvig. Man siger mig, at han udelukkende har været her i Anledning af Militairudskrivningen i Hertugdømmerne, og at man ikke engang troer, at hans Stemme vilde være af Betydning her i almindelige administrative Anliggender, da i denne Henseende enhver preussisk Geheimeraad vilde være en ligesaa god Autoritet som han.

Kronprindsens Reise, det vil sige, det Spørgsmaal der knytter sig dertil, volder mig megen Bekymring. Saaledes som Sagen efterhaanden har udviklet sig troer jeg ikke det var godt om han reiste hjem ad en anden Vei end Berlin, men jeg fatter fuldkomment hvor tung Sagen vil være for ham og for hele den kgl. Familie. Imidlertid haaber jeg, at

Alt vil lettes ved hvad der vil foregaae i Petersborg. Min Hovedbetragtning ved Spørgsmaalets Bedømmelse har stedse været den, som De ogsaa fremhæver, at man maa vogte sig for senere at kunne komme til at bebreide sig et non factum; thi desværre kan jeg ikke give noget Haab med Hensyn til det Væsentlige. Alle mene, at denne Sag vil trække længe ud. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

203. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

[*Berlin*], 16. November 1866.

Jeg troer at burde underrette Deres Excellence om, at efterat Herr Molzen nu stadig har opholdt sig i Berlin i omtrent et halvt Aar, er ogsaa den i min allerærb. Indberetning af 23. April d. A. omhandlede Herr Hansen ankommen hertil, efter Sigende som Correspondent for franske Blade. Da dette Sammentræf finder Sted paa en Tid da Grev Bismarck er fraværende fra Berlin og det ikke har været mig bekjendt, om han har meddeelt Understatssecretair Thile, hvad jeg tidligere til forskjellige Tider har fremhævet for ham om at hverken den ene eller den anden af de nævnte Personer staaer i nogensomhelst Forbindelse med den kgl. Regjering, har jeg idag udtrykkelig ogsaa gjort Herr v. Thile opmærksom herpaa. Herr v. Thile takkede mig for denne Meddelelse.

Koncept.

---

204. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 16. November 1866.

Deres Excellence,

Jeg benyttede den i min fortrolige Skrivelse af Dags Dato omhandlede Leilighed til for Herr von Thile at bringe den her i Udsnit vedlagte Artikel af »Norddeutsche Allgemeine Zeitung« paa Bane.¹⁾ — Jeg sagde at jeg vel vidste af hvad Grev Bismarck flere Gange havde yttret for mig, at den preussiske Regjering ikke var ansvarlig for alle i dette Blad indeholdte Artikler, men at jeg dog vilde sætte Priis paa nu at kunne udtrykkelig gjentage denne Ytring for Deres Excellence med Hensyn til fornævnte Artikel. Hertil svarede Herr von Thile, at han ikke alene ønskede at jeg vilde gjøre dette, men endog maatte indstændigen bede mig at tilføie, at den preussiske Regjering i meget lang Tid havde været høist utilfreds med den Ubehjælpssomhed og Mangel paa Tact, hvormed det omhandlede Blads Redacteur stadigen behandler delicate politiske Spørgsmaal og Forhold, og at det allerede var bleven Sidstnævnte betydet, at den preussiske Regjering maaskee vilde see sig i den Nødvendighed at fralægge sig al Forbindelse med ham ved paa den eclatanteste Maade at gjøre sin Utilfredshed med hans Forhold kundbar for Offentligheden.

Efter hvad Herr von Thile fremdeles sagde mig, kan Grev Bismarck ventes tilbage til Berlin om en 10 Dage.

Herr Benedetti ventedes idag hos Understatssecretairen efter igaar Aftes eller imorges at være indtruffen paa sin Post.

Quaade.

Modtaget 19. November 1866.

---

¹⁾ Det omtalte Avisudklip handler om Kristian IX's Tale ved Rigsdagens Aabning.

205. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 16. November 1866.

Kjære Vedel,

. . . Indlagte Brev fra Hansen¹⁾ tillader jeg mig at sende til Dem. Jeg havde sagt ham at jeg ikke godt kunde besørge det; men saa har han prakket det paa Guldenchrone; og i Grunden troer jeg ikke, der er noget Ondt ved ham; tvertimod; men jeg finder det ikke passende at Breve fra hemmelige Agenter, det være sig Regjerings- eller andre Agenter, gaae aabenlyst og med Gesandtsens Vidende og Bistand i officiel Couvert til Udenrigsministeriet og til videre Besørgelse ved dette. Det vilde ogsaa være godt om Kjettinge ved at besørge Brevet, betød Modtageren at han ikke vil være med i den Sag; thi han er en officiel Person.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

206. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 22. November 1866.

Kjære Quaade!

. . . Paa min . . . Reise til Boller og Frijsenborg hentede jeg mig en dygtig Forkjølelse, som har været lidt stræng for mig at bære endskjøndt jeg er vant til den Slags Angreb, da jeg har maattet opholde [mig] i de sidste 3 Dage den største Deel af Dagen oppe paa Christiansborg i Rigsdagen, hvilket hverken er det sundeste eller det behageligste Opholdssted. Vi have havt 1ste Behandling af Finantsloven, der naturligviis sætter en heel Deel talende Kræfter i Bevægelse for at anbefale sig selv til Medlemmer af Finants-

---

¹⁾ Jens Julius Hansen.

udvalget; endnu er der hverken forefaldet noget mærkeligt Politisk, der viser Oppositionens Styrke, eller hvor denne findes; Sagen er nemlig, at de forskjellige Partier endnu ikke ret have grupperet [sig] og man ikke vil gjerne begynde Angrebet uden i sin Almindelighed, men jeg troer at kunne betegne Stillingen sandt, naar jeg siger, at der hverken i Landstinget eller i Folkethinget findes noget ministerielt Parti, og at der endnu ikke er fremtraadt noget anti-ministerielt; dette er en Stilling, som De kan vide, at jeg fra mit Standpunkt Intet har imod, da dette er min Stilling til Partierne; et andet Spørgsmaal bliver det, om en Regering kan føres her i Landet uden noget ministerielt Parti; for Landets Udvikling og Folkets almindelige Tankegang var det egentlig ikke unaturligt; men en stor Deel af Folket og af de meest Indflydelsesrige have stultet sig til en Efterabelse af constitutionelle Former og Skikke andetsteds, istedetfor at indrette de constitutionelle Former efter vor Eienommelighed, som deels oprindelig er nedlagt hos os, deels historisk udviklet. Jeg veed, at jeg egentlig ikke har saa faa, der dele denne Anskuelse med mig, men Ingen vil politisk forsvare; Intet er f. E. efter min Formening taabeligere i vort Lighedsland end Indførelsen af 2 Kamre; de conservative Kræfter tvungne ind i og blandede sammen med de yderligere extravagante Anskuelser vilde have kunnet udrette langt mere, naar de havde siddet sammen i samme Forsamling, hvilket jeg troer er tydeligt nok godtgjort af Stænderforsamlingerne. . . .

C. E. Frijs.

---

207. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Deres Excellence,

Berlin, 23. November 1866.

Jeg havde igaar en Samtale med den k. preussiske Understatssecretair, hvoraf jeg skal tillade mig herved at gjengive Indholdet saa nøiagtigt som muligt.

. . . Herr v. Thile . . . yttrede . . . at han haabede, at jeg ikke, ifølge den Omstændighed, at han ganske havde undladt hidtil at omtale det nordslesvigske Spørgsmaal for mig, antog at han ikke tænkte derpaa, eller at hans Regjering ikke var alvorligen sindet, at opfylde Bestemmelsen i Art. V af Fredstractaten med Østerrig. Han kunde forsikkre mig at dette skulde skee saasnart det blev muligt; men hertil udfordredes deals at Preussen kom formelt i Besiddelse af Hertugdømmerne, og deals at Sagen kunde iværksættes i fuldkommen Ro, og saa at sige aldeles objectivt. Det var derfor ønskeligt, at der fra dansk Side viistes den preussiske Regjering Tillid.

Hertil svarede jeg, at jeg troede han maatte erkjende, at der ogsaa virkelig var viist Tillid fra dansk Side; thi i modsat Fald vilde jeg ikke have kunnet forholde mig taus i saa lang Tid; han vilde erindre, at jeg aldrig havde bragt Sagen paa Bane for ham; og ikkun een eneste Gang havde jeg, kort efter Afslutningen af Fredspræliminarierne til Nikolsburg, havt Befaling til at omtale den for Grev Bismarck, hvilken Sidste tidligere gjentagne Gange havde yttret sig udførligt derom til mig.

Herr v. Thile gjentog derpaa sin ovennævnte Forsikkring, idet han fremhævede Ønskeligheden af, at der bestod en fuldkommen god Forstaaelse mellem Preussen og Danmark, hvorefter jeg, uden at gaae ind paa nogen Detail med Hensyn enten til Omfanget af eller Maaden for en eventuel Cession, hvoraf jeg intet Udbytte kunde vente ved nærværende Leilighed, sagde, at ogsaa jeg i det foreliggende Spørgsmaals Løsning, saae, et overordentlig virksomt Middel til en for begge Parter fyldestgjørende Ordning af de fremtidige Forhold mellem Danmark og Preussen: jeg var overbeviist om at, ihvorledes man end for Tiden i Danmark i enkelte Kredse var sindet imod eller udtalte sig om Preussen, vilde en Ordning hvorefter Danmark for Fremtiden hverken behøvede at frygte eller at ønske Noget fra preus-

sisk Side, paa en ganske naturlig Maade medføre, at sidstnævnte Land altid i Danmark vilde have den paalideligste Nabo.

Hertil bemærkede Herr v. Thile, at han sikkert haabede, at det vilde lykkes at komme til en for Danmark tilfredsstillende Løsning, og idet han, i Henhold til en fra den preussiske Gesandt i Petersborg indkommen Beretning, meddeelte mig, at der havde udviklet sig det bedste Forhold mellem H. k. H. Kronprindsen og Kronprindsen af Preussen, der har været tilstæde ved Formælingshøitidelighederne, tilføiede han, at dersom Kronprindsen af Danmark paa Høisammes Tilbagereise fra Petersborg aflagde et Besøg i Berlin, vilde dette vistnok kunne virke gavnligt dels overhovedet paa det almindelige gjensidige Forhold, og dels muligen ogsaa isærdeleshed paa det foreliggende Spørgsmaal. Han kunde forsikre mig, at det bedste Middel til at fremme vore Ønsker var at vise den preussiske Regjering Tillid; men derfor kunde han nu hellerikke undlade at bemærke, at Hs. M. Kongens Throntale ved Rigsdagens Aabning ikke just havde gjort det bedste Indtryk her. Der var intet der virkede ugunstigere paa den ene Part i gjensidige Forhold, end naar denne Part kunde tænke sig, at den anden Part havde villet opstille en »épouvantail« imod den, og saaledes kunde man fortolke Throntalens Passus om de neutrale Magters og især de Franskes Kaisers Interesse for Sagen.

Herimod protesterede jeg strax paa det Allerbestemteste, idet jeg fremhævede, at den omhandlede Passus ikkun havde til Hensigt at constatere en Kjendsgjerning forat vise de Franskes Kaiser og de neutrale Magter en skyldig Opmærksomhed, og at jeg havde udtrykkelige og positive Udtalelser fra Kjøbenhavn til Støtte for, at det aldrig havde været Hensigten at vise Mistillid eller at virke paa den preussiske Regjerings Beslutninger ved at henvise til andre Magters Stilling til det omhandlede Anliggende.

Da Herr v. Thile syntes fyldestgjort ved denne For-

sikkring og tilføiede, at han haabede at Grev Bismarck, dersom han skulde komme tilbage paa Sagen, vilde see den i det Lys, hvori jeg havde fremstillet den, fandt jeg det rigtigst ikke nu at bruge de yderligere Forklaringer hvoraf jeg er i Besiddelse, hvorimod jeg bad Understatssecretairen, for det Tilfælde at Ministeren skulde omtale Sagen for ham, at erindre min Forsikkring om at Intet havde ligget fjernere for den kgl. Regjering, end at opstille en »épouvantail« eller vise Mistillid. . . .

Quaade.

Modtaget 26. November 1866.

208. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 25. November 1866.

Kjære Quaade! Ligesom jeg vilde sætte mig ned for at besvare Deres venlige Linier modtager jeg Deres Depeche, som skal blive besvaret imorgen eller en af de første Dage, endskjøndt den indeholder kun en Gjentakelse af Deres private Meddelelser, men det gjelder om at besvare den væsentligste Deel af Spørgsmaalet saa hurtigt som muligt og jeg gjør dette derfor strax ved at underrette Dem om, at jeg imorges har været ude paa Fredensborg hos Kongen og har faaet Ordre til at meddele, at det blev ved den engang tagne Bestemmelse, hvilken tidligere er Dem meddeelt, at Kronprindsen lagde Tilbageveien over Berlin og aflægger der et kort Besøg, helst tagende Bopæl paa eet af Hotellerne, men hvilken Dag, dette skeer, er ikke muligt herfra at bestemme, dog bliver Afreisen ikke mange Dage efter Prindsessens Fødselsdag den 26de og Ankomsten til Berlin vil altsaa blive enten i Slutningen af denne Uge eller i Begyndelsen af næste Uge. Jeg vil ønske, at det Hele maa gaae godt af og ikke efterlade nogen Dissonants, thi det er naturligviis en tung og haard Gang for vor kjære Kronprinds,

men jeg tvivler ingenlunde om hans Tact i saa Henseende, den har alt ved mangfoldige Leiligheder stadfæstet sig, men jeg er ikke saa sikker paa alle Herrerne af Følget; jeg skal skrive idag til Otto Plessen og bede ham underrette Dem pr. Telegram om Dagen for Ankomsten. Efter Sigende ventes jo Bismarck om faa Dage tilbage til Berlin, og om han end ikke strax tager fat med sin gamle Energi, vil det dog vel ikke vare længe, efter Beretningen om Deres sidste Samtale at dømme, forinden Discussionen kan siges at være aabnet om et for vort Liv saare vigtigt Spørgsmaal; under hvilke Modaliteter det Hele vil tilbydes er vanskelig for os at danne os en Mening [om] efter den fuldkomne Taushed, der er iagttaget ligeoverfor os, men det forstaaer sig af sig selv, at Afstemningens Frihed og Virkning er for os det Væsentligste baade for at gjenerhverve som for at conservere det, der maatte komme tilbage. Herr Heydebrand v. d. Lasa tilmelder mig i dette Øieblik, at han har erholdt congé for en kortere Tid. . . . De veed, at vi ere meget tilfredse med Heydebrand, der er en yderst behagelig Mand at pleie Forretninger med og som vi ere nu vante til, hvorimod den Ankommende er os aldeles ubekjendt. . . .

C. E. Frijs.

209. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 29. November 1866.

Kjære Quaade! . . . Af mit forrige Brev vil De have modtaget den bestemte Efterretning om Kronprindsens Ankomst, jeg har bedet Kongen om strax pr. Telegram at ville underrette mig om, naar Dagen for Afreisen var bestemt, for at jeg da strax herom kunde underrette Dem, saa at De kunde modtage Kronprindsen paa Jernbanestationen og jeg formoder næsten, at De vil modtage denne Efterretning samtidigt med at dette Brev kommer i Deres Hænder. —

Jeg nærer aldeles ingen Tvivl om, at Kronprindsen i Berlin vil efterlade det samme gode Indtryk, som han overalt, hvor han har været, har efterladt, navnlig naar han er forblevet nogen Tid paa Stedet, thi i Begyndelsen er han jo altid meget rétiré. Ret vilde jeg have ønsket, at han istedetfor at vende tilbage kunde have gjort en længere Reise i Syden omkring ved Middelhavets Kyster ret som Tourist uden noget stort Følge, thi det er sjældent at man kan lade en ung Mand reise alene med den Sikkerhed, som dette kunde være Tilfældet med Kronprindsen; dog dette lader ikke til at kunne lade sig gjøre fordi de høie Forældre nødigt ville undvære ham nu efterat Prindsesse Dagmar er afreist. . . .

Ligeoverfor Kronprindsen er der slet Intet at fordølge, men ogsaa kuns for ham personlig; Seighed og Bevarelse af Haab, selv om Sandsynlighed er liden, (thi opgiver man sig selv, da sælge de Andre een med Hud og Haar) ere vore bedste Vaaben svarende til Landets Situation saavel som til Folkets Eiendommelighed, og det gjelder derfor at fastholde hvad man engang har anseet for nødvendigt; tidt kan det Usandsynlige skee. Deres sidste Depeche lader skimte en Forhandling, hvilket jeg altid vil ansee for et Fremskridt ligeoverfor den hidtil iagttagne Taushed og skal jeg som allerede tidligere til Dem mundlig udtalt være beredvillig til at offere Tid og Kræfter, naar og hvor det forlanges, for at bringe denne Sag til en lykkelig Ende. Forudsætningen, uden hvilken der naturligviis ikke kan arbeides, er at Preussen har en god Villie og Troen herpaa har jeg endnu ikke opgivet. —

C. E. Frijs.

---

210. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 5. December 1866.

Gode Directeur! . . . Jeg finder her paa mit Bord Otesagen, over hvis Afgjørelse vor Ven Dotézac heller ikke vil

blive fornøiet, men vist er det, at man ogsaa snart maa bede saavel Stat som de Industridrivende fritagne for de evige Udstillinger, der kunne være til Gavn for de store Verdenscentre, som herved lokke Udlændige til Byen, men som saavel for de smaa Stater som for disses Industridrivende er en meget betydelig Udgift, og den Modtagelse, som Repræsentationen ifjor eller for 2 Aar siden beredte Verdensudstillingen i Paris eller rettere Bidraget hertil fra Statens Side, var i Sandhed ikke lovende. . . . Jeg beder Dem om ikke at lade Svaret paa Handelstractaten med Frankrige koste Dem altfor meget Arbeide, thi naar Afslaget kommer i en nogenlunde skjøn Enveloppe, kan man ligesaagodt tage Vreden eller Utilfredsheden strax og kanskee endog bedst i dette øieblikkelige Moment, thi at ville opføre den Comoédie at lade Repræsentationen sige Nei til Noget, hvori man maa give den fuldkommen Ret, finder jeg ikke værdigt for Regjeringen. At tilfredsstille Dotézac vil blive complet umuligt i denne Sag og det forekommer mig derfor, at De bryder Deres Hovede med Noget, som De dog ikke kan opnaae, idet han tydelig har udtrykt til mig, at Saucen hvormed Maden krydredes brød han og vedkommende Ministerium sig ikke saa meget om, men Sagen er, at Keiseren i sin Throntale kan gjøre Blæst med at have afsluttet saa og saa mange Handelstractater. Jo ældre Verden bliver og jo mere udviklede dennes Samfundsforhold, desto større Humbug gjøres der fornøden for at more og tilfredsstille Publikum. —

Min Contrapart Grev Koskull¹⁾ har i længere Tid opholdt mig idag og vilde vide noget Besked om det slesvigske Spørgsmaal og Forhandlinger med Preussen, hvortil jeg da med stor Sandhed kunde svare at jeg havde haabet at modtage confidentielle Meddelelser i denne Sag fra ham, da man vist i St. Petersborg vidste mere om denne Sag, end vi, efter Manteuffels Sendelse. . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

¹⁾ Midlertidig russisk Chargé d'affaires i København.

211. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 5. December 1866.

Kjære Quaade! . . . I dette Øieblik modtager jeg Telegram om, at Kronprindsen kommer imorgen tidlig og Afreisen vil da efter al Sandsynlighed blive tidligere, thi over 2 Dage bliver Opholdet vel ikke. — Her vækker Besøget naturligviis en Deel Uvillie, men hvad jeg kan, bidrager jeg selvfølgelig for at tage Skylden paa mig, hvem . . . [det] ogsaa med Rette tilkommer at bære denne; Kronprindsen kan sandelig have nok af at udføre Besøget. —

Jeg haaber at De strax efter Besøget saavel som under dette, saasomt som det er Dem muligt at faae Tid dertil, underretter mig om, hvorledes det Hele gaaer, thi der fordres jo endeel Tact og god Villie fra begge Sider for at Forholdet ikke skal blive altfor trykkende. . . .

C. E. Frijs.

212. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 10. December 1866.

Kjære Quaade! Jeg modtog paa een Gang Deres Brev, hvoraf det glædede mig meget at faae Bestyrkelse paa min Tro om, at Kronprindsen vilde tiltale i Berlin som overalt, hvor han har viist sig, og Telegrammet, som melder Afreisen imorges . . . . Nu længes jeg meget efter at erfare hvorledes Kronprindsens Stilling til de enkelte Personligheder har været, og om enten Allerhøiest eller Bismarck har udtalt sig ligeoverfor Kronprindsen, samt hvorledes Følgets Stilling har været, thi efter hvad jeg som Rygte har hørt, er det ikke fri for at Englænderne, som ikke rigtig kunde komme ud af det med Preusserne, have forsøgt at drage de Danske med herindi, hvorimod man fra dansk Side har gjort Alt for at værges sig. Det forekommer mig at det er noget

lang Tid, at Kronprindsen bliver paa Ballenstedt, især da han har taget hele Følget med. Efter hvad man erfarer her skal Bismarck med Hensyn til Afstemning i Nordslesvig have trøstet den tyske Deputation¹⁾ med, at denne ikke vilde finde Sted inden preussisk Justitsret var indført. . . . Her i Rigsdagen gaaer det nogenlunde jevnt, men de egentlige Slag og Stridigheder ville først komme efter Nytaar, thi saa komme de finantsielle Udvalg med deres Arbeide samt Armeepleanen. — . . .

C. E. Frijs.

213. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 12. December 1866.

Kjære Quaade! Tak for Deres venlige Skrivelse af 9de dennes, hvori jeg med stor Glæde har erfaret gjentagende, at det hele Ophold er faldet ud til vor Kronprindses anbefaling, det har naturligviis været en haard Pille for ham at faae ned og det er derfor glædeligt, at det er blevet ham lettet en heel Deel; med Hensyn til det andet Membrum af Deres venlige Skrivelse, da kan jeg ikke være enig med Dem og jeg troer, at dette omtrent første Gang er Tilfældet, siden vi ere komne i Embedsforhold og jeg troer heri at ville erholde Ret hos alle, der staae upartiske ligeoverfor denne Sag, hvorved jeg mener dem, som kunne leve udenfor Magtens Tryk og sætte sig ind i naturlige Følelser, thi ganske vist maae jeg give Dem Ret i, at Uddelelsen af slige Tegn ere en almindelig Høfligheds- og Velvillighedsgjærning, naar et almindeligt Besøg finder Sted, men jeg troer Ingen uden en Preusser vil kunne nægte, at her ere ganske overordentlige Omstændigheder tilstede, idet Thronarvingen til et Land, som er bleven frarøvet sin halve Deel, for at tale correctere: hvis Fader er bleven frarøvet Halvdelen af Landet, gjør efter Opfor-

¹⁾ Sml. Mackeprang, 32.

dring af den, der har erhvervet ommeldte frarøvede Halvdeel, et Besøg kun 2 Aar efter, at denne Amputation er foretaget for at modarbeide Udbredelsen af den Tro og Tanke, at vedkommende Kongehuus kun nærer sig ved sit fanatiske Had til Seierherren, samt for at vise at Landets Tarv gaaer fremfor personlige Følelser, og saaledes forstaaer at bære Gjenvordigheder, — og jeg troer derfor ikke, at det var nogen overdreven Fordring paa Takt, om man fra preussisk Side havde undladt Meddelelsen af en Decoration, som det maa blive bittert hver Gang man skal nødsages til at bære denne. — Og hvad der nu er omtrent lige saa galt, det er den Gjengjeld, der fordres, og som det vil være umuligt at yde i fuldt Maal af den ganske naturlige Grund, at Kongen har Elephanten, hvorimod Kronprindsen ikke har den; en Bestemmelse herom kan naturligviis ikke tages, forinden Kronprindsen er vendt tilbage, hvilket vil skee Fredag eller Lørdag, men De vil see, at det er ingen let ei heller nogen anbefalelig Sag at foreslaae den, som man for 2 Aar siden har seet som Fjende hæрге sit eget Land og der trods sin uhyre Overmagt ligeoverfor den mindre vise sit Overmod ikke alene ligeoverfor det enkelte Individ men ogsaa ligeoverfor Alt, hvad der kunde kaldes Kongens enten i videre eller i mere indskrænket Forstand i det occuperede Land. . . .

Jeg ønskede gjerne at vide, om den sidste Deputation fra Slesvig er bleven modtaget af Grev Bismarck, efter mine Efterretninger skulde det ikke have været Tilfældet, Johansen, Broder til den tidligere slesvigske Minister, skal have broutet af sagtens at skulle kunne faae Audients paa Grund af den varme Anbefaling han medbragte fra Carl Plessen. — Jeg seer idag af Telegrammerne, at Regjeringscommissairen har lovet at tage Undersøgelsen om en Krigshavn i Østersøen under fornyet Overveielse, mon man endnu skulde tænke paa Høruphav; Oplysninger om det første Spørgsmaal kunde klare min Opfattelse om Personers Betydning og Indflydelse i Øieblikket; det andet kunde tillige klare om end ikke paa

den for os ønskeligste Maade en heel Deel af Fremtidsplanerne, og skulde dette være Tilfældet, da maa man derfor ikke tabe Modet men trøste sig med, at det gaaer ikke altid til ligesom Præsten prædiker og at det ikke er umuligt, at der for Danmark atter kan oprinde en Dag. — . . .

C. E. Frijs.

214. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 14. December 1866.

Deres Excellence.

. . . Under Hs. k. H. Kronprindsens Ophold i Berlin er jeg ved tvende Leiligheder truffet sammen med Grev Bismarck, og ved den ene af disse Leiligheder har jeg i længere Tid kunnet tale med ham, men han har dog aldeles ikke yttret sig for mig om det nordslesvigske Spørgsmaal.

Det er mig bekjendt, at den franske Ambassadeurs Opmærksomhed er bleven henledet paa den vistnok nærliggende Mulighed, at den preussiske Regjering lader Valgene til det nordtydske Parlament foretage i Slesvig, forinden den skrider til Opfyldelsen af Art. 5 i Fredstractaten med Østerrig; men jeg veed ikke, om Ambassadeuren endnu er enig med sig selv om hvad han i dette Tilfælde vil foretage, eller om han vil foretage Noget paa egen Haand. . . .

Quaade.

Denne Depeche, Nr. 57, er modtaget 17. December 1866.

215. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 17. December 1866.

Kjære Quaade! Tak for Deres tvende Breve, som jeg modtog igaar og hvoraf jeg forstaaer, at jeg har fremsat min Opfattelse af Forholdene noget skarpt og grelt; dette skal jeg med stor Villighed erkjende og har dette væsentligt sin

Grund i, at disse smaa Billetter tidt maae expederes i en stor Fart og at jeg derfor ikke faaer Leilighed til at gennemlæse disses Indhold. . . . Imorgen skulle vi have Statsraad og jeg skal da saavel ligeoverfor Kongen som for Kronprindsen udvikle Deres Anskuelse; Kronprindsen havde Brev med fra Kongen af Preussen, der var skrevet egenhændigt og holdt i en overordentlig venlig Form uden at vedrøre Politik i mindste Maade, men udtalende sig høist forekommende om Kronprindsen. Kongen vilde svare og takke en af de allerførste Dage og jeg skal minde om, at dette skeer snarest muligt. — . . .

Vi have nu Terminen i fuld Gang og det lader som om alle Ind- og Udbetalinger foregaae med en stor Lethed saavel hvad de private som hvad de offentlige eller Skatteforholdene vedrører; efter Juul skulle vi have en Mængde Love frem, navnlig Lov om Indkomstskat samt senere Armeorganisation og det følger af sig selv, at dette vil fremkalde en stærk Opposition, men jeg skal være allergladest, om det maatte ende med, at det nuværende Ministerium senest i Midten af næste Aar kunde trække sig tilbage, thi de fleste Medlemmer og ikke mindst jeg ere stærkt medtagne og taale ikke det stillesiddende Liv, ligesom det er en egen Sag, naar man er kommet til Skjelsaar og Alder at skulle staae Skoleret for en Rigsdag; for at kunne gjøre dette med Lethed og Tilfredsstillelse maa man føle et særeget Kald til at styre og lede Menneskene og denne Passion har jeg aldeles ikke, da jeg foretrækker at lyde for at byde; det Vanskeligste ved hele Sagen bliver at kunne med fuld Fortrøstning paavise en passende Successor, som baade kan gavne Fædreland og Konge og finde Naade for Repræsentationen, men det er jo muligt, at dette kan træde klart frem, efter Rigsdagen har endt sine væsentligste Forarbejder; jeg glæder mig ved Haabet om til næste Aar ved denne Tid at kunne varme mig nede i Ægypten, hvorefter jeg har længtes i mange Aar, thi mit Helbred fordrer engang imellem at blive ordentlig gjen-

nemvarmet, thi jeg er ingenlunde en Elsker af nordligt Clima samt aldeles ikke af stærk Frost. Da dette rimeligviis bliver det sidste Brev i dette Aar, bringer jeg Dem min Tak for det gamle Aar og haaber, at det nye vil styrke og fæstne den jevnlige venskabelige Correspondance, som baade er nødvendig for at man vedvarende kan følge samme Traad og som for mig har været en af de store Behageligheder og Tiltræknings ved den Post, som jeg har beklædt i det sidste Aar. — . . .

C. E. Frijs.

216. Fra Jens Julius Hansen.

Paris, 20. December 1866.

Deres Brev af 16de modtaget idag, og meddeler jeg Dem her efter Tidsfølge en Beretning om, hvad der i den senere Tid er foregaaet:

1) den 8de December forlod jeg Berlin med det Indtryk, at det er Bismarcks Hensigt virkelig at lade afstemme i Nord-slesvig, forsaavidt der ikke skulde blive sikker Udsigt til en forestaaende Krig med Frankrig, hvorunder Danmark eventualiter kunde tage Frankrigs Parti. Foreløbig finder ingen Afstemning Sted, førend efterat Parlamentet har været samlet, og i ethvert Tilfælde fastholder Preussen Als og Dyppel. Kronprindsen gjorde et meget godt Indtryk i Berlin hos Kongen og Prindserne, hvilke besøgte ham først. Kongen yttrede i almindelige Talemaader til Kronprindsen, at han hjertelig ønskede en god Forstaaelse mellem Danmark og Preussen; og vor Kronprinds forsikkrede ham til Gjengjæld om, at der fra Kongens og hans egen Side ikke skulde blive undladt noget for at fremme dette Maal. — Om Politik en détail blev der ikke talt; og Kronprindsen aflagde ingen Visit hos Bismarck, ligesom han heller ikke modtog corps diplomatique. Bismarck var tilstede ved Kongetaflet til Kongens Ære. — Jeg antager, at Kronprindsens Besøg har banet

Vei til et venskabeligere Forhold mellem de 2 Regjeringer under den Forudsætning, at den ovenomtalte Eventualitet ikke indtræffer. — Da jeg forlod Berlin, var Bismarck i høj Grad lidende og navnlig nervøs; man paastod endog, at han havde den fixe Ide, at alle Lysene i hans Stue vare for-giftede. — Molzens Opgave er vel ogsaa at arbeide for Nord-slesvigs Tilbageerhvervelse men paa Vilkaar, at Danmark i alle Tilfælde allierer sig med Preussen, og selv — tror jeg — med Servituter, naturligvis uden Als og Dyppel; derhos arbeider han i Forstaaelse med Oktoberforeningen paa at fjerne for bestandig det national-liberale Parti fra Roret hjemme og benytter hertil paa enhver Maade det gamle Had hos Tydskerne. Jeg havde stor Nød med at slippe fra Berlin, fordi Molzen bestandig vilde vide, hvor jeg vilde hen og følge mig paa Jernbanen; tilsidst fandt jeg paa at sige, at jeg reiste til Paris over Dresden for der at see Indretningen ved en stor Kyllingeudragningsanstalt (min Fader tænker paa at oprette en saadan i Ballerup).

[*Beretning om Besøg i Prag og Wien og om Samtale med østrigske Statsmænd*].

4) Min Opgave i Berlin var ved alle mulige Midler at undersøge Forholdet mellem Preussen og Rusland og Preussen og Italien. . . .

I Berlin optraadte jeg som mæglende mellem preussiske og franske Interesser. . . .

Hertil føies endnu, at jeg er overbevist om, at Molzen arbeider i Overensstemmelse med Folk hjemme paa det ivrigste for i et givet Øieblik at fjerne Clemens (Frijs)¹⁾ og Rasmussen (Vedel)¹⁾. . . .

J. Hansen.

P. Vedels Privatpapirer. Afskrift uden Angivelse af Adressaten. P. Vedel har tilføjet Underskriften og forskellige forklarende Bemærkninger rundt om i Brevet.

1) Tilføjelse med P. Vedels Haand.

217. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 22. December 1866.

Kjære Vedel,

. . . Jeg vil ogsaa omtale for Dem, at Thile idag med Hensyn til Grev Bismarcks Tale i Annexionssagen temmelig tydeligt har ladet mig forstaae, eller saagodtsom reentud sagt mig, at bemeldte Sag formodentlig om ikke saa lang Tid vil blive bragt til Udførelse. Preussen maatte først »Besitz ergreifen«, men efter at dette var skeet, stod Intet i Veien for den definitive Ordning. Jeg vil ikke vække Forventninger, men hele Thiles Mine og Udtryk tydede paa at han var sig bevidst at sige mig noget behageligt. Jeg gik ikke i Detail; thi det kunde ikke nytte Noget.

Jeg er overbeviist om at vi gjøre rettest i at holde os rolige, og navnlig ikke at gaae til Andre. De gjøre dog Intet for os. Det vilde ogsaa være godt om vor Presse ikke indlod sig paa at commentere Bismarcks Tale. I det Hele har den viist sig temmelig maadeholden, og naar den nu vilde vise fuldstændig Afholdenhed, vilde dette sikkert være den bedste Maade for den til at gavne den gode Sag. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

218. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 24. December 1866.

. . . Jeg har havt frygtelig travlt i disse Dage med mine egne Forretninger og har derfor ikke faaet Tid til at læse Aviserne; vil De være saa god at opbevare og sende mig til Nytaarsaften hvad der er sagt i det preussiske Deputeretkammer angaaende Slesvig-Holsteen og Annexionssagen. Det Lidet, jeg har seet, huer mig ikke rigtig, thi at Bismarck kun taler om Frankrigs Indflydelse paa denne Sag og ikke

om Preussens egen Villie forekommer mig i høieste Grad mistænkeligt og ikke at spaae Godt, men det er vanskeligt at dømme efter de Brudstykker af Aviser, der iaften ere faldne mig i Hænder. —

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

219. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Monsieur le Comte.

Paris, 24 décembre 1866.

... Le discours prononcé dernièrement par monsieur de Bismark sur la question de la restitution du Slesvig du Nord a produit ici une certaine sensation. La plupart des organes de la presse l'ont accueilli favorablement en relevant surtout le caractère de conciliation vis-à-vis de la France, dont les paroles du Ministre prussien sont empreintes; il est toutefois certain que dans les sphères politiques tout le monde n'a pas partagé la manière de voir des journaux; bien des personnes reprochent à monsieur de Bismark d'avoir trop appuyé sur la grande condescendance dont la France aurait, selon lui, fait preuve vis-à-vis de la Prusse pendant les événemens de cet été. D'autre part on trouve qu'il était pour le moins inutile de mentionner dans la présente circonstance, le désaccord existant entre l'Empereur et une partie du pays sur la politique à suivre par la France. — On regrette enfin de voir que M. de Bismark ne cache même pas son intention d'éluder autant que possible, l'exécution loyale des engagemens pris dans la question. Il est d'ailleurs probable que l'on reviendra dans les cours des débats de la chambre qui va s'ouvrir vers la fin de janvier ou les premiers jours de février sur le discours du Ministre prussien qui, dit-on ici encore, aurait pu s'abstenir de porter des jugemens sur la politique française; nous jugerons alors ici à notre tour, ajoute-t-on, la politique prussienne.

Modtaget 31. December 1866.

L. Moltke-Hvitfeldt.

220. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 28. December 1866.

Deres Excellence,

I min allerærbødigste Indberetning Nr. 57 [af 14. December 1866] har jeg omtalt den Mulighed, at man her vilde lade foretage Valg i Slesvig til det nordtyske Parlament, forinden man skred til Udførelsen af Art. V i Freden til Prag.

I Overensstemmelse hermed har det ogsaa været en almindelig Mening, at der vilde hengaae meget lang Tid inden det nordslesvigske Spørgsmaal afgjordes. Imidlertid tyder en Yttring af den preussiske Understatssecretair i en Samtale jeg nylig havde med ham, paa det Modsatte. Vi havde omhandlet en foreliggende ikke politisk Sag, da Herr v. Thile bragte den af Grev Bismarck nogle Dage forud i det preussiske Deputeretkammer i Sagen om Hertugdømmernes Annexion holdte Tale paa Bane, idet han spurgte mig hvad jeg tænkte om denne Tale. Herpaa svarede jeg ganske i Almindelighed, bemærkende, at jeg fandt, Ministerpræsidenten havde med stor Klarhed og Skarphed fremsat Preussens politiske Stilling ligeoverfor Frankrig under Forhandlingerne i Nicolsburg; hvad Grev Bismarcks Yttringer om det Danmark nærmest vedkommende Spørgsmaal angik, var jeg villig til at indrømme at han for nærværende Tid maaskee ikke saa let havde kunnet udtale sig udførligere og bestemtere derom i ovennævnte Forsamling, men det vilde vistnok findes naturligt at jeg for mit Vedkommende dog ønskede, han havde gjort det; og da jeg hertil spørgsmaalsviis føiede den Bemærkning, at det vel vilde vare længe, inden det nordslesvigske Anliggende afgjordes, svarede Herr von Thile benægtende, idet han sagde, at efterat Annexionsloven nu var vedtaget, vilde ikkun den virkelige »Besitzergreifung« være fornøden forat hiin Afgjørelse kunde finde Sted. Da jeg hertil yttrede, at jeg med stor Tilfredshed nu saae en Mulighed for at Danmark snart kunde

komme paa en virkelig god Fod med Preussen, sagde Herr v. Thile, at han ogsaa haabede dette, og tilføiede, at han vilde ansee det i begge Landes Interesse, at jeg fremdeles forholdt mig saa passiv som muligt i Sagen og navnlig undlod at rette Spørgsmaal derom til Grev Bismarck; skulde jeg ønske en Antydning eller en Oplysning om et eller andet Punkt, var han stedse villig til at give mig den, eller til efter Omstændighederne at søge den for mig hos Ministerpræsidenten.

Jeg kan selvfølgelig ingen bestemt Mening have om hvorvidt der med Grund vil kunne støttes Forventninger til de heromhandlede eller lignende tidligere Udtalelser af Herr v. Thile; disse give heller ikke en blot nogenlunde klar Forestilling om i hvilket Omfang den preussiske Regjering vil opfylde sin i den omhandlede Tractat indgaaede Forpligtelse; men i ethvert Tilfælde er det dog endnu bestandig min Overbeviisning, at den kongelige Regjering under nærværende Forhold Intet vil vinde ved at opgive den tilbageholdne Politik, den hidtil har fulgt i det nordslesvigske Spørgsmaal, en Politik som jeg ogsaa har fundet billiget, som den eneste rette, i alle herværende politiske Kredse og af alle virkelig competente Dommere indenfor disse Kredse; desto beklageligere vilde jeg derfor finde det, om en eller anden ydre og ikke i Sagens egen Udvikling liggende Foranledning skulde formaae den kongelige Regjering til at forlade denne Politik. Jeg sigter hermed til den, som det forekommer mig, ligesaa naturlige som nærliggende Mulighed, at den danske Rigsdag, efterat nu den preussiske Repræsentation og Regjering har udtalt sig om det nordslesvigske Spørgsmaal, ogsaa for sit Vedkommende, ved en Interpellation eller paa anden Maade, vilde fremkalde en Discussion om dette for Danmark saa betydningsfulde Anliggende. Det er mig aldeles umuligt at see, hvad der for Sagen selv skulde kunne vindes ved en saadan Discussion; tvertimod vilde, i Tilfælde af at der med Rette kunde næres Tvivl om den

preussiske Regjerings Hensigter, Meget kunne tabes derved; thi deels vilde det ikke kunne undgaaes, at Discussionen fra flere Sider lod en sikkert skadelig Mistillid fremtræde i ovennævnte Henseende, og deels vilde ogsaa en væsentlig Grund der fra preussisk Side anføres mod Tilbagegivelsen af Nord-slesvig, nemlig den formentlige Umulighed af at tilfredsstille de danske Ønsker ved hvad man kunde ville give tilbage, kunne finde mangfoldig Støtte i de Udtalelser som maatte fremkomme ved en Leilighed som den omhandlede. . . .

Quaade.

Modtaget 31. December 1866.

221. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 28. December 1866.

. . . Bismarcks Tale har jeg ikke kunnet faae at læse, men jeg har Indtrykket af, at han søger at lege Blindebuk med Louis,¹⁾ kunde vi herved profitere Noget om end kun Lidet, da skal jeg ikke bekymre mig om, hvem der er den Narrede, men jeg frygter for at det Hele er en Blænkerforestilling, hvorved man ikke faaer Noget i Hænder, men herom mere mundlig. — Det Bedste var, om Forandringen kunde blive af den Natur, at man i 1867 søgte den Alliance, som efter Tilskyndelse blev tilbudt i 1866, og at man kunde faae noget Virkeligt i Haand, altsaa i skriftlig Form, thi Alt det der udtales betyder under nuværende Forhold ikke stort, medmindre man er i Stand til at fremkalde et Tilbud, — da først viser det sig, at vor Betydning ikke er saa liden, som man vil udgive den for at være, og da gjælder det ganske vist om at have Vorherres Hjælp med sig, saa at man vælger efter Landets sande Tarv uden Hensyn til egne Følelser; skulde et saadant Moment indtræde i den nærmeste Fremtid, hvilket jeg egentlig haaber, da beder jeg til at maatte

¹⁾ Kejsers Napoleon.

beholde saa megen Sundhed og Friskhed, at jeg kunde som politisk Læge fuldkommen uhildet adskille hver enkelt betydende Opfattelse, lægge Hvert paa sin Plads og i Orden og da afveie og finde det rigtige Resultat; og hertil stoler jeg i høi Grad paa Deres Medvirkning, da vor gjensidige aabne og uforbeholdne Meddelelse om hvad Enhver for sig føler i det givne Øieblik kun kan hjælpe til at klare Ens Erkjendelse. — Med den bedste Villie bliver det dog altid den sikkreste Fortrøstning, at den endelige Afgjørelse og Nytte af enhver menneskelig Foranstaltning ligger udenfor vor Magt, men at det kun gjelder om for Individuet at stryge fra sig eller at frigjøre sig for alle forfængelige Hensyn og kun at have det almindelige Vel eller Statens Vel for Øie og jeg troer at turde sige, at jeg i den Henseende arbejder efter bedste Evne for at seire, men derfor føler jeg ogsaa levende, hvortidt det slaar feil. —

. . . Fra O. Plessen har jeg Intet hørt som Svar paa mine sidste 2 Breve, hvilket jeg bemærker ikke saa meget fordi jeg længes derefter som fordi jeg troer deri at finde hos ham en Tilkjendegivelse og Forklaring af, at han betragter det hele Forhold som afsluttet, og det vil jeg oprigtig talt saavel for Konge som for Fædreland finde det Allerheldigste, thi Manden kan være meget brav, men han har som alle Plessener lidt[?] Lighed med Rotterne, — de ønske ei at blive ved et Skib, der er i Fare; muligviis jeg dømmer for haardt, men efter mit Skjøn er det sandt.¹⁾ . . . C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

222. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Frijsenborg, 29. December 1866.

Kjære Quaade! Tak for det Brev, som jeg igaarftes modtog fra Dem og som var dateret den 25de fra Berlin, og hvil-

¹⁾ Baron Otto Plessen (1816—97), Gesandten i St. Petersborg, blev efter gentagen Ansøgning entlediget af dansk Statstjeneste

ket jeg skynder mig med at besvare ikke alene for at takke Dem for al den Uleilighed, som De har havt med mine Sager . . . men ogsaa for endnu en Gang i det gamle Aar at kunne sende Dem nogle venlige Linier med Tak for det gamle Aar og med Udtalelse af den Fortrøstning, at det kommende Aar dog maa bringe en Løsning af vor Hovedquide i een eller anden Retning, helst naturligviis i den for os gunstigste, men der skal meget til at fortsætte et roligt og arbejdsomt Liv, naar man har Strikken om Halsen eller Sværdet svæver En over Hovedet, og i allerstrængeste Forstand vil det Sidste naturligviis i overmaade lang Tid blive Tilfældet og der altsaa fordres stor Besindighed og Resignation i Styrelsen af vore Anliggender for at kunne klare Brændingerne, saa veed De dog heelt vel, at jeg ved en for os gunstig og oplivende Løsning forstaaer Tilbagegivelsen af Als, som liggende midt inde i vor Øgruppe og derved dannede, naar den er i Fjendens Vold, en evigvarende Trudsel imod vor Existents og Selvstændighed. — Jeg nægter ikke, at jeg med Ønsket om, at det nye Aar maa bringe og dette i dets første Deel i det mindste Udsigten til en snarlig Løsning af dette Spørgsmaal, tillige ret levende forbinder Ønsket om at maatte kunne trække mig tilbage fra Embedsstillingen og nyde en Privatmands fuldstændige Ro, thi jeg føler hverken Kald eller Tilbøielighed for denne Gjerning men bestrider den af en levende Overbeviisning om, at det er enhver Statsborgers Pligt at opoffre egen Bequemmelighed, naar der er nogen Udsigt og Sandsynlighed for at man har kunnet være Konge og Fædreland til nogen Nytte, men jeg er tillige fuld overbeviist om at i Tidens Længde tjener det heller ikke nogen af de tvende Parter at have vedkommende Post besat med en Mand, for hvem dette ikke ret egentlig kan blive en Livsopgave, hvori han ikke alene finder sin Glæde og Tilfredsstillelse, men som han ogsaa med Liv og Energi søger at hævde sig i, og jeg troer ikke at overdrive, naar jeg bekjender, at Afskedsdagen vil for min personlige

Følelses- og Behageligheds Skyld . . . være den, der kommer til at staae omgivet med det stærkeste Rosenskjær. — . . .

Ved min Hjemkomst venter jeg snart at erfare noget Nærmere om hiin sidste Samtale med Thile; det lader herefter som om De i den sidste Tid ikke har talt med Mester selv. —

C. E. Frijs.

223. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

31. December 1866.

Kjære Kammerherre.

. . . Tak for Deres Notits om Thiles Ord til Dem. Men hvad har man da isinde i Berlin, naar man troer at vi ville blive fornøiede? Paa anden Haand har jeg erfaret at Kauffmann skal have sagt at hans Indtryk efter Opholdet i Berlin var at Spørgsmaalet stod paa Flensborg eller Ikke-Flensborg! Men det er jo aldeles umuligt, skulde man nogensinde ville give os Als og Dübbel? — De befrygter i Deres sidste Rapport at man her skulde ville interpellere Grev Frijs om den slesvigske Sag — men det er der ikke den fjerneste Tanke om hos Nogen, og Grev Frijs vilde naturligvis aldrig tillade nogen Interpellation. Throntalen har i saa Henseende afvendt enhver som helst Fare af den Natur.

. . . Grev Frijs er endnu i Jylland men kommer imorgen. Jeg er noget bange for Rigsdagsforhandlingerne ikke for hans Vedkommende, men navnlig for Rosenørn og for Estrup. Kirke- og Skole-Lovene ere meget delicate Sager og Skovloven er ikke rar. Finantssagen er heller ikke god og uden at jeg overdriver Davids Betydning er det dog altid ubehageligt nok for Fønnesbech at han vil kunne berede sig paa skarpe Dyste med den Gamle om Finantsplanen. Jeg forudseer i det Hele en haard Session. Stakkels Bluhme fik da tilsidst Ende paa det, og godt var det thi mod Slutningen leed han særdeles meget.¹⁾ . . .

1) Gehejmerraad C. Bluhme døde ¹⁶/₁₂ 1866.

Det gjorde mig ondt at O. Plessen skulde gaae af og jeg tvivler paa at han egentlig selv ønsker Ansættelse paa ny. Jeg vilde ønske at han kunde have faaet Pension men da han selv har søgt Afsked og uden Sygdom osv. har Finantsministeren vist med Rette anseet det for umuligt at give Pension uden ved særlig Lov og den vilde det være idetmindste meget ubehageligt at fremkomme med. . . .

P. Vedel.

---

224. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 2. Januar 1867.

Kjære Vedel,

. . . Jeg veed ikke hvorfra Kauffmann kan her have dannet sig en blot nogenlunde bestemt Mening om hvad man her vil. Jeg tilstaaer, en af Grundene hvorfor jeg ikke har kunnet give nogen bestemtere Antydning i samme Henseende, er maaskee den, at jeg er bange for at gaae dem for nær paa Livet, da man maaskee saa vilde skambyde mig, og hvad skulde jeg saa gjøre? thi antage det kunde jeg jo ikke, og skulde jeg da protestere, eller hvor skulde jeg protestere? Man kan byde os saa lidt, at Enhver kan see, det maatte afslaaes; men man kan ogsaa byde saameget Mere end dette Lidet, at Ingen kan tage sig paa at afvise det. B. er imidlertid bange for Publicum og for Kongen, og paa den anden Side tænker jeg mig, at han ikke vil føie Frankrig førend han er nogenlunde rolig for at dette Land saa ogsaa vil være fornøiet hermed.

Jeg har ganske rigtigt et Øieblik, men ogsaa kun et Øieblik, frygtet Interpellationer i Rigsdagen. Efter min Reports Afsendelse erkjendte jeg selv, at det Indhold deraf, som havde Hensyn til Sligt, vistnok var overflødigt; og selv da jeg skrev det, var jeg ikke sikker paa Nødvendigheden eller Nyttens deraf, men jeg tænkte mig dog at Ministeriet

kunde faa Brug for en saadan Udtalelse kommende fra Udlandet og navnlig herfra. Her har ogsaa været Tale om Muligheden af saadanne Interpellationer.

Jeg haaber Rigsdagssessionen maa gaae bedre end De befrygter. I dette Øieblik vilde Forandringer hos os ikke være gode. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

225. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 7. Januar 1867.

Kjære Quaade! . . . Den lille Historie, som De omtaler og som i hele sin Ubetydelighed er bleven lavet op til en forfærdelig Høide, har fundet en Berigtigelse i den franske Revue fra igaar,¹⁾ hvori jeg vel i det Hele er fuldkommen enig, thi Nationalhad har Intet havt at gjøre med den endelige Votering, men jeg kunde have ønsket den hele Artikel behandlet mindre vidtløftig navnlig ønsket udeladt det Stykke paa anden Side, som begynder med »L'indigénat« og Stykket ud indtil næste Membrum, thi deels er det ikke fuldkommen correct, deels lader det til at indeholde en Misbilligelse med Hensyn til Forelæggelsen fra Regjeringens Side, men jeg havde skrevet om, at man burde stræbe at imødegaae den fremkomne Paastand om Fanatisme fra de Danskes Side og jeg var overbeviist om, at dette maatte med den fuldeste Føie kunne lade sig gjøre i denne Sag, men jeg havde undladt at eftersee selve Redactionen, fuldkommen stolende paa, at man vilde vide at træffe det Rette og jeg kan sige, at det er første Gang, at jeg i dette mit Haab om at see dette skeet paa en fyldestgjørende Maade er bleven skuffet . . . og dette kjeder mig saa meget mere, som det er tidt, at den Slags Smaaubetydeligheder faae en større Ind-

¹⁾ Revue française i »Berlingske Tidende« 5. Januar 1867.

flydelse paa Bedømmelsen af den almindelige Situation, thi man søger deraf at udlede en Overeensstemmelse i Følelser og Fornemmelser med Madvig og Consorter.¹⁾ Idag skulle vi igjen begynde vore Forretninger med Rigsdag og De vil kunne forstaae, at jeg er ikke synderlig oplivet over at man i Løbet af det første Halvaar skal vedblive at tærskes Langhalm med dem, og De vil heller ikke kunne fortænke mig i at, naar dette er fuldbragt, da troer jeg ogsaa at have opfyldt den mig paahvilende politiske Værnepligt som activ Statsborger og at jeg da atter kan træde tilbage i det private Liv, hvor[til] jeg føler langt mere Kald . . . end til at beskjæftige mig med at styre Mennesker, hvorfor jeg har en afgjort Modbydelighed, endskjøndt jeg erkjender, at dette baade er en Svaghed, Mangel paa Mandighed, og en Feil, thi uden Strid og Kamp kan ingen Udvikling og Fremgang finde Sted, men jeg erkjender i den Henseende at være spæget ved Livets Medgang, idet jeg ikke kan uden gjennem Overanstængelse tilkjæmpe mig Bevidstheden om Stridens forædlende og nødvendige Tilstedeværelse for den menneskelige Udvikling. Krigsministerens og Marineministerens Organisationsplaner ere endnu ikke gennemtyggede i Ministerconferencer og det vil saaledes kunne vare længere Tid inden disse kunne indbringes i Rigsdag, derimod vil Rigsdagen blive bespiist med en heel Deel andre Lovforslag af meget interessant Natur f. E. Indkomstskat, Jernbanesagen, Matriculering i det lille overleverede slesvigske District, Ophevelse af Demarcationslinien, saavel som Bebyggelsen af Fæstningsværker og Salg af Enighedsværn, saa at der efter al Sandsynlighed vil blive nok til at bispise Forsamlingen med indtil St. Hansdag. — At Regjeringen skulde have Held med sig i alle disse forskjelligartede Forslag er ikke sandsynligt, navnlig har det vel ikke stor Sandsynlighed for sig at det vil kunne lykkes at bringe de militaire Organisations-

¹⁾ Sml. Brev fra Grev Frijs til P. Vedel og Svar fra denne %/1 1867, trykt i Tillæg.

planer til en endelig Afslutning og dog vinde et nogenlunde taaleligt Resultat. . . .

Nu begynde som De vil kunne tænke Dem Diners og Soireerne, men jeg haaber, at det maa blive en forholdsvis stille Vinter, deels fordi jeg i Længden ikke kan udholde diners og fordi jeg synes, at der er al Grund til at forholde sig rolig under den afventende Periode, som der beredes os, og som det vel er vanskeligt at see nogen Afslutning paa, da vor mægtige Nabo ikke lader til at ville vise os nogen Imødekommen; kunde man endda benytte Mellemtiden til at faae alle svævende Smaaspørgsmaal saavel med Hensyn til Postvæsen som til Archiver etc. endelig afgjort og afsluttede, kan man dog atter paavise et Udbytte af Tiden; — jeg frygter for at Vanskelighederne med at faae disse afgjort paa taalelig Maade ville tiltage, da Spørgsmaalene om Udskrivning og Desertion i Anledning af Recrutudskrivning i Slesvig vistnok vanskelig vil kunne løses paa en for begge Parter overensstemmende med Fredstractatens Ord tilfredsstillende Maade. Den sidste Artikel i »Nordd. Allgemeine«, som jeg i Begyndelsen af mit Brev havde omtalt og som ogsaa De gjentagende kommer tilbage til, forekommer mig efter hele Maaden at skrive paa ikke at kunne have sit Ud-spring fra Hrr. Moltzen og maa ganske sikkert have en forskjellig Oprindelse; samt hidstamme fra en Avindsmand, der ganske anderledes vil være istand til at skade, da han er i Besiddelse af den fornødne Dannels. . . .

C. E. Frijs.

226. Hofjægermester H. R. Carlsen til N. F. S. Grundtvig.

Raadhuusstræde, 12. Januar 1867.

Høierværdige Hr. Biskop Grundtvig!

Kjære Ven! Jeg maa endnu ikke gaae ud, derfor skriver jeg Dem til. —

Høgsbro har bragt mig Deres Forslag om at faae Rigs-

dagen til at udtale sig om vort Folks Ret i Slesvig og til det danske Slesvig med Videre, som jeg ikke her gider gjentage. — Jeg har selv tænkt paa Noget saadant og skal af al min Magt fremme Sagen. — Jeg troer, hvad Formen angaaer, at denne Udtalelse lettest kunde skaffes Indgang og Gjennemgang, om den knyttedes til Throntalens Roes eller Tak til Frankerig. — Man kunde derved dog faae sagt alt hvad man burde til hele den civiliserede Verden, og lægge et nyt Tryk paa Hr. Napoleon. —

Men i alle Tilfælde vilde jeg bede *Dem* om at sende mig, om muligt paa *Mandag* førstkommende et Udkast til en saadan Udtalelse. — Deels er der ingen nærmere end De til at tale det danske Folks Sag, og deels antager jeg De allerede har tænkt over *hvorledes* en saadan Udtalelse burde lyde, hvilket jeg ikke har. — Kan De ikke paa *Mandag*, saa dog snarest muligt, da vi ellers komme for silde.

Med kjerlige Hilsner

Deres hengivne

H. Carlsen.

P. S.

Beed Fru Adelheid om at lade mig vide naar jeg faaer Udtalelsen.

Grundtvigs Papirer. R. A.

---

227. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 17. Januar 1867.

Kjære Quaade! Endskjøndt Tiden er meget knap for mig idag, kan jeg dog umulig lade hengaae længere Tid uden at takke Dem for Deres sidste kjærkomne og interessante Brev, der kom samtidig med Rapporten; siig mig reent ud i en Privatskrivelse, om De helst er fri for det Første for en Secretair eller om De vil have En tilsendt, thi det forekommer mig, at De tidt maa trænge til en Secretair, især

naar af og til Deres Øine eller Øiet ikke er godt, men jeg veed paa den anden Side ogsaa, at De helst udfører Alting selv. Jeg kan kun gjentage, at der fra min Side skal skee Alt, hvad der er muligt for ikke alene at lette Byrden, naar De ønsker det; det er ikke saa lille en Inconvenients, at vi for Øieblikket savne Heydebrand her, thi der ere mangfoldige Sager, som lettere forberedes ved en mundlig Discussion og da indstilles; den unge Grev v. Galen er hverken saaledes inde i Forretningerne, ei heller kan hans Dom ventes at have nogen afgjørende Betydning i Berlin og Heydebrands Fraværelse lader til at trække længere ud end oprindelig formodet. . . . Dette Forhold vil naturligviis medføre at De vil blive belemret med en heel Deel mere, som vi ellers kunde faae afgjort ad anden Vei og De kan troe, at hvor meget vi end søge at sigte igjennem, er der navnlig i denne Tid i Anledning af Udskrivning en Mængde Spørgsmaal om Fredstractatens Forstaaelse som umulig kunne hen- eller udskydes, og De kan tillige vide at det er af den Slags Sager, som have en indgribende Betydning ikke alene paa Vedkommende selv der skulle udskrives men ogsaa have dette paa de Udenforstaaendes Følelse, da man let kan tænke sig at i de forestaaende Stormagtskrige skulle de dansk-slesvigske Regimenter benyttes, ligesom Polakkerne hidtil paa de meest udsatte og farefulde Steder for at tilkjæmpe Tydskernes Fordele; denne sandsynlige Benyttelse kan ikke unnlade selv paa de roligste og om jeg maa sige nøgternste Gemytter at virke i høieste Grad oprørende og irriterende, og De vil kunne indsee at det for en nogenlunde fri og selvstændig Presse er et Thema, som er uudtømmeligt at behandle og jeg kan derfor ikke unnlade at gjøre opmærksom paa den overordentlige Besindighed og Takt der hidindtil fra den danske Presses Side er bleven viist saavel i dette som i andre lignende Spørgsmaal i Løbet af det sidste Aar; da jeg ikke har den ringeste Fortjeneste i saa Henseende og da jeg ellers ikke føler mig kaldet til at være den danske Presses

Forsvarer, forekommer det mig en ligefrem Pligt at gjøre opmærksom herpaa under nærværende Forhold, da det ingenlunde synes at blive paaskjønnet i Berlin, og Tydskerne i deres uendelige og ubegrændselige Hovmod for Øieblikket nødvendigviis maa gjøres opmærksomme herpaa, thi det gaaer dem som Paafuglen for Øieblikket, de kunne kun see Farvepragt og Glands og blive ikke de grimme Been vaer, og Svagheder klæbe der dog nok af saavel ved dem som ved alle andre Mennesker. . . .

C. E. Frijs.

---

228. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Kjære Vedel,

Berlin, 18. Januar 1867.

. . . De vil have seet, at nu siger Prov. Correspondenz ligefrem, at Valgene til Parlamentet skulle foretages i Slesvig før Afstemningen. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

229. Hofjægermester H. R. Carlsen til N. F. S. Grundtvig.
Raadhuusstræde, 30. Januar 1867.

Høierværdige Hr. Biskop Grundtvig!

I Anledning af Deres ærede Brev af Dags Dato tillader jeg mig at underrette Dem om, at jeg fastholder min Betragtning af, at jeg ikke vil indbringe Forslag om Adressen til Kongen. — Jeg tillader mig at tilføie, at jeg antager min Forespørgsel vil finde Sted paa Mandag.

Hengivenst

H. Carlsen.

Grundtvigs Papirer. R. A.

---

230. Udenrigsminister Grev Frijs til Gehejmeetsraad
C. Andræ.

Kjøbenhavn, 3. Februar 1867.

Da Forespørgselen vedrørende de udenrigske Forhold vil finde Sted imorgen, vilde det være mig meget kjært om det maatte convenere Geheime-Etatsraaden at see hen til mig imorgen Formiddag imellem 10 og 11 for at jeg kunde samtale med Dem og fremstille for Dem i hvilken Grad jeg vilde begrændse mit Svar og det vilde være mig meget kjært at erfare Deres Mening om Hensigtsmæssigheden af at stille Svaret paa den Maade.

C. E. Frijs.

Poul Andræs Papirer.

---

231. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 5. Februar 1867.

Kjære Vedel,

. . . Siden jeg taler om Heydebrand, vil jeg dog bede Dem *tænke* paa, om der ikke kunde være Anledning til at omtale Molzen for ham. Denne Fyr er atter i fuld Virksomhed, og det naturligviis med det herværende Udenrigsministerium. Jeg vil ikke sige, at det vilde have nogen umiddelbar Følge; men deels var dette dog maaskee ikke ganske umuligt; thi Grunden hvorfor jeg ikke har kunnet udrette Noget i denne Henseende, kunde jo maaskee være den, at Molzen bagtaler mig og vistnok søger at gjøre min Stilling, om end ikke i Ministeriet, saa dog paa andre Steder i Hjemmet saa ringe som muligt; og deels finder jeg, vi bør søge og derefter bevare for mulige slette Eventualiteter, alle de Beviser vi kunne faae for senere at afdække et Spil, som jeg vel paa ingen Maade endnu vil karakterisere som falsk, men som dog maaskee kan vise sig at have været det. . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

232. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 13. Februar 1867.

Kjære Vedel,

. . . Det er ikke umuligt, at det slesvigske Spørgsmaal med det Allerførste kommer frem.

Da jeg iforgaars præsenterede Knuth for Thile og udbedende mig hans Bistand for Postsagen og for Telegraph-conventionen, bemærkede at dette vare de eneste vigtigere Sager hvormed jeg i længere Tid havde besværet dem her, sagde Thile, med en Mine der forekom mig temmelig betydningsfuld, at der dog vel nu snart vilde komme en vigtig Sag for, og det til Forhandling med Grev Bismarck.

Skulde man ville benytte Afstemningen i Slesvig til Parlamentet ved Udførelsen af Art. 5 i Freden til Prag? . . .

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

233. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 13. Februar 1867.

Kjære Quaade! Dobbelt kjært var mig Deres sidste Brev, som jeg modtog med den engelske Coureer igaar, fordi jeg havde længtes meget efter at høre fra Dem og fordi jeg egentlig ikke med Rette havde kunnet vente Brev, da jeg i længere Tid ei har skrevet til Dem; dette har sin Grund i at jeg har havt en Mængde at bestille, navnlig har Frembringelsen af Hærorganisationen kostet mange Statsraad og Ministerconferencer, og deri at jeg i den sidste Tid arbejder med en overordentlig Besværlighed, fordi jeg ikke kan blive min Forkjølelse quit, hvormed i den allersidste Tid er fulgt en stadig Hovedpine, saa at jeg ikke for Alvor kan beskjæftige mig flere Timer uden at faae Flamme for Øinene, saa at jeg ikke kan læse eller see et Ord af hvad jeg skriver.

Som De vil have erfaret af Aviserne havde jeg idag 8 Dage en Interpellation, hvorpaa jeg naturligviis Intet kunde eller vilde svare; Interpellanten, min ærede Svoger, havde villet conferere med mig om vedkommende Interpellation, men da han ikke vilde opgive den, fandt jeg naturligviis ingen Grund til at conferere om Form og Indhold, men maatte overlade Ansvaret herfor til ham, da naturligviis ellers Følgen vilde have været, at man havde paastaaet at det Heele var et aftalt Spil, jeg veed rigtignok ikke med hvilket Formaal, thi jeg kunde ikke øine noget fornuftigt Formaal. — Det følger vistnok af den temmelig flau Maade hvorpaa det Hele endte, at man maa forsøge sig en anden Gang, hvad enten dette nu skal skee selvstændigt eller under Behandling af Hærorganisation eller Indkomstskat; med begge disse Dele ville vi vistnok faae en drøi Kamp i Repræsentationen, thi her ligger en saa bestemt Meningsforskjel for imellem dem (o: os) der mene at en slig Sum som den foreslaaede til Armee og Flaade, og som Følge deraf forøget Skatteydelse, er fornøden, og dem der paastaae at man bør indskrænke Udgiften i saa Henseende til høiest 4 Millioner samt leve paa Reservefondet uden at forøge Skatterne*).

Jeg finder det sidste uforsvarligt, da det forholdsviist med Hensyn til den finantsielle Udvikling ere lykkelige Aar for Danmark og det derfor ikke kan forsvares efter min For-

---

*) Jeg vil nu slet ikke tale om vor store Politiker Blixen der har en saadan Tillid til den europæiske Retstilstand at han vilde sprænge Søforterne i Luften og kun have et Par Battailloner til Gensdarmertjeneste i Kjøbenhavn, jeg formoder for at kunne uden nogensomhelst Blodsudgydelse ... føre sine svenske Planer igjennem.

Foreløbigt maa jeg bemærke at der er bleven mig fortalt, men at jeg ikke har troet derpaa, at en Afsending fra Sverrig udenfor det ordinaire Gesandtskab har forhandlet med Preussen for en 14 Dage siden.

mening ikke at benytte disse gode Aar for at afholde en Deel løbende Udgifter; men herom kan man dømme forskjelligt og De vil muligviis have seet at Andræ og David forsvare den modsatte Anskuelse. Det vilde være meget om vi kunde sætte begge Dele igjennem med mindre væsentlige Modificationer, men jeg haaber at ialfald vil Discussionen og Behandlingen af disse Sager føre til at Noget fastslaaes som Enderesultat, thi den evige Talen om Organisation og Forandring er af Alt naturligviis det Værste for Armeens Aand, thi Ingen føler sig sikker og man kommer til at betragte Alt som flydende; jeg vil haabe at vi maae falde paa dette Spørgsmaal og at da Efterfølgerne kunne gjennemføre det med en kun ubetydelig Modification. — Alt hvad der vedrører vor Livssag synes snarere at gaae tilbage end at skride fremad; at en Ordning og Fastslaaelse af naturlige Grændser med aabenbar god Villie fra Preussens Side er det Ønskeligste efter min Betragtning af Sagerne er Dem længe bekjendt, men De veed at alle mine Forsøg i den Retning ere Aborter, og den eneste Gang, der fra preussisk Side er viist nogen Imødekommen, nemlig med Hensyn til Hs. kgl. Høihed Kronprindsens Besøg, da har dette kun været en tom Høflighedsform for end yderligere og tydeligere at vise, at man troer sig større, jo yderligere man kan trampe de Svage paa Nakken; dette er den moderne Ridderlighed, hvorfor Kongen tilligemed Bismarck ere de værdige Repræsentanter. Hvad Spøgelset Moltzen angaaer, da kan jeg ikke klart bedømme, om han gjør meest Skade i Berlin eller her, jeg troer, at han vil være istand til at forrykke Folks Hoveder mere her end i Berlin, hvor man lever i større Forhold og hvor man vistnok ikke tager Alt for gode Varer, hvortil Enkelte ere tilbøielige hersteds. At han ved sine vrang og partiske Fremstillinger skader en Deel hvorsomhelst han befinder sig skal jeg villig indrømme, men dog ikke saa meget ved den Tiltro der vises ham som ved det Haab der bestandig holdes aabent gjennem ham og hans

Partiforbindelser, at kunne faae Indflydelse paa enkelte Mænd og Partier i Landet selv og derved trolig efterligne den russiske Politik i sin Tid i Polen. Det er herefter man tracter, hidindtil er det ikke lykkedes, men man foregjøgler deels gjennem Blixen deels gjennem Moltzen (idet mindste gjøre disse Personer, hvad enten det nu er egen Opfindelse eller med Berettigelse, sig til heraf) at kun Noget vil være at erholde gjennem deres Medvirkning; efter min Overbeviisning vilde det øieblikkelig vise sig, at dette deels beroer paa en Misforstaaelse, deels er en Tagen ved Næsen, naar dette Forsøg skulde blive gjort, thi efter min Tro ere Vedkommende der have Sagen i Haand altfor meget Politikere til at ville i den Grad lade sig paavirke af Antipathi eller Sympathi. Saavidt jeg har kunnet erfare lever Moltzen af sit Schriftstück; jeg har advaret Mange her imod ham men ikke altid med lige Virkning, hans intimeste Ven og Tilhænger hersteds er Borgemester Larsen, der faaer stadig lange Breve fra ham sikkerlig fulde af Løgn og Hjernesvind; jeg har seet Manden een Gang og fik da Indtrykket af ham, at han var forrykt, thi han udbredte sig over en Mængde Materier der stode ikke i ringeste Forbindelse, men som han kjørte sammen paa den ubegribeligste Maade. — Efter Siggende har han tidligere været russisk Spion, herfra faaer han i det allersidste Aar ingen Penge, thi den Mand som tidligere har sendt ham, har paa det Bestemtteste [erklæret] ikke at have ladet ham faae en Skilling, siden jeg fraraadede ham at staae i nogensomhelst Forbindelse, men jeg veed nok, at Moltzen giver sig Udseende heraf. Dog nok om denne usle Karl; jeg vilde ønske, at baade han og Hansen vare hvor Peberet groer thi i min Tid have de ikke været til Andet end til at fortrædige. — Man taler her af og til om Kong Georgs forestaaende Reise og Prinds Hans's Regentskab, men noget Definitivt er endnu ikke bestemt. Prinds Hans burde hvis Tilfældet indtræder medtage Blixen som politisk Raadgiver, thi det kunde være at hans geniale saa-

kaldt praktiske Politik kunde passe bedre for Grækenland end for Norden. —

Jeg lader Brevet ligge [til?] paa Torsdag, for at det kan gaae med Coureren og skal tilføie hvad der maatte passere af Mærkværdigt i den Mellemtid; jeg haaber det bliver Intet, thi det er sjældent at det Nye pludselige er af behagelig Natur; det forekommer mig at Preussen begynder at drive stærkere paa i den sidste Tid med sine finantsielle Fordringer samt at udvide disse i ikke ubetydelig Grad.¹⁾ Vi ere glade ved at have faaet Heydebrand tilbage, da vi saa kunne afgjøre en Deel Sager mundligen med ham, hvilket naturligviis er at foretrække for naar vi som under hans Fraværelse maatte læsse Alt paa Dem. Inden jeg næste Gang skriver ville vi have Throntalen i Paris, jeg tvivler om, at den vil være istand til at berolige trods sit fredelige Sprog.

C. E. Frijs.

---

234. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjøbenhavn, 19. Februar 1867.

Herved er jeg saa fri at opfordre Dig til at sende mig et af Dig udarbejdet Udkast til den af os sidst under vor mundlige Samtale omtalte Protest;²⁾ hvis jeg kunde forefinde den her paa min Bopæl iaften, naar jeg kommer hjem Klokken henved 6, vilde jeg efter at have gennemseet den og gjort mine Bemærkninger, hvis der skulde findes Anledning til slige, komme op til Dig, og vi kunde da hos Dig træffe den endelige Aftale om hvorledes den skal afleveres. — Jeg haaber da at være hos Dig imellem 8 og 9 iaften, saa at den fuldt

---

¹⁾ Afviklingen i Henhold til Wienerfredstraktaten.

²⁾ Det drejer sig om den Protest, som Ahlmann og Krüger vilde fremføre i den nordtyske Rigsdag, hvorom der ofte i den følgende Tid bliver Tale i Brevene.

færdig kunde afleveres paa Hotellet af mig iaften Klokken 10. — Lad mig faae Svar med mit Bud om dette convenerer Dig, og om Du vil inklade Dig herpaa. —

C. E. Frijs.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

235. Indlæg i Udenrigsminister Grev Frijs's Brev til Etatsraad Regenburg af 19. Februar 1867.

Det forekommer mig at den omspurgte Erklæring maatte have Følgende til Hovedindhold.

Nordslesvigerne, hvis Sprog? og Nationalitet ikke er tydsk, ansee sig saa meget mindre for henhørende til det Nordtydske Forbund, som det ved Art. V af Fredstractaten i Prag er fastsat, at det skal beroe paa deres egen fri Stemmegivning, hvorvidt de ville vende tilbage til deres gamle Fædreland Danmark, hvorfra de ved sørgelige Begivenheder ere blevne skilte og som nu det er deres høieste Ønske at gjense. Da der til almindelig Overraskelse ogsaa for dem blev udskrevet Valg til det tydske Parlament havde de derfor afholdt sig fra al Deeltagelse i disse, hvis det ikke havde maattet befrygtes, at da nogle af en Minoritet valgte Deputerede kunde blive udgivne for Nordslesvigs Repræsentanter. For at forebygge dette og for at erholde Repræsentanter som virkelig deelte deres oven anførte Anskuelse og vilde give den Udtryk havde Nordslesvigerne deeltaget i Valget. Ligesaa lidt som der altsaa heri laa nogen Anerkjendelse af at Nordslesvig hørte til det Nordtydske Forbund, ligesaa lidt maatte der af vedkommendes Tilstedeværelse i Forsamlingen, udledes en sand Anerkjendelse, hvorimod de tværtimod i Overeensstemmelse med deres Vælgeres Anskuelse paa det bestemteste maatte nedlægge Reservation.

Koncept med Regenburgs Haand. Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

236. Pastor Joh. Wegener til Etatsraad Regenburg.

Halsted pr. Nakskov, 20. Februar 1867.

Hr. Etatsraad! Maa jeg tilskrive Dem nogle Ord; uagtet vort personlige Bekjendtskab er saare ringe, kjender jeg Dem dog meget godt dels fra min Broder dels fra hele Deres slesvigske Virksomhed. — Jeg blev igaar *meget consterneret* ved nogle Ord fra Godske-Nielsen;¹⁾ jeg naaede blot at faae svaret nogle Linier derpaa og faae dem med Posten, førend den gik fra Nakskov. Jeg erfarede heraf, at H. Krüger er saare forvirret, og at der egentlig ingen fast og afgjort Bestemmelse er tagen om hele Fremgangsmaaden. Det Første forundrer mig ikke saa meget som det Sidste. Det var mig sagt, at Alt var bestemt og lavet, og jeg antog, at det var skeet lige til hvert Bogstav og hvert eventualiter Træk, saasom dette er aldeles nødvendigt og indlysende for Enhver, som blot løselig har havt med slesvigske Sager at gjøre. Jeg antog det saameget mere, som Ahlmann kort før Julen var i Kbhvn. og pressede paa, ihvorvel han var meget misfornøiet med hele Stemningen der og den Trøst, man der gav ham. Men dette er nu det almindelige trediveaarige Forhold mellem de Slesvigske og de Kongerigske; Misforstaaelse og Miskjendelse og Feil paa begge Sider. Ildfulde og energiske Naturer som A. eller salig P. I. [!] Lorenzen blive forbittrede herover, og enten kunde de ikke moderere dem eller de trække sig tilbage. Mellemmænd og stor Klogskab er her nødvendig. Det er i disse Dage 26 Aar siden jeg kastede mig ind i de slesvigske Forhold; men mine Lidelser i denne Henseende have været utrolige, og endnu den Dag idag forstaaer man ei her Forholdene og Tilstanden i Slesvig, og Slesvigerne ei Forholdene og Tilstanden her; ikke engang de rollehavende Personligheder paa begge Sider veed man at vurdere. Samtlige slesvigske Almuesmænd o. s. v.

¹⁾ H. Godske-Nielsen (1826—99), tidligere Redaktør af »Danevirke«.

ere saare fortræffelige; men de kunne ikke gaae ene og hjælpe sig selv; de have bestandigen fra første Øieblik af maattet have nøiagtig Veiledning; ei engang den uendelig og mærkelig begavede L. Skau har kunnet det selv i sin bedste Periode, førend han blev ødelagt paa Sjæl og Legeme. Jeg haaber ikke her at fortælle Dem denne ellers største Hemmelighed, som Ingen hos os kan taale at faae at vide! H. K. er efter min Mening kun brugelig til Statist. Han maa ikke aabne Munden; han maa tvinges til Fornuft ved alle de Midler, gode og onde, som staae til Raadighed. I have gjort en Feil ved at gjøre ham til en Storhed og lade ham give Hovedstykker under den Hallske Misere. A. kan bruges men kun ved Hjælp og stadig Tilsyn, og saaledes at hvert Skaktræk indgives ham forud. Her er nu i Berlin efter min Mening lykkeligviis intet Andet at gjøre end Protest og saa fuldstændig Rolighed, men muligviis dog ogsaa, under visse Eventualiteter, Samvirken med og Aftale med den polske Nationalitets Ordførere. Alt dette maa være affattet forud. Ingen kan følge med eller sendes, som vækker mindste Opsigt; men dog maa der gives en Medhjælper. Da jeg igaar ihast skrev til Godske-Nielsen faldt mine Tanker paa Fr. Helweg;¹⁾ men han er uagtet temmelig politisk dannet først Grundtvigianer — om ei af værste Slags — og som alle disse Folk selvklog og uberegnelig, dernæst er han meget talende og uklar, og her fordres Taushed, Klarhed, Fasthed. De maa kunde finde En eller Anden! Quaade er maadelig begavet og var tidligere og vel endnu inddrukken af den Bluhmeske Slesvig-holsteinisme; men han er dog en saare honnet Mand, forsigtig, velseet og inde i Berlinske Forhold, og naar han faaer en bestemt Instrux fra Frijs, følger han den. Emil F. er jo Deres Skolekammerat, og De kjender ham vel meget bedre end jeg; maa jeg dog blot sige min Mening; han er ingenlunde stupid, som han ansees for og

---

¹⁾ Fr. Helweg (1816—1901), Præst, tidligere Forstander for Rødding Højskole.

meget bedre end man skulde troe; han er med Klogskab saare let at lede og styre til det Gode — desværre ogsaa til det Onde. De og Krieger maae ganske bemægtige Dem ham. Hans Hovedulykke er complet Usikkerhed og Mangel paa faste Grundsætninger; snart er Tscherning, snart Andræ snart I. A. Hansen o. s. v. hans Orakel. . . .

Hvad jeg vilde have skrevet til G. Nielsen, skriver jeg saa til Dem, da jeg haaber, han er reist forat bibringe K. sund Sands; De undskylder, at jeg skriver saa uden Forbehold som til en gammel Bekjendt. . . .

Kom Dem snart, kjære Hr. Etatsraad; De er en rigtig Mand, og jeg haaber med Haab, at Deres Tid nok vil komme igjen til Opreisning og lysere Dage for det stakkels Fædreland.

Joh. Wegener.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

237. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 22. Februar 1867.

Deres Excellence,

. . . Om den preussiske Regjerings Hensigter med Hensyn til det nordslesvigske Spørgsmaal er der i længere Tid aldeles intet Positivt kommet mig for Øre. Ifølge en Yttring, Hr. v. Thile lod falde i en Samtale, jeg havde med ham i Begyndelsen af forrige Uge,¹⁾ har jeg et Øieblik antaget, at Grev Bismarck muligen snart af egen Drift vilde omtale hiint Anliggende for mig; men dette er, endnu idetmindste, ikke skeet, skjøndt jeg har seet Ministerpræsidenten een gang senere, ved en Hoffest den 14de d. M. — Der er ogsaa ellers fra preussisk Side, navnlig af høitstaaende Personer, som vel ikke høre til Regjeringen men dog ifølge deres For-

¹⁾ Sml. Nr. 232.

bindelser med denne kunne have en almindelig Forestilling om dens Planer, bleven rettet Yttringer til mig, som berettigede mig til at troe, at man for Tiden er besluttet paa at opfylde den med Hensyn til Slesvig paatagne Forpligtelse; men ligesom disse Yttringer ikke lade mig vente, at Forpligtelsen vil blive opfyldt i noget stort Omfang, saaledes er det imellem mine Colleger den almindelige Mening, at den preussiske Regjering vil udsætte Udførelsen af Artikel 5 i Freden til Prag saalænge som muligt, og ialfald vil foretage denne Udførelse i det mindst mulige Omfang. Denne deres Mening støtte de deels paa den Betragtning, at det ikke er sandsynligt, at Grev Bismarck, om han end erkjender det Ønskelige i at berigtige Forholdet til Danmark, vil bringe det i denne Henseende fornødne Offer, saalænge han ikke tillige er sikker paa, at Preussens Mellemværende med Frankrig vil være fyldestgjort med det Samme. Saavidt jeg har kunnet erfare, berører den franske Ambassadeur aldrig det heromhandlede Anliggende for den preussiske Regjering, og han undgaaer at omtale det for mine Colleger; af denne Grund og da man derhos fra preussisk Side langt fra er beroliget med Hensyn til den franske Regjerings fremtidige Politik, hvoraf følger, at Hr. Benedetti er meget iagttaget, har ogsaa jeg, for ikke at give Andre Anledning til at antage, at jeg ønskede at fremkalde hans Intervention, hidtil troet at burde afholde mig fra at omtale Sagen for ham.

Udfaldet af de i Slesvig foretagne Valg til den nordtyske Rigsdag har gjort megen Opsigt her.¹⁾ Flere Personer have udtalt for mig, at de aldrig havde tænkt sig, at den danske Nationalitet og den danske Stemning var saa talrig repræsenteret i Slesvig; og ligesom hine Valg sikkert ikke ville forfeile deres Virkning paa Europa, saaledes er det jo ogsaa muligt, at de ville udøve Indflydelse paa den preussiske Regjerings Beslutninger; men for det Tilfælde at denne Re-

---

¹⁾ Se Mackeprang, 33 f.

gjerings Passivitet fremdeles skulde forblive uforandret, tillader jeg mig at henstille til Deres Excellences nærmere Overveielse, om ikke den forestaaende Tilendebringelse af det nu sammentrædende Parlaments Forhandlinger og de Skridt, den preussiske Regjering derefter formeentlig vil foretage for at erhverve europæisk Aerkjendelse af den nordtydske Forbundsstat, kunde afgive en passende Leilighed for de europæiske Regjeringer til at minde om den endnu som uopfyldt henstaaende Bestemmelse i et af Grundlagene for den nye internationale Retstilstand, og til at fordre Opfyldelsen af denne Bestemmelse som Betingelse for den forlangte Aerkjendelse. De Skridt, der fra dansk Side maatte være at foretage i den Hensigt, vilde vel ikke kunne udsættes længe; men jeg behøver vistnok ikke at gjøre opmærksom paa, med hvormegen Forsigtighed de maatte foretages, forat den preussiske Regjering Intet erfarede derom, som kunde foranledige den til at troe, at man fra dansk Side enten ikke viiste den den Tillid, som den nu engang har forlangt, eller endog arbeidede paa at fremkalde fremmed Mellemkomst. . . .

Quaade.

Modtaget 25. Februar 1867.

238. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 23 février 1867.

Monsieur le Comte,

Je m'empresse de porter à la connaissance de Votre Excellence que le gouvernement impérial a cru devoir faire une démarche auprès du cabinet de Berlin touchant l'affaire du Slesvig du Nord.

Il me revient en effet de source certaine que M. le Ministre des Affaires étrangères a chargé monsieur Benedetti par dépêche du 19 d. c., d'entretenir M. de Bismark de la

question. — »N'ayant pas signé le traité de Prague, écrit monsieur de Moustier, nous ne nous reconnaissons pas le droit d'exiger l'exécution des engagements qu'il renferme; nous espérons toutefois que monsieur de Bismark voudra bien, en regard des bons rapports existant entre la Prusse et la France, nous faire connaître ce qu'il compte faire dans cette question«.

Cette démarche est, ainsi que Votre Excellence le sait, la première ayant un caractère officiel qui ait été faite par le gouvernement de l'Empereur concernant l'affaire du Slesvig depuis la conclusion de la paix définitive entre la Prusse et l'Autriche; l'opportunité de la démarche même aura sans doute paru justifiée d'une part par les dispositions sympathiques à la Prusse exprimées tout récemment dans le discours de la couronne, de l'autre par le résultat significatif que viennent d'avoir les élections dans le Slesvig.

Je n'ai pas depuis longtemps entretenu monsieur le Ministre des Affaires étrangères de la question qui nous intéresse si vivement; mais j'ai profité d'une occasion récente pour en parler tant à monsieur St. Vallier, chef du cabinet du Ministre, tant à monsieur Desprez, directeur des affaires politiques. Sur ma demande ces messieurs m'ont avoué que depuis fort longtemps la correspondance diplomatique avec Berlin ne renfermait pas un seul mot touchant notre affaire. Dans le courant de la conversation, il a été question de la partie du Slesvig que la Prusse pourrait, le cas échéant, être disposé à nous rétrocéder, et je n'ai pas manqué de mettre en avant comme suggestion toute personnelle l'idée que le Danemark s'engageât à ne pas fortifier Düppel et Als s'ils lui étaient restitués. — »De cette façon — dis-je à ces messieurs, le principal argument que le cabinet de Berlin oppose à la rétrocession de ces deux points se trouverait écarté«.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 26. Februar 1867. — Den omtalte franske Ordre af 19/2 findes i Koncept, Aff. étr. Prusse T. 301 f. 294.

239. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Torsdag. [27. Februar 1867].

Kjære Kammerherre.

1. Jeg troer at jeg aldrig har gjort Dem opmærksom [paa] hvorfor jeg især tillægger Værnepligtssagen saa stor Betydning, men det er fordi vi have Udleveringscartel med Preussen, der ogsaa omfatter Værnepligtige, og kom den Situation at man i Henhold til Cartellet forlangte at Regeringen skulde udlevere en Slesviger der havde villet benytte Fredstractaten, vilde Regeringen nødes til at nægte. Paa den og paa andre Maader vil Cartellet kunne skaffe os meget store Vanskeligheder hvis vi ikke i Tide søge at blive enige med Preussen om Tr.s Bestemmelser. — Heydebr. var iøvrigt meget tilbøielig til at give os Ret i vor Opfatning men endnu have vi Intet hørt fra Berlin derom.
2. Til Depechen om »Heimdal«¹⁾ kan jeg føie at Heydebr. idag har forlangt Sags Anlæg, hvad der nu vil skee. . .
4. Dagen efter at De privat havde meldt Gr. Frijs at Moltzen udspreder Rygtet om en danskfransk Alliance, kom Koskul²⁾ og vilde prøve paa hos mig at erfare om dette var sandt. Er han i Forbindelse med Moltzen? Det var ikke umuligt og vilde vel stemme med andre Antydninger, jeg har i den Retning. . .

P. Vedel.

---

¹⁾ Depeche af 29/2 1867 (Afskrift i Geh. Reg.) om, at den preussiske Regering havde klaget over en formentlig fornærmelig Artikel i det i Ribe udkommende Blad »Heimdal«. Sml. S. 404, Note.

²⁾ Koskull, russisk Legationssekretær.

240. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

28. Februar 1867.

Kjære Quaade! Tak for Deres Brev med sidste engelske Coureer, hvori der dog endnu levnes os noget Haab, vi vare alt ifærd med at forberede Alt forinden vi i Søndags modtog Deres politiske Rapport som opfordrede os hertil, men da jeg slet ikke har nogen Tro til Postens Paalidelighed, (der ere blevne 2 Breve borte for mig) har jeg maattet opsætte Afsendelsen indtil paa Torsdag, da Coureren afgaaer og til hvilken Tid dette Brev ogsaa først vil afgaae, men da jeg nu har en Timestids Ro, vil jeg benytte denne for i al Gemtylighed at samtale med Dem. Saagodt som det har været mig muligt gennem en Ven har jeg varet de 2 vedkommende Herrer¹⁾ imod at lade dem fange af Moltzen, og jeg er temmelig sikker paa, at Ahlmann, som igjennem mange Aar har staaet i Forbindelse med min Familie, har fuld Tillid til mine Ord og vil rette sig samvittighedsfuldt derefter. Efter Sigende ville de nedlægge Protest, men forhaabentlig da blive roligt tilstede i Forsamlingen afholdende sig fra alt Samquem saavel med misfornøiede Annecterede som med Polakker; jeg haaber at de ville holde sig fuldkommen fjernede fra det danske Gesandtskab der ikke kan hjælpe dem og som selv vil kunne bringes i et falsk Forhold der paa Stedet, naar de skulde søge Raad hos dette. Ogsaa her har den elskværdige Hrr. Moltzen villet bilde Folk ind at en fransk-dansk Alliance var sluttet; det er naturligviis ondskabsfuldt Galimathias, kun beregnet paa at skade vor Stilling ligeoverfor Preussen. Jeg gjør et Forsøg i denne Tid med at sende ham en Ven paa Halsen, thi det kan i denne Tid være ret nødvendigt og tidt endog absolut fornødent at kjende Noget til hans underjordiske Bevægelser og vilde det

---

¹⁾ De to nordslesvigske Repræsentanter i den nordtyske konstituerende Rigsdag N. Ahlmann og H. Krüger.

ikke være uden Interesse og Gavn for mig at vide hvilke Forbindelser han har her uden for mit Vidende og vilde jeg have Sikkerhed for om han erholder Penge af Blixen og Zytphen.¹⁾ Under sine forskjellige Ophold her har han søgt de meest forskjelligartede Mennesker p. E. Otto Müller,²⁾ Nyholm,³⁾ Tscherning, Blixen, I. A. Hansen, Gjørup,⁴⁾ men det er ikke saa let at vide hvem der har smidt ham paa Porten af disse Herrer eller ved hvilke han er bleven hængende fast; — den hele Forbindelse har vel i og for sig selv ikke stort Værd, men den er for Øieblikket af Betydning for mig at kjende, da der spilles falsk Spil fra saa mange forskjellige Steder og jeg nægter ikke at det morer mig tidt at kjende de forskjellige Personers skjulte Spil og at kunne bevæge mig med den største Naivitet og Troskyldighed imellem dem; ubegribeligt er det at Blixen atter har begyndt at kunne bedaare paa høiere Steder og finde Tiltrø, man maa troe, at Vedkommende have glemt, at han gjentagende har udbragt Toast, og dette i denne Sommer, for Carl den Femtende som Hersker over de 3 nordiske Riger;⁵⁾ naar Hukommelsen er saa kort er herved Intet at gjøre, men man maa trøste sig med, at ligesom at Menneskets Klogskab ikke er tilstrækkelig til at tilveiebringe Forandring i Vorherres Bestemmelser, saaledes gjør den menneskelige Daarskab heller ikke nær den Fortrød eller fører til de Consequentser som man tidt befrygter. Vi, det vil sige de forskjellige Ministre, have i denne Tid fuldt op at gjøre med Finantsudvalget i Rigsdagen, der som sædvanlig vil stryge over en lav Sko, Cultusministeren og Finantsministeren have været stærkest medtagne, jeg har endnu ikke været for, men ogsaa hos mig vil man vedblivende stryge endskjøndt der ifjor foretoges et Keisersnit efter min Mening,

---

¹⁾ Baron G. Zytphen-Adeler (1810—78), Formand i Oktoberforeningen. — ²⁾ Højesteretsassessor Otto F. Müller (1807—82). — ³⁾ Overretsprokurator S. F. C. Nyholm (1810—69). — ⁴⁾ Redaktør Michael Gjørup (1830—1915). — ⁵⁾ Det er ukendt, hvortil her sigtes.

nu kommer det an paa om jeg kan overbevise Finantsudvalget om Utilraadelighed heraf, Sandsynligheden er kun liden, thi Thinget har i mangfoldige Tilfælde ved sin Votering fulgt Mindretallet der er gaaet alleryderligst i sin Indskrænkning og i enkelte Tilfælde derved endog har handlet stik imod tidligere vedtagne Beslutninger af Thinget selv. Den første Behandling af Krigsministerens Hærorganisation blev sluttet i Lørdags og man kan ikke sige Andet end at den i det Hele taget blev paaskjønnet, nu vil det vise sig hvorledes den vil komme ud af Udvalget der bestaaer af 15 Personer og som udgjør en meget broget Masse, navnlig findes der ikke saa faa Grundtvigianere derimellem, der ville have Folkevæbning til det Yderste, men denne Krig kunne de dog forhaabentlig ikke gennemføre. Raasløff vil faae en slem og alvorlig Kamp og der er ikke saa liden Sandsynlighed for at den ikke vil kunne drives igjennem uden stor Anstrængelse. Desværre maa jeg sige at Forskjellen er liden imellem 1660 og 1867, thi ogsaa nu er det de Rige og Mægtige, som have bedst Raad til at yde, som trykke sig stærkest, hvadenten nu Motivet er Kjærlighed til Penge eller Kjælenskab imod deres Sønner; man angiver naturligviis Frygt for at Landet skal overbebyrdes, men naar de vilde see hen til Forøgelsen af egne Indtægter i Løbet af de sidste 20 Aar, vilde de ikke med Rette kunne ængstes over et Skattepaalæg af 2 Millioner mere om Aaret; Enhver vil indrømme at Sikkerheden i Forsvaret ligeoverfor de store Nabomagter ikke bliver betryggende, men ingen Regjering og efter min Forstand ingen Repræsentation vil kunne forsvare ikke at forsøge det Yderste, dette er ikke alene nødvendigt for Ens egen Skyld, for om dette skulde være Vorherres Villie dog at kunne lægges med Ære i sin Grav, men det er ogsaa min fulde Overbeviisning at den Aerkjendelse og Agtelse man vil kunne vente af Andre ene og alene betinges af at man har Agtelse for sig selv og vil man efter Blixens Ideer trygle sig til Hjælp og Under-

støttelse da kan man ikke vente Andet end Spark og Skub til Svar. Til Latterlighed har man efter hans Recept villet docere at 5 Millioners Udgift til Hær og Flaade betegnede en Angrebsarmee og man skulde dog synes at Tallene saavel paa Mandskab som paa de udgivne Penge ere relativt saa smaae at al Tanke og Tale om Angreb eller som det kaldes i hans jargon: 3die slesvigske Krig, maatte forsvinde. — Selv om det ikke skulde lykkes det nuværende Ministerium at sætte denne Plan igjennem haaber jeg dog at dets Efterfølger maa kunne seire med Indførelsen af faa og ubetydelige Modificationer. Det vil blive en ret interessant Tid, thi det er dog store Spørgsmaal om de end ikke behandles paa nogen overordentlig storslaet Maade her i Landet; og en stor Trøst er det dog at Folket har reist sig saa meget efter Slaget i 1864 at Fortvivlelsen ikke længere er Raadgiver og at Ingen tør for Alvor vedkende sig at ville krybe til Korset, men [at enhver] dog vil kjæmpe endnu engang inden han opgiver Haabet. — Efter at have nedskrevet dette modtager jeg Deres Brev af 25de dennes¹⁾ hvilket naturligviis har sat mig i en stærk Bevægelse og fremkaldt enkelte glade Tanker; Als og Sundeved maa vi have thi uden dette er Tilbagegivelsen saavel i national Henseende som med Hensyn til Sikkerhed imod dagligt Overfald af aldeles ingen Nytte, thi Agitation, Misstemning og Utilfredshed vil ikke være standset, hvorimod med en Linie Syd for Flensborg vilde et godt fredeligt Naboforhold med den største Lethed straks kunne indtræde; selv om man skulde som yderste Nødsfald forpligte sig til ikke at befæste Als og Dübbel maatte man gaae ind herpaa. Afstemningen har saa tydelig som muligt viist dette og naar nu Preussen vil have en ny Afstemning, da er det kun den sædvanlige Uredelighed, fordi det haaber ved at gjøre den afstemmende Deel saa liden skal Medfølelsen for de tilbageblivende og lidende Brødre vækkes, ligesom det er naturligt at jo større og tyk-

¹⁾ Formentlig Privatbrev; ikke bevaret.

kere den Klump, som man beholder, desto større dens Tiltrækningskraft. I Virkeligheden kan Preussen selv Intet vinde ved at forøge sine utilfredse Undersaatters Antal og der vil gaae, hengaae Menneskealdere inden de danske Slesvigere villigt bøie Nakken under preussisk Aag. Lad mig høre saa tidt som muligt fra Dem og skal jeg svare saa ofte det er mig muligt. Jeg underrettede Moltke strax om Deres Brev af idag.

C. E. Frijs.

Det fra Frankrigs Side foretagne Skridt i Berlin er aldeles spontané uden nogen Opfordring fra vor Side, hverken gennem Dotézac eller gennem Moltke i Paris.

---

241. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 1. Marts 1867.

Kjære Quaade! Overbringeren af dette Brev,¹⁾ som De muligviis allerede kjender, og som jeg i al Fald paa det Varmeste kan anbefale Dem, er en overordentlig paalidelig Mand og som for den Tid, hvori det er ham muligt at opholde sig i Berlin, vil kunne bruges som et ypperligt Mellemed, saa at De og Gesandtskabet kan blive saa meget som muligt udenfor Alting. Det kunde være ogsaa, naar han skulde reise bort, at jeg kunde skaffe en Anden eller erstatte ham; ialfald ønsker jeg mig underrettet en 8 Dage iforveien om, naar hans Tilbagereise bliver fornøden. De veed, at jeg lægger en ganske overordentlig Vægt paa, at der ikke kan gives os Skin af nogensomhelst Paavirkning; dette er vigtigt saavel ligeoverfor Preussen som ogsaa for enkelte af de neutrale Magter. Den hele national-danske Bevægelse i Slesvig er saa fuldkommen frivillig og selvstændig, at vi paa det

---

¹⁾ Professor P. L. Panum.

Omhyggeligste maa vare om at den beholder denne Carakteer. — Med stor Glæde har jeg til min store Forundring i le Nord af 25de læst en Artikel, som ikke var hadefuld imod os; det kan være, at jeg tillægger denne Fremtoning altfor megen Vægt, men jeg nægter ikke, at dette Omslag fra denne Kant for mig [er] noget Bedre end jeg i lang Tid har erfaret. Manden, som De modtager, er Professor Panum og han vil efter min Formening kunne bruges udmærket ligeoverfor vore Venner af forskjellig Beskaffenhed, og jeg antager næsten at han medbringer særdeles tjenlige anbefalinger til begge Steder, saa at vi kunne være heelt udenfor. Saasart jeg kan, skal jeg lade høre fra mig, men nu maa jeg skynde mig med at slutte, da jeg skal til Taffels.

C. E. Frijs.

---

242. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjøbenhavn, 1. Marts 1867.

Kjære Ven! Tak for Din Meddelelse men fremfor Alt for Brevets Indhold som i fuldeste Maal tilfredsstillede mig; jeg medgiver et Brev til Quaade som Anbefaling og Forklaring, da det naturligviis ligger i Sagens Natur, at Vedkommende i hvert Fald vilde have besøgt Quaade. Du veed hvor overordentlig stor Indflydelse jeg tillægger Slesvigernes Forhold under Opholdet i Berlin og jeg skal derfor være villig til af yderste Evne ogsaa at bidrage pecuniairt hertil naar dette gjøres fornødent, at de kunne paa bedste Maade sikkres imod Overraskelse og Overrumpling, thi jeg er overbeviist om at der ad mange forskjellige Veie vil gjøres Forsøg paa at besnære dem og hvormeget jeg end stoler paa DHerrers Personlighed saa er det ingen let Sag at stilles saa alene i en stor By omgivet af lutter Fjender; ret af Hjertet vilde jeg derfor ønske, at det maatte kunne lykkes at indføre dem i en huuslig Kreds. — Jeg skal paa bedste Maade anbefale

Panum til Quaade og igjennem denne til Benedetti hvis dette gjøres fornødent, thi behøves det ikke, naar han faaer en varm Anbefaling af Valois, saa er dette saa meget bedre, thi om Noget opdages eller Mistanke fattes herom fra Preussernes Side, da er det bedst, om vi kunne være aldeles udenfor. —

Hvis Du vil give Vedkommende den yderligere Forsigtighedsregel med paa Veien, at skrive saa lidt som muligt og kun naar det er høist fornødent for bestemte Forholdsreglers Skyld herfra, da er dette ikke afveien, thi Brevhemmeligheden respecteres ikke. Søndag og Mandag skulde jeg med mine Børn paa Landet, men jeg haaber at træffe Dig hjemme næstkommende Onsdag. —

C. E. Frijs.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

243. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, Ier mars 1867.

Monsieur le Comte,

A la suite de la demande faite par le cabinet des Tuileries auprès de celui de Berlin touchant l'affaire du Slesvig du Nord et dont j'ai eu l'honneur d'entretenir Votre Excellence dans mon très humble rapport du 23 février dernier, M. de Bismark a déclaré à M. Benedetti: »qu'il était assurément dans ses intentions de remplir les obligations contractées par la Prusse en vertu de l'article V du traité de Prague; qu'il avait même laissé le Slesvig du Nord participer aux élections pour le parlement afin que leur résultat pût servir de moyen d'influence sur celui-ci qui aurait à décider du mode et de l'époque à laquelle les populations des districts du nord du Slesvig pourraient être appelées à se prononcer sur leur sort futur«.

Telle est à ce que m'a dit hier M. le Ministre des Affaires étrangères, la réponse du cabinet de Berlin. De l'avis de M. de Moustier la question ne serait ainsi pas entrée dans une phase nouvelle — elle n'aurait fait un pas ni en avant ni en arrière et l'impression du Ministre est que M. de Bismark tient toujours à remplir les obligations contractées vis-à-vis de la France mais dans les limites les plus restreintes possibles. J'ai profité de cet entretien avec M. de Moustier pour lui soumettre, comme une idée toute personnelle, celle dont j'avais déjà fait part, il y a quelque temps à MM. de Saint Vallier et Desprez et d'après laquelle le Danemark pourrait afin de faciliter une solution loyale et équitable de la question, s'engager vis-à-vis de la Prusse à ne pas fortifier les points de Düppel et d'Als si ceux-ci lui étaient restitués. — »Il est probable, dis-je au Ministre, qu'un tel engagement, n'aurait pas grande prise sur M. de Bismark, mais il serait au moins de nature à combattre l'argument, mis en avant à Berlin contre la rétrocession de ces parties exclusivement danoises du Slesvig«. — Vous avez bien raison de douter, me répondit-il, qu'une promesse de cette nature pût avoir quelque prise sur M. de Bismark, et d'ailleurs qu'est ce qui en aurait sur lui? Sans que Düppel & Als aient été nommés M. de Bismark a fait encore dans la circonstance présente des restrictions et réserves qui ne peuvent se rapporter qu'à ces deux points, que la Prusse est fermement résolue, vous ne l'ignorez pas, à ne point vous rétrocéder.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 4. Marts 1867.

244. Professor P. L. Panum til Etatsraad Regenburg.

Kiel, Bahnhofshotel, 2. Marts 1867.

Jeg har truffet V. og faaet Brev med til B.¹⁾ Desuden er min

¹⁾ I dette og de flg. Breve fra Panum betyder V.: Valois, fransk Vicekonsul i Kiel; B.: Benedetti, fransk Ambassadør i Berlin; A.: Ahlmann; K.: Krüger; Q.: Quaade.

Ankomst af ham meldt i en Depeche til B. V. mener, at K. og A. ikke have andet at gjøre end snarest at forlange Ordet for at erklære 1) at de kun have modtaget Valget for at aflægge Ydnesbyrd om den danske Nationalitets Liv i Nord-slesvig 2) at de *ikke* betragte sig som Delegerede af den Landsdeels Befolkning for det nordt. Parlament, og at de ikke have noget andet Hverv end at forlange den nøiagtige og loyale Udførelse af Pragerfredens Art. V og slutteligent at erklære at deres Mandat er tilendebragt efter at have afgivet denne Erklæring, idet de paakalde Respect for Tractaten.

Han vilde at jeg skulde reise strax iaften directe, da allerede Mandagen kunde byde Vedkommende at handle. Jeg afgaar nu Kl. 6.55 med Coureertoget og er imorgen Kl. 5 i Berlin. Der opsøger jeg først Q. dernæst A. og K. og sidst B. Specielle Bekjendtskaber i Legationen har V. forresten ikke. Attacheen M. Henri de Tonnere er preussisk sindet. Paa Mandag mener han vil Oppositionen i det franske Deputeretkammer komme med en Interpellation angaaende Art. V. Til Kammeret kommer en Adresse og en til Keiseren.

Mere fra Berlin!

P.

I stor Hast skrevet i Tusmørke.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

245. Professor P. L. Panum til Etatsraad Regenburg.

Stadt Magdeburg, Mohrenstrasse 11 [Berlin].

Mandag, 4. Marts 1867.

Jeg ankom her igaar Morges Kl. 5. Efter at have opspurgt A.s og K.s Addresser (de vare flyttede fra det oprindelig opgivne Sted) gik jeg til dem. De vare i stor Quide hvad de skulde gjøre. De havde meest Lyst til og fandt det correctest at udtale en Protest hvorved deres Mandat vilde være endt

med det Samme, men de havde hjemmefra faaet et Vink om at være forsigtige; de havde derfor bestemt at forandre Udtrykket protestere til reservere. Men de vidste ikke hvorledes de skulde faae Ordet og frygtede de mange Vanskeligheder og Farer som kunde opstaae naar de bleve, paa Grund af alle de Snarer og Hindringer man vilde lægge dem iveien. De havde ved Præsidentvalget erklæret at de ikke vilde afgive deres Stemme for nogen af Candidaterne og havde ikke givet Møde ved Dineren paa Slottet. Nu havde de isinde at gaae op til Præsidenten for at bede ham om at give dem Leilighed til at faae Ordet for at de kunde komme til at afgive deres Erklæring. Dette fik jeg forhindret og bad dem vente mig iaftes Kl. 7, da jeg skulde have talt med Q. og B.

Dernæst gik jeg til Q. og afleverede Brevet. Da han havde læst det og syntes at tænke paa hvad han skulde sige til mig, gav jeg ham min officielle Permissionstilladelse fra Cultusministeriet hvori mit officielle Hverv, Instrumenters Indkjøb, var nævnt. Jeg sagde da at han saa hvorfor jeg var her; at jeg var en skikkelig Physiolog som han godt kunde komme sammen med naar han vilde og som han hvis han vilde kunde præsentere for B. Med Hensyn til det andet Brev fra Dem vilde han see at jeg ganske stod til hans Tjeneste som Talerør hvis han havde Brug for et saadant. Jeg havde iøvrigt ladet V. give mig en Introductionsskrivelse til B. og bad ham bestemme hvorledes jeg bedst skulde sætte mig i Forbindelse med denne. — Han sagde da at min Ankomst og Nærværelse var ham særdeles velkommen og at Grev F. havde skrevet ham til at han kunde bruge mig. Han kunde ikke træde i nogen directe Forbindelse med A. og K. saa gjerne han vilde, og havde hidtil ganske manglet og meget savnet en Mellemand. Han havde hørt at A. og K. havde tænkt paa at nedlægge en Protest og derved deres Mandat. Dette ansaa han som høist urigtigt. Thi B.....i havde nylig ifølge sin Regjerings Befaling forespurgt sig hos Grev B.....k om de havde eller ikke havde isinde at op-

fylde Art. V? Hertil havde Bk svaret, jo vist havde man det isinde og man vilde gjøre det ved Hjelp af Parlamentet. B. . . . . i havde da spurgt hvorledes man vilde bære sig ad hermed? Hertil svarede B. . . . . k, at det kunde han ikke sige iforveien, da det maatte afhænge af Forhandlingernes Gang, men at han dertil havde tænkt at benytte de Deputerede fra Nordslesvig og at det vist vilde skee snart. — Dette Svar kunde have et rimeligt Udseende da der ved Forhandlingerne om det nordtydske Forbundt jo ogsaa maatte blive Tale om dets Grændser og det nordslesvigske Spørgsmaal kunde jo da godt bringes frem. Ifølge disse Meddelelser som han havde faaet fra B. . . . . i syntes han burde A. og K. fremfor Alt søge at bevare deres Plads, at holde Stolene varme, for at ikke B. . . . . k af deres Adfærd skulde kunne tage Anledning til at sige, at hans Hensigt at benytte dem til Spørgsmaalets Løsning og til at bringe Sagen frem var tilintetgjort ved deres urigtige Fremgangsmaade som gjorde denne umulig. Han vilde hertil maaskee tillige kunne benytte det Paaskud, at han jo ikke raadede allene, men ogsaa Kongen og Andre gjorde en Villie gjeldende; v. Q. meente altsaa at de Herrer skulde see at snoe sig igjennem saa godt de kunde, gjøre alting med og fremfor Alt undgaa ethvert Skridt, som kunde give Anledning til deres Udstødelse, saa meget mere som A.s Gjenvælg jo maaskee kunde være tvivlsomt (hvilket A. og K. ogsaa havde udtalt for mig). med Hensyn til B. . . . . i meente han at jeg ikke turde rykke ham for ligefrem paa Livet. B. . . . . i vilde nok udtale sig for ham og B. . . . . i havde gjentagne Gange opfordret ham til, at han (Q.) ved en Mellemand skulde sætte sig i Forbindelse med A. og K., men en directe Communication med disse Herrer mente han vilde B. . . . . i ikke indlade sig paa. Jeg skulde altsaa gaae op til B. . . . . i strax og gjøre en formel Visit i Anledning af V.s Brev. Derefter vilde Herr Q. gaae op til ham, for at sige ham at han nu ved min Ankomst havde fundet en paalidelig Mellemand, saaledes som

B. . . . . i havde raadet ham og han skulde da søge at faae B. . . . . i til at give sig (Q.) et Raad til A. og K. Q. skulde ud til Middag og sat[te] mig da Stævne Kl. 4.

Jeg gik nu til B. . . . . i og var saa heldig at faa ham i Tale omendskjønd Tjeneren gjorde en Deel Vrøvl. Da jeg kom ind havde han allerede læst V.s Brev. Jeg sagde da til ham at V. havde sagt mig at han troede at Exc. ikke vilde tage det ilde op eller synes at det var underligt at jeg tiltrods for min ikke politiske Karakter tillod mig at gjøre ham min Opvartning. Jeg var Videnskabsmand, Physiolog, og mit Ærinde her i Staden var at anskaffe Instrumenter og Apparater til mit Laboratorium. Jeg fortalte ham dernæst en Deel af mit Levnetsløb for at vise at jeg havde tilbragt Halvdelen af mit Liv blandt Tydske, Halvdelen blandt Danske, nøie kjendte Forholdene, at min Partistilling var bestemt ved Retfærdighedsfølelsen og at min patriotiske Iver var ægget ved den stadige Kamp hvori jeg havde levet. Han spurgte mig da hvorledes det da nu gik i Slesvig. Jeg svarede at det gik saare ilde; Alle vare utilfredse med det preussiske Supremati og i Særdeleshed i Nordslesvig havde Prager Tractatens Art. V vakt store Forhaabninger blandt den danske Befolkning som jo nylig havde faaet et stærkt Udtryk ved Valget af de to Deputerede. Han spurgte mig da om jeg kjendte disse to Herrer. Jeg svarede, ja, jeg kjendte dem. Disse stakkels Mænd befandt sig i en vanskelig Stilling og de vidste ikke ret hvad de skulde gjøre. — Hvorledes? spurgte han, deres Stilling er jo meget klar og den Fremgangsmaade de skulle følge meget simpel. Mangle de Karakter? — Nei, svarede jeg, Karakter mangle de ikke, men vel finere Dannelsen og den Snuhed og Behændighed som kan være nødvendig for dem i mange Tilfælde, ligeoverfor de Rænker, som man vil lægge dem iveien. De have ingen som de kunne henvende sig til for i tvivlsomme Tilfælde at faae et Raad, eftersom de jo ikke kunne see v. Q. og v. Q. ikke dem. Tillige lod jeg ham vide at de ikke forstaae Fransk (B. . . . . i forstaaer

ikke et Ord Tydsk). Jeg fortalte ham da at de vare i Tvivl om de skulde protestere og derved give Anledning til man fratog dem deres Mandat, eller om de skulde søge at holde sig. Den førstnævnte Fremgangsmaade vilde medføre den Fare at et Omvalg kunde finde Sted som maaskee i A.s Kreds kunde faae et andet Udfald, og den sidstnævnte havde den Fare at det vilde være saare vanskeligt for dem at snoe sig igjennem uden Anstød og uden at præjudicere Noget. Hertil svarede han: De Herrers Stilling er ganske simpel og klar. Han havde hørt at de havde isinde at protestere og med det Samme at nedlægge deres Mandat. Det vilde være en stor Feil. De skulde beholde deres Plads, men gribe første Leilighed f. E. ved Prøvelsen af deres Valg, til at erklære, at de ligeoverfor den Uvished der svævede over den af dem repræsenterede Landsdeels Fremtid paa Grund af Pragertractatens Art. V maatte afholde sig fra at votere i alle Spørgsmaal som angik Constitueringen af et nordtydsk Forbundt. At de ønskede at denne Uklarhed snarest muligt maatte blive fjernet og at de ved at indtage deres Plads i den høie Forsamling vilde være une protestation vivante imod Ikke-Opfyldelsen af Prager Tractatens Art. V. Dette kunde de nedskrive og oplæse og dernæst blive siddende og ved alle Spørgsmaal afholde sig fra at stemme. — Jeg takkede ham for denne Udtalelse og spurgte ham om han tillod at jeg meddelte de Herrer A. og K. den. Hertil svarede han, at det han havde sagt var det Eneste de kunde og burde gjøre, men at han ikke ønskede sit Navn nævnt. Dette, sagde jeg, forstaaer sig af sig selv, han kunde ubetinget stole paa min Discretion. Dermed var den Audience tilende. Det var da en klar og bestemt, slet ikke reserveret Udtalelse.

Jeg opsøgte nu Herr Cand. Schleisner, en ung dygtig Chemiker, til hvem jeg havde faaet Brev med fra hans Moder igjennem Fru Storch.¹⁾ Han gjorde et særdeles godt Indtryk

¹⁾ Cand. pharm., senere Apotheker Axel E. Schleisner (f. 1844), Søn af Kunstmaler C. A. Schleisner, Brodersøn af Medicinalinspektør i Slesvig, senere Stadslæge i København P. A. Schleisner.

paa mig og jeg troer at han meget godt kan bruges. Han er en Søn af Maleren, Professor Schleisner (Broder til Justitsraaden og den forrige Medicinalinspecteur). Han har været 1 Aar her i Byen og er godt orienteret. Han bliver til Juni. Han har aldrig befattet sig med Politik, men er en god dansk Patriot, som med Glæde vil gjøre alt hvad han kan for at tjene den danske Sag. Iaften Kl. 8 har jeg sat ham Stævne hos mig for at gjøre ham bekendt med K. og A. og en af de første Dage skal han gjøre Q. sin Opvartning.

Kl. 4 var jeg igjen hos Q. B. . . . . i havde sagt det Samme til ham som til mig. Han havde gjort sine Indvendinger (fra hvilke jeg som ikke politisk Menneske havde afholdt mig) men han tilstod at han aldeles var bleven overbeviist af B. . . . . i og ganske tiltraadte hans Raad. Jeg foreslog da at han (Q.) skulde dictere mig hvad A. og K. skulde oplæse. Hertil var han villig. Jeg maatte først nedskrive hvad B. havde sagt til mig, han vilde da udarbejde det men ønskede at conferere med mig derom. Da han nu skulde afsted til sit Middagsselskab bad han mig komme igjen Kl. 8.

Jeg gik da til K. og A. og bad dem vente mig seent paa Aftenen efter at jeg igjen havde været hos Q. Den Erklæring de selv havde tænkt at afgive fik jeg med. Kl. 8 var jeg igjen hos Q. og der blev da vedtaget at de naar deres Valgprøvelse havde fundet Sted skulde forlange Ordet, og i Henhold til Forretningsordenens § 41, da de ikke vare det tydske Sprog saa mægtige at de i fri Tale kunde udtale sig i den høie Forsamling, oplæse følgende:

Die Nordschleswiger, deren Sprache und Nationalitet nicht die deutsche ist, können so viel minder sich als dem deutschen Bunde angehörend betrachten, als es im Art. 5 des Pragerfriedstractats festgestellt worden, dass es auf einer freien Abstimmung ihrerseits beruhen soll, ob sie zu ihrem alten Vaterlande, Dänemark, von welchem sie durch traurige Begebenheiten getrennt worden sind, wieder zurückkehren wollen. Da indessen wider ihre Vermuthung,

dennoch auch für Nordschleswig Wahlen zum Norddeutschen Reichstage ausgeschrieben worden, würden unsere Wähler sich von der Theilnahme in diesen Wahlen abgehalten haben, wenn sie nicht hätten befürchten müssen, dass in solchem Falle es den Anschein bekommen könnte, dass die von einer kleinen Minoritet gewählten Deputirten die Repräsentanten Nordschleswigs wären. Nur um diesem vorzubeugen beschlossen die Wähler Abgeordnete zu wählen, welche ihre Ansichten theilten, und zwar solche, die ein unverkennbarer Ausdruck dieser Ansichten wären.

Hiernach erklären wir, dass wir, in Betracht der ungewissen Zukunft des von uns vertretenen Landestheils uns jeglichen Abstimmung enthalten müssen, die für die Bildung eines norddeutschen Bundes bestimmend sein könnte. Wir können nur wünschen, dass unsere Stellung baldigst klar gemacht werde, und indem wir diesen Wunsch aussprechen, nehmen wir unseren Platz in dieser Versammlung mit der Hoffnung ein, dass unsere Gegenwart eine lebendige Mahnung an die Erfüllung der in Frage stehenden Vertragsbestimmung sein möge.

Dette bragte jeg A. og K. Kl. 10^{1/2}, og de vare meget glade saaledes at have faaet Klarhed med Hensyn til hvad de skulle gjøre.

Jeg gik nu hjem og sov godt, thi Dagen havde været anstrængende lige oven paa den forcerede Reise. Der er idag Møde fra 11—2. Jeg gaaer naturligviis ikke derhen, men gaaer ud og kjøber Instrumenter, besøger Virchow og andre Bekjendte for hvilke jeg viser den største Indifferent med Hensyn til det nærværende politiske Liv i Berlin. Efter Mødet seer jeg maaskee A. eller K. og Kl. 5 spiser jeg hos Q.

P.

Regenburgs Privatarkiv. R. A. — Udeladelsesprikkerne findes i Originalen.

246. Professor P. L. Panum til Etatsraad Regenburg.

Stadt Magdeburg, Mohrenstrasse 11 [Berlin].

5. Marts 1867.

Igaar er Intet forefaldet og idag er intet Møde. Jeg var til Middag hos Q. Han havde fileet noget paa Slutningspassus uden i nogen væsentlig Henseende at forandre den. Den nye Redaction har jeg meddelt til A. og K. til Overveielse. I Aften skal jeg conferere med dem derom. De ere advarede imod Moltzen som rigtig har været hos dem men uden at finde dem tilgjængelige. Hans Rolle synes forresten, efter Q., snart at være tilende her. Ogsaa Franke¹⁾ har paa alle Maa-der søgt at nærme sig til dem, men mod ham ere de paa deres Post, naturligviis. Dr. Bauer til hvem Q. har stor Tillid og som Bræstrup har taget sig meget af har ogsaa været hos dem. Jeg har ikke seet ham eller talt med ham, men hans Antecedentia som Q. anførte for ham og paa Grund af hvilke Q. har Tillid til ham, have *slet ikke* vakt Tillid hos mig og jeg vilde ligeover for ham være meget paa min Post, og det ville K. og A. ogsaa. Den unge Chemiker Schleisner har derimod ganske indtaget mig for sig. Han er efter min fulde Overbeviisning netop den rette Mand, med en stærk og dyb dansk Følelse, utvivlsom Discretion og klar Forstand. Jeg tilbragte Aftenen sammen med ham og A. K. hos hvem jeg introducerede ham og hos hvem jeg installerede ham som Cicerone og Maitre de Plaisir. Derefter tilbragte jeg endnu et Par Timer alene sammen med Sch. Imorgen (Onsdag) er det aftalt at han gjør Visit hos Q., som jeg har omtalt ham for og som efter Aftale venter ham.

Et Ønske maa jeg endnu udtale. A. og K. ere langtfra i den Grad som jeg havde troet og ventet instruerede om alle de Gavtyvestreger der ere begaaet med Hensyn til Valgene. De ønske meget og det vilde være meget tjenligt at lade dem

¹⁾ Formentlig Carl Ph. Francke (1805—70), den tidligere Departementschef i det slesvig-holsten-lauenb. Kancelli.

faae 1) de Numre af Dagbladet hvori Beretningen derom staaer og 2) saavidt som muligt regelmæssigt hver Dag, saa længe de ere her. Jeg har endnu ikke havt Leilighed til at tale med Q. derom, maaskee han kan hjælpe dermed. Imidlertid har jeg aftalt med Schleisner at han vil modtage dem, og altid strax levere dem til A. K. Hans Vei fører ham hver Dag alligevel der forbi. Hans Adresse er: *Linienstrasse Nr. 110, zwei Treppen*. Bille vil vist gjerne besørge det. — Ved samme Leilighed vilde De maaskee bede ham om han kunde sende Valois *nogle* Excemplarer istedenfor det ene han hidtil regelmæssig faaer. Han er overmaade glad over Revuen¹⁾ og kan ikke noksom rose den Nytte den gjør. Jeg har da ogsaa altid udklippet Revuen af mit Excemplar og tilsendt ham den. Han sender dem nemlig videre til de virksomste Punkter. Mit Exc. faaer saaledes Thiers. Ogsaa raadede han til at sende et Exc. til Benedetti og et til Udenrigsministeriet i Paris, hvis det ikke allerede skeer. Nu lev vel for idag. Min Correspondance maa jeg besørge i Morgentimerne og jeg maa staae tidlig op og tør kun sove lidt for at blive færdig med Alt det jeg har at tage vare paa. Det er et fuldkommen dobbelt Liv jeg fører og hver Side af samme optager mig i den Grad at jeg vilde kunne bevise mit Alibi i den anden. Jeg har gjort Visit hos alle mine Fagcolleger og gjort gode Forbindelser for mine Anskaffelser og Indkjøb. Idag har jeg det ene Møde efter det andet fra Kl. 10—4 og derefter skal jeg møde i en Klub af yngre Docenter i mit Fag »im Raisonneur«, i Aften Kl. 10. Imellem 6¹/₂—7¹/₂ møder jeg som sagt hos A. K.

P.

P. S. »Spidsmusen«²⁾ mener Sch. er i vente her. Han kjen-der ham imidlertid og A. K. kjende ham ogsaa.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

¹⁾ »Dagbladet«s franske Revue.

²⁾ J. J. Hansen.

247. Grev Scheel-Plessen, Gesandt i Stockholm, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Stockholm, 5 mars 1867.

Monsieur le Comte,

... J'ai eu l'occasion de voir une lettre particulière de Berlin, adressée au comte de Manderström par une personne évidemment fort au courant des affaires, qui lui rend compte des démarches faites le 23 du mois passé auprès du comte de Bismarck par l'Ambassadeur de France relativement à l'accomplissement de l'Art. V du traité de Prague. D'après cette source le comte Bismarck ne s'est pas refusé à faire droit aux instances de la France, mais il a fait observer les difficultés, dont la rétrocession du nord de Slesvig était hérissée. D'abord il a fait valoir les raisons militaires que la Prusse ne pouvait pas perdre de vue et puis il a fait observer que, la Diète de Prusse ayant approuvé l'annexion de tout le duché de Slesvig, le gouvernement prussien était lié par ce vote, que, par conséquent, le dernier devait en référer au parlement avant de prendre une décision définitive. J'avoue qu'il m'a échappé, si M. de Bismarck a dit qu'il voulait en référer au parlement, maintenant réuni, ce que je crois du reste, ou à la Diète de Prusse. Par rapport à cette question l'auteur de la lettre dit encore que M. Forckenbeck s'était prononcé vis-à-vis de lui dans le même sens. Avant d'envoyer à Paris son rapport sur la conversation qu'il a eue avec M. de Bismarck, M. Benedetti a été mis en possession, lundi le 25, d'un papier, signé par M. de Thiele et contenant les observations prussiennes, auxquelles avait donné lieu l'interpellation de l'Ambassadeur. Dans la même lettre de [Berlin] il est mandé que les deux députés danois du nord de Slesvig resteront à leur place; il est ajouté l'espoir que ces messieurs ne tomberaient pas entre les mains de M. Moltzen qui doit être à Berlin, et qu'ils seront par des avis de Copenhague mis en garde contre ce personnage. Au départ de

la lettre susmentionnée MM. Krüger et Ahlmann ne s'étaient pas encore présentés chez M. Quaade. . . .

W. Scheel-Plessen.

Modtaget 11. Marts 1867.

---

248. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjøbenhavn, 7. Marts 1867.

Kjære Ven! Indesluttet sender jeg Dig Panums Brev tilbage; jeg haaber snart igjen at høre Noget fra den Kilde og vil først være ret beroliget, naar jeg erfarer at Hovedpræstationen nemlig Forbeholdet er taget og udført paa en tilfredsstillende Maade.

C. E. Frijs.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

249. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjøbenhavn, 8. Marts 1867.

Kjære Ven! Det glædede mig at modtage den lille Meddelelse i dette Øieblik og endnu mere fordi den stadfæstede Vedkommendes Opfattelse fuldkommen i Lighed med hvad jeg tidligere har yttret for Dig vedrørende Bauer og jeg troer kan man i dette Spørgsmaal unklade at benytte ham er det bedst; jeg kan naturligviis ikke dele Panums Enthousiasme for Herr Schleisner, da jeg ikke kjender ham; jeg lægger stor Vægt paa ungdommelig sund Friskhed i Følelsen og kan vurdere dettes Betydning især ligeoverfor DHerrer Krüger og Ahlmann, for at styrke deres Moral og Tillidsfuldhed, men jeg vilde ønske at jeg var ligesaa sikker paa at han kunde holde sin Mund og navnlig unklade at udtale sig ligeoverfor Hansen; thi vel sætter jeg denne i en ganske anden Cathgori end Moltzen, men der er aldeles ingen Opfor-

dring til at gjøre Meddelelser til Flere end til hvem det er absolut fornødent. Hvad man ikke veed og ikke har hørt kan man ikke fortælle til Andre; og jeg beder Dig derfor lade Vedkommende vide dette — ligesom jeg ogsaa vilde tilraade A. og K. ikke at see Spidsmusen for tidt; thi man vilde fra preussisk Side udbytte dette som en Indvirkning fra fransk Side.

C. E. Frijs.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

250. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 8. Marts 1867.

Kjære Quaade! Skjøndt det ikke er længe siden, at De har hørt fra mig, maa jeg dog benytte et Øiebliks Frihed for at samtale lidt med Dem; af Aviserne vil De have seet, at man beskjæftiger sig meget med vort Livsspørgsmaal og gid dette maatte blive til Gavn for dette, thi hidindtil har Alt, hvad der er skeet, kun viist den mindre gode Villie og det er naturligviis denne, som det kommer an paa, da vi ikke see os istand til at fremtvinge Noget; men paa den anden Side er det ogsaa klart, at det nye Tydskland just i dets imposante Form og Omdannelse langt mere trænger til at opgive Smaastatspolitik og ei at chicanere de Smaae, thi kan det aandelige Sving ikke følge med den physiske Kraft, vil Levetiden ikke blive lang, og man kan derfor med ikke saa liden Ret og Sandhed paastaae, at Tydskland er omtrent ligesaa meget som Danmark interesseret i, at dette sidste Land faaer en naturlig Grændse, — en Grændse hvorved dets nationale Fordringer og Trang kunne tilfredsstilles, o: at det under sit Herredømme kan gjenoptage, hvad der kun ønsker at tilhøre dette; en militair Grændse fra Tydsklands Side imod

Danmark er naturligviis ikke alene for hver tænkende Mand men ogsaa for Hver den, der er forsynet med alm. bon sens, en fuldkommen ridicul Paastand, thi paa Grund af Misforholdet i Kræfterne kan der aldrig være Tale om Sligt, hvorimod en fremskudt Position fra Tydscklands Side ind i Danmarks Archipæl aldrig kan opfattes anderledes end som en stadig Trudsel om at fuldføre Erobringen og Undertvingelsen af et lille Folkeslag, der ønsker at bevare sin Selvstændighed og ønsker Intet mindre end at leve i Kjævleri stadigt med sin mægtige Nabo. Hidindtil har Alt, hvad der er foretaget fra den Side, ikke været Beviis paa en saadan høimodig og ridderlig Tænkemaade; denne er kanskee selv sjælden i vor Tidsalder; men derfor kan man dog ikke opgive Haabet om[!], at Plyndring og Bedrageri kun skulle sidde til Høibords. — Det følger af sig selv, at De ikke vil kunne conferere med de dansk-slesvigske Deputerede uden at skade deres Stilling i Berlin, men jeg vil haabe, at bemeldte 2 Herrer ikke ville finde sig altfor alene; saavidt jeg har kunnet erfare, er deres Valgbreve ikke prøvede endnu. Saasnart i næste Uge den engelske Coureer eller saasnart en paalidelig Privatmand afreiser til Berlin, skal De høre fra mig, thi der er Meget vedrørende vore indre Historier, som jeg kunde ønske at meddele Dem, men som jeg ikke vil betro til et Brev, da jeg baade af egen Erfaring og af min Slægts Erfaring veed, at Brevhemmeligheden ingenlunde bliver respec- teret.

C. E. Frijs.

---

251. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigs- minister Grev Frijs.

Kjære Greve,

Berlin, 13. Marts 1867.

. . . Den herværende franske Ambassade har for nogle Dage siden faaet Afskrift af Grev Bismarcks Depesche til Grev Golz i det slesvigske Spørgsmaal.

Den begynder med at sige, at, skjøndt man ikke kan anerkjende nogen formel Ret for Frankrig til at interpellere i denne Sag, vil man dog besvare det af Hr. Benedetti fremsatte Spørgsmaal med den Ligeftremhed, der svarer til de gjensidig bestaaende cordiale Forhold. Den preussiske Regjering vil opfylde den paatagne Forpligtelse; men man har først villet oppebie Valgene til det nordtyske Parlament og dettes Forhandlinger. Herved har man havt et dobbelt Øie-med. For det Første vilde Valgene i Nordslesvig kunne klare og berigtige de Forestillinger om de virkelige Nationalitetsforhold, som hidtil have dannet sig under Paavirkningen af meer eller mindre eensidige og overdrevne Fremstillinger »de part et d'autre«, og dernæst vilde Regjeringen, ved at Sagen kom frem for Parlamentet, kunne opnaae, at dette deelte Ansvarligheden for Afgjørelsen. At Parlamentet vilde gjøre sig deelagtig i Ansaret, var der al Anledning til at vente, naar det først var blevet bekjendt med de Grunde, der ifølge ydre Hensyn havde været bestemmende for den preussiske Regjering ved Antagelsen af den omhandlede Artikel, saavel som med de sande Nationalitetsforhold.

Depeschen udtaler derefter atter, at den preussiske Regjering vil opfylde Forpligtelsen, og tilføier ved denne Leilighed Udtrykkene »indépendamment du parlement« eller »des discussions du parlement«, hvilket svarer til Grev Bismarcks Udtalelser til Herr Benedetti om, at Parlamentet ikke skulde kunne unddrage Preussen fra Opfyldelsen af dets Forpligtelse; men den taler ikke om nogen efter Parlamentets Slutning følgende fornyet Afstemning, saa at det *kan* antages, at man vil holde sig til den nu stedfundne Afstemning. Derimod slutter Depeschen med at sige: at Grev Bismarck ikke har dissimulé for Hr. Benedetti, at han stedse har fait observer baade for franske og danske »Agents«, at det definitive Resultat ikke maatte gjøre Indgreb i Preussens militære Fornødenheder. Depeschen indeholder ikke nogen Antydning om nogen enten i den ene eller anden Ret-

ning meer eller mindre activt fremtrædende Holdning fra de to Slesvigeres Side, som medvirkende Moment eller Factor i Sagens Udvikling i Rigsdagen.

Ledsagelsesdepeschen fra M. de Moustier er ganske kort, og denne Minister berører ikkun forsaavidt Indholdet af Grev Bismarcks Depesche, som han meddeler, at han med Hensyn til det ovennævnte Punct om de militære Fornødenheder har fremhævet for Grev Golz, at Als var den meest afgjort danske Deel af Slesvig, paa hvis Tilbagegivelse til Danmark der altsaa logisk maatte lægges allermeest Vægt, samt at denne Ø ikke kunde være af nogensomhelst militær Betydning for Preussen ligeoverfor Danmark.

G. Quaade.

Afskrift. P. Vedels Privatpapirer.

---

252. **Fra Nicolaj Ahlmann.**

Berlin, 15. Marts 1867.

. . . Krügers Valg er endnu ikke prøvet, og vi have den Overbeviisning, at det forsætlig opsættes for ikke at give ham Leilighed til at yttre sig. Igaar var der Valgprøver paa Dagsordenen, og Krüger var fuldt rustet til at træde i Skranken og paatale Nordslesvigs Ret ifølge Pragerfreden, men hans Valg kom ikkè for. Maaskee kommer det slet ikke for, og det kan være, at man ei heller oftere omtaler mit, især hvis man ikke faaer saadanne Meddelelser fra Hertugdømmerne, at man kan erklære det for ugyldigt. Krüger saavel som jeg havde begjæret Ordet til Forfatningsudkastet, da det discuteredes i sin Heelhed; men den Mængde tyske Doctores, der vare indtegnede før os, trættede Forsamlingen i den Grad, at det ved Afstemning blev vedtaget, at Discussionen skulde sluttes. Nu fortsætter den paa Mandag, og vi ville benytte enhver Leilighed ved de enkelte §§ til at protestere. Den første § giver os Leilighed dertil, da i den Forbundets Omraade omtales. — Vi føle os begge i en piinlig

Stilling, fordi vi endnu ikke have kunnet faae Leilighed til at udtale os om Nordslesvigernes og vor Stilling til Forbundet. Forretningsordenen lægger saa mange Hindringer iveien, især for os, der slet ingen politiske Venner have i denne Forsamling. Et indgivet Amendement skal nemlig støttes af 30 Medlemmer; nu kunde det vel være, at Augustenborgerne og maaskee andre Oppositionsmænd kunde støtte et Amendement fra os, for at faae Discussionen igang om de kildne Spørgsmaal, og de Første kunde jo og have til Hensigt at imødegaae Delingsprojectet; men dette er dog meget tvivlsomt. Men, som sagt, vi ville benytte enhver Leilighed, der tilbyder sig. — Jeg har faaet et Kort over Nordslesvig tilsendt . . ., der efter p% angiver de paa Krüger, Dethlefsen og mig faldne Stemmer. Dette Kort have vi ladet lithograferet i 300 Exx, og igaar havde vi endeel med i Rigsdagen og overgav vi en Skrivelse til Præsidenten med Anmodning om, at denne maatte blive oplæst. Vi havde i denne anført, at Kortet udviste en stor dansk Majoritet i Nordslesvig, men at denne begribeligviis vilde være bleven langt større, om Afstemningen var foregaaet under andre for den danske Nationalitet mindre ugunstige Forhold. Han tog imod Skrivelsen, men gav mig den ved Mødets Slutning tilbage med den Besked, at det var bedst at henlægge Skrivelsen tilligemed Kortene i Rigsdagens Læseværelse. Saaledes mislykkedes ogsaa dette lille Forsøg paa at tilkjendegive vor Nationalitet i Alles Paahør. . . .

Afskrift uden Underskrift. Regenburgs Privatarkiv. R. A.

253. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Monsieur le Comte,

Paris, 16 mars 1867.

J'ai exactement reçu les dépêches Nr. 2 & 3 que Votre Excellence m'a fait l'honneur de m'adresser sous la date du 27 février dr.

J'ai eu l'occasion d'entretenir hier soir M. le Ministre des Affaires étrangères de la question que vous avez traité, M. le Comte, dans ces deux pièces. J'ai nommément appelé l'attention de M. de Moustier sur l'importance et la portée des élections récentes dans le Slesvig du Nord, dont le résultat fournit une preuve si convaincante des véritables aspirations de ces populations. Ayant ajouté que Votre Excellence m'avait fait parvenir un exposé des points principaux qui nous intéressent dans ces élections, monsieur de Moustier m'exprima le désir d'en prendre connaissance et je profiterai donc de l'autorisation que Votre Excellence m'a donnée de la communiquer confidentiellement.

Suivant le désir que Votre Excellence m'en exprime j'ai abordé ensuite avec M. le Ministre des Affaires étrangères le sujet principal de la dépêche Nr. 3. J'ai dit confidentiellement à monsieur de Moustier que d'après des renseignements parvenus à Copenhague le cabinet prussien aurait l'intention, aussitôt que la constitution aurait été votée par le parlement du nord de chercher à obtenir une reconnaissance de la part des grandes puissances européennes de l'exécution de cette partie de la paix de Prague. — Je demandai au Ministre s'il avait connaissance de la probabilité de ce fait qui pourrait peut-être offrir à la France et aux autres puissances une occasion opportune d'insister auprès du cabinet de Berlin en faveur d'une exécution loyale de l'article V du traité de Prague. — M. de Moustier me répondit dans les termes les plus catégoriques que l'éventualité dont je lui parlai ne lui était pas connu, qu'il n'en avait entendu dire un seul mot d'aucun côté et qu'elle lui paraissait fort peu probable. En présence de cette réponse, j'ai cru devoir ajourner à un moment plus favorable et à une époque où les projets du cabinet de Berlin seraient plus nettement accentués, d'entretenir monsieur de Moustier des démarches que nous pourrions désirer voir faire par le gouvernement impérial en notre faveur.

Votre Excellence n'ignore pas que monsieur Benedetti est à Paris depuis quelques jours. Monsieur de Moustier m'a dit hier qu'il avait tout récemment encore adressé à cet Ambassadeur une dépêche renfermant des observations sur la réponse faite, en dernier lieu, par monsieur de Bismark aux demandes françaises sur les intentions du gouvernement prussien relativement à l'exécution de l'article V. Cette dépêche n'était toutefois pas destinée à être communiquée au cabinet de Berlin & M. de Moustier ignorait même si monsieur Benedetti l'avait reçue avant son départ pour Paris.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 25. (23?) Marts 1867.

254. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 17. Marts 1867.

Kjære Quaade! Jeg har ikke kunnet besvare Deres Breve tidligere, fordi jeg deels har været lidende, deels har havt meget at bestille, men jeg benytter det nærværende Øieblik, hvor jeg har Ro til at tilskrive Dem endskjøndt det muligviis kan vare en længere Tid inden at det afgaaer, thi jeg troer ikke mere paa Brevhemmelighedens Bevarelse efter at jeg 3 Gange er bleven overbeviist om det Modsatte. Jeg haaber, at De vedvarende vil være tilfreds med den af mig valgte Mellemand, ligesom med den jeg midlertidig tilsendte Dem, endvidere har jeg paa en ganske særegen Maade beskjæftiget Hrr. Moltzen saaat han i det Mindste ikke skal foretage noget Skridt, uden at jeg er underrettet derom; for en Uge siden var han sendt til Kiel og var fraværende 3 à 4 Dage. Det Brev, som jeg modtog iaftes¹⁾ var det, som indeholdt det bedste Lysglimt, jeg hidindtil har mærket, og jeg vil derfor haabe, at det ikke bliver nogen Lygte-

¹⁾ Ikke bevaret.

mand; det for os gunstigste Udfald vil altid kunne naaes, om det ikke bliver til Krig og hvis en venskabelig Stemning kunde blive fremherskende mellem Rusland og Frankrig, hvorpaa jeg i den allersidste Tid synes at see nogle Kjendtegn, for nogen Tid, og Fastsættelsen af vore Grændser kunde falde under et saadant Moment; thi deels vilde Preussen lettere give efter for et fælleds upartisk Tryk end for Tryk fra en enkelt Side, deels vilde vi da være sikkrere paa at beholde den givne Grændse. Ialfald maa vi arbeide saa længe der endnu er Haab; jeg har nu i lang Tid ikke hørt Noget fra Moltke og han har efter Stemningen, der gaaer igjennem hans Breve mistet sin store Tillid til denne Sags Udfald og til Frankrigs Indflydelse og Magt; De veed, at jeg ikke er nogen Sanguiniker men en god gammel Jyde, ligesom jeg derfor ikke ifjor har ladet mig henrive af Troen, ligesaa lidet har jeg endnu tabt Modet; hvad der huer mig mindst, det er at Preussen overfor os altid forholder sig passivt og man turde næsten sige mere fjendsk i den allersidste Tid; dette Sidste tillægger jeg nu ikke saa meget Overmodet efter Sadowa, som at Carl Plessen har faaet en væsentlig Indflydelse paa Afgjørelsen af en Mængde finantsielle Spørgsmaal især, og han er i Forholdet imod os langt urmeligere end nogen Preusser vilde være og denne Opfattelse fra min Side er baseret paa facta; jeg har aldrig hørt til dem, der troede paa hans Kjærlighed til Konge eller Land, da jeg alt i Vinteren 56 saae og hørte, at han kun ventede sin Frelse af Preussen, og jeg er ogsaa overbeviist om, at han vil stræbe efter at vinde sine preussiske Riddersporer ved at gjøre sit tidligere Fædreland al den Fortræd som det vel er muligt. — Kongen og Dronningen ere da reist igaar aftes¹⁾ og vi ere da nu under vor unge Kronprindses Styrelse, og jeg er overbeviist om, at dette vil gaae udmærket godt

---

¹⁾ Kongens Moder Hertuginde Louise var død i Ballenstädt ¹³/₁₀ 1867.

saa længe han er alene og ikke omgivet af Prinds Hans, der Gud være lovet reiste med til Ballenstedt, men som desværre vistnok snart vender tilbage; dog antager jeg at hans Ophold her ikke vil blive langvarigt, da han vistnok snart skal ned til Grækenland for at overtage Regentskabet, thi jeg antager at Kongen af Grækenland snart vil begive sig paa sin Frierreise. — Det var en meget kjedsommelig Historie med den Ordensdecoration til den franske Mand i Berlin, thi det bliver mig umuligt at kunne foreslaae den Grad, som han ønsker, thi det vilde skabe os de største Vanskeligheder ligeoverfor Folk, der for nylig have faaet Ridderkorset, endskjønt de gjentagne Gange have været chargés d'affaires. Skulde en saadan Meddelelse som af Dem ønsket engang kunne lade sig gjøre, da maatte man efter min Mening deels i Virkeligheden have erholdt et Udbytte, deels maatte dette da skee under en almindelig stedfindende Pladskregn, kanskee kan dette lade sig udføre til Sølvbrylluppet.¹⁾ . . .

Idag 8 Dage, da jeg spiste hos Heydebrand, begyndte han for første Gang at tale om det slesvigske Spørgsmaal, at det nu snart vilde komme frem og at han haabede, at det vilde kunne lykkes til gjensidig Tilfredshed at kunne tilendebringe dette, mens jeg var ved Styrelsen, thi jeg havde aldeles cursorisk omtalt, at jeg følte mig ilde hele Vinteren og derfor nødvendigviis maatte søge en Forandring hvad enten dette nu blev en Badereise eller Reise imod Syden med Vinterophold dersteds; — for dog at forsøge paa nogen Bedring under det nuværende Ildebefindende har jeg forsøgt at afhjælpe det ved Paabegyndelsen af svensk Gymnastik, men da jeg først har gjort Begyndelsen idag er det mig endnu umuligt at vide, hvorvidt dette vil convenere mig eller ei. Jeg har ikke senere truffet²⁾ Heydebrand, thi i Tors-

¹⁾ Kongeparrets Sølvbryllup.

²⁾ I Originalen staar: »Da jeg ikke senere har truffet« o. s. v. uden Eftersætning.

dags maatte jeg afsige Ministerconferencerne, fordi jeg maatte være i Rigsdagen og saavidt muligt paaskynde Regentlovens Tilendebning, men jeg skal gribe den førstmulige bequemme Leilighed for at forklare ham min Mening, thi ligesom jeg ikke har villet plage ham, naar han Intet turde sige ligesaaaliden Grund er der til at undgaa Behandlingen af dette Spørgsmaal, naar Veien aabnes dertil; jeg forudsætter vel at han ingen Instrux har modtaget, men jeg kan dog mærke noget af den Stemning som giver sig tilkjende og skal aabenbares af ham; jeg veed vel, at han har sagt, at Als og Dybbøl fik vi aldrig, og naar han altsaa ikke viser Utilbøielighed til at gaae ind paa Spørgsmaalet, skal han med største Fornøielse faae det Væsentligste strax, thi Preussen maa paa den anden Side heller ikke kunne paa-staae, at vi have fordulgt, naar det var os muligt at udtale det, at Nationalitetsgrændse var den eneste der i alle Henseender kunde [stille os] tilfredse og gjøre os det muligt, som for hver dansk fornuftig Regjering maatte være en væsentlig Sag: at kunne komme til at leve i en god Forstaaelse med Tydskland; for selve Preussen kan nogle Quadratomile Land meer eller mindre ikke være af Betydenhed, især naar disse ere fyldte med Utilfredse; og der er fra vor Side ingen Grund til at ønske Andre tilbage end dem der med fuldt Hjerte ville vende tilbage til det gamle men blødende Fædreland. — Endskjøndt jeg venter engang senere at kunne slutte dette Brev, naar jeg kan finde en passende Leilighed dertil, vil jeg dog tage Afsked med Dem ogsaa for det Tilfældes Skyld at det ikke blev mig muligt at tilføie nogle Ord.

C. E. Frijs.

18. Marts 1867.

[Efterskrift.]

Da jeg idag ikke har noget Nyt at tilføie vil jeg slutte Brevet og forsegle det i Haab om snart at maatte kunne afsende

dette. Om Kongens Fraværelsestid har jeg endnu ingen Forestilling, . . . jeg haaber at han i det Høieste bliver 3 Uger borte og jeg vil haabe at der i den Tid ikke maa passere Noget af Vigtighed, thi det er naturligviis altid vanskeligere for en Kronprinds at fatte Beslutning da det paa en vis Maade dog er paa en Andens Vegne.

C. E. Frijs.

255. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Professor
P. L. Panum.

Berlin, 22. Marts 1867.

Det har været en stor Beroligelse for mig, kjære Herr Professor, at modtage Deres venlige Linier af 10de d. M., og det er kun som Følge af en forøget, om end, som jeg troer, unødvendig Forsigtighed, at jeg ikke tidligere har takket Dem derfor.

Det glæder mig at tilføie, at det gaaer vore tvende Landsmænd efter Omstændighederne ret godt. De have, som De vil have seet, begyndt at lade høre fra [sig]¹⁾ og de ville af og til, naar Leilighed gives, og naar det kan skee med Sikkerhed for at ingen Skade voldes derved, vedblive dermed for at bringe sig i Erindring. De ere nu ved bedre Mod end tidligere, og efter hvad man siger mig, skal Godkjendelsen af Ahlmanns Valg være sandsynligere end det Modsatte.

G. Quaade.

Panums Papirer. R. A.

¹⁾ H. Krüger havde ¹⁸/₁₀, 1867 talt i det nordtyske Forbunds grundlovgivende Rigsdag. Se f. Ex. Jessens Haandbog i det nordsl. Spørgsmaals Historie, 386—87.

256. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Mandag, 25. Marts 1867.

Kjære Kammerherre.

...
Mig forekommer vore Sager at staae inderligt slet. Minus de saftige Talemaader synes jeg destoværre at Fædrelandet havde Ret i sin Artikel i Fredags.¹⁾ Jeg har altid været af den Mening at vi efter Omstændighederne maatte lade os nøie med Mindre end der tilkom os, men ligesaa klart er det for mig at Garantier kunne vi ikke gaae ind paa, thi det er at give de øvrige 1600,000 med i Preussens Haand. De veed hvor fast overtudet jeg længe har været om at vor Frelse laae i et ordentligt og ærligt venskabeligt Forhold til Preussen, men Bismarck vil jo ikke. Frankrig osv. troer jeg slet ikke paa og selv om vi fik Noget ved store Begivenheder som jeg forresten slet ikke troer paa, kan saa Nogen haabe at vi fik Lov til længe at beholde det, og ikke tvertimod ved første Leilighed mistede det igien og Mere til? Jeg er irriteret over alle de Usandheder eller halve Sandheder som siges i Paris og til Syvende og Sidst er det Hele dog Squalder og Egoisme. — De læste vor Depeche til Rusland,²⁾ var den nu ikke saa moderat og saa preussisk som om den var bestemt til at meddeles i Berlin, og dog fik vi naturligvis kun det Svar³⁾ at Rusl. ikke kan beskjæftige sig med den Sag og saa underhaanden den Opmuntring at hvis Preussen kunde troe os, vilde det maaskee endog give os Als og Dybbøl men da det veed at vi kun lure paa en Leilighed til at gjøre det Skade, vilde man ikke styrke os. Er det off. def. Alliance, preussisk Militærforfatning, Kongen af Pr.s Overcommando og tilsidst Protectorat over de Tydske i Dmk., ad modum Ruslands Pretentioner i Tyrkiet? Jeg synes og-

¹⁾ En ledende Artikel i »Fædrelandet« 22/3 1867 om Bismarcks Tale i den nordtyske Rigsdag.

²⁾ Af 28/3 1867. — ³⁾ Ved Vinds Depeche fra St. Petersburg 14-2/3 1867; trykt i Tillæg.

saa at Heydebrandt trækker sig noget tilbage, hvor godt og venskabeligt han end behandles her i Ministeriet — det gjør mig dobbelt ondt thi der er meget ved ham personligt som jeg godt kan lide. England er naturligvis ligesaa asiatisk som altid og Moustier er preussisksindet. Forresten er det dog interessant at han i den afsluttende Depeche til Benedetti siger at de strategiske Hensyn, som B. nævner, dog ikke ville kunne hindre Preussen i at tilbagegive Dmk. Als. Moltke skriver privat¹⁾ at Goltz har sagt til S. at baade han og B. ere enige i at man helst burde give os Als og Dybbøl og sætte sig paa en virkelig god Fod til Preussen [ø: Danmark?], men Kongen vil ikke høre tale derom. . . .

P. Vedel.

---

257. A. E. M. Schleisner til Professor P. L. Panum.

Berlin, 25. Marts 1867.

Høivelbaarne Hr. Professor!

. . .

Jeg blev aldeles forbauset da jeg i Deres Brev læste, at det var Dem kjært at høre at jeg saa ofte var sammen med vore fælleds Venner, da jeg nemlig i Følge Aftale med en lille Mand med blaa Brillers²⁾ ikke har skrevet et Ord til et Menneske derom; men jeg fik snart Opklaring derpaa, her er nemlig en ung Dansk i Berlin, der er blevet anbefalet mig af Dr. med. Poulsen,³⁾ mine Forældres Huslæge, denne unge Mand hedder Ole Jørgensen, og den mindste af vore Venner vilde meget gjerne have at jeg skulde præsentere den unge Mand for dem, da han meente at have gaaet i Skole med hans Fader, der er Klædehandler i Kjøbenhavn. Hvorfor det ogsaa skeete; samme unge Mand har nu

1) Formentlig i et ikke bevaret Brev til Grev Frijs.

2) Quaade, der havde et meget svagt Syn og ofte bar blaa Brillers.

3) Formentlig Overlæge, Dr. med. J. P. Poulsen (1831—94).

skrevet hjem til sine Forældre, at han var truffet paa vore Venner gennem mig, derved er det gennem den fælleds Huslæge, der er en meget stor Patriot, kommet til mine Forældre, som imidlertid næppe ville undre sig over, at jeg ikke har skrevet om det, da de veed jeg omgaaes næsten alle Danske som komme hertil, og jeg skriver næsten aldrig hvem jeg omgaaes, og jeg beder Dem ikke at fortælle mine Forældre Noget nærmere derom, jeg har truffet disse Folk, det er nok. Alt andet har ingen Betydning eller Interesse for Andre. Jeg kan nok tænke, at De vel gjerne vilde vide lidt om hvorledes det gaaer os; med Hensyn til den egentlige Sag seer det kun sort ud. Alt Haabet staaer til Vesten, og der seer det jo efter de sidste interessante Begivenheder kun smaat ud. Det er blevet en urokkelig Tro hos vore Venner at ikke en eneste Tomme Jord kommer tilbage med det Gode, og hvis den største af vore V.[s] Deel skulde komme tilbage men derimod ikke den Mindstes, saa vil den Største ikke skilles derfra,¹⁾ støttet paa politiske og andre Grunde, dette samstemmer vist ikke med de høieste og de Høiestes Ønsker i Kbhvn. Jeg har ogsaa talt med de blaae Brillen derom, og det synes jo som om Meningen derefter blev noget rokket. Efterhaanden som man lærer disse Folk at kjende, opdager man mere og mere hvilken Betydning de have ligeoverfor Befolkningen, navnlig den Største, efter hvis Befalinger de rette sig som efter en Konges, og han paatager sig ogsaa betydelige Bekostninger for Sagens Fremme. De ere prægtige Mænd; men de synes at der i Kbhvn. vises en vis Lunkenhed for deres Sag; omendskjøndt jeg gennem blaae Brillen har forklaret dem, at det blot er af Forsigtighedshensyn, synes de ikke tilfredsstillede hermed, det er nødvendig mene de at Befolkningens Nationalitets-

---

¹⁾ Meningen maa vist være, at Krüger og Ahlmann ikke ønsker en Genforening af en ringe Del af Nordslesvig med Danmark, f. Ex. hvis kun Haderslevengen, hvor Krüger er fra, kommer til Danmark, men ikke Als, Ahlmanns Hjemsted.

følelse kalder saa skarpt som muligt mod det Fremmede. Hvad der foregaaer i deres Hjem er jo baade mærkværdigt og oprørende. Jeg troer det vilde være heldig om de kunde see fra Kbhvn., at man der fulgte deres Sag med Interesse, det maatte jo skee ganske hemmeligt, men vilde være en stor Opmuntring. Jeg kunde i den Henseende gjøre adskillige Forslag. Deres Stilling er nu her ikke mere saa overordentlig ubehagelig, men der forberedes dem jo ogsaa Ærgrelser nok. Spioner har her været nok af, men de ere kjønt blevne affeiede. Efter Aftale med bl. Briller, som forresten synes at være betagen af en indtil det utrolige grændsende Ængstelighed for den pr. Regjering, har Bauer nu atter sat sig i Forb. med dem. Jeg har seet Manden tre Gange og talt med ham, han hover mig ikke, og uegennyttig er han sandelig næppe; blaae Br. har en ubegrændset Tiltro til ham. Men der er noget saa uconsequent i hele hans Optræden at jeg ikke kan fæste Lid til dette Menneske, ligesom han ogsaa trods sine filosofiske Anlæg har en afgjort Tilbøielighed for stærke Drikke. Vor mindste Ven er ogsaa begyndt ikke at synes rigtig om ham, saadanne Personer ere altid farlige, navnlig naar [man] sætter saa megen Tiltro til dem som bl. Br., der har faaet Samvittighedsskrupler et Par Gange over at han ikke har fortalt Bauer, at han stod i Forb. med mig, det er dog næsten for galt! Blaae Br.'s Stilling er vist meget ubehagelig. Efterretningerne i de danske Blade om hvad her forefalder ere unøiagtige og ufuldstændige, Biomstændighederne ere næsten det Interessanteste, og de falde aldeles bort. Jeg har ret mange Hilsener til Dem fra vore Venner og fra bl. Br. ogsaa. Jeg har først seet Leilighed til at skrive til Dem i Dag, da mange andre Ting have optaget min Tid. . . .

A. E. M. Schleisner.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

258. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.*Kjøbenhavn, 26. Marts 1867.*

Kjære Quaade! . . . Vor Rigsdag gaaer som sædvanlig sin vante langsomme Gang og Arbejderne i Udvalget om Hærororganisationen skride kun langsomt fremad, dog har jeg endnu godt Haab om at det ved Udholdenhed skal lykkes os at faae denne vedtaget; der machineres Noget derimod af Blixen som har den Idee, at kun han paa Grund af sit personlige Venskab og Kjendskab til Bismarck vil være istand til at opnaae taalelige Vilkaar for Danmark; skulde det være muligt, at han kunde blive Conseilspræsident? — hvilket jeg betvivler, thi jeg troer ikke, at Kongen har nogen Tro og i Landet og i Repræsentationen vil han ikke finde megen Støtte, men dette Sidste vil jo afhænge af hvilke Herrer han kan faae til at gaae med som Ministre og jeg troer at ligeoverfor Udlandet, hvorved jeg forstaaer Petersborg, Berlin og Paris, vil det gjøre et høist uheldigt Indtryk, at en Mand, der for ikke et halvt Aar siden har kunnet udbringe Kong Carls Skaal som Herre over de 3 nordiske Riger,¹⁾ bliver dansk Ministerpræsident, thi man kan nok vide, hvad han fører i sit Skjold; en mærkværdig Mand bliver han dog saavel fordi han har den ubetingede Tiltro til sig selv som fordi han kan ønske i et saa sørgeligt Moment med en saa dunkel Fremtid at træde til; havde man ikke Andet end sit personlige Vel og Forfængelighed for Øie, da maatte man være ham meget taknemmelig som Afløser, men jeg frygter for, at hans Virken som ganske sikkert vilde blive af kort Varighed, kunde ikke alene gjøre megen Skade, men endogsaa bidrage til at tage den sidste Grundsteen bort fra Bygningen. — Jeg er naturligviis kjed og træt af den ministerielle Virksomhed, men dette har været Tilfældet fra Be-

---

¹⁾ Sml. S. 369.

gyndelsen af, saa at heri er ingen Forandring skeet, men naar mit Helbred vil tillade mig det, løber jeg dog ikke bort i et Øieblik, hvor Vognen helder saa stærkt. . . .

Det kan vist vare længe, inden vi høre Noget om Slesvig, thi omendskjøndt der tidligere var Formodning for at dette vilde indtræde i Sommerens Løb, er der nu ingen Rimelighed for at dette vil skee saasnt. Vi belemres naturligviis med en Mængde Slesvigere, som fordrives derfra og som vi maae ernære; jeg kan heller ikke sige, at jeg længes meget efter at komme til denne Forhandling, thi jeg tvivler slet ikke om, at den vil blive resultatløs; havde Preussen havt isinde at tage nogetsomhelst Hensyn til danske Interesser, da havde det benyttet den første Tid efter Seiervindingerne hertil og ikke skabt sig selv større og større Vanskeligheder i denne Sag, og hvis det altsaa tilsidst virkelig vil tilbyde os Noget, da vil det blive paa saadan Maade og paa saadanne Betingelser, at vi med Rette kunne sige »timeo Danaos dona ferentes«; men det viste sig jo allerede ifjor under Plessens Ophold at man ikke vilde indgaae paa noget venskabeligt Forhold til Danmark, og den Historie som saavel Bismarck som Heydebrand og nu tilsidst v. Goltz er kommet med, at dette ikke lader sig udføre, fordi Kongen ikke vil, er naturligviis et løgnagtigt Paafund, thi have de kunnet faae ham til at præstere alle de andre Ting imod sin oprindelige Villie, kunde ogsaa dette lade sig gjøre, men Sagen er desværre, at man vil ikke fordi man ikke anseer dette for nødvendigt, og det Øieblik i Eftersommeren, hvor man kanskee havde den største Tilbøielighed hertil, da kunde man ikke erholde i Betaling herfor de fornødne Tilsagn. — Det kan ikke nægtes, at Grev Bismarck fuldstændig har ført Franskmanden bag Lyset, men et andet Spørgsmaal bliver, hvad vil Følgen og Frugten blive af en saa storartet Revolution foretaget fra Oven, hvor Broderen empocherer Broderen sans façon — jeg er overbeviist om, at det vil virke mere i faveur af Republikanisme end nogetsomhelst Andet,

men rimeligviis ville ikke vi men vore Børn komme til at opleve dette. Hrr. Moltzens Spilopper kunne vi altsaa vente med det Første ogsaa paa det journalistiske Gebeet, jeg haaber, at han ikke her maa gjøre stor fortune, jeg skal gjøre mit Bedste for at forhindre det, endskjøndt jeg ikke tillægger Pressen stor Betydning for Øieblikket og jeg skal saavidt muligt bestræbe mig for at berøve Pilene deres Giftighed, naar de udskydes fra den kjære Moltzens Haand; forresten troer jeg at man kunde tilføie os større Skade ved at tage Sagen paa en anden Maade, saaledes som Begyndelsen er skeet ved Heymdal,¹⁾ thi den danske Proceslovgivning tilsteder at føre Beviis paa Rigtigheden af det Fremførte, og da dette i disse Tilfælde ikke vil blive vanskeligt, vil Frifindelsen være ganske naturlig, og naar denne har fundet Sted gjentagne Gange, vil dette vistnok benyttes til en Klage af en særegen Art. Hele Moltzens saavel som Blixens Bestræbelser gaae ud paa at indlede B. eller Preussen i Indflydelse og Indvirkning paa vor indre Styrelse, og naar dette først er bragt tilveie og har ført Kjendsgjæringer med sig, saa er desværre den sidste Skranke brudt. — For at rette lidt paa mit Helbred, der lider af den megen Stillesiddende, har jeg begyndt paa svensk Gymnastik; hidindtil har Virkningen deraf ikke været stor, men det opliver og opmuntrer dog, hvilket altid især under den nuværende trange Tid kan gjøres fornødent. —

C. E. Frijs.

---

¹⁾ Sml. S. 367. — Efter Begæring af den preussiske Gesandt i København blev der anlagt Sag mod Redaktøren af Bladet »Heimdal« i Ribe, Paul Geleff, for en Artikel i Bladets Nr. 12 »Tyske Fremtidsplaner«, hvor Preussen sidestilledes med »Tyve og Røvere«. Geleff blev frikendt ved Underretten, men ved Overrettens Dom ikendt en Bøde paa 50 Rdlr. (»Fædrelandet« 1867 Nr. 73, 159, 236).

259. A. E. M. Schleisner til Professor P. L. Panum.

Berlin, 29. Marts 1867.

Høivelbaarne Hr. Professor!

Da den gode Leilighed har tilbudt sig, samtidig med at jeg sender Prof. Barfoed nogle for ham indkjøbte Apparater, ogsaa at kunne faae en lille Pakke sikkert i Deres Hænder, saa have vi benyttet den; og idet jeg har mange Hilsener til Dem fra vore fælleds Venner, vil jeg bede Dem uddele Pakkens Indhold til Folk, som have Interesse derfor.¹⁾ Men efter en bestemt Aftale med blaae Brl. ikke til Nogen af de kbhvske Redactører, ligesom det ogsaa maa gjøres indlysende for Vedkommende som komme i Besiddelse [af] et Exemplar, at det kun vilde bidrage til at gjøre vore Venners og blaae Brl.'s Stilling endnu mere ubehagelig end den allerede er, om det kom ud at de stode i nær Forb. med Kbhvn., da der mere og mere stræbes derhen, at betragte disse Folk som afgjorte pr. Undersaatter, og Forbindelser eller endnu værre Underhandlinger med en fremmed Regjering, som en oprørsk Handling. — Der anstilles jo i den Henseende Politiforhør i Flensborg, men det er jo rigtig nok paa et falsk Spor, omendskjøndt det har været meget ubehageligt for flere Venner af vore Venner der. Trods bl. Br. jo er næsten den personificerede Forsigtighed (for ikke at sige Ængstelighed) har han dog ikke været forsigtig nok med at sende mig det her saa forhadte »Fædreland« Nr. 23 og 25, der som De maaskee erindrer begge indeholdt Artikler mod Pr. Trods jeg under det sædvanlige Korsbaand havde faaet en Mængde Numre, og under min sædvanlige Adresse, saa var dog Adressen af en fremmed Haand forandret, og Bladene sendte til en »Gerichts-Assessor Schleusener«, som efter at have havt dem en Dag, bragte dem paa Postcontoiret paany.

---

¹⁾ Formentlig Kort over Afstemningen i Slesvig, forfærdigede i Berlin.

Det er kun ved et reent Tilfælde at jeg fik at vide at de have været i denne Mands Hænder, og det er en Paamindelse om Forsigtighed. Bauer som i Begyndelsen var meget ængstelig, fik en kort Tid en mærkværdig Dumdristighed, men nu er han atter slaaet om i Forsigtighedensgade, hans Rolle er ikke uvæsentlig, men han tjener aabenbart sine personlige Interesser. Forholdene ere ikke lyse og ikke sikre, og de tyske Retslærde ere jo i Stand til at tyde alle Begreber, som det passer i Regjeringens Kram. Bauer har siddet 3 Aar fængslet i Magdeburg, og hans Lyst til at komme der anden Gang for fjendtlige Agitationer mod den pr. Reg. er vist ikke synderlig stor.

Det var jo ganske rart med de Vers i Fædrelandet¹⁾, men de indeholde hverken Haab eller Trøst, og virke derfor kun mere nedtrykkende; sentimentale Poesier passe ikke i Øieblikket, og trænge ikke ind i Folket, en kraftig Folkesang, der kunde ægge Lidenskaberne og skærpe Følelserne saa de ikke sløves, og opildne Modet hvor det er i Færd med at synke, og overhovedet være en Vækker paa andre Maader, vilde i Øieblikket ikke være uden Betydning, thi vore Fjender bruge et hvert nok saa lille Middel til at undertrykke og forgifte vore ulykkelige Landsmænds Nationalitetsfølelse, de skulle gjøres til Tydskere, det er Øieblikkets store Hovedopgave, og der arbeides derpaa med en uhyre Energi, for at fremme Preussens Fremtidspolitik, da Slesvig for dem kun er en Bro til Danmark; det er udtalt med klare Ord her af Mange. Og efter det almindelige preussiske Princip, først at faae det indpræget i Folkebevidstheden, at de Lande der staae for Tour til Erobring egentligt oprindelig ere tyske, og at det er en hellig Pligt for den tyske Nation at føre disse undertrykte eller fortabte og vildledte Faar tilbage til das grosse Vaterland, hvor alene Civilisation og Dannelselse findes, (det er sagt her for et Par Dage siden »Hver Soldat i den

¹⁾ I »Fædrelandet«^{23/3} 1867 findes et Digt »Til Slesvig«, undertegnet L—p— Den 22de Marts 1867.

preussiske Armee er mere dannet end en Borger i Paris!«), derfor virker Preussen kun i Folkecivilisationens Interesse naar den udskriver det unge Mandskab i Slesvig, og at disse ikke ville i den pr. Krigstjeneste bruges her som et Bevis paa de Danskes Raahed, der ikke engang ville modtage den høiere Dannelse, som bydes dem; og efter det anførte Princip arbeides her kraftig paa at indpræge Folket og den opvoxende Ungdom at Danmark og Holland ere gamle tyske Lande, Sprogene ere afledede af det tyske, Odin, Thor og de gamle nordiske Guder hørte jeg bestemt blive erklærede for de gamle germanske Guder. Danmark og Holland skulle være Hankene paa den tyske Krukke, men »Tant va la cruche à l'eau qu'à la fin elle se brise«, og det kunde jo være at Bismarck »gik i Vandet«, naar han kom for nær Havet.

A. E. M. S[chleisner].

I Hast!

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

260. Professor P. L. Panum til A. E. M. Schleisner.

Nørrevold 8, 29. Marts 1867.

Kjære Herr S.

Jeg har rigtig modtaget Deres Brev, og takker Dem ret derfor. Saavel dets første som dets sidste Deel har jeg læst med stor Interesse. [*Første Del handler om Schleisners private Forhold og Fremtidsplaner.*]

Med overordentlig stor Interesse har jeg læst den sidste Deel af Deres Brev, og jeg vil være Dem meget taknemmelig om De, som de lader mig haabe, *ret jevnlig* vilde sende mig lignende Meddelelser.

Det har ret glædet mig og os herovre at læse vore Venners Udtalelser og at faae Efterretninger over deres vakkre

Færd. De kunne være forvissede om at man herovre ingenlunde er lunken eller ligegyldig for dem eller Sagen, men følger dem og alt med den allerstørste Interesse. Man har saaledes ad Omveje vidst at forskafe sig Kortet, da vore Venner ikke selv sendte det. Man har kun af Hensyn til dem undladt at anmode derom og hvis de f. E. igjennem Dem eller ad anden Vei vil sende en Deel Exemplarer herover, saa kunne de være visse paa derved at fornøie Mange. Siig dem at man i høi Grad vil være dem taknemmelig for enhver Meddelelse, endog den ubetydeligste, da man ikke interesserer sig saa meget for noget Andet, som for dem, deres Færd og deres Sag. Naar de ønsker Noget meddelt eller antydet i Aviserne, saa er Intet lettere end det, naar De f. E. vil underrette mig derom, directe eller indirecte. Breve til mig kunne f. E. lægges i Convolut til: Herr Filefabrikant Naylor, Nørrevold 8 eller til Herr Architekturmalers H. Hansen, Nørrevold 8. Jeg har aftalt med dem, at de strax levere mig saadanne Breve som ankomme under deres Convolut til mig. Jeg beder Dem at hilse vore Venner, den Store og den Lille, ret hjerteligt fra mig og fra Etatsraad R. som de nok kjende.

Den Dr. B. er vist en meget mistænkelig Person tiltrods for den Tillid Blaabrille skjænker ham, og som er aldeles uforstaaelig for os.

Lad mig snart høre fra Dem og sig til vore Venner, at de vilde gjøre mig en stor Glæde, hvis de ved Leilighed kunde finde Tid til at meddele mig lidt. Sig til dem at de ganske kunne disponere over mig til hvilke Regioner i Samfundet de end ønske at henvende sig.

...

P.

Cand. phil. O. A. Schleisners Papirer.

261. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 3. April 1867.

Kjære Quaade! . . . Fra Kongen har jeg Telegram i dette Øieblik om, at han bliver Mandagen, sin Fødselsdag, over i London. . . . Her er man i Publikum i stor Uro over Luxemborg-Affairen og de dermed i Forbindelse staaende Forviklinger. Prinds Johan var anden Regent, det vil sige vi havde jo nogle Dage baade vor egen Prindsregent hersteds samt Prinds Johan Regent in spe i Grækenland; Prindsen lod ikke til at være oplivet eller styrket ved Udsigten til at skulle være Stedfortræder dernede i nogen Tid, men jeg haaber at Hvervet ikke maa blive altfor besværligt. . . . Det synes at begynde at see broget ud i Verden og Mange troe, at det vil bryde løs endnu i dette Aar; paa Grund af en Depeche fra Falbe har jeg nogen Grund til at antage, at Wimpfen en af de første Dage vil samtale med Bismarck om den slesvigske Sag; saasnart De erfarer Noget om Svaret og Maaden hvorpaa det Hele er taget beder jeg Dem herom underrette os; Haabet er stadig det samme men just ikke i meget stærke Farver. — Fra Petersborg meddeles bestandigt ogsaa i den allersidste Tid, at vi leve i god Forstaaelse med Preussen, formodentlig ifølge d'Oubrils Beretninger, samt at vi skulle have Tillid til Preussen; dette er lettere sagt end gjort; saavel Bismarcks Svar som alt hvad der gjøres og forberedes i Nordslesvig synes ikke at indeholde noget meget solidt Fundament for et saadant Tillidsforhold. . . .

C. E. Frijs.

262. A. E. M. Schleisner til Professor P. L. Panum.

Berlin, 4. April 1867.

Høivelbaarne Hr. Professor!

Jeg griber Leiligheden til, rigtignok i al Hast at sende Dem et Par Linier. . . .

Efter Aftale med Blaae Bri. have vi besluttet ikke længere at holde mit *Venskabsforhold* til vore Venner hemmeligt da det i paakommende Tilfælde, vilde være besynderligt. At man har Bekjendtskab til forskjellige Mennesker i Samfundet er der jo ikke noget ondt i, og af alt andet eksisterer der jo ikke noget Spor. Etatsraad Knudsen¹⁾ havde skrevet til den mindste af vore Venner, og vi sendte ham i Gaar saa hurtigt som muligt, det lange Foredrag den Store havde holdt og Svaret derpaa. A. vilde absolut have det skulde skee i mit Navn, og jeg maatte derfor skrive et Par Ord til K. Jeg har senere tænkt paa om De ikke vilde besøge Knudsen og fortælle ham hvem jeg er. Det var jo et ganske interessant Foredrag, jeg var tilstede fra først til sidst. De vil jo allerede have læst det i Bladene naar de faaer dette Brev. Den Lille var oprørt over Svaret, der ogsaa tilsidst blev udtalt som en Trudsel. De mene at være slemt anskrevne naar de vende tilbage, og efter hvad den Lille fortæller om Postcontoirerne er det nok ikke raadeligt, at man fører Correspondance med ham uden ad Omveie. De ansee Krigen med Frankrig for uundgaaelig. Luxemburg betragtes her *bestemt* som solgt til Fr. alt længe, ligesom det i sin Tid, under Ricasoli, gik med Nizza og Savoyen. Har de læst de würtembergske Udtalelser: »Lieber französisch als preussisch«, en vis Mand her sagde i Dag »Lieber türkisch als preussisch«. — Om Bauer og Bl. Br. næste Gang; De maa undskylde dette korte og flygtige Brev, men jeg har ikke Tid mere. Mange Hilsener til Dem og Reg. b. g. det er vel rigtig? Næste Gang bliver det den Lille som skal ærgre den nervøse Mand med en ny kraftig Udtalelse. Maa jeg bede Dem besøge vedlagte Brev til Prof. B., som boer et Par Huse fra Dem.

S.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

¹⁾ Redaktør af »Berlingske Tidende« J. F. C. Knudsen.

263. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 5. April 1867.

Deres Excellence.

. . . I det slesvigske Spørgsmaal er Intet forefaldet med Undtagelse af de enkelte Yttringer, hvormed de tvende nord-slesvigske Rigsdagsmedlemmer af og til bringe deres Nærværelse og herved Spørgsmaalet selv i Erindring. Jeg maa saaledes for idag indskrænke mig til, som et formeentlig ikke uvigtigt, skjøndt maaskee heller ikke for Deres Excellence nyt Bidrag til Spørgsmaalets nærmere Belysning, at anføre, at jeg er bleven gjort opmærksom paa, at da den preussiske Forfatning ikke træder i Kraft i Hertugdømmerne før den 1ste October d. A., har den preussiske Regjering *indtil dette Tidspunkt* ligeoverfor den preussiske Landdag og uden Hensyn til Incorporationsactens Ordlyd, uindskrænket Myndighed over Sagens Afgjørelse. Det er Grev Bismarck selv som har fremhævet dette for Herr Benedetti, og denne imødeseer derfor en Afgjørelse i den nærmeste paa Rigsdagens Slutning følgende Tid.

Quaade.

Modtaget 9. April 1867.

264. H. A. Krüger til Advokat Carl Salicath.

Berlin, 6. April 1867.

Kjære Salicath!

Paa staaende Fod skal jeg besvare Deres Skrivelse jeg modtog i Morges, hvis Indhold var alt Andet end hyggelig og opmuntrende. Skaus og Juhls Mission samt det vundne Resultat af samme, og det korte men forstaaelige Svar Zetlitz har givet dem, har forsaavidt medført det Gode, at Befolkningen i Nordslesvig nu ikke længere er i Uvished om hvad Midler Regjeringen vil benytte for at true Landeværnet

og det gamle Mandskab til at sværge den preussiske Konge Troskabseden; De antyder, at Zetlitz Svar staar i Modstrid med Svaret Bismarck gav mig, gandske rigtig, men Bismarcks Mening i den Retning staar sikkerlig i den bedste Overeensstemmelse med de Straffebestemmelser Zetlitz staar i Begreb med at indføre mod de Vrangvillige der vegrer dem ved at aflægge Eden, Bismarcks Ord til mig var, hvem der havde valgt at blive dansk, han blev anseet som dansk; han tilføiede klogeligen ikke og behandles som Forbryder.¹⁾ I Gaar har Bismarcks Stedfortræder givet Ahlmann det Svar mod stærke Ytringer som A. kom frem med, hvoriblandt denne at Preussen aftvang Reservemandskabet at sværge til Preusserkongen, »at *Preussen tvang Ingen til at aflægge Eed*«. Men alt hvad der af B. og Consorter her siges gjælder til Wandsbek, her er kuns nu for os at overveie, hvad der bør gjøres lige over for de udstedte Trudsler, og der [er] efter mit Skjøn kun en Vei at gaa, nemlig at Mandskabet underkaster dem de Forholdsregler og Straffebestemmelser der bliver anvendt mod dem, altsaa at Mandskabet finder sig i at transporteres til en eller anden tysk Fæstning; kan her mod med Grund indvendes at sligt er udførligt, mange ere bundne ved stærke Baand til Familien og Hjemmet, de kunne og vilde ikke gennemgaa Prøven, saa har jeg hertil at svare gandske sandt, og som Demonstration betragtet vilde den være for dyrekjøbt, men spørger jeg tillige, hvilket Valg vilde Paagjældende vel klogelig gjøre naar to Alternativer kuns stilles dem, enten at tilbringe en Maaned i Spandau eller andetsteds, eller blive indkaldt til Tjeneste i den preussiske Armee, naar denne under Krigstilfælde skal gjøres mobil, hvilket formodentlig ikke vil lade længe vente paa sig. Til hvad jeg har anført henholder jeg mig til hvad Bismarcks Stedfortræder ligeledes til Ahlmanns Tale igaar sagde nemlig, at Nordslesvigerne vare Preussere og Nord-

---

¹⁾ Sml. Mackeprang S. 60 f.

slesvigs Reserve som Følge deraf vilde betragtes og behandles som Preussere; der er vel endnu et 3die Middel som der af det værnepligtige Mandskab kan benyttes: at flygte til Kongeriget, men for det første er det kuns det unge ledige og løse Mandskab, der kan afbenytte dette Middel, det gl. Mandskab der er bunden til Familieforhold, kan ikke paa længere Tid paa den Maade forlade Huus og Hjem, eller tage Ophold med Familie i Kongeriget. — Dersom det kunde skee, at et større Antal, jo fleer jo bedre, udsatte sig for Straffens Følger og at de vilde underkaste dem at føres til Spandau, saa vilde dog mueligt B. to Gange betenke sig paa at fortsætte en saadan Execution, der er den selvsamme som General Moraviv udførte i Polen og som dengang blev betragtet af Europa som Menneskerov; den uformuende Daglønner kunde man udbetale Daglønnen til hans Kone, der saaledes ikke [led] noget egentlig Tab i materiel Retning derved. Jeg troer enhver vilde yde sin Skjerv til, at Byrden faldt ikke paa den Enkelte. Jeg troer som sagt at dette Middel er det bedste baade for Paagjældende og Sagen, trød sammen og overvei det nøiere; Ahlmann har igaar havt Ordet i Salen og fik Leilighed til at sige dem adskilligt der netop vedrører de værnepligtiges Stilling og Eedsaflæggelsen i Nordslesvig; han blev standset og forhindret ved Støi og kaldt til Orden af Præsidenten, fordi han gik uden for Dagsordenen, han fik saaledes vel ikke sagt alt hvad han vilde have paataalt, men mange gode Ting kom dog frem, det er kuns Skade at Deres Brev ikke kom nogle Dage før og det vel neppe kan opnaaes at faae en skriftlig Meddelelse fra Zetlitz ligelydende det Svar han gav Deputationen tilsendt forinden Forhandlingerne slutter her; jeg opfordrer ikke hermed at der i den Retning skal foretages noget Skridt, da vi for vort Vedkommende ikke alligevel opnaar at faa Ordet i Salen. Vor Mission her betragter vi som endt, og vi slutter med Nedlæggelsen af Mandatet som dog ikke bør skee forinden vi er forvissat om at Valg ikke kan foretages paa nye

mere, sandsynlig vil Forhandlingen af Forfatningssagen være endt til Paaske, og ventelig vil vi reise herfra en Gang i næste Uge.

Om vi nu har tilfredsstillet vore Vælgere ved det som fra vor Side er bleven gjort, det vide vi jo ikke; saa meget veed jeg, at vort Ophold her langt fra har været behagelig og vi ved Gjennemførelsen af det der fra vor Side er skeet ere stødt paa megen Uvillie og systematisk anlagt Modstand imod os.

Jeg opfordrer Dem ikke til at svare, men hvis De dog vil give mig et Par Ord, saa vær forsigtig, thi jeg som ellers ikke er mistroisk begynder at blive mistænksom. De hilses venligst fra min Collega Ahlmann, som jeg er kommen til at holde meget af, han er en oplyst Mand, en dygtig og af Hjertet ivrig Patriot og af Carakteer overhovedet fortrinligt Menneske, som jeg vil savne naar vi skilles.

Hils alle gode danske Meningsfæller i Haderslev og tilintetgjør Brevet.

H. Krüger.

Det er min Fødselsdag seer jeg, mange Vælgere vil ikke indfinde sig til Gratulation.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

265. Fra H. A. Krüger.

Berlin, 6. April 1867.

Kjære Ven!

Indlagte Brev til Salicath er du nok saa god at overlevere ham snarest mueligt, han skrev mig til i Gaar i Anledning af Edsfæstelsen af det ældre værnepligtige Mandskab, og det er mit Svar paa denne hans Skrivelse her følger, du kan

gjerne læse Brevet, thi det omhandler Intet som maa holdes hemmelig for danske Meningsfeller.

Jeg har til dig at tilføie at Ahlmann og jeg for denne Sags Skyld har troet det rigtigst at gjøre et Forsøg paa at faa Bismarck i Tale i Anledning af den Sag; vi har hidtil undgaaet at tale med ham, fordi vi meget godt vide at det er Bismarck om at gjøre at erhverve Danmark som Allieret af hvilken Grund han udsætter Afstemningen deels fordi han ikke ynder den i Principiet, deels fordi han ad anden Vei f. E. ved en frivillig Afstaaelse af et Par Amter eller 3 vil vinde Danmark for sin Plan, og muligt troer, eller i det mindste maa han have havt den Tanke at vi i dette Øiemed kunde tjene ham som et Middel til at aabne Forhandlinger i af den Slags hos det danske Cabinet. Sligt gaar vi forstaar sig af sig selv ikke ind paa. Skjøndt Bismarck vist ikke især mod mig er for venligsindet, skal Forsøget nu gjøres for at faa ham i Tale, om saa ikke for andet saa for at sige ham Sandheden lige i Øinene, og give ham det Spørgsmaal om det der foregaar i Nordslesvig og det hvormed Mandskabet trues er i Overeensstemmelse med Menneskelighedens og Civilisationens Love.

H. A. Krüger.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

266. A. E. M. Schleisner til Professor P. L. Panum.

Berlin, 8. April 1867.

Høivelbaarne Hr. Professor!

. . . Jeg er meget beslaglagt af vore Venner, som synes at finde Behag i mit Selskab, og naar jeg derfor først kommer seent hjem om Aftenen fra dem er jeg for træt og anstrengt til at paatage mig noget videre Arbeide. Jeg har ret mange Hilsener til Dem fra dem begge. De leve i en stadig Ophidselse og Irritation over hvad der passerer her og

hjemme. A. er bleven ganske nervøs, og han har sandelig ogsaa nok at tænke paa, hans Svigersøn der er blevet gift for et Par Maaneder siden har nægtet at aflægge Eden, og skal nok nu trækkes bort fra sin unge Kone og Forretning. K. spadserer paa Gulvet til Kl. 12—1 om Natten, og A. kan ikke sove, for at tænke paa hvorledes de have at forholde sig, samt udarbejde og overveie hvad og hvorledes de ville udtale sig. — De ere blevne gjorte opmærksomme paa at være forsigtige i deres Udtalelser her, da det vilde kunne drage ubehagelige Følger efter sig naar de kom hjem, men Gudskeelov, det afficerer dem ikke det Mindste, tvertimod K. opflammes ved Alt Sligt til heftige Udbrud mod Pr. Og han har flere Gange sagt: »*Lieber türkisch als preussisch*« og agter ved Leilighed at udtale det i selve Rigsdagen. De føre jo en udbredt Correspondance med deres Ulykkesfæller i Hjemmet, men Brevene ere undertiden meget gamle, idet Postmesteren lader dem ligge og først efter flere Dages Forløb afsender dem, for det Tilfælde at de kunde indeholde Oplysninger der kunde komme A. & K. til Gode ved et eller andet Foredrag, og da blive virkningsløse derved at de ere forsinkede. Det er dog en nederdrægtig Fremgangsmaade. — De ere naturligvis begge komne i et Smuds- og Vittighedsblad. K. lægges Eder i Munden som »Fanden knickl mir« for at betegne den *raae* Danske. Og Danmark betegnes som et Land hvor »*Træskoer*« har meget at sige, et Land hvor Raaheden staaer over Intelligentsen o. s. v. Af de 12 Polakker er der nu kun 3 tilbage. Kantak er meget forekommende og flink mod vore Venner, den halve Næse er hugget af ham, det er en rask, energisk Mand. I Lørdags var det K.s Fødselsdag, jeg gjorde et lille Middagsgilde for ham i al Tarvelighed i Hôtel Royal, og vi drak jo Slesvigs Skaal, og alle deres som i Danmark med Interesse følge dets Fremtid. Med Hensyn til Hoffet i Kjøbenhavn og den Interesse det maatte have for deres Sag nærede K. & A. ganske besynderlige Ideer, som syntes at udspringe fra personlig Paavirk-

ning af svensksindede Redacteurer i Kbhvn. Men deres Meninger have forandret sig ved mig og ved den Tale vor Konge holdt i England, og navnlig ved den Maade hvorpaa han blev rakket ned derfor i de tyske Blade.¹⁾ Bau[er] og Kone og Datter vare med i Theatret engang, B. *skjulte sig bag* Konen og Datteren, senere da vi gik derfra og K. vilde ind paa en Restauration for at drikke The var det moersomt at see B. løbe i Forveien og ind i forskjellige Restaurationer ikke mindre end 3 inden han fandt een hvor han turde sidde med os i Ro og Sikkerhed, det var en frygtelig Billardkneipe. Det er en slem Størrelse denne B. Skulde jeg dømme efter de Iagttagelser, jeg har gjort, og hans hele Forhold vilde jeg erklære ham for en absolut farlig Person, og med Hensyn til hans Forhold til Bl. Br. og Andre som Bræstrup, Peder Hjort osv. er jeg fuldkommen paa det Rene.²⁾ Han arbejder kun for sin personlige Fordeels Skyld. Jeg har opmærksom iagttaget ham, og gjort ham forskjellige som det syntes ligegyldige Spørgsmaal, og er derved kommet til det bestemte Resultat at han er ægte Preusser af Princip, det samme mener A., der nødig vil have noget med ham at gjøre. Han hader nok Regjeringen, det er vist, men hvorfor? Hvad har han gjort? Han hylder afgjort de reaktionaire Anskuelser i Danmark og han vil gjerne stille sig op som den der ene og alene ledede A. & K., som den der ene og alene lagde dem Ordene i Munden, det mærkede ogsaa A. snart. Og han udtalte til mig nogle Anskuelser »om at gjøre Folk til det de vare.« Bl. Br. benytter ham blot for sin Mageligheds Skyld; han er godt hjemme i de politiske Forhold, taler og skriver det tyske Sprog, følgelig er han en velkommen Leiesvend for Bl. Br. der fuldstændig synes at have hengivet sig til ham. Men saadanne Folk ere farlige, der ere at faae [til] Kjøbs

---

¹⁾ Christian IX's Omtale af de Danske i Slesvig overfor en Deputation af Danske i London gav Anledning til Angreb i tyske Blade og et Dementi i »Berlingske Tidende« 9/4 1867.

for Penge, og jeg har ingen Tiltro til dette Menneske, navnlig da jeg de første Gange vi vare sammen bemærkede hvor han ironiserede [over] K. & A. Dette er han dog nu saa forsigtig ikke at gjøre efter at have lært mig lidt nærmere at kjende.

. . .

S.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

267. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjøbenhavn, 15. April 1867.

Kjære Ven! Da jeg formoder at Schleisner idag er kommet til Byen beder jeg Dig om at sørge for at jeg kunde faae ham at see imellem 2 og 4 idag i Udenrigsministeriet, thi jeg skal rimeligviis i Rigsdag imorgen, paa Onsdag kommer Kongen og paa Torsdag haaber jeg at have Alt ordnet saaledes, at jeg paa 3 à 4 Dage kunde være borte for at modtage et Stamhuus ovre i Jylland, expedere mine egne Forretninger paa Boller og paa Frijsenborg og aldeles trygt at kunne vende tilbage hertil enten Mandag eller Tirsdag efter Paaske uden at være foruroliget af preussiske Ængstelser, hvormed hele Byen synes at beskjæftige sig. —

Hvis Du behøver Contanter, da sendes disse Dig helst forinden min Afreise.

C. E. Frijs.

P. S.

Jeg venter Krig og siger quod bonum faustum felixque sit (pro nobis).

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

268. **Etatsraad Regenburg til A. E. M. Schleisner.***Kjøbenhavn, 15. April 1867.*

Hvis De, som jeg har hørt, kommer til Byen idag, vilde jeg efter given Anledning bede Dem om at søge Conseils-præsidenten paa Amalienborg mellem 2 og 4.

A. Regenburg.*Cand. phil. O. A. Schleisners Papirer.*269. **Professor P. L. Panum til Etatsraad Regenburg.***Kiel, 18. April 1867.*

Jeg har talt med V[alouis] og han er meget glad over de Berigtigelser jeg har foreslaaet ham. Hertug Carl har været her og havt lange Samtaler med ham. Carl har i Ballenstedt været sammen med Christian og denne har havt lange Samtaler med ham om Stillingen. Christian er, efter Carls Sige fast bestemt paa ubetinget at slutte sig til Rusland og at lade sin hele Politik bestemmes af det. Alliance med Frankrig afskyer han og han har efter C. erklæret at han aldrig og for ingen Priis vil inklade sig paa den. — Jeg har seet Breve fra Krigsministeriet i Paris hvorefter Frankrig er aldeles rustet. De have 260000 af de nye Geværer færdige og daglig faaes 10000 til! De have Artilleri efter et nyt System. Her er der anlagt Fortificationer udenfor Fredriksort ligeover for Labøe og længere nede andre som correspondere med Fredriksort. Jeg har seet Planerne til Fortificationerne ved Dybbel som ere *meget* betydelige. Blokhuseene ere nu virkelig bombefri. Endelig skal jeg endnu meddele Dem en nye Opfindelse som indføres i den preussiske Armee og som sandsynlig bliver adopteret af den franske. Det er en Slags Cürass opfundet af en vis Heins. Den er prøvet og har udmærket bestaaet sin Prøve. . . .

Jeg maa slutte her efter disse i Hast skrevne Linier. Jeg reiser nemlig Kl. 12 til Hamburg. Det er aftalt at Breve som

ønskes meddelt af V. sendes under min Kones Adresse i en Couvert uden Adresse som da strax tilstilles Dem til videre Meddelelse efter Deres Godtbefindende. Hav den Godhed at minde Bille om at han lovede mig at sende V. flere Exemplarer af Revuen; han synes at have glemt det. V. sender til Jules Favre og flere andre i P. som interessere sig for den danske Sag.

Nu lev vel!

P.

I største Hast!

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

270. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 19. April 1867.

Kjære Vedel,

Jeg er bleven gjort opmærksom paa en Ting, som maaskee er aldeles tilfældig og ligegyldig, men som jeg dog ifølge Omstændighederne ikke kan med Bestemthed frakjende al Betydning, og som derfor, ifølge Tingenes egen Beskaffenhed, i mine Øine kan blive af uberegnelig Indflydelse for os.

For nogle Dage siden er Gehd./ Justizr./ Wagener sammen med den herværende Americanske Legationssecretair, der i Gesandtsens Sygdomsforfald i lang Tid har fungeret som Chargé d'affaires, bleven seet at gaae ind i Grev Bismarcks Cabinet. Min Kilde meente at dette kunde betragtes som et Tegn paa en muligen bestaaende eller begyndende Forstaaelse mellem Bismarck og America. Man handlede maaskee om Pantserskibe, eller muligen endog om noget Mere, og ligesom det maatte interessere America at Handelen i Østersøen og Nordsøen ikke forstyrredes, medens det kunde være meget behageligt for Preussen, i paakommende Tilfælde at have en Amerikansk Flaade i sin Nærhed, saaledes kunde

den Plan at skaffe sig America til Allieret ikke findes besynderlig, naar Talen var om politiske Combinationer af Bismarck. Det er, som sagt, en af mine Colleger, nemlig Lord A. Loftus, der har seet de to gaae sammen ind til Bismarck; men jeg har lovet ham, ikke at røbe at Tingen er bleven bekjendt for mig ved ham eller overhovedet ved en Collega, thi der var ingen Andre tilstede end ham, og naar det blev bekjendt at jeg havde erfaret Sagen ved en Collega, vilde det altsaa kunne spores til ham, men for os selv kan jeg naturligviis ikke engang holde hans Navn tilbage, og jeg stoler ogsaa paa at det ikke kommer videre end til Dem og Grev Frijs.

Jeg veed ikke om Loftus tænkte paa Vestindien; jeg har ingen Grund til at troe det; men jeg tænkte strax ikke alene paa Vestindien men ogsaa paa Molzen, der i denne Tid virker ivrigt med Wagener. Combinationen er meget simpel. Preussen giver Danmark et Stykke Slesvig og faaer de Vestindiske Øer, som gjentagende have været væsentlig Gjenstand for den Molzenske Underhandling og America, som atter faaer hine Øer af Preussen, hjælper saa det Nordtydske Forbund til dets Consolidation. Naar dette nu kunde løbe af i Fred og uden Krig med Frankrig, saa skulde jeg af Hjertet og oprigtig lykønske baade Molzen og hans Kjøbenhavnske Mandanter; men det vilde dog, forekommer det mig, være meget farligt saaledes i Forveien at lægge os en Klods om Benet; og derfor har jeg ikke villet tøve med at advare.

Jeg kan Ingenting gjøre. Jeg har her, som De veed, gjentagende sagt, at Molzen ingen Mandat havde; men det er muligt at det er lykkedes ham at gjøre gjældende, at det er mig som intet Mandat har; thi om han end ikke er i Forbindelse med Folk af Betydning i Kbhvn., saa siger han det; og man kan ikke vide fra hvem han er istand til at fremvise Breve til Styrke for sine Paastande.

Det kan jo være at hele Sagen er uden Betydning, og i

ethvert Tilfælde maa den vistnok behandles med største Forsigtighed; men er der Noget under, kan den blive i høieste Grad fordærvelig.

De to Slesvigere ere da reiste i Onsdags. De ere vel fornøiede med deres Gjerning, og jeg finder at de have opfyldt deres Plads og deres Hverv meget ordentligt. Hoslagt vil De forefinde nogle Exemplarer af de Breve de før deres Afreise have sendt til den nordtydske Rigsdags Medlemmer.¹⁾ Det er jo kun til Efterretning for Dem, da det ikke tør vides, at jeg har været i Besiddelse deraf. Dette sidste gjælder ogsaa om det her vedlagte Kaart, som De naturligviis iøvrigt kjender. Jeg har sendt dette Kaart til Paris for længe siden med en fransk Coureer, men veed ikke om det er kommet til Bestemmelsen.

De maa troe mig, det vilde ikke være Ret, ikke at gjøre Noget for Bauer.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer.

---

271. Professor P. L. Panum til Etatsraad Regenburg.

Leipsig, Hotel Rom, 21. April 1867.

Da jeg tilskrev Dem fra Kiel var Tiden saa kort at jeg kun havde Leilighed til at meddele Dem det Vigtigste, og det var jo unægtelig den om Carls Indiscretion og om Beskyttelsen imod Skud. Det er senere faldet mig ind at endnu Eet og Andet som jeg hørte kunde interessere Dem. Med Hensyn til Spørgsmaalet om Krig eller Fred da meente V. at det vilde komme til Afgjørelse i Løbet af 14 Dage til 3 Uger. Efterretningerne om Rustningerne og Krigsberedskab i Frankrig stadfæstedes ogsaa af Reisende, der lige kom fra Paris, jeg talte med paa Banen. Metz er fuldstændig armeret og Tropperne rykke henimod Grændsen. Heste-

¹⁾ Sml. Jessen: Haandbog, 393.

indkjøb efter stor Maalestok. — Historien om Benedetti glemte jeg at fortælle, han havde ved Audientsen hos N. i Paris forsikkert at Preussen og Bismarck aldeles ikke vilde modsætte sig Transactionen med Luxembourg. Det Dementi denne Erklæring fik ved Bk.s og Parlamentets Svar var dog for stærkt for N. og han erklærede da at han ikke kunde bruge en Mand der i den Grad kunde tage fejl i den Stilling. — Holstenernes Kjærlighed til det preuss. Regimente er ikke bleven forøget ved den Fordring som stilles til dem ved Indkomstskattens Opkrævning. Især har det Forlangende at de foruden deres Indtægter ogsaa skulle opgive deres Gjæld oprørt Folk, især Kjøbmændene i en meget høi Grad. Man har fra alle Sider protesteret derimod og Magistraten har foreslaaet at det modificeres saaledes, at man ikke forlanger at det skal erklæres (inden 6 Dage under Trudsel af Execution!), men at de som ikke ville afgive nogen Erklæring blive sat i Skat paa lignende Maade som hos os. I herværende Kredse er Troen paa Krig i stadigt Tiltagende.

P.

I stor Hast.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

272. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 23. April 1867.

Kjære Quaade! Hjemkommen igaaraftes fra Jylland . . . erfarer jeg idag ved at komme herop i Ministeriet, at Deres Frue imorgen vil forlade Byen og kan jeg ikke undlade at benytte denne Leilighed for at sende Dem et Par venlige Linier. — Kongen er vendt tilbage, men er endeel forknytt . . . over Udsigterne til Krig; endskjøndt jeg godt kan

forudsee de ubehagelige Situationer, der kunne komme for os, vilde jeg dog Intet bidrage om jeg kunde dette til at forhindre en sliq Krigs Udbrud, thi der er dog en Mulighed for at Preussen praktisk kan lære, at de ikke ere bestemt til at beherske Verden alene, thi hvor liden Sandsynlighed der end kan være for at vi som de Smaa ville komme til at profitere synderligt selv i det for os gunstigste Tilfælde, saa vil det dog være en stor Lise idetmindste for en føie Tid at være forskaanet for Preussernes utaalelige Over- og Hovmod, hvoraf dog Ingen lider saa stærkt som De selv. Jeg vilde meget ønske at kunne skaffe Dem af med Hrr. Moltzen, som bidrager uendelig Meget til at vanskeliggjøre Deres Stilling, og at kunne gjøre Rum for forstandig og rolig Betragtning af Forholdene hos os i Berlin, men har ikke havt Lykke i de Bestræbelser, jeg har gjort i den Retning, jeg har den Overbeviisning, at han ikke modtager Penge eller Understøttelse herfra, naar det ikke er fra Blixen, thi hans Ven Borgemester Larsen kan ikke undvære Synderligt og hans tidligere Venner have ikke sendt ham Noget i det sidste Aar; jeg havde for ikke lang Tid siden sendt en Mand herfra for at udspeide ham, men det mislykkedes fuldstændigt, da han itide opdagede Sammenhængen eller fik Mistanke til Manden, saa at han ikke vilde betroe ham Noget; dette har vistnok ikke stemt ham mildere imod Ministeriet, ligesom han vistnok ogsaa har faaet Vind af, at det har været mig, der engang for at erfare om han virkelig var paa Expedition i Holsteen foreviiste et Pengebrev for Konen, for at erfare hvorhen det maatte adresseres og saaledes fik hende til at løbe i Fælden. Jeg har en stærk Mistro til, at den der gjorde, at min førstnævnte Plan mislykkedes, var Borgemester Larsen; hvad jeg vilde have skaffet mig Vished om var, om han endnu staaer i Forbindelse med det russiske Gesandtskab, thi det var et Par Ting, der sammenstødte, der havde givet en stærk

Formodning herom; af Deres Brev til Vedel¹⁾ kan jeg see, at De troer ham i Forbindelse med formaaende Folk her; jeg er overbeviist om det Modsatte, med mindre De hertil vil regne Baron Blixen og muligviis Prinds Hans; denne Sidste har dog efter Sigende aldrig villet modtage ham. — Af Deres sidste Beretninger lader det ikke til som om De nærer stort Haab om Freden og jeg antager ogsaa, at Bilæg-gelsen af Luxemborg-Affairen, om en saadan var mulig, ikke vilde være tilstrækkelig; nu skal det vel først vise sig, hvem der diplomatisk kan spille finest, enten Napoleon eller Bismarck, med at vælte Skylden for Fredsbruddet over paa den Anden, og derefter kommer det i Slutningen an paa det største Held; gid vi engang kunde gjøre Bekjendtskab med denne Faktor, som der i Almindelighed er langt mere For-slag i end i nogensomhelst menneskelig Forstand; som gam-mel Spiller kan jeg efter min Erfaring desværre ikke sige, [at] meget og fortsat Uheld giver chance for Held, thi jeg har den Erfaring at Enkelte have Held med sig, Andre slet ikke og saaledes gaaer det rimeligviis ogsaa med Staterne; jeg vilde haabe, at jeg i Styrelsen af Landets Anliggender maatte følges af det Held, som i Almindelighed har fulgt mig i mine egne Sager, endskjøndt jeg tidt har grebet dristigt og forvovent ind, hvilket Sidste der desværre ikke er Raad til at gjøre her paa Statens Vegne, thi Spørgsmaalet om Exi-stentsens Tilsætning ligger for nært og umiddelbart for. Hid-indtil have vi ikke været uleiligede med fristende Tilbud om at gaae hverken til den ene eller til den anden Side og jeg vil haabe, at denne Ro endnu Noget maa vedvare; Heyde-brandt lader sig sjeldent eller aldrig see, endskjøndt han ikke har Grund til at beklage sig over nogensomhelst uvenlig eller kold Modtagelse; dog nu kalder Kjetting og jeg maa derfor ende, bedende Dem af og til at holde os i Kundskab om Vexling af Stemninger og Tilstande i Berlin.

---

1) Af 19. April 1867, trykt som Nr. 270.

Efter sikkert Forlydende skulle circa 8000 Mand Infanteri være samlede ved Dantzig eller Stettin, jeg erindrer ikke nøie hvilket af Stederne; man skulde dog ikke have isinde at more sig paa vor Bekostning.

C. E. Frijs.

Et Par Steder i Brevet er forskrevne og har maattet rettes for at give Mening.

---

273. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjøbenhavn, 24. April 1867.

Indesluttet sender jeg Dig Dine 2 Breve tilbage; Tak for Laan og jeg skal benytte mig af Oplysningerne med største Discretion, dog troer jeg ikke stort paa Carls Meddelelser. Saasnart Indenrigsministeren kommer hjem skal jeg paa det Bedste anbefale Vedkommende,¹⁾ hvis det er muligt ad denne Vei at erholde Noget. —

C. E. Frijs.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

274. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

25. April [1867].

Kjære Kammerherre. Det er et snurrigt Telegram som Memor. dipl. indeholder om at Preussen skulde have tilbudt os Nordslesv. mod at vi forbleve neutrale, men at vi skulde have afslaaet det. Berl. Tid. dementerer dette iaften. Gid det var saa vel! Jeg vilde ønske at Preussen ikke tvinger os til at tage Parti med Frankrig og hvor mange her end er som inderligt ønske en saadan Eventualitet er jeg dog overtydet om at vi, *selv om* Fr. seirede og vi fik hvad vi ønskede (og det er vel meget tvivlsomt) dog vare bedre tjente med at renoncere paa Laurbærene og sikkrere for Fremtiden

¹⁾ Formentlig en Ansøgning fra A. E. M. Schleisner.

naar vi uden at gjøre os Preussen til Fjender havde godvillig faaet hvad vi bør have.

Utvivlsomt vilde det være fordeelagtigere for Preussen selv, om vi forpligtede os til bestemt Neutralitet end om vi indgik Alliance med det, thi Fr. kan dog vanskelig finde Paaskud til at bryde vor Neutralitet og Pr. var altsaa langt sikkrere paa sin nordlige Landgrændse end vor Alliance kunde gjøre det. Det vilde dernæst vist være muligt at styrke vor Neutralitet ved Forbund med Sverig og Norge, hvoraf Preussen vilde have den dobbelte Fordeel, idet nemlig Sverrig paa egen Haand let kunde entraineres i fransk Retning, hvorimod Manderstrøm støttende sig paa en Overenskomst med os, neppe vilde komme til at gientage Lagerheims (?) flauue Rolle i 1855¹⁾.

Men jeg frygter for at det Hele bliver en behagelig Drøm, thi destoværre røber Intet at Preussen skulde have en saa forstandig Hensigt. Man troer os saa hidsige at vi *ville* Krig og dog veed jeg at alle Fornuftige her vilde ende med at bifalde i fuldt Maal hvis vi kom til at staae i godt Forhold med Preussen, om end mange fra første Færd have drømt om fransk Alliance. Vore formeentlige Rustninger indskrænke sig til at Rolf Krake og maaskee Peder Skram og Danebrog rustes og at der er kommet en lille Besætning ud paa Søforterne. Kan det kaldes Rustninger er det i alt Fald ikke af de offensive og Preussen kan vel ikke fortænke os i at vi ikke ville ligge ganske for aabne Døre skjøndt det just ikke er noget stærkt Lukke vi sætte for. Jeg er forresten overbevist om at Heydebr. ikke tillægger de 100 Mand der ere sendte til Forterne større europæisk Betydning.

P. Vedel.

---

¹⁾ Elias Lagerheim var i 1855 under Krimkrigen svensk Gesandt i København. Han blev først 1856 svensk Udenrigsminister efter G. Stierneld.

275. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 6. Mai 1867.

Kjære Quaade! Tak for Deres sidste Brev, som jeg modtog igaar ved min Hjemkomst fra Frydenlund, hvor jeg med Familie havde feiret min Søns 18aarige Fødselsdag og da imorgen Schleisner reiser tilbage, benytter jeg denne Leilighed for at sende Dem et Par Linier. Ligesom De har Moltzen at trækkes med, saaledes har jeg det med Blixen, og de ere 2 Aen udaf eet Stykke, den fuldstændigste Mangel paa Selv-critik hos dem Begge, men en urokkelig Overbeviisning om, at kun de kunne bringe Frelse for Landet — de tvende Herrens Begreber om Fædreland er vistnok indbyrdes forskjelligt og ialfald Begges forskjellige Opfattelse stik modsat min Opfattelse af dette Begreb, og som Følge deraf ogsaa Handlemaaden fuldkomment forskjellig; ligesaa lidt som Individuet veed, hvad Modgang og Kummer Vorherre vil sende for at bidrage til vor Opdragelse og Optugtelse, ligesaa lidt kan man vide dette Staten angaaende, men saalænge der er Liv er det Pligt at arbeide og stride, som om man aldrig kunde dø og Staten, eller dens ansvarlige Styrere, har ligesaa lidt Ret til at opgive eller tilintetgjøre sit Liv som det enkelte Individ. Om Fremtiden vil medføre Smaastaternes Undergang eller Underordnen under de store Samfund er endnu slet ikke givet, men deres Existents er naturligviis stærkest truet under en Overgangstid, hvor noget Nyt forberedes og i hvilken som Følge deraf ingen Retstilstand imellem Samfundene finder Sted, men hvor som det saa smagfuldt udtrykkes fra Nutidens ledende Mand Gr. Bismarck »la force prime le droit«. Gid han og den af ham skabte Stat med ham maatte komme til selv at føle Tyngden og Raaheden heri — en besynderlig Modsætning i vor Tid, hvor i Udførelsen og Anvendelse af Krig og Vold i Sammenligning med tidligere Dage dog Humaniteten gjør sig gjeldende, at man theoretisk eller ideelt træder langt hensynsløserne frem. Man kunde see dette

fra en lys Side og sige at det beviste en større Ærlighed eller mindre Hyckleri, men det viser dog hovedsagelig kun en Mangel paa Agtelse for høiere og ædlere Ideer. — Da vi snart ville indkalde nogle Folk for at kunne øve dem i Bru- gen af de nye Geværer vil Moltzen rimeligviis faae travlt igjen med vore Rustninger; vi overskride ikke vort Freds- budget, men fordi vi ikke have saa mange Bagladere, vil kun den halve Styrke blive samlet ad Gangen, det vil sige at istedetfor Indkaldelsen og Exerceertiden af den samlede be- stemte Styrke i September vil man dele og indkalde Halv- delen i Juni eller Juli og Halvdelen senere, og hvis Krigen skulde udbryde, anseer jeg det for høist ønskeligt at have nogle tusinde Mand her paa Sjælland for ikke at være ud- sat for uden Hensyn til egen Interesse at bøie sig for enhver- somhelst fremkommende Fordring. Vi have hidindtil været aldeles frie for Allianceforslag og jeg har Grund til at antage, at man fra de Stores Side slet ikke vil være forlegen for at afslutte slige, fordi man raisonnerer som saa, at Hjælpen, der kan ydes i paakommende Tilfælde, sandsynligviis ikke vil staae i Forhold til den Byrde man paatager sig, naar en- gang Fred eller Compromis skal sluttet, da man saa kan lide selv Tab ved at være nødsaget til at gardere sine Allierede; det er den gamle velbekjendte Egoisme, der raader i dette som i saa meget Andet. Jeg har ligesom De ikke stor Tro til Fre- den og at Conferencen aabnes i London spaaer just ikke noget heldigt Resultat eller nogen alvorlig Hensigt fra de Ueniges Side; men jeg troer ligesom De, at Preussen er langt bedre forberedt end Frankrig, og der ere mange Fordele, som Franskmændene gaae glip af, og som ere dem eiendom- melige, ved den nye Krigsførelse, som Indførelsen af de nye hurtigtskydende og langtstrækkende Vaaben maa nødvendig- gjøre, thi Østrigerne bleve tidt nok i 1866 straffede for deres samlede og raske Angreb ligeoverfor de Andre, der i deres dækkede Stilling kunde nedmeie de fremstormende Geled- der, og det er væsentligst i Heftigheden og Raskheden i An-

grebet, hvorved Franskmændene have udøvet den stærkeste og for sig selv heldigste Indflydelse, men denne bliver næsten umuliggjort ved de nye Vaaben, hvorimod Raskheden og Adretheden hos Tropperne i at marchere og bruge Benene endnu som altid vedbliver at være et væsentligt Middel til at mangfoldiggjøre sig. Et interessant Skuespil vil det blive at see de 2 Kæmper brydes og det er ikke værdt, naar dette kan undgaaes, at blive klemt imellem Skjoldene; her taler man kun om Preussernes Angreb og Overfald paa Danmark, Kjøbenhavn etc., og jeg kan ikke see Sandsynligheden heraf, da Besiddelsen kunde have langt større Betydning for Andre og det forekommer mig meget tvivlsomt, at Preussen med den isolerede Stilling, hvori den diplomatisk befinder sig, vilde give Anledning til fra alle Sider at man brød Staven over den, endvidere kan den have mere end nok med at fordøie det alt Slugte, saa at jeg ikke er ængstelig fra den Kant, hvorvel det tidt synes mig som om den Maade hvorpaa man gaaer frem i Nordslesvig kuns kan finde sin Forklaring i Bestræbelser efter at exaltere Stemningen her, saa at man skulde foretage Noget, der kunde givet grundet Anledning til Klage fra preussisk Side; den sidste Artikel i Nord. Allg. Z. var ogsaa særlig skikket til at virke i denne Retning, da den foruden alle de løgnagtige Paastande som den indeholdt os angaaende tillige temmelig höhnisch lod sig forlyde med, at den ved en fortsat Behandling af de danske Elementer o: ved at fordrive dem og lade Landet befolke med Tydskere nok skulde faae Bugt med den Sag; Carl Scheel-Plessen udtrykker sig gjentagende ligeoverfor de klagende virkelige Danske som forvises Landet, paa følgende trøstende Maade, at nu maae de Uskyldige lide med de Skyldige, men at en mildere Fremgangsmaade vil kunne indtræde, naar man har bøiet sig. . . .

C. E. Frijs.

276. Udenrigsminister Grev Frijs til Kongen.

Kjøbenhavn, 10. Mai 1867.

Allerunderdanigst Forestilling.

Den 7de d. M. modtog jeg Hr. von Heydebrand, som efter Ordre fra sin Regjering gjorde mig følgende mundtlige Meddelelse.

Ved Pragerfredens Artikel V havde Preussen under visse nærmere angivne Modaliteter lovet eventuelt at tilbagegive til Danmark de nordslesvigske Districter. En saadan Restitution forudsatte imidlertid to Betingelser. 1. Garanti for de tyske Beboere i de tilbagegivne Districter, 2. Overtagelsen af visse Pengeforpligtelser i Forhold til deres Indbyggerantal, og med Hensyn til begge Punkter skulde han henvise til Grev Bismarcks Tale i det nordtyske Parlament af 18de Marts, som medfulgte i fransk Oversættelse. I Henhold her til var han beordret til at forespørge, hvorvidt den danske Regjering var »disposé à se concerter avec le gouvernement prussien sur ces deux points et s'il était prêt à entrer en négociations à ce sujet«.

Paa min Bemærkning, at jeg foruden andre Punkter navnlig savnede enhver Antydning om, hvilke Territorier en saadan eventuel Tilbagegivelse efter den kongelig preussiske Regjerings Tanker skulde omfatte, svarede Hr. von Heydebrand, at hans Instruction indskrænkede sig til Ovenstaaende, og han var ikke istand til at supplere de paapegede Mangler. Jeg sagde da, at jeg uden Tøven skulde forebringe Deres Majestæt Sagen, og jeg forbeholdt mig snarest muligt at give den kongelige Regjerings officielle Svar enten i Samtale med ham eller gennem Kammerherre Quaade.

Vor officielle Forhandling var hermed tilende, men Hr. von Heydebrand bad om Tilladelse til aldeles personligt og uofficielt at komme tilbage til de enkelte Punkter i den gjorte Meddelelse. — Pragerfredens Artikel V var nu officielt for første Gang meddeelt den danske Regjering og taget til Udgangspunkt for den eventuelle Forhandling. Af de to til-

føiede Betingelser vilde Nr. 2 vistnok kunne frembringe nogen Vanskelighed, men han troede dog ikke, at den danske Regjering vilde lade sig standse ved et dog altid mindre væsentligt finantsielt Hensyn. Derimod miskjendte han paa ingen Maade de Betæneligheder, som den under Nr. 1 opførte Betingelse kunde fremkalde hos den danske Regjering. Han maatte imidlertid gjøre opmærksom paa, at Grev Bismarck i sin Tale havde opstillet et Alternativ nemlig enten en Tractat, der tilsikkrede de tyske Beboere visse Rettigheder, eller Oprettelsen af tyske Enclaver i Nordslesvig, — og for at oplyse ved et Exempel vilde han saaledes nævne Haderslev-By — og endelig var Grev Bismarck jo gaaet ud fra en Forudsætning, der muligviis ikke vilde realisere sig, nemlig at der i de paagjældende Districter fandtes Tydske, som forlangte at bevare deres Nationalitet. Hr. von Heydebrand meente altsaa, at det dog vel vilde være muligt at overvinde de Vanskeligheder, som denne Betingelse ved første Øiekast kunde synes at frembyde.

Ligeoverfor denne personlige Udtalelse af Hr. von Heydebrand vilde jeg heller ikke tilbageholde for ham det Indtryk, som jeg havde faaet af den skeete Meddelelse. Hvad da først angik den anden Betingelse, vilde jeg ikke indlade mig paa Detaillen af den forsøgte Beregning, men jeg kunde dog ikke tilbageholde den Bemærkning, at den vistnok ved nærmere Undersøgelse vilde vise sig overdreven, og jeg vilde i saa Henseende kun eksempelvis gjøre opmærksom paa, at det var notorisk, at de 15 Millioner Thaler, som under Navn af Krigsomkostninger vare liquiderede i den Krigscontribution, der paalagdes Østerrig i Pragerfreden, oversteg meget betydelig, hvad dette Land virkelig havde depenseret i Krigen 1864, og at Preussen kun var gaaet ind paa denne overdrevne Beregning for saaledes indirecte at tilstaae Østerrig en Nedsættelse i den forlangte Krigscontribution. — Men langt vigtigere end den finantsielle var den politiske Betingelse, som Grev Bismarck havde opstillet, og jeg vilde

ikke fordølge, at det ikke var mig muligt at see, hvorledes den kunde modtages af os uden at bringe Danmark i de største og betænkeligste Vanskeligheder for Fremtiden. — En Tractat, hvorved vi paatog os Forpligtelser med Hensyn til vore indre Anliggender vilde medføre en i praktisk Henseende utaaelig Control og Indblanding i vor Administration. Erfaringen viste tilstrækkelig, hvorledes ubestemte og indskrænkede Ytringer havde været tilstrækkelige til at give Anledning til Complicationer, hvis Gjentagelse fremfor Alt maatte undgaaes, og dog skulde der jo efter Grev Bismarcks Tale nu være Spørgsmaal om ganske anderledes virksomme Garantier for den tyske Befolkning end dem, der vare givne 1851—52. Al Administration vilde blive umulig, naar enhver tysk Beboer i Nordslesvig, som troede sig forulempet, kunde henvende sig med sin Klage til den preussiske Gesandt i Kjøbenhavn eller til Regjeringen i Berlin, og vor hele indre Forvaltning i Nordslesvig saaledes hvert Øieblik gjøres til Gjenstand for diplomatisk Forhandling og eventuel Underkjendelse af den preussiske Regjering. Riget og ikke blot det danske Slesvig vilde herved udsættes for de største Farer, og hvor sørgelig vor Stilling end var bleven ved Freden, var Kongen dog nu Herre i sit eget Land, og hvor meget det end laae Regjeringen paa Hjerte at vinde Noget af det Tabte tilbage, maatte dog dens første Pligt være ikke at udsætte for nye Farer, hvad man havde. — Ligesaa vanskeligt forekom mig det andet Alternativ med tyske Enclaver i Nordslesvig. Det vilde neppe kunne blive Andet end at saadanne idelig vilde give Anledning til Conflictter, saa meget mere som rimeligviis Beboerne i og udenfor Enclaverne let vilde føle sig indbyrdes fjendtlige og Øvrighedens Virksomhed paa at hindre Sammenstød naturligviis vilde svækkes, naar der ikke var Eenhed i Justits- og Politivæsen, og det var vel neppe Preussens Tanke at indgaae dertil sigtende Overenskomst med os, saaledes som Tilfældet vistnok var overalt ellers, hvor en lille Enclave laa

i et større fremmedt District. Men endelig forstod jeg ikke, efter hvilke Regler man vilde oprette Enclaver i Nordslesvig; thi naar Hr. von Heydebrand exempelviis havde nævnt Haderslev-By, havde det jo ved det sidste Valg bestemt viist sig, at der i Haderslev kun fandtes en Minoritet af Stemmer for den tyske Candidat, og selv i Christiansfeldt var det Samme Tilfældet — og skulde da den overveiende danske Majoritet i Betragtning af en saadan tysk Minoritet berøves den Udsigt til at vende tilbage til Danmark, som Pragerfreden lovede den?

Tilsidst kunde jeg destoværre ikke smigre mig med den Mulighed, at alle Tydske i Nordslesvig skulde erklære sig villige til at renoncere paa preussisk Beskyttelse, naar de med et simpelt Ord kunne holde sig den aaben.

Saaledes stillede altsaa den omhandlede Betingelse sig foreløbigt for mig, i alt Fald i den almindelige Form, som den havde i Grev Bismarcks Udtalelse. Jo mere oprigtigt jeg ønskede et godt og varigt venskabeligt Forhold til Preussen, desto mere maatte jeg frygte for, at der skulde nedlægges Spirer, hvoraf meget hurtigt de største Farer for det gjensidige Forhold vilde opvoxte. Al den Garanti, tyske Beboere behøve i Danmark, have de allerede i de bestaaende Handels- og Venskabs-Tractater, og jeg var vis paa, at Hr. von Heydebrand selv vilde erkjende, at Tydskere ikke havde Anledning til at beklage sig over nogen uretfærdig Behandling af danske Øvrigheder. Al videre Garanti var saaledes unødig, og jeg haabede, at Preussen vilde kunne gaae ind paa denne Betragtningmaade.

Jeg gjentog imidlertid, at dette var min personlige Mening, men ikke noget officielt Svar, der forhaabentligt ikke længe vilde lade vente paa sig. Hr. von Heydebrand svarede, at Sagen aldeles ikke hastede, hans Regjering vilde aldeles ikke paaskynde Svaret.

Naar jeg efter dette udførlige Referat af min Samtale med Hr. von Heydebrand skal tillade mig at gaae over til i dy-

beste Underdanighed at angive for Deres Majestæt, hvorledes den kongelige Regjering efter min underdanigste Formening rettest bør stille sig til dette Skridt fra preussisk Side, tør jeg gjøre opmærksom paa den sidst anførte Forsikkring af Hr. von Heydebrand, at hans Regjering aldeles ikke paaskynder Deres Majestæts Svar. Dette i Forbindelse med, at Meddelelsen gjordes samtidigt med Conferencens Aabning i London forekommer mig at gjøre det sandsynligt, at den preussiske Regjering kun har gjort denne Ouverture for at undgaae, at den slesvigske Sag bringes paa Omtale under Conferencen, og netop helst vilde see Forslaget henstaae ubesvaret saalænge, indtil denne Fare er forbi, da saa de stillede Betingelsers egen Beskaffenhed ialfald i Forbindelse med, at aldeles Intet endnu er sagt om Grændsen, om hvornaar Afstemningen skal skee og da hvorledes o. s. v., ville frembyde Midler nok for Preussen til at lade Sagen falde hen igjen.

Under disse Omstændigheder, ligesom ogsaa for at den kongelige Regjering ikke skal faae Udseende af at tvivle i sin Bedømmelse af Sagen, forekommer det mig derfor rettest, at der snarest muligt gives den kongelige preussiske Regjering Svar. Dette maa formentlig ikke gaae ud paa allerede nu at afslaae Noget, men alene paa at forlange nærmere Præcision af Betingelserne, før vi udtale Noget om dem. Dersom Deres Majestæt allernaadigst bifalder Dette, vilde Svaret naturligen bestaae i, at den kongelige Regjering erklærer sig ganske beredt til at indtræde i Forhandlinger om Tilbagegivelsen af de danske Districter i Nordslesvig, saaledes som Preussen i den nu meddeelte Artikel V i Pragerfreden har lovet. Den kongelige preussiske Regjering vil vistnok finde det naturligt, at vi med Hensyn til Betingelser, som den antager at maatte stille for denne Tilbagegivelse, maa ønske at see dem bestemtere angivne og formulerede end Tilfældet er i den skeete Meddelelse, og at vi derfor imødesee en saadan fuldstændigere Meddelelse om dette

Punkt ligesom ogsaa om Omfanget, i hvilket Preussen havde tænkt sig at tilbagegive Nordslesvig. Saasnart den kongelige Regjering modtager denne Oplysning, skal den fremskynde sine Overveielser over Sagen med al den Hurtighed, som Sagen fortjener.

Ligesom jeg haaber, at dette Svar vil tvinge det preussiske Cabinet til at fremtræde fuldstændigt og formeligt med sine Hensigter i denne Sag, saaledes antager jeg det ogsaa for at være nødvendigt confidentielt at holde de fremmede Magter og navnlig England, Frankrig og Rusland bekendt med hvad der er foregaaet. I denne Henseende vil det være meget naturligt at knytte til en Instruction, som jeg har tilstillet Deres Majestæts Gesandter ved disse 3 Hoffer i Anledning af den nu samlede Londonerconference, og som jeg allerunderdanigst vedføier i Bilag 2. Som Deres Majestæt af dette Actstykke allernaadigst vil see, har jeg ikke troet at turde stille nogen Begjæring om, at Conferencen formeligen skulde optage det slesvigske Spørgsmaal under sine Forhandlinger, saameget mindre som det var mig bekendt ved de indkomne Gesandtskabsrapporter, at man i Forveien var kommen overeens om ikke at udvide Conferencens Competence udover det luxemburgske Spørgsmaal. Jeg har derfor indskrænket mig til at henstille til de tre nævnte Regjeringer ved den Leilighed, Conferencen frembyder, at give Sagen en nyttig Impuls, og jeg har troet at maatte være meget forsigtig med de Udtryk, i hvilke denne Opfordring er affattet — en Forsigtighed, som jeg ligeoverfor den senere fremkomne Meddelelse fra Hr. von Heydebrand maa ansee for at have været saameget mere hensigtsmæssig. Det vil nu være ganske naturligt i Continuation af denne tidligere Henvendelse confidentielt at meddele Hofferne, at den preussiske Regjering nu har udtalt sig paa den ovennævnte Maade her, og henstille, hvad man i Betragtning af dette Skridt anseer det for meest tjenligt i Sagen at foretage, idet vi under alle Omstændigheder troe at

turde haabe paa Hoffernes virksomme Interesse, dersom de Forhandlinger, hvortil Preussen aabner Udsigten, maatte komme istand, saameget mere som den foreløbige Meddelelse af Hr. von Heydebrand synes at stille Fordringer, som kunde gjøre det hele Tilbud illusorisk og tvinge Danmark til hellere at afslaae at modtage de danske Districter end at udsætte sin fremtidige Tilværelse for uberegnelige Farer.

Forsaavidt Deres Majestæt allernaadigst maatte behage at bifalde ovenstaaende min allerunderdanigste Anskuelse, tør jeg i dybeste Underdanighed bede mig

allernaadigst bemyndiget til at svare den kongelig preussiske Regjering i Overeensstemmelse hermed og til at tilskrive de kgl. Gesandtskaber som anført.

Udenrigsministeriet, 10. Mai 1867.

Allerunderdanigst

C. E. Krag-Juel-Vind-Frijs.

Indstillingen bifaldes.

Amalienborg Slot, 10. Mai 1867.

Christian R.

277. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 11 mai 1867.

Monsieur.

Dans une entrevue que j'ai eue avec le Ministre de Prusse le 7 courant, monsieur de Heydebrand s'est expliqué à peu près dans ces termes:

Le gouvernement danois connaît l'engagement que la Prusse a pris par la paix de Prague au sujet des districts danois du Slesvig du Nord. Une telle rétrocession doit pourtant rester subordonnée à deux conditions, 1) les habitans allemands qui habitent ces districts, seront sauvegardés par

des garanties suffisantes, 2) le Danemark se chargera, en proportion du nombre des habitans des districts cédés, d'une quotepart des obligations pécuniaires qui pèsent sur les duchés. A l'égard de ces deux conditions le gouvernement prussien se réfère au discours prononcé par M. de Bismarck le 18 mars et demande, si le gouvernement danois est disposé à se concerter avec le gouvernement prussien sur ces deux points et s'il est prêt à entrer en négociations à ce sujet.

Après avoir soumis cette communication importante au Roi, j'ai l'honneur de vous informer des ordres de Sa Majesté.

Le gouvernement du Roi a reçu avec reconnaissance la communication qui vient de lui être faite et il est tout disposé à entrer en négociations relativement à la rétrocession des districts danois du Slesvig prévue dans l'art. V du traité de Prague. Pour ce qui est des conditions, dont le gouvernement prussien croit devoir faire dépendre cette restitution, Son Excellence M. le comte de Bismarck trouvera sans doute naturel que nous désirions les voir précisées et formulées plus en détail qu'elles ne le sont dans le discours précité, pour que nous puissions en parfaite connaissance de cause juger, s'il nous est possible de les accepter, notamment celle qui se trouve indiquée sous Nr. 1. Dès que nous aurons reçu les éclaircissements nécessaires à ce sujet ainsi que sur l'étendue que le gouvernement prussien compte donner à la rétrocession de territoire, le gouvernement danois s'empressera d'activer les négociations avec toute la sollicitude que mérite une affaire qui lui tient si fort à coeur.

Veuillez, Monsieur, demander une entrevue à S. E. M. le comte de Bismarck et vous expliquer envers lui dans le sens indiqué.

Koncept med P. Vedels Haand.

278. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 15. Mai 1867.

Kjære Quaade! Det er muligt at dette Brev kan komme til at henligge længere Tid uden at afsendes, da der saa sjældent drage Reisende til Berlin og jeg har ganske bestemte Erfaringer med Hensyn til Brevsikkerheden; De skal derfor heller ikke tage i Betænkning at benytte Coureer og De veed nok hvem jeg mener, nemlig vor lille Physiker¹⁾, naar der er Noget som skal med Sikkerhed expederes, og jeg sætter en ganske overordentlig stor Priis [paa], at den forestaaende Sag som vel ikke vil have nogen meget lang Udviklingstid føres fra vor Side med den største Aabenhed og Decision, saa at det tydelig kan fremtræde at man er sig Skyggerne i Ens Tilværelse bevidst, men at man foretrækker Virkeligheden i dens Nøgenhed for en Skinhjælp. — Saasnart De har havt Audients hos Ministerpræsidenten haaber jeg at erholde Underretning herom. Førend i næste Maaned afreiser Guldenchrone ikke, men det er ogsaa vanskeligt at holde ham gaaende herinde paa Gaden paa en Tid, hvor der i Publikum er stor opinion for, at Diplomatiets er overflødig, da han nu er rask og Lægen paastaer, at han ikke trænger til nogen Badekur; jeg vil haabe, at det maa blive muligt at lade Dem, gode Quaade, faae den omtalte congé, naar De ønsker den, men Udsigterne for Muligheden i at kunne meddele en saadan ere ikke store, og jeg har 2 Gange i Rad maattet nægte Falbe det i denne Tid, fordi det synes mig aldeles umuligt saavel af Hensigtmæssighedsgrunde som fordi det vilde være at give den herskende opinion Medhold, naar en Gesandt var borte paa en Tid, hvor vort Livsspørgsmaal kan komme paa Dagsorden, og De veed at jeg ligefra min Tiltrædelsesdag som Udenrigsminister har bestræbt mig for at blive de underordnede rodende Kræfter

¹⁾ A. E. M. Schleisner, der studerede Kemi i Berlin.

quit og kuns have at gjøre aabent med Gesandterne, hvoraf ogsaa som Følge mine hyppige confidentielle Breve, thi en lille Stat kan ikke tillade sig de samme Kunster som en stor og mægtig Stat; man maa handle som Hødker, sørge for Orden og Loyalitet i Førelsen saavel indadtil og udadtil og ved en saadan fortsat Ledelse er selv en lille Stat istand til at udvikle Kræfter, naar engang en beleilig Stund maatte komme. . . . Vi ere da i Rigsdagen efter megen Vrøvl blevne færdige med Finantsloven, nu staaer kun tilbage Hærorganisationen, med hvilken Ministeriet hænger sammen. — Londonconferencen forekommer mig et ynkeligt Skuespil — at vedkommende Stormagter efter hvad der er passeret i de sidste Aar endnu kunne undertegne en Garanttractat uden at komme til at lee hinanden lige i Øinene — Hovedresultatet er for mig, at Frankrig i det Væsentlige ikke har kunnet sætte sin Villie igjennem, hvorimod Preussen ved at kunne binde Forhandlingen til den enkelte Gjenstand har faaet en indirecte Anerkjendelse af den nustedfindende faktiske Retstilstand; en Opsættelse af Krig, hvor lang nu end den maa blive, maa ogsaa aabenbart meest være i Preussens Interesse, da den faaer Tid til at indordne de erobrede Landsdele under sig, samt til fuldkommen at bringe Sydtyskland under sit Aag idetmindste i militair Henseende, thi dette er nu den eneste Frelse selv for Bayern, da den under en Sagernes Vending, der gik imod Preussen, vilde være den, der uden Spørgsmaal vilde komme til at lide meest og efter al Sandsynlighed vilde ophøre at existere under den nuværende Form. — Dog nok herom — nu have vi Fred for en Tid og det er derfor bedst at benytte den til at ordne Alting paa bedste Maade. —

C. E. Frijs.

279. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 17 mai 1867.

Monsieur le Comte,

Conformément aux ordres que Votre Excellence a bien voulu me faire parvenir par Sa dépêche Nr. 9 du 11 d. c. je me suis empressé de demander une entrevue à monsieur le comte de Bismarck, et cette entrevue m'ayant été accordée avant-hier, j'ai fait savoir à Son Excellence, en réponse à l'ouverture faite par monsieur de Heydebrand, que le gouvernement du Roi était tout disposé à entrer en négociations relativement à la rétrocession des districts danois du Slesvic, mais que pour pouvoir juger s'il était possible d'accepter les conditions auxquelles cette rétrocession devait être subordonnée, Votre Excellence désirait quelques renseignements préalables tant sur la portée de ces conditions que sur l'étendue du territoire destiné à faire retour au Danemark. Afin de rendre exactement la pensée de Votre Excellence, j'ai ensuite fait lecture de la dernière moitié de la dépêche et, à la demande du comte Bismarck, je lui ai laissé confidentiellement copie de cette pièce, afin qu'il puisse s'en servir pour la réponse qui sera adressée au Ministre de Prusse à Copenhague.

Le Président du Conseil s'est entretenu quelques instants avec moi dans une forme toute confidentielle des trois points sur lesquels Votre Excellence demande à être renseigné. Malheureusement, à juger d'après les observations du comte Bismarck, les dispositions du gouvernement prussien et surtout celles de Sa Majesté le Roi de Prusse ne semblent pas promettre un résultat satisfaisant pour le Danemark de la négociation dont il s'agit.

Le point relatif à la part que le Danemark prendrait aux obligations pécuniaires des duchés n'a pas fait l'objet d'une discussion approfondie. Le Ministre a fait observer qu'il

s'agissait d'un arrangement financier analogue à celui qui avait eu lieu lors de la conclusion du traité de Vienne, et je n'ai pas cru nécessaire de vouer une attention spéciale à ce point dans l'état actuel de l'affaire. Mais quant à la question des garanties à accorder éventuellement aux habitants allemands des districts cédés, je ne saurais cacher à Votre Excellence que ce point me semble entouré des plus grandes difficultés. Le comte Bismarck n'a pas donné une définition précise de ces garanties; elles serviraient à sauvegarder la langue et la nationalité des habitants allemands, et il s'agirait en général de savoir quelles garanties à cet effet seraient admissibles d'après la constitution danoise. En même temps Son Excellence, en établissant une certaine connexité entre la question des garanties et celle de l'étendue du territoire à céder, a fait observer que l'étendue du territoire dépendrait des garanties que le gouvernement danois serait prêt à donner; du reste ces garanties, qui trouveraient surtout leur application aux deux villes de Haderslev et Apenrade, pourraient aussi être remplacées par des enclaves, et cet expédient serait d'autant plus naturel qu'il y avait déjà autrefois été des enclaves dans le Slesvic. »J'ai spécialement mentionné les villes de Haderslev et Apenrade«, ajouta le Ministre, »parceque je tiens à constater dès à présent que la cession territoriale ne saurait s'étendre au sud de la ville de Apenrade, et que notamment il n'est pas question de la cession de l'île d'Als et du Sundeved. Il serait même très difficile d'obtenir le consentement du Roi à la cession dont je viens d'indiquer la possibilité conditionnelle; car dans la pensée de Sa Majesté il ne s'agit que de rendre une partie minime du Slesvic au Danemark, et quant à Dybbel et Als Sa résolution est irrévocablement arrêtée«.

Lorsque j'ai objecté que ces districts formaient la partie la plus danoise de tout le Slesvic, et qu'il y avait bien d'autres endroits où le sang prussien avait été versé et où les armes prussiennes étaient restées victorieuses, mais qui pourtant

n'étaient pas demeurés au pouvoir de la Prusse, le comte Bismarck a répliqué qu'il avait maintes fois fait cette même observation au Roi, car, comme je devais savoir, lui personnellement n'attachait aucune valeur réelle pour la Prusse à la possession des dits districts; cependant il ne pouvait pas faire de ce point une question de cabinet. Après avoir dit que je comprenais que la Prusse ne voulait pas s'exposer à devoir faire de nouveau la conquête de ces deux points, mais que d'autre part je ne pouvais m'imaginer que jamais le gouvernement danois penserait à les choisir pour des fortifications contre un voisin aussi formidable que la Prusse, j'ai ajouté, quant aux garanties demandées pour la protection des habitants allemands et au système d'enclaves qui remplacerait les garanties, que l'une et l'autre de ces deux alternatives non seulement offriraient les plus grandes difficultés à l'administration intérieure du pays, mais auraient aussi pour effet inévitable de rendre impossible aux deux gouvernement du Danemark et de la Prusse d'entretenir des rapports de bon voisinage. Il y avait bien eu autrefois des enclaves Jutlandaises dans le Slesvic, mais il ne fallait pas oublier que, même dans le temps des ducs de Gottorp, le pays qui entourait ces enclaves s'était constamment trouvé sous la domination du Roi de Danemark. J'avais toujours cru et les assurances expresses du Ministre avaient confirmé chez moi la confiance que Son Excellence reconnaissait combien il serait juste et même de bonne politique de donner au Danemark, après les malheurs qui avaient frappé ce pays, un sort qui lui permit et lui rendit facile de vivre en bonne intelligence avec son plus proche voisin; mais quel avenir pouvait-on promettre aux relations politiques entre le Danemark et la Prusse avec une ligne de frontière qui séparait de la mère-patrie une nombreuse population danoise, pour la placer sous l'empire de la Prusse?

La réponse du comte Bismarck à cette observation fut que

lui aussi désirait une entente cordiale entre le Danemark et la Prusse, mais qu'il savait que cette entente, pour devenir complète, avait pour condition la rétrocession de l'île d'Als et du Sundevéd; or cette rétrocession étant impossible, il avait un motif de moins pour s'intéresser particulièrement à l'étendue du territoire à céder.

Cette observation ne sera pas nouvelle à Votre Excellence; elle avait déjà trouvé sa place dans l'entretien que j'eus l'année passée avec le comte Bismarck immédiatement après la conclusion des préliminaires de Nicolsbourg.

Quaade.

Modtaget 19. Maj 1867.

---

280. Grev Bismarck til von Heydebrand und der Lasa, preussisk Gesandt i København.

Berlin, 23. Mai 1867.

Ew. Hochwohlgeboren erhalten in der Anlage Abschrift einer mir von Herrn von Quaade mitgetheilten Depesche des Herrn Ministers v. Frijs, d. d. Kopenhagen den 11. d. M., welche durch die Eröffnung veranlasst worden, die Ew. Hochwohlgeboren in Folge meines Erlasses vom 5. ej. gemacht hatten.

Der Königlich dänische Minister spricht sich darin im Wesentlichen in derselben Weise aus, wie er es Ihnen gegenüber laut Ihres Berichts Nr. 56 vom 8. d. M. gethan. Wir erkennen gern die Bereitwilligkeit an, mit der er über die von uns angeregten Punkte in Verhandlung treten zu wollen erklärt, und wir dürfen darin auch wohl die Geneigtheit erblicken, wirkliche Garantien für die deutschen Einwohner zu geben, welche möglicherweise in einzelnen Districten in die Abtretung einbegriffen werden könnten. Wir hätten allerdings erwarten dürfen, diese Geneigtheit etwas bestimmter und offener ausgesprochen zu finden; und es liegt in der Natur der Sache, dass die Königlich dänische Re-

gierung selbst die Garantien darlege, welche sie uns in dieser Beziehung bieten zu können glaubt. Wir haben uns durch den Prager Frieden Dänemark gegenüber keine, und Oesterreich gegenüber nicht die Verpflichtung aufgelegt, die Hoheit über deutsche Einwohner Schleswigs oder überhaupt solche, die bei Schleswig bleiben wollen, abzutreten.

Die Frage hat für uns den in den Herzogthümern herrschenden Wünschen und den Bedürfnissen der deutschen Bevölkerung gegenüber erhebliche Schwierigkeiten und Inconvenienzen. Die Königlich dänische Regierung kann, wenn sie die Sache fördern will, uns diese Schwierigkeiten erleichtern und beseitigen helfen, und sie kann dies nicht besser thun, als wenn sie sich über die Natur der Garantien, die sie zu geben vermag und gedenkt, ausspricht. Dann werden wir in der Lage sein, unsere Entschlüsse zu fassen, und zu beurtheilen, ob wir mit denselben einverstanden sein oder das von mir bereits angedeutete System von Enclaven näher ins Auge fassen müssen. Die von dem Königlich dänischen Herrn Minister gewünschten näheren Aufklärungen über die Ausdehnung des abzutretenden Territoriums würden wir daher auch dann erst geben können.

Ew. Hochwohlgeboren ersuche ich ergebenst, Sich in diesem Sinne gegen den Herrn Minister auszusprechen und ihm auf seinem Wunsch diesen Erlass auch mitzutheilen.

v. Bismarck.

Kopi. Modtaget 28. Maj 1867.

---

281. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 24. Mai 1867.

Kjære Quaade! Endskjøndt Tiden er knap i disse Dage, hvor vi have de mange fyrstelige Besøg, og hvor jeg desuden stadig maa have Conference med Udvalget, kan jeg dog ikke undlade at meddele, at jeg endnu ikke har modtaget nogen-

somhelst skriftlig Meddelelse fra Heydebrand, og det viser sig saaledes tilfulde hvad jeg nok havde formodet, at selv under de indskrænkende Betingelser havde man ikke nogen alvorlig Mening. — En ny Taktløshed har man da begaaet ved at tilbyde Kongen af Grækenland Skib til Disposition i Kiel for at føre ham fra Kiel til Kjøbenhavn. Corvetten laae færdig i Kiel og Føreren skulde været Contreadmiral Jackmann. — Her have vi i disse Dage fuldt op at gjøre, men jeg haaber dog, at Afskrifterne af den engelske og russiske Depeche saavel som af Indholdet af den franske vil kunne blive Dem tilstillet samtidigt med dette Brev. . . .

C. E. Frijs.

---

282. Udenrigsminister Grev Frijs til Gehejmeetatsraad
C. Andræ.

Kjøbenhavn, 28. Mai 1867.

Hvis det var Dem muligt gode Geheime-Etatsraad! at see op til mig i Ministeriet idag henved Kl. 4 Eftermiddag vilde dette være mig overordentlig kjært, thi jeg skal Klokken 2 modtage den preussiske Minister og efter min Formening have en mindre opbyggelig Meddelelse, vel troer jeg, efter hvad jeg formoder at være Indholdet af denne, ikke at være i nogensomhelst Tvivl om det endelige Svar der skal afgives, men det bliver i denne Forhandling af stor Vigtighed saavel at finde en smuk Form fra dansk Side for det sandsynlige Afslag som at give sin Mening tilkjende saa hurtigt som muligt for at derved et Indtryk udadtil kan erholdes om at der aldeles ikke findes nogen Vaklen i saa Henseende hos den danske Regjering, og da jeg vilde sætte en ganske overordentlig Priis paa forinden jeg udvikler og forhaabentlig fastslaaer min Udvikling og projecterede Fremgangsmaade ligeoverfor mine Collegaer iaften i Ministerconference, at have hørt Deres Mening og Raad, beder jeg Dem om at bevise mig denne Tjeneste.

C. E. Frijs.

Poul Andræs Papirer.

283. Udenrigsminister Grev Frijs til Kongen.

Kjøbenhavn, [Fredag] 31. Mai 1867.

Allerunderdanigst Forestilling.

I Overeensstemmelse med hvad Grev Bismarck udtalte til Kammerherre Quaade, da denne afgav det efter Deres Majestæts Allershøieste Resolution affattede Svar paa den i Begyndelsen af denne Maaned ved Herr v. Heydebrand her skete mundtlige Meddelelse, begjærte den preussiske Gesandt en Sammenkomst med mig i Tirsdags [d: 28. Maj], i hvilken han forelæste den i Afskrift allerunderdanigst vedlagte Depesche fra den preussiske Ministerpræsident. Da Herr v. Heydebrand ikke var bemyndiget til mundtlig at fuldstændiggjøre denne Meddelelse ved nogen yderligere Bemærkning, og jeg selvfølgelig forbeholdt den kongelige Regjerings nærmere Afgjørelse, hvorledes Svaret vilde blive, var vor paafølgende Samtale kun kort og mindre betydende.

Paa Herr v. Heydebrands Spørgsmaal, om jeg ønskede at erholde Copi, svarede jeg, at jeg selvfølgelig maatte sætte megen Priis paa at have et skriftligt Grundlag for Sagen, og jeg tilbageholdt ikke Udtrykket af, at jeg allerede ved min forrige Samtale med ham havde savnet Iagttagelsen af denne Form.

Indgaaende Skrivelserns Indhold indskrænkede jeg mig til at bemærke, at man forekom mig i Berlin ikke rigtigt at have opfattet min Instruction til Kammerherre Quaade og mine Udtalelser til Herr v. Heydebrand; thi jeg havde netop ikke tilbageholdt den Anskuelse, at særlige Garantier for de tyske Beboere i den Deel af Slesvig, som eventuelt vilde blive afstaaet, vilde frembyde de største praktiske Vanskeligheder, saalidet som deres Nødvendighed ogsaa havde været forudseet i Pragerfreden som Betingelser for Tilbagegivelsen. Men navnlig havde det været mig en Overraskelse at see, at Grev Bismarck fremdeles vilde skyde Byrden af at gjøre Forslag til deslige Garantier over paa den danske Regjering. Saaledes som Sagen stillede sig for mig efter Gjen-

nemlæsningen af Depeschen, kunde jeg ikke fordølge mig, at der kun syntes at være ringe Udsigt til, at disse Forhandlinger vilde føre til det Resultat, som den danske Regjering alene kunde modtage, nemlig Tilbageerhvervelsen af Nord-slesvig, uden at dertil knyttes Betingelser, som kunde medføre Farer for vor fremtidige Existents og virke forstyrrende ind paa de venskabelige Forhold, som vi i saa høj Grad ønske at sikre ligeoverfor Preussen.

Herr v. Heydebrand bemærkede, at han fuldkomment samstemmede med mig i min Opfatning af Formaålet, og at han ligesom jeg forudsaae store Vanskeligheder for disse Forhandlinger. Ligesom nu de Danskes Klager lode fra Slesvig, saaledes vilde senere de Tydskes Klager i de tilbagegivne Districter kunne udøve en uheldig Indflydelse paa det indbyrdes Forhold mellem de to Regjeringer. Han spurgte derpaa, om Kammerherre Quaade maaskee mundtlig af Grev Bismarck havde faaet nogen nærmere Oplysning, end Depeschen indeholdt angaaende Spørgsmaalet om det Omfang, Preussen vilde give den eventuelle Landsafstaaelse, hvortil jeg svarede, at ved denne ligesom ved tidligere Leiligheder havde Grev Bismarck fremhævet Umuligheden af Tilbagegivelsen af Als og Dybbøl som Følge af den Maade, Kongen stillede sig til dette Spørgsmaal. Herr v. Heydebrand bemærkede hertil, at denne saavel som den militaire Opfatning af dette Spørgsmaal vare ham vel bekjendte, og det var hans Overbeviisning, at Ministerpræsidenten i disse Forhold vilde møde en uovervindelig Modstand, om han end selv maatte være tilbøielig til at see Sagen anderledes. —

Ligeoverfor denne nye Meddelelse fra det preussiske Cabinet forekommer der mig at være Valget mellem to Veie, som kunne følges med Hensyn til Maaden, hvorpaa den kongelige Regjering's Svar gives, idet jeg iøvrigt med Hensyn til dettes Hovedtanke tør henholde mig til de Grundbetragtninger, hvorpaa jeg allerede har havt den Ære at modtage Deres Majestæts Allerhøieste Approbation under 10de d. M.

Forinden Svaret afgives i Berlin, kunde den kongelige Regjering søge paany og formeligen at forsikkre sig om, at de venskabelige Magter billige, at der svares i den paa-tænkte Retning. Det er øiensynligt, hvor stor Fordeel der vilde være forbunden med, at en saadan Sikkerhed i Forveien var tilstede; thi jeg maa meget befrygte, at den preussiske Regjering Intet ønsker hellere end at kunne give Sagen Udseende af, at det er os, som gjøre unødige Vanskeligheder, og heri at kunne søge et Paaskud for at lade hele Sagen falde, og jeg er ikke ganske sikker paa, at det ikke maaskee endog kunde convenere nogen af de venskabelige Magter at gaae ind paa denne Anskuelse, idetmindste til en vis Grad. Men paa den anden Side anseer jeg det for at være muligt, om end vistnok ikke sandsynligt, at man fra en eller anden Side kunde besvare en directe Forespørgsel af os paa en Maade, der mere var dicteret af det vedkommende Cabinets egen Interesse end egentlig af Hensynet til, hvad der virkelig vilde tjene Danmarks Vel, og det vilde da være den kongelige Regjering vanskeligere ikke at tage et større Hensyn til deslige Raad eller Insinuationer, end de i og for sig fortjente. Men til denne Betragtning slutte sig dernæst andre. Det forekommer mig allerunderdanigst, at det stemmer mere med Deres Majestæts Værdighed i en Sag af denne Beskaffenhed, hvor den kongelige Regjering bedre end nogensomhelst fremmed er istand til at bedømme, hvad Følger deslige internationale Garantier vilde medføre for Rigets Fremtid, ogsaa selvstændigt og uden at faae Udseende af at lade sin Dom herom afhænge af Andre at bestemme sin Optræden. Endelig have vi ogsaa saavel tidligere som navnlig ogsaa i den seneste Tid modtaget tilstrækkeligt bestemte Udtalelser fra de fremmede Regjeringers Side til at kunne betragte os som forsikkrede om, at de fuldstændigt vurdere Vanskelighederne ved deslige Garantier, naar vi skulde give dem til Preussen. Alle disse Hensyn lede mig saaledes til allerunderdanigst at foreslaae Deres Majestæt at vælge den

anden Vei, navnlig strax at svare Preussen, men samtidig confidentielt at meddele Cabinetterne den sidste preussiske Depesche, samt den kongelige Regjerings afgivne Svar, ved hvilken Leilighed det da vilde kunne tilføies, at vi i tidligere Udtalelser af det paagjældende Cabinet have tilstrækkelig Borgen for, at det tilfulde erkjender og billiger den kongelige Regjerings Holdning i denne Forhandling.

Hvad selve Svaret angaaer, forekommer det mig allerunderdanigst fremfor Alt at være nødvendigt, at vi ikke faae Udseende af at afbryde de paabegyndte forberedende Forhandlinger — hvad man ogsaa navnlig fra engelsk Side bestemt har fraraadet os —, medens vi dog tillige selvfølgelig maae søge at undgaae Alt, som kunde benyttes af Preussen som en Indrømmelse af, at vi kunne og ville afgive saadanne internationale Garantier, som man gjerne vilde indvikle os i.

Gangen i Svaret vilde derfor efter min allerunderdanigste Formening omtrent kunne blive følgende. Den kongelige Regjering har erklæret sig fuldt beredt til at inlade sig i Forhandlinger med Preussen angaaende Udførelsen af Pragerfredens Art. V. Efter dens Opfatning havde denne Bestemmelse vistnok ikke gjort Tilbagegivelsen til Danmark af de nordslesvigske Districter afhængig af andre Betingelser end Befolkningens egne Ønsker. Da imidlertid Grev Bismarck i den mundtlige Udtalelse, som Herr v. Heydebrand gjorde mig den 7de d. M., omtalte yderligere Betingelser af en meget indgribende Betydning, havde den kongelige Regjering i sit inderlige Ønske om at gjenforene disse Dele af Slesvig med Danmark fundet tilstrækkelig Grund til at søge, saavidt det var den muligt, at berolige Grev Bismarck i den Retning, i hvilken han lod til at befrygte uheldige Virkninger af Tilbagegivelsen. Det maatte derfor være den kongelige Regjering meget magtpaaliggende at komme til fuldstændig Klarhed herom ved i bestemtere Form at lære Grev Bismarcks Forlangender i denne Henseende at kjende. Naar

denne imidlertid fremdeles fastholder sit tidligere udtalte Ønske om først at erfare den kongelige Regjerings Anskuelse om, hvorledes den troer at kunne give de tyske Beboere i de eventuelt afstaaede Districter den Sikkerhed, som de have Krav paa, vil det danske Cabinet vistnok ikke tilbageholde sin Opfatning af dette Spørgsmaal. Den kongelige Regjering nærer ingensomhelst Tvivl om, at de mellem de to Stater allerede bestaaende Traktater, i alt Fald naar de tilsvarende Bestemmelser i Wienerfreden udvides til ogsaa at gjelde om de tyske Beboere i de Dele af Slesvig, om hvilke der nu vilde være Spørgsmaal, yde disse al den Sikkerhed, som i saa Maader kan behøves. Thi ligesom det ikke er bekjendt, at nogen Klage er fremkommen fra tidligere slesvigske Districter over den kongelige Regjerings Fremfærd, saaledes er det en almindelig Erfaring, at Tydskere her i Kongeriget nyde alle de Rettigheder og Friheder, som de kunne ønske, hvad enten de bestemme sig til definitivt at nedsætte sig her, eller de kun temporært ernære sig her ved deres Arbeide. Men medens yderligere og detaillerede Garantier saaledes vise sig ikke at udkræves, vilde de derimod i fuldt Maal tjene til at fremkalde idelige Conflicter mellem de to Regjeringer og let kunne virke forstyrrende ind paa det venskabelige Forhold til Preussen, som den kongelige Regjering sætter en høi Priis paa at bevare.

Vi tør haabe, at Grev Bismarck vil vurdere Oprigtigheden af denne Betragtning af den kongelige Regjering og i Forvisningen om, at denne selv vil have den største Interesse af at knytte alle sine Undersaatter til sig saa stærkt og inderligt som muligt, vil finde tilstrækkelig Anledning til ikke at insistere paa yderligere Garantier, der, saaledes som den kongelige Regjering idetmindste for Tiden alene formaaer at see dem, og som de maae stille sig for den efter de hidtil modtagne Antydninger, ikke vilde kunne gives af den.

I Henhold til Ovenstaaende tillader jeg mig i dybeste Underdanighed at andrage paa:

at det Allernaadigst maatte behage Deres Majestæt at be-
myndige mig til at besvare Herr v. Heydebrand's Medde-
lelse af 28de d. M. paa den angivne Maade og derom con-
fidentielt at underrette Cabinetterne i St. Petersborg, Lon-
don, Paris og Wien.

Udenrigsministeriet, 31. Mai 1867.

Allerunderdanigst

C. E. Juel-Vind-Frijs.

Indstillingen bifaldes.

Amalienborg Slot, 31. Mai 1867.

Christian R.

284. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigs-
minister Grev Frijs.

Berlin, 31. Mai 1867.

Deres Excellence,

. . . Hans kongelige Høihed Hertugen af Østergothland,¹⁾
som indtraf her den 24de d. M. paa Tilbagereisen fra Paris,
fortsætter først idag sin Reise til Stockholm, da Han har for-
længet sit herværende Ophold paa Grund af Keiseren af
Ruslands Ankomst.

Da jeg fra tidligere Tider har den Ære at være kjendt af
Hs. kgl. Høihed, har jeg gjort Høisamme min Opvartning.
Prindsen paalagde mig at bede Deres Excellence anbefale
ham hos Deres Majestæter Kongen og Dronningen, samt
berørte ogsaa det nordslesvigske Spørgsmaal. Dette Spørgs-
maal havde dannet en væsentlig Gjenstand for en længere
Samtale, Hs. kgl. Høihed havde havt med Grev Bismarck,
hvilken Sidste vel havde viist sig personlig meget stemt for
en fyldestgjørende Ordning af Forholdet til Danmark; men
det var dog af Ministerpræsidentens Yttringer tydeligt frem-
gaaet, at der idetmindste for Tiden var uovervindelige Hin-

¹⁾ Kronprins Oscar (II) af Sverige-Norge.

dringer for Tilbagegivelsen af Sundeved og Als. Desværre bestyrkede Prindsens Udtalelser den Mening jeg ved Samtaler med mine Colleger i den sidste Tid har kunnet danne mig om den Stemning der med Hensyn til hiint Spørgsmaal for Øieblikket er den herskende hos de europæiske Cabinetter. Lord A. Loftus har yttret sig for mig ganske som jeg af General Bülow's Rapport af 21de d. M. seer at den engelske Udenrigsminister har udtalt sig, og medens Herr Oubril har viist megen personlig Sympathie for Spørgsmaalets gunstige Løsning, har Herr Benedetti, da jeg meddeelte ham Indholdet af min Samtale med Grev Bismarck den 15de d. M., indskrænket sig til at høre denne min Meddelelse. Jeg maatte saaledes ansee det som afgjort, at Ambassadeuren ialfald ingen Instructioner havde, og jeg har heller ingen Grund til at antage at han senere har faaet saadanne, hvilket ogsaa forekommer mig at stemme med hvad General Bülow meddeler i den ovennævnte Rapport. Grev Wimpffen har der aldeles Intet været bekjendt om det i Begyndelsen af denne Maaned af den preussiske Regjering i Kjøbenhavn foretagne Skridt. Hans Yttringer om dette Skridt kunne fortolkes som om han eller maaskee hans Regjering betragtede det som en Handling, hvis eensidige Udførelse kunde gjøredens Berettigelse tvivlsom.

Under disse Omstændigheder er det for mig et meget stort Spørgsmaal, om der kan ventes en blot nogenlunde kraftig Medvirkning af de europæiske Cabinetter til Sagens tilfredsstillende Løsning, og det vilde derfor, naar jeg skulde tillade mig en Meningsyttring, forekomme mig rigtigst, at den kongelige Regjering ikke for Tiden prøvede paa at erholde en saadan Medvirkning, men derimod indskrænkede sig til at holde hine Cabinetter i Kundskab om Sagens Stilling og Gang, samt handlede og yttrede sig som om den haabede af Preussen selv at opnaae en Løsning der vilde tillade Grundlæggelsen af en varig god Forstaaelse mellem Danmark og Preussen. Jeg er naturligviis ikke blind for den Mulighed, at

det ovenomhandlede Skridt kan være foretaget for at bane den preussiske Regjering Veien til at unddrage sig den ved Freden til Prag overtagne Forpligtelse; men i Betragtning af den hele europæiske Tilstand, synes der mig dog for Øieblikket ikke at være andet Valg end at vise den preussiske Regjering den størst mulige, skjøndt naturligviis af den nødvendige Forsigtighed, ledsagede Tillid

Jeg havde igaar en Samtale med den preussiske Understatssecretair, hvem jeg havde spurgt om der herfra i disse Dage var afgaaet nogen yderligere Instruction i det omhandlede Anliggende til den preussiske Gesandt i Kjøbenhavn, et Spørgsmaal som han besvarede benægtende; og ved denne Leilighed udtalte Herr von Thile endnu bestandig det Haab, at en for begge Parter antagelig Ordning dog tilsidst skulde vise sig mulig. Jeg havde, idet jeg udtrykkelig nævnede Sundeved og Als, fremhævet, at en saadan Ordning ubetinget forudsatte, at ingen væsentlig Deel af den danske Nation fremdeles forblev under fremmed Herredømme, og Herr von Thile imødegik ikke denne Sætnings Anvendelse paa hine tvende Punkter, men indskrænkede sig til at bemærke, at man fandt Danske og danske Sympathier lige ned til Altona, hvortil jeg svarede, at det jo var uundgaaeligt, at der altid forblev nogle Danske under preussisk Herredømme. Herr von Thile tilføiede, at Sagen var forbunden med de største Vanskeligheder, og at dens Ordning fordrede baade Tid og megen Varsomhed og Delicatesse i Behandlingen fra begge Sider.

Forinden jeg for denne Gang forlader det slesvigske Spørgsmaal, skal jeg endnu anføre, at en [af] mine herværende Colleger¹⁾, der ikke repræsenterer en Stormagt, i disse Dage har yttret for mig, at han havde Grund til at troe, at Kongen af Preussens nu forestaaende Ophold i Paris vilde foranledige en for Danmark gunstig Vending i hiint

---

¹⁾ I Marginen er tilføjet med Vedels Haand: (Bylandt).

Spørgsmaal, fordi det var Preussen meget om at gjøre at vinde Sympathier i Europa i nærværende Øieblik. Jeg maa imidlertid tilføie, at jeg ikke har fundet denne Yttring bestyrket fra andre Sider. . . .

Quaade.

Modtaget 2. Juni 1867.

---

285. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Monsieur.

Copenhagen, Ier juin 1867.

Dans un entretien que j'ai eu mardi dernier (o: 28. Mai) avec Monsieur de Heydebrand, ce ministre m'a communiqué une dépêche de son gouvernement dont je vous transmets ci-joint la copie.

Comme j'ai déjà eu l'occasion de le déclarer, le gouvernement du Roi a accueilli avec empressement l'ouverture qui lui a été faite relativement à la mise en exécution de l'article V du traité de Prague. D'après la manière dont il comprend cet article, la rétrocession des districts du nord du Slesvig ne devait dépendre que des vœux librement manifestés de la population. Mais, le comte de Bismarck, dans l'ouverture verbale qu'il avait chargé monsieur de Heydebrand de me faire, ayant indiqué d'autres conditions d'une nature très grave, le gouvernement du Roi aurait méconnu l'importance, qu'aurait pour le Danemark l'acquisition de cette partie du Slesvig, s'il ne s'était montré disposé à faire tout ce qu'il pourrait concilier avec ses devoirs envers le pays, pour rassurer le gouvernement prussien sur les conséquences que le comte de Bismarck paraissait redouter pour la position des habitans de langue allemande. Cela étant, il nous importait surtout de connaître dans une forme précise les garanties que le cabinet de Berlin croyait devoir désirer et que par conséquent il était naturel qu'il définit.

Dans la dernière communication le comte de Bismarck

insiste sur son désir d'apprendre tout d'abord les vues du gouvernement du Roi sur la manière dont les habitans allemands des districts à rétrocéder pourraient obtenir la sécurité, à laquelle ils ont droit de prétendre, et en présence de cette invitation réitérée, le gouvernement du Roi n'hésite plus de se prononcer.

Nous n'avons pas le moindre doute que les dispositions des traités qui existent déjà entre les deux états, y compris celui de Vienne en tant qu'il règle la position des individus, ne présentent déjà aux Allemands vivant en Danemark toutes les garanties dont ils peuvent avoir besoin,*) et il est notoire que chez nous les Allemands jouissent de tous les droits et franchises désirables, soit qu'ils se décident à s'établir définitivement dans le pays, soit qu'ils y séjournent temporairement pour vivre de leur travail. Dans notre conviction des garanties internationales allant plus loin ne seraient pas seulement superflues: elles seraient funestes. Elles ne deviendraient que trop fertiles en conséquences des plus graves, car elles menaceraient de compromettre les bons rapports que le gouvernement du Roi tient vivement à coeur de conserver intacts avec la Prusse.

Nous nous livrons à l'espoir que le comte de Bismarck

---

*) [*Herefter havde Vedel skrevet:*] Il n'est pas à la connaissance du gouvernement du Roi qu'aucune plainte ait été élevée contre l'administration danoise par les Allemands qui habitent les quelques districts du Slesvig, réservés au Danemark par la paix de Vienne. [*Dette er overstreget, og med Grev Frijs's Haand er der tilføjet i Randen:*] Hvorvel jeg er overbeviist om denne Bemærknings fulde Sandhed anseer jeg det dog ikke for politisk at fremkalde G. B.'s Modbemærkninger, da han med sin bekjendte Hensynsfuldhed vil gribe Leiligheden for at diske op med gamle Historier, selv om denne Anledning skal gribes ved Haarene. [*Dette er atter blevet overstreget*].

accueillera ces considérations dans l'esprit qui nous les a dictées et qu'il renoncera à demander des garanties qui, autant du moins que le gouvernement du Roi est à même d'en juger dès à présent et d'après les indications qui lui sont parvenues jusqu'ici de la part du cabinet prussien, paraissent fatalement devoir porter atteinte à l'indépendance du gouvernement du Roi et compromettre les relations réciproques — conséquences, que le cabinet de Berlin, j'en suis convaincu, désire éviter aussi bien que nous.)*

Je vous prie, Monsieur, de faire lecture de cette dépêche à Son Excellence monsieur le comte de Bismarck et de lui en donner copie s'il en exprime le désir.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

286. Udenrigsminister Grev Frijs's Udkast til Instruks for Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

1. Juni 1867.

Det er os en Tilfredsstillelse, skikket til at styrke vore bedste Forhaabninger, naar den preussiske Regjering anerkjender vor Beredvillighed til at komme den imøde til Opnaaelse af en Virkeliggjørelse af de i Pragfreden vedtagne Bestemmelser angaaende Slesvig. I denne Anerkjendelse see vi det bedste Middel til at nærme sig en Forstaaelse, som paa varig Maade kan tilfredsstille begge Regjeringers Interesser saavel som de Ønsker i Hertugdømmerne, som Gr[ev] B[ismarck] henviser til i Forening med den tydske Befolknings Trang eller Fornødenheder. Hvad det første Øiemed,

---

*) [Udfor dette er tilføjet (og overstreget) med Grev Frijs's Haand:] De Par smaa Bemærkninger om Henstillingen, hvorimod jeg sætter Priis paa at det indklamrede Punktum udgaaer.

app.

C. E. Frijs.

Foreningen af begge Regjeringers Interesser angaaer, saa nære vi ingen Tvivl om, at det i Virkeligheden maa kunne opnaaes ligesom Ønsket derom oftere er bleven udtalt fra den danske Regjeringens Side. Med Hensyn derimod til de i Hertugdømmerne fremherskende Ønsker og den tyske Befolknings Trang, da kunne vi ei andet end formene, at det netop ligger i Sagens Natur, at begge Dele maae være den preussiske Regjering bekendt i en langt høiere Grad end os. Men deraf følger, at det er den preussiske Regjering og ikke den danske Regjering, der lettest og sikkest maa kunne danne sig en Forestilling om, hvilke disse Goder og Fornødenheder ere og hvad der maatte behøves til disses Tilfredsstillelse, som var foreneligt med det almindelige Øiemed. — Det er den preussiske Regjering, der vil retrocedere, og den danske, der modtager. Vi maae derfor holde os overbeviste om, at det ikke kan fremme Forhandlingernes Gang at overdrage Initiativet til den danske Regjering, thi ligesom det er vort oprigtige Ønske ligeoverfor den preussiske Regjering at undgaae Alt, hvad der kunde lede til Misforstaaelse, saaledes er det vor faste Overbeviisning, at dette ikke vilde kunne undgaaes, naar den danske Regjering vilde udtale sig nærmere om Forhold hvis Anvendelse og Modalitet endnu ikke nøie nok er fremtraadt. —

P. Vedels Privatpapirer. — Med Frijs's Haand. Med P. Vedels Haand tilføjet nedenunder: Grev Frijs's Udkast til Instr. til Quaade af 1. Juni 1867.

287. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 1. Juni 1867.

Ved at tilstille Deres Høivelbaarenhed Instruction Nr. 10 med Bilag har jeg kun nogle faae Ord at tilføie til nærmere Oplysning for Dem selv.

Min Samtale med Hr. v. Heydebrand, da han forelæste

mig Grev Bismarcks Depesche, havde kun liden Interesse, da han sagde, at han ikke var bemyndiget til mundtligten at fuldstændiggjøre denne Meddelelse ved yderligere Bemærkninger, og da jeg selvfølgelig forbeholdt den kongelige Regering nærmere Afgjørelse om, hvorledes Svaret vilde blive.

Paa Hr. v. Heydebrand's Spørgsmaal, om jeg ønskede at erholde Copie, svarede jeg, at jeg selvfølgelig maatte sætte megen Priis paa at have et skriftligt Grundlag for Sagen, og jeg tilbageholdt ikke Udtrykket af, at jeg allerede ved min forrige Samtale med ham havde savnet Iagttagelsen af denne Form. Angaaende Skrivelsens Indhold indskrænkede jeg mig til at bemærke, at man forekom mig i Berlin ikke rigtigt at have opfattet min Instruction til Deres Høivelbaarenhed og mine Udtalelser til Hr. v. Heydebrand; thi jeg havde netop ikke tilbageholdt den Anskuelse, at særlige Garantier for de tyske Beboere i den Deel af Slesvig, som eventuelt vilde blive afstaaet, vilde frembyde de største practiske Vanskeligheder, saalidet som deres Nødvendighed ogsaa havde været forudseet i Pragerfreden som Betingelser for Tilbagegivelsen. Men navnlig havde det været mig en Overraskelse at see, at Grev Bismarck fremdeles vilde skyde Byrden af at gjøre Forslag til deslige Garantier over paa den danske Regering. Saaledes som Sagen stillede sig for mig efter Gjennemlæsningen af Depeschen, kunde jeg ikke fordølge mig, at der kun syntes at være ringe Udsigt til, at disse Forhandlinger vilde føre til det Resultat, som den danske Regering alene kunde modtage, nemlig Tilbageerhvervelsen af Nordslesvig, uden at dertil knyttedes Betingelser, som kunde medføre Farer for vor fremtidige Existens og virke forstyrrende ind paa de venskabelige Forhold, som vi i saa høi Grad ønske at sikkre ligeoverfor Preussen.

Hr. v. Heydebrand bemærkede, at han fuldkomment samstemmede med mig i min Opfatning af Formaalet, og at han ligesom jeg forudsaae store Vanskeligheder for disse For-

handlinger. Ligesom nu de Danskes Klager løde fra Slesvig, saaledes vilde senere de Tydskes Klager i de tilbagegivne Distrikter kunne udøve en uheldig Indflydelse paa det indbyrdes Forhold mellem de to Regeringer. Han spurgte derpaa, om Deres Høivelbaarenhed maaskee mundtlig af Grev Bismarck havde faaet nogen nærmere Oplysning end Depeschen indeholdt angaaende Spørgsmaalet om det Omfang, Preussen vilde give den eventuelle Landsafstaaelse, hvortil jeg svarede, at ved denne ligesom ved tidligere Leiligheder havde Grev Bismarck fremhævet Umuligheden af Tilbagegivelsen af Als og Dybbøl som Følge af den Maade, Kongen stillede sig til dette Spørgsmaal. Hr. v. Heydebrand bemærkede hertil, at denne saavel som den militaire Opfatning af dette Spørgsmaal vare ham vel bekendte, og det var hans Overbeviisning, at Ministerpræsidenten i disse Forhold vilde møde en uovervindelig Modstand, om han end selv maatte være tilbøielig til at see Sagen anderledes.

Som Deres Høivelbaarenhed vil bemærke af min Instruction har jeg ikke paany fremhævet den Uvished der fremdeles bestaaer med Hensyn til Spørgsmaalet om, hvilket Omfang den preussiske Regering agter at give den paa-tænkte Retrocession. Ligesaa lidt har jeg villet give mit Svar Characteren af et Afslag, thi jeg anseer det for rigtigt ikke at afbryde Forhandlingerne i dette Øieblik. Min Hensigt har det derfor været, uden i nogen Maade at give den kongelige Regering Udseende af at vakle i sin Anskuelse om Umuligheden af at paatage sig internationale Garantier af den omhandlede Natur, dog ikke heller at gjøre det muligt for Preussen at sige at det sidste Ord er udtalt i Sagen fra vor Side. De vil i saa Henseende navnlig bemærke de sidste Linier af Instructionen, som egentlig paany opfordre den preussiske Regering til at formulere bestemtere sine Fordringer; thi jeg kan kun ønske, at det skal blive klart for Alle, hvad det egentlig dreier sig om i Sagen.

I Overeensstemmelse med Deres Høivelbaarenheds tidligere Antydninger søger jeg ikke for Øieblikket særligen at fremkalde nogen direkte Virksomhed til vor Fordeel fra Vestmagternes Side og jeg indskrænker mig derfor til at lade de kongelige Gesandter i London og Paris confidentielt meddele de 2 Aktstykker med den Bemærkning at vi i disse Cabinetters saavel tidligere som ogsaa seneste Udtalelser have Sikkerhed for at de fuldkomment billige vor Holdning, og at vi navnlig, i Overeensstemmelse med de til General Bülow udtalte Raad, ikke have villet svare paa en saadan Maade, at Forhandlingerne kunde siges af os at være afbrudte. Til Rusland, fra hvis Side jeg nærmest kunde tænke mig at finde en virksom Bistand, skriver jeg anderledes og er betænkt paa at finde Midler til, at Fyrst Gortchakoff i Paris kan faae tilstrækkelig Kundskab om Sagens Stilling; ligesom jeg ogsaa henstiller til Dem, hvorvidt De kan finde passende Leilighed til at gjøre Hr. v. Oubril en tilsvarende confidential Meddelelse. Jeg kan i største Fortrolighed tilføie til Deres egen Underretning at jeg har Grund til at antage at Hans keiserlige Høihed Storfyrsten vil interessere sig for Sagen hos hans Majestæt Keiseren.*)

Hvad endelig angaaer Østerrig, er det mig af en Passage i Grev Bismarcks Depesche klart, at enten har Preussen allerede gjort et Skridt i Wien eller det vil meget snart foretage et saadant for at forsikkre sig om at Østerrig gaaer ind paa den meget eiendommelige Fortolkning af Pragerfredens Art. 5, hvorefter de fordrede Garantier for den tyske Befolkning der skulde være hjemlede. Jeg erkjender fuldstændigt den vanskelige Stilling hvori Wienercabinettet vil be-

---

*) [*I Randen er tilføjet:*] NB. Storfyrstthronfølgeren opholdt sig netop i Kjøbenhavn i Anledning af d. d. M. M.'s Sølvbryllup. Han afreiste herfra Natten mellem 29. og 30. Mai for i Cölln at træffe sammen med Keiseren og i Forening med denne at begive sig til Paris.

finde sig ligeoverfor en saadan Paastand fra preussisk Side, thi det maa saavidt muligt ønske at skaane de tyske For-domme. Men paa den anden Side er Fortolkningen altfor øiensynlig vilkaarlig og vilde naturligviis aldeles ophæve det af Preussen givne Løfte, og dersom Østerrig gik ind paa at anerkjende Preussens Ret til at stille deslige yderligere Be-tingelser, vilde dette neppe stemme med det østerrigske Ca-binets Interesse ligeoverfor den franske Regering. I alt Fald maa selv Grev Bismarck anerkjende, at det under in-gen Omstændigheder kunde være overladt til hans eensidige Bestemmelse, hvilke Garantier Preussen og Østerrig ved Pragerfreden have kunnet underforstaae, men dette maatte i alt Fald afhænge af begge Cabinetternes fælles Overeens-komst, for ikke at tale om Samtykke fra Pariserhoffet, hvis Mellemskomst den hele Artikel jo dog efter Grev Bismarcks egen offentlige Erklæring alene skyldes. — Hvad jeg kan gjøre for at advare det østerrigske Cabinet mod en Over-raskelse i denne Henseende, skal jeg ikke unnlade og lige-som jeg derfor skriver til Kammerherre Falbe, for at han med tilbørlig Forsigtighed kan virke i denne Retning, saa-ledes henstiller jeg ogsaa til Deres Høivelbaarenhed, om De ikke til Grev Wimpffen kan gjøre noget Lignende.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

288. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Conf.

Kjøbenhavn, 1. Juni 1867.

Samtidig med at D. H. modtager Instr. Nr. 14 har jeg ganske paa samme Maade skrevet til den kgl. Gesandt i London, hvorimod jeg i min Dep. til Kmh. Vind har søgt at bringe det russ. Cabinet til mere activt at antage sig vor Sag hos den preuss. Reger.

Jeg har i saa Henseende handlet i Overensst. med den An-

tydning som Marquis Moustier gjorde i sin sidste Samtale med D. H., ligesom jeg ogsaa havde Fyrst Gort.s egen Yttring til Kmh. Vind om at Keiseren vilde interessere sig for vor Sag i Paris, hvor han træffer sammen med Kgen. af Pr. og Grev Bism. I yderste Fortrolighed og til Deres egen Underretning kan jeg endelig tilføie at Hs. keis. Høih. Storf. har lovet at virke i samme Retning. Men under disse Omstændigheder er det mig af megen Vigtighed at Fyrst Gortch. saasnart som muligt faaer Kundskab om Sagens nuværende Stilling, og det vil være for seent at vente paa, at den Meddel. som Kmh. Vind der er instrueret til at foretage til det russ. Cabinet kan naae til Fyrsten fra Petersborg. Jeg har derfor tænkt at D. H. muligvis confid. kunde gjøre Baron Budberg bekjendt med de sidst vexlede Depescher, idet De tilføier at det rimel. turde interessere Fyrst Gort. strax at erholde Kundskab om denne sidste Phase af Sagen. Jeg overlader ganske til Deres egen Bedømmelse hvorvidt De vil lade Dem til Baron Budb. forstaae med at vi ikke have søgt at fremkalde nogen virksom Intercession fra den fr. og den eng. Reger.s Side, medens vi derimod troe at Rusl. baade kan og vil udøve en vis Indflyd. paa Kongen af Pr.s Opfatning af Sagen, men De vil ikke lade Dem mærke med at Hs. keis. Høih. Storfyrsten muligvis vilde interessere sig særlig for Spørgsmaalet.

[Med en anden Haand:] *Efterskr.* Hermed sender jeg Dem i Afskrift den Instruction, som idag afgaaer til Kammerherre Vind.

u. i. l.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

289. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 1. Juni 1867.

Kjære Quaade! Tak for Deres sidste Brev, som jeg vilde have forekommet ved at bringe Dem min varme og hjertelige Lykønskning til Storkorset,¹⁾ hvilken jeg først nu kan bringe, da jeg har havt saa travlt i de allersidste Dage, hvilket tildeels gjelder endnu, da vi nu paa Grund af Hærlovens Behandling i Folkethinget maae have en Mængde Ministerconferencer; jeg haaber, at Resultatet maa blive godt, men det følger af sig selv, at Ministeriet deels directe ved eget Arbeide deels indirecte ved det Arbeide, som det har modtaget fra en Mængde dygtige Mænd, har gjort sin Bestaaen afhængig af denne Ordnings Vedtagen; desuden er Momentet . . . det gunstigste for en slig Vedtagelse der kan tænkes, deels maa Armee[n] have en fast Ordning for at Landet og Folket igjen kan hæve sig til Selvbevidsthed. Jeg haaber, at De vil være tilfreds med Maaden hvorpaa vi svare paa den sidste Depeche, idet den holdes i den høfligste Form, men paaberaaber Umuligheden af at kunne indgaae paa Garantier. Stort Haab om et gunstigt Udfald af Forhandlingen kan ikke næres, da Retrocession uden Als og Dubbøl med Flensborg Linien ikke vil bringe nogen stor Gevinst, ialfald [*ikke*] vil føre til det Resultat, at man kunde indtræde i normale venskabelige Forhold til vor mægtige Nabo; og at give sig selv med egen fri Villie Naadestødet ved at paatage sig Garantier, hvoraf vor mægtige Nabo kan gjøre Alt, er der vistnok ingen Regjering, der vil Landet vel, som kan ville udføre. . . . Blixen rumler som sædvanlig en Deel dog uden at kunne influere paa Thinget, men det skulde undre mig, om ikke hans upaalidelige Meddelelser have bevirket, at Sponneck gik raskere i Tøiet forleden end

¹⁾ Kammerherre Quaade havde 26. Maj 1867 faaet Storkors af Dannebrogordenen.

han pleier.¹⁾ Jeg anseer det for et Held, at han har erklæret sig beredvillig til at tage Consequentserne, thi jeg haaber ikke at blive evigt ved Forretningerne og jeg finder, at han er den naturligeste Successor; desuden er jeg overbevist om, at naar han først kommer til Roret, vil han ikke kunne følge nogen anden Politik end den af os betraadte og saaledes virkelig ingen Afbrydelse eller Forandring i den diplomatiske Stilling indtræde, ligesom den heller ikke vilde berøres stærkt af en saadan Personalforandring. — I disse Dage er min ældste Datter bleven forlovet med Chr. Danne-skjold, der var med Kronprindsen under Opholdet i Berlin, og som er en Søn af Overskjænken og De kan vide, at ogsaa dette giver mig en Deel at tænke paa. Ahlmann er her i Kjøbenhavn i disse Dage, men jeg har ikke seet ham og længes heller ikke efter at han skal komme herop i Udenrigsministeriet, da dette kun vil bidrage hos Blixens tjene-nde Aander til at bestyrke Mistroen til at han har staaet i Forbindelse med mig under sit Ophold i Berlin. Man gjør efter min Formening altfor store ovationer for ham, endskjøndt det er fuldkomment i sin Orden, at man er ham taknemmelig for den Udholdenhed og Fasthed, som han har viist i Forsvaret for Nordslesvigerne. — Mon man turde [*haabe?*] at Bismarck og med ham det nuværende Preussen havde naaet Culminationspunktet af Overmod, og at en roligere Stemning ogsaa imod de Smaa kunde gjøre sig gjeldende saaledes som antydet i Deres sidste Skrivelse til Vedel; naar vi ikke kunne faae Flensborgerlinien er den hele Retrocession ikke Meget værd, thi dels vil Nationaliteten ikke kunne komme i Ro, dels vil Synet af Als i fremmed Haand midt inde i vor Øgruppe for enhver rolig Betragtning være eensbetydende med en knyttet Næve holdt for Øinene, og Begjærligheden samt Tilbøieligheden efter at tilrive sig Resten ved først-given bequem Leilighed være altfor iøine-

¹⁾ Sigter til Grev W. C. E. Sponnecks Opposition mod Regeringens Hærløvforslag.

faldende, til at Ro nogensinde kan indtræde i vort Samfund. — Den hele Sølvbryllupsfest gik udmærket godt og Kongen kunde med Rette, som han gjorde, sige, at det var ham den gladeste og lyseste Dag siden hans Thronbestigelse. Storfyrsten er reist og det varer vel heller ikke længe, inden Kong Georg drager til Grækenland; dog haaber han at kunne forevise sin Brud for Forældrene længere hen paa Sommeren, ligesom han haaber at kunne føre hende som Brud i September til Grækenland. Han er af de lykkelige Mennesker, som i Meget af hvad han foretager sig har Held med sig, og jeg vil ønske, at det maatte vedblive at følge ham, thi der er dog megen Sandsynlighed for, at hans Kongerige vil gaae en Udvidelse og større Udvikling imøde, og det forekommer mig som om ogsaa der en større Ro er indtraadt i Forholdene. Dog hermed Farvel for denne Gang, thi jeg skal op i Rigsdagens Folkething for at høre Krigsministeren forsvare sin Hærplan. Gud være lovet, at vi i ham have faaet en Mand, der kan forsvare sig.

C. E. Frijs.

290. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 3. Juni 1867.

Grev B. reiser imorgen. Kan ikke see mig idag og vil meddele mig, om han kan imorgen. Jeg venter Ordre for benægtende Tilfælde.

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 3. Juni 1867 Kl. 2.58 Efterm.

291. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 3. Juni 1867.

Dersom De ikke kan modtages, vil De afgive til Thile eller ved Note, om muligt, inden Grev Bismarck afreiser.

E. Frijs.

Koncept med Frijs' Haand til Chiffertelegram (bl. Indberetningerne fra Berlin), indleveret i København 3. Juni 1867 Kl.

292. Grev Bismarck til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Berlin, 3. Juni 1867.

Der Minister-Präsident beehrt sich Herrn von Quaade auf das gefällige Schreiben von gestern ergebnst zu benachrichtigen, dass es ihm wegen dringender Geschäfte unmöglich ist denselben heute zu empfangen, dass er aber hoffe ihn vielleicht noch vor seiner morgen stattfindenden Abreise nach Paris empfangen zu können, behält sich indessen eine nähere Benachrichtigung darüber ergebnst vor.

Bilag til Kammerherre Quaades Brev til Udenrigsministeriet af 4. Juni 1867.

---

293. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 4. Juni 1867.

Paa Deres Henstilling¹⁾ gik jeg fuldkomment ind, da jeg ved den hurtige Expedition under Fleres Tilstedeværelse hos mig mere tænkte paa hvad Indtryk og Indflydelse Depechen kunde have paa Bismarck selve, end paa hvad han kunde benytte det til, ikke at have modtaget noget Svar, samt at Svaret var meddeelt til Andre; forsaavidt nogen Tvivl tidligere har kunnet være tilstede hos os, hos mig har den ganske bestemt ikke været trods alle Bismarcks Talemaader, efter Forsøget ifjor,²⁾ om at Preussen under dets nuværende Styrelse skulde være tilbøielig til at retrocedere Nogetsomhelst, da maa den dog svinde efter de aabne Udtalelser af Carl Plessen, Bismarcks meest betroede Haandlanger, og forsaavidt som jeg ikke skulde kunne komme dertil i disse Dage, fordi jeg tidt maa være oppe i Rigs-

¹⁾ Ikke bevaret, maaske mundtlig.

²⁾ Formentlig Henvendelsen ved Otto Plessen April—Maj 1866. Sml. Nr. 72 f.

dagen, beder jeg Dem ikke at glemme at fremføre dette paa rette Sted, at det aldeles uforbeholdent udtales, at man vil have Resten af Danmark med.

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

294. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 4. Juni 1867.

Kjære Quaadel Med Güldenchrone maa jeg dog sende Dem et Par Ord idag for at underrette Dem om, at det naturligviis var af stor Vigtighed, at Depechen afgaves, paa hvad Maade nu kunde skee, forinden Afreisen til Paris, saa at ikke dersteds Uvidenhed kunde paaskydes; De vil af Afskriften af den fra Berlin modtagne Depeche [23. Maj] kunne see, at den er udført af Mesterens egen Haand og derfor har en Deel af denne Eiendommeligheds eller Individualitets Særegenheder; selv om vor Svardepeche modtages, vil han ganske bestemt søge at lyve sig derfra i Paris og det kan forudsees, at han ikke med blidt Sind vil modtage Underretning om, at man overalt er bleven instrueret om Forhandlingernes Gang. Imorgen sender jeg hele Beretningen til Wien med Prinds Wilhelm, thi jeg tør ikke betroe Noget til den preussiske Post, og med al Forsigtighed opfordrer jeg Falbe til at gaae frem, da det er klart, at Østrig, som ikke aldeles vil bryde med tydske Sympathier, kan føle sig generet i enkelte Retninger. Bauers Idee og Udvikling forekommer mig ikke rigtig praktisk, thi det væsentligste at erfare er Rummet, hvorover der kan disponeres og hidindtil har man taget dette saa begrændset, at Fristelsen fra dansk Side til for Alvor at tage fat paa Sagen ligeoverfor Preussen ikke er meget stor; ligesom det er min Overbeviisning, at naar Danmark staaer alene i Forhandling ligeoverfor Preus-

sen, da vil dets eneste Styrke bestaae i at kunne sige »Nei mange Tak« helst fri, idetmindste er dette Tilstanden for Øieblikket, dog kan det være, at heri meget hurtig kan foregaae en Forandring, idet Preussen, naar det kan haabe at erholde Noget for hvad det dog ikke er tjent med at beholde, vil vise en Beredvillighed, hvortil man hidindtil kun har mærket Modsætningen. Hvem der raser stærkest imod os i den senere Tid, det vil sige hans Virksomhed imod os er bestandig in crescendo hvad Hefthighed angaaer, det er Carl Plessen, ligesom det ogsaa er med ham at Blixen væsentligst har confereret under sit sidste Ophold i Hamborg og i Tydskland. Har De nogen Underretning om, hvorvidt han har været i Berlin eller ei, thi her har han til Nogle sagt, at han har været der og til Andre det Modsatte. Hans Project om Ordningen af de danske Forhold saaledes, at han blev Bismarcks Satrap i Kjøbenhavn, ligesom Carl Plessen i Hertugdømmerne, har naturligviis ikke været fordøielig for nogen Indfødt, men det er comisk, at hans Udtalelser om Ordningen af de danske Forhold, hvori som Løkkemiddel fremtræder Tanken om Admiralstat, men hvori Bestemmelsen eller Ordren gives fra Berlin, ligeoverfor aldeles paalidelige Folk stemmer Ord til Andet med hvad Carl Plessen har udtalt ligeoverfor franske Agenter nede i Holsteen, men den Sidste ganske vist af heelt andre Bevæggrunde end den Første, dog her maa jeg slutte, hvor nødigt jeg end vil, fordi jeg skal op i Rigsdagen. Det er og vil blive rimeligviis en interessant Tid for os den nærmest forestaaende Tid, mine Forhaabninger ere ikke store og jeg vil haabe, at Vorherre vil skjænke mig saa megen Ligevægt i Sindet, at jeg kun seer Alt fra den nøgtørnste Side, samt at Bismarcks Ubehageligheder ikke maae forvolde nogen overdreven Galdetilsætning. . . .

C. E. Frijs.

295. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 4. Juni 1867.

I Henhold til den igaar stedfundne telegraphiske Correspondance har jeg herved den Ære at fremsende Afskrift af en Note, hvorved jeg idag har tilstillet den k. preussiske Ministerpræsident en Afskrift af den under Nr. 10 den 1ste d. M. expederede Depesche.

Idet jeg bemærker at denne Afskrift ikke er kommen Grev Bismarck ihænde før hans Afreise til Paris, fordi jeg ifølge den vedlagte Meddelelse maatte indtil det sidste Øieblik afvente en yderligere Meddelelse om Hs. Excellence vilde kunne see mig, tilføier jeg, at jeg har foretrukket at afsende den omhandlede Afskrift ved en Note fremfor brevi manu at afgive den, fordi jeg paa hiin Maade bedst kunde constatere hvad der var foregaaet i Sagen efterat jeg havde modtaget Depeschen.

Quaade.

296. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Grev Bismarck.

Monsieur le Comte,

4 juin 1867.

En m'informant qu'il Lui était impossible de me recevoir hier, Votre Excellence a bien voulu me faire espérer que peut-être il me serait permis de me présenter chez Elle aujourd'hui pour m'acquitter d'un ordre qui m'était parvenu de la part de mon gouvernement.

Comme maintenant je dois prévoir que le départ de Votre Excellence pour Paris aura lieu avant que je puisse avoir l'honneur de donner suite à cet ordre, je me permets de Lui transmettre ci-près copie d'une dépêche qui m'est arrivée avant-hier et dont j'avais été chargé de Lui faire lecture.

Quaade.

Kopi som Bilag til Kammerherre Quaades Brev til Udenrigsministeriet af 4. Juni 1867.

297. N. Ahlmann til cand. pharm. A. E. M. Schleisner.

Dalmose ved Fredriksborg, 12. Juni 1867.

Kjære Ven, gode Landsmand, jeg er her i det deilige Nordsjælland hos min Broder og min gamle Moder tilligemed min Kone og min Datter. Livet her forekommer mig som en Ferie i Skoletiden, saa behageligt er det at være undsluppet alt Preusserie, der jo hver Dag, ja hver Time piner os hjemme. Jeg takker Dem meget for deres trende Breve, saavel det første, som jeg modtog paa Als, og som jeg strax vilde have besvaret, hvis jeg havde vidst at De blev saalænge i Kbhavn, som for de 2 sidste af 2. og 3. Juni fra Berlin og ikke mindre takker jeg Dem for Deres Portrait, der er meget vellykket og mig særdeles velkomment. Jeg har paa Opfordring ladet mig photographere i Kbhavn og har maattet forsyne mit Billede med min Haandskrift, og et Exemplar af disse Billeder tager jeg mig den Frihed at sende Dem og bede Dem om at unde en Plads i Deres Album. — Jeg takker Dem for Deres Meddelelser fra Berlin og om Stemningen der og især hos den vigtige danske Mand dersteds¹⁾, skjøndt jeg jo kjendte hans Svaghed, overgaaer dog dette sidste Beviis paa samme mine Forventninger. Jeg har Gud skee Lov i Kjøbenhavn truffet Mænd og det af Nationens bedste Mænd, der have en bedre Tro og et fastere Haab om en taalelig Løsning af vor Sag, og der have Mod til at gjøre smaae Demonstrationer imod vore Undertrykkere, og der navnlig i min Modtagelse mene at der er aflagt et nyt Beviis paa den danske Nations Medfølelse med Slesvigerne og saaledes en Misbilligelse af Preussernes Færd. — Seet fra denne Side har det Passerede ei andet end kunnet være mig kjært; jeg bidrager gjerne Mit til at gjøre Alt hvad der gavner, men ellers havde jeg hellere gjort Reisen ubemærket og i Stilhed. Min Ven Claudius Madsen

¹⁾ Formentlig Kammerherre Quaade.

i Middelfart havde, da jeg opholdt mig 1 Dag i den nævnte By, været saa nidkjær at forberede alle disse Scener, men jeg tilgiver ham, da jeg antager at han ikke har gjort det for min Skyld (thi i saa Fald har han aldeles taget Feil af hvad jeg ønsker) men for Sagens Skyld. Jeg har ved privat Samtale med Landets bedste Mænd faaet tilstrækkelig at vide, at Krügers og min ringe Virksomhed paaskjønnes, at jeg godt kan undvære al Offentlighed. — For min egen Sikkerheds Skyld har jeg ogsaa afslaaet alle Indbydelser til offentlige Festmaaltider, hvoraf jeg ikke har faaet saa faae.

Hvormeget vi end holde af vort Hjem paa Als og foretrække det for ethvert andet Sted paa Jorden, saa kan jeg ikke nægte at jeg næsten gruer for at komme hjem til de gyselige Tilstande vore Fjender der have skabt. Vore Præster og Skolelærere, der ei have kunnet aflægge Eden, afskediges jo nu uden Pension og Naadesaar. Men jeg har stedse nok tænkt at det vilde gaae saaledes; thi Preusserne betragte jo Edsnægtelsen som en Forbrydelse, der fortjener Straf, og da Embedsmændene ei kunne straffes ved at exercere og pines med daarlig Føde, som de Militaire, straffer man dem ved at berøve dem, hvad de have anseet som deres velerhvervede Rettigheder. Forbittrelsen bliver derved naturligviis større og større, og den udskrevne Indkomstskat tjener ei heller til at gjøre det nye Regimente populairt. Saavidt mig bekjendt er det skammeligste, der er udøvet imod Enkeltmand dog den unge Smidts Domfældelse til 6 Aars Straffearbeide i Magdeborg Fæstning, fordi han ved Controlforsamlingen nægtede at aflægge Ed og desuden beskyldtes for at have overtalt sine Kammerater til at gjøre det samme.¹⁾ Beviset imod ham er vist meget mangelfuldt, men en Krigsret er vel nøisom i saa Henseende, men i alle Fald maa han fra vort Synspunct, naar vi huske paa

---

¹⁾ Se bl. a. Fædrelandet 6. Juni 1867.

Tractaterne og hans og hans Kammeraters gode Ret til at benytte sig af Udvandringstilladelsen og altsaa ikke betragte sig som preussiske Undersaatter, ansees for aldeles uskyldig. — I »Fædrelandet« vil De see denne Sag omtalt, dersom De endnu læser det. —

Paa vor Hjemreise fra Berlin vare K. og jeg en Aften hos Pontoppidans Fuldmægtig, Hr. Alsing, der er en god dansk Mand og har en fortræffelig Kone af samme Sindelag. Han hentede Dagbladet og forelæste os den bekjendte Artikel, der begynder med hvad Krüger siger, vi sagde ham at vi havde læst den og forelæste ham Digtet af samme Haand: »Kun Danmark« og hans Kone skrev det strax af.¹⁾ I Middel-fart viste jeg Cl. Madsen dette Digt, og han sagde strax, at han vilde lade det trykke og uddele; thi han fandt at det netop berørte de rette Streng. Maaskee kan det blive Folke-sang (jeg har allerede hørt det synge af unge Piger i min og andre Familier) ligesom Mads Hansens. Denne Mads Han-sen, der har saa megen Følelse for Nordslesvigerne, og der saa fuldt har opfattet Danmarks Tab ved at miste disse Landsmænd, har jeg været saa heldig at træffe i Kjbh. og befæste et Bekjendtskab og, som jeg haaber, et Venskab, vi ved Brevvexling havde grundlagt. Han er Bondekarl i hjem-megjorte Vadmelklæder og taler fynsk Bondedialect, men røber strax sin Dannelse og fine Følelse i Samtale. Han har aldrig nydt anden Underviisning end den Landsbyskolen har givet ham og har uddannet sig selv ved Læsning.

Saavidt jeg har kunnet fornemme vide de bedst under-rettede Folk her ikke stort mere end vi Andre vide af Avi-serne. Alles Haab staaer til en alvorlig europæisk Krig, ikke til Underhandlinger.

Paa vor Reise hertil besøgte vi Krüger og vare 1 Dag hos ham og hans fortræffelige Søster. Han er ligesaa ivrig som i Berlin og lever alene i sine Forhaabninger. Hans Landbrug

¹⁾ Formentlig en Artikel i Dagbladet af 16. April.

og Møllerie, der begge ere meget betydelige, ere Biting for ham og vidne om, at de ei styres af en energisk Haand og et aarvaagent Øie. Men som han er maa enhver fædrelands-sindet Mand agte og ære ham, han er ikke sunket hen i det Materielle, men lever for høiere Interesser og opofrer Meget for disse. — Jeg har faaet ham meget kjær. . . .

Og nu kjære Ven modtag min Tak for alt udviist Venskab under mit Ophold i Berlin, der sandelig har været mig meget værdt, og fordi De ved Deres Breve har villet vedligeholde og befæste dette Venskab. Gud give, at vi i en senere Tid kunne træffes i Livet, jeg som endnu boende paa Als og De i en academisk Virksomhed ved Kbhavns Universitet og begge som een Stats Borgere og een Konges Undersaatter, da ville vi med Glæde see tilbage paa de Trængsler vort kjære Fædreland har gennemgaaet, da de vist ville afføde bedre og lykkeligere Tider. Vor Herre være med Dem paa alle Deres Veie.

N. Ahlmann.

Cand. phil. O. A. Schleisners Papirer.

298. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 13. Juni 1867.

Kjære Quaade! Endskjøndt jeg ikke har Noget af Betydning at berette maa jeg dog da en passende Leilighed tilbyder sig idag benytte denne for at takke Dem for de tvende modtagne Breve; desværre ere de deri udtalte Forhaabninger ikke store, men mine Forventninger have aldrig været af nogen sanguinsk Natur, dog er det egentlig lidt trættende eller sløvende at blive gjort Nar af lige op i Øinene, thi dette forekommer mig at være Tilfældet, naar man forlanger af os

forinden vi kunne erfare, hvori Gaven eller Retrocessionen skal bestaae, at vi skulle erklære os over de Betingelser, vi kunne tilbyde : hvilke Lænker vi ville paalægge os. Det er vist, at der findes Enkelte eller muligviis kun Een nemlig Blixen, som ikke vilde have ringeste Betænkelighed ved at paatage sig slige, fordi han anseer disse for uundgaaelige; men deels er dette ikke givet, deels er det en egen Sag af frivillig Lyst at kysse Riset; dertil vil jeg ikke kunne bequemme mig, hverken for mig selv eller paa Andres Vegne. Blixen har hovedsagelig confereret under sit Ophold i Hamborg med Carl Plessen og importeret dennes Ideer; Tornerhjem¹⁾ har til mig berettet, at Blixen ikke har confereret med Bismarck i Berlin men med en Justitsraad (De kan nok kjende Personen); til Andre har han sagt, at han havde talt længe med Bismarck selv og Blixen har paastaaet her til forskjellige Personer, at han har været i Berlin, til Andre det Modsatte. Nu er han i Paris for Øieblikket, men jeg frygter ikke for, at han skal gjøre stor Skade dersteds, men ligesaa vist er det, at Gavn vil han under ingen Betingelse kunne gjøre, da han kun kan fremkalde Forstyrrelse og Usikkerhed i Begreberne. Vækker [*o: virker*] Styrelsen af vore udenrigske Forhold enerverende og slappende, saa gjelder det Modsatte om vore indre Forhold, der virke agiterende, idet vi saa at sige hele Aaret igjennem leve sammen med Rigsdagen og dog ikke kunne faae Sagerne og Lovforslagene til at skride. Nu lader det til at blive vanskeligt at holde Landsthinget samlet og dog skulde og burde man have et Udbytte efter at have siddet saa længe sammen. Idetmindste Hærororganisation med den sig dertil sluttende Lønningslov maatte være tilendebragt. — ...

Af Aviserne seer jeg, at Bismarck vil gaae til Pommern og der er saaledes Sandsynlighed for, at der vil indtræde en Pause ogsaa af den Grund i den diplomatiske Correspon-

¹⁾ R. V. Tornèrhjelm, svensk Godsejer og Politiker.

dance. — Skulde det ikke være muligt ad en eller anden Vei at kunne gjøre Noget for den ulykkelige Søn af Kammerraad Schmidt, der er dømt til 6 Aars Fæstningsarbeide, fordi han ikke vilde præstere Eden til Kongen af Preussen; den ulykkelige Familie er ganske fortvivlet. Det er rimeligviis en Hævn fra Preussernes Side, fordi der sagdes, at Faderen i sin Tid havde bevirket Reisen til Kjøbenhavn og at der vides, at hele Familien er decideret dansksindet. Men efter al Rimelighed paadrager man sig yderligere Ydmygelser ved at movere om denne Sag. . . .

C. E. Frijs.

---

299. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Mandag, 17. Juni [1867].

Kjære Kammerherre! . . . Jeg er i den Grad i Restance at jeg end ikke har sendt Dem min oprigtige Lykønskning i Anledning af Storkorset, skjøndt den vist skinnede frem af mit Telegram. De kunde sige som Frimann i sin Tid sagde da han blev Commandør »det var paa Tiden«, idetmindste har jeg længe sagt det paa Deres Vegne.¹⁾ . . .

De modtager idag Afskrift af Moltkes Beretning om hvad han har erfaret om det Lidet der i Paris er foregaaet i vor Sag.²⁾ Bülow har talt med Stanley om vort sidste Svar, som

---

¹⁾ P. H. Frimann (1752—1839), Sekretær i det udenlandske Departement, blev Kommandør 1832, da han tog sin Afsked.

²⁾ Depeche fra Moltke af 11. Juni 1867 omtaler en Samtale med Fyrst Gortchakow, der havde refereret nogle lidet betydende Udtalelser af Bismarck og Kong Wilhelm.

denne aldeles billigede saavel m. H. t. Indholdet, forsaavidt vi ikke ville give deslige Garantier, som ogsaa m. H. t. Formen, da vi ere høflige og ikke afvise.

I Deres Brev til Grev Frijs omtaler De Schmidts Affairen. Det vilde være en stor Velgjerning hvis De kunde gjøre Noget for ham. Da den slesv. Deputation var herovre til Audients hos Prindsesse Dagmar, talte En af den heroppe i Ministeriet om Sagen.¹⁾ Det blev ham da sagt at det var meget vanskeligt at gjøre Noget og endmere uvist hvad Resultatet kunde blive, men den første Betingelse var i alt Fald at vi havde aldeles paalidelig Underretning om hvad der var foregaaet uden nogensomhelst Forandring eller Udeladelse — »Fremstillingen maa være saaledes at den kunde beediges«. Vedk. begreb dette fuldstændigt og har derefter sendt vedlagte Brev, støttet paa hvad Schmidt selv, hans Fader og de tilstædeværende have forklaret. Jeg tilføier at den Mand, med hvem der her i Ministeriet blev talt, er meget paalidelig og jeg troer ikke at han i nogen Henseende skulde lægge Dølgemaal paa nogen Omstændighed der kunde have nogen Betydning. Vi have desto værre næsten hver Dag Værnepligtssager, som Heydebr. anbefaler hjemme, men vi faae aldrig Svar. Hver Dag bliver Stillingen værre i Slesvig og den sidste Forordn. om de Udvandredes Familier lader til at blive anvendt uden mindste Skaansel. . . .

P. Vedel.

---

¹⁾ I Brev til P. Vedel 8. Juli 1867 omtaler Grev W. Scheel-Plessen, at han havde talt med sin Broder Carl Scheel-Plessen om Schmidts Sag, som Overpræsidenten havde lovet at tage sig af. (P. Vedels Privatpapirer).

300. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 17. Juni 1867.

Kjære Quaade! . . . Jeg sender Dem Moltkes Depecher med Coureren for at De kan være fuldkommen au fait med Alt, hvad der passerer og jeg kan som Supplement hertil føie at jeg er temmelig sikker paa at Sagen har været behandlet baade imellem de 2 Keisere og in trio, men det kommer jo meest an paa med hvilken Vægt og med hvilket Eftertryk, og herom kan kun Tiden belære; nogen Grund til sanguinske Forhaabninger har der aldrig været og er der vel endnu mindre med Hensyn til Fastsættelse af en antagelig Sydgrændse for vort Vedkommende, men derfor bør man ikke opgive Haabet om, at der atter kan grye en Dag for Danmark og at selve Lykkens Pamphilius Hrr. Bismarck kan komme til at søbe den Kaal, han selv har spyttet i og saaledes komme til at fortryde, at han ifjor under vort Tilbud agtede os saa ringe; Hovmod staaer for Fald og dette gjelder saavel individuelt som for Staterne og hvorvel det kan være haardt at modtage alle de Ydmygelser, Krænkelser og Forhaanelser, hvormed vi vedvarende opvartes af vor store Nabo, saa bevarer jeg dog Haabet om, at Skaalen engang maa blive fyldt for Preussens Vedkommende, 1) der med Overmod behandler de Store stolende paa sin herlige Arme og Fængnaalsgeværer mere end paa Gud, — 2) som med Haan og Foragt turrer de Smaae og 3) der endnu stærkere undertvinger sine egne Brødre, stolende paa, at den kan iføre dem alle sin egen Tvangstrøie og gjøre Tydskerne til Preussere, — det bliver et væmmeligt Skue, om det halve Europa saaledes skulde omformes til Preussere, thi jeg vilde for mit Vedkommende da fra Skjønhedsstandpunktet langt foretrække Chineserne, de neie dog engang imellem nydeligt, medens disse have, naar de ere udenfor Sengen idetmindste een Jernstang igjennem Kroppen. —

Gjennem Vedel vil De med det allerførste modtage de Op-

lysninger, som De ønskede i Deres sidste Brev og vilde det glæde overordentlig meget, om De i denne Sag kunde bevirke en glædelig Forandring; vi have saamange af den Slags Sager, saa at Behandlingen igjennem Heydebrand synes at trække i Langdrag. Det skulde undre mig, om Grev Bismarck vilde lade vor sidste Svar aldeles upaaagtet, jeg vilde finde denne Adfærd i god Harmoni med hans øvrige Insolents; at noget Resultat kan naaes ad denne Forhandlingens Vei har jeg aldrig troet; det kan være, at Blixen ikke har været i Berlin, men at han i den senere Tid har modtaget Skrivelser fra Bismarck er vist, og allerede dette, naar politiske Materier behandles ad denne Vei med det væsentligste Oppositionsmedlem i den lille Stat, forekommer mig at være betydningsfuldt nok og de Planer, der ere fremkomne for Lyset ad denne Vei, ere af en særegen Natur; de stemme Ord til Andet overeens med Carl Plessens Udtalelser i Kiel og det er altsaa en aftalt Consigne. — Jeg fandt det meget mærkværdigt i sin Tid, at Thiele ikke vidste Noget af Bismarcks sidste Depeche,¹⁾ og det er vel utvivlsomt, at Herren selv har smurt den sammen i en Fart; De vil ogsaa bemærke, at det er en særegen uhøflig Form, at man kalder mig i Instructionen til sin Gesandt Mr. de Frijs, da min Familie vel alle Dage har havt Greve Titel i Aarhundreder inden hans, det er nu ikke den Slags Ting, jeg bryder mig om, thi kan han, den store Matador og Statsmand, finde Fornøielse i den Slags Drengestreger, saa er den Fornøielse ham vel undt. — Formodentlig vil der nu indtræde en fuldkommen Hvile i de diplomatiske Forhandlinger, da de forskjellige Landes Diplomater og Fyrster reise til Bad, jeg skal benytte Tiden til at ordne Alt for min kjære Datters Bryllup og vil endda ikke faae megen Tid hertil da der er Tale om at dette skulde finde Sted til September. Ogsaa Heydebrand, som ellers er ufortrøden, taler om at tage en Congé paa nogle Maaneder

¹⁾ Maa formentlig være meddelt af Quaae i ikke bevaret Privatbrev.

for at see til sin Hustru og til sin Dreng, og man slipper vel saaledes for at have Nogen midlertidig, thi ellers er Gevinsten ikke stor, da en Legationssecretair naturligviis er langt besværligere og vigtigere end en Minister. . . .

C. E. Frijs.

---

301. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

[Kjøbenhavn, 18. Juni 1867].

Kjære Quaade! Endskjøndt jeg har skrevet Dem for nylig et Brev som De rimeligviis vil modtage samtidigt med dette kan jeg dog ikke undlade at meddele Dem, at Hrr. v. Heydebrand for et Øieblik siden forlod mig efter at have oplæst for mig en yderligere Fremstilling af hvor magtpaaliggende det var for Preussen at komme paa en venskabelig Maade til en Overeenskomst og at hvis Danmark ikke saae sig istand til at entrere paa Garantier, da vilde man være nødsaget til meget at indskrænke de Districter, der skulde afstaaes. Jeg svarede ham naturligviis, at jeg ingen definitiv Besked kunde give, men at jeg ikke gjorde mig store Forhaabninger om at Sagen paa denne Maade kunde skride fremad, det var mig egentlig ikke klart hvad man vilde, thi i Almindelighed taltes der om Communer, jeg kjendte ingen saadan tydsk, da jeg ikke troede, at der engang kunde være Spørgsmaal om at betragte Christiansfeldt som saadan, hvortil Hrr. Heydebrand svarede muligviis Lagumkloster (hvilket vel skulde være Lygumkloster), dog at han her meget forsigtigt bemærkede, at han ikke engang vidste, hvorvidt dette kunde blive retrocederet, men hvad der var mig endmere uforstaaeligt, det var Garantier for Individuer, thi paa den Maade vilde vi i de tilbageblivende Tydskere faae en ganske særegen og ny Slags Aristokrater, og at det ikke i Historien var mig bekjendt, at man havde taget slige Cauteler uden ligeoverfor Folkeslag, der stode paa et heelt andet Cul-

turtrin Japaneserne; forresten bemærkede jeg, at det var mig en Glæde at see den venskabelige Tone, der gjorde sig gjeldende i Brevet og vilde ønske, at denne ogsaa maatte komme til at udstrække sig til facta. Dette vil jeg blot meddele for at De ikke skal [være] uvidende om Noget, der passerer her, men jeg maa nu slutte og overgive Brevet at fuldføre i Vedels Haand.

C. E. Frijs.

302. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 18 juin 1867.

Monsieur le Comte,

Ainsi que me l'avait enjoint Votre Excellence j'avais fait parvenir à M. de Moustier en même temps qu'au prince Gortschakow, copie de la dépêche de M. de Bismark du 23 mai & de celle qui y répond adressée par Votre Excellence à M. de Quaade en date du 1 juin; j'avais depuis cherché à plusieurs reprises d'entretenir M. le Ministre des Affaires étrangères au sujet des documents que je lui avais communiqués, mais ce n'est qu'hier que j'ai réussi à lui en parler.

Monsieur de Moustier m'ayant dit qu'il avait pris connaissance des pièces que je lui avais transmises, j'exprimai l'espoir qu'il appréciait la modération dont le gouvernement du Roi s'était appliqué à faire preuve en répondant à M. de Bismark. — Assurément — répliqua M. de Moustier — et je ne puis qu'approuver la ligne de conduite que votre gouvernement s'est tracée et dans laquelle il persévère. Il lui est évidemment impossible de donner les garanties internationales dont la Prusse semble vouloir faire dépendre l'exécution de l'article V du traité de Prague; d'autre part il aurait tort de couper court aux négociations, ce qui lui donnerait l'apparence d'y apporter du mauvais vouloir. Il est, au contraire, à désirer que le gouvernement danois agisse de

manière à ce qu'il soit bien constaté qu'une rupture éventuelle des négociations ne saurait être attribuée qu'aux exigences de la Prusse, pour laquelle, soyez-en sûr, ce sera toujours un embarras de n'avoir rempli en aucune mesure les obligations qu'elle a contractées à l'égard du Slesvig du Nord.

Je n'ai pas omis de mentionner devant M. de Moustier l'espoir qu'à la première occasion opportune, le gouvernement impérial soutiendra notre cause. — Nous savons, lui dis-je, que vous ne pouvez pour le moment, nous prêter un appui très actif, mais nous espérons que dès que les circonstances seront plus favorables, vous soutiendrez une cause dont la France a toujours reconnu la justice et pour laquelle elle a sans cesse témoigné des sympathies. — »N'en doutez pas, me répondit M. de Moustier, vous pouvez en être certain. Présentement, une pression de notre part n'aurait, à mon avis, pas de résultat utile. Elle irriterait la Prusse, et malgré l'avis contraire que vous exprimez, je crois avoir le droit d'espérer encore que le cabinet de Berlin renoncera à maintenir les exigences qu'il a posées vis-à-vis du Danemark pour la *restitution partielle du Slesvig du Nord*.« Je répondis qu'à mon grand regret, je ne pouvais partager cette espérance et j'ajoutai que j'avais retiré d'un entretien que j'avais eu avec le prince Gortshakow l'impression que ce ministre ne croyait guère non plus à une solution heureuse de la question. »Ce que vous me dites m'intéresse, me dit alors M. de Moustier; il est vrai que j'ai fort peu parlé au prince Gortshakow de la question spéciale du Slesvig du Nord, mais si j'avais cru qu'il regardait le maintien des exigences prussiennes vis-à-vis du Danemark comme probable, je me serais étendu plus sur cette affaire. — D'ailleurs, ajouta le ministre, j'écrirai peut-être encore prochainement à Londres & à Pétersbourg sur la question afin de voir s'il serait possible d'agir par voie indirecte sur le cabinet de Berlin;

en tous cas, ayez patience et soyez certain que nous ne perdons pas la question de vue.« —

Avant que je ne le quitte, M. de Moustier me parla de la nouvelle donnée il y a quelque temps, par le télégraphe de la possibilité d'un changement de ministère à Copenhague, ayant pour conséquence l'arrivée au pouvoir du Cte Sponneck qui serait porté pour l'idée d'une union intime entre le Danemark et la Confédération de l'Allemagne du Nord. »J'ai entretenu le prince Gortshakow de ce fait, me dit le ministre, et c'est avec satisfaction que j'ai constaté qu'il partage ma manière de voir sur l'importance d'une pareille éventualité. Une absorption, soit directe soit indirecte, du Danemark par la Prusse serait également contraire aux intérêts de la Russie et à ceux de la France; aussi ne pourrions nous envisager un fait de cette nature avec indifférence.« — »Cette appréciation de votre part me paraît naturelle, répondis-je à M. de Moustier; mais je ne crois pas à l'authenticité de la nouvelle apportée ici. — En regard des sentiments de la majorité de la population danoise, il me paraît même difficile qu'un ministère quelconque puisse, du moins présentement, faire accepter par le pays le programme d'une union intime avec la Prusse.« En m'énonçant ainsi vis-à-vis de M. de Moustier, j'ajoutai qu'il ne fallait toutefois pas se dissimuler que la Prusse devant nécessairement, surtout comme puissance maritime, devenir plus forte d'année en année, on aurait en Danemark de plus en plus conscience de sa propre faiblesse et de la nécessité de modifier sa ligne de conduite selon les exigences d'une situation nouvelle. — »Un seul fait — continuai-je, serait de nature à rendre au peuple danois la confiance dans l'avenir qui doit lui manquer quelquefois: ce fait, c'est la restitution au Danemark de tout ce qui est danois; il améliorerait sensiblement la situation matérielle du pays et il constituerait la preuve que la France et l'Europe attachent encore une importance réelle au maintien

de l'existence du Danemark comme état souverain & indépendant.«

L. Moltke-Hvitfeldt.

T. h. A. J'ai omis de mentionner que M. de Moustier m'a dit ne pas avoir parlé spécialement de la question avec M. de Bismark.

u. i. l.

L. Moltke-Hvitfeldt.

Depeche Nr. 35, modtaget 26. Juni 1867.

303. Heydebrand u. der Lasa, preussisk Gesandt i København, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Kopenhagen, 18. Juni 1867.

Der unterzeichnete Königlich preussische Gesandte hat wiederholt die Ehre gehabt, in vertraulicher Unterredung die Aufmerksamkeit des Königlich dänischen Herrn Conseil-Präsidenten und Ministers der auswärtigen Angelegenheiten auf die Fragen zu lenken, welche sich an die Ausführung des Artikel V. des, zwischen Preussen und Österreich am 30. August v. Js. zu Prag abgeschlossenen Friedens knüpfen. Er hat dabei den Wunsch seiner Regierung auszudrücken gehabt, sich mit dem Königlich dänischen Gouvernement in freundschaftlicher Weise über gewisse Vorfragen zu verständigen, welche die nothwendige Voraussetzung der Abtretung eines Theiles des Herzogthums Schleswig bilden; und er hat als diese Vorfragen die nöthigen Garantien für den Schutz der in jenem Territorium wohnenden Deutschen und die Übernahme eines verhältnissmäßigen Antheils an der Schuldenlast der Herzogthümer bezeichnet. Der Königlich dänische Herr Conseil-Präsident hat auch die Bereitwilligkeit ausgesprochen, über diese Punkte in Verhandlung zu treten; und die Regierung Seiner

Majestät des Königs, des Allergnädigsten Herrn des Unterzeichneten, durfte sich der Erwartung hingeben, dass der Königlich dänische Gesandte in Berlin in den Stand gesetzt werden würde, die Absichten seiner Regierung in beiden Beziehungen kund zu geben.

Zu ihrem lebhaften Bedauern hat sie in der neuesten Eröffnung des letzteren, in einer vertraulich mitgetheilten Depesche des Herrn Conseil-Präsidenten Grafen von Frijs-Frijsenborg an Herrn von Quaade vom 1. d. M. anstatt der gehofften bestimmteren Erklärungen nur den Hinweis auf die bestehenden Gesetze und Verträge gefunden, welche der Herr Conseil-Präsident für so vollkommen ausreichend hält, dass jede weitere Garantie überflüssig und sogar bedenklich sein würde.

Die Regierung des ganz ergebenst Unterzeichneten glaubt in dieser vorläufigen Äusserung nicht die definitive Auffassung der Königlich dänischen Regierung erkennen zu sollen. Die letztere wird sich bei näherer Erwägung die eigenthümliche Natur der Verhältnisse nicht verhehlen können, welche es für die preussische Regierung unmöglich machen, unter den besondern Umständen in jenen Landstrichen sich mit dem Hinweis auf die Gesetze und die allgemeinen Zusicherungen eines, nicht bezweifelten Wohlwollens der Königlich dänischen Regierung gegen alle ihre eventuellen Untherthanen, zu begnügen. Sie wird es natürlich finden, dass, wenn Seine Majestät der König, des Unterzeichneten Allergnädigster Herr, Sich bereit erklärten, etwaige, auf eine Wiedervereinigung mit Dänemark gerichteten Wünsche nordschleswigscher Unterthanen in Erfüllung gehen zu lassen, die Wünsche und die Bedürfnisse Seiner deutschen Unterthanen in jenen Territorien für Ihn keine geringere Bedeutung haben. Deutsche Gemeinden wider ihren Willen und mit dem Verlust jedes Rechtes auf ihre nationalen Eigenthümlichkeiten an ein fremdes Land abzutreten, und sie Gefahren Preis zu geben, deren Befürchtung, in Erinne-

rung an die Vergangenheit, unter ihnen selbst laut genug hervortritt, dazu hat der Prager Friedensvertrag Preussen nicht verpflichtet.

Die Königliche Regierung hat eben durch jenen Artikel des Friedensvertrages gezeigt, dass sie auf die Wünsche und auf die Nationalität der Bevölkerung nach Möglichkeit Rücksicht nehmen will; sie ist aber dabei verpflichtet, diese Rücksicht vor allem den eignen Landsleuten gegenüber nicht ausser Augen zu setzen, und sie darf nicht vergessen, dass die Ursachen der Störung des in früheren Zeiten bestandenen guten Einvernehmens hauptsächlich in dem Umstande lagen, dass die Regierung Seiner Majestät des Königs von Dänemark, nach der Umgestaltung der älteren Verfassung der Monarchie, nicht mehr im Stande war, den deutschen Unterthanen der dänischen Krone denselben Schutz ihrer Nationalität und Sprache zu gewähren, dessen dieselben sich ehemals erfreut hatten. Die Regierung Seiner Majestät des Königs, des Allergnädigsten Herrn des Unterzeichneten, würde unter der Nachwirkung der Ereignisse und Kämpfe der letzten Jahre mehr als früher befürchten müssen, dass die Klagen deutscher Einwohner Schlesiens, welche in Deutschland ihren natürlichen Wiederhall fanden, berechtigten Anlass zu ihrer Wiederholung fänden, wenn deutsche Gemeinden im Norden Schlesiens, ohne Verfassungs-Bürgschaften, der Botmässigkeit einer Regierung unterstellt würden, welche, bei dem besten Willen, ihren deutschen Unterthanen gerecht zu werden, doch vor allem Andern dem verfassungsmässigen Ausdruck der Stimmung einer national dänischen Volksvertretung Rechnung zu tragen hat. Die Regierung Seiner Majestät des Königs von Dänemark wird ohne Zweifel die Überzeugung des Unterzeichneten theilen, dass es zur Sicherstellung der von beiden Seiten erstrebten freundschaftlichen Beziehungen zwischen Deutschland und Dänemark rathsam ist, nicht von Neuem die Keime ähnlicher Zerwürfnisse zu legen, wie es

diejenigen waren, welche früher den Frieden beider Länder und dadurch den Europas gefährdeten.

Der Unterzeichnete ist daher von seiner Regierung beauftragt worden, an den Herrn Conseil-Präsidenten amtlich die Anfrage zu richten, ob die Königlich dänische Regierung sich im Stande glaube, Einrichtungen zu treffen und Maassregeln in Aussicht zu stellen, welche für den Schutz und die Sicherung der nationalen Eigenthümlichkeiten der, in den etwa abzutretenden Gebietstheilen einzeln oder in Gemeinden wohnenden Deutschen bestimmte Bürgschaften geben, und welcher Art, in individueller, localer und communaler Beziehung, diese Garantien sein würden? — oder ob sie eine solche Berücksichtigung und Erhaltung der nationalen Eigenthümlichkeit künftiger deutscher Unterthanen für unmöglich erachtet, oder wenigstens darüber im Voraus bestimmter sich zu erklären definitiv ablehnt?

Es bedarf nicht erst der Bemerkung, dass von der Beantwortung dieser Fragen der Umfang der beabsichtigten Abstimmung respective Abtretung abhängig ist; und je mehr die preussische Regierung wünscht, durch den Abschluss dieser Angelegenheit sowohl der Stimmung der Bevölkerung Rechnung zu tragen, als auch der Königlich dänischen Regierung einen Beweis ihrer freundschaftlichen Gesinnungen zu geben, um so mehr muss sie auch erwarten, dass die letztere durch ein entsprechendes Entgegenkommen ihr die Beschleunigung möglich machen werde.

Zugleich mit diesem Gegenstande darf der ganz ergebenst Unterzeichnete sich auch über den zweiten, bereits in den vertraulichen Unterredungen von ihm berührten Punkt, nämlich die Bereitwilligkeit zur Übernahme eines proportionalen Theiles der Schuld der Herzogthümer, eine bestimmte Äusserung erbitten.

Heydebrand u. d. Lasa.

Modtaget 18. Juni 1867. — Trykt i Norddeutsche Allgem. Zeitung 27. Juni 1867.

304. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 19. Juni 1867.

Moustier bifalder Regjeringens Holdning. Troer endnu muligt, at Preussen opgiver sine Fordringer. Opfordrer til at holde ud. Depeche med første Leilighed.

Moltke.

Chiffertelegram, indleveret i Paris 19. Juni 1867 Kl. 4.55 Efterm., modtaget s. D.

305. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 19. Juni 1867.

Kjære Vedel! Lige siden vi toge Afsked udenfor min Port har jeg ikke kunnet undlade at tænke paa Deres Bemærkninger, men jeg har uagtet jeg har bestræbt mig for en saa rolig og lidenskabsløs Overveielse som muligt dog ikke kunnet komme til andet Resultat, [end] at det vel kunde være fra vor Side meget fornuftigt, naar Noget retroceredes[!], da at følge omtrent det franske System i Elsas, idetmindste saaledes som jeg forudsætter det at være med fuld Frihed for Sprog i Underviisning og Kirke, men ikke for Retten ei heller i Administrationen, men at indgaae paa en saadan Forpligtelse ligeoverfor Preussen, hvor den kan benytte hver liden Ting til Remonstrationer, dette skee nu enten diplomatisk eller gennem Journalistiken, vilde gjøre Retrocessionens eller det Retroceredes Værd meget tvivlsom; med aldeles utvivlsom Sandhed kan den danske Regjering paa Grund af de stedfindende Magtforhold sige, at Ingen er mere interesseret end denne i at skabe Tilfredshed i de tilbagevendende Districter og at der i den heraf nødvendigt følgende Administrationspolitik ligger ligeoverfor Preussen og ligeoverfor tydske Stemninger en større moralsk Garanti end i nogensomhelst retslig Forpligtelse. —

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

306. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 24 juin 1867.

Je tiens à connaître immédiatement votre idée. Schleisner peut apporter votre lettre.

Frijs.

Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, indleveret i København 24. Juni 1867, modtaget s. D. Kl. 7.41.

307. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 25 juin 1867.

J'écris aujourd'hui.

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 25. Juni 1867 Kl. 6.16 Efterm., modtaget s. D.

308. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 25. Juni 1867.

Deres Excellence,

I Anledning af den under 18de d. M. af den kongelige preussiske Gesandt i Kjøbenhavn indgivne Note om det nordslesvigske Anliggende, har jeg anseet det for min Pligt at meddele Deres Excellence nedenstaaende fortrolige Bemærkninger, hvis Mangler i flere Henseender jeg for mit eget Vedkommende er fuldkommen rede til at anerkjende, og som muligen ogsaa ville vise sig overflødige, men som jeg dog, i Betragtning af den særdeles critiske Stilling, hvori hiint Anliggende for Tiden befinder sig, ikke har troet at burde tilbageholde, for det dog altid mulige Tilfælde, at De-

res Excellence deri kunde finde en eller anden Idee som kunde benyttes.

Naar den preussiske Regjering holder fast ved den Mening, at Pragfredens Art. V ingen Forpligtelse medfører til at afstaae de nordslesvigske Districter udenat forlange Garantier til Fordeel for disse Districters tyske Indvaanere, og ingen andre Magter, navnlig Østerrig eller Frankrig ere istand til at bringe en anden Fortolkning af hiin Artikel til Gyldighed, synes der ikke for Danmark at gives andre Alternativer end enten at gjentage sin tidligere Udtalelse om ingen særegne Garantier at kunne tilbyde, eller at gaae ind paa det fremsatte Forlangende. — I førstnævnte Tilfælde vil Følgen formeentlig blive, at Preussen ikkun anvender den omhandlede Artikel paa en meget indskrænket Deel af Nordslesvig, thi om Enclaver synes der ikke meer at være Tale; og dette vil for Danmark ikke være andet end Opgivelsen af enhver Tanke om ved nærværende Leilighed at kunne bevirke en meer eller mindre væsentlig Deel af den danske Nationalitets Gjenforening med Moderlandet, medens Preussen ganske fritages for den Byrde, som hiin Artikels Bestemmelse paalægger det; og i det andet Tilfælde er det vel saa, at man udsætter sig for en meget stor Fare, idet det synes aabenbart, at de forlangte Garantier ikke kunne gives uden at derved Kongerigets Uafhængighed compromitteres; men i dette Tilfælde afbrydes dog ikke strax al Forhandling, og idet der saaledes vindes Tid, synes det endelige Resultat aldrig at kunne blive ugunstigere end i første Tilfælde; thi det er en Selvfølge, at det altid maa forblive den danske Regjering forbeholdt at nægte sit Samtykke til en Afgjørelse, som enten medfører Garantier, der ikke kunne gives, eller hvorved der ikkun gives Danmark en ufyldstgjørende Deel af Nordslesvig. Det maa formeentlig for den danske Regjering være en Hovedbetragtning, at den Stilling som Pragfreden har skabt for den danske Befolkning i Slesvig, hvad enten denne Stilling nu er en for-

melig Retsstilling eller ikke, ved Behandlingen af nærværende Sag ikke foregribes eller forrykkes. Hertil kommer, at der synes Grund til at antage, at det vilde være den preussiske Regjering velkomment at erholde et fornyet Afslag, idet den saa kunde enten ganske unddrage sig Opfyldelsen af den omhandlede Artikel eller, saaledes som ogsaa er udtalt i Herr von Heydebrands Note, anvende denne Artikel i en meget ringe Udstrækning. Ved derimod at gaae ind paa en Forhandling blev det, som bemærket, altid den danske Regjering forbeholdt at unddrage sig dens Resultat, og Faren ved dette Alternativ blev saaledes formeentlig ikke større end ved Valget af det første.

Det er en Selvfølge, at hvis der kunde gives Garantier, maatte en aldeles fyldestgørende national Grændse altid være den ufravigelige Betingelse derfor; medens der saaledes, for at nævne et Exempel, muligen kunde være Tale om fra dansk Side at give enkelte Garantier for en Befolkning af ikke under 150,000 Indvaanere, vilde Fordelen ved en Gjenforening med Kongeriget af et ringere Antal Slesvigere derimod formeentlig ikke opveie Faren ved den Leilighed til Indblanding, som Garantierne kunde give en fremmed Magt. — Hvad selve Garantierne angaaer, saa er det jo vel meget muligt, at den preussiske Regjering vil fordre dem givne i et aldeles utilstedeligt Omfang; men det er dog ogsaa tænkeligt, at den ikke vil forlange yderligere Garantier end saadanne, som sikkre de tydsktalende Beboere af den aftraadte Landsdeel den frie Brug af deres Sprog i Kirke, Skole og Rettergang, ved Siden af en iøvrigt med den dansktalende Befolkning ligeberettiget Stilling i alle communale og andre politiske Forhold. Om saadanne Garantier kunne gives, behøver ikke her at gjøres til Gjenstand for nærmere Undersøgelse, da der ikke er Spørgsmaal om en afgjort Opnaelse af en Overenskomst paa Grundlag af Garantier, men væsentlig ikkun om at undgaae hvad der formeentligen vilde føre til Afbrydelse af enhver Forhand-

ling. Dog synes det, at der i yderste Nødsfald maatte kunne gives eller ialfald til Begyndelse af en Forhandling tilbydes Garantier i de ovenbetegnede Retninger. Den største Betænkelighed herved bestaaer i, at den preussiske Regjering selvfølgelig vil fordre disse Garantier fastsatte i en mellem Danmark og Preussen formelig afsluttet Tractat. Dette vilde under alle Omstændigheder kunne medføre en saadan Indblanding fra preussisk Side i Danmarks indre Anliggender, at det i Længden blev umuligt for de tvende Lande, selv med den bedste Villie, at opretholde en fredelig indbyrdes Forstaaelse. Men paa Sagens nærværende Stadium er det dog ikke muligt at have en aldeles afgjort Mening herom, og medens Sagen under en Forhandling muligen kunde stille sig anderledes, har den danske Regjering ogsaa endnu bestandig fuld Frihed til at afholde sig fra en endelig Afslutning. Det turde maaskee ogsaa fortjene Overveielse, om det ikke var muligt, naar Preussen insisterede paa en formelig Tractat om de omhandlede Garantier, da at opnaae, at den eventuelle Tractat ikke undertegnedes med Preussen alene eller maaskee i Forening med Østerrig, men at ogsaa andre europæiske Magter, navnlig de som i sin Tid i Tractaten af 8de Mai 1852 have udtalt sig for Nødvendigheden af det danske Monarkies Integritet, formelig deeltog i den endelige Tractats Afslutning. Naar dette skeete, og Garantierne iøvrigt ikke bleve altfor vidtgaaende, vilde den saaledes stiftede europæiske Solidaritet paa den ene Side gjøre en eventuel Indblanding mindre farlig og paa den anden Side være skikket til at give det nuværende Danmarks Existents et Værn som, ihvorlidet der end kunde bygges derpaa under store Omvæltninger, dog aldrig vilde være ganske uden Betydning. Det er vel meget uvist, om enten Preussen eller de omhandlede Magter vilde give deres Samtykke til en saadan Ordning; men hvad Preussen angaaer, saa vilde dets Vægning derved allerede afgive et Vidnesbyrd om Hensigter, som det muligen var ønskeligt, at de andre Cabinet-

ter itide bleve bekendte med; og naar hensees til det villige Sindelag bemeldte Cabinetter uafbrudt i en større eller ringere Grad vise Danmark, og navnlig til den Interesse, som de have lagt for Dagen, hvad nærværende Sag angaaer, saa er det dog tænkeligt, at de, som Vederlag for Opgivelsen af den ovennævnte Tractat, kunde findes villige til at lette en Transaction, hvorved et Spørgsmaal, som kunde give Anledning til fremtidige Forviklinger, paa en nogenlunde antagelig Maade løstes. Man tør vistnok ikke skjule for sig selv, at en saadan Løsning lader meget tilbage at ønske; men det synes dog at fortjene den alvorligste Overveielse, om det ikke er at foretrække, foreløbigt at virke hen til dette Resultat, som dog den danske Regjering paa alle Stadier af dens Virksomhed vil kunne unddrage sig for, fremfor at vælge en Fremgangsmaade, som efter al Sandsynlighed strax vil gjøre Ende paa alle Forhaabninger om at befrie en stor Deel af den danske Nationalitet fra fremmed Herredømme. Det maa udentvivel erkjendes, at det ikke alene under nærværende Forhold, men maaskee endog under alle Forhold, vilde være umuligt, i den Hensigt at bevare Kongerigets Uafhængighed, medens dog en Deel af Slesvig unddroges det fremmede Herredømme, at give den saaledes af Preussen aftraadte Deel af Slesvig en aldeles uafhængig Stilling, saaledes at de Garantier dens tyske Befolkning nød bleve uden Virkning paa Kongerigets Forfatningsforhold; men selv en saadan Forholdsregel vilde, hvis den ellers var mulig, dog formeentlig være at foretrække for definitivt at overlade de danske Slesvigere til Preussen og det nordtyske Forbund; maaskee den ikke i al Fremtid vilde holde Nordslesvig udenfor det tyske nationale og politiske Omraade, men den vilde for Tiden hindre Spørgsmaalet om Nordslesvigs Forening fra definitivt at afsluttes.

Ved Overveielser af hvad der for nærværende Tid vil være at beslutte af den danske Regjering, fremstiller sig og-

saa det Spørgsmaal om det maatte være rigtigt at opfylde den preussiske Regjerings Forlangende om et hurtigt Svar paa Noten af 18de d. M. saaledes, at Svaret afgaves uden nogensomhelst foreløbig Forstaaelse med andre Cabinetter. Efterat nu saavel den preussiske Landdag som de øvrige nordtydske Staters Repræsentationer have antaget det nordtydske Forbunds Forfatning, vil Preussen, naar iøvrigt de sædvanlige internationale Regler skulle iagttages, have at meddele de andre europæiske Regjeringer denne Forfatning; og da samme hviler paa Freden til Prag, hvilken Fred endnu ikke er bleven meddeelt bemeldte Regjeringer, ligger det nær for disse nu ogsaa at forlange Meddelelsen deraf. Saaledes frembyder der sig endelig en formel Leilighed for de europæiske Regjeringer til at interpellere Preussen i Anledning af Pragfredens 5te Artikel, og det er aabenbart, at det maatte være ønskeligt for den preussiske Regjering paa en saadan Interpellation at svare, at det som var Gjenstand eller Formaal for Artiklen var bleven umuliggjort af den danske Regjering.

Sluttelig tillader jeg mig endnu at fremhæve, at Formaalet med ovenstaaende Bemærkninger ikke har været at raade til at give den preussiske Regjering de af den forlangte Garantier, men ikkun at antyde en Vei, ad hvilken det foreløbigen blev muligt at holde det nordslesvigske Spørgsmaal aabent og derhos at betegne et Middel som, hvis det var opnaeligt, vilde kunne formindske Faren ved de Garantier, man muligen kunde bestemme sig til i den nordslesvigske Befolknings Interesse.

Quaade.

Depeche Nr. 17.

---

309. Udenrigsminister Grev Frijs til Grev Moltke-Hvitfeldt,
Gesandt i Paris.

Confidentielle.

Copenhagen, 26 juin 1867.

M. le Comte.

J'ai exactement reçu votre rapport Nr. 35¹⁾ qui m'a beaucoup intéressé et je vous remercie de la manière dont vous vous êtes acquitté de la démarche dont il s'agit dans ma dépêche Nr. 15. L'entretien que vous avez su vous ménager avec le prince Gortchakow et votre conversation avec le marquis de Moustier ont contribué à m'éclairer sur une situation qui est devenue plus difficile par la nouvelle note que M. de Heydebrandt vient de me remettre et dont je vous ai déjà envoyé une copie.

Il me serait facile de répondre à cette nouvelle mise en demeure du cabinet prussien, s'il ne s'agissait que de repousser la demande de garanties. Je pourrais me borner à déclarer des stipulations internationales de cette nature incompatibles avec l'indépendance et la sécurité de l'Etat. Tout le monde approuverait une telle déclaration, mais la négociation entamée serait rompue et de tous les côtés on m'a confirmé dans ma propre appréciation quant à l'inopportunité d'un tel résultat. Je pourrais refuser d'entrer dans une discussion quelconque des conditions que la Prusse essaye, par une interprétation unilatérale et arbitraire, d'attacher à une obligation qu'elle s'est imposée par un traité formel, mais je prévois que pour toute réponse la Prusse nous dirait qu'elle ne s'est nullement engagée vis-à-vis de nous par ce traité, et je risquerais qu'elle parvint à se concerter avec l'Autriche sur une interprétation de l'art. V qui nous ferait perdre le point d'appui que nous offre cet article pour la revendication du Slesvig danois. Aussitôt que j'avais vu avec combien d'assurance M. de Bismark s'exprimait sur le sens de l'art. V, je redoutais qu'un tel accord ne se fût déjà établi et j'écrivis à M. Falbe à ce sujet; mais à en juger d'après le langage que M. de Beust lui a tenu tout

¹⁾ Trykt som Nr. 302.

dernièrement encore, je suis sûr que ma crainte n'était pas fondée, et j'aurais même quelque raison d'espérer que le cabinet de Vienne déclinerait au besoin de s'associer à une telle violence faite au texte du traité. Mais je vous avoue que je n'ai pas une confiance entière dans l'appui que l'Autriche pourra vouloir nous prêter, tant qu'elle n'agira pas de concert avec le cabinet des Tuileries dans cette question. Or, pour opérer au rapprochement entre ces deux gouvernements, en notre faveur, il se présentera bientôt une occasion propice, je veux parler de la visite prochaine de l'Empereur d'Autriche à Paris. M. de Beust lui-même a dit à M. Falbe, que les conversations qu'il aura l'occasion d'avoir alors avec M. de Moustier pourraient bien servir à donner un caractère et une expression plus efficaces à l'intérêt que les deux gouvts. portent à l'affaire slesvigoise.

Je vous prie donc M. le Comte de préparer le terrain pour un tel accord, et je m'en remets complètement à vous du soin d'amener le marquis de Moustier à s'y attacher sérieusement. Mais il ne suffit pas qu'on soit d'accord pour condamner la demande de garanties, car la Prusse sait déjà que tout le monde, le cabt. de St. Petersbourg y compris, désapprouve cette exigence. Si je ne me trompe, M. de Bismark prévoit qu'il ne pourra pas la soutenir, mais tout en étant peut-être disposé à l'abandonner à la fin, il compte néanmoins tirer un parti très important de sa soi-disant concession, celui de restreindre d'autant plus l'étendue du territoire qu'il nous rétrocèdera. C'est donc sur ce second point qu'une action commune de la France et de l'Autriche pourrait surtout nous devenir utile. Vous avez si souvent appelé l'attention de M. de Moustier sur la justice et la nécessité qu'il y a de donner une véritable satisfaction au principe de la nationalité dans le Slesvig, et les vœux de la population des districts de Sundeved et d'Als sont tellement notoires qu'il n'est pas besoin de revenir encore sur ces points.

Aussi la seule considération que la Prusse met en avant afin d'avoir un prétexte pour garder ces territoires, c'est l'intérêt militaire que présentent Dybbøl et Sønderbourg. Ceux qui ne connaissent pas suffisamment le véritable état des choses pourraient attribuer une certaine importance à cette considération. Mais un examen un peu attentif en fera voir toute la fausseté.

Il ne faut pas perdre de vue d'abord que ces deux districts sont foncièrement danois, et les exclure de la rétrocession serait violer de la manière la plus flagrante le principe dont on a voulu faire l'application dans l'article V. Ensuite, quand même l'importance militaire de ces deux points serait de nature à justifier une exception à leur égard, il n'en est pas moins clair que Dybbøl et Sønderbourg ne sont pas tout le Sundevéd et toute l'île d'Als. Et puis, en définitive, toutes ces conséquences que le gouv^t. prussien se donne l'air de redouter de la rétrocession au Danemark de ces deux points militaires n'existent pas en réalité. La véritable ligne de défense pour la Prusse vers le nord, c'est celle d'Eckernförde avec le port de Kiel, le canal de l'Eyder et l'île de Femern; et le seul avantage qu'elle pourrait tirer de la possession de Dybbøl et de Sønderbourg serait d'être plus près du centre des îles danoises et de tenir le Danemark tout entier un peu mieux sous le coup d'une invasion subite. Et, si nous nous engageons à ne pas fortifier ces deux points, ou mieux encore, s'ils étaient neutralisés, il n'y aurait pour la Prusse, sous le rapport militaire, pas même l'ombre d'un prétexte pour les garder. Cette vérité est tellement claire pour qui connaît bien l'état des choses, que la Prusse elle-même, je crois le savoir pertinemment, n'a pas assez de confiance dans ses propres assertions à ce sujet, pour qu'elle veuille dès-à-présent faire des dépenses considérables afin de changer les deux points en véritables fortifications. Tout ce que les journaux ont raconté en sens contraire était dépourvu de tout fondement et avait évidemment pour but de faire ac-

créditer cette idée que la Prusse est irrévocablement décidée à ne pas abandonner les dites positions. Dans leurs conversations avec des bourgeois slesvigois, les officiers prussiens avouent en effet, qu'ils n'osent pas compter sur la conservation définitive de ces terrains.

Je n'ai pas encore répondu à la note de M. de Heydebrandt et il se passera probablement encore quelque temps, avant que je sois bien fixé sur la forme que je donnerai à ma réponse.

Je prendrais plus facilement mon parti, si je pouvais obtenir de Paris, de Vienne et de St. Petersbourg des assurances qui m'autoriseraient à espérer un appui, fût-il uniquement moral, de ces gouvernements dans mes efforts pour voir l'article V exécuté de bonne foi. Je vous prie de tâcher de me renseigner aussi complètement que possible sur les intentions du cabinet impérial. La visite de l'Empereur d'Autriche aura probablement lieu vers le 15 ou le 20 du mois prochain, et, si je ne me trompe, il serait opportun que notre réponse partît vers cette époque, assez avant l'entrevue des souverains pour que la teneur en fût connue, mais sans que le cabinet de Berlin eût encore eu le temps de prendre une résolution qui rendrait plus difficile aux autres cours d'exercer leur influence.

Koncept med Rettelse af P. Vedel.

---

310. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 27 juin 1867.

Gazette universelle du Nord de l'Allemagne publie ce soir la note du 18 dans affaire Slesvig. Gazette dit: Nous avons été mis à même de publier etc. etc. etc.

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 27. Juni 1867 Kl. 10.40 Efterm., modtaget 28. Juni.

311. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 28. Juni 1867.

Efter igaar Aftes at have fundet den preussiske Note af 18de d. M. i det nordslesvigske Anliggende aftrykt i »Norddeutsche Allgemeine Zeitung«, har jeg idag gjort Herr von Thile opmærksom paa, at hvis denne Offentliggjørelse havde fundet Sted ifølge den preussiske Regjerings Foranstaltning, var dette en Afvigelse fra diplomatisk Brug, idet det ikke forekom mig at stemme med denne, at offentliggjøre endnu ubesvarede Meddelelser af denne Beskaffenhed til fremmede Regjeringer, samt hentydet til, at da selvfølgelig det saaledes offentliggjorte Actstykke, saasnart det kom til Kjøbenhavn, vilde blive Gjenstand for en levende Discussion i den danske Presse, saa laae det i de menneskelige Forholds Natur, at den kongelige Regjering herved kunde føle sig generet i sit eventuelle Svar.

Herr von Thile svarede mig herpaa, at den omhandlede Offentliggjørelse havde fundet Sted efter Grev Bismarcks udtrykkelige Befaling, men at Hensigten dermed udelukkende havde været at constatere, at der nu virkelig forhandlede med den danske Regjering om det ovennævnte Spørgsmaal, og at den preussiske Regjering saaledes virkelig var sindet at opfylde Pragfredens Bestemmelse, samt at Bevæggrunden dertil alene havde været de stadigen gjentagne Mindelser, den preussiske Regjering erholdt fra alle Sider i den nævnte Henseende. Iøvrigt havde man ikke tænkt sig ved denne Leilighed at foretage Noget, som den danske Regjering i mindste Maade kunde finde anstødeligt; herimod maatte han paa det Udtrykkeligste værge sig; og hvad den internationale Usance angik, saa maatte det jo erkjendes, at den ikke altid var ganske constant, og at der ialfald kunde have meget forskjellige Meninger derom. — Han haabede oprigtig, at den danske Regjering ikke vilde tage Anstød af det Forefaldne; han kunde paa det Bestem-

teste forsikre, at man fra preussisk Side ikke havde tænkt sig Muligheden af, at der kunde beredes den danske Regjering nogen Vanskelighed derved, og han bad mig derhos at bidrage til, at den kongelige Regjering ikke opfattede Sagen anderledes end den efter det ovenfor Anførte var meent fra den preussiske Regjerings Side.

Dette lovede jeg at gjøre, idet jeg dog forbeholdt den kongelige Regjering fuld Frihed, tilføiende at jeg igaar Aftes havde telegrapheret om Sagen til Kjøbenhavn, hvilket Herr von Thile fandt i sin Orden.

Quaade.

Modtaget 1. Juli 1867.

---

312. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 28. Juni 1867.

Deres Excellence,

Den herværende franske Ambassadeur, der omtrent samtidigt med Kongen af Preussen havde begivet sig til Paris for at være tilstede ved Hans Majestæts Besøg ved det franske Hof, er den 24de d. M. vendt tilbage til sin Post; men hans Tilbagekomst blev mig først bekjendt den følgende Dags Eftermiddag, saaat jeg ikke havde haft Leilighed til at see ham før Afsendelsen af min fortrolige Indberetning af 25de d. M. Nr. 17.

Hvis dette havde været Tilfældet vilde jeg i sidstnævnte Udtalelse ved Siden af min egen Mening om det betænkelige ved en mulig Afbrydelse i nærværende Øieblik af Forhandlingen med Preussen, have maattet anføre, at denne min Mening ikke i det Hele fandt Støtte i Herr Benedettis Ytringer til mig. Han udtalte sig ikke om den Fremgangsmaade, der paa Sagens nærværende Standpunkt maatte være at følge af den kongelige Regjering; han syntes mig derimod

at forudsætte, at man fra dansk Side ikke kunde gaae ind paa en Forhandling paa Grundlag af Garantier, og udtalte derhos den bestemte Mening, at Sagen vilde trække meget i Langdrag, idet han dog grundede denne Mening paa, at Grev Bismarck, naar Garantispørgsmaalet var udtømt, vilde optage Enclavespørgsmaalet og fortsætte Forhandlingen paa dette Grundlag. Han forekom mig snarere tilfreds end utilfreds med den Vending, Sagen synes at tage, idet han udtrykkelig sagde, at han ikke fandt Grev Bismarcks Handlemaade klog, samt temmelig tydeligt lod forstaae, at det ikke vilde være heldigt for Preussen, dersom det nordslesvigske Spørgsmaal ikke kom til en antageligere Løsning end den, Noten af 18de d. M. betegner. — Da endnu det luxemborgske Spørgsmaal forelaae som uafgjort, havde Grev Bismarck, naar han ikke foretrak den klogere Fremgangsmaade, at vinde Frankrig ved en imødekommende og venskabelig Politik, kunnet optage en Krig med Frankrig, som dengang ikke var forberedt derpaa, og dette, meente han, havde mere stemt med Preussens virkelige Interesse end den Afgjørelse hiint Spørgsmaal nu har fundet. Siden den Tid havde imidlertid den relative Stilling mellem de to Magter betydelig forandret sig; thi vel havde de personlige Forhold mellem Souverainerne under Besøget i Paris viist sig særdeles venskabelige; men Stemningen mod Preussen i den franske Befolkning var ikke bleven bedre; den blev tværtimod Dag for Dag mindre gunstig, og i nærværende Øieblik var den franske Armee færdig og i alle Henseender i den bedste Tilstand.

Dette er i alt Væsentligt en nøiagtig Gjengivelse af Herr Benedettis Yttringer til mig.

Men naar heraf synes at fremgaae, at om end det nordslesvigske Spørgsmaal, saaledes som det nu foreligger, eller med andre Ord, Spørgsmaalet om Udførelsen af Pragfredens 5te Artikel ved Forhandling mellem Preussen og Danmark skulde afsluttes mellem disse tvende Magter som uløseligt

mellem dem, vilde det dog henstaae som uafgjort mellem Frankrig og Preussen, saa troer jeg, det vilde være meget uforsigtigt, ikke tillige at tage tilbørligt Hensyn til at Herr Benedettis personlige Stemning mod Grev Bismarck, skjøndt den tilsyneladende har forandret sig siden det luxemborgske Spørgsmaals Afgjørelse, dog i Virkeligheden endnu er ganske den samme som for nogle Maaneder siden, da de Forventninger, Ambassadeuren med Rette eller med Urette havde grundet paa den preussiske Ministers tidligere Ytringer, ikke bleve fyldestgjorte ved Preussens Holdning i hiint Spørgsmaal. Hertil kommer den Kjendsgjerning, at den franske Regjerings tidligere Beregninger med Hensyn til tydske Forhold ikke have viist sig rigtige, og det er ikke afgjort, at disse Forholds Eiendommeligheder senere ere blevne mere tilgængelige for det franske Omdømme.

Hvormegen Vægt Deres Excellence kan tillægge Herr Benedettis ovenstaaende Ytringer til mig, hvilke Ytringer jeg desuden hellerikke kan sige ere udtalte til mig i den Hensigt, at de skulde indvirke paa Retningen af den kongelige Regjerings Svar paa Noten af 18de d. M., det maae alt-saa formeentlig beroe paa hvilke Antydninger Deres Excellence i samme Henseende maatte have modtaget fra Paris. —

Siden min ovenfor omhandlede Samtale med Herr Benedetti, som fandt Sted iforgaars, har jeg atter idag seet Ambassadeuren; men jeg har i denne Anledning Intet at tilføie til det Ovenanførte, med Undtagelse af at Herr Benedettis Mening om den nordslesvigske Befolknings Stilling ifølge Pragfreden ganske stemmer med min, nemlig at denne Stilling retligen er uafhængig af hvad der foregaaer imellem Danmark og Preussen, idet denne Magts Forpligtelse ifølge bemeldte Fredsslutning ligefrem gaaer ud paa Afstemningen, og at denne Handling skal afgjøre, ikke om de danske Beboere af Nordslesvig, men om Slesvigs nordlige Districter skulle med tydske som med danske Beboere komme tilbage

til Danmark. Iøvrigt undlod han ved denne Leilighed at udtale sig om hvad Virkningen vilde blive af et Afslag fra dansk Side om at gaae ind paa Forhandlingen om Garantier; han sagde ikkun, at han ikke saae, hvorledes disse kunde gives, idet han var enig i, at det var en væsentlig Opgave for den kongelige Regjering at bevare den slesvigske Befolkings ovennævnte Stilling urørt.

Quaade.

Modtaget 1. Juli 1867.

**313. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.**

Kjøbenhavn, 2. Juli 1867.

Kjære Quaade! For Deres mange og kjærkomne Breve maa jeg bringe Dem min hjertelige Tak, thi Intet bidrager mere til at oplyse og klare Situationen end slige gjensidige frie Meddelelser foruden de officielle Rapporter. Det er klart, at Bismarck ved den usædvanlige Offentliggjørelse af Preussens sidste Depeche til os, har havt et tredobbelt Øie-med:

1) at irritere og agitere Stemningen i Tydskland atter imod os for at Indrømmelsen kunde blive saa minim som mulig. —

2) At vanskeliggjøre den danske Regjerings Stilling i selve Landet, og som Supplement hertil (for at irritere denne saa stærkt som muligt) hørte de slesvigske Plagerier; i Forbindelse hermed staaer et tredie, nemlig gjennem alle sine Organer at faae Troen udbredt saavel i Tydskland som i andre Lande, at det herværende Ministerium kun stod under en bestemt Partiindflydelse; — men jeg er overbeviist om, at alle disse Kunster ikke mere ville tjene ham til Gavn, fordi Verden o: den offentlige Mening og vedkommende Regjeringer har faaet Øiet op for hans listige Fremgangsmaade og hans udmærkede Benyttelse af Pressen i sine Ideers Tje-

nesten; jeg seer, at preussisk Indflydelse nu vil grunde et nyt Blad i Brüssel; det forekommer mig i høieste Grad Ødselhed, thi Independance belge har saamænd hele Tiden været en god Hjælpershjælper. Hvad Blixens Rumleri i Paris angaaer, da har dette ikke havt stor Betydning efter mine Beretninger; hans Sammenkomst eller Sammentræf med Bismarck i Palais Royal havde ikke nogen Intimitets Carakteer, da Bismarck tilsyneladende søgte at unddrage sig efter Evne; vel har jeg siden hans Hjemkomst paa Grund af mange Forretninger, ikke kunnet erkjendige mig om, hvad han angiver som sit Udbytte, men jeg antager, det maa være meget lidet, siden han ikke har annonceret dette paa alle Stræder og Veie; vi skulle nu en af de første Dage til Afskedssmaus have en Adresse i Rigsdagen, hvis Discussion jeg dog haaber ikke vil faae nogen meget fremtrædende Carakteer; jeg antager at den ikke vil give synderlig Anledning til Discussion; indsluttet sender jeg Dem Udkastet, hvilket jeg finder moderat, og vil det i fransk Oversættelse endog kunne modificeres en Deel. — Hvad vort Svar paa den preussiske sidste Depeche angaaer, da har jeg i lang Tid bearbejdet den i Tankerne; jeg kan sige lige fra den første Dag, da jeg modtog den; og om det end er fuldkommen klart, at Balancen skal holdes saaledes, at paa Grund af Svaret ikke Forhandlingen kan afbrydes ligesom paa den modsatte Side ikke nogen Forpligtelse paatages, det er med Hensyn til det Sidste, at Hovedvanskeligheden bestaaer, da hver lille Finger, som vi række hen, er bortgivet; og det er det eneste Punkt, hvori jeg maa være uenig med Dem, nemlig at vi kunne fratræde eller afbryde de skete Indrømmelser; dette er just Fortrinnet i Preussens Stilling, at dette kan denne gjøre paa hvilket som helst Punkt af Sagen og vi derimod ikke; det følger af sig selv, at saasnart Dokumentet er færdigt, skal det blive Dem tilsendt, men med Glæde seer jeg, at De fremhæver endnu, at der er ingen Grund til at forhaste sig og et sikkert Ther-

nometer for at dette er Tilfældet have vi i de tyske Avisers og Hrr. v. Heydebrandts Trængen paa at vi skulle svare. . . .

Mon Tengaborski, der skal komme med Storfyrst Constantin, ikke skulde have Lyst til at afløse Nicolay, der dog vistnok aldrig meer kommer til Kræfter; han vilde da være langt at foretrække fremfor Ewers, der efter Sigende ogsaa skal anstrænge sig i den Retning, og en stor Gevinst vilde det være for os, om vi ved denne Leilighed slap for Grev Koskull, der er os mere ildesindet end nogensinde før og er mere preussisksindet end nogen Preusser.

Vi stunde nu snart til Ende med vore Rigsdagsforhandlinger og jeg vil haabe, at Regjeringen maa kunne gjennemføre de Love, som den sætter Priis paa, thi saa er der dog efter vort Skjøn kommet noget ud af den hele Session. Det er mærkværdigt hvad vort lille Land gaaer frem i Velstand; efter paalidelige Folks Formening er i denne Termin circa $3\frac{1}{2}$ Million Rigsmønt vandret over i Udlaan i Sverrige paa Grund af den der herskende høie Rentefod, og som et andet ligesaa sikkert Tegn paa den stigende Velstand paa Landet er at i Løbet af de sidste 10 Aar er Assurancen i Landbygningernes Brandforsikring steget fra 210 Millioner til 325 Millioner; naar man regner den tiltagende Velstand saavel i Forøgelsen af Sparekassemiddler og Indkjøb af Landets egne Obligationer, der næsten alle ere i danske Hænder, som Forøgelsen af Værdierne saavel i Bygning og Inventarium rundtom paa Landet saavel som de overordentlige og gjennemgaaende Forbedringer i Agerbruget, der hovedsagelig udredes uden Laan, da er den samlede Sum heraf en betydeligt stigende Størrelse af Nationalvelstand.

Da dette Brev gaaer sikkert med Professor Melchior maa jeg dog ogsaa underrette Dem om at Amerika gjentagende har banket paa med Hensyn til de vestindiske Øer, det bød sidst $7\frac{1}{2}$ Million Dollars i Guld, men jeg afslog dette Tilbud, deels paa Grund af enkelte Betingelser, som ikke convene-

rede, men ogsaa paa Grund af den lave Priis, idet jeg bemærkede, at de 3 Øer ikke kunde afhændes sammen, fordi St. Croix var erhvervet paa en særegen Maade og her havde Franskmandene Forkjøbsret; den tilbudte Priis kunde lade sig høre for de 2 Øer, hvorimod naar St. Croix ogsaa kunde afhændes, da vilde Prisen være Halvdelen af den omtalte Sum i Tillæg, altsaa cirka 20 Millioner Rigmønt i danske Penge. Lad mig engang høre Deres Mening herom, nogen stor Lyst har jeg ikke til at udparcellere, endskjøndt jeg har været nødsaget efter min Formening til at gjøre det i min egen Bedrift, men jeg veed ogsaa, hvad det har kostet mig inden jeg kunde bestemme mig for dette Skridt, men efter min Anskuelse kunde et sligt Tilbud ikke stolt afvises og Ansaret paatages for at i en kommende almindelig Krig de Øer dog ryge uden noget Vederlag, deels paa Grund af de forenede Staters store Begjærlighed herefter, som fordi vi kunne have nok at gjøre med vort eget Selvforsvar og ikke ville kunne anvende Stort paa bemeldte Øer. Kanske lader man den hele Sag falde fra Amerikas Side og da er man ogsaa angerløs, men jeg finder rigtignok denne Afhændelse langt fordeelagtigere end den tidligere omtalte, hvorved man naturligviis blev snydt, og da tillige gjorde sig Amerika til Uvenner; det eneste Fortrin, der kunde have været herved var, at man saa kunde skaffe Preussen en stadig Fjende til paa Halsen, thi Amerikanerne vilde Alle betragte en ny Magt i Amerika med yderst skinsyge Øine. Gud maa vide, om Avisetterretningen om, at Keiser Maximilian er skudt, er sand; i saa Fald vil det vanskeliggjøre det keiserlig østrigske Hofs Reise til Paris og jeg frygter at det ikke vil være uden skadelig Indflydelse paa det hele Forhold imellem Østrig og Frankrig, som kan virke tilbage paa os.

C. E. Frijs.

314. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Tirsdag [2. Juli 1867].

Kjære Kammerherre.

Deres Depeche Nr.¹⁾ har i høi Grad interesseret mig, fordi den i mange Maader bestyrkede Tanker, som jeg selv har havt og overveiet, og jeg deler ganske Deres Anskuelse om vort Formaal, kun er jeg maaskee lidt mere bange end De for at vi ikke vilde have den samme Beslutningsfrihed tilsidst, naar vi havde vovet os saa langt ind paa Garanti-spørgsmaalet. Dette er imidlertid en Gradsforskjel og tildels en Redactionssag og berører ikke Hovedcharacteren af Svaret.

Jeg havde tænkt mig Noten omtrent saaledes i dens Hovedtræk.

Den kgl. Regering kan ikke undlade at begynde med at gjentage, at den ikke kan finde Fordringen om Garantier begrundet i Pragerfredens Art. V, som den pr. Reger. i sin Meddel. af 7. Mai har notificeret os og som den har taget som Udgangspunkt for denne Forhdl. Den kgl. Regering formaaer ikke at tilegne sig den Anskuelse at den i denne Art. lovede Tilbagegivelse af Nordsl. skulde være betinget af Andet end af Befolkningens frie Afstemning. Ligesaa lidet kan den kgl. Regering fravige sin tidligere udtalte Overbevisning at deslige Garantier ikke i nogen Maade skulde behøves for at sikkre tyske Beboere i Nordsl. den rolige Nydelse af de Friheder og Rettigheder, som de i Danm. bo-siddende Tydskere gribe enhver Leilighed til med Taknemlighed at erkjende bliver dem tildeel fra den danske Regering og det danske Folk.

Da imidl. den preuss. Regering ikke i disse Betragtninger har fundet tilstrækkelig Anledning til at fravige sit Ønske om positive og internationale Garantier, vil den kgl. Reger.

1) Formentlig Nr. 17 af 25. Juni 1867, her trykt som Nr. 308.

altfor gjerne gjøre Alt hvad der staaer i dens Magt for at tilfredsstille den preuss. Regering til at den ikke skulde være fuldkommen villig til med den yderste Omhu i Forbindelse med den preuss. Reger. at overveie hvorvidt og hvorledes det kunde stemme med den fælles Interesse at give deslige Garantier. Den kgl. Regering har derfor ladet sig det være magtpaaliggende at undersøge de Antydninger som Hr. v. Heyd.s Note i saa Henseende indeholder og omhyggeligen at søge at precisere for sig hvori de individuelle, locale og communale Rettigheder kunde bestaae, om hvilke denne Note taler.

Men uagtet sit oprigtige Ønske i disse Antydninger at finde tilstrækkelige Holdepunkter har den kgl. Regering dog ikke været istand til derefter at kunne danne sig en bestemt Anskuelse om hvad den pr. Reger. i saa Henseende har tænkt sig. Hvad for det Første de omtalte communale Rettigheder angaaer, maa den kgl. Regering derved nærmest forstaae Rettigheder, tilstaaede Communer, i hvilke Majoriteten af Beboerne ere Tydske, men det vil være vanskelig i Nordsl. at finde nogen Commune, i hvilken dette factiske Forhold er tilstæde, thi selv i Byerne, hvor der findes forholdsmæssigt fleest tydske Beboere, har dog Erfaringen ved det sidste Valg til det nordtydske Parlament viist at Majoriteten overalt er dansk. Men under disse Omstændigheder vilde deslige communale Garantier forblive aldeles upraktiske. Naar den preuss. Note dernæst taler om »locale« Garantier, er dette Udtryk ikke tilstrækkelig bestemt for at [den] kgl. Reger. kan vurdere Betydningen af deslige Garantier. Thi *dels* er Udtrykket »local«, meget vagt, og det er umuligt at see, hvad der skal kaldes en »Localitet«, *dels* er det ikke let at indsee, i hvilken Henseende en Localitet fremtræder som en Eenhed og hvilke dens Garantier skulde være forskjellige fra de »individuelle« og paa den anden Side fra »de communale«. Endelig staaer tilbage »de individuelle« Garantier, men den kgl. Regering veed ikke i hvilken Henseende de

tydske Beboere savne Frihed og Beskyttelse for deres indiv. Rettigheder og den er ganske villig til at udvide Wienerfredens Art. 19 og de Garantier, som Preussen og Øst. dengang fandt tilstrækkelige for at sikkre de tydske Beboere af de nordsl. Sogne som da forenedes med Danmk., til ligeledes at giælde for de Tydskere som maatte findes i den Deel af Sl., som nu maatte tilbagegives til Dmk.

Den kgl. Regering har troet at maatte komme ind paa disse Detailler for at giøre det lettere for den preuss. Reger. nærmere at oplyse den om sine Anskuelser. Det er muligt, at den videre Undersøgelse af dette Spørgsmaal mindre eigner sig til en skriftlig Forhandling men bedre passer til en mundtlig Udvexling af Anskuelser og den kgl. Regering tillader sig derfor at foreslaae, at Sagens yderligere Førelse skeer ved directe confid. mundtlige Pourparlers enten i Berlin eller i Kbhvn. Den kgl. Reger. kan paa Sagens nuværende Standpunkt kun udtale at den oprigtigen ønsker at komme til et positivt Resultat ved disse Forhdl. med Preussen og at den ikke tør mistvivle om at dette vil kunne lykkes, da den tør holde sig overbevist om at den pr. Reger. ikke mindre end den selv vil forkaste enhver Fordring som kunde giøre Regeringens Autoritet i Nordsl. umulig. Thi det vilde isandhed være en uantagelig Stilling for enhver Regering, dersom den var udsat for at dens egne Undersaatter betragtede dens Akter som dicterede af en fremmed Magt, og dersom de troede i Kraft af en Tractat at kunne vægre sig ved at adlyde den egen Regering, indtil den fremmede havde givet sin endelige og souveræne Afgiørelse i Sagen. En saadan Stilling vilde være uden Exempel i Historien og den vilde end ikke for den fremmede Regering selv være modtagelig. Den preuss. Note indeholder i denne Henseende en Forsikkring, af hvilken den kgl. Reger. glæder sig over at kunne tage Akt, thi den udtaler netop som sin Overbevisning at det for at sikkre det fra begge Sider eftertragede venskabelige Forhold mellem T. og D. er raadeligt ikke

paany at lægge Spiren til lignende Stridigheder som de vare der tidligere udsatte begge Landes og derved Europas Fred for Fare. Det er den kgl. Regering en Tilfredsstillelse at kunne sige, at forsaavidt de Garantier, som Preussen maatte ønske, ikke vilde tjene til at undergrave den kgl. Reger.s Autoritet i Nordsl. og berøve det danske Rige den internat. Selvstændighed i reel og formel Henseende, som det maa bevare, saalænge det er et uafhængigt Medlem af det europ. Statssamfund, vil den kgl. Reger. ikke gjøre nogen Vanskelighed ved at tilfredsstille Pr.s Ønsker. Men den maa m. H. t. dette Punkt endnu fremhæve et Spørgsmaal, som naturligen stiller sig og hvorom den pr. Note Intet indeholder, nemlig hvorvidt den pr. Regering er villig til paa samme Maade som Dmk. event. maatte gjøre det, at sikkre de danske Beboere af Sydslesvig, thi den pr. Reger. vil vistnok i sin Retfærdighedsfølelse erkjende, at disse, omgivne af en stor og mægtig Nationalitet, langt mere end Tydskerne i Nordsl. ere udsatte for at overvældes og den vil visselig ikke for den Forskjel, der bestaaer mellem de 2 Stater og de 2 Nationaliteter i Henseende til Magten forglemme den Lighed, som utvivlsoomt bestaaer med Hensyn til Retten.

Forsaavidt endelig den pr. Note har begiært en bestemt Yttring om, hvorvidt den kgl. Reger. er beredt til at overtage en forholdsmæssig Deel af Hertugd.s Giæld, kan den kgl. Reger. i Principet erklære sig villig hertil, forsaavidt denne Giæld virkelig er tilstæde og allerede nu hviler paa Hertugd. Men det maa selvfølgelig være afhængigt af en nærmere commissarial Forhandling at opgiøre og fastsætte dette Forhold.

Fra sin Side maa den kgl. Reger. slutteligen endnu udtale den tillidsfulde Forventning, at den preuss. Reg. under disse Forhandlinger vil vise sig villig til at udføre Pragerfredens Art. V i samme Aand som den er affattet, og ved at tilfredsstille den nordsl. Befolknings Ønske i det fulde Omfang i hvilket det er tilstæde og fremdeles maatte vise sig, varigen

at ende en Strid, som saa længe og paa en saa beklagelig Maade har adskilt tvende beslægtede Folk. —

Jeg seer ved Giennemlæsningen af dette Udkast at det lader meget tilbage at ønske m. H. t. Afrunding og Udtryk-kets Præcision, men det er nedskrevet currente calamo og De maa derfor ikke formeget kritisere Detaillen, men kun see paa Indholdet. Gjør mig den Tieneste, saasnart De kan, at sende mig Deres Bemærkninger, og De kan gjøre det desto friere da dette Udkast endnu ikke har været forelagt Grev Frijs og altsaa kun er mit eget private Elaborat — sit venia verbo.

P. Vedel.

Koncept. P. Vedels Privatpapirer. (Udfærdigelsen findes ikke blandt Vedels Breve til Quaade).

---

315. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 3. Juli 1867.

Kjære Vedel! Igaaraftes modtog jeg fra Knudsen¹⁾ et Udkast til de Ord, der skulde ledsage bemeldte Artikel i N. A., hvormed jeg ingenlunde var tilfreds og hvorfor jeg har bedet ham om at omredigere disse, idet jeg har angivet, i hvilken Retning jeg ønskede Forandring; — det er nemlig af ikke liden Vægt for Øieblikket, hvor Gr. Bismarck søger paa alle mulige Maader [*at komme os til Livs?*] først ved at ville bestikke Pressen her saaledes som i Frankrig, nu senere, da dette ikke lykkedes, ved Angreb ad de forskjellige Veie paa Landets Autoriteter, og da dette skeer ifølge personlige Ordre fra ham selv — at vi — især det officiøse Blad »Berlingske« — forholde os ganske roligt noterende

---

¹⁾ Redaktøren af »Berlingske Tidende«, Etatsraad J. F. C. Knudsen. De omtalte Artikler findes i Berl. Tid. 3. og 4. Juli 1867.

disse Angreb. — Fuld Anledning synes jeg, at disse Angreb, som tilfulde forstaaes af Frankrig, give til en Note til England, hvori gjøres opmærksom paa den stedse voxende Appetit, som kundgjører sig hos vor mægtige Nabo, og som naturligviis maa i høi Grad forurolige os og forhaabentlig ogsaa de venskabeligsindede Magter. . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

316. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 4. Juli 1867.

Kjære Vedell! Endskjøndt jeg nødig vil forstyrre Dem i Udarbeidelsen, maa jeg dog gjøre opmærksom paa, at det vil være i høieste Grad ønskeligt, at der i vort Svar skarpt skjelnes imellem Forhandlingerne imellem Preussen og Danmark, der ikke staae i directe Forbindelse med Freden til Prag, og de ved hiin Fred de nordslesvigske Districter indrømmede Rettigheder og altsaa hertil svarende Forpligtelser fra preussisk Side, der forblive staaende uanfægtede ved Forhandlingerne imellem os. Dette forudsætter naturligviis en Tillid til Østrig, som er noget større end begrundet ved Erfaring, men det forekommer mig ligeoverfor den isolerede Stilling ligeoverfor Preussen i vor Forhandling, dog at være den snildeste Reservation. . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

317. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Confidentielle.

Paris, 5 juillet 1867.

Monsieur le Comte,

Conformément aux instructions renfermées dans la dépêche télégraphique que Votre Excellence me fit l'honneur de m'adresser en date du 21 juin dr., je m'empressai de transmettre à M. le Ministre des Affaires étrangères le texte de la dépêche de monsieur de Heydebrand du 18 en le priant de vouloir bien m'accorder une entrevue afin que je puisse l'entretenir sur ce sujet. — Monsieur de Moustier ayant été très occupé ces derniers tems, ce n'est toutefois que hier que j'ai pu le voir et je me fais un devoir de transmettre aujourd'hui à Votre Excellence un résumé aussi exact que possible de notre conversation.

Ayant rappelé à M. le Ministre des Affaires étrangères la communication que je lui avais faite de la dépêche du Ministre de Prusse à Copenhague, dont les organes de la presse ont d'ailleurs reproduit le texte, je lui répétai ce que j'avais déjà eu l'occasion de lui dire quelques jours auparavant, savoir que le gouvernement du Roi attacherait un prix réel à connaître la manière de voir du gouvernement impérial au sujet de la phase actuelle de la question et nommément à l'égard de la réponse à faire au cabinet de Berlin.

Monsieur de Moustier commença par me dire qu'il avait reçu de source certaine des renseignements dont il me faisait part très confidentiellement sur le langage que tient monsieur de Bismark à ses agents diplomatiques en Allemagne. — Suivant ces renseignements monsieur de Bismark est non-seulement irrité, mais également étonné de la résistance qu'ont rencontrée à Copenhague ses ouvertures au sujet de l'exécution des stipulations de l'article V du traité de Prague. — Le Ministre prussien attribue la fermeté dont le gouvernement danois fait preuve, à l'appui qu'il rencontre

auprès du gouvernement français; il déclare qu'il a assurément des sentimens de déférence pour la France, mais que le cabinet de Berlin a seul le droit de décider de la solution de la question; qu'il ne peut la résoudre sans sauvegarder les intérêts allemands et que, par conséquent, la demande des garanties est juste et équitable. — Telle est, selon les données de M. de Moustier, le sens dans laquelle se prononce M. de Bismark, et je m'empresse d'ajouter que le Ministre de l'Empereur n'est pas mécontent du langage confidentiel tenu à Berlin. Il croit que l'irritation de M. de Bismark témoigne une certaine préoccupation, due à la crainte de voir rester ouverte une question pouvant lui créer des embarras sérieux dans l'avenir; aussi pense-t-il qu'il faut tenir compte de ces impressions. — Avant tout, monsieur de Moustier est d'avis que la réponse que le gouvernement du Roi adressera au cabinet de Berlin ne soit pas de nature à mettre fin aux négociations; il regarde notre situation actuelle comme étant fort mauvaise, et comme ne pouvant que gagner à ce que les choses traînent autant que possible en longueur. — Il croit que la réponse, empreinte d'une grande modération, ne devrait pas faire la moindre mention de la délimitation future et ne traiter que la question de garanties en faisant valoir tous les motifs qui rendent toute concession sur ce point inacceptable, à moins, toutefois, que la Prusse n'indique elle-même les moyens par lesquels les obligations de la nature de celles qu'elle exige, ne deviennent pas un jour le prétexte d'une ingérence étrangère dans les affaires intérieures du pays et un danger pour le maintien de bons rapports entre la Prusse et le Danemark.

Après avoir remercié M. le Ministre des Affaires étrangères de ce qu'il venait de me communiquer, je lui demandai si, réellement, il abandonnait tout espoir de voir une rétrocession éventuelle comprendre — Duppöl et Als. — J'indiquai à monsieur de Moustier, ainsi que l'a fait Votre Excel-

lence dans la dépêche du 26 juin,¹⁾ que la véritable ligne de défense pour la Prusse vers le Nord est celle d'Eckernförde avec le port de Kiel, le canal de l'Eider avec l'île de Fehmern; que le seul avantage que cette puissance retire de la possession de Duppöl et de l'île d'Als ne peut être que celui d'avoir entre ses mains des positions stratégiques d'une haute importance pour le cas d'une agression contre le Danemark; je lui demandai enfin s'il ne pensait pas qu'un engagement éventuel de ne pas fortifier ces deux points, ou leur neutralisation, ne serait pas de nature à faciliter la seule solution qui aurait pour nous une importance politique réelle et qui seule satisferait réellement les populations danoises du Slesvig.

Monsieur de Moustier me répondit que l'idée de faire dépendre la rétrocession de Duppöl et d'Als de l'engagement que prendrait le Danemark de ne pas fortifier ces deux points, avait déjà été mise en avant sans amener aucun résultat, que celle de la neutralisation lui paraissait impossible à réaliser, les quelques habitants de Duppöl et d'Als ne pouvant évidemment défendre la neutralité de leur petit territoire. Ayant objecté au Ministre qu'il n'était guères probable non plus que les Luxembourgeois seraient à même de s'opposer à une invasion prussienne du grand-duché, il me répondit avec raison que la véritable défense de la neutralité du Luxembourg étaient les canons de Metz. — Il ajouta même que, pour le motif qu'il venait de m'indiquer, il aurait préféré à la solution intervenue dans la question du Luxembourg, l'annexion du grand-duché à la Belgique. — »Comment voulez-vous espérer, me dit encore M. de Moustier, que la Prusse vous rende Duppöl et Als, puisque la Russie vous abandonne sur ce point, ainsi qu'il résulte du langage que vous a tenu, ainsi qu'à moi, le prince Gortchakoff. Je l'ai dit encore ces derniers jours au prince de Galles

---

¹⁾ Trykt som Nr. 309.

avec lequel j'ai causé longuement de votre affaire, nous sommes forcés d'agir pour le moment avec une grande prudence vis-à-vis de la Prusse afin de ne pas avoir l'apparence de vouloir soulever de nouvelles difficultés et nous ne sommes pas à même d'exercer sur elle une influence décisive. Je veux bien croire que nous puissions obtenir du cabinet de Berlin, le cas échéant, qu'il vous rétrocède quelques milliers d'habitants danois de plus qu'il n'en aurait l'intention; peut-être même parviendrions nous à le faire céder sur la question des garanties, mais, quant à l'amener à la rétrocession de Duppöl et d'Als, c'est impossible. Pour atteindre ce but, il n'y a qu'un seul moyen, celui d'établir une entente entre les cabinets de Paris, Londres, Pétersbourg et Vienne et une action simultanée et identique de ces quatre cabinets vis-à-vis de celui de Berlin. Aussi je crois qu'afin de ne rien négliger, votre gouvernement devrait s'adresser à ces quatre cours en leur demandant leur appui en faveur d'une pleine et sincère exécution de l'article V du traité de Prague. Quant à nous, nous sommes prêts à soutenir une telle démarche de votre part, quoique l'insuccès soit presque certain en présence de l'attitude des cabinets anglais et russe. En effet, à Londres on nous dit ouvertement que la question des duchés a donné lieu à tant de difficultés que l'on ne croit plus devoir s'en mêler; à Pétersbourg on a pour la Prusse des complaisances incompréhensibles et que l'on ne peut expliquer que par la haine que le prince Gortchakoff a voué à l'Autriche et par les sentimens de déférence de l'Empereur Alexandre pour son oncle le Roi Guillaume. — Soyez-en bien assuré, poursuit M. de Moustier, il n'y a qu'une entente entre les quatre cabinets qui puisse exercer une influence réelle sur celui de Berlin; c'est à une telle entente qu'est dû l'arrangement pacifique de l'affaire du Luxembourg, et la Prusse cherchera toujours à prévenir qu'un accord s'établisse entre

les autres grandes puissances, même dans les questions secondaires, dans la crainte que cet accord ne s'étende aux grandes questions et ne finisse par la placer dans l'isolement.« . . .

L. Moltke-Hvitfeldt.

318. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 5. Juli 1867.

Kjære Vedel,

Ifølge Deres Opfordring skal jeg her kortelig meddele Dem mine Bemærkninger til hvad De skriver mig i det med Prof. Melchior overbragte Brev.¹⁾

Jeg har aldrig været blind for det af sig selv fremvoxende Afbræk i Beslutningsfrihed, som vi udsætte os for ved en om end kun forudsætningsviis og provisorisk Opgivelse af vort principielle Standpunkt ligeoverfor Garantispørgsmaalet. Men naar jeg spørger mig, om vi, ved en saadan Opgivelse, hvilken saaledes som De siger, tildeels er en Redactionssag, lide noget virkeligt Tab enten 1) ligeoverfor det, som nu foreligger, nemlig en Opgjørelse mellem os og Preussen, eller 2) ligeoverfor det som vi, naar denne Opgjørelse glipper, see hen til, nemlig en europæisk Opgjørelse nu eller senere, saa finder jeg ingen afgjørende Grunde til at besvare enten det ene eller det andet af disse Spørgsmaal med Ja. En dybere Undersøgelse af det Spørgsmaal, om vi kunne forhandle om Garantier, bliver iøvrigt her overflødig, thi naar jeg er herfor, saa vil jeg dog paa ingen Maade have Dem længer ind paa denne Glidebane, end jeg af Deres Brev seer, at De allerede er villig til at gaae. For mig er Hoved-

¹⁾ Det ovenfor som Nr. 314 trykte Brev.

betragtningen den, at vi ingen Vegne komme med Preussen, naar vi vægre os ved at følge med, og at naar en europæisk Afgjørelse skal hjælpe os, saa vil denne Afgjørelse, hvis den kommer, udelukkende rette sig efter den europæiske Interesse og altsaa ikke bestemmes ved en Feil meer eller mindre fra vor Side. Imidlertid maa jeg tilstaae, — og dette har jeg maaskee ikke tilstrækkelig fremhævet i min Rapport, hvormed jeg kunde ønsket, at have kunnet give mig lidt mere Tid, — at jeg ikke har stor Tro til Europa, navnlig til Napoleon. Han har staaet og seet paa, at Bismarck nærmede sig Stigen, besteg den og Skridt for Skridt klattrede op af den, og istedetfor at standse ham medens han endnu kunde naae ham, staaer han nu der, efterat Bismarck er kommen op paa de øverste Trin, med en svævende Gjæld paa over en Milliard og langtfra at have Geværer nok.

Jeg er i alt Væsentligt enig i hvad De foreslaaer og i Maa-den hvorpaa De vil gaae frem. Maaskee den ved Tractaten Slesvigerne givne Stilling eller Udsigt, og i Forbindelse hermed vor Villie, i Intet at foregribe Tractatens til Fordeel for Slesvigerne udtalte Hensigt kunde fremhæves noget meer; men vi tør vel hellerikke ubetinget udsætte os for en Afstemning sat i Scene af Preussen.¹⁾

Hvad Forslaget om fortrolige pourparlers angaaer, saa tvivler jeg rigtignok paa, at man her vil gaae ind derpaa. Dette er jo imidlertid ingen Hindring for at fremsætte det. Men jeg frygter ogsaa for at Sagen vilde have store praktiske Vanskeligheder. En saadan Forhandling maatte dog altid gaae ud fra et fast Grundlag, og forudsætter saaledes en meget god Villie hos begge Parter, og om denne er tilstede her, er jo et Spørgsmaal.

Jeg kan ogsaa tiltræde Deres Betragtninger om Garantierne. Men skulde man ikke kunne sige noget Mere i Realiteten? Naar den pr. Regjering ikke vil skabe Stater i Staten,

---

¹⁾ I Randen staar: ?

saa kan det dog ikke være Meningen at forlange Meer, end hvad den danske Regjering gjerne spontant*) kunde give. Det gjælder jo naturligviis extraordinaire Garantier, som vor almindelige Lovgivning ikke giver, ialfald ikke giver udtrykkeligt; men kunde man ikke give Tydskerne en Beføielse til at slutte sig sammen i tydske Menigheder med tydsk Kirke og tydsk Skole**); de skulde naturligviis selv betale, men kunde man ikke give dem Ret til at vælge eller foreslaae Præster og Lærere? At lade dem procedere paa Tydsk navnlig i civile Sager finder jeg ogsaa man kunde godt tillade dem; derfor behøvede man jo ikke at paalægge Dommerne at afsige en tydsk Dom, hvilket de jo heller ikke selv altid kunde ønske. Saavidt ere vi jo imidlertid ikke endnu; thi jeg troer, vi maae kunne holde Sagen ilive ved hvad De foreslaaer. Men jo meer jeg tænker over Sagen jo meer kommer jeg til den Erkjendelse, at det hele Garantiespørgsmaal er en Fægten i Luften, der ikke engang kan føre til Noget til Fordeel for dem Garantierne skulle beskytte. Det forekommer mig tvertimod at disse Tydskere som dog ikke ere synderlig talrige, maaskee en 10000 Mennesker, ville komme til at danne en Slags Pariakaste***), ville blive saa at sige capite censi.¹⁾ Men just derfor forekommer Faren mig ikke saa stor for os, forudsat****) at der ikke i For-

---

*) [*I Randen med P. Vedels Haand:*] Ja, den kan godt gjøre det ved indre frie Foranstaltninger, men Spmlet er netop hvorvidt vi skulde kunne binde os internat.

***) [*I Randen med P. Vedels Haand:*] Jo, men vi maae i alt Fald lade Pr. foreslaae desl. Garantier, tage vi Initiativet, modtages blot Forslaget uden at Pr. binder sig.

****) [*I Randen med Grev Frijs' Haand:*] snarere Aristokratie.

*****) [*I Randen med P. Vedels Haand:*] Ja, den Forudsætning er netop Vanskeligheden.

¹⁾ I Randen staar: ?

men for Ordningen gives Preussen en Hank til Indblanding. Den kunne vi naturligviis ikke udsætte os for; og derimod maatte vi altsaa paa det bestemteste væрге os lige fra Begyndelsen af. Men i denne Henseende skal jeg her anføre en Ytring af Thile. Det kan være, at den ikke betyder Noget; dette beroer paa hvor indviet han er eller hvor stor Indflydelse han har; men han yttrede for nylig, da jeg sagde, at vi jo ikke tractatlig kunde binde os til Garantier til Fordeel for danske Undersaatter, at Sagen jo heller ikke behøvede at slaaes fast ved en Notarialact.*)

Forresten tilstaaer jeg, at jeg ikke har synderligt Haab om at komme til et Resultat, ihvorledes vi end vende og dreie Sagen; og det kan gjerne være at Preussen under ingen Omstændigheder havde givet os noget Ordentligt. Men ikke destomindre er det dog kun med en ringe Tilfredshed, at jeg læser Fædrelandets Artikler. Hvad er der at opnaae derved? Troer Fædrelandet at det kan tvinge den preussiske Regjering eller at den lader sig bestemme ved dets Artikler? og hvad har Heydebrand gjort, at man endog tillader sig Personligheder imod ham?¹⁾

Jeg sender dette Brev i Couvert til Grev J. Knuth med min Svoger, som i Aften reiser herfra til Hamborg, hvor jeg antager at han rolig kan afgive det paa Posten.

G. Quaade.

P. Vedels Privatpapirer. — I Quaades efterl. Papirer (U. A.) findes en noget afvigende Koncept.

---

*) [*I Randen med P. Vedels Haand:*] Ja, det skulde vel være ad modum Fhdl. 1851—52!

¹⁾ Formentlig sigtes der til en Artikel i Fædrelandet 3. Juli 1867, hvor H. kaldes »Hr. v. Bismarcks Chilian«, og hvor der tales om H.s »velklingende Navn«.

319. Udenrigsminister Grev Frijs til Kongen.

Kjøbenhavn, 6. Juli 1867.

Allerunderdanigst Forestilling.

Som jeg allerede har havt den Ære i dybeste Underdanighed at meddele Deres Majestæt, har den herværende kongelige preussiske Gesandt den 18de f. M. tilstillet mig en Note, i hvilken han, i Betragtning af de tidligere Forhandlingers mere confidentielle Natur, nu officielt begjærer den kongelige Regjerings Svar paa de 2 Spørgsmaal:

1. Hvorvidt den kongelige Regjering troer sig istand til at træffe Indretninger og stille Foranstaltninger i Udsigt, som give bestemte Garantier for Beskyttelsen og Sikkringen af de Tydskeres nationale Eiendommeligheder, som ere bopsatte enkeltviis eller i Menigheder i de muligen aftraadte Districter, samt af hvilken Art i individuel, local og communal Henseende disse Garantier maatte være? *Eller* om den kongelige Regjering anseer en saadan Hensynstagen og Bevarelse af dens fremtidige tyske Undersaatters nationale Eiendommeligheder for umulig eller i alt Fald vægrer sig definitivt ved bestemtere at erklære sig derom paa Forhaand, samt

2. Hvorvidt den kongelige Regjering er villig til at overtage en forholdsmæssig Deel af Hertugdømmernes Gjæld, naar en Gebeetsafstaaelse maatte finde Sted.

Som Deres Majestæt allernaadigst vil bemærke, er der nogen, om end ikke en i det endelige Resultat betydelig, Forskjel tilstede mellem denne Affattelse og den Maade, paa hvilken de samme Spørgsmaal tidligere vare stillede. Vistnok paavælder det preussiske Cabinet fremdeles den danske Regjering Forpligtelsen til at udfinde og foreslaae Garantier, som det naturligtviis i alt Fald maatte være dens Sag at opstille, som troer at kunne fordre dem, og ligesom før vægrer Preussen sig fremdeles ved at oplyse os om, hvor stor den Deel af Slesvig er, som det eventuelt vil afstaae. Men der nævnes dog ikke længer en »international Tractat«, men »Indret-

ninger og Foranstaltninger, som skulde stilles i Udsigt«, alt-
saa vel omtrent den i 1851—52 valgte Form. Garantierne
specificeres dog noget mere, om end langtfra ikke tilstræk-
keligt, naar de betegnes som »individuelle, locale og com-
munale«, og jeg tillader mig navnlig at fremhæve, at der
ikke tilføies »politiske«, uagtet det tidligere heed, at de for-
langte Garantier maatte være langt sikkrere og fuldstæn-
digere end dem, der gaves 1851—52 og der, som bekjendt,
vare af politisk Natur.

Jeg skal med Hensyn til Notens øvrige Indhold og Moti-
vering tillade mig i dybeste Underdanighed at henvise til
dette Actstykke selv og indskrænke mig til enkelte Bemærk-
ninger. — Paa den ene Side bærer den ganske vist Spor af
den overmodige og stødende Tone, som Grev Bismarck
pleier at antage i sine Forhandlinger med den kongelige Re-
gjering, og Udtryk som det, at Nordslesvig vilde tilbagegives
til et fremmed Land ved at gjenforenes med Danmark, at
den kongelige Regjering med den bedste Villie til at være
retfærdig mod sine tyske Undersaatter dog ikke skulde for-
maae det, og at disse priisgives for Farer, osv., blive dobbelt
irriterende i en Magts Mund, som selv i Tydskland har paa-
draget sig aaben Misbilligelse for den Maade, paa hvilken
den i Slesvig gaar frem mod de danske Beboere. — Men
paa den anden Side er der dog anvendt et noget hensynsful-
dere Sprog end ellers; Hr. von Bismarck indlader sig mere
end før paa at argumentere og begrunde sit Standpunct, og
han erklærer ikke som før, at hvis den kongelige Regjering
ikke troer sig istand til at give de fornødne Garantier, maa
Preussen ansee sig løst fra sit Løvte i Pragerfreden, men
kun at »paa Besvarelsen af de stillede Spørgsmaal beroer
Omfanget af den tilsigtede Afstemning og eventuelle Af-
staaelse«, og at Danmark ved at imødekomme Preussens
Forlangende gjør »Fremskyndelsen« af Afstaaelsen mulig.

Naar jeg har tilladt mig at fremhæve disse forskjellige
Puncter, er det nærmest fordi de tjene til at vise, hvad der

har været Grev Bismarcks Hensigt med dette Actstykke og altsaa til at vejlede den kongelige Regjering med Hensyn til den Holdning, som den rettest vil kunne indtage i sit Svar. Det er mig ikke tvivlsomt, at Grev Bismarck paa den ene Side har villet styrke sig ved at tiltale den tyske Nationalfølelse og støtte sig paa den — og dette viser sig navnlig ogsaa ved den mod al diplomatisk Brug stridende Offentliggjørelse af den endnu ubesvarede Note —, paa den anden Side har han villet stille Sagen saa gunstigt som muligt i de europæiske Magters Øine. Det er i det Hele taget efter min allerunderdanigste Mening ikke saameget Notens Bestemmelse at fremme en Overeenskomst med den kongelige Regjering, som derimod at berøve os noget af den Sympathi, som alle Magter bevise os, og navnlig at finde et Paaskud i den kongelige Regjerings Svar til at erklære Forhandlingerne afbrudte fra dansk Side, for da enten aldeles at lade Sagen falde eller at indskrænke sig til at tilbyde Deres Majestæt en aldeles utilstrækkelig Territorialafstaaelse, haabende i begge Tilfælde at skabe et *fait accompli*, som Europa efterhaanden vil lære at finde sig i. — Dersom denne min allerunderdanigste Formening er rigtig, er Charakteren af den kongelige Regjerings Svar bestemt indiceret: det gjælder om ikke at give Preussen Paaskud til at erklære Forhandlingerne afbrudte, men derimod at drage Grev Bismarck yderligere ind i dem, men dog uden at binde den kongelige Regjering eller endog kun give den Mine af at ville give Garantier, som vilde tjene til at berøve Deres Majestæt al Selvstændighed og udsætte Riget for idelige Indgreb af den preussiske Regjering i vore indre Forhold.

Til at opnaae dette Formaal vil det imidlertid ikke være nok at besvare den preussiske Note med en Gjentakelse af de to allerede to Gange forgjæves herfra stillede Contraquestioner om en nøiagtig Angivelse af de omtalte Garantiers Indhold og om den eventuelle Landafstaaelses territoriale Omfang. Uden at opgive disse to aldeles berettigede

Puncter i Svaret, tillader jeg mig allerunderdanigst at troe, at de bør træde lidt mere tilbage dennegang og at de maae forenes med noget mere Positivt, og i saa Henseende vil der næppe være nogen Fare for os, men meget mere for Preussen, i at Svaret eventuelt erklærer, at Deres Majestæt, skjøndt Allerhøistsamme hverken erkjender Fordringen om de omhandlede Garantier begrundet i Pragerfreden eller kan ansee dem anderledes end som fuldt overflødige, dog ikke vil vægre Sig ved at give dem, forsaavidt det maatte være muligt at udfinde Garantier, som ikke i Indhold eller Form vilde tjene til at undergrave den kongelige Autoritet i Nordslesvig og udsætte Forholdene mellem Danmark og Preussen for Farer, som man fra begge Sider netop vil undgaae. En saadan Vending er egentlig kun en anden Redaction for den Tanke, som allerede er udtalt herfra, at den kongelige Regjering ikke vil kunne give saadanne Garantier, fordi de vilde tjene til at undergrave den kongelige Autoritet i Nordslesvig etc.; men da Preussen vel ikke let vil kunne vedkjende sig den Hensigt, netop at tilsigte Garantier, som maatte have en saadan Virkning, vil det preussiske Cabinet neppe kunne kalde det en Afbrydelse af Forhandlingerne, naar den kongelige Regjering tager dette Forbehold for de mundtlige Forhandlinger som man iøvrigt formeentligen kunde erklære sig villig til at indlade sig paa, hvis Preussen maatte foretrække denne Form, selvfølgeligen ikke for at foreslaae Garantier, men for at modtage det preussiske Cabinets Meddelelser desangaaende.

I Overeensstemmelse med disse Betragtninger havde jeg altsaa i dybeste Underdanighed tænkt mig, at Svaret omtrent kunde gaae i følgende Retning, antagende saavidt muligt en til Preussens Hensigter saa tillidsfuld og saa venskabelig Tone som muligt.

Efter korteligen at have gjentaget den kongelige Regjerings allerede tidligere tagne Forbehold om Pragerfredens utvivlsomme Mening og om den øiensynlige Unødvendighed

af Garantier for tilkommende tydsktalende Undersaatters Stilling her i Landet vilde Noten gaae over til at undersøge de i Hr. von Heydebrands Meddelelse omtalte individuelle, locale og communale Garantier. Med Hensyn til disse sidste fremhæves det, hvorledes disse formodentligen vel skulde gaae ud paa at sikkre saadanne Communer, hvor Majoriteten maatte være tydsk; men deslige Communer findes neppe i Nordslesvig, idet de sidste Valg til det nordtydske Parlament tilstrækkeligen have viist, at selv i Byerne er Majoriteten utvivlsoomt dansk. Med Hensyn til de »locale« Garantier er det den kongelige Regjering meget vanskeligt at danne sig nogen bestemt Mening, *da* Udtrykket »Localitet« er i høi Grad vagt, og *da* det ikke er let at indsee, i hvilke offentlige Forhold en slig Localitet fremtræder som en Eenhed, og om hvilke Rettigheder der kan tænkes at blive Spørgsmaal for en saadan, forskjellige paa den ene Side fra de communale og paa den anden Side fra de individuelle Garantier. Endelig staae de individuelle Rettigheder tilbage, men med Hensyn til dem maa den kongelige Regjering erklære sig fuldstændigt ude af Stand til at indsee, hvilken yderligere Betyggelse disse kunde behøve eller finde. Uagtet den kongelige Regjering saaledes med yderste Omhu har overveiet de Antydninger, som den preussiske Note indeholder om de forlangte Garantier, har den dog ikke været istand til efter dem at danne sig en bestemt Mening desangaaende. Forsaavidt den preussiske Regjering maatte ansee det for Sagen tjenligere, at dette Punct nærmere bliver Gjenstand for en mundtlig Forhandling, er den kongelige Regjering villig hertil, og, forsaaavidt det ønskes, skal den dertil befuldmægtige særlige med Forholdene kyndige Personer. Hvad den kongelige Regjering saaledes for Tiden alene kan udtale, er, at den i høi Grad ønsker, at disse Forhandlinger kunne føre til et positivt Resultat, og den tør ansee sig berettiget til at haabe, at dette vil kunne opnaaes. Thi ligesom den paa sin Side ikke vil vægre sig ved at give

Garantier, forsaavidt saadanne kunne udfindes, som ikke vilde tjene til at undergrave den kongelige Autoritet i Nordslesvig og gjøre al Regjering der umulig, og forsaavidt de ikke vilde true de venskabelige Forhold mellem de to Stater med Farer, som den kongelige Regjering maa ansee det for sin ufravigelige Pligt at søge at bevare, saaledes tør man holde sig overbeviist om, at den preussiske Regjering ligesaa omhyggeligt vil undgaae enhver Fordring, som kunde have de omtalte Virkninger. I saa Henseende indeholder den preussiske Note netop en Forsikkring, af hvilken det er den kongelige Regjering en Tilfredsstillelse at tage Act. Man maa imidlertid med Hensyn til dette Punkt endnu fremhæve et Spørgsmaal, som naturligen stiller sig, nemlig hvorvidt den preussiske Regjering er villig til, paa samme Maade som den kongelige Regjering eventuelt maatte gjøre det med Hensyn til de tyske Beboere i Nordslesvig, at sikkre de danske Beboere i Sydslesvig, thi den preussiske Regjering vil vistnok i sin Retfærdighedsfølelse indrømme, at disse, omgivne af en stor og mægtig Nationalitet, langt mere end Tydskerne i Nordslesvig priisgives for den Fare at overvældes, og den vil visseligen ikke over den Forskjel, som bestaaer mellem de to Stater og de to Nationaliteter i Henseende til Magt forglemme den Lighed, som utvivlsomt bestaaer mellem dem med Hensyn til Retten.

Hvad dernæst det andet i den preussiske Note reiste Spørgsmaal angaaer, kan den kongelige Regjering i Principet erklære sig villig til at overtage en forholdsmæssig Deel af Hertugdømmets Gjæld, forsaavidt denne virkelig er tilstede og allerede nu hviler paa det; men selvfølgeligen maatte dette Punct være Gjenstand for en særlig, commissarial Forhandling.

Slutteligen vilde det efter min allerunderdanigste Formening være nødvendigt, at Noten udtaler som en Forudsætning og den kongelige Regjerings bestemte Forventning, at den preussiske Regjering under disse Forhandlinger vil

vise sig rede til at udføre Pragerfredens Artikel 5 i dens fulde Omfang og efter dens virkelige Mening og saaledes ved en loyal Tilbagegivelse af den Deel af Slesvig, der allerede har viist og fremdeles maatte vise sit Ønske om at blive dansk, vil ende en Strid, som saa længe og paa en saa beklagelig Måade har adskilt tvende beslægtede Folk.

Endnu staaer tilbage for mig i dybeste Underdanighed at berøre det Spørgsmaal, naar denne Svarnote meest passende vilde kunne overleveres til Grev Bismarck. Jeg havde oprindeligen tænkt mig, at det rette Tidspunct vilde kunne være kort før Keiseren af Østerrig, ledsaget af Baron Beust, ankom til Paris, og jeg bestyrkedes i min Formodning om, at denne Sammenkomst mellem de to Keisere kunde give Anledning til en fuldstændigere Overeensstemmelse mellem de to Cabinetters Politik i vor Sag ved den Maade, paa hvilken Baron Beust derom har udtalt sig til den kongelige Gesandt i Wien. Denne Udsigt er imidlertid tabt ved den sørgelige Efterretning om den mexicanske Keisers Henrettelse; thi om end muligviis den paatænkte Reise ikke aldeles er opgivet, er den vistnok idetmindste for længere Tid opsat. Under disse Omstændigheder antager jeg det for rettest, ikke at udsætte Svaret efter en saadan fjern Mulighed, men i Løbet af den første Halvdeel af denne Maaned at lade det afgaae herfra. Foruden de uforudseete Efterretninger, som jeg i Mellemtiden vilde kunne modtage, er der imidlertid navnlig eet Moment, som kunde udøve nogen Indflydelse paa Bestemmelsen af det rette Øieblik, nemlig den stærke Stemning til vor Fordeel, som for Tiden viser sig i Frankrig, og som jeg troer at turde betragte som endnu at være i Stigen. Jeg tillader mig derfor i dybeste Underdanighed at foreslaae Deres Majestæt, at det allernaadigst overlades mig efter Omstændighederne at vælge det efter min allerunderdanigste Formening beleiligste Øieblik til at afgive Svaret.

Forsaavidt Deres Majestæt allernaadigst maatte behage at

bifalde de ovenfor anførte Bemærkninger, vover jeg i dybeste Underdanighed at andrage paa, at

der gives mig allernaadigst Bemyndigelse til at besvare den af Hr. von Heydebrand overleverede Note af 18de Juni i Overeensstemmelse med Ovenstaaende.

Udenrigsministeriet, 6. Juli 1867.

Allerunderdanigst

C. E. Juel-Vind-Frijs.

Indstillingen bifaldes.

Amalienborg Slot, 6. Juli 1867.

Christian R.

Original. Vedels Koncept foreligger ogsaa.

320. Direktør P. Vedel til Professor P. L. Panum.

6. Juli 1867.

Ja ganske vist soutenere vi vor Ret til Als og Dybbøl og hver Dag udtale vi at ingen Afgiørelse, ingen Retfærdighed er skeet saalænge de 2 Punkter forholdes os — det sige vi til Preussen og til de Andre.

Hoslagt tilbagesender jeg Brevene med ret mange Tak for Laan!

P. Vedel.

Panums Papirer. R. A.

321. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 7. Juli 1867.

Kjære Quaade! . . . Det er en overordentlig Agitation og Bevægelse, der finder Sted i de tyske Blade vedrørende det slesvigske Spørgsmaal og det vil som sædvanlig føre til det samme Resultat, at det store og mægtige tyske Folk viser

sin Storhed og Høihjertethed ligeoverfor os ved at forhaane og søge at skade det lille rolige danske Folk, der sikkerligen i de forløbne 1½ Aar har viist en Besindighed og Udholdenhed, som ikke mange andre Nationer vilde have været istand til at gjøre det efter. — Nu haaber jeg dog, at vi skulle faa sluttet Rigsdagen i denne Uge, men der vil da efter den lange Session ogsaa foreligge en Mængde Lovarbeider. Hærplanen blev sanctioneret i Statsraadet igaar og jeg vil haabe, at der maa levnes Krigsministeren Tid til at bringe denne ilive; jeg er for mit Vedkommende overbevist om, at den vil bidrage vækkende paa Nationen saavel fordi denne bliver virkelig tvunget til personlig at udføre sin Militairpligt som fordi den vil fordre Anstrængelser ogsaa i finantsiel Henseende, der vil spore Folket til energisk Arbeide. — . . .

C. E. Frijs.

322. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 14. Juli 1867.

Kjære Quaade! Der er hengaaet længere Tid end sædvanligt uden at jeg har kunnet faae Tid til at skrive Dem til og er dette skeet, uagtet Tiden er mindre besat efter at vi ere blevne færdige med Rigsdagen, dog kan jeg ikke lade Deres Søn reise uden at medgive ham et Brev; efter al Sandsynlighed vil De Dagen forinden have modtaget mit Svar paa den preussiske Note og De vil sandsynligviis en af de første Dage søge Leilighed til at meddele denne, med hvis Indhold og Form jeg haaber, at De er enig; vi ere heri i Føielighed og Bøielighed gaaede saavidt som det er muligt, trods de i høi Grad stødende Udtryk, der fra preussisk Side ere brugte, saasom »fremmed Land« om Lande, der i Aarhundreder have tilhørt Danmark og først for 2½ Aar voldeligen ere os frarøvede, og De vil erindre, at dette endda kun er eksempelviis anført, men desværre føler man sig altfor meget

som den Svage. Med stor Glæde modtog jeg efter Deres første foreløbige Depeche den sidste Meddelelse,¹⁾ hvori dog indeholdtes enkelte Lysglimt, men hvorvidt man vil [være] mere tilbøielig til at høre herefter end efter Alt, hvad der hidindtil er yttret om denne Sag, forekommer mig i høieste Grad tvivlsomt; jeg kunde paa en vis Maade have ønsket, at vort Svar var kommet et Par Dage før, da det dog var affattet circa 8 Dage forinden, thi vi kunde da med endnu mindre Skin af Ret være blevne beskyldte for ikke at gaae efter egen Opfattelse men at støtte sig [ø: os] til Andre; det er nu vel af den Slags Beskyldninger, som man lettest af alle kan taale, især da jeg har gjort mig det til en Hovedregel først at spørge tilraads efter at være selv kommet til en endelig Beslutning; thi uden dette Princip bliver man under vore Forhold af altfor usikker og gyngende Beskaffenhed, og det er derfor en dobbelt Glæde, naar man bagefter modtager billigende Erklæringer; det er jo ogsaa klart, at man altid bør selv bedst kunne see, hvad der tjener En til Gavn; vel indrømmes at man heri kan tage feil, saavel naar det angaaer En selv som naar det angaaer Andre, men uden selvstændig Opfattelse og Erkjendelse i saa Henseende vil man ikke kunne virke paa Andre. Saasnart jeg erholder Underretning om, at De har overleveret Depechen, underretter jeg de andre Hoffer om dette Skridt; sandsynligviis vil der medgaae nogen Tid inden det preussiske Cabinet svarer; efter Ytringer der igaar faldt fra Grev Galens Mund, maa jeg næsten antage, at Heydebrand har isinde at blive længere Tid borte, og det er naturligviis ingen Behagelighed at sidde og arbeide med en Legationssecretair, der efter Sigende af og til skal have Fluor i Hovedet. — Vedel er reist igaar bort med nogle Ugers Congé for at forfriske sig lidt, hvortil han kunde trænge efter at have slidt saa vedholdende i Arbeider, dog reiser han ikke udover Landets

¹⁾ Maaske den som Nr. 312 trykte Depeche, eller et ikke bevaret Privatbrev til Grev Frijs.

Grændser, saa at naar det maatte knibe, da kan jeg altid hjemkalde ham ved Telegram. . . . Nu naar der er kommet lidt mere Ro for Rigsdag etc. maa jeg ogsaa begynde med den vestindianske Sag; der kan kun være Spørgsmaal om de 2 Øer, da Frankrige som De veed har en dubiøs Forkjøbsret; Prisen saavel som Maaden, hvorpaa vi kunde afslutte, vil ikke fremkalde Meningsforskjel, men der er eet Punkt, hvorpaa jeg staaer stivt, nemlig Befolkningens Billigelse; men deels er man ikke meget villig til at gaae ind herpaa, fordi man frygter fremmede Intriguer, deels vil man vide paa hvilket Tidspunkt dette skulde gives, thi man antager, at det burde være forinden Forelæggelsen for de respective Kamre; endvidere spørges der om, hvo der skal stemme og i hvad Forbindelse dette Punkt skal stilles til den øvrige Traktat; vil De ved Leilighed, naar et paalideligt Bud lader sig finde, underrette mig om Deres personlige Mening og Opfattelse denne Sag vedrørende, thi deels ønsker jeg at gaae frem med den største Forsigtighed, deels har jeg Intet imod at trække Sagen lidt i Langdrag, da der meget let kunde tænkes favorablere Tidsforhold, hvorunder Sligt kunde afsluttes. Det er vel en Modbydelighed med egen fri Villie at indskrænke sig, men der kunde meget let komme en Tid, hvor man ikke kunde ønske at paatage sig Ansvaret for at have viist et honorabelt Tilbud fra sig, thi udbryder engang en almindeligere europæisk Krig, da ville vi have vore Skibe behov til egen Beskyttelse og det vil da være vanskeligt at undvære Noget til hvad der ligger saa langt fra Haanden; og et sligt Forhold vil da være et velkommet Paaskud for udendvidere at sætte sig i Besiddelse af hvad man saa levende har eftertragtet i lang Tid. —

Skulde Forhandlingen med Preussen om Nordslesvig engang virkelig blive til Alvor, forekom det mig i høi Grad ønskeligt, at man ved samme Leilighed kom overeens om den endelige Maade, hvorpaa Gjeldsforholdet skulde liquideres, item alle de andre Fordringer, saasom Krigsskade etc.

bragtes under Paakjendelse og opgjordes ved denne Leilighed. — Saavidt jeg erindrer, skulde en endelig Bestemmelse vedrørende Maaden, hvorpaa Gjelden afgjordes, træffes inden en given Tidsfrist, og det bliver vel i hvert Fald nødvendigt at erindre herom. — . . . Den sidste Efterretning jeg modtog fra Dem har i en ikke ubetydelig Grad bidraget til at svække Troen paa Fredens Langvarighed, thi Sproget og Tonen er saa forskjellig, men tidt forsøger man jo ogsaa kun at kyse. —

C. E. Frijs.

---

323. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

15. Juli 1867.

Skriver idag om fransk Demarche som gjøres imorgen i slesvigske Sag.

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 15. Juli 1867 Kl. 7.02 Efterm., modtaget 16. Juli.

---

324. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Deres Excellence,

Berlin, 15. Juli 1867.

Hr. Lefebvre har i Anledning af den preussiske Note af 18. erholdt Paalæg om at udtale det franske Cabinets Anskuelser om det slesvigske Spørgsmaal. Disse Anskuelser ere som de udvikles i Depeschen, ganske stemmende med vore, baade hvad Garantiespørgsmaalet og hvad Territorialspørgsmaalet angaaer; dog betegnes ingen Linie; men der henvises til Valgene til Parlamentet. Preussens Ret efter Tractaten til at stille Betingelser bestrides og dets moralske Forpligtelser ligeoverfor Frankrig med Hensyn til det nationale Afstemningsspørgsmaal betones. Lefebvre gaaer

imorgen til Thile; jeg veed ikke om han giver Afskrift; anbefalende mig den største Discretion, sagde han: »c'est un grave incident«. Quaade.

Depeche, tildels i Chiffre, modtaget 17. Juli 1867.

325. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

Tirsdag [16. Juli 1867].

Kjære Kammerherre! . . . Tusende Tak dernæst for Deres interessante Brev¹⁾ om Noten, som Grev Frijs og jeg have været meget glade over at modtage. De vil see af den endelige Redaction²⁾ at det faaer en noget anden Form paa fransk end det havde paa dansk. Fremfor Alt er der eet Punkt om hvilket jeg maa tilføie nogle Ord. Jeg er ganske enig med Dem i at *hvis* en Form kunde findes hvorved Garantier der indskrænkede sig til Kirke-, Skole- og Retssprog i Underinstantsen kunde gives uden at Erfaringen af 51—52 gientoges, vilde det være rigtigst at indlade sig derpaa hvis man derved virkelig opnaaede en væsentlig territorial Udvidelse. *Men* jeg troer at hvis vi *nu* erklærede os villige dertil, vilde Preussen kun acceptere dette men fordre Mere. Alt hvad vi kunne gjøre er at lade dem selv definere Garantierne derhen og saa tage vort Parti. Vort Svar opfordrer derfor stadig til at præcisere, og vore Indvendinger ere saadanne at de lægge det lige for Bism. at sige at det er de ovennævnte Punkter, som han tænker paa, og læg Mærke til at vi udtrykkelig nævne Grundlovens Bestemmelser om Religionsfrihed, Foreningsfrihed og Pressefrihed, thi i disse §§ ligger virkelig Adkomsten for Tydskerne til at danne tydske Menigheder og skabe tydske Skoler osv. Før 1863 havde Sl. ikke disse Friheder men nu vilde Grundloven i saa Henseende

¹⁾ Formentlig det som Nr. 318 trykte Brev af 5. Juli 1867.

²⁾ Den franske Redaktion er trykt som Nr. 328, et Udkast til den danske findes S. 507 f.

komme dem til Gode. Vi trække saaledes saavidt muligt, uden directe at tilbyde, Sagen hen paa det Punkt, hvorpaa maaskee en Overenskomst kunde opnaaes, hvis Pr[eu-sen] vil.

De har været saa god at gjøre mig opmærksom paa¹⁾ at i mit Brev til Dem havde jeg ikke tilstrækkelig fremhævet at Sl.s Ret efter Pragerfreden ikke berøres af disse Forhandlinger men vedbliver at bestaae. Jeg har indskudt en lille Passage i den Retning,²⁾ saaledes at den ved Sagens yderligere Udvikling kan bruges til Udgangspunkt for en fyldigere Reservation i den Retning. At gaae videre vil De vist være enig i at det ikke var rigtigt allerede nu, da denne Tanke i høj Grad vil irritere Preussen og dernæst kan jeg ikke tilbageholde at jeg egtl. ikke selv troer at det hele Raisonnement er rigtigt. Hvor have egtl. Slesvigerne vundet en saadan Ret? Preussen har lovet Øst. og om De vil Frankr. Noget, men hvem har lovet Slesvigerne Noget, og hvad de 2 à 3 Magter have gjort, kunne de igien gjøre ugiort! Men jeg mener ikke dermed at det jo nok kan siges og bruges, men kun ikke for stærkt, og ikke i fuldt Omfang netop nu. Endelig vil De bemærke at vi udelukke af Noten Spørgsmaalet om Reciprociteten til Fordeel for de Danske i Sydslesvig. Det har kostet Grev Frijs at borttage denne Deel af Noten, men jeg troer at det er rigtigt. Dette Punkt vil mere end noget Andet irritere og opfattes som et Bevis paa at vi ikke ville have Noget ud af Forhandlingen, thi det er selvfølgelig at Pr. aldrig vilde gaae ind derpaa. Det vilde derfor vist skade nu at sige det, vi kunne maaskee destoværre senere faae Leilighed nok til at relevere det uden at frygte for at forværre Situationen. —

¹⁾ Det ses ikke, i hvilket Brev fra Quaade det er sket; det er formentlig i et ikke bevaret Privatbrev.

²⁾ Utvivlsomt Ordene S. 543, L. 21—22 f. o.: *tenir compte du titre acquis aux populations*, der er indføjet med P. Vedels Haand i et Udkast, skrevet af R. Krag.

Onsdag Aften [17. Juli].

Her blev jeg afbrudt ved Deres Telegrafdepeche¹⁾ og min projeterede Reise opsat for at afvente de nærmere Detailler. Disse ere idag komne og ere jo meget glædelige, om end Situationen let kan blive betænkelig. Men i alt Fald have vi jo i længere Tid været varede af Dem om at en slig Eventualitet var rimelig og forestaaende og ligesaa godt først som sidst. Grev Frijs har ikke skjønnnet at denne Efterretning kunde influere Noget paa vort Svar. Det er jo ikke rart at man vel vil troe det aftalt med Frankr. at vort Svar netop kommer samtidigt med det franske Skridt men Intet lover os jo at vi vilde vinde ved yderligere at udsætte Svaret. Jeg tænker at jeg kan reise imorgen, thi nu faae vi vel ikke saa Meget at foretage i de første 8 Dage. Men der er dog en Sag som ligger mig stærkt paa Hjertet, og om hvilken jeg maa sige Dem et Par Ord. Grev Fr. har nylig indhentet Deres Raad om Salget af V. I. og De har raadet dertil. Sig mig nu om De virkelig opretholder det Raad under nærværende Omstændigheder, thi Fr. og Engl. ville dog altid i høi Grad berøres ved et sligt Skridt af os og var det ikke godt at vente med at faae de Penge til en event. Opgiørelse af vor Andeel i Hertugd.s saakaldte Gæld var færdig. Og hvad tabe vi ved at vente? St. T. taber saamænd hverken sit Værd eller N. Am. sin Lyst til at købe. Jeg har som De veed altid holdt igien af disse Grunde, men *nu* synes de mig dobbelt betydende. Min Indflydelse i denne Sag er imidl. paralyseret af Raasl. som er meget ivrig og som fra først af har indtaget Gr. Fr. lidt mod mig i denne Sag. Fhandlingerne drives med stor Iver, mundtligt mellem Grev Fr. (stundom Raasl.) og Yeamann og hvis De troer at burde raade til lidt større Forsigtighed, maa De snart yttre Dem. Tænk derpaa, og be-
tragt disse Linier som aldeles confidentielle mellem os 2. . . .

P. Vedel.

---

¹⁾ Trykt som Nr. 323.

326. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.

Berlin, 18. Juli 1867.

Kjære Vedel,

Da jeg nylig skrev Dem til om min Søns forestaaende Reise hertil, omtalte jeg ikke, at han kunde bringe Sager med til mig, deels fordi jeg ikke endnu tør ansee ham for vederhæftig nok til at besørge vigtigere Ting, og deels fordi hans Afreise fra Kbhvn. vilde følge kort paa den engelske Coureers Reise. Men han vil naturligviis gjerne kunne medtage mindre vigtige Ting, forudsat at der er Plads til dem i hans Koffert. Han reiser Lørdag den 20de Kl. 2 over Lübeck.

Jeg troer man maa være noget [*med Chiffer:*] forsigtig med at tillægge det franske Skridt altfor stor Betydning.

G. Quaade.

Modtaget 22. Juli 1867.

---

327. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigs-
minister Grev Frijs.

Confidentiel.

Berlin, 19. Juli 1867.

Deres Excellence,

Den herværende keiserlig franske Chargé d'affaires har den 16de d. M. med Herr v. Thile havt den i min allerærbødigste Indberetning af 15de Nr. 19 bebudede Samtale om det slesvigske Spørgsmaal.

Den Depesche i Overensstemmelse med hvilken Herr Lefebvre ved denne Leilighed har udtalt sin Regjerings Anskuelser om det nævnte Spørgsmaal, begynder med at omtale den preussiske Note af 18de f. M., og efterat have recapituleret denne Notes Indhold, constaterer den, — næst at bemærke at det ikke er nødvendigt nærmere at undersøge Oprindelsen til Bestemmelsen om Nordslesvigs Tilbage-

givelse til Danmark, — at der i denne Henseende foreligger moralske Forpligtelser for Preussens Vedkommende, som denne Magt aldrig har benægtet, og som den saaledes ikke vil kunne fortænke Frankrig i, at det bringer i Erindring. Depeschen fremhæver derpaa, at dersom den omhandlede Tilbagegivelse var en simpel »acte de libéralité« fra Preussens Side, saa vilde der vel som Vederlag kunne fordres Opfyldelsen af visse Betingelser fra dansk Side; men dette var ikke Tilfældet; Preussen havde selv erklæret at det eneste Motiv for dets Fremgangsmaade var Bestemmelsen i Freden til Prag, og denne Bestemmelse havde hverken ved sin Aand eller sit Bogstav forbeholdt Preussen Ret til at stille Betingelser.

Afseet herfra kunde de af Preussen stillede Betingelser i og for sig heller ikke Andet end i høi Grad vanskeliggjøre eller umuliggjøre Danmark enhver Overenskomst. Opfyldelsen af disse Betingelser kunde gjøre Danmarks Stilling værre efter Opnaaelsen af en Deel af Slesvig, end den vilde være, naar Intet af dette Land tilbagegaves. Det kunde heller ikke antages, at Preussen, ved at forlange Garantier for de i Nordslesvig boende Tydske, var sindet til Gjengjæld at indrømme Garantier for de i Sydslesvig boende Danske; og selv om dette var Tilfældet, vilde det virkelige Forhold dog ikke blive bedre, da der ingen Paritet var tilstede. Under disse Omstændigheder laae det temmelig nær at tænke sig, at der laae en skjult Hensigt (arrière-pensée) bagved den preussiske Regjerings Handlemaade, og man havde da god Anledning til at spørge sig, hvilket Indtryk og hvilken Virkning dette maatte have paa den offentlige Mening.

Da den franske Regjering i Februar Maaned dette Aar havde søgt at komme til Kundskab om (pressenti) den preussiske Regjerings Hensigter med Hensyn til Opfyldelsen af Pragfredens 5te Art., havde Grev Golz været bemyndiget til at tilkjendegive, at man var besluttet paa at udføre denne Bestemmelse, men at man havde villet oppebie Resultatet

af de slesvigske Valg til Parlamentet, fordi man paa denne Maade vilde for Fastsættelsen af en Grændselinie faae den paalideligste Veiledning med Hensyn til Omfanget og Udstrækningen, hvori tyske Befolkninger vare enten indblandede i eller enclaverede af danske Districter.

Depeschen slutter derpaa med at paalægge Herr Lefebvre at udtale sig for Grev Bismarck i den saaledes angivne Retning, og med det Haab, at de af den franske Regjering fremsatte venskabelige Bemærkninger ville blive optagne med den samme Forsonligheds Aand, som har givet dem deres Udtryk.

Herr Lefebvre var ikke bemyndiget til at give Afskrift af Depeschen; han har derfor i sin Samtale med Herr v. Thile indskrænket sig til mundtlig at meddele den franske Regjerings Anskuelser, idet han derhos har gjort Understatssecretairen bekendt med enkelte Stykker af bemeldte Depesche. Herr v. Thile blev synlig bevæget ved denne Meddelelse, men har selvfølgelig ikke kunnet udtale sig derom i nogen Retning, da han i saa Henseende først maatte indhente høiere Befaling; han har derfor ikke svaret Andet, end at Preussen var sindet at opfylde sin Forpligtelse, idet han bemærkede, at der ikke tilkom nogen fremmed Magt Ret til at indblande sig i Anliggender, som angik Slesvig.

Jeg har ikke kunnet komme til nogen bestemt Mening om hvormeget Eftertryk den franske Regjering vil lægge i det af samme nu foretagne Skridt. At der i denne Henseende udfordres særdeles Meget, for at et for os gunstigt Resultat skal kunne opnaaes, maa vistnok være indlysende, naar hensees til den uforbeholdne og formelle Bestemthed, hvormed den preussiske Regjering allerede har udtalt sig. Herr Lefebvre yttrede, da han første Gang meddeelte mig den af ham modtagne Depesches Indhold: »c'est un grave incident«, og det er vistnok ikke uden Betydning, at den siden Begyndelsen af dette Aars Foraar ligeoverfor det herværende Udenrigsministerium fra fransk Side saaat sig

systematisk iagttagne Forbeholdenhed, nu efter Alt hvad der i den saaledes forløbne Tid er skeet, afbrydes paa denne Maade; men det tør neppe oversees, at det omhandlede Skridt ikke foretages af selve Ambassadeuren, og det fremgaaer heller ikke for mig med Bestemthed af Herr Lefebvres Yttringer, at den franske Regjering er alvorlig sindet at bevirke Tilbagegivelsen af Nordslesvig, navnlig i den Udstrækning som fra dansk Side maa ønskes. Jeg kan derfor ikke Andet end anbefale den største Forsigtighed med Hensyn til hvorledes den franske Regjering heromhandlede Henvendelse til den preussiske Regjering opfattes fra dansk Side.

Sluttelig beder jeg Deres Excellence, ifølge Herr Lefebvres Anmodning, at ville betragte nærværende allerærbødigste Indberetning saavel som dens Forgjænger af 15de d. M., som aldeles confidentiel, da Herr Lefebvre ikke veed om den ham tilstillede Depesche endnu er bleven meddeelt Herr Dotézac.

Quaade.

Modtaget 23. Juli 1867.

---

328. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Grev Bismarck.

Berlin, 20 juillet 1867.

Le soussigné a reçu l'ordre de présenter à Son Excellence Monsieur le Président du Conseil et Ministre des Affaires étrangères de Sa Majesté le Roi de Prusse les observations suivantes, en réponse à la note que le Cte Frijs a eu l'honneur de recevoir de M. de Heydebrand-Lasa à la date du 18 juin dernier.

Le soussigné se permet tout d'abord de rappeler ici ce que son gouvernement a déjà eu l'occasion de faire observer au cabinet de Berlin, que la demande de garanties ne se trouve pas justifiée par la teneur de l'art. V du traité de paix de Prague, article qui lui a été notifié par la communication

du 7 mai et que le cabinet de Berlin a pris pour point de départ de ces négociations. Il ne lui est pas moins impossible de se départir de la conviction, que de telles garanties ne sont aucunement nécessaires pour assurer aux habitants du nord du Slesvig la jouissance paisible des droits et des libertés que possèdent les nombreux Allemands établis dans le royaume et pour lesquels ils ne cessent d'exprimer en toute circonstance leur gratitude envers le gouvernement et le peuple danois.

Néanmoins, le gouvernement prussien n'ayant pas jusqu'ici cru devoir accueillir ces considérations, le gouvernement du Roi, toujours animé de la plus sincère bonne volonté de venir au devant des désirs du gouvernement prussien, unira volontiers ses efforts à ceux du cabinet de Berlin afin de rechercher si et comment les intérêts réciproques pourraient s'accorder avec les garanties spéciales auxquelles le gouvernement prussien fait allusion. Le gouvernement du Roi a par conséquent examiné à fond les indications contenues dans la note de M. de Heydebrand, en s'efforçant de bien préciser quels peuvent être les droits individuels, locaux et communaux dont il est fait mention dans ladite note.

On doit supposer qu'en demandant des garanties pour les particularités nationales des communes, M. le Président du Conseil entend parler de droits à accorder aux communes dans lesquelles la majorité des habitants serait allemande à l'époque de la rétrocession. Or, il serait certainement difficile, au nord de la ligne de démarcation que les dernières élections pour le parlement allemand viennent de tracer entre les deux parties du Slesvig, de trouver des communes où il en soit ainsi, attendu que même dans les villes où il y a proportionnellement le plus grand nombre d'habitants d'origine allemande, l'expérience a prouvé que la majorité, bien loin de craindre, appelle plutôt de ses vœux la réunion avec le Danemark. — Quant aux garanties lo-

cales, un pareil terme est trop vague pour que le gouvernement du Roi ait pu en apprécier la nature. En effet, on est amené à se demander ce qu'il faut entendre par une localité et à quels égards une localité forme une unité, capable d'exercer des droits qui différeraient d'un côté des droits individuels et de l'autre des droits communaux? Et en dernier lieu pour ce qui est des garanties individuelles, le gouvernement du Roi ne saurait dire sous quels rapports les habitants d'origine allemande établis actuellement dans la partie septentrionale du Slesvig, pourraient avoir besoin d'une liberté et d'une protection toutes spéciales, en présence de la constitution danoise qui, en consacrant dans une si large mesure la liberté religieuse, la liberté de la presse et le droit de réunion, leur offrirait assurément les moyens nécessaires pour satisfaire à toutes leurs particularités nationales. D'ailleurs le gouvernement du Roi n'hésiterait pas à étendre aux Allemands du nord du Slesvig les garanties que la Prusse et l'Autriche, par le traité de Vienne de 1864, ont stipulé en faveur des habitants allemands qui pourraient être domiciliés dans le petit nombre de paroisses du Slesvig qui furent réunies au Danemark. Ces garanties étaient alors jugées pleinement suffisantes par les deux grandes cours allemandes, et le gouvernement du Roi ne sache pas qu'il se soit élevé aucune plainte sur la manière dont il les a appliquées.

Le gouvernement du Roi a cru devoir entrer dans ces détails pour que la cour de Prusse, en connaissant les doutes dans lesquels il se trouve, soit mieux à même de l'éclairer sur l'étendue de ses désirs. Il se pourrait qu'il fût plus à la convenance de la Prusse que l'examen de la question de garanties se poursuivît par un échange d'idées de vive voix, plutôt que dans des négociations écrites, et le gouvernement du Roi serait pour sa part tout disposé à recevoir ces éclaircissements dans des pourparlers confidentiels ouverts, soit

à Berlin soit à Copenhague, entre des hommes spécialement versés en ces matières.

Dès-à-présent le gouvernement tient à déclarer qu'il n'a rien tant à coeur que de voir ces négociations aboutir à un résultat positif, et il ne désespère pas d'atteindre ce but, convaincu comme il l'est, que le gouvernement Prussien sera aussi disposé que lui à écarter toute demande, ayant pour conséquence de rendre illusoire l'autorité du Roi dans une portion de Ses états. Aucun gouvernement, en effet, ne saurait accepter une position, qui l'exposât à ce que ses propres sujets fussent amenés à considérer ses actes comme dictés par une puissance étrangère, et à croire qu'en vertu d'un traité international, ils eussent le droit de refuser obéissance à leur gouvernement jusqu'au moment où le gouvernement étranger aurait fait connaître sa décision souveraine. Une telle situation n'a pas de précédent dans l'histoire et elle serait inacceptable pour la puissance étrangère elle-même qui serait investie de ce contrôle exorbitant. Aussi la note de M. de Heydebrand contient-elle une déclaration, dont le gouvernement du Roi aime à prendre acte. »Pour assurer les rapports amicaux que les deux gouvernements désirent voir s'établir entre l'Allemagne et le Danemark, il serait sage« — dit-elle — »d'éviter de semer de nouveaux germes de dissentiments pareils à ceux qui ont naguère troublé la paix de ces pays et le repos de l'Europe.«

Or, rien ne serait plus propre à ramener ces malheurs que la faculté donnée à un gouvernement étranger de contrôler les actes de l'administration intérieure, ainsi que le droit réservé à quelques-uns des citoyens d'invoquer contre les décisions de leur souverain l'autorité d'une puissance voisine dont ils devraient se regarder comme les véritables sujets.

Le gouvernement du Roi se croit donc fondé à espérer qu'il se place complètement sur le même terrain que le

gouvernement prussien lorsqu'il déclare qu'il ne fera aucune difficulté pour accorder des garanties, à la condition qu'elles soient nettement précisées et qu'elles ne soient pas de nature à paralyser, soit dans l'essence soit dans la forme, l'autorité du Roi dans le nord du Slesvig et à priver la monarchie de l'indépendance internationale qui lui appartient.

Il reste encore au gouvernement danois à se prononcer sur la seconde question posée dans la note de M. de Heydebrand, à savoir si le Danemark est disposé à prendre une part proportionnelle dans la dette des duchés. Le gouvernement du Roi accepte en principe cet engagement, pour autant qu'il ne s'agisse que de la dette actuelle qui à l'heure qu'il est se trouve à la charge du duché. Mais il s'entend que des commissaires spéciaux auront à arrêter le montant de la quote-part contributive du Danemark.

Le soussigné ne saurait terminer cette réponse sans exprimer la ferme confiance de son gouvernement dans les intentions de celui de Sa Majesté le Roi de Prusse d'accomplir l'art. V du traité de Prague dans le même esprit qui l'a dicté ainsi que dans ses dispositions à tenir compte du titre acquis aux populations du nord du Slesvig en donnant suite à leurs vœux dans les mêmes limites où ces vœux se sont déjà prononcés ou se prononceraient encore dans une nouvelle épreuve. Exécutée dans cette mesure, la rétrocession servira sans nul doute à substituer les bienfaits d'une harmonie efficace à la mésintelligence qui n'a que trop longtemps régné entre deux peuples qu'unissent à la fois et leurs nombreuses affinités et leurs intérêts réciproques.

Der foreligger en egenhændig Optegnelse af Grev Frijs og flere Koncepter af P. Vedel til denne Note. Den er her trykt efter en med P. Vedels Overskrift »Projet de note« og med Paategningen: »Saaledes overleveret i Berlin den 20. Juli 1867« og »vide Telegram fra Berlin af 20. Juli«. — Sml. S. 534, Note 2.

329. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 20 juillet 1867.

Note remise. Mais j'ai dû faire deux changements tout formels; j'ai dit au commencement: »Le soussigné a reçu l'ordre etc. à monsieur le Président du Conseil et Ministre des Affaires étrangères de Sa Majesté le Roi de Prusse« et à la fin: »Le soussigné ne saurait terminer etc. sans exprimer la ferme confiance de son gouvernement que celui de Sa Majesté le Roi de Prusse« etc.

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 20. Juli 1867 Kl. 6.10 Efterm., efter Paategning modtaget 22. Juli.

330. Udenrigsminister Grev Frijs til Gesandterne i Paris, London, Stockholm, Wien og St. Petersborg.

Monsieur.

Copenhagen, 22 juillet 1867.

Je vous transmets sous ce pli copie de la note que le Ministre du Roi à Berlin vient de présenter au cabinet prussien, en réponse à celle que M. de Heydebrand-Lasa m'avait adressée sous la date du 18 du mois passé. En même temps je crois devoir ci-jointre, pour l'usage de vos archives, une copie de cette dernière note, bien que je puisse supposer que vous la connaissez déjà, le gouvernement prussien ayant eu soin de la publier dans les journaux allemands.

Si nous avons retardé jusqu'ici l'envoi de cette réponse, ce n'est certes pas que nous ayons hésité un instant sur la résolution, que nous devons prendre vis-à-vis de la demande de garanties formulée par la Prusse. Mais avant de répondre nous avons voulu laisser aux cabinets impartiaux le temps d'arrêter et d'exprimer leur opinion sur cette demande, et j'aime à constater qu'ils ont été d'accord pour la désapprouver.

Il nous était sans doute permis d'espérer que le gouvernement prussien serait disposé à abandonner de son propre gré cette malencontreuse demande de garanties qu'il ne saurait plus soutenir en présence de cette unanimité des cabinets. Néanmoins pour ne pas froisser le cabinet de Berlin par un refus absolu, nous avons préféré de faire clairement ressortir les dangers, auxquels de telles garanties pourraient donner lieu, et nous déclarer du reste tout prêts à examiner, conjointement avec la Prusse, s'il est possible de trouver des garanties qui soient de nature à la satisfaire sans exposer l'avenir aux dangers, que nous avons indiqués. Il est peu probable que cette expérience aboutisse à un résultat positif. Car pour le fond comme pour la forme de telles garanties internationales ne manqueraient pas de troubler les rapports réciproques des deux états, mais en tout cas nous avons fait preuve de bonne volonté et l'examen en commun de la question fera peut-être mieux comprendre à la Prusse que sa demande serait aussi grosse de complications futures qu'elle est contraire à la disposition de l'art. V. du traité de Prague et absolument superflue pour ce qui est d'assurer la position des habitans d'origine allemande, fixés dans le Nordslesvig. Quant à ce dernier point j'appelle votre attention sur le passage de la réponse de M. de Quaade, où il est fait allusion aux droits religieux, de la presse et de réunion, que la constitution danoise accorde à tous les sujets du Roi. Grâce à ces dispositions, qui, comme vous le savez, n'étaient pas en vigueur dans le Slesvig avant 1863, les habitans d'origine allemande se trouveront aussi heureux dans le Nordslesvig que dans le reste du royaume. La crainte exprimée par le cabinet de Berlin que le régime constitutionnel ne permette pas au gouvernement danois de protéger suffisamment ses sujets d'origine allemande, est parfaitement dénuée de fondement, puisque la constitution leur accorde précisément tous les droits qu'ils pourront désirer, et les plaintes que les journaux allemands font en-

tendre sur le sort des Allemands qui habitent le Danemark, tombent devant le témoignage spontané et public que ces individus ont porté dans une publication dernièrement insérée aux journaux étrangers et danois.

Vous remarquerez également, Monsieur, que nous avons mis tous les soins possibles à ménager les susceptibilités du cabinet de Berlin. Ainsi nous avons renoncé à soulever dans notre réponse la question de savoir, si le gouvernement prussien a l'intention d'accorder lui-même aux habitans danois du Slesvig méridional les mêmes garanties qu'il demande au gouvernement danois en faveur des habitans allemands du Nordslesvig, et pourtant une telle question ne serait malheureusement que trop justifiée par le régime que le gouvernement prussien fait peser sur le Slesvig. De même nous nous sommes abstenus de poser la question de l'étendue que la Prusse compte donner à la rétrocession éventuelle bien que, comme vous le savez suffisamment, nous attachions le plus grand prix à ce point important.

Vous savez, Monsieur, qu'on suppose généralement et peut-être non sans raison que le gouvernement prussien serait très disposé à trouver dans notre réponse à sa note du 18 dern. un motif pour rompre les négociations et se borner à nous offrir une partie très limitée du Nordslesvig en déclarant que l'attitude que nous avons prise dans cette réponse, ne lui permettrait pas de satisfaire dans une mesure plus étendue aux dispositions de l'art. V. du traité de Prague. Si telle était réellement l'intention du gouvernement prussien j'aime à espérer qu'il ne vous sera pas difficile de faire voir au cabinet auprès duquel vous avez l'honneur d'être accrédité que nous n'avons nullement donné lieu à un tel résultat de ces négociations.

Je vous prie, Monsieur, de communiquer au Ministre des Affaires étrangères la note de M. de Quaade et de vous guider par les observations précédentes dans les conversations que vous pourrez avoir au sujet de notre réponse.

Koncept med P. Vedels Haand.

331. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 25 juillet 1867.

Le Chargé d'affaires de France a reçu de la part du cabinet des Tuileries lettre tendant à confirmer l'opinion exprimée vers la fin de mon rapport Nr. 20 sur la portée de la démarche française.

Quaade.

Chiffertelegram, indleveret i Berlin 25. Juli 1867 Kl. 6.8 Efterm., modtaget 26. Juli.

332. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 26. Juli 1867.

Deres Excellence,

Herr Lefebvre har meddeelt mig Indholdet af en Skrivelse, han har modtaget fra det franske Udenrigsministerium, og hvorved Marquis de Moustier billiger den forsonlige Form, hvori han har udtalt sig for Herr v. Thile ifølge den i mine allerærbødige Indberetninger af 15de og 19de d. M. omhandlede Depesche angaaende det slesvigske Spørgsmaal. Der bemærkes derhos i Skrivelsen, at den franske Regjering, ved nu at udtale sig om bemeldte Spørgsmaal, ikke har havt til Hensigt at fremkalde en Discussion med Cabinettet i Berlin, men at den, ligeoverfor Noten af 18de Juni, har villet udtale sin Mening om Fortolkningen af Art. V i Freden til Prag, forat dens Taushed ikke skulde blive udlagt som Samstemning med de i hiin Note udtalte Anskuelser. Marquis de Moustier meddeler fremdeles, at han har opfordret Cabinetterne i London og St. Petersborg til hos Cabinettet i Berlin at foretage Skridt sigtende til Sagens tilfredsstillende og retfærdige Ordning, men at han ikke har i samme Henseende henvendt sig til Cabinettet i Wien, da Østerrig som Medcontrahent i Tractaten til Prag, maatte optræde i en forskjellig Form. — Denne Skrivelse

har efterladt det Indtryk paa mig, at enten har den franske Regjerings førstnævnte Udtalelse fra Begyndelsen af ikke skullet have en saa vidtgaende Betydning, som man har kunnet tillægge den, eller ogsaa har bemeldte Regjering senere besluttet sig til at formilde denne Betydning. — Herpaa har jeg igaar tilladt mig ved Telegraphen at henlede Deres Excellences Opmærksomhed.

Iøvrigt er Herr Lefebvre ikke sindet at gjøre den preussiske Regjering bekendt med fornævnte Skrivelse. —

Den herværende russiske Chargé d'affaires har allerede igaar erholdt Paalæg om at søge at formaae Cabinettet i Berlin til at vise den kongelige Regjering den størst mulige Imødekommen. — I Anledning af dette Paalæg har Baron Mohrenheim havt en Samtale med Herr v. Thile; og han har i største Fortrolighed meddeelt mig, hvorledes han har havt at udtale sig for den preussiske Regjering. Cabinettet i Petersborg er formelt fremmed for selve Sagen, og kan derfor ikke berøre dens Enkeltheder; men Cabinettet i Berlin kjender Hans Majestæt Keiserens Følelser og Sympathier for det danske Kongehuus og for Danmark. Det vil derfor findes naturligt, at den keiserlige Regjering lægger stor Vægt paa en fredelig og tilfredsstillende Ordning af det omhandlede Anliggende, og det saa meget mere som man netop i det slesvigske Spørgsmaal maa see en stor Fare for den almindelige Fred, dersom det skulde længe henstaae uafgjort. Den russiske Regjering opfordrer Cabinettet i Berlin dernæst ogsaa til at anvende sin Indflydelse paa den herværende Presse forat denne ikke skal udtale sig paa en Maade, som vilde vanskeliggjøre en Overeenskomst.

Den engelske Ambassadeur har endnu ingen Anviisning i lignende Retning erholdt fra sin Regjering; men Lord A. Loftus omtaler stadigt det slesvigske Spørgsmaal for det preussiske Udenrigsministerium i en for os gunstig Retning.

Herr Lefebvre har den 21de d. M. oplæst in extenso for Herr v. Thile den i min Rapport af 19de omhandlede De-

pesche; men der er endnu ikke fra Grev Bismarck bleven givet ham noget Svar paa denne Meddelelse. Ministerpræsidenten har hellerikke endnu yttret sig over den af mig ifølge Deres Excellences meget ærede Depesche Nr. 14 indgivne Note af 20de d. M. Herr v. Thile, som jeg har seet den 22de d. M. forat erfare hans egen Mening om dette Actstykke, og som jeg derpaa har søgt igaar for det Tilfælde at han allerede da var istand til at meddele mig Noget om Grev Bismarcks Anskuelse derom, har forekommet mig for sit eget Vedkommende at ansee den kongelige Regjerings Svar paa Noten af 18de f. M. som i det Hele egnet til at bidrage til Sagens Fremme; men Grev Bismarcks Anskuelse kjender han endnu ikke. — Ifølge Understatssecretairens Ytringer anseer jeg det for rimeligt, at den preussiske Regjering vil følge den i den kongelige Regjerings ovennævnte Svar indeholdte Antydning om Hensigtsmæssigheden af en mundtlig Meningsudvexling angaaende de forlangte Garantier. Ved Siden heraf advarer Herr v. Thile mod enhver saadan Deeltagelse fra fransk Side i Sagens Udvikling, som i mindste Maade kunde ligne en Trudsel, da, ifølge Grev Bismarcks Charakter, Intet meer end dette vilde hindre en fredelig Overenskomst.

Grev Wimpffen har paa det Bestemteste udtalt for mig, at han ingensomhelst Anviisning har erholdt fra sin Regjering til her at ytre sig enten i den ene eller i den anden Retning om det slesvigske Spørgsmaal.

Modtaget 29. Juli 1867.

Quaade.

333. Redaktør Bille til Professor P. L. Panum.

Høistærede!

30. Juli 1867.

Valois er bange for, at vi gaae i Saxen og renoncere paa Als og Dybbøl. Jeg har beroliget ham,¹⁾ men kjender for-

¹⁾ Ved Brev af ³⁰/₇ vedlagt Valois' Indberetning af ³¹/₇ 1867 (Det franske U. M.s Arkiv, Paris.).

resten ikke vor seneste Depesche. Kan De ikke gaae til Vedel og faae lidt officiel Forsikkring til hans Opmuntring?¹⁾

Forresten vedbliver han som før: Tenez ferme — aut totum aut nihil!

Bille.

Panums Papirer. R. A.

---

334. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Lørdag [Juli—August 1867].

Kjære Kammerherre.

Ja jeg har for Resten slet ikke Noget at sige Andet end gjøre Dem en lille Visit, da det er saa længe siden De har hørt fra mig. Vi sidde roligt og vente paa Hr. v. Bismarcks Svar, som vel ikke bliver videre lysteligt. Item forestaaer os den anden Behagelighed af det franske Besøg.²⁾ Gid de Herrer sad paa — ah nei det kunde være nok at de sad hjemme. Imidlertid haaber jeg at det Hele vil gaae bedre end man egtl. er berettiget til at troe thi som De seer bestaaer Comitéen her af gode Navne og Morin & Piccioni ere ogsaa moderate Folk, hvem Dotézac derhos vil indskærpe at de maae udøve deres Autoritet paa deres vildere Landsmænd af genus Journalister. Forresten er Ideen til Besøget endikke kommet fra vore Folk, jeg har talt med forskjellige af dem for at gjøre dem opmærksomme paa Nødvendigheden af stor Forsigtighed og jeg har da seet de vexlede Breve. Af disse og af Vedkommendes store Ulyst til at modtage denne Invasion fremgaaer det paa det Utvetydigste at det var en yderst ubehagelig Overraskelse at skulle more og tractere disse Giæster, der behagede at melde sig. Imidlertid maa man naturligvis naar der skal bides i det

---

¹⁾ Sml. Nr. 320.

²⁾ Et fransk Journalistbesøg i København fandt Sted midt i August.

sure Æble gjøre det med saa gode Miner som muligt. Selvfølgelig er det Regeringens Standpunkt at det Hele er og bliver en privat Fest som nogle danske Individer gjøre for nogle franske do, som er og bliver Regeringen uvedkommen. En anden Sag er det at hvis Morin og Piccioni kommer med Anbefalinger fra Rouher til Dotézac vil han formodentlig spørge Grev Frijs om de som étrangers de distinction kunne opnaae at blive forestillet for Kongen. Heldigvis hører jeg at der ikke kommer synderlig Mange, idet foruden de 2 Deputerede kun et Par Smaajournalister indfinde sig. . . .

P. Vedel.

---

335. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 5. August 1867.

Kjære Quaade! Tak for . . . det nys modtagne lange Brev; om den deri omhandlede Sag har jeg fuldkomment den samme Opfattelse som De, at Besøget kun er til Skade og vil give Anledning til Ophidselse og det er endog saa vidt, at dette erkjendes af vore National-Liberale, det vil sige af de fornuftigere af disse. Det følger af sig selv, at, naar Besøget nu engang ikke kan hindres, maa der sørges for, at det bliver saa anstændigt som muligt, og Bestræbelserne gaae fra Manges Side i den Retning, dog er jeg ikke fuldkommen beroliget, da jeg hører at Lehmann skal udbringe Gjæsternes Skaal, thi det skulde være et Mirakel om han kunde dye sig, men han skal lægge særlig Vægt paa at tale ved denne Leilighed og det skal være anset for bedst, at det da blev en af de officielle Taler, for at den kunde komme under en Slags Censur af Selskabet eller Foreningen; al Forsigtighed forekommer mig at være spildt paa den Herre. — Den slesvigske Sag vedbliver at være Gjenstand for saavel franske som tyske Blades Opmærksomhed og det meest Fremtræ-

dende i de tyske Blades sidste Paastande er, at dette er en reen tydsk Sag; at Sagen vil kunne endes uden en Conference anseer jeg for en Umulighed, og da det kan være i høieste Grad sandsynligt, at Preussen ikke indlader sig herpaa, (idetmindste synes det i sin Tid givne Svar paa den Luxemborgske Sag, nemlig at Conferencen begrændsedes til dette Spørgsmaal, indirecte at indeholde, at man vilde forvåre sig imod en sliq Behandling af den slesvigske Sag) saa er der ikke stor Sandsynlighed for, at der vil komme Noget derudaf; det forekommer mig aldeles klart, at Østrig fortsætter sin Politik, kun paa en anden Maade, thi mens den i 1864 rendte med og udførte Preussens Gjerning, saaledes er den nu paa en vis Maade beredvillig til at offere sin Indflydelse paa dette Spørgsmaal, naar den herfor kan erholde Noget til Vederlag, idet den heller ikke vil støde tydsk Forfængelighed for Hovedet. At England i dette Spørgsmaal heller ikke vil røre sig synderligt, idetmindste naar Spørgsmaalet antager en alvorligere Carakteer, er sikkert, og herfor borger Dronningens personlige Politik i dette Spørgsmaal; det bliver da et Spørgsmaal, om Frankrige og Rusland ønske at bilægge denne Sag og da beroer det paa, med hvilken Kraft og Vægt, man ønsker dette Spørgsmaal afsluttet; Rusland ønsker dette Spørgsmaal muligviis ud af Verden, hvorimod det er stor Tvivl underkastet, hvorvidt dette er Tilfældet med Frankrige; at Preussen ikke ønsker at retrocedere, herom kan intet Menneske tvivle, da det har skabt sig selv alle de Vanskeligheder, som det er muligt, for at Retrocessionen ikke skal kunne udføres, og at det Hele skal blive saa besværligt som muligt. Efter Deres Brev lader det til, som om Svaret snart kunde ventes, personligt vilde dette være mig kjær, thi jeg kunde da have gjensvaret, forinden jeg tog mig en Ferie; i Slutningen af August eller i de første Dage af September Maaned ønskede jeg nemlig at være aldeles fritaget for Forretninger, deels fordi jeg trænger til en fortsat Hvile af nogle Uger samt Beskjæftigelse med og

Eftersyn af mine egne Sager, deels fordi min Datters Bryllup skulde holdes i denne Tid. —

Med Hensyn til de i Deres sidste Oplysninger indeholdte Ord om, at Noten fra Deres Side var afgivet skriftlig og at saaledes Umuligheden var der, at De ikke kunde have gjort de i de østrigske Aviser antydede Bemærkninger om Als og Dübböl, da har jeg naturligviis aldrig troet paa Sandheden heraf, men det er slet ingen Skade, at man ogsaa andetstedsfra gjør opmærksom paa, at her ligger Vanskeligheden, thi uden Retrocessionen af denne Ø har Sagen ikke nogen politisk Betydning for Danmark, ligesom den tilsigtede Forbedring af Forholdet umulig vil kunne indtræde, og det forekommer mig at være langt at foretrække at være fri for Taknemmelighedsgjæld; dog indseer jeg tilfulde, at man med fuld Berettigelse kan forsvare en anden Opfattelse, nemlig den, at Noget er bedre end Intet, men her bliver altid Spørgsmaalet, hvad maa du give for dette »Noget«, og hvor stort Værd har dette i og for sig, thi skal der betales mere derfor, end det er værd, herved ikke alene regnet i Penge men ogsaa i høiere Interessers Valuta, da er der Tab istedetfor Gevinst forbundet hermed og der synes derfor ingen Opfordring frivillig til at indgaae paa slikt Tilbud. . . .

C. E. Frijs.

---

336. Grev Moltke-Hvitfeldt, Gesandt i Paris, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Paris, 5 août 1867.

Monsieur le Comte,

L'incident de la dépêche française sur l'affaire du Slesvig qui a mis en mouvement la presse de Berlin et celle de Paris se trouve presentement vidé; cependant il est resté ici un mécontentement très marqué bien que déguisé des procédés suivis en cette occasion comme en d'autres par

le cabinet prussien. Voici de quelle manière l'historique de cet incident m'a été fait par le marquis de Moustier lui-même.

Le 21 du mois dernier, me dit ce ministre, j'avais adressé des instructions à notre chargé d'affaires, M. Lefebvre, sur le langage qu'il devait tenir à l'égard de l'affaire du Slesvig, mais n'enjoignant en aucune façon à cet agent de faire à Berlin une communication qui dût amener une réponse quelconque. Le document avait pour objet de rappeler au gouvernement prussien la participation de la France aux préliminaires de Nikolsburg où le cas de la rétrocession du Slesvig du Nord avait été prévu, et de s'informer en vertu de cet antécédent auprès du gouvernement prussien ce qu'il entendait par les garanties demandées en faveur des Allemands dans l'éventualité d'un retour au Danemark. — M. de Moustier continua en me disant qu'il avait cru d'autant plus naturel d'écrire à ce sujet à M. Lefebvre que le Cte Goltz lui-même avait pris l'initiative de la chose en lui communiquant la dernière dépêche prussienne qui avait été adressée à Copenhague.

Le 27 juillet M. de Moustier reçut le premier télégramme mentionnant la manière inexacte et malveillante dont la presse de Berlin rendait compte du fait en s'efforçant de le faire apprécier comme étant un engagement diplomatique. M. le Ministre des Affaires étrangères s'empressa d'envoyer le jour-même à M. Lefebvre une dépêche télégraphique non-chiffrée pour lui exprimer sa surprise du langage inconvenant des journaux prussiens et l'espoir fondé que le cabinet de Berlin s'empresserait pour sa part d'éclaircir et de faire disparaître tout prétexte de malentendu; il engageait en même temps M. Lefebvre à faire aussitôt les démarches voulues à cette fin. En outre M. de Moustier adressa à la même date à M. Lefebvre une dépêche écrite pour bien établir le véritable caractère de la première dépêche et constater qu'aucune communication officielle du

gouvernement français n'avait été faite à Berlin, où, seulement, on avait tenu à exprimer purement et simplement son sentiment sur l'affaire du Slesvig. Dans cette dépêche du 27, M. de Moustier faisait observer que lors-même que M. de Thiele aurait lu quelques uns des passages des instructions transmises à M. Lefebvre ce fait aurait été de la part de ce dernier, un simple acte de courtoisie, pratiqué de tous temps entre diplomates et ne pouvant être interprété comme étant le fait d'une communication gouvernementale. Là-dessus le Ministre reçut le 29 ou le 30 juillet une dépêche de M. Lefebvre annonçant que l'incident n'était pas encore terminé, M. de Thiele ne lui ayant pas donné une réponse catégorique. Le 30 une dépêche télégraphique de M. de Moustier, non-chiffrée, répétant le contenu de la première et insistant pour que le cabinet prussien admit les faits dans leur vérité, fut expédiée à Berlin. Il lui fut répondu le lendemain par télégramme du chargé d'affaires français que M. de Thiele s'étant rendu à l'évidence l'incident était vidé. En effet la Gazette du Nord de l'Allemagne ne tarda pas à s'exprimer dans ce sens.

En terminant le récit qu'il avait bien voulu me faire, M. de Moustier me dit que l'Ambassadeur de Prusse étant venu prendre congé de lui avant son départ, il a saisi cette occasion pour lui faire apprécier l'attitude réservée de la France à propos de l'incident qui a donné lieu à la polémique des journaux en remettant entre les mains du Cte Goltz le dossier tout entier de la correspondance qui s'en est suivie.

D'après M. de Moustier le cabinet prussien se serait servi avec empressement, à la veille des élections pour le parlement allemand, du prétexte d'une immixtion française dans une question allemande pour agir sur les esprits. . . .

L. Moltke-Hvitfeldt.

Modtaget 8. August 1867. — De angivne Dateringer af franske Akter synes ikke helt at stemme med Akterne i det franske Udenrigsministeriums Arkiv.

337. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 6. August 1867.

Deres Excellence,

Min allerærbødigste Indberetning af 26de f. M. Nr. 21 vil være indtruffet i Kjøbenhavn samtidigt med at den franske Regjering begyndte gennem den officielle og officieuse Presse at gjøre Offentligheden bekjendt med den mere indskrænkede Betydning den selv havde villet, at der skulde tillægges det i mine foregaaende Meddelelser omhandlede af Herr Lefebvre de Behaine hos den preussiske Regjering i det slesvigske Anliggende foretagne Skridt.

Den ved dette Skridt ikke alene i den offentlige Mening men ogsaa i Forholdet mellem vedkommende tvende Regjeringer fremkaldte Bevægelse kan nu ansees som endt; og Spørgsmaalet bliver altsaa nu ikkun, om og da hvilke Følger det omhandlede Skridt vil have deels paa det fornævnte Forhold og deels paa Udviklingen af det Anliggende som har været umiddelbar Gjenstand for den franske Regjerings Foretagende. Besvarelsen heraf beroer vistnok for største Delen paa Forhold og Omstændigheder, som det først senere vil blive muligt med nogenlunde Klarhed at overse, men formeentlig ogsaa for en Deel paa hvad der fra Begyndelsen af har været den franske Regjerings virkelige og sande Tanke med den Depesche, den har rettet til Herr Lefebvre; og da dette sidste Spørgsmaal atter forekommer mig at staae i den nærmeste Forbindelse med, om Herr Lefebvre i sin Fremgangsmaade som Organ for sin Regjerings Hensigter ved nærværende Leilighed har baade i Formen og i Realiteten opfattet den ham ved hiin Depesche givne Anviisning rigtigt, troer jeg bedst at kunne bidrage til Oplysning derom ved nøiagtig at meddele, hvad der deels ved bemeldte Chargé d'affaires selv og deels ved Andre er kommen til min Kundskab om hans hele Forhold.

Deres Excellence kjender allerede det væsentlige **Indhold**

af den Depesche Herr Lefebvre har modtaget om det slesvigske Spørgsmaal. Den var af 13de Juli og vil da være ankommet til sin Bestemmelse den 15de om Morgenen. Saa vidt dens Form er mig bekjendt, tilkjendegiver den sig ikke herved som henhørende til den almindelige Klasse af Meddelelser, Regjeringerne, efter jævnlig Skik og Brug, af og til lade udgaae til deres Organer i Udlandet for at veilede dem med Hensyn til det Sprog de skulle føre i et eller andet foreliggende vigtigere Spørgsmaal. Paa den ene Side indeholder den vel aldeles intet Paalæg til Herr Lefebvre om enten at give Afskrift deraf eller at forelæse den; men paa den anden Side er der til Paalægget om at udtale den franske Regjering's Anskuelse heller ikke føiet mindste Forbehold eller Begrændsning, saasom med Hensyn til Tiden naar eller Leiligheden ved hvilken den foreskrevne Udtalelse skulde skee. I denne Henseende er Depeschens Bud, ved Siden af at der foreskrives den delicateste Behandlingsmaade, aldeles ubetinget, for ikke at sige peremptorisk; og det nævnte Actstykke indeholder heller intet Spor af det Motiv, som den af mig under 25de og 26de f. M.¹⁾ omhandlede Skrivelse fra Marquis de Moustier angiver for dens Udfærdigelse, og som ellers havde kunnet være veiledende for Modtageren. Som Følge heraf har jeg for mit Vedkommende ikke kunnet forstaae den ovennævnte Depesche som et Actstykke, der ikkun var tilstillet Herr Lefebvre til leilighedsviis Veiledning, eller hvis Indhold blot var bestemt til at beholdes i Erindringen indtil en særlig passende Leilighed frembød sig; og jeg har derfor med mange andre maattet erkjende, at Herr Lefebvre har handlet rigtigt i ikke at tøve med i Grev Bismarcks Fraværelse at meddele den preussiske Understatssecretair Depeschens Indhold; og dette har han derefter, saaledes som Herr v. Thile udtrykkelig har udtalt for mig, gjort i en ligesaa forsonlig som maadeholden Form, og tillige, hvad Herr v. Thile fremdeles har sagt mig at han med Tilfredshed har

¹⁾ Maa vistnok være Depecher af 19. Juli og 26. Juli, her trykt som Nr. 327 og 332. En Depeche af 25. Juli findes ikke.

anerkjendt, paa en saadan Maade, at der af hans Meddelelse ikke fremskinnede den mindste Trudsel fra fransk Side. Men Herr Lefebvre har gjort Depeschen til Gjenstand for to forskjellige Meddelelser, en den 16de og en den 21de Juli; og den første Meddelelse var ikke saa fuldstændig som den anden. Hvis han strax havde meddeelt Herr v. Thile Depeschen fuldstændigt, vilde han maaskee allerede da have kunnet forhindre, at dette Actstykke og dets Meddelelse efterlod et ugunstigere Indtryk paa Herr v. Thile end der var tilsigtet; ligesom han i saa Fald hellerikke vilde have udsat sig for den iøvrigt ubeføiede Bebreidelse, at han havde givet flere Colleger Kundskab om Depeschens Indhold tidligere end den preussiske Regjering. Thi det kan ikke nægtes, at Herr v. Thile først erholdt fuldstændig Kundskab om Depeschen den 21de, efterat Herr Lefebvre i Tiden mellem sidstnævnte Dag og den 16de havde talt detailleret om den med flere Colleger. Herr Lefebvre havde strengt taget maaskee hellerikke burdet meddele mig Depeschen allerede den 15de Juli; men at dette er skeet, veed Ingen det Mindste om, og det har ikke havt mindste Indflydelse paa hans Forhold; thi han har ikke ved denne Leilighed spurgt mig om min Mening eller om noget Raad for hans Forhold; og hvis han havde gjort det, vilde jeg, dersom jeg ikke kunde forholde mig passiv, sandsynligviis snarest have tilraadet ham den største Forsigtighed.

Naar det saaledes maa antages, at Herr Lefebvre ikke har gjort sig skyldig i en urigtig Opfattelse af den ham givne Anviisning, bliver der ikke let nogen anden Slutning tilbage end den, at den franske Regjering, dengang Depeschen udfærdigedes, virkelig har havt en alvorlig Hensigt hermed, men at den senere har opgivet denne Hensigt. Det er denne Forklaring som de Fleste gjøre sig, idet de, støttende sig paa den formodede Kjendsgjerning, at der i de franske Regjeringskredse findes og vixelviis gjør sig gjældende tvende Strømninger, en fredelig og en krigerisk, opstille den For-

udsætning, at Depeschen er bleven udfærdiget i et Øieblik da den krigeriske Strømning havde Overhaand, men at denne Strømning kort efter har vejet Pladsen for den modsatte, hvilket da har bevirket Opgivelsen af det med Depeschen oprindeligt forbundne Forsæt. —

Naar jeg ovenfor har sagt, at der ikke *let* var nogen anden Forklaring mulig end den her anførte, har jeg hermed villet antyde at der gives en anden, hvilken jeg dog ikke selv vil dvæle længe ved. Det er den, at man fra preussisk Side, skjøndt man selv i Virkeligheden ikke tillagde det af den franske Regjering foretagne Skridt meer Betydning end det skulde have, dog med Flid har gjort noget meget Alvorligt ud deraf, enten for at paavirke Stemningen i Tydskland i en for de forestaaende Valg til Rigsdagen gunstig Retning, eller fordi man overhovedet ansaae Øieblikket heldigt til at virke afskrækkende paa Frankrig. Jeg har ogsaa hørt Antydninger om, at muligen den Anskuelse for Tiden kunde være fremherskende hos den preussiske Regjering, at det, under Forudsætning af at en Krig med Frankrig ikke vilde kunne undgaaes i Længden, turde være rigtigst at fremkalde eller ialfald vove den nu fremfor senere. Jeg tør ingen Dom udtale herom; men et Kjendetegn i saa Henseende vil muligen den tyske officiøse Presse kunne afgive, hvis den, saaledes som der fra samme Kilde siges mig, skulde yderligere fortsætte sine Angreb paa Frankrig. Jeg for mit Vedkommende maa henholde mig til hvad Herr v. Thile udtrykkelig har udtalt for mig, idet han har sagt, at han betragtede Sagen angaaende den omhandlede franske Depesche som fuldstændig endt og afsluttet. — Efter denne Herr v. Thiles Udtalelse vil altsaa det Forefaldne kunne antages ingen Følger at ville have paa Forholdet mellem Preussen og Frankrig; men dette Forhold vil blive det samme, som det var tidligere. Sandsynligviis vil der ikke følge noget Svar fra den preussiske Regjering paa den franske Depesche; men det er vel antageligt, at der har fundet mundtlige For-

klaringer Sted mellem Marquis de Moustier og Grev Goltz før Sidstnævntes fornylig paafulgte Afreise fra Paris.

Hvad vore Interesser angaaer, saa har Herr v. Thile givet mig den samme Forsikkring. Man har troet, og navnlig har Grev Bismarck, da han kom til Kundskab om den franske Regjerings Udtalelse, et Øieblik antaget, at der havde været en Aftale tilstede mellem den danske og den franske Regjering, og han har ogsaa, hvad der jo i saa Fald laae nær, tænkt sig, at der var en Forstaaelse mellem Herr Lefebvre og mig. Saavel den ene som den anden af disse Formodninger troer jeg imidlertid at det, i en Samtale jeg for nogle Dage siden havde med Herr v. Thile, er lykkedes mig fuldstændig at fjerne, og det vil jo ogsaa efterhaanden af sig selv vise sig, hvor ugrundede saadanne Formodninger have været. Men skjøndt Herr v. Thile har sagt mig, at Danmark ikke skulde komme til at undgjælde for den af den franske Regjering fremkaldte Episode, og at dette navnlig vilde fremgaae af det Svar som sandsynligviis endnu i denne Uge, kort efter Grev Bismarcks Hjemkomst til Berlin, vilde blive afgivet paa den danske Note af 20de f. M., maatte der dog vistnok være foregaaet en stor Forandring i den preussiske Regjerings hidtil bekjendte Hensigter med Hensyn til Udførelsen af Pragfredens Artikel V, dersom man paa denne Udtalelse af Herr v. Thile skulde kunne støtte nogen Forventning om for Tiden at opnaae en gunstig Slutning paa den svævende Underhandling.

Grev Bismarck er den 2den om Eftermiddagen vendt tilbage fra Pommern og har den følgende Eftermiddag begivet sig til Hans Majestæt Kongen af Preussen i Ems. Han ventes tilbage til Berlin imorgen eller iovermorgen.

Jeg har intet Yderligere erfaret angaaende det af den russiske Regjering til en for os gunstig Løsning af det slesvigske Spørgsmaal foretagne Skridt. Den herværende engelske Ambassade har ingen Anviisning erholdt til at slutte sig til dette Skridt.

Quaade.

338. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 14. August 1867.

Kjære Quaade! Vi have nu Franskmændene her til stor Glæde og Jubel for det ganske Land og Folk, og vil jeg haabe, at efter den søde Kløe maa ikke følge den sure Svide, thi man vil nok overgaae sig selv i Fremhæven af egen Herlighed og Dygtighed; dog følger det af sig selv, at naar de engang vare komne maae de behandles gjæsteventligt, men der kunde være modus in rebus; Lederne fra fransk Side ere meget rolige, besindige Folk og hvis de kan vedblive at føre Styret, vil der Intet være risqueret, men saavel vore Preusser som Russer, der fungere her for Øieblikket, lide ikke al den Stads. . . . Da jeg formoder, at Deres Søns Sommerferie snart er endt, vil Tiden for den congé, som De ønsker, og som jeg ret af Hjertet under Dem, kunne indtræde og det bliver da kun et Spørgsmaal, om vi kunne vente lidt Ro; i høi Grad ønskeligt var det, om vi forinden kunde have modtaget det preussiske Svar, thi naar Besvarelsen heraf fra vor Side var fastslaaet i Concept, kunde ogsaa jeg med Ro begive mig til Jylland, hvor jeg længes efter at berede Alting til min Datters forestaaende Bryllup, der er fastsat til den 15de Septbr. Vi have nu et magesløst Veir og hvis dette vil vedblive i denne og næste Maaned, vil dette Aars Høst endnu overgaae det foregaaende Aars Høst, som dog var meget god, saa at atter Velstanden i dette lille Land vil forøges i en betydelig Grad og hermed ogsaa Fortrøstningen stige; i finantsiel Henseende staae vi bedre end mange andre Lande, thi hvorvel betyngtet med Gjæld, er det dog for Folket let at bære Skatterne, og de indirekte Skatter ere i en overordentlig glædelig Stigen trods Nedsættelsen af Told, saa at det kan haabes, at Forøgelse af Tolden ved den paalagte Krigsskat snart maatte kunne forsvinde. — Nu efterat vi ere blevne færdige med Rigsdag skulde man

troe, at jeg havde betydelig Fred og Ro, dog har dette ingenlunde været Tilfældet, thi Gjennemførelsen af Hærloven og den Modstand, som bemeldte Lov under dens Behandling har mødt, vil nødvendiggjøre en Deel personlige Forandringer, der tidt fremkalde de haardeste Kampe, og det er i en af disse Criser, at vi for Øieblikket befinder os, saa at det er en evig Faren imellem her og Bernstorff, uden dog endnu at have ført til noget Resultat. —

Kunde De kun faae Oplysning om, hvor naar vi kunde vente Svar fra Bismarck, vilde dette være mig overordentlig kjært, ikke fordi jeg nærer nogensomhelst sanguinsk Forventning om Indholdet af bemeldte Svar eller om det deraf for vort Land fremgaaende Resultat, men jeg vilde gyselig gjerne have gjort Alting færdigt og expederet alle Restancer, naar jeg drager til Jylland d. 1ste September for i fuldkommen Ro uden at tænke paa nogetsomhelst Andet end Bjergning af Sæd og Familiefester at kunne nyde henved 3 fulde Ugers Hvile; gid jeg kunde ogsaa see Dem med Tryghed kunne nyde en slig Ferie. Moltke er nu kommet til Glorup og jeg formoder, at ogsaa Falbe efter Salzburger-Mødet vil stræbe efter at faae congé, jeg haaber at Napoleon, Bismarck og andre høie Herrer maatte ville holde Sommerferie i September, saa at man ikke behøvede at gjøre sig Samvittighedsnag af at benytte denne Tid til Hvile. — For Øieblikket prædike jo alle Aviser saavel franske som preussiske »Fred og ingen Fare«, og det lader virkelig ogsaa til som om Børsen trods Hviletiden vil begynde at fæste lidt Lid til de fredeligere Udsigter; endskjøndt jeg saa varmt som Nogen ønsker Fred, thi jeg venter ikke nogen Gevinst for de Smaae af en almindelig Krig, kan jeg dog ikke overtale mig til at troe, at en saa grundig Forandring i Ligevægtsystemet, som den der er Følge af Aaret 1866's Tildragelser, vil kunne fastslaaes urokkeligt førend efter en almindeligere Crise, ligesom det ogsaa forekommer mig indlysende, at den nuværende bevæbnede Fred i Europa uden Nogetsomhelst

der kunde lignes ved en anerkjendt Retstilstand imellem Staterne maa endog blot af oeconomiske Grunde føre Folkene og Regjeringerne til at ønske en definitiv Afgjørelse ved Vaabenmagt for dog at kunne haabe efter denne Catastrophe atter at arbeide med fornyet Kraft paa eget og Families Vel. — . . .

C. E. Frijs.

339. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 16. August 1867.

Kjære Vedel!

Det var som jeg vel tænkte mig ikke alene de 2 Deputerede, der henvendte sig om Audients hos Hs. M. Kongen, men ogsaa Pressens Repræsentanter, idet Flere af disse fremhævede, at de maatte ønske at frembære deres Respect for Kongen, da de naturligviis ikke alene ikke kunne adskille Kongen fra Folket, men ogsaa i ham saae det Heles sande Repræsentant og at de derfor ikke vilde forlade Landet, uden at have forsøgt paa, saavidt det stod til dem at udtrykke deres Hengivenheds Følelser for Hs. M. Kongen. Det følger af sig selv, at jeg ikke kan undlade at sige Kongen dette idag, men forsaavidt som han maatte bestemme sig herfor, fandt jeg det egentlig naturligst, at Dotézac præsenterede dem, saavel som de Deputerede, thi vel veed jeg, at dette vil være ham meget imod, men det forekommer mig ogsaa unaturligt at holde ham aldeles udenfor Sagen og udenfor alt Ansvar. — Han kommer ned til mig Kl. 11½ for at høre Beskeed, da jeg skal til Kongen Kl. 11 idag Formiddag og altsaa haaber til den Tid at have faaet definitiv Beskeed. — Ellers veed jeg ikke, hvorledes man skal lade disse Herrer forestilles for Kongen, hvis K. maatte bestemme sig for at see dem samlede. — Lad mig erfare Deres Mening. —

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

340. Grev Bismarck til v. Heydebrand und der Lasa, preussisk Gesandt i København.

Berlin, 22. August 1867.

Ew. Hochwohlgeboren kennen bereits die Note des Herrn von Quaade vom 20sten v. M., durch welche die Königlich dänische Regierung die von Ew. Hochwl. unter dem 18ten Juni an sie gerichtete Aufforderung beantwortet hat, sich über die Übernahme von Landesschulden und von Garantien auszusprechen, welche sie den deutschen Bewohnern eventuell abzutretender Districte im nördlichen Theile von Schleswig zu bieten sich in der Lage glaube.

Ich würde Ew. Hochwl. sofort mit Instruction zu einer Rückäusserung an die Königlich dänische Regierung versehen haben, wenn nicht meine längere Abwesenheit von Berlin mich daran verhindert hätte. Nachdem ich die Geschäfte wieder übernommen habe, beeile ich mich Ew. Hochwl. meine lebhafteste Genugthuung darüber auszusprechen, dass das Königlich dänische Cabinet sich zu mündlicher Besprechung über die Frage, durch welche meine vertrauliche Anregung vom 5ten Mai und später Ihre Note vom 18ten Juni veranlasst worden, bereit erklärt hat. Im Hinblick auf diese Verhandlungen, zu welchen die Kgl. Regierung jederzeit bereit ist, enthalte ich mich einer ausführlichen und ins Detail eingehenden Besprechung des Inhalts der dänischen Note vom 20. Juli. Ich würde sonst nicht umhin können, gegen gewisse Auffassungen, welche in den Ausdrücken der Note des Herrn v. Quaade wieder hervortreten, erneute Verwahrung einzulegen, wie z. B. wenn darin von dem Norden Schleswigs als einer bestimmten geographischen Abgränzung, an welche wir gebunden wären, die Rede ist, während der Prager Frieden nur von den Bevölkerungen der nördlichen Districte spricht, oder wenn auf die Rechte (titre) hingewiesen wird, welche diesen Bevölkerungen durch jene Stipulationen erwachsen seien. Ich

kann es nur bedauern, wenn durch den Ausdruck solcher Auffassungen, die wir als berechtigt nicht anerkennen können, das Verhältniss, wie es bei der Agitation in Nord-Schleswig nur zu oft geschehen ist, verdunkelt und dadurch die Ausführung unserer Absichten erschwert wird. Durch den Prager Frieden sind Anderen als unsern Mit-Paziscenten Rechte nicht erwachsen. Zu den Modalitäten der Ausführung gehören die Garantien, welche wir fordern und wenn sie, wie die Note bemerkt, im Prager Frieden nicht ausdrücklich vorgesehen sind, so sind sie noch weniger durch denselben ausgeschlossen. Wenn die Wünsche der Bevölkerung in den betreffenden Districten berücksichtigt werden sollen, so ist nicht abzusehen, warum die Wünsche der Deutschen auch da, wo sie sich in der Minorität befinden, ungehört verhallen sollen! Auch Minoritäten haben Anspruch auf unseren Schutz, und es würde z. B. eine seltsame Forderung sein, dass eine Minorität von 49 % einer Majorität von 51 % bedingungslos geopfert werden sollte. Leider stehen die Erfahrungen, welche die vergangenen Jahre gebracht haben, in zu grossem Widerspruch mit den Versicherungen der Note über das glückliche Loos, welches die Deutschen unter dänischem Scepter haben würden, als dass wir zu einer solchen bedingungslosen Hingabe uns entschliessen dürften. An dem guten Willen der dänischen Regierung zweifeln wir nicht; wir wünschen nur, dass sie diesem guten Willen in der materiellen Gestaltung der Verhältnisse ihrer eventuellen deutschen Unterthanen einen thatsächlichen Ausdruck geben möge; und weit entfernt, die Befürchtungen zu theilen, als könnte dadurch die Souverainität Sr. Majestät des Königs von Dänemark irgendwie verletzt oder gefährdet werden, oder als könnte die Feststellung von Bürgschaften dauernden Anlass zu Reibungen und Einmischungen geben, sind wir vielmehr überzeugt, dass nichts so sehr solche Reibungen verhindern und ein gutes Verhältniss zwischen beiden Nationen und Staaten befördern wird, als wenn die Königl.

dänische Regierung sich zu einer solchen Sicherstellung ihrer deutschen Unterthanen durch eine vorherige Ordnung ihrer Verhältnisse entschliesst.

Wir haben es daher nur mit Befriedigung begrüßen können, dass die Königlich dänische Regierung sich bereit erklärt, die Frage über die Möglichkeit, die Natur und die Ausdehnung der Garantien einer gemeinsamen Besprechung zu unterziehen, um dadurch womöglich die Verständigung zu erreichen, welche durch einen fortgesetzten Schriftwechsel nur zu leicht weiter hinausgeschoben werden könnte.

Ew. Hochwl. ersuche ich ergebenst, dem Königlich dänischen Herrn Minister, indem Sie ihm diesen Erlass vorlesen und Abschrift davon zurücklassen, unsere entgegenkommende Bereitwilligkeit und den Wunsch aussprechen, dass er baldmöglichst diejenigen Personen, welche er zu diesen Besprechungen, die meines Erachtens am besten hier in Berlin stattfinden würden, zu designiren gedenkt, bezeichnen und mich von dem Zeitpunkt ihrer Ankunft hierselbst unterrichten möge. Ich selbst werde nicht unterlassen, die entsprechenden Einleitungen hier zu treffen.

v. Bismarck.

Afskrift.

---

341. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 27 août 1867.

Je vous transmets ci-joint copie d'une note que M. de Heydebrand vient de m'écrire, en réponse à celle que vous aviez adressée au Ministre des Affaires étrangères prussien sous la date du 20 du mois passé. En attendant les ordres du Roi, que je n'ai pu prendre encore, je me borne ici à appeler votre attention sur le contenu de cette pièce. Comme

vous le verrez, elle maintient toujours la demande de garanties spéciales, pourtant le cabinet de Berlin paraît cette fois disposé à définir dans des pourparlers confidentiels, en quoi consisteraient ces garanties. Vous remarquerez également le silence que la note de M. de Heydebrand persiste à garder sur la question de savoir, dans quelles limites le gouvernement de Berlin procédera éventuellement à une rétrocession du Nordslesvig. Il y a enfin une observation qui m'a frappé dans la note. Est-ce par mégarde ou se serait-on réellement décidé à abandonner la prétention que le gouvernement français n'a rien à voir à l'exécution de l'art. V du traité de Prague? toujours est-il que la note prussienne en refusant à la population danoise du Nordslesvig le droit d'invoquer l'engagement contenu dans l'article, reconnaît que plus d'une puissance a acquis le droit de veiller à son exécution.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

341 a. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel!

Kjøbenhavn, 27. August 1867.

Idet jeg indesluttet sender Dem min Concept til Demissionsansøgningen vil De see at jeg er gaaet i Udviklingen i den Hovedretning, som i vor Samtale igaarafte blev antydet, nemlig deels kort, deels holdende sig til den egentlige Stridsgjenstand, nemlig de 2 Personalforandringer; her kunde det nu være et Spørgsmaal om hvorvidt de ved Navn skulde angives; hvis man skulde decidere sig herfor, vilde en længere Fremstilling gjøres fornøden, da de 2 Herrer ere i fuldkomment forskjellige Positioner, thi den Ene tænkes forfremmet og den Anden derimod meddeelt Afsked (Lad mig høre Deres Mening herom saavel som om den hele Indstilling; er den altfor kort?). — De vil ved Parenthesen see at jeg havde tænkt at indføre det religiøse Stridsspørgsmaal,

men da jeg ikke paa nogen Maade med den bedste Villie har kunnet faae dette trukket frem til Hjælp for Situationen, saa forekommer det mig Alt vel overlagt at stride imod Sandheden her at bringe det frem. — En anden Sag vilde det være at hvis Hans Majestæt skulde opfordre det nuværende Ministerium til at fortsætte sin Virksomhed eller rettere gjenoptage den og dette skulde kunne findes villig hertil, hvilket jeg meget betvivler og heller ikke kan ansee for politisk rigtigt, da det har modtaget saadanne Grundskud, at den Fasthed som enhver Regjering især under nærværende Forhold bør have, mangler og [ikke] vil kunne gjenerhverves — saa vilde ved slig Nydannelse eller Gjenindtrædelse, hvad man nu vil kalde det, Momentet først være kommet til at træffe en bestemt Aftale. — Da jeg skal forelægge Concepten for mine Collegaer Kløkken 10, beder jeg Dem tilbagesende mig den ledsaget med Deres Bemærkninger, saasnart dette er Dem muligt.

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

342. Udenrigsminister Grev Frijs til Kongen.

Kjøbenhavn, 2. September 1867.

Allerunderdanigst Forestilling.

Da jeg allerede har havt den Ære mundtligen at forelægge Deres Majestæt den kongelig preussiske Regjerings Svar paa Kammerherre Quaades Note af 20de Juli, skal jeg her indskrænke mig til at vedlægge dette Aktstykke og uden at opholde mig ved Enkelthederne alene fremhæve Hovedpunkterne.

Den kongelig preussiske Regjering bevarer sin tidligere Taushed om, hvilket territorialt Omfang den agter at give den eventuelle Retrocession. Den fastholder fremdeles med Bestemthed sin Fordring paa særlige Garantier, paastaaer, at »langtfra at krænke eller udsætte Deres Majestæts Souverænitet for Farer eller give varig Anledning til Conflicter

og Indblanding ville deslige Garantier tværtimod tjene til at hindre Sammenstød og befordre et godt Forhold mellem de to Stater«, og erklærer sig sluttelig beredt til i en mundtlig Forhandling at behandle »Spørgsmaalet om disse Garantiers Mulighed, Natur og Udstrækning«. I denne Anledning ønsker Grev Bismarck snarest mulig at erholde Underretning om, hvilke Personligheder Deres Majestæt allernaadigst maatte ville betroee fra dansk Side at føre disse Forhandlinger, som han mener meest passende kunne finde Sted i Berlin.

Forinden jeg skal tillade mig at forelægge Deres Majestæt min allerunderdanigste Formening om, hvorledes denne Meddelelse vil være at besvare, maa det være mig tilladt kortelig at angive, hvorledes jeg opfatter Stillingen, saaledes som den under Skriftvexlingen med den preussiske Regjering efterhaanden har udviklet sig.

Da Preussen for nogle Maaneder siden optog det slesvigske Spørgsmaal, synes dette Skridt langt mere at have været motiveret ved Hensynet til de almindelige europæiske Forhold end ved Følelsen af den Forpligtelse, som Pragerfredens Art. 5 indeholdt. Det laa altsaa nær at befrygte, at Preussen vilde søge at komme bort fra Forhandlingen, saasart de ydre Grunde, der havde fremkaldt den, ikke længere vare tilstede. Men hvis dette Indtryk var rigtigt — og det deles af alle Magter og bestyrkes kun altfor meget af alle Omstændigheder — gjaldt det for os om at holde Preussen fast ved Sagen og ikke ved vor Holdning at give Grev Bismarck noget Paaskud til at afbryde Forhandlingen og til *enten* simpelthen at erklære det umuligt ligeoverfor vor formeentlige Mangel paa enhver Imødekommen at udføre sine venskabelige Hensigter *eller* ialfald at træffe en eensidig Afgjørelse og om muligt at skabe et fait accompli. Ganske vist stod det altid til den kongelige Regjering at afslaae sin Medvirkning til en saadan Afslutning af Sagen, men ligesom alt Haab om, at Preussen mere eller

mindre godvillig senere vilde forandre et engang bestemt indtaget Standpunkt, maatte opgives, saaledes vilde ogsaa de andre Magters Intervention for os kun kunne finde Sted ved Hjælp af krigerske Midler, paa hvis Anvendelse man ialfald ikke vilde kunne regne for Tiden, hvad Mening man end forresten maatte have om deres Ønskelighed. Paa den ene Side maatte den kongelige Regjering altsaa ansee det for nødvendigt ikke at lade Forhandlingernes engang optagne Traad briste, medens den selvfølgelig paa den anden Side maatte undgaae at compromittere Rigets Fremtid ved at paatage sig farlige Forpligtelser og Garantier, hvis Tilstaaelse blev saa meget mere umulig, som Preussen end ikke selv vilde angive dem, men vedblivende fordrede, at vi skulde gjøre Tilbud derom.

Det var med disse modstaaende Hensyn for Øie, at Kammerherre Quaades Note af 20de Juli affattedes. Den erklærede, at den kongelige Regjering ingensinde kunde indgaae nogen Forpligtelse med Hensyn til den eventual. afstaaede Deel af Nordslesvig, forsaavidt derved Deres Majestæts Souverænitet vilde lide, en fri og selvstændig Administration hæmmes i sin Virksomhed og Spirer lægges til fremtidig Indblanding fra Preussens Side i vore indre Anliggender. Men ved Siden heraf nægtede man ikke at indlade sig i Forhandlinger for at undersøge, hvorvidt det var muligt at finde Midler til at tilfredsstille Preussens tilsyneladende Uro for de i Nordslesvig bosiddende Tydskes fremtidige Skjæbne, uden at man i Realiteten eller i Formen udsatte sig for den ovennævnte Fare, og forsaavidt Preussen fremdeles fandt Betænkelighed ved skriftligt at angive, hvad det var for Garantier, det troede at kunne forlange, henviste Kammerherre Quaades Note til, at man jo kunde vælge confidentielle mundtlige Forhandlinger. Uagtet denne Henstilling vistnok ikke aabnede Cabinetet i Berlin nogen Udvei, som det ikke allerede stod det frit for at vælge, var dog denne Imødekommen i Forbindelse med Notens øvrige

maadeholdne Character tilstrækkelig til at vinde alle venskabelige Magters fuldstændige Billigelse, og det er Deres Majestæt bekjendt, at de to eneste Magter, som for Øieblikket troe at kunne udtale sig i Sagen, nemlig Frankrig og Rusland, netop i den sidste Tid have søgt at virke til vor Fordeel i Berlin. Og hvilke Hensigter og Ønsker den preussiske Regjering end kan have havt, er det ialtfald blevet Resultatet, at den ikke har troet at kunne afbryde Forhandlingerne eller træffe en eensidig Afgjørelse, men erklærer sig rede til de antydede confidentielle og mundtlige Forklaringer.

Naar vi indtræde i disse Forhandlinger, skeer dette altsaa med det i Forveien bestemt tagne Forbehold, at der ikke kan blive Spørgsmaal om Garantier, som i Indhold eller Form skulde henhøre under den udelukkede Categori, og ligesom Fortidens sørgelige Erfaring kun indeholder altfor tilstrækkelig Opfordring til med Omhyggelighed at undgaae at lade sig drage ind paa deslige Garantier, saaledes er vor Stilling i saa Henseende ogsaa forsaavidt stærk, som vor Vægning i værste Tilfælde vilde berøre vore Udsigter til nu strax at vinde en Forbedring i Rigets Stilling, men ikke udsætte os for at miste Noget, af hvad vi allerede have. — Paa den anden Side derimod vinde vi først og fremmest, at vi holde den preussiske Regjering fast ved disse Forhandlinger, og det kan vel ikke betvivles, at det vil staae i vor Magt at drage dem i Langdrag, dersom det convenerer at vinde Tid, og dertil raader man os fra alle de Sider, som ville Danmark vel. Dernæst ville vi nu have Udsigt til endelig at faae den nøiere Angivelse af, hvilke Garantier den preussiske Regjering troer at kunne fordre af os, og som den hidtil haardnakket har vægret sig ved at gjøre. Enten vil det da vise sig, at disse ikke ere af saadan Beskaffenhed, at de udelukke en Overeenskomst, og vi have da gjort et vigtigt Skridt fremad mod det Maal, som vi maae ansee som det ubetinget lykkeligste, en fredelig Overeenskomst med Preus-

sen. Eller — og jeg nægter ikke, at jeg frygter for, at dette Alternativ er det sandsynligste — disse Garantier ville vise sig at overskride, hvad den kongelige Regjering paa nogen Maade vilde kunne forpligte sig til, og i saa Tilfælde ville vi ligeoverfor Indland og Udland have bragt det udenfor al Tvivl, at vort Afslag af at give de fordrede Garantier er ligesaa nødvendigt, som Preussens Forlangende om at erholde dem er uforsvarligt og aabenbarer Hensigter, som Europa ikke tør lade uændsede. Endelig maa jeg for tilfulde at characterisere vor Stilling i disse Forhandlinger endnu tilføie, at vi ere istand til, saasnart vi maatte ansee det for gavnligt, at afbryde dem paa et Punkt, som ikke fra nogen upartisk Side kan møde Misbilligelse. Vi kunne sandsynligviis gjøre dette Brud paa selve Garantiernes Natur, saaledes som denne under Forhandlingerne viser sig, men vi kunne endvidere, naar det passer os, fremdrage Spørgsmaalet om Afstaaelsens territoriale Omfang, eller opstille Fordring paa, at Preussen skal tilstaae de Danske i Sydslesvig de samme Garantier, som det paastaaer for de Tydske i Nord-slesvig; thi paa begge disse Punkter er det vistnok utvivlsomt, at vi ikke ville kunne vente at faae tilfredsstillende Erklæringer fra preussisk Side. Begge disse Punkter ere tilstrækkelig forberedte i den foregaaende Correspondance. Det Første er gjentagende fremhævet, idet vi bestemt have udtalt det som Forudsætningen for, at den tilsigtede Overeenskomst kan komme istand, at Afstaaelsen skeer i det fulde Omfang, som Befolkningens utvivlsomme Ønsker forlængst have angivet, og, som ovenfor allerunderdanigst bemærket, har den preussiske Svardepesche ikke taget noget udtrykkeligt Forbehold mod denne Forudsætning. Med Hensyn til det andet ovennævnte Punkt have vi ligeledes stadig hævdet, at Garantifordringen ikke finder nogensomhelst Hjemmel i Pragerfredens Art. 5, og det vil være let at vise, hvor umuligt det preussiske Raisonnement er, at som end denne Fordring ikke er optagen i den nævnte Artikel, saa er

den dog heller ikke udelukket derved«. Men naar Garantifordringen saaledes ikke er hjemlet i Pragerfreden, kan den kun søge sin Støtte i en almindelig Betragtning af Nationalitetsprincippet og i en Paastand om, at indenfor visse Grændser ogsaa de nationale Minoriteter i Befolkningen kunne have Krav paa en særlig Beskyttelse; men er Spørgsmaalet engang stillet paa denne Basis, er Consequentsen deraf idetmindste ligesaa klar til Fordeel for de Danske i Sydslesvig, som den kan paakaldes af Preussen til Fordeel for de Tydske i Nordslesvig. Som det vil være Deres Majestæt allernaadigst bekjendt, er det netop paa denne Maade, at Herr Moustier's Instruction til Herr Lefébvre begrundes Fordringen om Reciprocitet med Hensyn til Garantierne.

Jeg tør allerunderdanigst haabe, at denne Fremstilling af Forholdene, saaledes som idetmindste jeg kun formaaer at bedømme dem, vil tjene til at vise Deres Majestæt, at, saaledes som Omstændighederne nu engang ere, kan den kongelige Regjering ikke Andet end i det Hele være tilfreds med Sagens Stilling. Vi indtræde i Forhandlinger, og, som altid, kunne disse vistnok vende sig mod os, men kun gjennem dem kan den diplomatiske Udvikling foregaae, vi begynde dem med en fra vor Side bestemt angiven Basis, vi ville bevæge os paa et Terrain, som vi fuldkomment kjende, og vi have Midlerne ihænde til at forlænge eller forkorte Forhandlingerne, som vi ville, og, medens vi ikke behøve at frygte det Lys, som de kunne tjene til at kaste paa den kongelige Regjerings Hensigter, er dette langtfra paa samme Maade Tilfældet med den preussiske Regjering.

Som Deres Majestæt allernaadigst vil have seet, nærer jeg saaledes ingen Betænkelighed ved allerunderdanigst at tilraade, at den kongelige Regjering modtager de tilbudte Forhandlinger, og ligesom jeg ingen særlig Grund seer til ikke ligesaagodt at lade dem foregaae i Berlin som i Kjøbenhavn, saaledes anseer jeg det i det Hele taget for rigtigt saavidt muligt med Hensyn til Formene for Forhandlingerne at føie

sig efter, hvad den preussiske Regjering ønsker. Det bør saameget som muligt vise sig, at den kongelige Regjering udtømmer alle Midler for at lette en venskabelig Overeenskomst med Preussen. Til fra dansk Side at føre disse confidentielle mundtlige Forhandlinger tillader jeg mig allerunderdanigst at ansee Kammerherre Quaade for at være den meest skikkede Personlighed. For det Første forekommer dette Valg mig ligefrem at være givet ved Forhandlingernes Character idetmindste i Begyndelsen. Saavidt jeg skjønner, falde disse nemlig naturligen i to Afdelinger. Den første er Meddelelsen fra preussisk Side af de paastaaede Garantiers Indhold og Undersøgelsen fra dansk Side, deels om de lade sig forene med en uafhængig Stats offentligretlige Stilling, deels om de kunne gives i en Form, der ikke præjudicerer den diplomatiske Selvstændighed: begge disse Spørgsmaal ere utvivlsomt af en saadan Natur, at en saa dulig og erfaren Diplomat som Deres Majestæts Gesandt i Berlin fuldstændigen og langt bedre end nogen Anden, som staaer til Regjeringens Disposition, vil kunne behandle dem. Den anden Deel af Forhandlingerne vil derimod omfatte Anvendelsen af den Basis, som ved den første maatte være opnaaet, Udførelsen af de gjensidig antagne Principer i det Enkelte og Redactionen af de vedtagne Puncter. Til denne Deel af Arbeidet kan det blive nødvendigt at benytte Personer, som specielt kjende Forholdene i Nordslesvig og i de paagjældende Administrationsgrene, men de kunne ikke med Fordeel indblandes i den førstnævnte statsretlig diplomatiske Forhandling. Men ligesom denne Adskillelse allerede synes med fuld logisk Nødvendighed at fremgaae af Sagen selv, saaledes tillader jeg mig ogsaa allerunderdanigst at troe, at praktiske Hensyn i lige Grad anbefale, at dette Hverv overdrages Kammerherre Quaade. Det er nemlig neppe hensigtsmæssigt at give Forhandlingerne større Dimensioner i den almindelige Mening eller at sætte et større Apparat i Bevægelse ved allerede nu at sende nogen særlig

Befuldmægtiget. Det er neppe tvivlsomt, at Preussen ligeoverfor Europa vil give sig Mine af, at det slesvigske Spørgsmaal er paa den bedste Vei til at ordnes uden nogen udenfra kommende Medvirkning, og ligesom dette destoværre kun alt for lidet er Tilfældet, saaledes bør formeentligen ogsaa den kongelige Regjering ikke ved at benytte et større Apparat end nødvendigt bestyrke en saadan Opfattelse. Men endelig er Kammerherre Quaades Valg af Vigtighed med Hensyn til Valget, som Preussen maatte ville træffe af sin Befuldmægtigede. Jeg er nemlig ikke utilbøielig til at troe, at man fra preussisk Side muligviis har tænkt paa at lade sit Valg falde paa en Schleswig-Holstener, og maaskee endog paa Baron C. Scheel-Plessen. Der er neppe nogen Tvivl om, at den preussiske Regjering ikke vel kunde træffe et omneusere Valg; thi det hører altfor bestemt til den schleswig-holstenske Troesbekjendelse hellere at finde sig i Alt end at gaae ind paa en Deling af Slesvig, og det er tilstrækkelig bekjendt, at den nuværende kongelig preussiske Overpræsident i Slesvig og Holsteen med den yderste Styrke taler og arbejder mod en hvilkensomhelst Landsafstaaelse til Danmark. Selvfølgelig vilde han som befuldmægtiget til at føre Forhandlingerne optræde i Overeensstemmelse med denne Anskuelse, og saavel ligeoverfor den danske Befuldmægtigede som ligeoverfor den preussiske Regjering vilde hans Optræden saagodtsom umuliggjøre Sagen, og dog vil den kongelige Regjering ikke i Forholdene have nogen tilstrækkelig Hjemmel til at vægre sig ved at forhandle med ham. Valget af Kammerherre Quaade og den Deling af Forhandlingerne, hvorpaa dette som bemærket støtter sig, vilde i en dobbelt Henseende kunne udøve en gavnlig Virkning paa denne Eventualitet. Det vil nemlig muligviis afholde den preussiske Regjering fra paa dette Stadium af Sagen at benytte Baron Plessen eller en anden ligesindet Personlighed, der med langt større Rimelighed kunde vælges til den speciellere Deel af Forhandlingerne. Men hvis den preussiske

Regjering ikke maatte lade sig afholde ved disse Betragtninger, og Baron C. Plessen maatte blive valgt fra preussisk Side, vilde det være en stor Fordeel ligeoverfor den almindelige Mening i de europæiske Cabinetter, at, medens Preussen havde betroet saa delicate Forhandlinger til en Mand, hvis Tænkemaade og personlige Optræden er tilfulde bekjendt, havde den kongelige Regjering valgt at lade sig repræsentere ved en Diplomat, hvis Moderation i Anskuelser og Form er almindelig anerkjendt, og som mere end nogen anden Dansk er kjendt og vurderet i Berlin.

Dersom jeg tør antage, at Deres Majestæt allernaadigst bifalder, at det overdrages Kammerherre Quaade at føre Forhandlingerne fra dansk Side, vil der ikke for Tiden udfordres nogen udførligere Instruction. Alt, hvad der i saa Henseende vil udfordres, er, at han ved en Depesche, som meddeles Grev Bismarck, instrueres til at sætte sig i Forbindelse med den af den kongelig preussiske Regjering dertil udsete Befuldmægtigede for at erholde Kundskab om de Garantier, som Preussen troer at kunne fordre, og i det Hele at oplyses om alle de Punkter, som komme i Betragtning med Hensyn til Tilveiebringelsen af en Overenskomst angaaende Opfyldelsen af Pragerfredens Art. 5. Paa dette første Stadium af de confidentielle Forhandlinger vil Kammerherre Quaade kun have saavidt mulig at vinde fuldstændig Oversigt over, hvorledes den eventuelle Afstaaelse stilles fra preussisk Side, og vil have at afholde sig fra i nogen Maade at engagere den kongelige Regjering eller endog blot foreløbig at antyde, at denne modtager noget enkelt Punkt af Garantierne, som maatte opstilles fra preussisk Side. Naar en saa fuldstændig Klarhed som mulig i saa Henseende maatte være opnaaet, turde det til Sagens yderligere Fremme og Kammerherre Quaades fuldstændige Instruction anbefale sig, at han paa kort Tid begiver sig hertil, og jeg tør da forbeholde mig allerunderdanigst paany at forelægge Deres Majestæt Sagen i den Form, den da vil have faaet, og mod-

tage Deres Majestæts allerhøieste Ordrer om dens videre Førelse.

I Overeensstemmelse med Ovenstaaende tillader jeg mig i dybeste Underdanighed at andrage paa:

at det allernaadigst maatte behage Deres Majestæt at bemyndige mig til at udfærdige Skrivelse til Kammerherre Quaade i den ovenfor allerunderdanigst antydede Retning.

Udenrigsministeriet, 2. September 1867.

Allerunderdanigst
C. E. Juel-Vind-Frijs.

Indstillingen bifaldes.

Amalienborg Slot, 3. September 1867.

Christian R.

343. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjære Ven!

Kjøbenhavn, 4. September 1867.

... Skulde der virkelig blive Noget alvorligt ud af Forhandlingerne med Preussen, hvorom jeg nærer en i høieste Grad begrundet Tvivl, og man altsaa skulde begynde med at fremlægge detaillerede Fordringer saavel i den ene som i den anden Henseende for den retrocederende Deel af Slesvig, da henvender jeg mig til Dig om Din kraftige og kyndige Bistand; — Valget af Commissairerne fra preussisk Side vil meget bidrage til at vise hvad man har isinde og jeg har Mistanke om at man just vil vælge Folk, der bestemt have erklæret sig imod hvilkensomhelst Gebetsafstaaelse, og som ville give det Udseende af at dette skeer af Hensyn til Danmarks egen Interesse, hvilket næsten er for stor Høimodighed for et Menneskebarn.

Undskyld Hastværket men jeg vilde dog ikke forlade Byen uden at have sendt Dig et Par venlige Ord. —

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

C. E. Frijs.

344. Udenrigsminister Grev Frijs til Gesandterne i Berlin, London og Wien og til Chargés d'affaires i Paris og St. Petersborg.

Copenhagen, 5 septembre 1867.

Monsieur.

Les résultats des élections qui ont eu lieu dans le Slesvig le 31 du mois passé sont maintenant connus. Au premier coup d'oeil on pourrait croire que le parti danois a subi une défaite puisqu'il n'enverra désormais qu'un seul représentant au parlement allemand; mais tous ceux qui se donneront la peine d'examiner les choses avec un peu d'attention se convaincront facilement que les partisans de la cause danoise, loin d'être diminués en nombre ou démoralisés par la pression sous laquelle ils souffrent, ont de nouveau et avec encore plus de force manifesté leur dévouement inaltérable à leur ancienne patrie.

Vous savez sans doute que le gouvernement prussien après le résultat de la dernière élection a complètement remanié le second cercle; car il en a détaché le Sundevéd et l'île d'Als dont les habitants à la presque unanimité avaient voté pour M. Ahlmann, et la perte de voix (c. 6000) qu'a subie par-là le parti danois dans le second cercle, était bien loin de se trouver contrebalancée par l'adjonction de Aabenraa moins encore par celle de quelques districts allemands, de sorte que la grande majorité de l'Anglie ne pouvait manquer de décider l'élection en faveur du candidat allemand. Il faut encore observer qu'une grande partie de la jeune population mâle, pour éviter de servir sous un drapeau qu'elle persiste à regarder comme étranger, a, depuis la première élection, quitté le Slesvig pour s'établir en Danemark; on peut en évaluer le chiffre à plusieurs milliers. La pression exercée par les nombreux fonctionnaires qui, presque sans exception, depuis le plus grand jusqu'au plus petit ont été nommés par le gouvernement actuel, n'a certainement pas perdu de son énergie, et on prétend que

même les soldats prussiens, autrefois exclus du vote, ont cette fois été admis à l'urne électorale.

Malgré toutes ces circonstances, M. Ahlmann a pu réunir 7618 voix, seulement 955 de moins que M. Kraus, le candidat victorieux, et il est curieux d'observer que le parti prussien dans le sentiment de sa faiblesse a dû renoncer à poser un candidat de sa propre couleur et qu'il a voté pour un partisan aussi décidé du prétendant augustem-bourgeois que M. Kraus.

Quant au premier cercle, M. Kryger y a remporté une victoire éclatante sur M. Kjer qui à la première élection avait 3700 votes, et cette fois n'en réunit guère que 2000. Dans le quatrième cercle tous les détails de l'élection ne sont pas encore connus; le candidat allemand a été élu, mais M. Detleffsen auquel le parti danois a donné ses voix a obtenu, comme la dernière fois, une immense majorité dans les districts septentrionaux du cercle et beaucoup plus de voix dans les autres districts que le 12 février; il avait alors 2538 voix et cette fois-ci au moins 1200 de plus.

Ce qui est pour moi le point le plus intéressant dans les dernières élections, c'est que la ligne que j'avais tracée sur la carte du Slesvig dans un mémoire que je vous ai expédié le 5 août de l'année passée, comme la limite des districts où l'élément danois était en forte majorité, et qui s'était déjà montrée exacte dans l'élection précédente, se trouve confirmée en tout point par cette nouvelle expérience. A l'exception de Tonder et de Hoyer le parti danois est en majorité dans tous les districts au nord de cette ligne, et même dans le bourg de Lögumkloster et la paroisse de Ravstedt qui aux élections du 12 février avaient donné une faible majorité aux candidats allemands, le parti danois a repris cette fois le dessus. Que les habitants de cette partie du Slesvig aient de nouveau fait preuve de leur amour pour le Danemark, que le traité de Prague leur ait donné le droit d'attendre leur réunion prochaine à leur ancienne patrie, et

que le gouvernement du Roi ait le devoir et le droit de faire tout son possible pour seconder leurs vœux, ce sont là des vérités qu'aucun homme impartial ne saurait contester.

Veillez, M., vous laisser guider par ces observations dans les conversations que vous aurez avec M. le Ministre des Affaires étrangères et avec vos collègues.

Koncept med Rettelser af P. Vedel.

---

345. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 10 septembre 1867.

Monsieur.

Dans une dépêche du 22 du mois passé, que M. de Heydebrand m'a communiquée, le gouvernement prussien agréé l'idée que nous avons suggérée d'ouvrir des pourparlers confidentiels dans le but de mieux nous éclairer sur les intentions du cabinet de Berlin et particulièrement sur les garanties, qu'il croit devoir demander en faveur des Allemands qui habitent le Nord-Slesvig, ainsique d'examiner la possibilité, la nature et l'étendue de telles garanties.

Je vous prie, Monsieur, de remercier M. le Ministre des Affaires étrangères prussien de cette communication, dans laquelle j'ai remarqué avec une grande satisfaction l'assurance donnée par Son Excellence que ces garanties ne seront pas de nature à porter atteinte à la souveraineté du Roi, ni à donner lieu à des complications et à des ingérences futures. Puisque le cabinet prussien paraît préférer que les pourparlers aient lieu à Berlin, je vous charge, Monsieur, de vous mettre en rapport avec Son Excellence ou avec celui, que le gouvernement prussien désignera pour engager ces pourparlers avec vous. Aussitôt que vous aurez reçu les éclaircissemens qui nous sont nécessaires pour juger de la portée des garanties demandées par la Prusse et des autres

points essentiels de la négociation, vous vous rendrez ici, pour que je puisse vous donner personnellement les instructions dont vous aurez besoin.

J'espère que de cette manière ces pourparlers, auxquels j'attache une si grande importance, pourront être conduits avec promptitude. Pour le moment et tant que la question se discutera d'une façon générale, les hommes spéciaux ne peuvent pas, selon moi, intervenir utilement mais dès que vous aurez réussi à fixer la base d'un accord et lorsqu'il s'agira de procéder à l'application des principes adoptés et à préciser les détails, leur concours pourra devenir nécessaire et je m'empresserai en ce cas de vous adjoindre telles personnes que leurs lumières spéciales recommanderont pour une pareille mission.

A la veille de ces pourparlers, dont le résultat dépendra à un si haut degré des sentiments de conciliation dont les deux gouvernements se montreront animés, je crois devoir renoncer à entrer ici dans des explications, auxquelles la dépêche du 22 août pourrait autrement donner lieu de ma part. Il y a toutefois un point sur lequel je ne peux pas me dispenser de faire dès-à-présent mes réserves. Il m'est impossible de m'associer à la manière de voir de la dépêche prussienne, lorsqu'elle soutient, que les garanties demandées, pour n'avoir pas été mentionnées dans l'art. V du traité de Prague comme condition préalable de la rétrocession du Nord-Slesvig, n'en seraient pourtant pas exclues: une telle théorie servirait, selon moi, à rendre illusoire tout engagement international.

Veuillez lire cette dépêche à M. le Ministre des Affaires étrangères prussien et, s'il le désire, lui en laisser copie.

Koncept med P. Vedels Haand til Dep. Nr. 18.

346. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Fortrolig.

Kjøbenhavn, 10. September 1867.

Hr. Kammerherre,

I Forbindelse med min officielle Instrux til d. H. af 10de ds. skal jeg tillade mig kortelig at antyde den Stilling, som den kgl. Regjering ønsker, at De skal indtage under Forhandlingernes første Stadium. D. H. vil under dette saameget som muligt indskrænke Dem til at søge at vinde en fuldstændig Oversigt over, hvorledes den event. Afstaaelse stilles fra preussisk Side, og omhyggeligt undgaae paa nogen Maade at engagere den kgl. Regjering eller endog blot foreløbig at antyde, at denne kunde modtage noget enkelt bestemt Punct af de Garantier, som maatte opstilles fra preussisk Side. Først naar De har opnaaet fuld Klarhed i saa Henseende, ønsker jeg, at De skal komme hertil, men jeg vil sætte megen Priis paa ogsaa forinden at modtage skriftlig Meddelelse af Dem, efterhaanden som det lykkes Dem at lære den preussiske Regjerings Hensigter at kjende.

Koncept, rettet af P. Vedel, til Depeche Nr. 19.

347. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kbhvn. [Frijsenborg?], 10. September 1867.

Kjære Vedel!

Deres 3 forskjellige Skrivelser har jeg rigtig modtaget. . . . For at begynde med Begyndelsen, saa var det da det besynderligste Brev fra Generalen, thi jeg kan forstaae, at han ikke vil modtage Posten item at han ikke vil tjene under mig, men at han tiltroer sig Kraft til at vække det russiske Rige eller rettere Keiser og Regjering ud af sin Indifferents Dvale forekommer mig endog altfor storartet for en Hegermann, som dansk befuldmægtiget Minister i Petersborg.¹⁾

¹⁾ Generalmajor C. D. Hegermann-Lindenchrone, der var blevet afskediget efter den nye Hærlov, blev ikke Gesandt.

Jeg nærer ligesaalidt som De Tvivl om, at naar Kryger har ladet sig vælge, og hele den Bevægelse, som saa Meget maatte ønskes undgaaet, er fremkaldt, da er man ogsaa nødsaget til at tage de ubehagelige Følger; da jeg ikke kjender nogen sikker Vei til at afsende Brev til Kryger og Intet vilde skade hans samt Regjeringens Stilling som naar et Brev fra Conseilspræsidenten her i Landet til Kryger kunde publiceres af de tyske Blade, undlader jeg at svare skriftlig, hvilket jeg forbeholder mig indtil jeg vender tilbage til Kjøbenhavn, og jeg beder Dem derfor om ad sikker Vei at lade Kryger erfare min Mening, hvilken jeg telegrafisk har meddeelt Dem idag, og som i sit »Ja« holder sig fuldkomment til de af Dem anførte Motiver for at møde og modtage Valget; — man kan her med Rette sige, som man reder, saa ligger man.¹⁾ . . . Fra Admiral Bille modtog jeg Ansøgning om Pladsen i Stockholm, da han for vist havde hørt, at Wulff Plessen vilde søge sin Afsked; mon den sidste Rotte skulde forlade Skibet; da jeg ikke er overtroisk, troer jeg ikke derfor paa at Skibet bliver meer synkefærdigt, ligesaalidt som denne Ene vilde have været istand til at frelse Skibet.²⁾ — Jeg vil svare undvigende paa Brevet, da denne Lækkerbidsken (Admiralen) dog bør forbeholdes det russiske Hof. . . . Fra nuværende Landgreve Fredrik modtog jeg en venlig Hilsen, samt Beklagelse over, at han ikke vilde blive istand til [at] afhandle Politiken med mig; naturligtvis takker jeg min Gud for at nyde dette Extragode ved min Fraværelse at blive fri for den Mundfuld.³⁾ . . . Saasnart jeg kommer til Byen maa den vestindiske Sag drives paa Kraft; thi det bliver bedst at smedde mens Jernet er varmt, og at vente efter den slesvigske Sags Afgjørelse kunde blive alfor vanskeligt. —

¹⁾ H. A. Krüger gav Møde i den nyvalgte nordtyske Rigsdags Samling i Efteraaret 1867.

²⁾ Grev Wulf Scheel-Plessen tog først sin Afsked fra Gesandtskabsposten i Stockholm ^{19/6} 1872. — Viceadmiral St. A. Bille (1797—1883) blev hverken Gesandt i Stockholm eller i Rusland.

³⁾ Landgrev Frederik af Hessen, Dronning Louises Broder.

Hvormeget jeg end længes efter vore mundlige daglige Samtaler, nægter jeg dog ikke at jeg vilde i høi Grad foretrække om jeg . . . kunde begive mig til Vichy istedetfor til Kjøbenhavn, thi mit hele Maskineri er i complet Uorden. . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer. — Brevet er dateret Kbhvn., men det maa efter Indholdet dog vist være skrevet paa Frijsenborg.

348. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 13. September 1867.

Deres Excellences

meget ærede Depescher Nr. 18 og Nr. 19 angaaende den fortrolige Forhandling om Garantier i Anledning af Spørgsmaalet om Tilbagegivelsen af Nordlesvig har jeg modtaget idag. Jeg har derefter uden Ophold begivet mig til det herværende Udenrigsministerium, hvor jeg traf Geheime-Legationsraad Abeken, som besørger Understatssecretair Thiles Forretninger i dennes Fraværelse, og, efterat jeg havde meddeelt Geheimeraad Abeken, at jeg var udseet til paa den kongelige Regjerings Vegne at indlede ovennævnte Forhandling, har jeg bedet ham om at gjøre Grev Bismarck bekjendt med mit Ønske om en Samtale med Hans Excellence, forat jeg saaledes kunde faae Leilighed til i den mig foreskrevne Form at meddele ham den Depesche, hvorved det ovenbetegnede Hverv var mig overdraget. Geheimeraad Abeken lovede at opfylde denne min Begjæring og derefter at meddele mig, naar Udenrigsministeren vilde kunne modtage mig.

Quaade.

I 2 Eksemplarer, hvoraf det ene er sendt direkte til Grev Frijs. Modtaget 16. September 1867.

349. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 15. September 1867.

Deres Excellence,

Jeg har igaar for den preussiske Udenrigsminister forelæst Deres Excellences meget ærede Depesche Nr. 18 af 10de d. M. og meddeelt Ministeren Afskrift af dette Actstykke.¹⁾ Under den derpaa følgende længere Samtale udtalte Grev Bismarck sig om det foreliggende Anliggende i det Væsentlige ganske som ved den i min allerærbødigste Indberetning af 17de Mai d. A. Nr. 15 omhandlede Leilighed.

Jeg vil med det Første kunne have den Ære at gjøre Deres Excellence yderligere og bestemtere Rede for den preussiske Ministers enkelte Ytringer, og troer saaledes for idag at kunne indskrænke mig til endnu at meddele, at Grev Bismarck, efterat være bleven bekjendt med Indholdet af ovennævnte Depesche sagde mig, at han nu vilde foredrage Sagen for Hans Majestæt Kongen af Preussen forat erholde Højstsammes Bestemmelse om den Person, med hvem jeg vilde have at træde i Forbindelse for at indlede den forestaaende fortrolige Forhandling.

Quaade.

I 2 Eksemplarer. Modtaget 17. September 1867.

350. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Frijsenborg, 16. September 1867.

Kjære Vedel! . . . Den 22de eller 23de om Aftenen venter jeg, hvis ikke Særligt passerer, at være tilbage i Kjøbenhavn og vi maae da for Alvor begynde paa den vestindiske Sag, thi her kunne vi dog vente et for det lille Land glædeligt Re-

¹⁾ Trykt som Nr. 345.

sultat, da Hrr. Seward er overordentlig hidsig paa Grøden, mens vi ligeoverfor Preussernes gode Villie og Franskmændenes Kattevenskab ikke kunne vente os stort Udbytte af den slesvigske Sag; saa er næsten John Bulls ubehøvede Ringeagt for den Liden en Gevinst! thi man trækkes dog ikke ved Næsen omkring længere af dem. . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

351. Nicolaj Ahlmann til Professor P. L. Panum.

Augustenborg, 17. September 1867.

Høistærede Hr. Professor Panum.

Den sidste Tids Begivenheder, de fredeligere Udsigter, Frankrigs tilsyneladende Maadehold og de fortrolige Underhandlinger, der skulle aabnes i Berlin med danske Befuldmægtigede, have ikke saa Lidet sat Gemytterne i de sydligste Egne af Nordslesvig i Bevægelse. Mange have talt med mig om, om man ikke burde henvende sig til Ministeriet i denne Anledning, og Somme have meent, at jeg kunde skrive til Conseilpræsidenten og udtale vort Haab og vor Frygt. Jeg for mit Vedkommende har en ubetinget Tillid til Grev Frijs, og troer at han vil gjøre hvad han kan, jeg mener og at jeg ei kan skrive til ham, jeg finder det ei passende. Men for ikke at forsømme noget, henvender jeg mig til Dem med den Anmodning om De kan og vil tale med Hans Excellence om vor Sag og muligen ved ham faae en Meddelelse, der kan berolige og trøste os. Jeg behøver ikke at forsikkre Dem om den største Forsigtighed fra min Side, den er paabudt mig for min egen Sikkerheds Skyld. Jeg haaber at hverken De eller Conseilpræsidenten vil finde min Anmodning latterlig. Det er en Livssag for os at blive gjenforenede med

Danmark, at Ministeriet vil virke derfor er vort Haab, vor Frygt at dets Bestræbelser skulle mislykkes.

Jeg behøver neppe at gjøre Dem opmærksom paa følgende, ofte nok paapegede Omstændigheder:

At Pragerfreden ikke opfyldes i Aand og Sandhed naar der trækkes en Linie, der bestemmer i hvilket District, der skal afstemmes. En saadan Udelukkelse kan ei kaldes en fri Afstemning.

At det umuligt kan tilkomme Preussen at trække en saadan Linie. Pragerfreden taler ikke om strategiske Puncter og Preussens Interesser. Den tager alene, det er indrømmet af Preussen, Hensyn til Nationaliteten. Ere de nordligste Districter berettigede til Afstemning, ere de tilgrændsende, der give deres Ønske ligesaa ivrigt tilkjende, ligesaa berettigede.

At begge Valgene til den nordtydske Rigsdag have viist hvor omtrent Grændsen er imellem det danske og tydske Slesvig, og at navnlig Als, Sundved og det tilgrændsende Lundtoft Herred begge Gange have viist at de ere de meest danske Dele af Slesvig. At altsaa en Udelukkelse af disse Districter fra den frie Afstemning eller Tilbagegivelse til Danmark vilde være en Spot imod Nationalitetsprincippet, en Omgaaen af Pragerfredens Bestemmelser og en Synd imod Beboerne af disse Landsdele.

At, naar Preussen ikke gaaer ind paa en Afstaaelse af eller en Afstemning i den Deel, vi ved Valgene have faaet paa trykket Danskhedens Stempel, saa staaer Sagen endnu aaben, saa er der endnu en Mulighed for at Europa kan forlange af Preussen, at det ærligt skal opfylde Pragerfredens Art. V, hvorimod denne os saa gunstige Artikel vil blive bragt ud af Verden, om Danmark gaaer paa Accord og modtager et Stykke istedetfor Alt, hvad det kan gjøre Fordring paa.

Det er ikke blot Beboerne af de sydlige Dele af Nordslesvig men ogsaa de bedste Mænd i de nordlige Districter, der

have ovenstaaende Anskuelser. Vil De, Hr. Professor, gjøre disse Anskuelser bekjendt for Hans Excellence, Conseil-præsidenten, er jeg Dem derfor meget forbunden. —

N. Ahlmann.

R. A. (*Regenburgs Privatarkiv under Ahlmann*).

---

352. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 20. September 1867.

Deres Excellence,

Det paaligger mig endnu at gjøre Deres Excellence fuldstændig Rede for den Samtale jeg har havt med Grev Bismarck, da jeg meddeelte ham den meget ærede Depesche af 10de d. M. Nr. 18. —

Som jeg alt under 15de d. M. har havt den Ære at bemærke, udtalte Grev Bismarck sig under denne Samtale i det Væsentlige ganske som ved den i min allerærbødigste Indberetning af 17de Mai d. A. omhandlede Leilighed. Dette gjælder baade hvad Garantiespørgsmaalet og hvad Territorialsørgsmaalet angaaer; men der var dog den Forskjel at Ministerpræsidentens Yttringer med Hensyn til det sidstnævnte Spørgsmaal ved nærværende Leilighed vare endnu bestemtere, end de nogensinde tidligere have været.

Grev Bismarck begyndte Samtalen umiddelbart efter Op-læsningen af Depeschen med en Hentydning til dennes Slutning, men uden ligefrem at imødegaae det derved tagne Forbehold, idet han med et temmelig alvorligt Blik fremhævede, at Danmark ikke havde nogen Deel i Afslutningen af Freden til Prag, og altsaa ingensomhelst Ret kunde støtte paa denne Fredsslutning, som hvert Øieblik uden Danmarks Deeltagelse kunde forandres, naar blot Preussen og Østerrig vare enige derom. Efterat jeg hertil havde bemærket, at det vistnok forholdt sig saa, at Danmark ikke havde deeltaget i Af-

slutningen af fornævnte Fred, men at dog ialfald den paa-gjældende Artikel deraf var bleven meddeelt i Kjøbenhavn af den preussiske Regjering ved Begyndelsen af den nu svævende Forhandling, forlod Ministerpræsidenten denne Gjenstand, idet han sagde, at der endnu var et andet Punkt med Hensyn til hvilket der maatte herske fuldkommen Klarhed. Han sigtede herved til Als og Sundeved. Om Tilbagegivelsen af disse Preussens militaire Stillinger kunde der aldrig være Tale. Heller end at bestemme sig hertil, vilde Preussen føre en Krig med hvem det end skulde være; det kunde ikke udsætte sig for at maatte erobre disse Punkter anden Gang. Herpaa gav jeg intet Svar enten i den ene eller den anden Retning. — Deels lovede jeg mig intet Resultat deraf, og deels fandt jeg Øieblikket ikke kommet til en bestemt Udtalelse om dette Punkt fra dansk Side; hvortil kommer, at dersom Underhandlingen ikke lykkes, forekommer den mig heller at maatte strande paa Garantispørgsmaalet, om hvilket der overalt kun hersker een Mening, end paa Territorialspørgsmaalet, med Hensyn til hvilket Meningerne, ialfald i Udlandet, endnu ere noget deelte. Jeg havde jo ogsaa forhen oftere udtalt mig om dette Punkt for Grev Bismarck. Sidstnævnte gik nu over til at tale om Garantispørgsmaalet; men han holdt sig uafbrudt i den største Almindelighed, og Gjenstanden for hans Udtalelser var egentlig heller ikke selve Garantispørgsmaalet, forsaavidt derved forstaaes Spørgsmaalet om Garantiernes Beskaffenhed og Omfang, men derimod den formeentlige Nødvendighed for Preussen af at forlange Garantier. Denne Nødvendighed motiverede han paa samme Maade som ved tidligere Leiligheder. Han henviiste til det i den danske Presse mod Tydskland førte Sprog, paastod at Tydske ikke engang kunde reise eller opholde sig i Danmark uden al Slags Forulempning, og anførte Dommen i Retssagen mod det i Ribe udkommende Blad »Heimdal« som Beviis paa en saadan Stemning og et saa partisk Sindelag hos den danske Dommerstand og som

Følge heraf ogsaa hos den danske Nation, at den preussiske Regjering umuligt kunde forsvare at overlade de talrige i Nordslesvig boende Tydske til Danmark, uden i Forveien at have sørget for at sikkre deres Personer og Interesser.¹⁾ I Byerne Haderslev, Christiansfeld og Aabenraa kunde man gjerne sige, at Halvdelen af de bedre stillede Indvaanere vare tydske; og ligeledes vare ogsaa en meget stor Deel af Besidderne af de større Gaarde paa Landet tydske. Fra de tydske Beboere af Nordslesvig indkom der stadigt Andragender til Hans Majestæt Kongen af Preussen om at de maatte forblive under preussisk Herredømme; og afseet fra den Virkning disse Andragender allerede i og for sig havde paa Hans Majestæt, maatte ogsaa den preussiske Regjering, ifølge den Omstændighed at hine Slesvigere ved disse deres Andragender havde compromitteret sig ligeoverfor den danske Regjering, nære Betænkelighed ved at overlade dem ubeskyttede til Danmark.

Disse Ministerens Udtalelser vare langt udførligere end jeg her har anseet det nødvendigt at gjengive dem; og jeg troer ogsaa, at jeg med Hensyn til min Imødegaaelse deraf kan indskrænke mig til at bemærke, at jeg tilbageviiste Beskyldningen mod de danske Domstole og den danske Nation og anførte mig personlig bekjendte Exempler paa at Tydske, der havde opholdt sig kortere eller længere Tid i Danmark, i de senere Tider ligesaa vel som forhen havde været meget tilfredse med deres Modtagelse, samt hvad den danske Presse angik, henviiste til den preussiske Presse, som selv gennem dens officiøse Organer, saasom »Norddeutsche Allgemeine Zeitung«, nu efterat alle tre Hertugdømmer vare gaaede tabte for Danmark, førte et langt hadefuldere og fjendtligere Sprog mod dette Land, end før Krigen, og hvis Angreb paa Danmark baade fremkom oftere og med større Voldsomhed end den danske Presses Angreb paa Preussen. Da jeg derhos fremhævede, at den danske Presse først

¹⁾ Sml. S. 404.

havde begyndt at beskjæftige sig med det nordslesvigske Spørgsmaal efterat der var hengaaet en temmelig lang Tid udenat der foretoges Skridt til Løsningen af dette Spørgsmaal, og bemærkede at en saadan Løsning formeentlig vilde have været meget lettere, dersom den preussiske Regjering havde ladet den finde Sted umiddelbart efter Freden til Prag, i hvilket Tilfælde mange af de Betænkeligheder, der nu gjøres gjældende, hellerikke vilde været tilstede, bestred Ministeren denne Mening paa det Bestemteste. Tvertimod var Løsningen nu, ihvor vanskelig den end var, dog lettere. Dengang vilde den have været umulig, og da Spørgsmaalet om Vedtagelsen af Art. V i Freden til Prag forelaae i Nicolsburg havde han havt de største Vanskeligheder at bekjæmpe hos Kongen af Preussen, der paa ingen Maade vilde opgive Grændsen ved Kongeaaen.

Som et Punkt af nogen Betydning ved Skildringen af denne min Samtale med Grev Bismarck, har jeg endnu ikkun at anføre, at Ministeren i Samtalens Løb gjorde den Bemærkning, at der jo ogsaa ved den forestaaende Forhandling vilde blive Spørgsmaal om den forholdsmæssige Overtagelse af den paa Slesvig hvilende Gjæld. Herpaa svarede jeg, henvisende til Noten af 20de Juli, at dette Spørgsmaal vel egentlig ikke hørte til det mig for Tiden overdragne specielle Hverv, men at jeg dog i min Egenskab af herværende dansk Gesandt ikke vilde unddrage mig en almindelig og foreløbig Discussion deraf.

Quaade.

Modtaget 26. September 1867.

353. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjære Vedel!

Kjøbenhavn, 23. September 1867.

. . . Jeg beder [Dem] om at ville remittere mig Quaades Rapport;¹⁾ det er nemlig min Hensigt at udarbeide til

¹⁾ Rapporten maa vel være den som Nr. 352 trykte, men efter Paa-tegningen er denne først modtaget 26. Septbr. Den kan dog vel være kommet før.

Afsendelse imorgen et saa fuldstændigt oplysende Svar som muligt; da jeg vil have at henholde mig til adskillige Yttringer, der ere faldne fra preussisk Side tidligere, saa vil dette Svar kun udarbejdes i Klade, for at jeg senere i Udenrigsministeriet med Acta i Haanden kan henvise til ipsissima verba. — Min Hensigt er nemlig under den hele Sag at lade tilflyde Quaade saa udtømmende og bestemte Instructioner, saa at jeg personlig kan komme til at bære det fulde Ansvar for Transactionens Stranding, da jeg hverken vil eller kan henskyde mig under mindre heldig Ledelse af denne Sags diplomatiske Førelse — thi det er mig klart, at ligesom vi med Hensyn til Realiteten ville faae en lang Næse, saaledes ville vi formaliter faae Uret, saasart vi ere nødsagede til at sige Nei mange Tak, og dette vil komme meget snart, og dette skal bæres af mig og ikke af Quaade. — Naar De skriver til Quaade muligviis ved samme Leilighed, kan De underrette ham om, at han efter hvert Skridt og efter hver Samtale vil faae saa udtømmende Besvarelser og Udvikling fra mig, som det er muligt. — *Hovedbestræbelsen* forekommer mig for Øieblikket at maatte gaae ud paa fra vor Side, at Preussen maatte komme frem med Tilbuddet i sin Heelhed : Betingelserne saavel som Rummet, og da dette efter al Rimelighed ikke kan opnaaes, saa maa dette absolut fastholdes fra vor Side, at vi ikke kunne fremkomme med noget Positivt, forinden vi have Tilbuddet i sin Heelhed og hertil have vi fuldgyldig Anledning naar Preussen eller Bismarck gjentagende bemærker, at vi have ingen Ting med Pragerfreden at gjøre ligesaalidt som af Pragerfreden er kommet nogen Ret for Befolkningerne, thi den logiske Slutning deraf maa da være, at Preussen kun har at tilkjendegive sin Villie og vi have kun en Ret til at sige Nei, da man dog vel ikke vil tvinge os til at modtage en Gave; jeg kan vel være enig med Quaade, at det er bedre at Bruddet skeer paa Garantierne end paa Als og Dübbøl, — men det forekommer mig

langt at foretrække, at det skeer saavel paa det Ene som paa det Andet, thi vi maae sige Sandheden før eller sildig, at uden Als er Gevinsten saavel for Kongeriget som for det danske Folk for at udtrykke sig mildt — tvivlsom, efter min fulde Overbeviisning saavel for Rest-Danmark som for Slesvigs danske Befolkning det Modsatte af Gevinst nemlig Tab, og vi ville blive stillede deterioris conditionis end efter Wienerfreden; jeg indlader mig ikke derpaa, om saa ogsaa Frankrig og Rusland nok saa meget maatte tilstyrke, og hvorvel jeg elsker denne Verdens Goder saavel eget Liv som Familiens Fremtidsvelvære, maae dog begge Dele hellere springe end at jeg nogensinde sætter mit Navn under en slig Ødelæggelse af mit Fædreland, thi vel har jeg et levende Begreb om vor Lidenhed og den Mishandling, vi daglig ere udsatte for, men skulle vi nødsages til [at] opsamle hver Smule man vil tilkaste os, da finder jeg, at det for Ens egen Skyld og for at man kan beholde Troen paa, at man har menneskelig Værdighed, er absolut nødvendig, at man lader sig prygle hertil, thi da er det en Lidelse og Byrde, Vorherre paalægger En, og som man er pligtig til at bære, om den end maatte blive meget tungere — men godvillig at modtage en Skjænk, som kun kan være til Skade for Land og Folk vil blive mig umuligt. — . . .

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

354. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 6. October 1867.

Jeg har herved den Ære at underrette det kongelige Ministerium om, at ifølge en Meddelelse jeg i dette Øieblik har modtaget fra Understatssecretairen i det preussiske Udenrigsministerium, er Legationsraad Bucher udseet til at for-

handle med mig om det nordslesvigske Anliggende /: zum Commissarius für die Besprechung der nordschleswigschen Angelegenheit designirt :/, hvorfor han har erholdt Paalæg om at begynde Forhandlingen, saasnart det maatte passe mig. Jeg begiver mig imorgen i Udenrigsministeriet forat aftale det Fornødne i denne Henseende med Legationsraad Bucher.

Quaade.

Med Quaades Haand. Modtaget 8. Oktober 1867.

---

355. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 8. October 1867.

Kjære Greve,

Jeg har idag havt mit første Møde med Bucher. Imidlertid var dette Møde eller vor Samtale ikkun af reent orienterende Beskaffenhed, og det Eneste som jeg kan sige at der derved er vundet for Forhandlingen, er at vi ere paa det Rene med, at jeg ikke har at udtale mig eller gjøre Tilbud med Hensyn til Garantier, et Punkt som vel er klart nok ifølge Sagens hidtilværende Gang, men som dog havde givet mig endeel at tænke paa. Men hvad selve den nuværende Forhandling eller Forhandlingsmodus angaaer, saa troer jeg, at den vil stille sig anderledes end vi havde tænkt os. Bucher havde rigtigen opfattet, at vor Tanke var, at først skulde det gjøres klart, i hvilket Omfang man her fordrede Garantier, af hvad Beskaffenhed disse skulde være, og i hvilken Form de skulde gives: med andre Ord, Forhandlingerne skulde først dreie sig om de almindelige Principer og saaledes afgive en Basis, hvorpaa der da senere, som Forhandlingens 2det Stadium, skulde gaaes over til at anvende Principerne i Detail og in concreto. Men han formeente, at det ikke vel var muligt at fastsætte Principer uden med det

Samme at komme ind paa Detail, og at det omvendt, naar man, efterat have fastsat Principer, kom ind paa Detailler, ved at see Tilfældene in concreto, ofte vilde vise sig, at man dog ikke havde været udtømmende ved Fastsættelsen af Principerne. Derfor ansaae han det hensigtsmæssigere at gaae en anden Vei, som skulde bestaae i, at vi begyndte med at undersøge hvilke Friheder, hvilken Betyggelse den danske Forfatning vilde give Nordslesvigere, naar de kom ind under denne. Han sagde ikke ligefrem, men han lod forstaae, at Resultatet paa en saadan Undersøgelse muligen kunde blive, at der ingen Garantier behøvedes. Ialfald kunde han ikke sige, hvilke Garantier der vilde blive nødvendige, førend han havde kunnet danne sig en Mening i hiin Henseende. Jeg maa i og for sig finde dette Raisonnement rigtigt, og da vi jo derhos ikke behøve at paaskynde Sagen, ligesom det ogsaa er vort System ikke at gjøre Vanskeligheder i formelle Spørgsmaal, gjorde jeg ingen Indvending. Vi toge altsaa den danske Forfatning for os, og jeg gav ham da efter bedste Evne Svar paa forskjellige Spørgsmaal som han gjorde mig angaaende Underviisningsforholdene, den criminelle Retspleie /: den Strafprocess :/ og Communalforholdene efter Kongerigets Lovgivning. Alt dette var aldeles foreløbigt, saamegetmere som Bucher paa Grund af Grev Bismarcks Fraværelse endnu ikke er i Besiddelse af fuldstændige Instructioner; men jeg har dog seet, at det Første, der nu vil blive at tage fat paa, er Spørgsmaalet om hvilken Stilling, de tyske Nordslesvigere ville faae efter den danske Forfatning. Det er muligt, at vi ville kunne klare dette Spørgsmaal uden anden Hjælp end Bøger, det vil sige fuldstændige Lovsamlinger og Samlinger af Love om enkelte Materier, men hertil rækker et Reisebibliothek som mit langtfra; og desuden vilde det være en stor Lettelse, om ikke en Nødvendighed, at have en med disse Forhold fuldkommen bekjendt Person ved Haanden. Jeg mener ikke hermed en juridisk statsretlig Autoritet; dette vilde strax give Sagen

Charakteren af et stort Apparat, og det nyttede hellerikke; thi en Autoritet i videnskabelig Henseende var dog ikke nok, da jo Alt hvad der sagdes dog maatte bevises Sort paa Hvidt med Paaviisning af Lovsteder; derimod vilde efter min Mening en *nylig* fra Universitetet færdig ung Mand, der vidste hvor han skulde finde alle Lovbestemmelser, være fuldkommen tilstrækkelig, og jeg har derfor tænkt paa, om ikke en saadan kunde blive sendt herover. Jeg har i denne Henseende navnlig tænkt paa Baron E. Guldenchrone, der er ansat i Finantsministeriet og manudcerer til statsretlig Examen.¹⁾ Jeg veed, at han er et flinkt Menneske og han vilde just, da han har holdt sine positive Kundskaber vedlige ved Manuduction, være et fortrinligt levende Lexicon. Men det er jo muligt, at han, da han manudcerer, ikke gjerne forlader Kjøbenhavn, og det kunde maaskee ogsaa, for ikke at give Sagen et for stort Udseende, passe bedre at sende en yngre Embedsmand i Ministeriet, og da skal jeg henstille om ikke muligen Krag, der nylig har taget Examen og siges mig at være flink, kunde egne sig dertil.²⁾ Det som det kommer an paa, vil være at have de positive Bestemmelser ved Haanden, altsaa Lovsamlinger, og dernæst at kunne i disse Samlinger finde de *gjældende* Bestemmelser; og hertil behøves intet stort og omfattende videnskabeligt Studium; thi Alt hvad der kommer frem fra vor Side vil jo først blive prøvet af de Andre, inden det kommer til at staae til Troende.

Som ovenfor bemærket, har imidlertid Bucher meent, at vi maaskee kunne komme ud af det uden anden Hjælp end den som bestaaer i trykte Sager, og Alt hvad jeg ovenfor har anført om Hensigtsmæssigheden af Hjælp ved en hertil sendt Person, har altsaa kun til Hensigt at forberede paa et muligt senere Andragende herom. Derimod forudseer jeg temmelig

---

¹⁾ Baron Emil Guldenchrone (1838—1902), Broder til Quaades Legationssekretær, Baron L. E. G.

²⁾ Cand. jur. P. R. Krag (f. 1840), Volontør, senere Direktør i Udenrigsministeriet.

bestemt, at jeg kommer til at bede mig tilsendt trykte Sager i Mængde; thi jeg besidder af juridiske Bøger ikke andet end det Kleinske Udtog af Love og Scheels Familie-, Privat- og Personret, tilligemed Rigsdagstidenden for sidste Session. —

1) Jeg maa bede undskyldte, at Ovenstaaende ikke er nedskrevet af mig selv; men da dette Brev, skjøndt et Privatbrev, dog er en Slags Beretning om mit første Forhandlingsmøde, har jeg begyndt med at skrive en flygtig Concept dertil, og da denne ikke er bleven saa tidlig færdig at jeg kunde reenskrive den ved Dagslyset har jeg, for at skaane mine Øine, maattet bruge Hjælp dertil. Jeg er sikker paa at Guldenchrone ikke omtaler min Antydning om hans Broder for denne.

Grev Bismarck ventes hjem imorgen eller iovermorgen, men Aftale om det næste Møde bliver først truffet om en Par Dage. . . .

G. Quaade.

Modtaget 11. Oktober 1867.

356. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Mandag, 14. October 1867.

Tilgiv den Ubetænksomhed af Ministeriet som De med saa megen Rette gjør opmærksom paa i Deres sidste Brev til mig,²⁾ vi skulle for Fremtiden gjøre det som De antyder — min Undskyldning er at jeg havde overseet det. Som De seer af Depechen idag, har Grev Frijs foretrukket for en ganske ung Mand at sende Dem Prof. Larsen som nok arbejder i Finantsministeriet for Tiden, og som i høiere Grad end de to af Dem nævnte besidder de fornødne juridiske

1) Herfra med Quaades Haand.

2) Formentlig Brev af 9/10 om Vanskeligheden ved at skulle staa i Forskud ved Udbetalingen af Arv.

Kundskaber og, saavidt jeg kiender ham er meget paalidelig og kundskabsrig samt i enhver Henseende brugelig Personlighed.¹⁾ Hans Stilling har Ministeriet søgt i sin Skrivelse at precisere netop som De ønskede det, altsaa som Deres *Lexicon juridicum* — hverken Mere eller Mindre! Jeg troer at De vil være fornøiet med dette Valg. Han skulde disputere for Licentiatgraden jeg troer paa Lørdag 8 Dage, og det kan vel nok lade sig gjøre, hvis De endnu til den Tid har Brug for ham, at De kunde lade ham reise et Par Dage hjem for da en Dags Tid efter at komme tilbage. Men derom vil han selv nærmere tale til Dem.

Her hjemme søge vi saavidt muligt at undgaae at der skal blive videre talt om Larsens Afreise til Berlin og det vilde være det bedste, om det ogsaa i Berlin saavidt muligt blev ubekjendt, navnlig for Moltzen og Aviserne. Imidlertid hvad der ikke kan undgaaes, maa man jo finde sig i. . . .

P. Vedel.

---

357. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Confidentielt.

Kjøbenhavn, 14. October 1867.

Af Deres Høivelbaarenheds confidentielle Beretning har jeg seet, at Hr. Bucher har anseet det for umuligt at holde de confidentielle Forhandlinger som han er befuldmægtiget til at føre med Dem, indenfor Grændserne af almindelige Principspørgsmaal, og at han derfor ønskede samtdigen at trænge saa dybt ind i Detaillen som det efter hans Mening behøves for at komme til den fra begge Sider ønskelige Klarhed over Spørgsmaalet. Jeg deler ganske Deres Anskuelse om Hensigtsmæssigheden af i saa Henseende at gaae ind paa den preussiske Befuldmægtigedes Anskuelser, naar kun det

---

¹⁾ Frederik Julius Larsen (1830—70), tit. Professor og til 1864 Bureauchef i det slesvigske Ministerium.

opnaaes som er Hovedsagen for mig i denne Forhandling, nemlig at vi fuldstændigt komme til Kundskab om hvad det da egentlig er, som Preussen byder, og hvilke Garantier det forlanger, og med Hensyn hertil maa jeg allerede her bemærke, at jeg tænker mig, at, naar de saa meget omtalte Garantifordringer endelig faae en bestemt Form, vil den preussiske Commissær tillige give Oplysning om Udstrækningen af det Territorium, som skulde blive Gienstand for Afstaaelsen, saa at Deres Høivelbaarenhed naar De her personlig modtager Regeringens Instructioner, er istand til fuldstændigt at forelægge Sagen.

En saadan Undersøgelse af den danske Forfatning og almindelige borgerlige Lovgivning, som Hr. Bucher ønsker at foretage, er ganske vist forbundet med betydelige praktiske Vanskeligheder, og jeg skal lade mig det være magtpaaliggende saavidt det staaer til mig at lette Dem dette Arbeide. Jeg har derfor ikke villet oppebie en yderligere Opfordring fra Dem, men sender Dem allerede nu Professor jur. Larsen, for at han der kjender fuldstændig saavel den danske som den slesvigske Lovgivning kan meddele Dem alle de Oplysninger, som De maatte ønske i denne Henseende. Han har ingensomhelst officiel Stilling og er *udelukkende* bestemt til at assistere Dem personligt og jo mindre Opmærksomhed hans Nærværelse tildrager sig, desto bedre forekommer det mig i det Hele at være for Sagens Skyld.

Koncept med P. Vedels Haand.

358. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Deres Excellence,

Berlin, 18. October 1867.

Ved min fortrolige Skrivelse af 8de d. M. har jeg havt den Ære at gjøre Deres Excellence bekendt med de Bemærkninger, der i mit første Møde med Legationsraad Bucher af

denne vare fremsatte om den Gang, det forekom ham hensigtsmæssigst at give Forhandlingen om Garantiespørgsmaalet. Siden hiint Møde har jeg ikke atter været samlet med den preussiske Commissair til Forhandling, og jeg har saaledes endnu ingen bestemt Vished for, at Grev Bismarck har stadfæstet hans Forslag til mig om, forinden det egentlige Garantiespørgsmaal berøres, at foretage en Undersøgelse af hvilke Virkninger den danske Forfatnings Overførelse med den danske Lovgivning paa de til Aftrædelse eventl. bestemte Landstrækninger vil have for disse Landstrækningers Beboeres politiske og borgerlige Retsstilling i den danske Stat. Imidlertid nærer jeg i denne Henseende ingen Tvivl, og altsaa vil der formeentlig hengaae nogen Tid, inden jeg anderledes end indirecte vil kunne komme til Kundskab om hvilke Garantier den preussiske Regjering maatte fordre.

Men ved Siden heraf er der et andet Spørgsmaal hvorpaa jeg troer ikke at burde tøve med at henlede Deres Excellences Opmærksomhed. Deres Excellence fremhæver i den meget ærede Depesche af 14de d. M. Nr. 20¹⁾ som en meget væsentlig Gjenstand for min Opgave, at erholde Oplysning ved den preussiske Commissair om Udstrækningen af det Territorium, som skulde blive Gjenstand for Afstaaelse. Jeg antager jo vistnok, at jeg under Fortsættelsen af Forhandlingen, ialfald indirecte, vil kunne komme til en nogenlunde bestemt Mening om dette vigtige Punkt; men jeg kan dog ikke unnlade itide at udtale min Tvivl om, at dette under nærværende Forhandling vil lykkes mig i et større Omfang end tidligere har været Tilfældet i de faa Samtaler jeg har havt med Grev Bismarck selv. Det behøver vel ikke at antages som afgjort, at hvad Minister-Præsidenten i saa Henseende har udtalt for mig, er hans sidste Ord. Men ligesom Legationsraad Buchers Hverv, saaledes som jeg maa opfatte det i Forhold til det mig ved nærværende Leilighed givne specielle Hverv, at forhandle om Garantiespørgs-

¹⁾ Trykt som Nr. 357.

maalet, ikke udtrykkeligt omfatter Territorialspørgsmaalet, saaledes er det mig heller ikke klart, om den preussiske Regjering ved at indlede Forhandling med Danmark om det nordslesvigske Spørgsmaal, overhovedet har villet udstrække denne Forhandling til Territorialspørgsmaalet. Jeg har vel aldeles ingen positiv Grund til at antage det Modsatte, men der forekommer mig, Alt vel overveiet, at være tilstrækkelig Anledning til at være opmærksom paa Muligheden deraf. Det synes i og for sig indlysende, ligesom det ogsaa stemmer med Grev Bismarcks Erklæringer baade i den preussiske Landdag og i det nordtydske Parlament, at den preussiske Regjering, ved at udføre Artiklen i Freden til Prag, vil vælge den Fremgangsmaade, hvorved den saameget som muligt forbliver fri for enhver fremmed Indflydelse, der kunde indskrænke dens egen Villiesbestemmelse; og nu kan der formeentlig, foruden den Fremgangsmaade, imod hvilken der ialfald ikke vilde være Noget at indvende i retlig Henseende, men som ikke er bleven fulgt, nemlig en Forhandling med Østerrig til Sagens fuldstændige Afgjørelse uden Danmarks Deeltagelse i denne Forhandling, og den Fremgangsmaade, som vilde være den naturligste og loyaleste, nemlig en Forhandling med Danmark ligeledes til Sagens fuldstændige Afgjørelse, tænkes en tredie, som kunde bestaae i, at den preussiske Regjering, efterat Forhandlingen om Garantierne og om det finantsielle Spørgsmaal er endt, uden foregaaende Aftale med Danmark eller maa- skee med nogensomhelst anden Magt, aldeles selvstændigt drog en Grændselinie gennem Slesvig, og efter i den ved denne Linie afskaarne nordlige Deel at have ladet foretage en Afstemning, tilbød Danmark denne Deel af Landet, ladende det komme an paa, om Danmark vilde modtage den, og paa om Østerrig eller Frankrig vilde fremsætte Indvendinger mod denne Afgjørelse, som ikke vilde stride mod den omhandlede Tractats bogstavelige Fortolkning. Jeg har, som bemærket, ingen positiv Grund til at antage, at den

preussiske Regjering vil følge denne Fremgangsmaade, og det er vistnok ogsaa muligt, at baade Frankrig og Østerrig vilde gjøre Indsigelse derimod, hvortil kommer, at jeg paa ingen Maade vil have bestemt udtalt, at bemeldte Regjering, selv om den virkelig gik tilværks paa en saa vilkaarlig Maade, derfor vilde tilbyde Danmark en aldeles illusorisk Fyldestgjørelse; men jeg har, ihvorlidet glædelig den saaledes stillede Udsigt end er, og skjøndt jeg har tænkt mig, at den muligen ikke er fremmed for Deres Excellence, dog troet itide at burde udtrykkelig omtale den. —

Jeg har endnu idag Intet hørt fra Legationsraad Bucher om vort næste Møde. Som Secretair ved Forbundsraadet er han meget optaget af Forretninger; men hvis han ikke i de allerførste Dage foreslaaer mig et Møde, er det min Hensigt, i en mild Form, enten hos ham selv eller hos Understatssecretair Thile at søge Forhandlingen paaskyndet.

Modtaget 21. Oktober 1867.

Quaade.

359. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 21. October 1867.

. . . Indesluttet sender jeg Dem et Brev fra Quaade, som ikke indeholder stort. Istedetfor at gaae fremad med Territorialspørgsmaalet var det bedst at fremskynde Debattingen af Pengespørgsmaalet og ønskeligt vilde det være, om han kunde modtage dette Svar paa Depechen snart; mig forekommer det givet efter den hidtil stedfundne Udvikling af Spørgsmaalet, at Preussen med Hensyn til Grændserne for Afstemningslinien ikke vil lade sig bestemme af Andre end af egen frie Villie, og jeg troer, at Preussen for Øieblikket har Magten til at udføre dette, ikke alene ligeoverfor os, men ogsaa ligeoverfor Østrig og Frankrige. Naar man kommer til at sige Nei til det tilbudte Stykke Jord, maa det dog dels af den forudgaaende Forhandling dels af det Svar,

der gives, fremgaae, at vi ikke sætte vor Lid til at vinde dette ved Vaabenmagt istedetfor ved mindelig Overeenskomst, hvilken sidste er det Eneste, vi kunne ansee for ønskelig, men dette kan dog paa den anden Side ikke drive os saa vidt, at vi ansee os forpligtede til at *modtage* hvilket som helst Stykke, man vil tilkaste os, alene af Frygt for at støde vor mægtige Nabo, hvorimod Hensynet til, hvad der tjener os og den nordslesvigske Befolkning bedst, maa blive Hovedbælggrunden for vort Svar. — . . .

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

360. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 21. October 1867.

Deres Excellence,

Jeg har idag Formiddag havt mit andet Møde med Legationsraad Bucher i den fortrolige Forhandling om de Garantier den preussiske Regjering forlanger til Fordeel for de tyske Beboere af de til en eventuel Aftrædelse til Danmark bestemte Dele af Slesvig.

I min allerærbødigste Indberetning af 18de d. M. Nr. 28 har jeg udtalt, at jeg ingen Tvivl nærede om, at Grev Bismarck vilde stadfæste det af den preussiske Commissair i det første Møde fremsatte Forslag om at begynde Forhandlingen med at undersøge, hvilke Virkninger den danske Forfatning, overført med den danske Lovgivning paa vedkommende Landstrækning, vilde have paa dennes tyske Beboeres politiske og borgerlige Retsstilling; og jeg antog derfor, at der vilde hengaae nogen Tid inden jeg ad directe Vei vilde komme til Kundskab om, hvilke Garantier den preussiske Regjering maatte fordre.

Det svarede ikke til denne min Forventning, at Legationsraad Bucher, da jeg idag samledes med ham, og efterat han

havde sagt mig, at Ministerpræsidenten nu havde forsynet ham med fuldstændige Instructioner, yttrede, at han ifølge disse havde at følge en anden Vei end den, han i vort forrige Møde havde foreslaaet, og at han herefter var rede til strax at meddele mig, hvori de Garantier skulde bestaae, som hans Regjering forlangte.

Saaledes seer jeg mig istand til allerede idag at tilstille Deres Excellence en under Mødet og saa at sige efter Legationsraad Buchers eget Dictat nedskreven Formulering af de omhandlede Garantiefordringer. Men jeg maa bede Deres Excellence om Tilladelse til endnu et Par Dage at udsætte de nærmere Forklaringer, jeg har at tilføie til denne Meddelelse; thi blandt de paa den hoslagte Formulering anførte Punkter, er der deels enkelte, med Hensyn til hvilke den preussiske Commissair endnu har lovet at forsyne mig med yderligere Oplysninger og deels andre Punkter, med Hensyn til hvilke jeg forudseer at jeg, efterat have underkastet Formuleringen en nøiere og yderligere Drøftelse saavel selvstændigt som ved Hjælp af den Bistand hvormed Deres Excellence i denne Henseende har forsynet mig, vil have at forlange fuldstændigere Oplysning af bemeldte Commissair. Formuleringen, saaledes som den nu foreligger, trænger ogsaa til en nøiagtigere og fyldigere Affattelse, hvortil der idag ikke levnes mig Tid.

Quaade.

Depeche Nr. 29, modtaget 23. Oktober 1867. — Den af Quaade medsendte Formulering svarer nøje til den nedenfor som Bilag til hans Indberetning af 23. Oktober meddelte. Punkt 3 lyder dog i den første Formulering: »Garantie gegen Beamtenwillkühr«, og i Punkt 5 staar — formentlig ved en Fejlskrift — »Staatsbekenntnisse« for Glaubensbekenntnisse.

360 a. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 22. October 1867.

Idet jeg herved remitterer Dem Knudsens Brev med Carl Plessens¹⁾ har jeg Intet hertil at bemærke andet end at det er meget svagt i Benægtelsen, thi ganske vist staaer hans Benægtelse ligeoverfor Redacteurs Angreb, men heller ikke med større Styrke; naar man kunde vente lidt Ro og Sindslige vægt af vor Presse, da vilde Brevets sidste Halvdeel, hvor han som preussisk Borger paa en vis Maade stiller sig ligeoverfor kun et vist Parti her i Landet og saaledes kunde synes at give det Udseende af, uagtet han har skiftet Konge og Fædreland, at han havde Tilhængere her i Landet eller rettere Meningsfæller, — da frembyder denne overordentlig gunstige Punkter for et Angreb, der ført med Ro og dog fuldkommen nøgen Sandhed uden Bitterhed maaskee kunde have nogen Nytte ogsaa udenfor Landet. Knudsen med sit quoad Garantier²⁾ er udmærket fiin. Vil De sende mig Quaades Brev tilbage med Kjætting. Jeg maa i Formiddag ud til Bernstorff, fordi Kongen har igjen faaet Reiselyster men haaber dog at kunne være i Ministeriet Klokken 1. —

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

360 b. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 23. October 1867.

Kjære Vedel!

Da jeg ikke fandt den omtalte Artikel i Berlingske igaarftes, kunde der muligviis være Anledning til at gjøre Herr Etatsr. Knudsen, paa hvis Taktfuldhed jeg ikke i nogen høj Grad stoler, opmærksom paa at bemeldte Brev med dertil

¹⁾ Carl Scheel-Plessens Brev, dateret Lindholm, 20. October, til ligemed de dertil føjede Bemærkninger findes i Berlingske Tidende Nr. 247, ^{29/10} 1867.

²⁾ Maa være nævnt i ovenomtalte, ikke bevarede Privatbrev.

føiede Bemærkninger ikke maatte faae en altfor fremtrædende Plads i Bladet, da man hverken bør give Personen eller Sagen derved forøget Vægt; jeg henstiller ganske til Dem selv om De maatte kunne faae en mildere Overgang i Udviklingen, end hvor der kastes et Blik ind i Fyrens eget Hjerte,¹⁾ thi hverken er det ønskeligt eller lysteligt at gjøre Sligt, endvidere forlader man derved meer end ønskeligt den om jeg maa kalde det mere objective Behandling af Sagen.

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

361. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Deres Excellence,

Berlin, 23. October 1867.

Jeg har herved den Ære at fremsende et med enkelte forklarende Bemærkninger forsynet Exemplar af den Oversigt over de preussiske Garantiefordringer, som findes vedlagt min allerærbødige Indberetning af 21de d. M. Nr. 29. — Efterat jeg idag har havt et yderligere Møde med Legationsraad Bucher, skal jeg nu tillade mig at tilføie følgende Bemærkninger.

Hvad de paa Oversigten anførte 4 første Punkter angaaer, troer jeg at kunne antage, at den danske Forfatning vil gjøre de her forlangte Garantier overflødige. Naar der under Nr. 1 er Tale om Petitionsret, kan der selvfølgelig ikke være Spørgsmaal om Beføielse til at petitionere hos fremmede Souverainer. Dette vilde stride mod Begrebet om Statsborgeres Petitionsret.

Ved at forlange Garantie »gegen Beamtenwillkür« gaaer man, efter hvad Legationsraad Bucher har sagt mig, noget videre end den paa Oversigten anførte Bemærkning an-

---

¹⁾ Se Berlingske Tidende Nr. 247, ^{23/10} 1867; sml. Fædrelandet Nr. 247, ^{24/10} 1867.

tyder. Man sigter ogsaa til Vanskeligheder, som fra Autoriteters Side, enten i den ene eller i den anden Retning, kunne lægges vedkommende Klager iveien, efterat han havde be-
traadt Retsveien.

Til nærmere Oplysning om det under Nr. 6 Anførte har Legationsraad Bucher lovet at forsyne mig med de Anordninger, som for Tiden bestaae i Slesvig, som indførte af den preussiske Regjering med Hensyn til Brugen af det tyske Sprog som Underviisningsprog og som Underviisningsgjenstand; men der vil muligen hengaae nogen Tid inden jeg kan opnaae disse Oplysninger, da Overpræsidenten i Hertugdømmerne, som allerede for nogen Tid siden har været anmodet om at skaffe dem tilveie, netop nu har udbedt sig en yderligere Frist hertil.

Til Oplysning om Nr. 7 skal jeg have den Ære at fremsende, saasart jeg erholder den, en Anordning af Aaret 1817 om Brugen af det polske Sprog ved Siden af det tyske i Posen. Denne Anordning er bleven modificeret ved nogle senere specielle Bestemmelser, som væsentligst angaae Notarialforretninger og som Legationsraad Bucher ligeledes har lovet mig snarest muligt, men som jeg først vil kunne erholde om nogle Dage.

Hvad det Spørgsmaal angaaer som er opført under Nr. 11, vil jeg ligeledes, saasart jeg har modtaget den, have at fremsende en preussisk Anordning, nemlig angaaende en Communes Forpligtelse til at erstatte den ved Brud paa den offentlige Orden foranledigede Skade.

Ved det under Nr. 12 anførte Udtryk »Abmachung«, forståes et skrevent Actstykke, udgjørende en Overenskomst mellem de tvende Regjeringer, og ved det senere hen under samme Nr. anførte Udtryk »Schiedsgericht«, har man tænkt sig en Domstol i et neutralt Land. Meningen er, at denne Domstol skulde betegnes i selve det ovennævnte Actstykke.

Jeg tillader mig at gjøre opmærksom paa, at den preussiske Regjering, ifølge dette Nr., ikke fremsætter en bestemt

Fordring, men ikkun udtaler, at den selv finder Garantien for Overholdelsen af de vedtagne Punkter i en skriftlig Overenskomst o. s. v. — Dette er altsaa et Punkt, som allerede ved sin egen Affattelse tilsteder Contraforslag.

Naar Oversigten tages som Grundlag til en fortsat Forhandling, forstaaer det sig jo iøvrigt af sig selv, at ogsaa andre paa samme opførte Punkter kunne gjøres til Gjenstand for Contraforslag, forsaavidt de ikke enten kunne fjernes ved Modstand eller ville vise sig overflødige som Følge af den danske Forfatnings og Lovgivnings Indførelse i det eventuelt aftraadte Land.

Quaade.

Modtaget 25. Oktober 1867.

---

362. Bilag til Kammerherre Quaades Indberetning fra Berlin
23. Oktober 1867.

Der forlanges Garantier mod

- 1) Verkümmernng des Petitionsrechts;
- 2) Verkümmernng des Vereinsrechts;
- 3) Beamtenwillkühr;
- 4) Beschränkung des Privatunterrichts;

(Disse 4 Punkter have Hensyn til Forfatningen af 15de Februar 1854 og sammes Anhang. —

Punkt 3 var oprindeligt formuleret saaledes: Abschneidung des Rechtsweges gegen Polizeiwilckühr, og Meningene hermed er at forlange Garantie mod de Hindringer, som forhen bestode i Slesvig mod Benyttelsen af Retsveien mod Politiforanstaltninger). —

Dernæst fremsættes det Spørgsmaal

- 5) Ob die Deutschen sich zu besonderen Kirchengemeinden vereinigen können, und ob sie dann, solange sie das bestehende Staatsbekenntniss behalten, auf Staatsunterstützung Anspruch nehmen können, und ob sie

in allen Fällen, also auch abgesehen vom Glaubensbekenntnisse, von Beiträgen zu den dänischen Kirchengemeinden frei sind;

Der forlanges fremdeles

- 6) Wahlrecht der Gemeinden — Präsentationsrecht der Kirchen und Schulcollegien in Bezug auf Prediger, Schullehrer, Küster und Organisten. Dies soll alles nach einem Normaljahr, dem Jahre 1846, entschieden werden, und dann kommen noch ein Paar fernere Punkte hinzu, welche auch nach diesem Normaljahr geregelt werden müssen, nämlich der Gebrauch der deutschen Sprache in den Kirchen und ihre Benutzung als Lehrsprache und Lehrgegenstand in den Schulen — sowie Garantien für das eigenthümliche Vermögen der Schulen;

Aaret 1846 er valgt til Normalaar, fordi det aabne Brev udkom i dette Aar, og dette Aar i Tydskland betragtes som det Tidspunkt paa hvilket den nationale Bevægelse har taget sin Begyndelse. Ved eigenthümlisches Vermögen menes Capitaler eller andre Midler, der i Tidsrummet til og med det fastsatte Normalaar have været Gjenstand for vedkommende Skoles Eiendomsret.

Endvidere fordres

- 7) Berechtigung der deutschen Sprache neben der dänischen in Gerichts- und Geschäftsleben (Notare) nach Analogie der Gesetze über die Berechtigung der polnischen Sprache neben der deutschen in Posen;
- 8) Die Stadtverfassungen, die im Normaljahr bestanden, sollen nicht abgeändert werden können ohne die Zustimmung der nach diesen Verfassungen existirenden Gemeindebehörden und Vertretungen;
- 9) Garantien für die nöthige Ausbildung der Beamten;
Herved sigtes specielt til Kundskab i det tyske Sprog.

- 10) Abschied und Pensionirung der Beamten, die nicht übergehen wollen; — Dernæst spørges
- 11) Welche Garantien dafør gegeben werden können, dass für den durch Friedensbrüche angerichteten Schaden die Gemeinde verhaftet ist; (Slagelse)¹⁾
og endelig udtales
- 12) Die erforderliche Garantie dafør, dass die vorstehenden Punkte künftig nicht geändert werden, findet die preussische Regierung in einer Abmachung zwischen den beiden Regierungen, und der Unterwerfung der deraus etwa entstehenden Differenzen under ein ein für allemal zu bestimmendes Schiedsgericht.

**363. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Falbe,
Gesandt i Wien.**

Kjøbenhavn, 24. October 1867.

For nogle Dage siden paa den sædvanlige Conferencedag har Grev Paar efter sin Regerings Ordre takket mig fordi den kgl. Regering i rigtig Vurdering af det østerrigske Cabinets politiske Stilling for Øieblikket ikke har stillet noget Forlangende i Wien om at man derfra skulde anvende nogen Pression paa den preussiske Regering til Opfyldelsen af Pragerfredens Art. 5. Baron Beust havde imidlertid ikke derfor tabt denne Sag af Opmærksomheden, og Instructioner vare nylig afgaaede til Grev Wimpfen for at denne i sine Samtaler med Grev Bismarck skulde fremhæve Østerrigs Interesse for Spørgsmaalet.

Ligesom denne Meddelelse ikke giver synderligt Haab om nogen særdeles Virksomhed fra det østerrigske Cabinets

---

¹⁾ I April 1866 havde, ligesom i 1864, i Slagelse en Del danske Arbejdere gjort Optøjer for at fordrive tyske Teglværksarbejdere, der arbejdede hos Agent Schou paa Antvorskov. Sml. Berlingske Tid. Nr. 110, ^{30/4} 1866.

Side, saaledes er det ogsaa først i den sidste Tid. at der viser sig nogen Udsigt til at de i Berlin aabnede confidentielle Forhandlinger ville bringe Sagen ud af den Uklarhed hvori den hidtil har befundet sig. Det er fuldkommen ubegrundet naar det i preussiske Tidender er paastaet at Vanskeligheden for dette Arbeides Fremgang skulde ligge i den kgl. Gesandts Øiensvagthed, som tvertimod i ingen Henseende hindrer ham i at arbeide, men Aarsagen er snarere at søge deri at Hr. Bucher er optaget af andre Forretninger, for hvilke Forhandlingerne med Kmh. Quaade maae vige, eller maaskee i den preussiske Regerings Ulyst til at føre Sagen med større Iver. Som sagt, synes imidlertid i den allersidste Tid nogen Forandring i saa Henseende at være foregaaet og jeg skal snarest muligt give D. H. de fornødne Anvisninger, naar vi maatte vinde Klarhed over den preussiske Regerings Hensigter.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

364. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 24. October 1867.

Af D. H.s Beretning Nr. 29¹⁾ har jeg erfaret, med Hensyn til hvilke Punkter den kgl. preussiske Regering forlanger Garantier, men jeg skal afholde mig fra at udtale nogensomhelst foreløbig Dom om disse Fordringers Beskaffenhed, indtil jeg har modtaget de yderligere Bemærkninger, som De stiller mig i Udsigt. Forsaavidt har jeg idag saaledes kun at takke Dem for den Hurtighed med hvilken De har underrettet mig om denne vigtige Meddelelse; derimod er der to andre Hovedpunkter ved Sagen, om hvilke jeg allerede nu maa gjøre Dem bekendt med mine Tanker.

---

¹⁾ Trykt som Nr. 360.

Det ene Punkt er det territoriale Spørgsmaal. Jeg er ganske enig med Dem, naar De i Deres Indberetning Nr. 28¹⁾ udtaler, at den preussiske Regering muligvis agter at afgjøre denne Side af Sagen uden Forhandling med nogen fremmed Magt eller idetmindste uden Forhandling med os, og at i alt Fald Hr. Bucher ikke er bemyndiget til at afgive nogen Erklæring om dette Spørgsmaal. Ligesom vi imidlertid stadigt have berørt det i den stedfundne Correspondence, saaledes er dets directe Sammenhæng med Garantispørgsmaalet ogsaa indlysende, idet den danske Regering, for hvilken Paatagelsen af visse Garantier altid er et væsentligt Offer, selvfølgelig i sin Beslutning maa sammenligne den Byrde, som den skulde paatage sig, med den Fordeel, som den til Giengield derved vilde opnaae, og Byrden vedbliver at være den samme hvad enten den territoriale Afstaaelses Omfang er større eller mindre, men Fordelen afhænger i den Grad af Terrænets Udstrækning, at den saagodtsom aldeles forsvinder, naar Afstaaelsen ikke respecterer den danske Nationalitets Integritet idetmindste i det Væsentlige og for Fremtiden fjerner Anledningen til national Strid mellem Danmark og Preussen. For at den kgl. Regering kan tage sin Beslutning om hvorvidt den overhovedet bør søge at imødekomme den preussiske Garantifordring, er det altsaa uomgaaeligt nødvendigt, at den preussiske Regering forinden oplyser os om sine Hensigter ogsaa med Hensyn til Territorialsørgsmaalet og jeg tør derfor anmode D. H. at rette alle Deres Bestræbelser herpaa. Det forekommer mig i saa Henseende naturligt at De først søger at erhverve denne Oplysning ved Hr. Bucher, men hvis han ikke seer sig istand til at give den, beder jeg Dem i den kgl. Regerings Navn at anmode Grev Bismarck om at udtale sig derom. Det er muligt, at Grev Bismarck ikke vil erklære sig, men selve denne Vægning forekommer mig bedre end om vi overhovedet

---

¹⁾ Trykt som Nr. 358.

undlode allerede nu at stille Spørgsmaalet bestemt. Jeg behøver ikke at bede Dem om naar De til Hr. Bucher eller Grev Bismarck berører dette Spørgsmaal, omhyggeligen at undgaae at lægge hele Vægten paa det territoriale Spørgsmaal, som om den kgl. Regering var villig til at gaae ind paa Garantifordringerne, saafremt det førstnævnte Punkt løstes tilfredsstillende.

Det andet Punkt, paa hvilket jeg tør henlede D. H.s Opmærksomhed, er det finansielle Spørgsmaal. De erindrer Grev Bismarcks Beregning over den forholdsmæssige Andeel i Hertugdømmernes Byrder, som skulde gaae over paa den danske Statskasse med det afstaaede Land, og De veed at vort Svar implicate har taget visse Reservationer. Af forskellige Grunde er det mig af særdeles stor Vigtighed allerede nu at faae et saa lavt Tal opgivet, som den preussiske Regering overhovedet vil gaae ind paa i denne Henseende. Jeg behøver ikke at fremhæve for Dem de Holdepunkter for en Discussion, som denne Side af Sagen frembyder. Andeel i Statsgielden og Pensionsbyrden efter Wienerfreden, er een Kategori, Krigsomkostningerne udgiøre den anden, og endelig er den notorisk overdrevne og væsentligen kun fingerede Opgiørelse af den østerrigske Andeel af disse Krigsomkostninger den tredie Afdeling, og disse sidstnævnte Poster og navnlig den sidste tør jeg vente at den preussiske Regering ikke endelig vil fastholde. Ogsaa om dette finansielle Punkt tør jeg altsaa bede D. H. at erhverve den fornødne Oplysning. Det hører ligeledes væsentligen med til at oversee Sagen i dens Heelhed og selv om Grev Bismarck skulde mene ikke at behøve at skyldes os nogen Forklaring om Territorialspørgsmaalet paa Sagens nuværende Stadium, vil han dog i alt Fald ikke kunne nægte, at det finansielle Spørgsmaal hører ligesaaavel som Garantispørgsmaalet til Sagens Modaliteter, om hvilke han maa forhandle med Danmark.

Koncept med P. Vedels Haand. Paategning: approb. Udkastet 24. Oktober. C. E. Frijs.

365. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

25. October 1867.

Afsendt Depesche igaar, ønsker, at De afventer den, før
De reiser.

Frijs.

*Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, indleveret i Kø-
benhavn 25. Oktober 1867.*

---

366. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjøbenhavn, 26. October 1867.

Kjære Ven!

Det havde været min Hensigt at besøge Dig igaaraftes, meddele Dig det i den sidste Tid Passerede, som Du dog vil erfare af Professor Larsen, hvem jeg har meddeelt at jeg vilde henvende mig til Dig om adskillige Oplysninger, saavel som jeg ogsaa vedvarende haaber at kunne profitere af hans Hjælp; jeg sender Dig herved under de forskjellige Garantifordringer, som dog ikke fuldelig kunne forstaaes uden Larsens Commentar, og kommer jeg til Dig imorgen Aften. Det følger af sig selv at jeg lægger stor Vægt paa at de ikke komme ud i Publikum, ikke fordi Tydskerne tie dermed, men deels fordi jeg sætter Priis og lægger Vægt paa at ikke Noget udbredes fra vort Udenrigsministerium, og deels fordi jeg lægger mere Vægt paa at have fattet Decision forinden Bladene komme til at udtale sig, thi det kan tidt skade ligeoverfor Udlandet at Enigheden er altfor stor, idet vore saavel indenlandske som udenlandske Fjender da med større Lykke kunne inhærere deres gamle Paa-stande om at Regjeringen ikke er fri men lader sig terrorisere af Stemningen i Kjøbenhavn; for min egen Persons Skyld bryder jeg mig ikke det Alleringest om slig Beskyld-

ning, men det kan svække for Øieblikket. — Jeg beder Dig derfor ikke at omtale til Andre end Larsen efterfølgende Propositioner; og hvis Du er hjemme kommer jeg til Dig imorgen Aften Klokken 8.

C. E. Frijs.

Regenburgs Privatarkiv. R. A. — Paa Brevets sidste Sider er de 12 Garantipunkter optegnede.

367. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 26. October 1867.

Deres Excellence,

Som Følge af en Samtale jeg iforgaars, den 24de d. M., havde med Legationsraad Bucher har jeg, til hvad jeg har havt den Ære at bemærke ved den min allerærbødigste Beretning af 23de d. M. Nr. 30 vedlagte Oversigt, endnu at tilføie:

ad Oversigtens Nr. 9. Ved dette Punkt haves for Øie, at de tydsktalende Indvaanere af Nordslesvig skulle ligeoverfor de der ansatte Embedsmænd, altsaa de locale Autoriteter, kunne frit betjene sig af det tydske Sprog. Der fordres ikke Garantie for, at kongelige Autoriteter og Embedsmænd, der have Ophold andensteds end i den omhandlede Landstrækning, skulle besidde en vis Kundskab i det tydske Sprog.

ad Oversigtens Nr. 12. Ved en nærmere Betragtning af dette Punkt frembyder strax det Spørgsmaal sig, i hvilken Form de eventuelle Differentser skulle fra Begyndelsen af komme tilstede og blive Gjenstand for den preussiske Regjerings Paaagtning, for senere, naar de tvende Regjeringer ikke kunde enes, at bringes for det vedtagne Voldgifts-Forum. Dette Spørgsmaal har jeg troet at burde forelægge Legationsraad Bucher, og han har svaret, at han ikke havde

nogen bestemt Instruction i saa Henseende, men at han tænkte sig, at det omspurgte Forholds første Udviklingsstadium maatte gives ved en Reclamation til den preussiske Regjering. Da jeg bemærkede, at dette vilde være at stille kongelige Undersaatter umiddelbart under en fremmed Magts Beskyttelse, tilføjede han, at han erkjendte denne Vanskelighed, men at han ikkun havde udtalt sin egen Tanke, og at det var den kongelige Regjering overladt, selv at fremkomme med Forslag, hvorved Vanskeligheden kunde fjernes.

Jeg tillader mig at benytte denne Leilighed, for, med Hensyn til de Paalæg, Deres Excellence giver mig ved meget æret Depesche Nr. 21 af 24de d. M., at tilføie, at det næppe vil blive mig muligt at see Minister-Præsidenten før efter nogle Dages Forløb. Jeg havde anmodet Herr von Thile om at sige Hans Excellence, at, saaledes som han vilde erindre af den ham meddelte Depesche af 10de f. M., vilde jeg muligén i disse Dage have at begive mig til Kjøbenhavn, og at jeg ønskede forinden at gjøre ham min Opvartning. Men i Svar herpaa underrettede Herr von Thile mig iforgaars om, at Minister-Præsidenten, som var ildebefindende, af denne Grund vilde dispensere mig fra et Afskedsbesøg, og at Hans Excellence under den Samtale jeg havde ønsket, hellerikke vilde have kunnet underholde sig anderledes med mig end ganske »académiquement« om den svævende Forhandling, idet han, efter det Standpunkt hvorpaa denne nu befandt sig, ikke kunde udtale sig derom med nogen practisk Virkning, forinden han i saa Henseende havde indhentet Kongen af Preussens Befalinger. . . .

Quaade.

Modtaget 28. Oktober 1867.

---

368. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 29. October 1867.

Dersom Buchers Svar er ligesaa officielt som Bismarcks vilde være, er det første nok. Men jeg ønsker ikke, at De kommer hertil, før jeg har faaet Garantierne undersøgt, hvilket vil kunne være fuldført i Løbet af 8 Dage.

Frijs.

Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, indleveret i København 29. Oktober 1867.

---

369. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjøbenhavn, 30. October 1867.

Kjære Ven!

Da jeg af vor Samtale forleden Aften fik det Indtryk, at Du ikke havde nogen stor Tilbøielighed til at afgive en Slags Betænkning over de forskjellige Propositioner fra Preussens Side, er jeg saa fri reentud at spørge Dig herom, thi ellers vilde jeg sende Dig de Oplysninger og Commentarer som jeg senere har modtaget og som Professor Larsen vistnok personlig er istand til yderligere at supplere. — Jeg venter om en 8 Dages Tid Quaade hertil for da at kunne meddele ham udførlige Instructioner og det vilde være mig overordentlig kjært forinden hans Ankomst at have forbedret Sagen saaledes, at hans Ophold ikke skal blive altfor langvarigt, thi det vilde da gjøre Indtrykket i Berlin som om man vaklede i sin Beslutning. —

C. E. Frijs.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

---

370. **Etatsraad Regenburg til Udenrigsminister Grev Frijs.**

K. V.!

Kjøbenhavn, 31. October 1867.

Jeg tvivler paa at jeg kan føie noget Væsentligt til de Bemærkninger¹⁾ der ere meddeelte af Prof. Larsen, som har talt med mig derom; men ønsker Du at have min Mening særskilt saa er jeg aldeles beredvillig til at give den.

A. R.

*Koncept. Regenburgs Privatarkiv. R. A.*371. **Bemærkninger af Udenrigsminister Grev Frijs til det tyske Forslag.**

[October—November 1867].

Med Hensyn til de 4 første Punktets Besvarelse da forekommer det mig at være rettest i Besvarelsen først at kaste Blikket paa den preussiske Forfatning, idet man tilfulde kan forstaae, at den preussiske Reg. med sin hele Tendents ikke vil kunne forsvare, at Indbyggerne i de retrocederende Dele blive stillede deterioris conditionis, og at man troer i den Henseende at kunne berolige, idet der tilkommer dem, som vilde komme ind under den danske Grundlovs Omraade, ogsaa en meget udstrakt Frihed i de omtalte Henseender, og som gik langt videre, end hvad der indrømmedes Slesvigere ved Forord. af 1854, der fremkom paa Grund af ganske særligt bindende Forhold, hvor man mere saa paa og tog Hensyn til Demokratiet end til Nationaliteten; vel maa saavidt muligt undgaaes at lægge Bitterhed i denne Bemærkning, men den historiske Sandhed bør dog ikke forties, thi den kan da i Virkeligheden blive glemt af Vedkommende. Med Hensyn til Nr. 3, da indrømmer Grundloven en saa stor Sikkerhed som mulig. Nr. 4 mangle endnu de fornødne Oplysninger fra Kirkeministerens Side.

5. To Spørgsmaal, der maae rette sig efter den alminde-

¹⁾ Formentlig den som Nr. 375 trykte Betænkning.

lige danske Lovgivning, *a* de kunne udskille sig, men erholde da ingen Statsunderstøttelse. *b* naar de erklære sig for udtraadte, bidrage de ikke til Statskirken, undtagen Tiender. —

6. Det værste af Alt: som *conditio sine qua non* maatte der fordres *a* Reciprocitet, thi ellers stilles den mindre Nationalitet, som efter Sagens Natur er udsat for meest Overlast, ikke *pari passu* med den Store og dette maa dog selv være i den Størres Interesse, da Høi forudsætter Høiere. *b*. en almindelig Fastslaaen som Normalaaret 1846 vilde kun skabe yderligere Vanskeligheder og ikke være klar og tydelig, da der i Aaret 1846 mere var Spørgsmaal om *usus* end faste Lovregler og her naturligviis kan strides i det Uendelige, i hvilken Strid vi naturligviis maatte ligge under. — Skolesproget er naturligviis det vigtigste og det er selvfølgeligt, at ingen dansk Regjering kan paatage sig at drive tydsk Propaganda, hvorimod der kunde være Spørgsmaal om, hvor et saadant Ønske fremkom af en ved en gjensidig Overeenskomst fastslaaet Minoritet, der kunde Staten være forpligtet til at holde baade tydsk og dansk Skole, ligesom til at lade Præsten baade tale Tydsk og Dansk, men det følger af sig selv, at hverken kunde her fastslaaes en Regel for al Evighed, enten maatte slig Betingelse være bundet til en vis Aarrække, cirka 10 Aar, eller det maatte kunne forandres, naar den fastslaaede Minoritet ikke længere fandtes.*) Bestemmelserne om Skolesproget have naturligviis den største Indvirkning paa Fremtiden og Indrømmelserne her ere farligst. —

7. Hvis man skulde kunne gaae ind herpaa, maa Reglerne naturligviis fastslaaes uden at sættes i nogensomhelst Forbindelse med den anførte Analogi.

8. Med Hensyn til Forandringer i Byforfatninger, da maatte disse dog ogsaa kunne udføres, naar Borgernes overveiende Fleertal herom vare enige — ligesom bemeldte

---

*) Naturligviis vil Sligt være en yderligere finantsiel Byrde.

Communers Stillen udenfor Landslov og Grundlov er betænkelig med Hensyn til Staten og ganske vist til Skade for selve Byen, da det vil være en mægtig Støtte for Separatisme og Kleinstadteri.

9 og 10. Herom kunde det vel ikke være saa vanskeligt at træffe endelig Overenskomst. —

11. Garanti herfor vilde ikke kunne gives, da ingen almindelig Lov herom findes; en anden Sag om Regjeringen skulde føle sig opfordret til at forelægge en slig almindelig Lov for hele Landet, hvilket vil blive vanskeligt, da Politiet for en stor Deel og de dermed i Forbindelse staaende Ordninger henhøre under Staten. —

Med Hensyn til Nr. 12 da er det umuligt at binde sig for evig Tid ligeoverfor Preussen til ingensomhelst Forandring at foretage, hvorfor Forpligtelsen ogsaa kun kan tænkes at gjælde for Tid, item gjelder det om at hver Bestemmelse er tydelig og klar affattet, saa at Strid om Forpligtelsens Natur og Omfang vanskelig kan opstaae, og forsaavidt en saadan alligevel skulde opstaae, da vil en neutral Domstol, f. E. norsk eller hollandsk, nok kunne udfindes, men vanskeligere eller mere indviklet bliver Spørgsmaalet, hvorledes Sagen skal anhängiggjøres og hvorvidt fremmed Domstol kan forpligtes til at affatte Kjendelse i andre Landes Sager. —

Naar Preussen efter dertil fra vor Side given Anledning har yttret sig om, paa hvilket Gebeet eller indenfor hvilke Steder Afstemningen kunde ventes foretaget, da har den yttret, at Spørgsmaalet Omfanget for Retrocessionen vedrørende, vilde afhænge af hvorvidt Danmark vilde see sig istand til at yde Garantier og hvorvidt de tilbudte og modtagne kunde ansees for fyldestgørende, og ligesom Preussen har anerkjendt en Forbindelse mellem Retrocessionens Omfang og de Betingelser, der fastsættes med Hensyn til Retrocessionen eller de saakaldte Garantier, saaledes følger det af sig selv, at denne Forbindelse ikke kan lades ude af

Betragtning fra vor Standpunkt, idet dog for hver af disse Punkter en forskjellig Betragtning og Opfattelse maa ligge til Grund, da, hvad Garantierne angaaer, der fra dansk Standpunkt væsentlig bliver at see hen til, om de overhovedet ere forenelige med det tilbageblevne Lands Souverainitet ligeoverfor sin mægtige Nabo, og ved Territorialsprogsmaalet derimod det gjelder om, at den lille danske Nationalitet kan tilkjendes sin Berettigelse ligeoverfor den store tyske Nationalitet, af hvis Fyldestgjørelse et naturligt venskabeligt Forhold imellem den større og mindre Magt for en væsentlig Deel afhænger; thi det følger af sig selv, at vi kun kunne ønske retrocederet, hvad der af Hjertet er dansk, men ogsaa maa attraae den væsentligste Deel af hvad der er dansk, saavel af Hensyn til Kongeriget som af Hensyn til den danske Deel af Slesvig, der ved Wienerfreden er bleven afstaaet, og for at opnaae denne Deel er det naturligt, at den danske Regjering vil bestræbe sig for at strække sig saalangt som det lader sig gjøre uden at træde Kongen og Landets Selvstændighed for nær, idet bemærkes, at den Magtudvidelse, der vilde finde Sted ligeoverfor Preussen ved en fuld Retrocession af det Danske, mere vilde ligge i den Forsøning, dette vilde fremkalde mellem Tydsk og Dansk, end i Udvidelsen af selve vort Gebeet ligeoverfor den concentrerede militaire Magt, som Preussen og det nordtyske Forbund nu frembyder. —

P. Vedels Privatpapirer. Opskrift af Grev Frijs.

372. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjære Ven!

Kjøbenhavn, 1. November 1867.

Jeg vilde sætte en overordentlig stor Priis paa at have Din personlige Mening saavel om de enkelte Propositioner og disses Detail, som om det samlede Indtryk Fordringerne have gjort paa Dig; thi hvorvel jeg ikke har stor Tro til at der

vil komme nogetsomhelst for os gunstigt Udbytte ud af den hele Forhandling, saa gjelder det dog nu om for mig i disse Dage, forinden Quaade kommer herover, at have veiet Alt pro et contra i denne Sag, saa at det ikke skal vare for længe inden han kan modtage sine udførlige Instructioner. Endskjøndt jeg ikke er af nogen nerveus Natur nægter jeg ikke, at dette Stadium af Forhandlingerne sætter mig i en ganske overordentlig Spænding, og da det gjelder om at have fattet saavel Betænelighederne ved at kunne deteriorere den nuværende Stilling, idet man paalægger sig Baand ligeoverfor en saa hensynsløs Fjende, klart for Øie, som at veie Udsigten til om der ad anden ønskelig Vei kan aabnes Udsigt til en Grændseregulering og om det ikke gjelder Nu eller aldrig — og da er det mig om at gjøre med den størst mulige Omhyggelighed og Lidenskabsløshed at samle Alt hvad der kan bidrage til at klare og begrunde mit Skjøn i saa Henseende, saa vilde jeg rigtignok fremfor Alt sætte Priis paa at have Din Udvikling af [Din] Opfattelse med Hensyn hertil, idet jeg naturligviis forpligter mig til kun at benytte den paa den Maade som Du selv maatte ønske. Det gjælder for mig om at vinde en klar og levende Erkjendelse om hvad der tjener bedst, først det tilbageblevne Kongerige, dernæst de Slesvigere som hige efter at vende tilbage til deres gamle Fædreland, og da at tilraade denne Bestemmelse taget med Tillid til at man har gjort Sit til at vælge det Rette og at da Udfaldet dog afhænger af en høiere Styrelse; hvorvidt det i Øieblikket maatte tiltale Opinionen er mig personlig ligegyldigt men kan kun have sin Betydning som medvirkende ikke som afgjørende Moment til Udførelsen.

Det følger af sig selv at jeg rimeligviis efter at have modtaget Oplysninger og Forklaringer fra Dig, kommer en af Aftener[ne] kort derefter op til Dig for yderligere at discutere Sagen.

C. E. Frijs.

373. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 1. November 1867.

Deres Excellence,

I Anledning af det mig ved Deres Excellences meget ærede Depesche af 24de f. M. Nr. 21 givne Paalæg har jeg i sin Tid forelagt Legationsraad Bucher det Spørgsmaal, om han var istand til at give mig fuldstændig Oplysning om den preussiske Regjerings Hensigter med Hensyn til Spørgsmaalet om Udstrækningen af den Deel af Slesvig, som eventuelt vilde være at afstaae til Danmark, saavel som ogsaa med Hensyn til Spørgsmaalet om den forholdsmæssige Andeel i Hertugdømmernes Byrder, som med det afstaaede Land skulde gaae over paa den danske Statskasse. — Hr. Bucher svarede mig ved denne Leilighed, at han var istand til strax at give mig Oplysning med Hensyn til det sidstnævnte Punkt, og at han, hvad det andet Punkt angik, derover kunde indhente bestemt og officiel Anviisning fra den preussiske Minister-Præsident. —

Jeg har derpaa, efterat have modtaget Deres Excellences Telegram af 29de f. M. anmodet Legationsraad Bucher om at indhente den omhandlede Anviisning og derefter at ville træffe sammen med mig forat give mig den fornødne fuldstændige Oplysning om begge ovennævnte Punkter.

Dette er nu skeet i det Møde, som har fundet Sted idag. —

Som Deres Excellence vil erindre, indeholder den kongelig preussiske Gesandt, Herr von Heydebrands Note af 18de Juni d. A., at Omfanget af den paatænkte Afstemning i Nord-slesvig og henholdsviis af det Territorium, som maatte blive afstaaet, afhænger af det Svar, som fra dansk Side vilde blive givet paa de med Hensyn til de forlangte Garantier opstillede Spørgsmaal. Det af Legationsraad Bucher paa det første af de ham forelagte Spørgsmaal givne Svar stemmer med denne Bemærkning. Det gaaer ud paa, at dersom den danske Re-

gjerling ikke seer sig istand til at give tilfredsstillende (genügende) Garantier, vil Afstemningen ikkun strække sig til de reent danske Districter, hvor det tyske Element ikkun forekommer sporadisk. Dersom derimod den danske Regjering giver Garantier, som findes tilfredsstillende, vil den Landstrækning, indenfor hvilken Afstemningen vil have at finde Sted, og som altsaa eventuelt vil blive afstaaet, erholde en større Udvidelse i sydlig Retning og altsaa ogsaa komme til at indbefatte Districter, hvor det tyske Element er stærkere repræsenteret.

Dette er Alt, hvad Legationsraad Bucher har seet sig istand til at meddele mig som officielt, og hvad Minister-Præsidenten for Tiden vilde udtale i samme Form. Men som Herr Buchers personlige og private Mening kan jeg endnu til nærmere Oplysning tilføie Følgende:

Ved de reent danske Districter, hvortil Afstemningen skulde indskrænkes i Tilfælde af at der ikke gaves tilfredsstillende Garantier, forstaaer Legationsraad Bucher, ifølge Grev Bismarcks Yttringer til ham og det Materiale som hidtil har været ham tilgængeligt, Amtet Haderslev, men dog med Udelukkelse af Flækken Christiansfeldt og Staden Haderslev. Grændsen skulde ikke trækkes Nord om Christiansfeldt, men denne Flække og Haderslev skulde danne Enclaver indenfor det danske Territorium. Legationsraad Buchers Slutning, at Haderslev Amt skulde være Gjenstand for Afstemningen, eventuelt Afstaaelsen, er navnlig støttet paa, at Grev Bismarck, ved for ham at omtale det her foreliggende Tilfælde, udtrykkelig har undtaget de ovennævnte tvende Byer fra den eventuelle Aftrædelse.

I Tilfælde af at tilfredsstillende Garantier gaves, vil der ikke være Spørgsmaal om Enclaver, og ligesom altsaa de tvende ovennævnte Byer ikke vilde blive holdte udenfor Afstaaelsen, saaledes vilde ogsaa Grændsen for det til Aftrædelse bestemte Land blive draget sydligere og saaledes at den vilde kunne omfatte sydligere liggende

Stæder. Herr Bucher nævnte ved denne Leilighed Aabenraa; men ligesom det her Anførte ikkun er hans egen personlige Mening, saaledes erklærede han mig bestemt, at han ikke kunde udtale sig med større Nøiagtighed. Deres Excellence vil bemærke, at de ovenanførte tvende Alternativer beroe paa, om der gives ikke tilfredsstillende, eller tilfredsstillende (genügende) Garantier. Det tredie Tilfælde, at aldeles ingen Garantier gives, er ikke forudsat. For dette Tilfælde, som jeg for Fuldstændigheds Skyld troede at burde fremhæve, havde Legationsraad Bucher ingen Instruction. Hans personlige Mening var, at der, naar enhver Garantie nægtedes fra dansk Side, ikke vilde blive Spørgsmaal om nogensomhelst Landafstaaelse. Mit Spørgsmaal, om den mig meddelte Oversigt over de Garantier som forlangtes kunde betragtes som udtømmende og definitiv, besvarede Herr Bucher med ja.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om den Andeel i Hertugdømmernes Byrder, der skulde gaae over paa den danske Statskasse, har Legationsraad Bucher givet mig den officielle Erklæring, at Kongeriget skal tage forholdsviis Deel i alle de Byrder, som paa det Tidspunkt da Freden til Wien afsluttedes, paalaae Hertugdømmerne eller Slesvig særskilt og som ved denne Fredsslutning ere blevne Hertugdømmerne paalagte. (Alles was zur Zeit des Abschlusses des Wienerfriedens den Herzogthümern, oder Schleswig ausschliesslich, zur Last lag, und das was den Herzogthümern durch den Wienerfrieden zur Last gelegt worden ist.) Ved Siden heraf har Hr. Bucher givet mig den her vedlagte Oversigt over de Byrder, som han personlig antager eventuelt vilde blive Gjenstand for en Opgjørelse mellem Danmark og Preussen. Til denne Oversigt tillader jeg mig at bemærke følgende:

ad I. Wienerfrieden. Art. 12. Kriegskosten. — Her har Hr. Bucher bemærket, at det af ham anførte Tal: 22,480,000 endnu vilde blive forøget med Summer, som ifølge de Kammerforhandlinger, der i saa Henseende have fundet Sted i

Aaret 1865 fremdeles ville blive paalagte Hertugdømmerne som preussiske Krigsomkostninger. Nærmere Detailler herom skal jeg, naar jeg fra Legationsraad Bucher har erholdt dem, tillade mig at eftersende. Hvad de østerrigske Krigsomkostninger angaaer har Herr Bucher stiltiende indrømmet, at de i Freden til Prag vare blevne for høit anslaaede. —

Hertugdømmernes Folketal har Hr. Bucher opgivet til 982000; men han har tilføiet, at der endnu for Tiden ikke forelaae aldeles autentiske og nøiagtige Oplysninger i denne Henseende. —

Jeg har ikke troet at burde gaae ind paa en særlig Discussion af de paa den vedlagte Oversigt opførte Poster. Deels er Oversigten udelukkende et Privatarbeide og deels vilde en saadan Discussion, selv om jeg dertil havde medbragt den i saa Henseende fornødne positive Detailkundskab, efter min Overbeviisning ikke ført til noget Resultat. —

Slutteligen bemærker jeg, at da jeg, efterat have modtaget samtlige ovenanførte Oplysninger gjorde opmærksom paa, at den danske Regjerings Formaal, naar den laante Haand til et Arrangement som det heromhandlede, ikke kunde være andet end at opnaae en saadan ny Grændse, at det blev den selv saavel som den preussiske Regjering muligt at opretholde et godt og i alle Henseender fyldestgørende gjensidigt Forhold, og at en absolut Betingelse derfor blandt Andet var, at ingen væsentlig Deel af den danske Nationalitet forblev under preussisk Herredømme, svarede Herr Bucher, at hiint Formaal ogsaa netop var den preussiske Regjerings eget Formaal. Der vilde i December Maaened d. A. blive foretaget en Folketælling i Hertugdømmerne og derved vilde man i Forbindelse med det Materiale, som man allerede forefandt i de alt stedfundne locale Afstemninger til det tyske constituerende Parlament og til den sidste

tydske Rigsdagssamling, erholde et yderligere værdifuldt Materiale til en fuldstændig Bedømmelse af de bestaaende Nationalitetsforhold. . . .

Quaade.

Modtaget 3. November 1867.

374. Bilag til Kammerherre Quaades Depeche 1. November 1867.

Berlin, 31. October 1867.

Abschrift.

I. *Wiener-Friede.*

Artikel 8. Staatsschuld
Art. 11. Equivalent dit de
Holstein-Plön et le restant
de l'indemnité du duc
d'Augustenbourg. Nicht
bekannt.

<i>Reichsbankthaler</i>	
29,000,000	29,000,000

Art. 12. Kriegskosten:
a. preussische, ohne die aus
den Mitteln des gewöhn-
lichen Etats bestrittenen
(Anl. zu Kammerver-
handlg. 1865. Band 4.
S. 1559).
b. oesterreichische (Prager
Frieden Art. 11).

<i>Preuss.-Thaler</i>	
22,480,000	22,480,000
15,000,000	15,000,000

Art. 15. Pensionen; conf.
Schlussliquidations-Proto-
koll d. d. Kopenhagen, den
17. April 1866.

	<i>Reichsbankthaler</i>	
a. Kapital (Art. 11. l. c.)	3,740,000	3,740,000
b. jährlich allmählig aussterbend:		
α. Art. 8. l. c. Rchsbkthlr.	56,000	
β. ibid. »	208,000	
γ. Art. 9. l. c. »	28,000	
δ. Art. 10. l. c. für Hinterbliebene der Pensionäre.		
Art. 16. Apanagen (Art. 14. l. c.) »	90,000	
II. <i>Provinzialschulden</i> . Betrag nicht bekannt.		
—————		
Bevölkerung von Schleswig-Holstein		982,000 Seelen.

375. Professor J. F. Larsens Betænkning.

Kjøbenhavn, 6. November 1867.

Efter Deres Excellences Opfordring skal Undertegnede herved give en Fremstilling af de enkelte Conseqvenser af den af den preussiske Regjering fremsatte Fordring, at den danske Regjering ved en eventuel Gjenerhvervelse af Nord-slesvig skal være forpligtet til ved Ordningen af forskjellige nærmere angivne Forhold at bibeholde eller vende tilbage til den i Aaret 1846 som Normalaar bestaaende Tilstand.

Det er mig paalagt herved at tage Hensyn til de Distrikter, hvori der ved det sidste den 31te August d. A. afholdte Valg til den nordtydske Rigsdag har viist sig Majoritet for den danske Candidat, og jeg skal derfor forudskikke den Be-

mærkning, at disse Distrikter som samlet Hele omfatte, foruden de tidligere nørrejydske Enclaver paa Slesvigs Fastland og Sønderland-Romø, hele Haderslev, Aabenraa, Løgumkloster, Sønderborg og Nordborg Amt (det alt erhvervede Ærø selvfølgelig undtaget) med samtlige deri beliggende Kjøbstæder, Flækker og adelige Godser, fremdeles Flensborg Kjøbstad, Bov, Hanved, Adelby og Rylskov Sogne af Flensborg Amt og følgende Sogne af Tønder Amt: Abild, Brede, Hjerpsted, Skast, Høisted, Hostrup, Bylderup, Ravsted, Burkal, Tinglev, Ladelund og Medelby, ialt med en Befolkning efter Folketællingen 1860 af c. 172,000 Mennesker. Desforuden har der, saavidt vides, ved den omhandlede Leilighed været Majoritet for den danske Candidat paa det tidligere til Nørrejylland hørende Vesterland-Før, — hvor der ogsaa ved det forrige Parlamentsvalg var Majoritet i samme Retning — samt paa Amrom, men disse isolerede Distrikter ville vel neppe ved Sagens Afgjørelse faae nogen Betydning og ere derfor her ladet ganske ude af Betragtning.

I. Valgret og Præsentationsret til Embeder i Kirke og Skole.
 (»Wahlrecht der Gemeinden — Präsentationsrecht der Kirchen und Schulcollegien (Ausschüsse zur Verwaltung des Vermögens) in Bezug auf Prediger, Schullehrer, Küster und Organisten«).

A. For *Præstekalds* Vedkommende existerer og existerede i 1846 en *Valgret* for Menigheden, o: Grundeierne kun som en Ret til at vælge mellem tre af Regjeringen eller undtagelsesviis af andre dertil Berettigede præsenterede Personer, og en saadan *Valgret* var og er tilmed kun anerkjendt i en Deel af de paagjældende Distrikter, nemlig i Aabenraa Amt (dog med Undtagelse af Hovedpastoratet eller det tyske Præstekald i Aabenraa) og de nævnte Sogne af Tønder Amt, Dybbøl Præstekald i Sønderborg Amt, Diaconaterne (men ikke Hovedpastoraterne) i Sønderborg og ved Marie-Kirken i Haderslev, samt endelig med Hensyn til samtlige

Præster ved Flensborgs tre tyske Sognekirker. For den ikke til Stats- eller Folkekirken hørende Brødre-Menighed i Christiansfeld havest der særegne Regler, idet det nemlig ved den ogsaa af Christian den Ottende den 8de Juni 1845 (men aldrig af Frederik den Syvende) stadfæstede Concession af 10de December 1771 § 2 er bestemt, at Præster og andre Kirkebetjente kunne ordineres af Brødre-Unitetets egne Biskopper og kaldes af Menigheden selv, uden at der, saavidt vides, har været fordret nogen Sanction af Regjeringen. Ved et af Menigheden den 24de November 1780 vedtaget Statut har den ganske opgivet sin Valgret til Bedste for Samfundets Overbestyrelse, den saakaldte »Aeltesten Conferenz« i Bertelsdorf ved Herrnhut i Sachsen; men dette Statut, som ingensinde sees at være anerkjendt eller confirmeret af Regjeringen, kan saaledes ikke være bindende for denne.

En Valgret for *Andre end Menigheden* er ikke omtalt i den foreliggende Redaction af denne Garantifordring, og det eneste i 1846 bestaaende Forhold af denne Art, nemlig Valget af Præsten for den danske Kirke i Flensborg ved Byens samlede Communalbestyrelse efter Præsentation fra Magistraten, vilde derfor ikke kunne fordres opretholdt, med mindre man muligen skulde ville falde paa at henføre dette under den ifølge en anden Fordring garanterede »städtische Verfassung«. At der ikke under nogensomhelst Form kunde være Tale om at gjenoplive den tidligere Hertugen af Augustenborg som Besidder af de augustenborgske og graastenske Godser tillagte Ret til at *udnævne* den saakaldte Hofpræst paa Augustenborg og Sognepræsten for Adsbøl og Graasten Menigheder, er allerede en umiddelbar Følge af de ved de nævnte Eiendommers Salg af Regjeringen tagne Forbehold.

Præsentationsretten til Præstekald, som ordentligviis tilkommer Regjeringen og udøves gennem Kirkevisitoriet (Overøvrighed og Provst), er i den foreliggende Redaction

af Garantifordringen kun hævdet, forsaavidt den tilkommer Kirkecollegiet eller efter den tilføiede Parenthes Udvalget for Kirkens oeconomiske Bestyrelse. Det er allerede tvivlsomt, om man herunder vilde kunne indbefatte den Præsentationsret, som er tillagt enkelte Godseiere, nemlig Eieren af Søgaard og Aaretoft til Kliplev Præstekald, Eieren af Ladegaard til Kvers, Grevskabet Reventlow-Sandbjerg til Dybbøl og muligen Stamhuset Giesegaard som indbefattende Gram og Nybøl Godser, til Gram og Fol Præstekald; men i ethvert Tilfælde omfatte de anførte Ord ikke den Præsentationsret, som med Hensyn til Diaconatet ved Marie-Kirken i Haderslev tilkommer Magistraten, eftersom denne som saadan Intet har med Kirkens Bestyrelse at gjøre, som er overdraget Kirkeconservatoratet, bestaaende af Amtmand, Provst og Borgemester. Dette Punkt er af særegen Betydning, thi da det, saafremt Forholdene skulle føres tilbage til 1846, vil være Diaconus, forsaavidt han, efter at være valgt, altid tillige af Kongen beskikkedes til Hospitalspræst, der i denne Egenskab vil komme til at holde de eneste danske Prædikener i den iøvrigt i Kirke og Skole fortydskede By, turde det være af ikke liden Interesse, om man kunde forhindre Magistraten, der efter den senere opstillede Fordring om de bestaaende Kjøbstadforfatningers Uantastelighed, ikke i sin Majoritet kan ventes altid at være velsindet, i at udøve en næsten uindskrænket Indflydelse paa Besættelsen af dette Embede. Lignende Betragtninger gjøre sig gjældende med Hensyn til Flensborg Magistrats Præsentationsret til Præsteembedet ved den derværende danske Kirke. Men man kan vistnok ikke være uden Frygt for at disse Rettigheder ville blive fordrede opretholdte for bestandig som Bestanddele af Kjøbstadens Forfatning. Hvad der i ethvert Tilfælde vistnok maatte anerkjendes, er den Præsentationsret, som med Hensyn til Flensborgs tre tyske Sognekirker tilkommer Patronatet, som for St. Johannes Kirken bestaaer af vedkommende Borgemester og Prov-

sten, for de tvende andre af Borgemesteren og Raadmændene for den paagjældende Deel af Byen.

B. Med Hensyn til *Skolelærere* (derunder indbefattede Degne og Organister), var det den almindelige Regel i 1846 ligesom senere, at Beskikkelsen skeete ved Statsmyndighederne uden at Menigheden eller andre havde nogen Indflydelse derpaa. Men de Undtagelser, som fandtes og endnu findes, og hvortil der sikkert sigtes, blive af saameget større Betydning, som de — foruden det ovenfor berørte Christiansfeld — vedkomme Kjøbstæderne, hvis størst mulige Uafhængighed og Tydskhed tydeligen er et af Hovedformaalene for de opstillede Garantifordringer. I Aabenraa (Regulativ af 13de Februar 1807) og Flensborg (Regulativ af 20de Januar 1835) skeer og skeete Besættelsen af samtlige Skolelærerembeder ved Skolecollegiet, som paa det førstnævnte Sted bestod af Amtmand, Provst og Magistrat, paa det sidste Sted — hvor Patronaterne havde Forslagsret — af vedkommende Sogns Raadmænd og Præster, to af Byens Deputerede og i de to sydlige Sogne tillige af tvende af de øvrige Medlemmer som Skoleforstandere tilkaldte Borgere. Allerede dette Forhold frembyder Betæneligheder, men disse maae i endnu høiere Grad være tilstede med Hensyn til Haderslev (Regulativ af 24de Juli 1829), hvor Skolecollegiet 3: Borgemester, begge Præster og trende Borgere, kun havde og har en Præsentationsret, medens Valget tilkommer Magistraten (med Undtagelse af Pladserne som Degn og Organist, der besættes af Kirkevisitoriet); og med Hensyn til Sønderborg (Regulativ af 5te Mai 1835), hvor Magistraten ligeledes har Valgret og kun er bundet til tre af den selv forinden til offentlig Prøve for Præsterne præsenterede Subjecter. Nu er det vel saa, at de fleste af de nævnte Forhold ikke kunne siges at være indbefattede under nærværende Garantifordring i den foreliggende Redaction, der kun omtaler en Valgret for Menigheden, ikke for Magistraten, og omvendt kun kjender en Præsentationsret, ikke

nogen Besættelsesret for Skolecollegiet; men som alt antydet, ville disse Forhold, hvis Forandring dog af flere Grunde kan være ønskelig, muligen fordres indbefattede under den uantastelige »Städteverfassung«, saafremt dette Ord ikke kan modtage en nærmere Begrændsning.

II. Kirke- og Skolesprog.

(»Der Gebrauch der deutschen Sprache in den Kirchen und Benutzung als Lehrsprache und Lehrgegenstand in den Schulen«).

A. Kirkesproget var i 1846

1) *udelukkende tydsk* i Augustenborg Kirke og i Hanved, Adelby og Rylskov Sogne af Flensborg Amt.

2) *overveiende tydsk* i den største Deel af Haderslev By, nemlig Mariæ Sogn (kun en mindre Deel af Byen hørte til den danske St. Severins Kirke i Gl. Haderslev), idet her i Hovedkirken altid prædikedes Tydsk undtagen 3 Gange om Aaret til Aftensang, medens der i Hospitalskirken hver Uge holdtes en dansk Prædiken; — i Aabenraa og Sønderborg (Tydsk til Høimesse, Dansk til Froprædiken eller (om Vinteren) Aftensang); — i Flensborg (Tydsk udelukkende ved Byens 3 Sognekirker; ved Hellig-Aands-Kirken ansat en dansk Præst, dog kun med Ret til at prædike, confirmere og tage til Alters, men ikke til at vie, døbe eller kaste Jord paa Liig, og saaledes uden egentlig Menighed); — i Graasten (to Gange tydsk mod een Gang dansk Gudstjeneste); — og ved Brødremenigheden i Christiansfeld (dansk Prædiken holdtes vel jævnlgt, vistnok endog stadigt, men uden at nogen udtrykkelig Forpligtelse dertil i det mindste er mig bekjendt). Endelig var der i Bov Sogn paa 16 af Aarets Kirkedage dansk Prædiken og Altergang og i Ladelund og Medelby Sogne i Tønder Amt dansk Prædiken hver fjerde Søndag; det førstnævnte Sted efter en udtrykkelig Tilladelse fra Kirkevisitatoriet i Skrivelse af 4de Juni 1845, de tvende sidste Steder ialtfald med Autoriteternes stiltiende Billigelse, og

disse smaa Indrømmelser til det danske Folkesprog paa de paagjældende Steder vilde vel saaledes ogsaa efter Garantifordringen kunne opretholdes. At der iøvrigt i disse Kirker saavel som mange andre Steder lød tydsk Psalmesang til den danske Prædiken, er en Urimelighed, som ikke skulde ventes at kunne finde Talsmænd; men Ordene i den foreliggende Garantibestemmelse lyse unægtelig Fred over enhver i 1846 stedfunden Benyttelse af Tydsk i Kirken.

3) *overveiende dansk*, med Tydsk ved Siden, i Løgumkloster (Tydsk hver fjerde Søndag), Kliplev (hver tredie Søndag) og Broager (fire Gange om Aaret Tydsk til Froprædiken eller Aftensang og et Par Gange om Aaret tydsk Altergang).

4) *udelukkende dansk* paa alle andre Steder, dog stundom vistnok med den anførte Anomali i Henseende til Psalme-sangen. I Nordborg (Kgl. Resol. af 18. Decbr. 1821) og Ringenæs (Regjerings-Rescript af 24. Decbr. 1844) var der aabnet Udsigt til tydsk Gudstjeneste og Altergang udenfor den almindelige Kirketid, men kun forsaa vidt Præsten selv vilde indlade sig derpaa, og dette var altsaa ikke væsentligt Andet end hvad der undertiden ogsaa i selve Kongeriget sees at være indrømmet, saaledes ved Kirke- og Underviisningsministeriets Skrivelse af 24. Marts 1859 (Ussings Rescript-samling) med Hensyn til nogle tyske Beboere af Utterslev i Brøndshøi Sogn.

B. *De lærde Skolers* Underviisningsprog forudsættes i den almindelige Skoleforordning af 24. August 1814 at være Tydsk, hvilket blandt Andet navnlig fremgaaer af Bestemmelsen i § 16 om at der af de levende Sprog skal undervises i Dansk og Fransk; og det Samme er udtrykkelig udtalt i de specielle i 1846 gjældende Skoleregulativer for Haderslev og Flensborg lærde Skoler. En Forandring heri var vel allerede dengang paa Bane med Hensyn til Haderslev Skole, som fik dansk Underviisningsprog ved Regulativet af 28. Januar 1848, som imidlertid paa Grund af de indtraadte Begivenhe-

der først kunde gennemføres 1850. Skjøndt nu den nævnte almindelige Skolelov kun nævner de tvende anførte lærde Skoler i den paagjældende Deel af Slesvig, vil dog muligen dens antydede Forudsætning, saafremt man ikke ved Redactionen af den foreliggende Garantifordring kan sikkre sig derimod, kunne afgive et Paaskud for den Paastand, at ikke blot hine tvende Skoler, saalænge de bestaae (og derfor er der vistnok sørget ad anden Vei, hvorom nærmere nedenfor) skulle forblive tydske, og at det Samme derhos maatte blive Tilfældet med nye lærde Skoler paa de Steder, hvor det almindelige Skolesprog er Tydsk, men at endog Regjeringen aldrig vilde kunne oprette en lærd Skole nogetsteds i Slesvig med dansk Underviisningssprog. Derimod ligger der i intet Tilfælde i Garantifordringen nogen Begrændsning med Hensyn til Dansk som Lærefag; og der vilde derfor ikke kunne være Noget til Hinder for, naar det kun ikke gaaer ud over Tydsk som Lærefag, at forøge Antallet af Underviisningstimerne i Dansk i de lærde Skoler udover hvad der bestemmes i de i 1846 gjældende Regulativer, og saameget mere udover det yderligere Minimum, hvortil Underviisningen heri dengang factisk var reduceret.

En privat Latinskole har hidtil ikke existeret i Slesvig, og til at oprette den behøves utvivlsomt Bevilling. Garantifordringen i den foreliggende Redaction formener ikke Meddelelsen af en saadan Bevilling til en dansk Latinskole og heller ikke at understøtte denne med Statsmidler; men man vilde dog muligen isaafald ikke undgaae Reclamationer.

C. *Borger- og Almueskolens* Sprog var i 1846 1) *tydsk* i Haderslev St. Mariæ-Sogn, Christiansfeld, Aabenraa, Sønderborg, Flensborg, Graasten, Augustenborg, i Ladelund og Medelby Sogne af Tønder Amt og i Bov, Hanved, Adelby og Rylskov Sogne af Flensborg Amt. I Kjøbstæderne var dog Dansk et Lærefag, men paa andre Steder er det kun undtagelsesviis, at Læreren var forpligtet til, saasom i Augusten-

borg, udenfor de almindelige Skoletimer at give Underviisning i Dansk, naar det forlangtes.

2) *dansk* paa alle andre Steder, men ifølge Rescript af 14. Mai 1840 med Forpligtelse for Læreren til udenfor den sædvanlige Skoletid i tre Timer ugentlig at give de Skolebørn, hvis Forældre eller Værger ønske det, Underviisning i Tydsk. Denne sidste Forpligtelse betragtedes endog som gjældende for Tørninglehn og paa Als, men derimod selvfølgelig ikke i de nørrejydske Enclaver.

Høiere Realskoler vare ikke særligt omtalte i de i 1846 gjældende Bestemmelser, men da den i Skoleloven af 1814 §§ 41 og 42 omtalte Dreng-Hovedskole i sine Lærefag og Fordringer nærmer sig den høiere Realskole, vilde Regjeringen vistnok, idetmindste efter den preussiske Regjerings Opfattelse, være udelukket fra at anlægge en saadan Realskole med dansk Underviisningsprog som Statsanstalt paa de Steder, hvor Borgerskolens Sprog skulde være Tydsk.

Forsaaavdt der under en anden af de opstillede Garantier fordres Ophævelse af Indskrænkningerne i Privatunderviisningen, maatte dette selvfølgelig eventuelt ogsaa komme den dansktalende Befolkning til Gode. Heller ikke synes det at kunne være formeent Staten at understøtte private Skoler, men hvis denne Understøttelse skulde antage større Dimensioner og navnlig blive rettet paa at skaffe den fattigere Befolkning paa de ovenfor under 1) nævnte Steder fuldstændig fri dansk Skolegang, vil der vistnok ikke udeblive Klager over at der heri ligger en Elusion af Garantien for Bevarelsen af Almueskolens Underviisningsprog fra 1846.

D. *Skolelærerseminarier* existerede ikke i 1846 i den Deel af Slesvig, hvorom her er Tale, og da Bestemmelsen om tydsk Underviisningsprog ved Tønder Seminarium ikke findes i nogen almindelig Lov, men kun i den private Fundats og de specielle Regulativer for denne bestemte Anstalt, kan det neppe betvivles, at den danske Regjering maatte kunne oprette et fuldstændigt dansk Seminarium hvorsom-

helst i Slesvig, ialtfald hvor det almindelige Skolesprog ikke er tydsk.

Til Belysning af de her fremstillede Fordringer i Henseende til Kirke- og Skolesproget skal jeg kun bemærke, at med Undtagelse af Flensborg og den tydske Coloni Christiansfeld er Folkesproget i samtlige de paagjældende Distrikter udelukkende eller dog i den Grad overveiende dansk, at den tydsktalende Minoritet intetsteds er mere end næsten forsvindende, endog i Kjøbstæderne, hvor der f. Ex. i Aabenraa er oplyst i 1854 (Stændertidenden for 1853—54. S. 662—3) af 800 Familier kun at have været høist 30 tydsktalende, medens Forholdet i Haderslev vel vil være noget ugunstigere for Dansk, men uden at den tydsktalende Befolkning selv efter tydske Fremstillinger kan regnes til mere end omtrent en Fjerdedeel. Det er derfor endog saa langt fra, at det danske Sprog vil skee sin fulde Ret ved en Grændse efter Afstemningen til Parlamentsvalgene, at der Syd for denne vil findes ikke blot mangfoldige Sogne med overveiende dansk Folkesprog, men endog eet, hvor Kirke- og Skolesproget altid, ogsaa 1846, har været dansk (Høier), et andet, hvor Kirkesproget var blandet (Tønder), og flere, hvor en deelviis dansk Gudstjeneste endog i 1846 enten alt fandt Sted (Ubjerg, Brarup, Sønder-Løgum, Klægsbøl og Karlum i Tønder Amt) eller af Beboerne var begjært (Valsbøl i Flensborg Amt).

Til Sammenligning tilføies, at efter den i 1850 og følgende Aar af den danske Regjering trufne Ordning var Kirkesproget blandet i Haderslev Mariæ Sogn, Aabenraa, Sønderborg, Ladelund og Medelby Sogne i Tønder Amt og i de fire paagjældende Sogne af Flensborg Amt samt ialtfald factisk i Christiansfeld, tydsk i Flensborg undtagen forsaavidt der her var stiftet en fri dansk Menighed, og dansk overalt ellers. Borger- og Almue-Skolesproget var tydsk i Christiansfeld og i Flensborg udenfor den derværende frie danske Menigheds Skoler; ellers overalt dansk uden Forpligtelse for

Læreren til at undervise i Tydsk undtagen i de kirkelig blandede Distrikter. Den lærde Skole i Haderslev og Skolelærerseminariet i Tønder havde dansk Underviisningssprog, Flensborg Latin- og Realskole derimod blandet.

Ikke uden Interesse er det herved tillige at have for Øie, hvorledes Forholdene for Tiden ere ordnede under det preussiske Regimente. Man er her ganske vist i mange Retninger vendt tilbage til Tilstanden 1846. Haderslev og Flensborg lærde Skoler ere blevne udelukkende tydske, og i Aabenraa og Graasten har man ogsaa gjort Skolesproget heelt tydsk, skjøndt rigtignok først kun efter en saakaldet Afstemning, hvoraf Conseqvensen nærmest synes at maatte blive, at det paa samme Maade atter vilde kunne forandres til Dansk. I Haderslev og, saavidt vides, ogsaa i Sønderborg har man, uagtet Afstemningen viste Majoritet for dansk Skolesprog, dog anordnet Borger- og Almueskolens Fortydskning, men successivt, idet der skal begyndes fra neden, og for hvert Aar een Classe gaae over til tydsk Underviisning. Fremdeles er upaatvivlelig den gamle Ordning af Kirkesproget ført tilbage i Sønderborg, ligesom ialtfald i Aabenraa; om det Samme maatte være Tilfældet i Løgumkloster og Augustenborg, tør jeg ikke sige. I et enkelt, dog kun lidet væsentligt Punkt er man endog gaaet videre end i 1846, forsaavidt der er indført en begrændset tydsk Gudstjeneste i Nordborg. Men paa den anden Side er det — og det kan ikke noksom fremhæves — i flere ingenlunde uvæsentlige Henseender Tilfældet, at den nuværende Ordning under det preussiske Regimente, som dette altsaa maa have fundet stemmende med Retfærdighed, er gunstigere for det danske Sprog end den Tilstand fra 1846, som det nu fordres, at den danske Regjering selv skal føre tilbage. I denne Retning fremhæves:

1) I Haderslev Marie-Kirke er ifølge en temmelig ny Bestemmelse (Verfügung af 8de Januar 1867; Verordnungsblatt f. 1867 8tes Stück Nr. 21) Dansk ved Gudstjenesten og de kirkelige Handlinger i alt væsentligt ligeberettiget med

Tydsck, undtagen forsaauidt Tydsck altid prædikes til Høimesse, Dansk kun til Froprædiken, men da tillige til Aftensang i Hospitalskirken i Lighed med den ogsaa i 1846 foreskrevne ugentlige danske Prædiken sammesteds.

2) I Bov Sogn i Flensborg Amt er ikke blot Kirkesproget ligelig blandet, men Skolesproget fremdeles dansk (cfr. Verfugungen af 19. Februar og 28. April 1864).

3) I Ladelund og Medelby Sogne i Tønder Amt (ligesom i de Sønden for Afstemningslinien liggende Sogne Ubjerg, Brarup, Sønder-Løgum og Karlum) er der dansk Gudstjeneste to Gange om Maaneden, hvorhos kirkelige Handlinger, endog Confirmation, naar Nogen begjærer det, foretages paa Dansk (Verordnung af 8de Juni 1864).

Det er iøvrigt kun med Reservation, at jeg fremsætter disse Bemærkninger om den nuværende Tilstand, da jeg herved nærmest ikke har havt anden Kilde til min Raadighed end det slesvigske eller slesvig-holstenske saakaldte »Verordnungsblatt«, som i denne Retning har viist sig at være ufuldstændigt. Det har ogsaa kun været min Hensigt, reent foreløbigt at henlede Opmærksomheden paa dette ikke umærkelige Datum, idet der jo igjennem den kongelige Gesandt i Berlin vil kunne ventes nærmere officielle Oplysninger fra den preussiske Regjering om de for Tiden fulgte Regler.

III. Conservationen af Skolernes Formue.

(»für das eigenthümliche Vermögen der Schulen«).

Efter den foreliggende Redaction synes det noget uklart, hvad Meningen skal være med denne Fordring; thi efter vor Grundlov, som vel efter de civiliserede Retsforfatninger i Almindelighed, er Eiendomsretten ukrænkelig, og forsaauidt der skal lægges Vægt paa Normalaaret 1846, kan det jo dog ikke betvivles, at paa den ene Side ogsaa den efter dette Aar af en Skole lovlig erhvervede Formue maa respecteres som saadan, medens paa den anden Side det, som en Skole

senere paa lovlig Maade maatte have skilt sig ved selvføl-
gelig ikke vil tilbagevindiceres.

Man fristes derfor til at formode, at det under denne Form er Hensigten at indsmugle Forpligtelser af en videregaaende Art, navnlig med Hensyn til de lærde Skoler. Vel kan man fornøftigviis ikke under Skolernes Formue indbefatte det vexlende Tilskud af Statskassen, som iøvrigt i 1846 var meget mindre end i de seneste Aar, ja saa lidet, at det næsten kan kaldes reent forsvindende; men derimod kunde det muligen befrygtes, at naar man først havde erkjendt Forpligtelsen til at conservere Skolernes Formue, vilde deraf kunne søges udledet en Forpligtelse til at drage Omsorg for at denne Formue vedvarende kunde finde Anvendelse efter sin Bestemmelse.

Haderslev lærde Skole eier saaledes en Capital, som efter Regnskabet for 1861—62 giver en aarlig Indtægt af c. 257 Rdlr., og derhos har Skolen oppebaaret i vedvarende sikkrede Tilskud: af forskjellige Stiftelser c. 254r, af Byens Kasse c. 323r, af Provstiets Kirker c. 593r og i Travepenge af Tørning-lehn c. 188r. Disse Indtægter af tilsammen noget over 1600r ere selvfølgelig næsten for Intet at regne i Forhold til hvad Skolens Drift kræver; og der sees ogsaa i det nævnte Aar at være medgaaet, foruden c. 3000 Rdlr. i Skolepenge fra Eleverne, endvidere et Tilskud fra Statskassen paa over 11000 Rdlr. Endskjøndt derfor en tysk Latinskole i Haderslev, især hvis ogsaa Flensborg vendte tilbage til Danmark, aldrig vilde kunne siges at afhjælpe en virkelig tilstedeværende Trang, og sandsynligviis ogsaa vilde blive kun lidet frekventeret, muligen saalidet, at dens Nedlæggelse maatte frembyde sig som det Naturlige, kunde saaledes den paagjældende Garantifordring, naar man ikke ved dennes endelige Redaction kan sikke sig derimod, tænkes at medføre den Forpligtelse, ikke blot ikke at anvende Skolens Formue til andre Øiemed, og vistnok ogsaa at conservere de ikke faae til Skolen knyttede Stipendier, men endog vedvarende at holde Skolen ilive

ved af Statskassen at tilskyde det dertil Fornødne, som vel efter Statsregnskabet for 1846 dengang kun udgjorde 1556 Rdl., men som efter Nutidens Fordringer nødvendigviis maatte blive langt mere og rimeligviis idetmindste vilde komme til at nærme sig de ovennævnte 11000 Rdlr. Lignende Betragtninger gjøre sig gjældende med Hensyn til Flensborg Skole, som i 1846 kun fik et Tilskud af 658, men i 1863 krævede henved 16000 Rdlr. Og uagtet Tønder Kjøbstad, hvor ved det sidste Parlamentsvalg kun 17 pCt. af de afgivne Stemmer faldt paa den danske Candidat, forsaavidt ligger ganske udenfor hvad jeg her har at beskæftige mig med, kan jeg dog, med Hensyn til den ikke absolut udelukkede Mulighed, at denne By kunde blive tilbudt som Æquivalent for andre Distrikter, ikke undlade at antyde det Betænelige i en saadan Erhvervelse, saafremt dermed skulde følge den Forpligtelse, til evige Tider at vedligeholde et Seminarium med *tydsk* Underviisningsprog, endog ganske afseet fra Statskassens nødvendige Tilskud, som i 1846 kun udgjorde 560 Rdlr., medens der senere til det danske Seminarium er medgaaet endeel mere.

IV. Kjøbstad-Forfatningernes Uantastelighed.

(»Die Städteverfassungen, die im Normaljahr bestanden, sollten nicht abgeändert werden ohne die Zustimmung der nach diesen Verfassungen existirenden Gemeindebehörden und Vertretungen«).

De her omtalte »Städteverfassungen« foreligge ikke i en eller flere almindelige Kjøbstadcommunallove, men heller ikke i særskilte fuldstændige Localstatuter for hver enkelt Bys Vedkommende. Det, der i saa Henseende kommer i Betragtning, findes spredt paa saare mange Steder, og ikke Lidet af det, der betragtes som gjældende, er derhos uddannet ved Sædvane, uden at der ialtfald letteligen derfor vil kunne paavises nogen Lovhjemmel. Som en Følge heraf er det ikke let at faae et fuldstændigt Overblik over alle de en-

kelte Forhold, som lade sig indbefatte under Begrebet »Städteverfassungen«.

Efter almindelig Sprogbrug vil det dog ligge nærmest her ved at tænke paa de gjældende Regler om Kjøbstadcommunens Organisation som saadan, om Indretningen af dens Bestyrelse, derunder indbefattet Repræsentationen, og om Grændserne for denne Bestyrelses og dens enkelte Afdelingers Raadighed, saavel indbyrdes som ligeoverfor Statsmagten og Borgerne. I disse sidste Henseender er der nu vel i det Hele ikke nogen mig bekjendt nu eller i 1846 gjældende Bestemmelse, som i nogen væsentlig Grad skulde afvige fra hvad der betragtes som de almindelige og naturlige Regler. Communalbestyrelsen, hvori Deputeretcollegiet ikke blot er et raadgivende Element, bestyrer Byens Anliggender, dels umiddelbart, dels gennem Commissioner af dens Midte med tilkaldte Borgere og Embedsmænd, dels endelig ved underordnede Communeembedsmænd, paa hvis Ansættelse den har en overveiende Indflydelse; men Statsmagtens Approbation er nødvendig til alle mere indgribende og vedvarende Foranstaltninger, saaledes navnlig til Afhændelse og Erhvervelse af faste Eiendomme, Optagelse af Laan, Bevilling eller Forhøielse af Lønninger, Pensioner og Gratificationer og overhovedet alle extraordinaire Udgifter, ialtfald udover et nærmere fastsat mindre Beløb om Aaret.

Hvad dernæst angaaer Organisationen af Communalbestyrelsen, da bestaaer denne ligesom andetsteds af en Borgerrepræsentation (Deputeretcollegium) og en Magistrat. Efter de tidligere almindelige Regler (cfr. Schlesw. Ständezeitung f. 1838. S. 46) supplerede Deputeretcollegiet sig selv uden Borgerskabets Medvirkning, ialtfald saaledes, at Magistraten valgte blandt tre af Deputeretcollegiet præsenterede Personer, og denne Regel gjælder endnu, saavidt vides, i Aabenraa. I Flensborg var et nyere Princip trængt igjennem allerede ved Regulativet af 26. Marts 1833 § 6, hvorefter de Deputerede vælges af Huuseierne i vedkommende Halvdeel af Byen

(Norden eller Syden). I Haderslev derimod fulgtes den gamle Regel indtil 1859, men da blev det ved kgl. Resolution af 2den Decbr. efter selve Deputeretcollegiets Andragende foreskrevet, at de Deputerede fremtidig skulde vælges af alle Byens Huuseiere. Ogsaa i Sønderborg fulgtes i de senere Aar (cfr. Traps Beskrivelse af Slesvig S. 386) den samme Fremgangsmaade, uden at der dog er mig nogen udtrykkelig Bestemmelse desangaaende bekjendt; men i 1846 var den ældre Regel upaatvivlelig gjældende.

Magistraten bestod i 1846 i de tre nordligere Kjøbstæder af trende borgerlige Raadmænd og de tvende kongelige Embedsmænd, Borgermesteren og Byskriveren, hvis Poster dog i Sønderborg var forenede i een Person. Heri var der senere indtil 1864 ikke skeet anden Forandring end at ogsaa i Haderslev og Aabenraa Borgemesterens og Byskriverens Embeder vare forenede, og at Antallet af de borgerlige Raadmænd i Aabenraa var forøget til 4. I Flensborg bestod Magistraten i 1846 som senere af to kongelige Embedsmænd (Overpræsidenten eller første Borgemester og Politimesteren) samt sex andre Medlemmer, nemlig anden Borgemester og fem Raadmænd, hvoriblandt stadig var den kongelige Embedsmand, Byskriveren, men efter Valg. Beskikkelsen af Raadets borgerlige Medlemmer var forskjellig i de forskjellige Byer. I Haderslev valgtes de af Magistraten blandt de deputerede Borgere under Kongens Approbation, og et lignende var Forholdet vistnok i Aabenraa. I Sønderborg udnævntes Raadmændene af Kongen efter Indstilling fra Magistraten, som først maatte have hørt Deputeretcollegiet. I Flensborg valgtes anden Borgemester og de fem Raadmænd af Magistraten i Forbindelse med 12 af Deputeretcollegiets Medlemmer, som udtoges ved Lodtrækning. Hvor Raadmændene ikke — som i Sønderborg — ligefrem vare udnævnte af Kongen, behøvede de dog ialtfald kongelig Confirmation i denne Egenskab, hvad der synes at involvere, at de ogsaa maatte kunne afskediges af

Kongen, hvilket da ogsaa mange Gange er skeet, baade under den danske og den preussiske Bestyrelse. Det samme gjaldt om anden Borgemester i Flensborg.

Naar det nu fordres, at de i 1846 bestaaende Kjøbstadforfatninger fremtidig ikke skulle kunne forandres uden Samtykke af Communens Bestyrelse og Repræsentation, behøver det neppe at udvikles, at der herved tillægges disse en hidtil ukjendt Myndighed, hvorom der ikke før og navnlig ikke i 1846 kunde være Tale. Tvertimod forelaae der netop i 1846 for de slesvigske Provindsialstænder for tredie Gang et Udkast til en ny almindelig Kjøbstadcommunallov, under hvis Behandling der havde været megen Dissens om Omfanget af Stændernes nødvendige Medvirkning, medens Ingen er eller var faldet paa, at ogsaa de enkelte Communes eget Samtykke skulde udfordres til denne dog saa gennemgribende Foranstaltning. Men hvad der fortjener at fremhæves, er, at den Ordning af Communens Bestyrelse og Repræsentation, som der saaledes paa en særegen Maade skal fredes om, allerede i 1846 og længe før af alle Vedkommende var erkjendt for ikke længere tidssvarende. Det ommeldte Udkast, der første Gang var forelagt i 1838, foreskrev som ufravigelig Regel, at Borgerrepræsentationen overalt skulde vælges af Borgerne, og dette var baade Regjering og Stænder, ja man kan tilføie, Communerne selv enige om at ansee som det absolut Rigtige. Dette vilde saaledes allerede dengang være blevet Lov, naar ikke Sagens endelige Ordning gjentagne Gange var bleven forhindret ved forskjellige aldeles tilfældige Omstændigheder, i 1838—42 ved Dissensen om Omfanget af Stændernes nødvendige Medvirkning, i 1844 ved Uenighed mellem Regjering og Stænder om de communale Forhandlingers Offentlighed og i 1846 ved at Stænderne i Utide gik fra hverandre. Der er derhos efter den foreliggende Garantifordring ikke blot Tale om at bevare hvad der bestaaer, men idetmindste i een Retning, nemlig hvad Haderslev — og muligen Sønderborg — Deputeretcol-

legium angaaer, om at gaae endnu videre. Det forlanges af den danske Regjering, at den selv skal slaae en Streg over den ovennævnte kongelige Resolution af 2den December 1859, en Forskrift, der uden i ringeste Maade at berøre de brændende Sprog- og Nationalitetsspørgsmaal, er udgaaet paa fuldkommen lovlig Maade, utvivlsomt er billiget af Byens Borgerskab, ligesom den for over 20 Aar siden fra alle Sider er erkjendt for hensigtsmæssig og tidssvarende, og endelig er fremkaldt af selve det Deputeretcollegium, hvis Indflydelse derved indskrænkedes.

Kommer denne Garantibestemmelse til Udførelse, maa man være forberedt paa, at der idetmindste i flere af de paagjældende Magistrater og Deputeretcollegier vil i et langt Tidsrum, hvis Længde tilmed er ganske uberegnelig, findes en seig Modstand mod enhver Reform, som maatte være ønskelig saavel paa Grund af dens egen Hensigtsmæssighed som for derved at bringe Forholdene mere i Samklang med hvad der ellers i Riget er gjældende Ret. Og Virkningen heraf vil kunne vise sig i adskilligt flere Retninger end det ved første Øiekast og efter den oven antydede almindelige Opfattelse af en Communalforfatnings Begreb synes at kunne blive Tilfældet, idet det nemlig blandt Andet herved maa erindres, at Communalbestyrelsens Virksomhed ikke indskrænker sig til strængt communale eller municipale Anliggender, men at den i flere Retninger ogsaa er det locale Organ for hvad der nu ustridigen maa betegnes som et Statsformaal. I Slesvig ere saaledes Magistraterne Domstole i ordinaire civile og criminelle Sager, og da Bestemmelserne herom tildeels findes i de gamle, endnu gjældende Stadsretter, kan der heri findes et Paaskud for at modsætte sig idetmindste mangan Reform af Retspleien som uforenelig med de i 1846 bestaaende »Städteverfassung«; og der er herfra kun et Skridt til under dette uantastelige Omraade ogsaa at inddrage de i Stadsretterne givne, fra den almindelige slesvigske Ret afvigende Bestemmelser

om forskjellige navnlig privatretlige Forhold. At ogsaa den Myndighed, som navnlig Magistraten efter Tilstanden i 1846 i enkelte Retninger havde, i og for sig kan frembyde Betæneligheder, er alt antydet ved de ovenfor under I fremsatte Bemærkninger om Valgret og Præsentationsret til Embeder i Kirke og Skole.

Idet jeg herved haaber ialtfald nogenlunde at have fyldestgjort det mig paalagte Hverv, troer jeg dog at turde tilføie, at jeg paa Grund af forskjellige Omstændigheder, navnlig Bortførelsen af en Deel af de Hertugdømmerne vedkommende Archiver, ikke i alle Retninger har havt Adgang til et saa fuldstændigt Materiale, som jeg kunde have ønsket.

Kjøbenhavn, 6. November 1867.

J. Larsen.

376. **Etatsraad Regenburgs Betænkning angaaende de preussiske Garantifordringer.**

[6. November 1867.]

- 1) Garantie gegen Verkümmerng des Petitionsrecht,
- 3) » gegen Beamtenwillkühr.

Om disse to Puncter indeholdes Bestemmelser i den slesvigske Forfatningsanordning af 15. Februar 1854. Denne Anordning blev til i Overensstemmelse med Preussens og Østrigs Anviisninger. Som Betingelse for Holstens Tilbagegivelse i 1852, fordrede de blandt andet netop Garanti for at Kongerigets Grundlov ikke maatte indføres i Slesvig og Holsten, at disse skulde have Forfatninger efter stænderske Grundsætninger, og at de skulde iværksættes af to navngivne Statsmænd, paa hvis Overensstemmelse med de i Tydskland navnlig i Preussen og Østrig dengang under Schwarzenberg og Manteuffel gjældende Grundsætninger man troede at kunne stole. De derefter dannede Forfatningsanordninger fandt ogsaa udtrykkelig Bifald saavel i Preus-

sen og Østrig som ved Forbundet. Ingen Tvivl om at disse to Bestemmelser netop maae betragtes som henhørende til dem, der dengang bleve betragtede som særlig svarende til tyske Grundsætninger.

Med Nr. 3 er dette indlysende. Den foreskriver nemlig ikke noget Nyt, men udtaler kun en af den bestaaende Rets-tilstand følgende Regel. Denne udtrykkelige Udtalelse var saaledes unødvendig, og naar den desuagtet fremkom, saa hidrørte dette vistnok fra at den modsatte Regel var fastsat i Kongerigets Grundlov. Det skulde netop fremhæves at den i Kongeriget gjældende Regel ikke maatte gjælde i Slesvig.

Bestemmelsen om Petitionsretten, hvorved denne sikkertes de Enkelte, medens Fællespetitioner forbødes, havde vistnok sin Grund i særlige slesvigske Forhold, men fandt ogsaa Bifald hos tyske Regjeringer paa en Tid da de saakaldte »Grundrettigheder« bleve særlig hadede. Med de danske Forhold stemmer den i al Fald ikke.

Ved at komme ind under den danske Forfatning vilde Nordslesvigerne jo netop i disse og i alle andre Henseender erholde muligt Frihed, og navnlig en ganske anden end den der bliver dem til Deel under Preussens Herredømme. At lade en fremmed Regjering være Garant for saadanne Friheder, allermeest maaskee forfatningsmæssige Friheder kan desuagtet medføre de største Farer. Preussen har ogsaa været Garant for Friheden i Polen.

- 2) Gegen Verkümmerng des Vereinsrechts.
- 4) Gegen Beschränkung des Privatunterrichts.

Om disse to Puncter indeholdes Intet i Forfatningsanordningen. De tidligere gjældende Bestemmelser bleve fulgte, og Praxis var ingenlunde streng. Under det nuværende preussiske Regimente findes der større Indskrænkning. Ved at komme ind under danske Love vilde Nordslesvigerne finde al den Frihed som kan bestaae. Ubunden Frihed er i denne som i enhver anden Henseende umulig. I al Fald burde man

sikkre sig mod Misforstaaelser i denne Henseende, hvis man paatager sig Forpligtelser, som altid ere farlige, og som her da de ere aldeles overflødige kun kunne forlanges i svigagtigt Øiemed.

- 6) Wahlrecht der Gemeinden, Präsentationsrecht der Kirchen- und Schulcollegien etc. nach der Norm von 1846.

Kongen udnævnte i dette Aar til alle Præstekald i de forhenværende Riberhusiske Enklaver, i Tørningehøj og Bispedømmet Als, der stode under Kongerigets Kirkehøjhed, samt i Haderslev Provsti med Undtagelse af Diaconatet ved Mariekirken i Haderslev og i Sønderborg Provsti med Undtagelse af Diaconatet i Sønderborg og Sognekaldet i Dybbel, samt til Hovedpastoraterne i Aabenraa og Tønder. Adsbøl-Graasten Sognekald blev dengang besat af Graasten Godses Besidder; men da Godset nu er solgt med den udtrykkelige Betingelse af denne Rettigheds Ophør, maa Besættelsesretten tilkomme Kongen. Hofpræst i Augustenborg findes ikke mere. Kirkerne i Aabenraa Provsti med Undtagelse af Hovedpastoratet i Byen, i Tønder Provsti ligeledes med Undtagelse af Byens Hovedpastorat og i Flensborg Provsti saavel som de ikke til Provstierne hørende adelige Kirker Klipleve, Kvers og Dybbel vare Valgkald. Præsterne i Christiansfeld udnævntes af Herrenhuternes Centralbestyrelse.

Præsentationsret til Præstekald, hvortil der valgtes, tilkom for største Delen Kirkevisitatorerne. Imidlertid præsenterede Magistraten i Haderslev til Diaconatet ved Mariekirken, Statholderskabet til Diaconatet i Sønderborg, Magistraten i Tønder til Diaconatet i denne By, Kirkepatronaterne i Flensborg til Byens Kirker, med Undtagelse af den danske Kirke, hvis Præst præsenteredes af Magistraten og valgtes af den samlede Communalbestyrelse. Til Præstekaldene i Klipleve, Kvers, Dybbel præsenterede Kirkepatronerne. Hvorvidt Besidderen af Gram og Nybel efter Grundloven havde mistet sin Ret til at bringe tre Candidater i For-

slag til kongelig Udnævnelse, var et uafgjort Spørgsmaal. I 1846 havde han i al Fald denne Ret. Præsentationsforslagene skulde indsendes til kongelig Stadfæstelse ogsaa for de adelige Kirker, hvor dog denne Forskrift blev tilsidesat.

Skolekald besattes i Kjøbstæderne af de communale Myndigheder, hvori dog jevnlig kongelige Embedsmænd havde Sæde, i Landprovstierne af Visitorer, paa de adelige Godser af Patronerne, dog saaledes at Bestalling meddeltes af Visitorerne.

Ved en Overgang til Kongerigets Lovgivning vilde Kjøbstadcommuner beholde deres Myndighed med Hensyn til Skolelærerembeders Besættelse, og Landcommuner erholde en Myndighed, de hidtil ikke have havt.

Alle Udnævnelser til de lærde Skoler i Haderslev og Flensborg og til Seminariet i Tønder tilkom Kongen.

Selvfølgelig kan der kun udnævnes og præsenteres Candidater som have de lovbestemte Kvalificationer. Med Iagttagelse heraf og naar Kongen i fornødent Fald kan udøve sin Ret til at negte Confirmation have disse Bestemmelser ikke noget særdeles misligt.

Gebrauch der deutschen Sprache in den Kirchen und ihre Benutzung als Lehrsprache und Lehrgegenstand in den Schulen 1846.

Naar der drages en Linie fra Bov til Tønder saa er dermed Grændsen mellem dansk og tydsk Kirkesprog givet. Syd for denne Linie var Gudstjenesten 1846 tydsk med enkelte Undtagelser, idet der nemlig holdtes dansk Gudstjeneste hver Søndag i den danske Kirke i Flensborg, der dog manglede en Menighedskirkes Rettigheder, samt hver 4de eller 3die Søndag i Bov, Medelby, Ladelund, Sønderløgum og Ubjerg, samt enkelte Gange i Karlum og vel ogsaa andre Steder, hvorfor Ministerialhandling i disse Sogne ofte foretoges paa Dansk. Befolkningen taler nemlig i disse Sogne og langt sydligere Dansk som Modersmaal. Nord for denne Grændse var Kirkesproget dansk med enkelte Undtagelser, nemlig Hovedgudstjenesten (Høimesse) i Tønder, Sønder-

borg og Aabenraa (samt i Christiansfeldt), Gudstjeneste i Haderslev Marie Sogn (med Undtagelse af Aftensang eller Morgengudstjeneste paa de 3 store Helligdage) samt i Graasten og Augustenborg, hvorfor der holdtes enkelte tyske Prædikener i Løgumkloster, Kliplev, Broager og Nordborg. Dansk var Gudstjeneste altsaa i det Hele paa Landet og i Nordborg, ved Morgen- eller Eftermiddagsgudstjeneste i Tønder, Sønderborg og Aabenraa, ved Hospitalskirken i Haderslev Marie Sogn og ved Morgen- eller Aftensang i Christiansfeldt. Folkesproget er allevegne selv i Kjøbstæder, ja selv i Christiansfeldt, skjøndt oprindeligt den tyske Colonie, dansk. Tydsk tales foruden af enkelte indvandrede Tydskere kun som tillært i en Deel Familier. Dansk forstaae alle og selv Indvandrede lære det med Nødvendighed. Bortset fra de historiske Forhold er der egentlig ikke meer Trang til en tydsk Gudstjeneste; men da en saadan har bestaaet i Aarhundreder og mange ved Opdragelsen af selve Staten ere blevne vant dertil, saa taler Billighed for at vedligeholde en tydsk Gudstjeneste i Kjøbstæderne, hvor den hidtil har været, dog burde ikke saaledes som i 1846 dette skee med Til sidesættelse af de langt overveiende Danskes Trang, og heller ikke slaaes fast som noget der burde vedligeholdes mod Menighedernes Ønske. Bemærkes kan derhos at Tilstanden nu idetmindste i Sønderborg, Haderslev, Bov er gunstigere for den danske Befolkning end Forholdene i 1846. Hvis den danske Regjering her skulde føre disse tilbage, maatte den være tydskere, end selv den preussiske.

Skolesproget var tydsk, hvor Hovedgudstjeneste (Høimesse) var det; altsaa Syd for Linien Bov-Tønder samt i Kjøbstæderne Tønder, Sønderborg, Aabenraa, Haderslev Mariesogn, saavel som i Augustenborg og Graasten, der vare augustenborgske adelige Skoler, samt i Christiansfeldt, som har en egen Stilling. Hvad der gjaldt om Almueskoler, gjaldt selvfølgelig endnu mere om høiere Lærestalter navnlig de lærde Skoler i Haderslev og Flensborg samt Seminariet i

Tønder. Private Lærestalter vare saa godt som ukjendte. Underviisningen i Almue- og Borgerskoler var og skal efter Skoleaendringen af 1814 være uden Betaling for Børnene og Skolepengene ved de lærde Skoler ere saa ringe at private Indretninger vanskelig kunne concurrere med dem. Udentvivel er nu den i 1846 bestaaende Tilstand gjenindført i al Fald i Tønder, Graasten og Aabenraa, hvor man ved en Skinafstemning sagdes at have erholdt Befolkningens Samtykke. I Haderslev og Sønderborg kunde man ikke engang ved Kunst erholde et saadant Paaskud, men desuagtet er Skolesproget blevet forandret efterhaanden. I Bov har Befolkningen i det Hele kunnet værne om dansk Skolesprog. Underviisningsgjenstand var Tydsk i alle Almueskoler paa Landet, for saavidt at Lærerne vare forpligtede til at give Underviisning deri i 2 Timer ugentlig til dem der forlange det.

Selv denne sidste Bestemmelse var unaturlig og er farlig, ikke fordi den giver Landbefolkningen Leilighed til at lade deres Børn lære noget Tydsk, skjøndt det er urigtigt saaledes at fremstille dette som noget særlig ønskeligt; men fordi det medfører Nødvendighed kun at ansætte Lærere som kunne Tydsk og derved bringer et aldeles falsk Moment ind i hele dette Forhold.

Langt værre er Bestemmelsen om tydsk Skolesprog i Kjøbstæder og Flækker. Det er unaturligt og vanskeliggjør i høj Grad Underviisningen, naar den meddeles i et andet Sprog end Folkesproget. Det er farligt fordi det efterhaanden fører til Fortydskning. Fordi det er saa vanskeligt for Børnene i Skolen at have et andet Sprog end i Hjemmet, begynde Forældrene ogsaa her at tale Tydsk med dem. De fleste Børn vende i Begyndelsen efter endt Skolegang tilbage til Folkesproget; men enkelte holde sig til Skolesproget; i Tidens Løb forøges deres Antal og efter Generationer bliver paa denne Maade en oprindelig dansk Befolkning fortydsket. Saaledes er i nogle faa Generationer det sydlige Angel næsten fuldt

det nordlige for en stor Deel blevet fortydsket; i Flensborg hvor endnu for 2 Generationer siden Almuen for en stor Deel talte Dansk er nu Plattydsk fremherskende, og i de nordlige Kjøbstæder har paa den Maade det tydske Sprog jo faaet Indpas i adskillige om end endnu forholdsviis faae Familier. En saadan Fortydskning af en dansk Nationalitet, dobbelt odieus naar den skal gennemføres af en dansk Regjering, strider jo ogsaa aldeles mod det Nationalitetsprincip, i Kraft af hvilket Befolkningerne i Nordslesvig skulle vende tilbage til Danmark.

Efter en Gjenforening af Nordslesvig med Danmark vilde det jo ogsaa være aldeles hensigtsstridende at have en tydsk lærd Skole, for hvis Disciple der indenfor Danmark jo ingen Virkekreds var eller et tydsk Seminar, hvis Elever neppe vilde finde nogen Skole hvor de vare vel skikkede til at give Underviisning undtagen udenfor Landets Grændser.

Garantien für das eigenthümliche Vermögen der Schulen.

Forsaavidt der herunder ikke skjuler sig andet end Ordene sige vilde en saadan Garantie, forsaavidt en Garantie overhovedet kan være det, være meget uskyldig. Med Undtagelse af Seminariet i Tønder, som muligen kunde vedligeholdes af egne Midler og en enkelt Fattigskole, have Lærestalter i Nordslesvig forholdsviis ringe Midler. Haderslev Skole t. Ex. havde 1863 et Tilskud af Staten paa 11,000 R., medens det fra andre Sider kun havde c. 1600 R., hvoraf endda en Deel af Communen. Dens nuværende Bygning er ogsaa opført siden 1850 og væsentlig af Statens Midler, og skulde Skolen igjen føres tilbage til Tilstanden af 1846 saa vilde den synke ned til en meget ubetydelig Anstalt. For Fuldstændigheds Skyld kan bemærkes at der ere enkelte Legater som ere knyttede til de lærde Skoler.

- 5) Ob die Deutschen sich zu besonderer Kirchengemeinden vereinigen können und ob sie dann so lange sie das bestehende Staatsbekenntniss behalten auf Staatsunterstützung Anspruch nehmen

können, und ob sie in allen Fällen auch abgesehen vom Glaubensbekenntnisse von Beiträgen zu den dänischen Gemeinden frei sind.

Forsaavidt tydsk Kirke -og Skolesprog skulde vedligeholdes efter de ovenstaaende Fordringer vilde disse Spørgsmaal for Tiden være uden Betydning, da der sikkert i Nord-slesvig intetsteds findes saa mange Tydske at de kunde danne Noget der kunde kaldes en »Kirchengemeinde«. Forøvrigt vil jo Friheden til at danne Menigheder ved en Forening med Danmark blive langt større end den er nu. Til en vis Grad vilde de jo endog være frie for Bidrag til Menighederne; men at en dansk Regjering særligt skulde begunstige slige tydske Menigheder ja endog give dem Understøttelse af Statskassen er et noget stærkt Forlangende.

- 7) Berechtigung der deutschen Sprache neben der dänischen im Gerichts- und Geschäftsleben nach Analogie der Gesetzgebung über Berechtigung der polnischen Sprache neben der deutschen in Posen.

Sammenstillingen med Posen er aldeles falsk, med mindre Preussen vil antyde at den danske Regjering skal germanisere det danske Nordslesvig ligesom Preussen germaniserer det polske Posen. En Bestemmelse om formelig Berettigelse for Tydsk i et reent dansk Land i Rets- og Forretningssprog er forøvrigt mere nærgaaende end egentlig farlig for den nærmeste Fremtid.

- 8) Die Stadtverfassungen die im Normaljahr bestanden.

Medens i Flensborg Borgerrepræsentanterne 1846 valgtes af Grundeierne, og Raadmændene atter af Repræsentanterne var det 1846 i Tønder, Sønderborg, Aabenraa og Haderslev Regel, at en vacant Plads i disses Borgerrepræsentationer blev besat ved Valg af selve Repræsentanterne; eller saaledes at disse foresloge 3 hvoraf Magistraten valgte 1, samt at en vacant Raadmandspost blev besat ved Valg af Magistraten blandt Borgerrepræsentanterne. Communalautoriteterne supplere sig saaledes selv, og da nu 1864 alle dan-

ske Elementer ere udjagede og de mest tydske indsatte, saa ville fremdeles kun de mest tydsksindede Borgere have Udsigt til ved Vacance at komme ind i samme. I en uberegnelig Tid vilde saaledes Kjøbstæder hvis Befolkning er dansk faae tydske Communalautoriteter der i alle Forhold vilde begunstige de faa tydske Elementer til Skade for den danske Majoritet. Men selv afseet fra dette, er en saadan Besættelse af Communalrepræsentationen saa urimelig og stridende mod alle sunde Begreber, at man kun kan undre sig over at Preussen vil have den vedligeholdt, medens der ellers i en Række Aar er arbeidet paa tidssvarende Forandring, og en saadan ogsaa var lykkedes i Sønderborg og Haderslev. At det ikke er Frihedsprinciper ligesaalet som Nationalitetsprinciper der ligge til Grund for Preussens Fordringer men kun Germaniseringstendenser træder herved for Lyset hvis det ikke ellers var klart nok.

9) Garantie für die nöthige Ausbildung der Beamten.

Herved skal forstaaes Garanti for at Embedsmænd skulle kunne Tydsk. Rimeligviis vil ved Beamten ogsaa være meent Skolelærere. Danmark skal have Nordslesvig tilbage fordi det er dansk; men Danmark skal derved give Garantier for at Nordslesvig eller i al Fald alt hvad der kan gjøre Forandring paa høiere Dannelse strax og Befolkningen efterhaanden bliver fortydsket.

10) Abschied und Pensionierung der Beamten.

Er ikke andet end hvad der maa ansees uundgaaeligt.

11) Welche Garantien dafür gegeben werden können, dass für die durch Friedensbruch angerichteten Schaden die Gemeinden verhaftet sind.

De tydske Embedsmænd og adskillige i Nordslesvig bosatte Tydskere have saaledes krænket og plaget den danske Befolkning at de have paadraget sig dennes Had. Man kan ikke undre sig over at de ere bange for Gjengjeld og det er

troligt nok at Befolkningen vilde være tilbøielig til at udøve den. Men det vil i al Fald kun være en kort Overgang. Og kan der end være Anledning til under denne muligst at beskytte de Tydske selv mod velfortjent Udbrud af Harme, saa er der dog sikkert ingen Grund til derfor at give varige Bestemmelser. Opføre Tydske sig fredeligt og sømmeligt er der jo intet Land hvor de leve bedre end i Danmark. At give en Garanti som den forlangte er netop at opmuntre dem til at krænke Befolkningen og derved fremkalde Udbrud, som ellers vilde være utænkelige.

12) Abmachung und Überweisung etwaniger Differenze an ein Schiedsgericht.

Hvor krænkende og farlige Garantier overhovedet og især Garantier som de anførte ere, kan det jo dog tænkes at man for at undgaae endnu større Onder maatte gaae ind derpaa, og da er det unægtelig, at denne Bestemmelse kan bidrage til at gjøre dette mindre utaaeligt end det ellers vilde være. Udentviwl maatte man imidlertid ikke blot sørge for at der valgtes en muligst upartisk Domstol; men ogsaa for at den »Abmachung« der skulde træffes, blev saa udtømmende og bestemt at Domstolene kunde dømme derefter. En Garanti for Forsamlingsfrihed i al Ubestemthed vilde være farligere end om det var fastsat at denne ikke maatte være mere indskrænket end nu i Preussen efter de der bestaaende Love, som da maatte vedlægges den trufne Abmachung til Efterretning. Selv med Hensyn til Privatunderviisning turde en lignende Forsigtighed være paa sin Plads. Hvis t. E. i en Privatskole blev brugt tydske Historiebøger hvori læres at Christian IX er uberettiget til Thronen etc. saa var man nødt til at skride ind; men havde man da lovet ubetinget uindskrænket Frihed for Privatunderviisning vilde man jo strax have preussisk Indblanding etc.

Ved Nordslesvig har jeg nærmest tænkt paa de Districter som have stemt dansk ved Valgene til det nordtydske

Parlament. Efter gammel Sprogbrug strækker det sig videre Syd paa til Helligbæk. Tager man denne Grændse, saa maa der tages Hensyn til særegne communale Forhold, der ogsaa have Indflydelse paa Besættelsen af Skoleembeder i de frisiske Districter. Men væsentlig ere Forholdene de samme.

Udateret, vanskelig læselig Original med J. Regenburgs Haand samt en Afskrift. — I Afskriften er med P. Vedels Haand tilføjet: 9/11 67.

377. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjøbenhavn, 9. November 1867.

Kjære Ven!

Tak for det Tilsendte, som jeg kuns hidindtil har faaet Tid til cursorisk at gjennemløbe, men jeg haaber idag og imorgen udelukkende at kunne offere Tid og Tanker hertil; Skriften kan jeg udmærket godt læse. — Du har fuldkommen Ret i Din Bemærkning at der maales med en forskjellig Alen, naar det er lille eller stor Stat, og dette erfare vi desværre kun altfor tidt, men dette gjør det ogsaa dobbelt vanskeligt for en lille at forpligte sig ligeoverfor den Store; — der er naturligviis forskjellige Betragtninger der føre til forskjellig Decision, men først og fremmest maa dog den Betragtning, at man ikke kan modtage Noget, hvorved den nuværende Status deterior[re]res, være den ledende, item at ikke en saa liden Deel kan modtages, at man saavel haaner Fordringerne fra Nationalitetens Side som stiller de Tilbageblevne i et misligere Forhold; men jeg er heller ikke aldeles blind for den i Din Skrivelse fremhævede Betragtning, at det dog altid er en Gevinst at have Grændsen udvidet, fordi Fortydskningsprocessen derved bliver udhalet og det er klart endvidere, at de der i Aartier have været vant til denne Striid og for hvem denne Agitation paa en vis Maade er bleven til en Fornødenhed ogsaa ere bedre forberedte til Kampen, thi da den begyndte havde den til-

lige den Fordeel at være udtrykt i Strid om Personer, hvilket altid hidrager til at levendegjøre Kampen. Videre ved Leilighed mundlig.

C. E. Frijs.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

378. Bemærkninger af Udenrigsminister Grev Frijs til det tyske Forslag.

[November 1867].

Bemærkninger til det fra Berlin Modtagne:

Staatsschuld: ved denne Leilighed burde gjøres opmærksom paa, at den i Art. IX fastsatte Afgjørelsesmaade, hvor der er overladt Hertugdømmerne Valg af 3 Maader, endnu ikke er fuldbyrdet, endskjøndt 3 Aar ere hengangne og ikke 1, som Artikel IX forudsætter. —

Art. 12 a. Da der endnu ikke vides at være paalagt Hertugdømmerne denne Byrde, forekommer det ubilligt at paalægge denne retrocerende Deel en slig Extrabyrde.

b. Den østrigske Fordring kan umulig være liquid.

Art. 15. at en Quotadeel maa bæres er selvfølgelig, hvorimod Art. 11. det Ploener Æquivalent kun kan falde Holsteen særlig til Last. Restancer paa Hertug af Augustenborg findes saavidt mig bekjendt ikke og *Domanialobligationer saavel som Provincialgjæld maatte oplyses.*

Det er naturligviis ønskeligst, at Folketælling lægges til Grund og helst denne Tælling saa sildig som muligt, som det er foreslaaet af Bucher. — Hovedregel: Jo strammere paa Garantierne, desto moderatere m. H. t. Pengene; dog Hovedsagen: a Folketallet lægges til Grund.

b den endelige Opgjørelsesmaade fastsættes, thi saa længe som dette ikke er skeet, har Preussen bestan-

dig et stærkt Bidsel paa os, hvorimod naar dette er salderet vor finansielle Status kan meget simplificeres og derved blive forstaaeligere saavel for os selv som for Andre.

Opskrift af Grev Frijs. P. Vedels Privatpapirer.

---

379. Udenrigsminister Grev Frijs til Kultusminister C. P. Kierkegaard.

Kjøbenhavn, 12. November 1867.

Deres Excellence Cultusministeren.

Som det vil være Deres Excellence bekendt findes mellem de forskjellige Punkter m. H. t. hvilke den preussiske Regering har forlangt Garantier for det Tilfælde at endeel af Nordslesvig bliver tilbagegivet til Danmark, ogsaa Fordringen om at Privatundervisningen bliver fri i det afstaaede District. I denne Anledning tør jeg udbede mig Deres Excellences Meddelelse om hvorvidt og hvorledes Frihed i denne Henseende allerede bestaaer efter den nugældende danske Lovgivning.

Koncept med P. Vedels Haand.

---

379 a. Departementssekretær og Kontorchef i Kirke- og Undervisningsministeriet, Justitsraad F. C. Bruuns Betænkning.

15. November 1867.

Det har gennem Aarhundreder været Gjenstand for den danske Regjerings ivrige Bestræbelser at sørge for Oplysnings og nyttige Kundskabers Udbredelse blandt Befolkningen, og den har søgt at virke for dette Maal iblandt andet ved at paabyde Skolers Oprettelse rundt om i Landet og

vaage over, at disse blive benyttede paa rette Maade, til hvilken Ende det er paalagt de stedlige Myndigheder, Skolecommissionerne i Kjøbstæderne og Sogneraadene paa Landet, at paasee, deels at intet Barn imellem 7 og 13 Aars Alderen hengaaer uden Underviisning, deels at de i Skolen optagne Børn holdes til stadig at søge samme, ligesom det endvidere er overdraget de overordnede geistlige Embedsmænd, Provsterne og Biskopperne, at føre Tilsyn med at de herhen hørende Bestemmelser nøie overholdes og forvisse sig om, at Børnenes Underviisning behørig fremmes. —

Der er saaledes fra Statens Side draget al mulig Omsorg for at samtlige Børn overalt i Landet *kunne* komme til at nyde den fornødne Skoleunderviisning. — Imidlertid er det dog ikke gjort Forældrene til ubetinget Pligt at de *skulle* lade deres Børn søge Stedets offentlige Skole, naar de ikke ere stemte derfor, men der [er] i saa Henseende hjemlet dem al ønskelig Frihed til at lade Børnene oplære paa hvilken Maade de finde bedst tjenlig. — Allerede Andgg. 29. Julij 1814, for Kjøbstæderne § 25 og for Landet § 18, indeholde herom den Bestemmelse, at Forpligtelsen til at lade Børn, Myndliger eller Tyende søge Borger- eller Almueskolen bortfalder for dem, som ved en Student, seminarietisk oplært Skolelærer, eller paa anden Maade saaledes drage Omsorg for deres Børns, Myndlingers eller Tyendes Underviisning, at Skoledirectionen efter indhentet Oplysning fra Skolecommissionen finder anden Skolegang for disse ufornøden; og den Frihed, der herved er indrømmet, er i visse Maader udstrakt langt videre ved den senere Lovgivning, idet Lov 2. Maj 1855 § 1 foreskriver, at Forpligtelsen til Skolegang bortfalder for de Børn, hvis Forældre eller Værger erklære selv at ville sørge for deres Underviisning og regelmæssigt efter Tilsigelse lade dem møde til Overhøring i Distriktets Skole ved hver ordentlig Examen, saalænge som Børnene ved disse Prøver af Skolebestyrelsen, nemlig Skolecommissionen, skjønnes at besidde samme Grad

af Kundskab og Færdighed i de foreskrevne Underviisningsgjenstande, som Børn af samme Alder i Gjennemsnit opnaae i Skolen; kun naar Børnene uden lovlig Grund udeblive fra Prøven, eller de ikke befindes i Besiddelse af det fornødne Maal af Kundskaber, bortfalder Forældrenes Selvbestemmelsesret og det kommer da til at beroe paa Skolebestyrelsen, om Fritagelse for Skolegang paany kan indrømmes Børnene. —

Saaledes som det let vil sees er der imellem de anførte 2 Maader at frigjøre Børnene for Skolepligten paa, den væsentlige Forskjel, at efter Andg. 29. Julij 1814 er Fritagelsen gjort afhængig af en Tilladelse fra Skoledirectionen, som det staaer til Samme, efter indhentet Oplysning, at meddele eller at afslaae; hvorimod efter Lov 2. Majj 1855 Forældre eller Værger have Ret til *selv* at bestemme, om de ville lade Børnene søge Skolen eller de paa anden Maade ville sørge for disses Underviisning. — Men der er derhos en anden Forskjel, som heller ikke er uvæsentlig, nemlig den, at naar Nogen vil erhverve en saadan Tilladelse, som Andgen af 1814 omhandler, maa han i Forveien opgive Maaden, hvorpaa han vil sørge for Børnenes Underviisning, og er da, naar han erholder Tilladelsen, bunden til de Vilkaar, som denne foreskriver, hvorimod den, der benytter sin Ret efter Loven af 1855, har frie Hænder i saa Henseende og kan enten selv paatage sig Underviisningen, eller dertil antage en privat Lærer, *hvortil han kan engagere hvemsomhelst han vil*, eller lade Børnene søge en privat Skole, alt efter eget Godtfindende, kun at han paaseer, at Børnene opnaae et saadant Maal af Kundskaber, at de ikke staae tilbage i Sammenligning med Børn af lige Alder i den offentlige Skole. — Endelig er der endnu den Forskjel, at for de Børns Vedkommende, hvis Forældre eller Værger have erhvervet en Tilladelse fra Skoledirectionen til Fritagelse for Skolegang, bortfalder ethvert Tilsyn fra det stedlige Skolevæsens Side med deres Underviisning, medens det efter Lov 2. Majj 1855

paahviler Skolebestyrelsen at lade de Børn, hvis Forældre eller Værger have erklæret selv at ville sørge for deres Underviisning, tilsige til at møde ved de ordentlige Examina i Skolen og prøve dem i deres Kundskaber, i hvilken Henseende der dog, forsaavidt de besøge private Skoler, er foregaaet den Forandring ved Lov 30. Septbr. 1864 § 2, at saadanne Skolers Bestyrere kunne, naar de ønske det, erholde de halvaarlige Examina afholdte i deres egne Skoler, under Forudsætning af at de mindst 3 Maaneder før Examen anmelde Skolens Tilværelse for Distriktets Skolebestyrelse, godtgjøre at den stadig søges af mindst 10 Børn, samt for samme Skolebestyrelse fremlægge saadanne Vidnesbyrd om Duelighed, som denne maatte finde tilstrækkelige (hvortil dog ikke udfordres, at den Paagjældende skal have underkastet sig den befalede Skolelærer-Examen), da Skolebestyrelsen i saa Fald er forpligtet til at afholde paa selve Skolen, ved hvilken Skolens Lærer selv examinerer efter Skolebestyrelsens Opgivende. — Nærer derimod den paagjældende Lærer ikke noget Ønske om at faae Examen afholdt i sin egen Skole, behøver han ikke at godtgjøre sin Qualification, da *Skolehold betragtes som en fri Næring*, som Enhver kan drive uden videre, naar han blot underkaster sig den befalede Control med Børnenes Fremgang i Kundskaber. —

Endnu maa bemærkes, at efter nysnævnte Lov 30. Septbr. 1864 § 1 skulle de til Folkekirken eller et anerkjendt Troessamfund henhørende Børn, som ikke søge den offentlige Skole, men kun møde i denne for at prøves ved Examen, være aldeles fritagne for at overhøres i Religionskundskaber, Bibelhistorie derunder indbefattet, saafremt de for Distriktets Skolebestyrelse fremlægge skriftligt Vidnesbyrd fra en i Folkekirken eller i deres Troessamfund ansat Sognepræst eller residerende Capellan om, at de i Forhold til deres Alder besidde tilstrækkelig Kundskab i saa Henseende; ligesom og at privat underviste Børn og Privatskoler ikke

antages at være undergivne Prøvelse af Provster og Biskopper, da disses Visitatser nærmest gaae ud paa at undersøge det offentlige Skolevæsen og dettes Tilstand. —

Sluttelig tilføies, at hvad her er anført om Privatundervisning og Privatskoler, kun gjælder for Kjøbstæderne og Landet, men ikke for Kjøbenhavn, hvis Skolelovgivning er herfra noget afvigende.

Bruun.

I Betænkningen er indlagt en Seddel, dateret 13/11 1867 med Paaskrift: En Sammenstilling af de Lovgivningsbestemmelser, der gjælde i Danmark, angaaende Privatundervisningens Frihed, hvorvidt og hvorledes denne er sikkert.

380. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

18 novembre 1867.

J'approuve que vous partiez après avoir réalisé votre intention de chercher d'abord un entretien avec M. B.

Frijs.

Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, indleveret i København 18. November 1867, modtaget i Berlin af Gesandtskabsportneren Kl. 3.44 Efterm. — Ligger mellem Depecher fra Berlin.

381. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regensburg.

Kjøbenhavn, 19. November 1867.

Kjære Ven! Kunde Du faae Tid til at see op til mig i Udenrigsministeriet imellem 2 og 4 idag vilde jeg herfor være Dig meget taknemmelig, da jeg har en Deel, som jeg ønskede at

samtale med Dig om og hvori jeg ønskede at høre Dit Raad. —

Svar mit Bud mundlig herpaa om Du *kan eller ei*, thi jeg kan destoværre ikke komme til Dig iaften, da jeg har Ministerconference iaften og hele Dagen besat. —

C. E. Frijs.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

382. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

19 novembre 1867.

Je pars ce soir le 19.

Quaade.

Telegram, indleveret i Berlin 19. November 1867 Kl. 11.22 Efterm., modtaget 20. November 1867.

383. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 19. November 1867.

Deres Excellence,

I Anledning af Deres Excellences meget ærede Skrivelse af 11te d. M. Nr. 23 har jeg spurgt Legationsraad Bucher, om han var i Stand til at meddele mig, hvilke Bestemmelser der for Tiden gjaldt i Slesvig med Hensyn til Kirkesproget. Hertil svarede Herr Bucher, at man i denne Henseende ikke besad fuldstændige Oplysninger i det herværende Udenrigsministerium, men han kunde, efter det Materiale som var

tilstede, meddele mig følgende for Haderslev Amts Vedkommende. Her var for Tiden Kirkesproget overalt Dansk. I Staden Haderslev var Hovedgudstjenesten tydsk og Eftermiddagsgudstjenesten dansk. I de sydligere Districter havde enkelte Menigheder, for hvilke det danske Sprog var bleven indført som Kirkesprog siden 1852, med Majoritet besluttet at vende tilbage til Tydsk. Yderligere Oplysninger end disse kunde ikke skaffes tilveie uden gjennem Correspondance med Overpræsidenten over Hertugdømmerne, hvilken Embedsmand formeentlig ogsaa vilde have i den omhandlede Henseende at sætte sig i Forbindelse med vedkommende locale Autoriteter, og Sagen vilde saaledes medtage lang Tid. Men iøvrigt kunde Legationsraad Bucher ikke give mig noget bestemt Løfte angaaende de omhandlede Oplysninger uden særskilt Bemyndigelse dertil fra Grev Bismarck.

Efterat jeg havde anmodet ham om at indhente denne Bemyndigelse, har han nu meddeelt mig, at Ministerpræsidenten ikke har villet give ham samme, i Betragtning af, at det maa være den kongelige Regjering bekjendt, ifølge den Kundskab og det Materiale som findes i Kjøbenhavn, hvilken Tilstand der i Slesvig var gjældende med Hensyn til Kirkesproget paa det ved Nr. 6 af Oversigten over Garantifordringerne som Normalaar fastsatte Tidspunkt. —

Ifølge en Yttring, Legationsraad Bucher lod falde i min første Samtale med ham om Sagen, har muligen ogsaa den Betragtning ligget til Grund for denne Ministerpræsidentens Erklæring, at man, ved fra preussisk Side at give flere Oplysninger end de jeg efter det Ovenanførte allerede havde erholdt, kunde præjudicere Spørgsmaalet om det til Tilbagegivelse bestemte Territoriums Udstrækning.

Til Forestaaende skal jeg endnu have den Ære at tilføie, at jeg idag i Anledning af min forestaaende Afreise har haft en Samtale med Grev Bismarck. Men uagtet jeg ved denne Leilighed fandt Ministerpræsidenten endeel mere indgaaende og overhovedet i en for Sagens Fremme velvilligere Stem-

ning end Tilfældet har været tidligere, saa har jeg dog ikke i Hans Excellences Ytringer fundet nogen egentlig Støtte for Forventninger om et med den kongelige Regjerings Ønsker stemmende Resultat paa den svævende Forhandling. Ministerpræsidenten omtalte ikke Spørgsmaalet om Garantifordringerne, og, for ikke at udtale mig selv enten i den ene eller i den anden Retning herom paa Sagens nærværende Stadium, troede jeg ogsaa for mit Vedkommende at burde lade dette Spørgsmaal urørt. Derimod gjentog Ministerpræsidenten sine tidligere Udtalelser om Flensborg, Sundeved og Als, saavel som hvad han alt forhen havde meddeelt mig om Kongen af Preussens næsten uovervindelige Ulyst til nogen- somhelst Landaftrædelse. I denne Henseende var det vel lykkedes efterhaanden at opnaae betydelige Indrømmelser fra Hans Majestæts Side; men det større Antal af tyske Indvaanere i de Distrikter, som det var bekjendt at man fra dansk Side ønskede aftraadte, saavel som de tvende ovennævnte Distrikters Betydning som strategiske Punkter, gjorde det meget tvivlsomt, om en Ordning vilde kunne opnaaes, saalænge der fra dansk Side gjordes Fordring paa disse Distrikter. Jeg fremhævede ikke alene, at de heromhandlede Distrikter netop udgjorde den meest danske Deel af Slesvig, men ogsaa, at de ingensomhelst Betydning i Virkeligheden kunde have for Preussen i militair Henseende ligeoverfor Danmark; samt gjorde opmærksom paa, at der her ikke var Spørgsmaal om Aftrædelsen til Danmark af en tysk Landsdeel, men om Tilbagegivelsen af en Deel af et Land, som aldrig havde været tysk, om det end i Tidens Løb havde faaet en deelviis tysk Befolkning. — Men skjøndt Grev Bismarck indrømmede, at han selv personlig vel kunde være stemt for at imødekomme de Ønsker, som næredes fra dansk Side, saa forudsaae han dog, at enhver Bestræbelse fra hans Side i denne Retning vilde forblive frugtesløs ikke alene paa Grund af Kongen af Preussens særegne Stemning for Sagen,

men ogsaa paa Grund af den Uvillie, man vilde fremkalde i Tydskland ved Aftrædelsen til Danmark af tyske Befolkninger. —

Quaade.

Modtaget 21. November 1867.

384. Udenrigsminister Grev Frijs til Etatsraad Regenburg.

Kjøbenhavn, 21. November 1867.

Kjære Regenburg! Da jeg veed at Godske Nielsen jævnligt besøger Dig, vilde jeg bede Dig anmode ham om at see engang en Morgenstund ud til mig, fordi jeg gjerne ønskede en og anden Oplysning af ham »Personalialia« vedkommende; jeg saae Kryger¹⁾ igaarftes og fandt ham mere medgjærlig end sædvanlig, men jeg foretrækker ham i sin naturlige Stivhed, thi der forekom mig at være kommet noget Fremmed ind hos ham, dog herom engang mere mundlig og forhaabentlig snart. —

C. E. Frijs.

Regenburgs Privatarkiv. R. A.

385. Referat til Ministerradet.

Kjøbenhavn, 2. December 1867.

Hensigten med de mundtlige Forhandlinger i Berlin er nu forsaavidt opnaaet som de preussiske Garantifordringer ere blevne saa bestemt angivne, at Regeringen med tilstrækkelig Kundskab kan vælge mellem det Alternativ *enten* at tage disse Forslag som Udgangspunkt til en bestemt Forhandling *eller* at paavise deres Uforenelighed med Kongens Souverænitetsret og en ordnet Regering i Indlandet, deres farlige Følger for Rigets fremtidige Stilling ligeoverfor Preussen og

¹⁾ Formentlig H. A. Krüger.

deres Mangel paa Hjemmel i den os meddeelte Artikel af Praegerfreden. Valget mellem dette Alternativ afhænger af 2 Spørgsmaal:

- 1°. om man overhovedet og ubetinget anseer enhver Garant til Preussen m. H. t. de tydske Nordslesvigeres fremtidige Retsstilling for umulig at give, og
- 2°. om man, selv om dette ikke antages, dog ikke anseer det for rigtigt at modtage nogen Afgiørelse, medmindre tillige Sundeved og Als og muligvis Flensborg indbefattes under Afstaaelsen.

1.

Overmaade Meget taler for den Anskuelse at man ikke kan overtage nogen Forpligtelse som den af Preussen forlangte.

Indholdet af de fordrede Garantier forbyder Regeringen at gaae ind paa dem. En dansk Regering kan ikke forpligte sig til for stedse eller i alt Fald saalænge Preussen vil det, at bevare tydsk *Hovedgudstjeneste* i Tønder, Sønderborg og Aabenraa (samt Christiansfeldt), saa at disse Byers overveiende danske Befolkning skal finde sig i kun ved Morgen- og Aftentjenesten at høre deres Modersmaal, og til i Flensborg og i Landsognene syd for Bov at lade *hele* Gudstjenesten udelukkende være tydsk, maaskee med en og anden begrændset Undtagelse. Endnu umuligere vilde det være, at under en dansk Regering hele det offentl. Undervisningsvæsen, høiere saavelsom lavere, skulde være udelukkende tydsk i Tønder, Sønderborg, Aabenraa, Haderslev, Christiansfeldt og Flensborg samt i alle Landsogne syd for Bovlinien, og hvor meget der end kan tale for i de øvrige nordslesvigske Skoler at lade Tydsk være Undervisningsgjenstand, saa er det dog aldeles uberettiget at gjøre en sliig Bestemmelse til international Forpligtelse, for ikke at tale om at deraf ligeledes vilde følge at større Fordringer maatte

stilles til alle danskslesvigske Skolelæreres Kundskab i Tydsk. Hele denne Række af Fordringer m. H. t. Sproget gaaer videre end at beskytte de tydske Beboere i deres Sprog og Eiendommeligheder, den vil at den danske Regering selv skal paatvinge den danske Befolkning at blive tydsk. — Det samme Overgreb ligger til Grund for den Fordring at Communalforfatningerne i Tønder, Sønderborg, Aabenraa og Haderslev skulle bevares paa den Fod, at Borgerrepræsentationerne ved Vacance og at Magistraten tages af Repræsentationerne, thi derved udelukkes Beboerne fra enhver Indflydelse paa Valget af deres Bestyrelse, og da ethvert dansk eller endog kun moderat Element for Tiden er udelukket af Communalbestyrelserne, vilde altsaa disse overveiende danske Byer under dansk Herredømme blive styrede af en udpræget og stærkt tydsk Communalautoritet, af hvis eget Samtykke det skulde afhænge, om nogen Forandring nogensinde deri kunde foregaae, og hvis hæmmende Indflydelse paa enhver gavnlig Reform kunde blive saameget større, som efter gammelt Mønster Meget, der nu erkjendes at være Statssag, henhører under det communale Væsen, saasom endeel af Retspleien. — Meer eller mindre af samme betænkelige Natur ere ogsaa de øvrige fordrede Garantier, saasom Frihed for de tydske Beboere til at danne Frimenigheder uden nogensomhelst Begrænsning ved Antal, Omraade eller Control og med Forpligtelse for Staten til Understøttelse af Statsmidler — men med Hensyn hertil kan iøvrigt henvises til de vedlagte 3 udførlige Betænkninger ¹⁾).

Men selv om Indholdet af disse Garantier kunde tænkes forandret saaledes at de i Virkeligheden ikke kom til at indeholde Andet end Bestemmelser, som en liberal dansk Regering der ikke vil gjøre nogetsomhelst Indgreb i sine tydske Undersaatters sproglige og nationale Eiendommeligheder, kunde ville give som indre Foranstaltninger, saa bliver endnu den overordentlig store Vanskelighed og Fare til-

¹⁾ Formentlig Regenburgs og Larsens.

bage, hvorledes de kunne paatages som international Forpligtelse, med alle deraf resulterende Følger, Strid om deres Fortolkning og Anvendelse, Spørgsmaal om hvorvidt en foretagen Forandring berører det Væsentlige eller det Uvæsentlige, om Regeringen ikke, uden direkte at forandre den, dog omgaaer den o. s. f. Og saa vil man endelig see det mod al ordnet Regering stridende Phænomen, at danske Under-saatter, naar de troe at disse Garantier i et givet Tilfælde ikke ere opfyldte, ere berettigede til at føre Klage over deres egen Regering til den preussiske Regering for Retskrænkelse, og at den fremmede Regering da kan skride til en detailleret Localundersøgelse over hvad den danske Autoritet har foretaget, maaskee ved sine egne Commissarier. Og hvorledes afgiøres saa en saadan Strid mellem de 2 Regeringer? Det preussiske Forslag gaaer ganske vist ud fra en rigtig og for os tiltalende Tanke, naar det har villet drage den endelige Afgiørelse bort fra egtl. diplomatisk Behandling, men en fremmed Domstol vilde hverken være villig eller istand til at afgiøre Spørgsmaal af den her omhandlede Beskaffenhed, og om det ogsaa maatte lykkes at finde en anden mindre upraktisk Afgiørelsesmaade, saa vilde dog alle Forsøg paa at sikkre den danske Regerings Selvstændighed og Værdighed i et saadant Forhold, hvor den staaer ligeoverfor en saa meget mægtigere Stat, vise sig frugtesløse. Selv om det end ikke er Preussens Hensigt at misbruge sin Stilling, vil Trykket dog være i høi Grad tungt paa den danske Regering, og skulde det til en given Tid passe Preussen at fremkalde en Conflikt med Danmark, vil det have et fortrinligt Middel dertil ihænde. Den første Pligt for den danske Regering er at bevare, hvad den nu har, saa sikkert og uantasteligt som muligt, og det er netop denne Pligt som miskjendes, dersom man paatog sig deslige internationale Garantier for at vinde Noget af det Tabte tilbage.

Conclusionen af disse Præmisses bliver altsaa at Regeringen nægter at inklade sig paa nogen Afgiørelse, betinget af

internationale Garantier. Dette staaer os fuldkomment aabent, thi vi have altid fastholdt at den os meddelte Praegerfred ingen Hiemmel indeholder for en saadan Fordring af Preussen, og vi have bestemt udtalt, at ingensinde kunde Regeringen paatage sig Garantier, der i deres Indhold eller Form kom i Strid med Kongens og Statens Souverænitet og traadte hemmende iveien for en ordnet Regering: men nu da Preussens detaillerede Garantifordring foreligger, kan hele Verden see, at den netop i høieste Grad berører, hvad vi maae forlange at skulle være uantastet. De øvrige Magter have altid anseet Garantifordringen for ligesaa uberettiget som farlig, og des lettere vil en Fremstilling af de ovenfor udviklede Betragtninger derfor kunne motivere hos dem vort Afslag. —

Forinden man imidlertid bestemmer sig til at følge denne Vei maa man see, hvorhen den fører i sine endelige Resultater.

Det er lidet rimeligt at Regeringens Vægning ved at indlade sig paa nogensomhelst international Garanti skulde bringe den preussiske Regering til at opgive denne Fordring — sandsynligere er det at den da hellere opgav Tanken om enhver Tilbagegivelse, i alt Fald udover et Par Sogne, og den kunde meget godt gjøre det uden at ledes af det Ønske at finde paa et Paaskud til at slippe bort fra Noget, den aldrig havde havt ærligt til Hensigt at opfylde. Den hele slesvigholsteenske Catastrophe er netop baseret paa den i Tydskl. udbredte Tro paa et dansk Tyranni mod Tydskerne i Slesvig og Preussen vilde vel kunne frygte for at blive meget upopulær i Tydskl. ved nu uden videre Garantier at udlevere en Deel af Slesvig til Danmark. Selv om Preussen var opfyldt af det Ønske at vedligeholde en oprigtig god Forstaaelse mellem Danm. og Tydskland, kunde det netop ansee det for nødvendigt at faae deslige Garantier. Hadet mod Danmark var væsentligt fremkaldt ved de slesvigholst. Usandheder og Overdrivelser, men disse kunde netop staae

ugiendrevne, fordi der ingen Maade var, hvorpaa Sandheden kunde constateres. Men Garantier og den dermed følgende Undersøgelse vilde strax bringe Sandheden frem eller, hvis der virkelig var et Overgreb tilstæde, fjerne det. For dem altsaa, der troe, at Pr. kun lurder paa et nogenlunde antageligt Paaskud for at drage sig ud af det Hele, er der ingen Tvivl om, at Forhandlingen brydes, naar vi definitivt vægre os ved at give nogensomhelst Garanti, og for dem, der ikke dele denne Overbevisning om Preussens mauvaise foi, er der i alt Fald en meget grundet Tvivl, om det ikke vil see en uoverstigelig Hindring i Manglen af enhver Garanti for de tyske Slesvigere.

Maaskee vil man hertil svare, at Preussen ifølge Pragerfreden er uberettiget til at betinge Tilbagegivelsen af Garantier, og ikke tør risikere i Længden at undlade at opfylde sin Forpligtelse. Men i denne Henseende maa det erindres at Preussen kun behøver at blive enig med Østerrig for at Art. 5 igien kan udstryges eller fortolkes som forudsættende Garantiers Givelse, og Preussen kunde maaskee paa mange Maader friste Østerrig hertil, uden at Frankrigs Indflydelse formaaede at hindre det, thi det er ligesaavel Frankrig som trænger til Østerrig som omvendt. Men selv om en saadan formel Ophævelse ikke fandt Sted, er det dog næppe rimeligt at Østr. skulde genere Preussen i nogen væsentlig Grad ved at minde om Opfyldelsen af Art. 5. Tilbage staaer da kun den store europæiske Krig som Tvangsmidlet mod Preussen. Men Ingen kan see om og naar den kommer, hvad dens Gienstand og Udfald bliver, og hvorvidt selv i det uheldigste Tilfælde for Preussen dette Udfald vilde blive os gunstigt, hvorimod det er vist at enhver Erhvervelse, som vi maatte vinde fra Preussen ved Tvang, meget let i Fremtiden kunde berede os de største Farer.

Vor definitive Vægning ved at give nogensomhelst international Garanti vil saaledes sandsynligvis føre til Forhandlingernes Afbrydelse, og denne vil igien i en saa høi Grad

fjærne enhver Udsigt til en Tilbageerhvervelse af nogen Deel af Slesvig, at den maa betragtes som eensbetydende med Opgivelsen af denne Tanke.

Men om ogsaa Regeringen kunde tage sit Parti i denne Henseende og i Følelsen af sin Pligt, fremfor Alt ikke at udsætte Danmark for Fare, ogsaa vilde tage denne Consequens, er det mere end tvivlsomt, om den kunde bringe Andre til at sætte sig paa det samme Standpunkt, ja om det altid vilde være muligt for den at handle selv saaledes at man ikke tillagde den ganske andre Tanker og Hensigter. Haabet om at erholde Nordslesvig tilbage er saaledes styrket ved Pragerfreden, og Følelsen af Nødvendigheden af at tilbagevinde en national Grændse er i Indlandet saa stor, at den offentlige Mening vil opfatte Regeringens Holdning som afseende paa en forestaaende Krig. Dette vil ogsaa være Opfatningen i Slesvig, i Europa og navnlig i Preussen, og hvor forsigtig end Regeringen vil være, kan den dog ikke altid værges sig for at vise sin Uvillie mod den Magt som har gjort det umuligt at etablere et saa godt Naboforhold til Tydskland, som vi havde ønsket. Alt dette vil medføre, at vi indtil videre vedblive at befinde os i en uafbrudt Spænding, at vi naar Krigen maatte komme, ved Forholdenes Tryk med eller mod vor Villie drive ind i Deeltagelse i den, og endelig at vi ere udsatte for, at Preussen, naar det forudseer Krigen som uundgaaelig, først vil sikkre sig mod os ved at foregribe vort Angreb.

Saaledes kan det muligen vise sig, at den tilsyneladende forsigtigste Politik, der vil fjærne fremtidige Farer for det nuværende Danmark, netop lettelig kan udsætte dette for de største. Dersom dette forholder sig saa, vil det altsaa blive nødvendigt at vende tilbage til Garantifordringerne og da istedetfor uden Videre at afvise dem som umulige, at søge at modificere dem og i Indhold og Form at gjøre dem saa taalelige og saa lidet farlige som muligt og først naar det maatte vise sig absolut umuligt at enes med Preussen om

Garantier af en saadan Beskaffenhed, maatte Forsøget opgives. Men forinden bliver det af megen Vigtighed for Behandlingsmaaden at det andet af de ovennævnte Spørgsmaal afgjøres, om Regeringen troer at kunne modtage nogen Afgiørelse, hvorved ikke Sundeved, Als og muligvis endog Flensborg afstaaes til Danmark.

2.

Naar Regeringen stræber efter at tilbagevinde en Deel af Slesvig, er det ikke saameget for at vinde en Tilvæxt af Land og en Forøgelse af Rigets Befolkning: var det Øiemedet, vilde der ikke være nogen fornuftig Grund til ikke at modtage det Mindre, naar det maatte vise sig umuligt nu at opnaae det Mere. Men Hensigten er at vinde den nationale Grændse mellem Dansk og Tydsk, og derved opnaae den danske Nationalitets Integritet med den dobbelte Virkning, at Staten i Ro og uden Agitation i det Indre kan udvikle sig, og at den i det Ydre kan stille sig i et varigt og oprigtigt Fredsforhold til Preussen. Intet af disse 2 Formaal opnaaes, hvis Afstaaelsen ikke gaaer ned til den, som det ved de forskjellige Afstemninger har viist sig, constante og marquerede Grændselinie og navnlig ikke, naar Sundeved og Als holdes udenfor. Udelukkes disse 2 maaskee meest dansksindede Distrikter, kan det endog antages, at Agitationen og det spændte Forhold vil blive stærkere end nu, navnlig ogsaa fordi Preussen maaskee vilde vente sig Taknemlighed af os og en roligere Tilstand i Slesvig som det i Virkeligheden ikke vilde opnaae. Under disse Omstændigheder er der ikke tilstrækkelig Grund til at udsætte sig for Vanskeligheder for at vinde et saadant Resultat, og navnlig ikke til at paatage sig nogensomhelst Garantier, hvor forsigtige og begrændsede de end kunde være. Bedre vil det da være, aldeles at opgive den hele Tanke om at faae Noget tilbage, eller i alt Fald at holde Spørgsmaalet aabent til Fremtiden istedetfor at vi nu ved at modtage Noget end ikke kunde smigre os med

det Haab at senere Begivenheder kunde bringe os det Øvrige, thi de europæiske Cabinetter ønske altfor meget at komme til Ende med dette Spørgsmaal, til at de ikke med Glæde skulde betragte enhver Overenskomst mellem Danm. og Preussen som en definitiv Afgiørelse.

Imod denne Betragtningssmaade kan der imidlertid gøres væsentlige Indvendinger til Fordeel for den modsatte Anskuelse at man bør modtage hvad man allerede nu kan faae, altsaa, efter hvad der er nogen Grund til at antage, Aabenraa-Linien.

Ved at modtage denne Grændse, opnaaes en Landserhvervelse, som er desto vigtigere som den i toldfiscal og i militær Henseende dækker den ligeoverfor liggende fynske Kyst og giver os tildels Lillebelt, og en Befolkningsforøgelse af c. 100,000 Mennesker: om end det tilsigtede Arrangement med Preussen ganske vist har en dybere Interesse som ovenfor er fremhævet, taber dog derfor ikke den blot quantitative Forøgelse sin Betydning. I national Henseende vindes strax c. $\frac{1}{3}$ af den danske Befolkning og derimellem en stor Deel af de gamle jyske Enclaver, hvor det ved Valgene har viist sig at hver Vælger er dansk. Men dernæst opnaaes et andet Punkt, som fortjener en særdeles Opmærksomhed. I Løbet af nogle Aar vil Fortydsksningen trænge idetmindste sporadisk stærkt frem lige til Kongeaaen og Jylland ligge aabent for denne Paavirkning. Rykkes nu Grændsen ned til Aabenraalinien, vindes der ikke blot at Fortydsksningen standses saamange Mile sydligere, men hvad vigtigere er, den nordslesv. Befolkning er i Aarhundreder vant til Nationalitetskampen og vil frembyde en langt fastere Modstand end den jyske idetmindste i Begyndelsen vil gøre det. I politisk Henseende endelig vindes vistnok ikke en reen Opgiørelse med Preussen, men dog altid en partiel og, hvad der til Fjernelsen af den nuværende Mistro mod vore Hensigter er af stor Vigtighed, det bevises af os i Gierningen at vi oprigtigt ønske at komme overens med Preussen paa frede-

lig Vei. Og hvad tabes der endelig ved at modtage Aabenraaerlinien? Der siges, at vi tabe Haabet, som bliver, saa længe Spørgsmaalet holdes aabent! Men det er allerede ovenfor bemærket, at det ikke afhænger af os, hvorvidt Spørgsmaalet forbliver aabent, det kan lukkes ved Østerrigs Holdning, ved de alm. politiske Begivenheder, ved Nordslesvigs Fortydsknning paa Grund af Indvandring, den preuss. Regerings Foranstaltninger og Beboernes stigende Haabløshed. Jo mere der dernæst henvises til Haabet og Fremtiden, desto mere forøges den Spænding og Agitation i Sindene som skulde beroliges og desto lettere bliver vor fremtidige Politik under maaskee meget kritiske Forhold udsat for at blive styret af Følelsen og at kastes ind i uberegnelige Farer. Men endelig berøves vi ikke med nogen Nødvendighed Udsigten til at drage Fordeel af Fremtiden fordi vi nu modtog en partiel Afgjørelse. Ved at modtage den, behøvede vi vistnok ikke at erkjende at den skulde have givet os Alt hvad der tilkom os, alle Cabinetter vide at Sundeved og Als kun med Urette forholdes os og vi kunde udtrykkelig gjøre dette giældende endnu engang. Derved holdes Spørgsmaalet ogsaa aabent saavidt det overhovedet kan holdes aabent og skulde den europæiske Conflikt komme, som mange ansee for uundgaaelig og forestaaende, vilde Preussens Fjender, hvis de bleve seirrige, have den samme Grund som de nu kunde have, til at skaffe os den Grændse, vi ønske, thi deres Interesse vil altid anbefale at styrke os for at standse Preussen, og hvad der er langt vigtigere for os, Preussen vilde maaskee være mere tilbøielig til i Betragtning af en forestaaende stor Krig, at sikkre sig fra vor Side ved at give os Flensborg eller Bovlinien, naar vi allerede havde viist at vi ønske en fredelig Afgjørelse, end det vil være, hvis vi nu ved at skyde Alt bort, idetmindste see ud som om vi alene haabede paa Krigen.

Eet bliver imidlertid endnu tilbage og det er den Betragtning at vi vel maaskee kunde paatage os nogle moderate Ga-

rantier, naar vi fik det hele Territorium, men aldrig naar det kun bliver Aabenraa-Linien, thi da vil den Forsonlighed og Tillid, som fra begge Sider behøves, for at Garantierne ikke skulde blive ligesaa mange Kilder til ny Strid, fra begge Sider mangle. Og Spørgsmaalet bliver altsaa tilsidst dette: er denne Vanskelighed saa stor, at Regeringen for at undgaae den, skal forskyde en stor Deel af den nordslesvigske Befolkning, lade Jylland foruden en stærk Dæmning mod Fortydskelse, og skyde ethvert Spørgsmaal om nogen Erhvervelse ud i en meget uvis Fremtid, med alle de Chancer og Farer, som denne Forsigtigheds-Politik medfører — maa-skee medfører i en fuldt saa høi Grad, som Modtagelsen af Aabenraa-Linien med visse Garantier vilde gjøre det. —

Sagens yderligere Behandling afhænger af, hvilken af de 2 Anskuelser der antages. Deciderer man sig for at afslaae enhver Tilbagegivelse, der ikke omfatter Sundeved og Als, er det i høi Grad rimeligt at Forhandlingen ikke vil føre til Resultat, og det gjælder da kun om at bryde paa en saadan Maade, at man ikke gaaer ud af Forhandlingen med en slettere Stilling, end man havde før den begyndte. Den rigtige Fremgangsmaade vil da være først endnu engang at anvende alle mulige Midler hos den preussiske Regering for at bevæge denne til at gaae ind paa en saa stor Territorialafstaaelse, som vi ansee som *conditio sine qua non* for et Arrangement. Viser dette sig at være umuligt, gaaer man *derpaa* over til at udtale sig om de forlangte Garantier og da selvfølgelig ikke discuterende og stillende Modforslag, men idet man tydeligt viser Uforeneligheden af saavel disse Garantier som ogsaa af enhver international Garanti i det Hele taget, med en dansk Stats Selvstændighed og dens fremtidige Forhold til Preussen.

Afviger man i Tidsfølge eller i Udtalelsesmaade fra den angivne Linie, kan Regeringen neppe undgaae en dobbelt Bebreidelse. Fra Indlandets Side vil det siges, at Alt, hvad Regeringen ved Forhandlingerne har opnaaet, er, at den

uden at erholde nogen Afstaaelse eller Ordning, kun har slaaet fast, for aldrig senere under nogen Omstændigheder at kunne slippe bort derfra igien, at Garantier kunne og skulle gives om end ikke netop i det af Pr. nu forlangte Omfang. Og Udlandet vil bebreide Regeringen, at den har ladet hele Overenskomsten falde paa en territorial Fordring, om hvis Uigjennemførlighed, for Tiden idetmindste, Magterne aldrig have ladet os i Tvivl, idet de tvertimod altid have indstændigt raadet os til at tage hvad vi kunde faae som en à compte, hvorved vi ingenlunde opgive senere at faae Mere, hvis Forholdene tillade det.

Bestemmer man sig derimod til at tage ogsaa den ufuldstændige Afstaaelse, bliver Fremgangsmaaden en ganske anden. Vi ville da have at discutere Garantierne og søge dem modificerede saavidt at de blive taalelige. Samtidigt eller efterat dette lykkedes, forhandles de financ. Betingelser, og naar Sagen saaledes er forberedt, begiæres endelig nøiagtig Meddelelse af Grændsen. Der begynder da herom en Forhandling, i hvilken vi sætte alle Midler i Bevægelse for at bringe Grændsen saa langt ned som muligt navnlig ned til Flensborg. Men om man end under denne Forhandling giver sig Mine af eventuelt at bryde det Hele, hvis man ikke tilfredsstilles paa Grændsespørgsmaalet, er det dog den hemmelige Hensigt, hvis Alt ikke hjælper, tilsidst og med Reservationer at afslutte paa en anstændig nordligere Linie.

Det staaer endnu kun tilbage at undersøge hvorvidt det er muligt at modificere Garantierne saaledes at de blive taalelige. Rigtigst turde det i saa Henseende være at den danske Underhandler enkeltvis gennemgaaer med den preuss. Commissarius de opstillede Fordringer og viser, hvorledes de ikke blot ere uimodtagelige for os, men ogsaa maa antages stridende, med hvad Preussen selv fornuftigvis kan ville. Det tør vistnok antages, at man da m. H. t. Kirke- og Skolesproget vil opgive en Fordring, som gaaer udover Formaalet, de tyske Beboeres Beskyttelse i Brugen

af deres Sprog og ligefrem paatvinger de Danske Tydsk, og man kommer da af sig selv til en Ordning, hvorefter der i Kjøbstæderne aabnes offentlig Undervisning i 2 paa lige Fod stillede Skoler, en tydsk og en dansk, samt afvekslende prædikede de to Sprog, medens Ministerialia udføres paa det Sprog, den Paagiældende selv ønsker det. M. H. t. Communalvæsenet, Brugen af Tydsk for Retterne, Oprettelse af tydske frie Menigheder osv. turde muligvis Indenrigs-, Justits- og Cultus-Ministeren kunne angive Forslag, som fra vor Side kunde gøres uden at medføre nogen praktisk Ulempe. Hvad endelig angaaer de individuelle Friheder, som navnlig ere fordrede under Nr. 1—4, kan det let paavises, hvor umuligt det er, ganske i Alm. at tilsige dem, ligesom ogsaa paa den anden Side ganske at binde sig i Detaillen til visse bestemte Regler. Men en fuldstændig betryggende Garanti ligger der vistnok i Meddelelsen af de Bestemmelser, der for Tiden dels grundlovmæssigt dels i den sædvanlige Lovgivn. ordne disse Forhold, og saa tilføie det internationalt bindende Løfte, at der m. H. t. dem ikke skal blive givet Undtagelseslove for Slesvig, saaat enhver Forandring og nærmere Bestemmelse skal komme til at omfatte hele Staten.

Vanskeligere bliver det at ordne Formen, hvorunder Klager over Brud paa de paatagne Garantier kunne fremkomme. Det preuss. Forslag forbigaaer aldeles dette Punkt, og det vil altsaa være det naturlige Udgangspunkt, at den danske Underhandler begiærer Oplysning om, hvorledes man har tænkt sig det. Endeel af det Stødende vilde borttages, dersom det bestemtes, at den, som troer at kunne klage over et saadant formeentligt Brud, henvender sin Klage til vedkommende danske Ministerium med Anmodning om at i fornødent Fald den danske Regering vil forsikre sig om, hvorvidt Medcontrahenten m. H. t. Garantierne, altsaa Preussen, deler dens Opfattelse af Spørgsmaalet.

Hvad endelig Afgjørelsesmaaden angaaer, kan den dan-

ske Regering fuldstændigt billige den Tanke som ligger til Grund for det preuss. Forslag, nemlig at unddrage Spørgsmaalet fra diplom. Behandling eller rettere at forbeholde det til Afgiørelse ved en upartisk Autoritet. Hvis man kan bevæge en fremmed Regering til at paalægge sin Overdomstol et saadant Hverv, modtage vi denne Ordning, i modsat Fald ere vi villige til med Preussen at søge at komme overens om en anden Afgiørelsesmaade, der frembyder begge Parter en ligesaa fyldestgørende Garanti. —

$2\frac{1}{12}$ 67. P. V.

Bemeldte Aktstykke forelagt og gennemgaaet i en Ministerconference den 3die December; den overveiende Deel af Ministrene foretrak den sidst foreslaaede Vei at gaae i Forhandlingernes Gang, og det blev derfor vedtaget at Indstillingen til Kongen, der vil blive at forelægge i Statsraadet, og hvorved Retningen hvori Instructionen skal meddeles Kammerherre Quaade angives paa den her i Slutningen antydede Maade, [affattes] saaledes at Vanskelighederne ved at gaae ind paa flere af de fremsatte Propositioner noget stærkere pointeres. —

18 $\frac{3}{12}$ 67.

C. E. Juel-Vind-Frijs. Th. Rosenørn-Teilmann.

C. A. Fonnesbech. J. B. S. Estrup.

W. Raasløff. Kierkegaard. O. Suenson.

Referatet er skrevet med P. Vedels Haand, Beslutningen med Grev Frijs', Underskrifterne er egenhændige.

386. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 5. December 1867.

Kjære Vedel! Ved at tage Lovforslaget i Haanden imorges vedrørende Rigsdagsbeslutning om Convention mellem Danmark og Nordamerika om St. Thomas og St. Jan, har der reist sig en Deel Betæneligheder hos mig ved at forelægge det idag i Statsraadet og dette deels i formel Henseende, fordi det ikke som andre Lovforslag har været behandlet i Ministerconference, og hvorvel der ikke kan tænkes nogen Indvending fra mine Collegaers Side, saa strider det dog imod hvad der maa gjelde som bestemt Regel, at Intet forelægges i Statsraadet som ikke har været Gjenstand for fuldstændig Drøftelse i Ministerconference, hvor det er ønskeligt, at de forskjellige Meninger brydes. Men mine Betæneligheder ere desuden af en reel Natur, da Bemyndigelsen til Forelæggelsen naturligviis forudsætter en snarlig derefter indtrædende Forelæggelse for Thinget, og der er dog en Mulighed for, at en slig Forelæggelse aldeles ikke vilde finde Sted, naar Befolkningens Votum gik absolut imod, og da var det heller ikke i sin Orden, at jeg havde begjæret Bemyndigelsen til at forelægge Conventionen af Kongen. — De veed, at jeg havde tænkt mig ved at meddele Folkethingets Formand Meddelelse om dette Lovforslags Forelæggelse tillige at gjøre opmærksom paa, at Regjeringen ikke kunde ønske dette behandlet, forinden saavel Efterretningen om det stedfundne Votum som Vedtagelsen i Senatet i Washington var blevet Regjeringen bekjendt; men deels er Lovforslaget, eengang overgivet i Formandens Haand, ude af Regjeringens Raadighed og denne saaledes ikke istand til at tilbagetage dette, om Ulykken skulde indtræffe, hvilket dog er en Mulighed, deels vil det, som har været min Hovedtanke ved Forelæggelsen saa tidlig som mulig for Rigsdagen, at tilfredsstille dennes berettigede Vi-debegjærighed, kun meget ufuldstændig opnaaes, idet en

Behandling af selve Sagen dog ikke kan indrømmes, forinden de 2 Forudsætninger, nemlig Votums Afgivelse paa Øerne og Senatets Stadfæstelse i Washington, have fundet Sted. — Det følger af sig selv at Udsættelsen af Forelæggelsen meget naturlig vil foraarsage en Efterspørgsel fra Rigsdagens Side i saa Henseende, men dette vil jo ikke være at forebygge. —

Lad mig erfare Deres Mening i dette Spørgsmaal, thi der kunde muligviis være nogle Punkter herved, som kunde oversees af mig.

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer. _____

387. Udenrigsminister Grev Frijs til Kongen.

Kjøbenhavn, 12. December 1867.

Allerunderdanigst Forestilling.

Jeg har allerede havt den Ære allerunderdanigst at forelægge Deres Majestæt de Beretninger, som efterhaanden ere indkomne fra den kongelige Gesandt i Berlin angaaende de fortrolige Forhandlinger om Tilbagegivelsen af Nord-slesvig. Som det vil være i Deres Majestæts Allernaadigste Erindring er det ikke lykkedes at erholde en bestemt Angivelse af den preussiske Regjering, inden hvilken Grændse den agter at lade den i Prager-Fredens Artikel 5 lovede Afstemning og den deraf betingede Landafstaaelse finde Sted, hvorimod de tidligere kun i Almindelighed antydede Garantifordringer nu have faaet tilstrækkelig Bestemthed til at kunne bedømmes, uden at de dog ere fremkomne i endelig redigeret Form og endmindre som den preussiske Regjerings sidste Ord i Sagen.

Idet jeg nu allerunderdanigst skal skride til at undersøge disse Garantiers Character og Mulighed, skal jeg først udtale mig om deres Indhold.

De første 4 Punkter, — Petitionsret, Foreningsret, Garanti mod administrativ Vilkaarlighed og Frihed for Pri-

vatundervisningen — frembyde i denne Henseende ingen Vanskelighed, da de fuldstændig tilfredsstilles, naar den danske Grundlov og øvrige Lovgivning bringes til Anvendelse i Slesvig. Nr. 5 forbeholder de tyske Beboere Ret til at danne særlige Kirkemenigheder og i saa Tilfælde, forsaavidt de slutte sig til Statens Troesbekjendelse, at kunne forlange Understøttelse af Staten, forsaavidt de derimod forlade Statens Troesbekjendelse, at fritages for Bidrag til de danske Menigheder. Anvendelsen af den danske Grundlov vil medføre fuld Frihed til at udtræde af Folkekirken og danne Menigheder, som Staten tillægger officiel Existents, ikke blot naar de vedligeholde Folkekirkens Troesbekjendelse, men ogsaa naar de slutte sig til noget andet af de her i Landet anerkjendte Troessamfund, og i begge Tilfælde fritages de Udtrædende for *personlige* Bidrag til Folkekirken. Videre vil Regjeringen neppe kunne gaae uden at opløse al kirkelig Orden og videre fordre heller ikke de praktiske Forhold, end ikke fra et tysk Standpunkt. Hvor almindelige Udtryk-kene end ere, kan den preussiske Regjering dog ikke ville insistere paa nogen Fritagelse til Fordeel for andre end de her allerede anerkjendte Troessamfund, og ved »Bidrag« er dog rimeligviis tænkt paa »personlige« Bidrag, idet Tien-den er Kirkens Eiendom, som den preussiske Regjering vel maa ønske beskyttet ikke mindre end Skolens. Divergentsen er derimod utvivlsomt tilstæde med Hensyn til eventuel »Statsunderstøttelse«, men da Forholdet i Kjøbstæderne og altsaa paa de Steder, hvor en større Agglomeration af tyske Beboere findes, som det følgende Punkt skal vise, vil blive ordnet efter andre Regler, vil den hele Fordring vise sig upraktisk, thi man tør dog vel gaae ud fra, at en saadan tysk Menighed skulde inden en snævrere geographisk Omkreds kunne paavise idetmindste et nogenlunde betydeligt Antal Menighedsmedlemmer, hvilket vil være umuligt paa Landet i Nordslesvig.

Det 6te Garantipunkt angaaer a, Menighedernes Valgret

samt Kirke- og Skole-Collegiernes Præsentationsret, saaledes som dette Forhold bestod i 1846. Herved finder jeg allerunderdanigst ikke nogen videre Betænkelighed.

b, Brugen af tydsk Sprog i Kirken og dets Benyttelse baade som Underviisningsprog og som Underviisningsgjenstand i Skolen i Overeensstemmelse med, hvad i saa Henseende gjaldt 1846. Denne Fordring er det umuligt for en dansk Regjering at paatage sig at gennemføre. Deres Majestæt kan efter min allerunderdanigste Formening ikke binde sig til for stedse eller i alt Fald saalænge Preussen vil det, at bevare tydsk *Hovedgudstjeneste* i Tønder, Haderslev, Sønderborg og Aabenraa (samt Christiansfeldt) saa at disse Byers overveiende danske Befolkning skulde finde sig i kun ved Morgen- og Aften-Gudstjenesten at kunne høre sit Modersmaal, og til i Flensborg og Landsognene syd for Bov at lade *hele* Gudstjenesten udelukkende være tydsk, alene med en og anden begrændset Undtagelse. Men endnu umuligere vilde det være, at under en dansk Regjering det hele offentlige Underviisningsvæsen, høiere saavel som lavere, skulde være udelukkende tydsk i Tønder, Sønderborg, Aabenraa, Haderslev, Christiansfeldt og Flensborg samt i alle Landsognene syd for Bov-Linien. Selv den i 1846 bestaaende Lovbestemmelse, at Tydsk skal være Underviisningsgjenstand i de danske Skoler i Slesvig — hvormeget der end kan tale for den som indre frivillig Foranstaltning — kan aldrig opstilles som international Fordring. Hele denne Række af Garantier med Hensyn til Sproget gaaer langt videre end til at beskytte de tyske Beboere i deres sproglige Eiendommelighed, thi den medfører en virkelig Tvang, som den danske Regjering selv skulde anvende paa den danske Befolkning med den Virkning at gjøre den efterhaanden tydsk, og ved deres Antagelse vilde vistnok det Særsyn fremkomme, at i flere Henseender blev den danske Befolkning under dansk Herredømme ugunstigere stillet med Hensyn til sit Sprog end den nu er det under det tyske.

c, Bevarelsen af Skolernes Eiendom. Mod denne Fordring vil neppe Noget kunne indvendes.

Det 7de Garantipunkt hævder det tyske Sprogs Ligeberettigelse med det danske i Rets- og Administrationssager, i Analogie med hvad der gjælder i Posen for det polske Sprog. Det følger af sig selv, at en saadan Henviisning i Almindelighed til en fremmed, indviklet og for den danske Regjering, trods al anvendt Undersøgelse, tildeels ubekjendt Lovgivning ikke kunde tages til Norm for dette Forhold i Nord-slesvig. Det antages imidlertid af de Sagkyndige, hvis Betænkning jeg har ladet indhente, at det ikke vilde være forbundet med særdeles Vanskeligheder at ordne dette Punkt.

Efter det 8de Garantipunkt skulde de i 1846 i Kraft værende Kjøbstadcommunalforfatninger ikke kunne forandres uden Samtykke af de efter disse Forfatninger bestaaende Communaløvrigheder og Repræsentationer. Hvad der ovenfor er bemærket med Hensyn til Bestemmelserne angaaende Sproget, at de nemlig ikke lade sig nøie med at beskytte de tyske Beboere, men desuden ligefrem gaae ud paa at undertrykke de danske, gjælder ogsaa med Hensyn til det her omhandlede Punkt. Det forlanges, at i Overeensstemmelse med hvad Tilfældet var i 1846, skulle i Tønder, Sønderborg, Aabenraa og Haderslev Borgerrepræsentanterne, i Tilfælde af Vacance, supplere sig ved Cooption, og Magistratsmedlemmerne tages af Repræsentanterne. I Modstrid med al nyere Communal-Udvikling udelukkes herved Beboerne fra enhver Indflydelse paa Valget af deres Bestyrelse. Men dernæst er under Trykket af de sidste Aars Begivenheder for Tiden ethvert dansk eller endog kun moderat Element udelukket af disse Communalbestyrelser, og som Følge deraf vilde altsaa disse overveiende danske Byer under den danske Regjerings Herredømme blive styrede af udpræget tyske Communalautoriteter, af hvis eget Samtykke det skulde afhænge om nogensinde nogen Forandring heri kunde foregaae. Denne Hindring for enhver gavnlig Re-

form vilde blive saa meget større som Meget, der nu erkjendes at være Statssag, i Slesvig efter gammelt Mønster endnu henhører under det communale Væsen, saasom endeel af Retspleien. I Flensborg By var den i 1846 gjældende Communalforfatning vistnok mere naturlig ordnet, idet Borgerrepræsentanterne valgtes af Grundeierne og Raadmændene atter af Repræsentanterne, men det vilde dog altid være misligt at binde den lovgivende Myndigheds Frihed paa det communale Gebeet ved at lade en Forandring være afhængig af Communalbestyrelsens Samtykke.

Det 9de Garantipunkt, angaaende Embedsmændenes fornødne Uddannelse, har alene Hensyn til den Sprogkundskab, som er en Følge af Bestemmelser, som sigte til at sikkre de tyske Beboere Brugen af deres Sprog. Hvor lidet tiltalende den i Nr. 10 opstillede Fordring end er, vilde den kongelige Regjering dog neppe kunne vægre sig ved at pensionere de i Nordslesvig nu ansatte Embedsmænd, naar disse efter Tilbagegivelsen maatte blive afskedigede. Endelig fordres under Nr. 11 at Communerne skulle hefte for den Skade, som begaaes ved Forstyrrelsen af den offentlige Ro. En saadan Bestemmelse bestaaer allerede i flere Stater og Spørgsmaalet om at optage den i den almindelige danske Lovgivning har allerede været bragt paa Bane for flere Aar siden i Rigsdagen.

Naar man fra Garantifordringernes Indhold vender sig til den Maade, paa hvilken deres Overholdelse skulde sikkres, viser der sig her ikke ringere Vanskeligheder. Naar det preussiske Forslag bestemmer, at Differentser, som maatte opstaae om Opfyldelsen af de paatagne Garantiforpligtelser, skulle underkastes en Voldgiftsrets endelige Afgjørelse, er dette en Tanke, som kan hjælpe til at fjærne væsentlige Betænkeligheder ved at paatage sig deslige Forpligtelser til en fremmed Magt, og som i ikke ringe Grad taler til Fordeel for Preussens Hensigter i denne Sag. Men der vil vistnok vise sig store Vanskeligheder ved Udførelsen af denne

Tanke. Som det viser sig af Kammerherre Quaades Rappor- ter, har den preussiske Regjering nærmest tænkt sig at den Voldgiftsret, som eengang for alle skulde udsees til Afgjø- relsen af de opstaaede Spørgsmaal, skulde være en fremmed regulær Domstol, f. Ex. en fransk eller engelsk. Det er mig imidlertid meget tvivlsomt, om den vedkommende frem- mede Regjering vilde findes villig til at paalægge sin Dom- stol en saa vanskelig Forpligtelse, og jeg erkjender dernæst, hvor store Vanskeligheder Opfyldelsen af en saadan For- pligtelse vilde frembyde for en Autoritet, der mangler alle Forudsætningerne til at sætte sig ind i de eiendommelige Forhold, hvorom Striden vilde dreie sig. Men endelig er der et Spørgsmaal, som det preussiske Forslag aldeles ikke har berørt, men som forekommer mig særdeles vanskeligt at løse: Det er den Maade, paa hvilken et Differentpunkt, der selvfølgelig hyppigst vil tage sin Begyndelse i Forholdet mel- lem den enkelte tyske Undersaat i Slesvig og den dervæ- rende danske Øvrighed, kan gaae over til at blive Gjenstand for Discussion mellem de 2 Regjeringer. Den naturligste Form, der frembyder sig, er naturligviis den, at den ved- kommende Private retter sin Klage over det formeentlige Brud, hvori den danske Regjering skal have gjort sig skyldig med Hensyn til paatagne Forpligtelser, til den preussiske Regjering; men det vilde dog aldrig kunne forenes med en ordnet Statsstyrelse, at en Undersaat kunde henvende sig med Klage over sin egen Regjering til en fremmed Stat og fordre, at denne skulde intervenere i Sagen. Men ligesaa umulig denne Form er, ligesaa vanskeligt kan det vise sig at finde en anden.

Som Deres Majestæt Allernaadigst vil see, frembyde de preussiske Garantifordringer saaledes meget store Betæn- keligheder, eller rettere Umuligheder, og det Spørgsmaal op- staaer, om det ikke turde være rigtigst at forkaste dem i deres Heelhed som stridende mod Deres Majestæts Souve- rainitet og Rigets Sikkerhed. Naar jeg imidlertid efter mo-

den Overveielse med mine Colleger ikke vover allerunderdanigst at gjøre et saadant Forslag, er det fordi de preussiske Garantifordringer ikke i nogen Maade ere fremsatte anderledes end som Udgangspunkt for en Forhandling, under hvilken de kunne undergaae væsentlige Forandringer, og at det virkelig maa kunne lykkes at opnaae saadanne, antager jeg saameget mere sandsynligt, som jeg allerede har tilladt mig at paavise, at de i de vigtigste Punkter ikke kunne søge nogen Støtte end ikke i den videstgaaende Tendents til at beskytte de tyske Beboere i deres sproglige og nationale Eiendommeligheder. I Forbindelse med mine Colleger har jeg derfor troet hellere at burde bringe i allerunderdanigst Forslag, at den kongelige Gesandt indlader sig paa en indgaaende Discussion af disse Garantifordringer og derved opnaaer, enten at de bringes ned til et saadant Indhold og faae en saadan Form, at det vilde være muligt at modtage dem, eller at det viser sig, at Preussens vilkaarlige Tilføielse af Garantier som en Betingelse for, at det vil opfylde sin ved Pragerfreden paatagne bestemte Forpligtelse, umuliggjør det for Deres Majestæt at modtage nogen Deel af Slesvig.

Naar jeg under Forudsætning af at denne Betragtning maatte vinde Deres Majestæts Allernaadigste Bifald, nu skal gaae over til at angive Hovedtrækkene i de Instructioner, som vilde være at meddele Kammerherre Quaade, maa det være mig tilladt at gjøre opmærksom paa, at jeg har tænkt for Tiden at maatte indskrænke disse til alene at angaae Garantiforhandlingen; thi først dersom denne maatte føre til et positivt Resultat, bliver der Spørgsmaal om at føre Forhandlingen ind paa den finansielle Side af Sagen, paa Afstemningens Form og Maade osv. Jeg tillader mig nemlig i Forbigaaende allerede her at fremhæve, at efter vor allerunderdanigste Formening er det af Vigtighed, at det til enhver Tid fastholdes, at en Afstemning skal finde Sted, saaledes som ogsaa udtrykkelig er forudsat i Pragerfreden.

Formaalet som Instructionerne i Almindelighed maa

stille for Forhandlingerne er 1, at Garantierne ikke komme til at indeholde Andet, end hvad den danske Regjering vilde være betænkt paa at fastsætte under Form af indre Foranstaltning for saavidt muligt at tilfredsstille sine eventuelle tyske Undersaatters Ønsker med Hensyn til Bevarelsen af deres sproglige og nationale Eiendommeligheder, og 2, at den internationale Character, som disse Bestemmelser vilde faae ved at meddeles Preussen som Garantier, ikke kommer til at binde den danske Regjering i dennes fornødne Frihed til at forandre Modaliteten, og at Maaden hvorpaa deres Iagttagelse tænkes overholdt, ikke medfører Krænkelse af Regjeringens Værdighed eller øiensynlig Fare for en Conflict med Preussen. Den naturligste og heldigste Form for disse Forhandlinger vil formeentlig være den, at Kammerherre Quaade enkeltviis gennemgaaer med den preussiske Commissarius de opstillede Fordringer og paa-viser, hvorledes de ikke blot i og for sig ere uimodtagelige for den danske Regjering, men ogsaa maae ansees for at være stridende mod, hvad Preussen selv fornuftigviis kan ville, og mod hvad det selv udtrykkelig har erklæret i sine Forslag at ville respectere.

Ved denne Behandlingsmaade turde det formeentlig kunne ventes, at den preussiske Befuldmægtigede, efterhaanden som det gjøres ham klart, hvad der egentlig ligger i de opstillede Garantifordringer, vil nedstemme sine Paa-stande og saaledes af sig selv nærme sig til en for os mere acceptabel Form.

Hvad saaledes først angaaer de individuelle Friheder, som ere opførte under Nr. 1—4, kan det let gjøres klart, hvor umuligt det er, *baade* at tilsige dem i en saadan Almindelighed, og at binde sig definitivt i Detaillen ved visse uforanderlige Bestemmelser. Men en fuldstændig betryggende Garanti ligger der vistnok i de Regler, der for Tiden deels i Grundloven deels i den sædvanlige Lovgivning ordne disse Forhold, og som vilde blive udvidede til Nordslesvig, samt i

at et internationalt bindende Løfte gaves om, at der med Hensyn til dem ikke skal blive givet Undtagelseslove for Slesvig, saa at altsaa ingen Forandring vil foregaae i det nu Bestaaende uden i lige Maade at komme til at omfatte Statens øvrige Dele. De tyske Beboere i Nordslesvig vilde da altid være definitivt sikkrede, at de komme til at nyde disse Rettigheder i samme Omfang som de Danske, og Preussen kan kun vedkjende sig det Formaal, at Tydske og Danske i Nordslesvig sættes paa samme Fod.

Hvad dernæst Garantipunkt Nr. 5 angaaer, tillader jeg mig allerunderdanigst at henvise til, hvad jeg derom allerede ovenfor har bemærket, idet jeg tør antage, at det frembyder tilstrækkelige Momenter til at fjerne Begjæringen om Statsunderstøttelse til deslige frie Menigheder. Det Overgreb, som gjøres i Nr. 6 med Hensyn til Kirke- og Skolesproget, er saa uomtvisteligt, at den preussiske Befuldmægtigede neppe kan fastholde det, saasnart det gjøres til Gjenstand for Discussion, og man kommer da ganske naturligt til det Princip, mod hvis Antagelse der ikke vilde kunne gjøres nogen væsentlig Indvending, at der nemlig i Kjøbstæderne og eventuelt i Landsognene syd for Bovlinien aabnes offentlig Underviisning i to paa lige Fod stillede Skoler, en dansk og en tydsk, samt at der afvexlende prædikes paa begge Sprog, medens Ministerialia udføres paa det Sprog, som den Paagjældende selv ønsker det. Idet jeg med Hensyn til de øvrige opstillede Garantipunkter tør henvise til, hvad jeg allerede ovenfor allerunderdanigst har bemærket, skal jeg kun særligt fremhæve Fordringerne med Hensyn til Kjøbstadscommunalforfatningerne, som umuligt kan modtages, og med Hensyn til hvilke Nødvendigheden af, at den i Danmark gjældende communale Lovgivning kommer til Anvendelse ogsaa i Nordslesvig, maa fastholdes. Det er maaskee for meget at haabe, at et internationalt Løfte om, at ingen Undtagelseslov paa dette Gebeet skal udsætte de tyske Beboere af de nordslesvigske Kjøbstæder for nogen

Forfordeling, vil tilfredsstillende den preussiske Befuldmægtigede, men det er i alt Fald muligt, at under en fortsat Forhandling om dette Punkt andre, for den danske Regjering mindre uimodtagelige Forslag kunde fremkomme, om hvilke jeg da tør forbeholde mig allerunderdanigst at ytre mig. I det Hele tør jeg bemærke, at da der foreløbig kun er Spørgsmaal om at fortsætte den paabegyndte Forhandling for at erfare, hvorvidt der er nogen Mulighed for at nærme sig hinanden, kan der endnu ikke være Tale om at formulere bestemte Sætninger eller udtale noget Definitivt. Naar derimod en foreløbig Enighed maatte være tilveiebragt, er det en Selvfølge, at der maa anvendes al mulig Omhu paa at gjøre Udtryk og Affattelse udtømmende og klare, saa at deres Fortolkning ikke senere bliver Gjenstand for Tvivl.

Jeg har ovenfor allerunderdanigst fremhævet Vanskelighederne ved den Form, hvorunder Klager over formeentlige Garantibrud kunde tænkes at fremkomme. Da, som bemærket, det preussiske Forslag aldeles lader dette Spørgsmaal uomtalt, vil det naturligste Udgangspunkt for en Forhandling herom være, at den danske Underhandler begjærer Oplysning om, hvorledes man har tænkt sig denne Side af Sagen. Det vil da vise sig, om denne Vanskelighed ikke paa en eller anden Maade kan omgaaes. Noget vilde allerede være vundet, dersom det bestemmes, at den som troer at kunne klage over et formeentligt Brud, skal henvende sin Klage til den danske Regjering med Anmodning om, at i fornødent Fald denne vil forsikre sig om, hvorvidt Medcontrahenten med Hensyn til Garantierne, altsaa Preussen, deler dens Opfattelse af Spørgsmaalet. Hvad endelig Afgjørelsesmaaden angaaer, vil den danske Befuldmægtigede erklære, at han i Principet gaaer ind paa, at Afgjørelsen af en mellem de to Riger opstaaet Strid om Garantierne skeer ved en upartisk af begge Parter uafhængig Voldgiftsret, og at han er beredt til paa denne Basis at undersøge med den preussiske Befuldmægtigede, hvorledes dette praktisk lader sig udføre.

I Henhold til Ovenstaaende vover jeg saaledes i dybeste Underdanighed at indstille:

at jeg Allernaadigst bemyndiges til at instruere den kongelige Gesandt i Berlin i Overensstemmelse med de angivne Hovedpunkter.

Udenrigsministeriet, 12. December 1867.

Allerunderdanigst

C. E. Krag-Juel-Vind-Frijs.

Indstillingen bifaldes.

Amalienborg Slot, 13. December 1867.

Christian R.

388. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 17 décembre 1867.

Monsieur.

Vous savez à quel degré la négociation actuelle, relativement à la rétrocession d'une partie du Slesvig se résume pour le gouvernement du Roi dans la question de savoir quelle étendue le cabinet prussien entend donner à cette rétrocession. L'intérêt politique qui se rattache pour nous à l'arrangement dont il s'agit se trouverait complètement compromis, si la nouvelle frontière ne devenait pas telle qu'en satisfaisant les vœux et les besoins de la population du Nordslesvig, elle avait pour effet d'écarter le seul sujet de dissentimens, qui puisse dans l'avenir empêcher, qu'il ne se forme entre les deux états des liens d'amitié capables de résister à toutes les épreuves des circonstances politiques changeantes. Car tant que la même cause existerait, ne fût-ce qu'en partie, les mêmes effets ne cesseraient pas de se produire, au détriment de l'entente sincère sur laquelle le gouvernement de Danemark dans son intérêt bien entendu désire pouvoir baser un système politique permanent pour

ses relations extérieures, entente qui, je le crois, ne manquerait pas de présenter également des avantages pour la Prusse. Mais à cette considération dont la justesse nous était claire depuis longtemps, il s'en est venu joindre une autre non moins grave depuis que le gouvernement prussien a cru devoir formuler une demande de garanties comme condition de la cession. Les difficultés et les dangers inhérens à des engagemens de cette nature, resteront les mêmes, quelle que soit l'étendue du territoire pour lequel ces garanties seraient données; mais, quelque grande que pût être la disposition du gouvernement du Roi à faire certains sacrifices pour réaliser un véritable avantage, cette disposition ne serait pourtant pas la même, s'il savait qu'un prix si considérable ne lui vaudrait qu'un agrandissement insignifiant sous le point de vue de force matérielle et dépourvu de tout intérêt politique.

J'ai donc éprouvé un véritable regret de ce que les indications que vous avez pu me donner, ne sont pas de nature à me rassurer pleinement sur la manière dont le cabinet prussien envisage dès-à-présent ce point capital. Le gouvernement du Roi est toutefois trop pénétré de la vérité des considérations que je viens de vous expliquer pour qu'il puisse abandonner l'espoir qu'elles finiront par gagner le cabinet de Berlin pour une solution, conforme aux intérêts réciproques, et dans tous les cas nous tenons à prouver que nous ne voulons épargner aucune peine pour que la négociation actuelle aboutisse à un résultat satisfaisant.

Le gouvernement du Roi vous autorise par conséquent, Monsieur, à entrer en discussion avec le plénipotentiaire prussien sur les garanties dont il vient de vous communiquer un aperçu succinct. Vous connaissez déjà mes vues au sujet des différens points, auxquels ces garanties ont trait, et vous savez que sous plusieurs rapports la proposition prussienne a besoin d'éclaircissemens ultérieurs et de modifications essentielles. Je me plais à croire que vos efforts

pour amener le plénipotentiaire prussien à agréer nos observations à ce sujet ne seront pas inutiles et cette confiance se corrobore et augmente quand je me rapporte à l'assurance que monsieur le comte de Bismarck m'a donnée dans sa dépêche à monsieur de Heydebrand-Lasa, que le gouvernement prussien ne demanderait pas de garanties qui seraient de nature à porter atteinte à la souveraineté du Roi ou à donner lieu à des complications futures. Le principe contenu dans ces paroles semble très propre à faciliter un rapprochement et un accord complet entre les deux gouvernements.

En supposant que notre attente à ce sujet ne soit pas déçue, il est essentiel de bien expliquer dès-à-présent au gouvernement prussien que toutes les concessions auxquelles nous pourrions nous décider dans la question des garanties, sont nécessairement subordonnées à une délimitation équitable de la ligne géographique à adopter pour l'interrogation des vœux des populations.

Je vous prie, Monsieur, de vous énoncer dans le sens de cette dépêche dans l'entretien que vous tâcherez d'avoir avec monsieur le comte de Bismarck dès que vous serez de retour à Berlin.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 24.

---

389. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 17. December 1867.

Det vil ikke være nødvendigt her nærmere at analysere og bedømme de fra preussisk Side fremkomne Garantifordringer, thi jeg kan i denne Henseende henvise til 3 udførlige Betænkninger, som jeg har indhentet fra Sagkyndige og vedlægger i Afskrift. Jeg kan saaledes umiddelbart gaee over

til at omhandle, hvorledes disse Garantier maae modifice-res for at der overhovedet kan være Spørgsmaal for den kongelige Regering om at gaae ind paa dem, forsaavidt iøvrigt Tilbagegivelsen med Hensyn til Omfang og Udførelse maatte svare til vore berettigede Forventninger, og jeg skal i saa Henseende adskille mellem Garantierne selv og de Midler, hvorved deres Overholdelse søges sikkert.

Forhandlingernes Formaal vil jeg i Almindelighed characterisere saaledes, at selve Garantierne maae

bringes dertil at de alene indeholde saadanne Bestemmelser, som den kongelige Regering i tilbørlig Vurdering af, hvad Forholdene i Nordslesvig udkræve, ogsaa uden fremmed Opfordring kunde ville træffe som indre Foranstaltning;

tilstrækkelig præciseres, saa at de hverken hensættes i vag Almindelighed, eller bindes i ligegyldig Detail. Selvfølgelig vilde saadanne Henvisninger, som de preussiske Forslag gjøre til et tidligere Tidspunkt eller til en anden Lovgivning, kun tjene til senere at forøge Vanskelighederne, idet fremtidig Strid mellem de 2 Regeringer, foruden at dreie sig om Opfyldelsen, tillige kunde komme til at angaae Spørgsmaalet, om hvad der da til det angivne Tidspunkt eller i den angivne fremmede Lovgivning var Regel;

dog ikke unddrages enhver Forandring i Tidens Løb, som Udviklingens Gang og andre faktiske Forhold kunne udkræve.

Med Hensyn dernæst til de Midler, ved hvilke Garantiernes Overholdelse søges sikkert, maa

den Maade, paa hvilken Spørgsmaalet eventuelt skulde reises, ordnes saaledes at Regeringens Værdighed og Autoritet ikke derved udsættes for at lide og

den endelige Afgjørelse af en opstaaet Stridighed mellem Regeringerne om Garantiernes Opfyldelse henvises til en upartisk af begge Regeringer uafhængig Autoritet.

Forhandlingernes Form forekommer mig naturligt at være den at Deres Høivelbaarenhed tager de enkelte Garantipunkter, som de fra preussisk Side ere opstillede, som Udgangspunkt, med den preussiske Befuldmægtigede undersøger hvad der ligger deri, fremhæver Mislighederne og Umulighederne, som den preussiske Regering selv ikke kan ville, og saaledes efterhaanden søger at bringe ham til af egen Drift at nærme sig til hvad vi kunde modtage. Men dernæst vil Deres Høivelbaarenhed fra Begyndelsen af ogsaa til den preussiske Befuldmægtigede udtrykkelig fremhæve, at Deres Forhandling om eventuelle Garantier i en dobbelt Henseende er foreløbig, forsaavidt nemlig Muligheden for den kongelige Regering af endeligen at kunne paatage sig nogensomhelst saadan Forpligtelse paa det Nøieste hænger sammen med den Fordeel som den nye Grændse kunde frembyde for Staten, og forsaavidt der dernæst endnu kun er Spørgsmaal om at forberede men ikke om at redigere. Det maa altsaa staae klart *baade* at den kongelige Regering forbliver fuldkommen fri og uforpligtet, som om Intet var forhandlet, dersom Preussens fremtidige Erklæring om Grændsen ikke bliver tilfredsstillende, og at Deres Høivelbaarenhed paa Forhandlingens nuværende Stadium maa have Dem forbeholdt nærmere at præcisere og forklare de allerede omhandlede Garantipunkter. Sluttelig maa jeg ogsaa ansee det for at være af Vigtighed at De undgaaer Alt under Forhandlingen som kunde forstaaes som om den kongelige Regering skulde være tilbøielig til at opgive Afstemningen som bestemmende for Afstaaelsen.

Naar jeg efter disse almindelige Bemærkninger nu skal gaae over til at undersøge de enkelte Garantipunkter, har jeg med Hensyn til de under Nr. 1—4 opførte Intet at erindre, forsaavidt deres *Indhold* angaaer, thi den danske Grundlov og almindelige Lovgivning der efter Tilbagegivelsen vilde komme til at gjælde for Nordstlesvig, hjemle allerede tilfulde disse Rettigheder, og det fortjener at erindres

at naar de, eller idetmindste 3 af dem, ikke allerede forefandtes i den tidligere slesvigske Forfatning, laae Skylden herfor ikke hos den kongelige Regering men i den Modstand som de tyske Stormagter dengang gjorde mod den danske Grundlovs liberale Principer. Men Vanskeligheden ligger i *Formen*, hvorledes nemlig dette Tilsagn kan gives paa en saadan Maade at der ikke senere opstaaer Tvivl om hvorvidt det til enhver Tid kan siges at være opfyldt. Paa den ene Side er det umuligt at lade sig nøie med en almindelig og derfor altid med Hensyn til Omfanget omtvistelig Betegnelse, men paa den anden Side kunne heller ikke de nu-gældende eller overhovedet nogensomhelst forudbestemte Regler hensættes som bestandig uforanderlige, idet den sædvanlige Udviklingsgang og selv forbigaaende Omstændigheder ville gjøre Modificationer nødvendige i Tidens Løb. Den eneste Maade, paa hvilken alle Hensyn kunne forsones — saavel med Hensyn til den Bevægelse, den kongelige Regering maa fastholde for Lovgivningen, som med Hensyn til den Sikkerhed, den preussiske Regering ønsker at vinde for at de tyske Beboere i Nordslesvig ikke skulde see sig mindre vel behandlede i den omhandlede Retning, end de danske, — er at den kongelige Regering lover ikke at ville give Undtagelseslove angaaende disse Forhold, som alene skulde gjælde for Nordslesvig eller vel endog for de tyske Nordslesvigere. Disse sidste garanteres ved altid at skulle stilles paa samme Fod som de danske Nordslesvigere, og hele Nordslesvig sikkes ved at skulle behandles som den øvrige Deel af Staten, idet heraf bliver Følgen at kun almindelige Forhold og ikke nogetsomhelst Hensyn til særlige nordslesvigske Forhold ville komme til at influere paa de her omhandlede Rettigheders Udvikling ved Lovgivningen.

Det 5te Punkt forlanger Ret for de tyske Beboere 1) til at danne særlige Menigheder, 2) til i saa Tilfælde at fritages for at yde Bidrag til den danske Menighed og 3) til, forsaavidt de saaledes dannede Menigheder slutte sig til Folkekir-

ken, at erholde Understøttelse af Staten til deres Gudstjeneste. Den danske Grundlov og Kirkeret giver 1) fuld Frihed til at udtræde af Folkekirken og danne frie Troessamfund med Selvstyrelse, 2) Fritagelse for Alle, der ere udtraadte af Folkekirken, fra at yde personlige Bidrag til denne, og naar hertil er knyttet den Forpligtelse at erlægge et tilsvarende Bidrag til Skolevæsenet, forsaavidt den Paagjældende ikke hører til et anerkjendt Troessamfund, har dette her ingen Betydning, da alle de Troessamfund som den preussiske Regering kunde ville beskytte, henhøre til den sidste Categorie, 3) yder alle anerkjendte Troessamfund Statens Understøttelse idet de beskyttes mod fremmed Indblanding og Angreb, og de af deres Geistlige foretagne kirkelige Handlinger af Staten tillægges officiel Gyldighed. — En Sammenligning viser saaledes, at den preussiske Garantifordring kun i 2 Punkter gaaer videre end hvad Grundloven allerede indeholder, nemlig 1) forsaavidt som i Nr. 2 »Bidrag« muligvis kunde omfatte ogsaa Tiender α : ikke personlige Bidrag, og 2) forsaavidt »Statsunderstøttelse« kan indbefatte Pengebidrag. Hertil maa imidlertid bemærkes at Tiender og deslige Byrder ikke egentlig ere Bidrag som den Paagjældende yder, men som Eiendommen bærer og at de i Virkeligheden ere en Deel af Eiendommens Værdi der i sin Tid engang for alle er gaaet over til Kirken. Den nuværende Eier har ved sin Erhvervelse af Eiendommen betalt saa meget mindre for den, og bærer den saaledes slet ikke og en Fritagelse for Eiendommen for at yde den, vilde være en ligefrem Foræring til Eieren, og hvad mere er, en Præmie man satte for Udtrædelsen af Kirken. I et følgende Garantipunkt har den preussiske Regering villet beskytte Skolerne i deres Eiendomsret og det tør vel derfor saameget mindre antages at den her skulde ville angribe Kirkens. Hvad dernæst financier Understøttelse af Statens Midler angaaer, er det mindre Udgifdens Betydenhed end de farlige Consequentser, det engang antagne Princip vilde medføre for den hele kirkelige Orden

i Danmark som maae afholde den kongelige Regering fra at gaae ind derpaa. Men det kan vel antages at den preussiske Regering selv vil opgive denne Fordring, naar det vises den at denne Fordring efter de forhaandenværende Befolkningsforhold i Nordslesvig praktisk vilde blive uden nogensomhelst Betydning, naar undtages i Kjøbstæderne og nogle enkelte sydlige Landsogne, med Hensyn til hvilke Localiteter det følgende Garantipunkt Nr. 6 formeentligen vil give en tilfredsstillende Løsning ad anden Vei. Udenfor disse Steder vil der nemlig ikke paa noget Punkt indenfor en passende Afstand forefindes et tilstrækkeligt Antal tyske Beboere til at de kunne danne nogen Menighed. — Denne Omstændighed kan nu vistnok ligesaavel sees som en Grund for den kongelige Regering til ikke at gjøre nogen Vanskelighed ved at gaae ind paa denne Fordring som den af mig kan paaberaabes som et Motiv for den preussiske Regering til at opgive denne Fordring, og jeg tilføier derfor til Deres Høivelbaarenheds egen Underretning at om end Bestemmelsen for Tiden ikke er praktisk, kunde den dog i Tidens Løb blive det efterhaanden som et større Antal tyske Beboere muligvis kunde samle sig paa enkelte Steder udenfor de nuværende Kjøbstæder, og det er i Betragtning af en saadan fremtidig Eventualitet at jeg anseer det for ugjærligt at give det omhandlede Tilsagn.

Men naar saaledes disse tvende Punkter bortfalde, og Grundlovens almindelige Bestemmelser erkjendes allerede at indeholde Alt hvad den preussiske Regering kan ønske, vil neppe nogen særlig Garanti behøves for at disse friere Religionsprinciper ikke i Tidens Løb skulde blive forandrede.

Det 6te Garantipunkt gaaer ud paa at bevare

a) Menighedernes Valgret og Kirke- og Skolecollegiernes Præsentationsret, saaledes som disse Forhold vare ordnede 1846. Med Hensyn til *Indholdet* af dette Punkt har jeg Intet at bemærke, men derimod med Hensyn til *Formen*. Istedet-

for at henvise til et »Normalaar« maatte der udtrykkelig bestemmes for hvilke Menigheder og hvilke Kirke- og Skolecollegier disse Rettigheder saaledes bleve bevarede. Men dernæst vilde det neppe stemme med de Interesser, som den preussiske Regering altid i saa høi Grad har repræsenteret paa det kirkelige Gebeet, om Udviklingen af den protestantiske Kirkes Stilling i Nordslesvig skulde immobiliseres derved at disse 2 vigtige Punkter unddroges fra al yderligere Udvikling.

Langtfra at indskrænkes, hvor det alt maatte findes i anerkjendt Virksomhed, vil Principet om Menighedens Valgret vistnok efterhaanden blive almindeligere antaget, og den kongelige Regering nærer ingen Betænkelighed ved at forpligte sig til at respectere det i de paagjældende Sogne i Nordslesvig. Derimod er det at forudsee, at Modaliteterne ved denne Valgret og endmere Præsentationsrettens Institut af kirkelige Hensyn i Tidens Løb kunde ønskes anderledes ordnede, og hertil bør, vistnok ogsaa efter den preussiske Regerings Anskuelse, Adgangen holdes aaben ved den omhandlede Garantibestemmelse. Dette Formaal troer jeg bedst vil kunne opnaaes derved, at det tilføies, at disse Bestemmelser dog kunne forandres ved en almindelig Lovgivning angaaende Ordningen af denne Gjenstand i den danske Kirke, dog at den de omhandlede slesvigske Menigheder nu tillagte Valgret ikke derved ophæves eller indskrænkes.

b) Brugen af det tyske Sprog i Kirkerne og dets Benyttelse som Undervisningssprog og som Undervisningsgjenstand i Skolerne, i samme Omfang som i 1846.

Det vil af de indhentede Betænkninger nærmere sees, hvilke Regler der i 1846 gjaldt for Kirke- og Skolesproget i Nordslesvig. Det maa antages at den preussiske Befuldmægtigede ikke har været fuldstændigt bekjendt med disse Reglers Detail, da han har fremsat den ovenfor formulerede Garantifordring. Thi det er øiensynligt, at man ikke kan ville foreslaae den danske Regering i Menigheder, som ere

gjenforenede med Danmark, netop fordi ved en fri Afstemning Majoriteten af Beboerne have erklæret sig at være og ville vedblive at være Danske, *dels* — som Tilfældet vilde være i de nordlige Kjøbstæder — at bevare tydsk *Hovedgudstjeneste*, saa at disse Localiteters langt overveiende danske Befolkning skulde finde sig i kun ved Morgen- og Aften-Gudstjenesten at kunne høre deres Modersmaal i Kirken, *dels* — som Tilfældet vilde blive i Flensborg og nogle af de sydligste nordslesvigske Landsogne — at lade endog *hele* Gudstjenesten, alene med en og anden meget begrundset Undtagelse, udelukkende være tydsk. Paa samme Maade skulde hele det offentlige Undervisningsvæsen gjenemgaaende være tydsk i alle Kjøbstæder og i de ovenomtalte sydligste Landsogne. Jeg tør antage, at Paavisningen af disse Omstændigheder vil være tilstrækkelig til, at den preussiske Regering selv vil fravige en saa vidtgaaende Fordring der, saa vidt jeg veed, endog overskrider, hvad der nu under preussisk Herredømme er gjældende Regel i disse Dele af Nordslesvig, og som under alle Omstændigheder ikke kan søge nogensomhelst Støtte, end ikke i den videst gaaende Hensigt hos den preussiske Regering til at beskytte de tyske Beboere i deres sproglige og nationale Eiendommeligheder.

Idet jeg gaaer ud fra det sidstnævnte Formaal som det eneste den preussiske Regering kan ville forfølge, maa denne antages af sig selv at ville frafalde

1. Fordringen paa at Tydsk skal være Undervisningsgjenstand i danske Skoler. Det er meget muligt, at den danske Regering af practiske Hensyn kan ville lade danske Børn i den offentlige Skole lære noget Tydsk, men det er da og maa vedblive at være en indre frivillig Foranstaltning, hvori den preussiske Regering ikke kan blande sig.
2. Fordringen paa at i de ovenangivne Localiteter Kirkesproget ordnes paa en Maade, hvorved den danske Ma-

joritet i Menigheden ligefrem forfordeles og tilsidesættes til Fordeel for en tydsk Minoritet.

3. Fordringen paa at den danske Regering skulde udelukke den overveiende danske Befolknings Børn i Nordslesvigs Kjøbstæder og sydlige Landsogne fra at faae offentlig Undervisning paa deres eget Modersmaal, og tvinge dem til at lære Alt paa Tydsk, forsaaavidt de ikke kunne søge Privatundervisning.

Det høieste, som den preussiske Regering kan ville, er dog i alt Fald at den tydske Minoritet i Kjøbstæderne og de sydlige Landsogne i Henseende til Kirken og Skolen stilles paa samme Fod som den danske Majoritet, og naar den danske Regering erklærer sig villig hertil, har den gjort en meget stor Indrømmelse og givet den tydske Minoritet et virkeligt Privilegium.

Ordningen af Kirke- og Skolesproget kommer herved altsaa til at bestaae i, at den fælles Gudstjeneste i Nordslesvigs nuværende Kjøbstæder og sydlige Landsogne afholdes afvexlende paa begge Sprog, medens Ministerialia udføres i det Sprog den Paagjældende selv begjærer det, og at den almindelige Almue- og Borgerskole i de samme Localiteter kommer til at bestaae af 2 Afdelinger, en tydsk og en dansk. Saaledes bestemt kan den kongelige Regering gaae eventuelt ind paa denne Garantifordring.

Paa Sagens nuværende Stadium finder jeg ikke nogen Anledning til at gaae ind paa nogen nærmere Detail om disse Forholds Ordning som det maa overlades til den kongelige Regering selv at fastsætte. Dog vil jeg nærmest til Deres Høivelbaarenheds egen Oplysning bemærke, at i Kjøbstæderne vilde enten Tydske og Danske kunne forblive samlede i een Menighed med samme Præst, som da altsaa afvexlende kom til at fungere i begge Sprog, eller de to Dele af Befolkningen kunde danne adskilte Menigheder med adskilt Præst, om end idetmindste indtil videre med samme Kirkebygning. Paa samme Maade kunde den danske og den tydske Almue- og

Borgerskole enten samles i samme Bestyrelse om end med adskilte Classer og Lærepersonale, eller de kunde være aldeles adskilte. — Som Følge af en saadan Dobbeltthed i Kirke og Skole vil det muligvis vise sig nødvendigt at gjøre Tilskud af Statskassen til Embedernes nuværende Indkomster, men selvfølgelig vilde Intet derom kunne fastsættes i denne Henseende iforveien. Kun maa bemærkes, at der naturligvis under ingen Omstændigheder vilde kunne ventes et større Tilskud til den tyske Præst eller Skole end hvad der af Staten ydes til den danske.

Derimod maa jeg noget nærmere omtale den høiere Undervisning og navnlig Spørgsmaalet om Haderslev Latin-skole, som det aabenbart er det preussiske Forslags Hensigt at vedligeholde som tysk Skole, siden det har valgt 1846 til »Normalaar«. Jeg antager det for rettest at Deres Høivelbaarenhed ligefrem fremdrager dette Spørgsmaal hellere end at lade det henstaae i en Ubestemthed, der dog senere let kunde komme os til Skade. Det kan neppe falde Dem vanskeligt at overbevise den preussiske Befuldmægtigede om, at der ikke knytter sig nogen virkelig Interesse til Vedligeholdelsen af en tysk Lærskole i Nordslesvig under de nye Forhold, som ville opstaae ved dettes Incorporation i Kongeriget. Thi som Opdragelsesanstalt for fremtidige Embedsmænd i den danske Stat kunde den ikke tjene, fordi de deraf udgaaede Studerende skulde modtage deres yderligere Uddannelse paa Universitetet i Kjøbenhavn, altsaa paa Dansk, og som almindelig høiere Dannelsesanstalt for anden fremtidig Livsvirksomhed har Latinskolen egentlig allerede ophørt at kunne concurrere med høiere Realskoler. Men hertil kommer endvidere at Udgifterne til en latinsk Skole, som skal udfylde sin Opgave, ere saa betydelige, at de Indtægter, som Haderslev Skole kan have af sine egne Midler i Forbindelse med Skolepenge, ere aldeles forsvindende, og det preussiske Forslag synes selv at erkjende, af man ikke vel kunde forlange Tilskud af Staten til en Anstalt, som

netop satte de ved den Uddannede ude af Stand til at opnaae deres Bestemmelse at blive dulige til Statstjeneste. Det er imidlertid muligt, at denne Skole, som har været Gjenstand for en saa almindelig og ilde anvendt Forkjærlighed i Tydskland, netop derfor har en særdeles politisk Affectionsværdi for den preussiske Regering, og dersom det maatte vise sig under Forhandlingerne, at en Eftergivenhed af os paa dette Spørgsmaal kunde skaffe os væsentlige Fordele paa vigtigere Punkter, kan jeg ikke ansee det for at være særdeles farligt, naar Tiden til en saadan Concession kom, da at gjøre den, og hvis det viste sig nyttigt, maaskee endog at forpligte sig til et aarligt moderat Tilskud, som vel maatte staae i et vist Forhold til Skolepengenes Beløb. Den kongelige Regering maatte naturligvis have sig forbeholdt Ret til at oprette en dansk latinsk Skole i Nordslesvig, og herved vilde af sig selv Haderslev Skole i Tidens Løb falde sammen. Selvfølgelig maatte Haderslev Skole, dersom den bevaredes som tydsk, ligesom hidtil staae under samme Stats-Administration som andre offentlige Skoler. — Endnu skal jeg tilføie, at endeel Mere taler for Bevarelsen af Skolelærerseminariet i Tønder (forsaavidt den eventuelle Tilbagegivelse kom til at omfatte denne By), idet der nemlig ogsaa fremtidig vilde blive Brug for tydskdannede Skolelærere om end i et meget begrændset Antal, hvortil endvidere kommer, at denne Anstalt antages omtrent at kunne vedligeholdes af egne Midler. Men det vil i alt Fald være hensigtsmæssigere, at en saadan Uddannelsesanstalt henlægges til et andet Sted, og det turde derfor være rigtigst ikke selv at bringe dette Seminarium under Omtale, og, forsaavidt Spørgsmaalet maatte fremkomme, at afvise det med den Bemærkning, at den kongelige Regering, naar den lover paa visse Steder at sørge for tydsk Skoleundervisning, vel skal vide at opfylde denne Forpligtelse, men at det maa være dens egen Sag at bestemme, hvor og hvorledes de saaledes fornødne Skolelærere uddannes.

c) Skolernes Eiendomsret. — At denne forbliver ukrænkelig, kan den kongelige Regering saameget mindre have Noget at erindre imod, som Eiendomsrettens Ukrænkelighed i Almindelighed er sikkert i Grundloven, og selv om dette ikke udtrykkelig var skeet, vilde en særlig Garanti herfor være aldeles overflødig.

Det 7de Garantipunkt fordrer Berettigelse for det tyske Sprog ved Siden af det danske for Retten og i Forvaltningen i Analogie med den i Posen gjældende Lovgivning for det polske Sprogs Benyttelse jævnsides med det tyske. Foruden at denne Analogie i flere Henseender er lidet passende, vil en Henvisning til en fremmed og desuden ikke tilfulde bekjendt Lovgivning naturligvis ikke af den kongelige Regering kunne modtages som international forpligtet Ordning af Sprogforholdene i Nordslesvig. Efter de mundtlige Forklaringer, som den preussiske Befuldmægtigede har givet Deres Høivelbaarenhed om dette Punkt, tør jeg antage, at Meningen ikke er at udstrække denne Paritet mellem Sprogene udover det locale Omraade, altsaa de locale Underretter og de i Nordslesvig ansatte Embedsmænd, og indenfor denne Begrænsning turde Sagens Ordning ikke være forbundet med uoverstigelige Vanskeligheder. I Retsager kunde saaledes naar Sagvolderen forlangte det, Tydsk lægges til Grund for Processens Behandling, — Dommen derunder indbefattet *eller* saaledes at denne vel altid afsagdes paa Dansk, men ledsagedes af en tilføiet tydsk Oversættelse — og efter samme Princip kunde et Vidne fordre at afhøres paa Tydsk. I Forvaltningen vilde de offentlige Myndigheder bruge Dansk, naar Initiativet toges af dem, men Tydsk, forsaavidt Henvendelsen skeete til dem paa Tydsk. Forholdet kan imidlertid ordnes paa forskjellig Maade, og jeg troer derfor ikke paa dette Punkt at burde binde Deres Høivelbaarenhed ved nogen udførligere Instruction men at kunne overlade til Dem i Forbindelse med den preussiske Befuldmægtigede at undersøge, hvorledes det bedst kan

ordnes ved visse Hovedsætninger, hvoraf den nærmere Udførelse i Detaillen til enhver Tid vilde skee af den kongelige Regering.

I Nr. 8 forlanges det, at de communale Forfatninger i de nordslesvigske Kjøbstæder skulle retableres efter de i 1846 gjældende Regler og kun med Samtykke af de derefter lovlige Communalautoriteter kunne forandres. Den kongelige Regering kan aldrig gaae ind paa at gjenoptage et Communalsystem, som udelukker Indvaanerne fra enhver Indflydelse paa Valget af de communale Autoriteter, og som bestaaer i at Borgerrepræsentanterne supplere sig i Tilfælde af Vacance, og at Medlemmer af denne lille Kreds atter tages til Magistratsposternes Besættelse, at altsaa de Individuer, som for Øieblikket ere Borgerrepræsentanter, i Nutid og Fremtid skulde disponere over den communale Myndighed i Nordslesvigs Kjøbstæder. Endnu mindre kan den danske Regering selv gaae ind paa eller paalægge disse overveiende danske Kjøbstædsbefolkninger at finde sig i at Communalbestyrelsen ikke blot nu men ogsaa i Fremtiden skal være bestemt udpræget tysk, og dette vilde utvivlsomt være Virkningen af den foreslaaede Garanti, thi under Trykket af de senere Aars Begivenheder er ethvert dansk eller endog kun moderat Element blevet udelukket af Repræsentationerne. Og af disse communale Myndigheders frie Samtykke skulde enhver Forandring i Communalforfatningen være betinget, og den sikke Udsigt saaledes aabnes til, at enhver Reform, som berører Communen, vilde komme til at strande paa deres Modstand. Jeg beder Deres Høivelbaarenhed at fremstille disse Betragtninger for den preussiske Befuldmægtigede, der dog neppe vil vedkjende sig det Formaal, som alene kan opnaaes ved denne Garantifordring, nemlig at et lille Oligarki af en 7—8 tyske Beboere i communale Forhold skulde bestyre Kjøbstæderne, uafhængige af Befolkningen og i Besiddelsen af et uindskrænket Veto mod enhver Regerings- eller Lovgivningsreform paa det

communale Gebeet, altsaa udgjøre en lille aristokratisk tydsk Republik herskende over en dansk Befolkning og garanteret af Preussen. Ligeoverfor disse Consequentser tør jeg antage, at den kongelige Regering ikke vil behøve at forkaste dette Garantipunkt, men at den preussiske Regering selv vil tage det tilbage.

Det er mig i det Hele ikke ret klart, hvad den preussiske Regering har villet opnaae ved en Garanti paa det communale Omraade. Nærer den Frygt forat den danske Regering skulde ville benytte sin Myndighed til i Communal-sager at ville gennemføre politiske Hensigter? men i saa Henseende vil de nordslesvigske Kjøbstæders Indordning under den danske Communallovgivning afgive det bedste Værn for Befolkningens Selvregering, der endog vil indtræde i et langt videre Omfang, end Tilfældet nu er i Nordslesvig. Er det derimod Hensigten at søge en Beskyttelse for den tydske Minoritet mod den danske Majoritets formeentlige Overgreb i de communale Sager, troer jeg, at netop paa det udelukkende oeconomisk-locale Omraade de nationale Modsætninger lettest udjevne sig ved de fælles materielle Interesser, og at enhver Adskillelse, foruden at den er unyttig, tillige virker direkte mod den Sammensmeltning, som den preussiske Regering maa antages at ønske ligesaa meget som den danske. Det er imidlertid ikke den kongelige Regerings Hensigt at afskjære al videre Discussion om dette Punkt, men dersom den preussiske Befuldmægtigede fremdeles maatte fastholde det Ønske at finde nogen Combination, der antages at give nogen Sikkerhed mod den formodede Fare for de tydske Beboere, ere vi villige til at tage den under Overveielse og undersøge, hvorvidt den kan stemme med den fælles Interesse.

Den Garanti, som Nr. 9 fordrer for Embedsmændenes nødvendige Uddannelse, angaaer, som den preussiske Befuldmægtigedes mundtlige Udtalelser vise, alene de locale Embedsmænds Kundskab til Tydsk. Det følger af sig selv,

at, naar den kongelige Regering eventuelt paatager sig Forpligtelser efter Garantipunkterne Nr. 6 og Nr. 7, indeholder dette Punkt intet Nyt og kan altsaa meest passende udgaae, men maatte i alt Fald modtage den nøiere Bestemthed som det preussiske Forslag nu savner. Det maa derhos udtrykkeligt fremhæves, at, medens en fuldstændigere Sprogkundskab naturligvis forudsættes til Udførelse af de kirkelige Functioner og Skoleundervisningen, kan der hos de øvrige Localembedsmænd ikke forlanges større Kundskab i Tydsk end den der behøves til at forstaae og at gjøre sig tilstrækkelig forstaaelig paa dette Sprog. Hvorledes den danske Regering vil sikkre sig, at dens Embedsmænd ere i Besiddelse af den fornødne Grad af Sprogkundskab, maa naturligvis være overladt til dens egen Bestemmelse.

Naar Nr. 10 fordrer Overtagelse af Pensioner til de Embedsmænd i Nordslesvig, som afskediges af den kongelige Regering efter Afstaaelsen, er dette Punkt af saa liden principiel Natur, at det ikke bør berede væsentlige Vanskeligheder for en Overenskomst. Dog fortjener det at bemærkes, at den Deling af lignende Pensioner, som lagdes til Grund for den i 1865 truffne finansielle Opgjørelse, ogsaa burde tages til Norm for Overtagelse af de her omhandlede eventuelle Pensioner.

Nr. 11 vil, at der skal paalægges Communerne Erstatningspligt for den Skade, som tilføies Individier ved Forstyrrelse af den offentlige Fred. — Det er den kongelige Regering vel bekjendt at deslige Bestemmelser findes i forskjellige Lande og navnlig ogsaa i Preussen, men en Erstatningspligt for Communen forudsætter selvfølgelig ogsaa en Ret for denne til selv at ordne og forestaae Politivæsenet i Communen, hvad ikke er Tilfældet i Nordslesvig saalidt som i Danmark. Imidlertid vilde Regeringen eventuelt være beredt paa at give den nævnte Garanti i Form af en Lov, hvis Anvendelse i det enkelte Tilfælde da naturligvis maatte være definitivt overladt Domstolene.

Det staaer endnu tilbage for mig at omtale Maaden og Midlerne, hvorved disse forskjellige Garantiers Overholdelse skulde søges sikkert, og jeg har allerede i denne Instructions Indledning udtalt de almindelige Principer, som maae være ledende for den kongelige Regering i denne Henseende. I det 12te og sidste Punkt har det preussiske Forslag henviist Afgjørelsen af de opstaaede Differentser til en Voldgiftsret og jeg seer af Deres Høivelbaarenheds Rapporter at den preussiske Regering ved dette Udtryk har tænkt paa en fremmed (hverken dansk eller tysk) Overdomstol, der engang for alle skulde designeres til med forbindende Kraft for de 2 Regeringer definitivt at afgjøre alle af Garantierne opstaaede Stridspunkter. Naar den kongelige Regering overhovedet har kunnet tage under Overveielse eventuelt at paatage sig nogen Forpligtelse ligeoverfor Preussen med Hensyn til sine indre Regeringssager, er det væsentlig netop med den Forudsætning for Øie at i fremtidige Spørgsmaal om disse Garantier den kongelige Regering ikke skulde staae som den mindre og svagere Magt mod sin mægtige Modstander, men som ligeberettiget Part ligeoverfor en upartisk og af begge Regeringer uafhængig Autoritet. Deres Høivelbaarenhed vil derfor i Principet antage det preussiske Forslag om en saadan Voldgiftsret med den Tilføielse at den kongelige Regering er villig til at underkaste sig en fremmed overordnet Rets definitive Afgjørelse, forsaavidt det maatte vise sig muligt at erhverve vedkommende Regerings Samtykke til at et saadant Hverv paalægges dens Domstol, uagtet de store Vanskeligheder som Løsningen af deslige Spørgsmaal utvivlsomt vilde medføre for en fremmed og med de givne Forhold fuldkommen ubekjendt Autoritet. Viser det sig imidlertid at denne Vei til at faae Stridigheder definitivt afgjorte ikke kan benyttes, er den kongelige Regering beredt til i Forbindelse med den preussiske at tage under Overveielse paa hvilken anden Maade den tilsigtede upartiske Afgjørelse kan opnaaes. Men

der opstaaer tillige et andet og meget vanskeligt Spørgsmaal nemlig hvorledes Klagen over et formeentligt Garantibrud kan fremkomme, thi i Reglen vilde saadanne Tilfælde forblive ubekjendte for den preussiske Regering naar dens Opmærksomhed ikke direkte henledes derpaa. Jeg behøver ikke at bemærke, at det ikke vilde være foreneligt med den kongelige Regerings Værdighed og Autoritet i Nordslsvig hvis enhver Privatmand som antog at en Garantibestemmelse i det enkelte Tilfælde var tilsidesat, kunde henvende sig derom umiddelbart til den preussiske Regering, altsaa at en dansk Undersaat skulde kunne føre formelig Klage over sin danske Øvrighed eller bestemtere sagt over sin Konge og Regering til en fremmed Stats Regering med Begjæring om dennes Intervention. Det preussiske Garantiforslag har ikke forudseet denne Vanskelighed og Deres Høivelbaarenhed vil derfor begjære den preussiske Befuldmægtigedes Udtalelse om hvorledes den preussiske Regering tænker sig dette Punkt ordnet. Jeg vil afvente de Forslag som i saa Henseende kunde fremkomme fra den anden Side og indskrænker mig her til foreløbig at henstille til Deres Høivelbaarenheds Overveielse om ikke idetmindste en Deel af Vanskeligheden vilde bortryddes derved at det bestemtes at den som troer at have lidt ved et formeentligt Brud paa Garantierne, skal henvende sin Klage til vedkommende danske Ministerium (eller muligen til Udenrigsministeriet) med Anmodning om at i fornødent Fald den kongelige Regering vil forsikkre sig om hvorvidt Medcontrahenten med Hensyn til Garantierne maatte dele dens Opfattelse af det foreliggende Spørgsmaal. Jeg behøver ikke at tilføie at den kongelige Regering vistnok ikke vilde udsætte sig for de Ubehageligheder som den med Sikkerhed kunde forudsee som Følgen af at den undlod at følge en saadan formel Opfordring.

Sluttelig maa jeg gjøre Deres Høivelbaarenhed min Undskyldning for de Ufuldstændigheder hvoraf denne Instruc-

tion paa Grund af Gjenstandens Natur og Sagens Stilling ikke har kunnet undgaae at lide, men ligesom jeg er betænkt paa at sende en Sagkyndig som kan give Dem alle manglende Oplysninger om locale og legislative Forhold, saaledes tør jeg ogsaa have mig forbeholdt efterhaanden som Forhandlingerne skride frem, at supplere hvad der i denne Instruction maatte vise sig ikke tilstrækkeligt at have været forudseet.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 25.

---

390. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 17. December 1867.

I min franske Depesche af D. D. og i den medfølgende Instruction har jeg søgt at samle Indholdet af de Samtaler, som jeg har havt med Deres Høivelbaarenhed under Deres Ophold her. Min Hensigt med det første af disse Aktstykker har nærmest været i skriftlig Form at constatere, at enhver Indrømmelse, som den kongelige Regering foreløbig kan ville gjøre under Forhandlingerne om Garantierne, lige indtil selve disses Princip og Muligheden af, at nogensomhelst i Pragerfreden ikke udtrykkelig omtalt Forpligtelse kan paatages af os, eo ipso og fuldstændigen tages tilbage, dersom det senere maatte vise sig, at den preussiske Regering ikke vil tilstaae Danmark den nationale Grændse. Ligesom Deres Høivelbaarenhed altid i Deres Forhandlinger med den preussiske Befuldmægtigede vil have dette Hovedpunkt for Øie, saaledes har jeg ogsaa anseet det for rigtigt, at det siges klart og indtrængende til Hr. von Bismarck. Da jeg imidlertid ikke har anseet det for nyttigt allerede nu at fremkalde et officielt Svar fra denne, har jeg ikke i Depeschen tilføiet noget Paalæg til Deres Høivelbaarenhed om at give Afskrift, hvorimod jeg, langtfra at ville udelukke

Dem fra confidentielt at meddele en saadan, tvertimod ønsker, at min Reservation paa denne Maade skal finde et blivende Udtryk i det preussiske Udenrigsministeriums Papirer.

Det Spørgsmaal har stillet sig for mig, om jeg ikke i min Instruction skulde optage en Begjæring om Reciprocitet med Hensyn til de forlangte Garantier, der vilde være fuldkommen grundet i Billighed og logisk fremgaae af Garantifordringens Forhold til Pragerfreden, saaledes som det med stor Styrke er gjort gjældende i den Lefevbre'ske Depesche.¹⁾ Men ligesom Opfyldelsen af en saadan Begjæring, om den end i Principet kunde indeholde en Tilfredsstillelse for den formelle Værdighed, dog i Virkeligheden snarere vilde medføre en Fare end en Fordeel for os, saaledes troer jeg ogsaa, at dens Fremsættelse vilde blive opfattet som alene fremkaldt ved en Hensigt hos os til at afbryde Forhandlingerne. Jeg har derfor besluttet mig til ikke at optage dette Punkt i min Instruction, men jeg henstiller til Deres Høivelbaarenhed at benytte det paa passende Maade under Forhandlingerne for at bringe de preussiske Garantifordringer ned til en større Moderation, i det jeg iøvrigt forbeholder mig efter Omstændighederne, senere at benytte det til at afbryde Forhandlingen, naar denne viser sig at ville blive frugtesløs. De Tilbud, som jeg i Instructionen bebynder Dem til at gjøre, ere efter Cabinetkets Anskuelse de yderste, som vi kunne gaae ind paa, og jeg maa derfor henstille til Deres egen Bedømmelse, hvorvidt De enten strax eller først efterhaanden vil gaae til de yderste Grændser. Navnlig maa den kongelige Regering sætte en særdeles Priis paa 2 Punkter. Det ene er Formen hvori eventuelle Forpligtelser paatages, og at denne tager det størst mulige Hensyn til Rigets Værdighed og Kongens Selvstændighed. Det andet er Spørgsmaalet om Haderslev Skoles Vedlige-

---

¹⁾ Den ved den franske Chargé d'affaires i Berlin i Juli 1867 til Preussen gjorde Meddelelse fra den franske Regering. Sml. bl. a. S. 535, 537.

holdelse som tydsk Læreanstalt, thi kun i yderste Nødstilfælde kan jeg bequemme mig til at concedere dette Punkt, der ganske vist vil være ligesaa odiøst her hjemme som det i Virkeligheden er uden al reel Betydning for den preussiske Regering.

Sluttelig skal jeg kun tilføie, at jeg ikke paa Sagens nuværende Stadium og i Betragtning af de forhaandenværende politiske Conjoncturer anseer det for rigtigt ved de kongelige Gesandter i Udlandet nu at gjøre noget Skridt for at erhverve disse Hoffers venskabelige Understøttelse i Berlin under de forestaaende Forhandlinger. Derimod maa jeg overlade det til Deres Høivelbaarenheds egen Bedømmelse af Situationen og af den mere eller mindre fortrolige Fod, paa hvilken De staaer med de fremmede Gesandter ved det preussiske Hof, hvorvidt De navnlig vil holde den russiske Gesandt confidentielt au courant med Forhandlingernes Gang. Forsaavidt der maatte komme en Situation hvor efter Deres Formening en direkte Henvendelse fra den kongelige Regering til et eller flere af Hofferne vilde kunne være nyttig, tør jeg imødesee Deres Indberetning derom.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 26.

---

391. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 10. Januar 1868.

Deres Excellence,

Grev Bismarck har modtaget mig idag, og efterat jeg havde mundtlig fremsat de i Deres Excellences meget ærede Depesche af 17de f. M. Nr. 24 indeholdte Betragtninger, har jeg i den Hensigt nøiagtigere at præcisere de mig foreskrevne Udtalelser, forelæst bemeldte Depesche for Ministerpræsidenten, hvorfor jeg i samme Hensigt tilbød at efterlade en

Afskrift af dette Actstykke, et Tilbud som Hans Excellence med Tak modtog.

Grev Bismarck forekom mig i det Hele vel stemt. Da jeg under Oplæsningen af Depeschen særlig fremhævede den kongelige Regjerings Ønske, stedse at kunne leve i den bedste Forstaaelse med Preussen, sagde han at dette ogsaa i Sandhed var den preussiske Regjerings Ønske; og da jeg tilføiede at en væsentlig Betingelse herfor var en saaledes forandret Grændse mellem de to Stater, at ikke en Deel af den danske Nationalitet forblev afskaaret fra Moderlandet, gjorde han ligesaa lidt herved som overhovedet under min Oplæsning af Depeschen nogen mere bestemt Indvending, eller nogen saadan Indvending som tidligere er fremkommet fra hans Side med Hensyn til samme Punkt. Han kom imidlertid i almindelige Udtryk tilbage paa Kongen af Preussens tidligere store og for Tiden ikkun for en Deel fjernede Mangel paa Tilbøielighed til en Landafstaaelse og de Vanskeligheder de i Nordslesvig tilstedeværende Tydske lagde i Veien for en Ordning af det foreliggende Spørgsmaal, og jeg troede ikke for mit Vedkommende at burde søge at forlænge den iøvrigt temmelig korte Samtale for ikke saaledes fra Ministerens Side at fremkalde Udtalelser som kunde præjudicere Forsøget paa den forestaaende Forhandlings Fremme. — Deres Excellence vil herefter skjønne, at jeg ikke ifølge Grev Bismarcks øieblikkelige og maaskee ikkun tilsyneladende bedre Stemning, nu kan love denne Forhandling et mere fyldstgjørende endeligt Udfald end det hvortil der alt tidligere turde have været Udsigt. —

Ministerpræsidenten sagde mig, at han uden Ophold vilde gjøre Indberetning til Hans Majestæt Kongen af Preussen, og Forhandlingen vilde saaledes ufortøvet kunne blive fortsat.

Quaade.

Modtaget 13. Januar 1868.

392. Cirkulære fra Udenrigsminister Grev Frijs til Gesandterne i Stockholm, St. Petersborg, Wien, Paris og London.

Kjøbenhavn, 15. Januar 1868.

Som det vil være Deres Høivelbaarenhed (Deres Excellence) bekjendt, bragte Kammerherre Quaade i Slutningen af forrige Aar hertil nærmere Oplysninger om de Garantier som den preussiske Regering forlanger for Opfyldelsen af det i Pragerfredens Art. 5 givne Løfte.

Den kgl. Regerings Standpunkt m. H. t. denne Fordring er det samme som før. Paa den ene Side kunne vi ikke anerkjende nogen Berettigelse for Preussen til at gjøre Opfyldelsen af en ubetinget paatagen Forpligtelse afhængig af en Fordring, som desuden kan medføre saa overordentlige Farer for Fremtiden. Men paa den anden Side vil den kgl. Regering gjøre Alt, hvad den paa nogen Maade troer at kunne gjøre for at opnaae en taalelig Ordning af det slesvigske Spørgsmaal, og ligesom den derfor ved Kammerherre Quaade har forskaffet sig nøiagtig Kundskab om Udstrækningen af de forlangte Garantier, saaledes har den heller ikke ved disses Indhold ladet sig afskrække fra at gjøre et Forsøg for om muligt at bringe disse Garantier ned til et Indhold, som vi kunde see os istand til at modtage, forsaavidt iøvrigt Preussen, naar det kommer til en endelig Afgjørelse, maatte vise sig villigt til at fjerne al videre Anledning til Strid ved at tilstaae Danmark den Grændse, paa hvilken vi efter de senere Aars Erfaringer om Befolkningens Ønsker i Slesvig have et ubestrideligt Krav.

Det er i Overensstemmelse med disse Anskuelser, at Kammerherre Quaade er vendt tilbage til Berlin med fornødne Instructioner til at fortsætte Forhandlingerne. Som Indledning til disse og for nøiagtigt at constatere vort Standpunkt i Sagen, har han forelæst Grev Bismarck den i Afskrift medfølgende Depesche.¹⁾ Hvad angaaer de opstillede Garantifor-

¹⁾ Trykt som Nr. 388.

dringer, vil Deres Høivelbaarenhed (Deres Excellence) bedst kunne overtøye Dem om Umuligheden for os af at modtage dem, ved at læse en Betænkning, som jeg har indhentet fra en tidligere overordnet slesvigsk Embedsmand, der er istand til nøie at vurdere deres Betydning.¹⁾ Da dette Aktstykke alene skal tjene til D. H.s (D. E.s) egen Underretning, finder jeg ikke videre nødvendigt at tage det under andre Omstændigheder nødvendige Forbehold m. H. t. dette Aktstykkets Form og Skarpheden af de deri indeholdte Domme. Afseet herfra indeholder dette Aktstykke en kun altfor berettiget Kritik, og jeg har taget tilbørligt Hensyn til de fremsatte Betæneligheder i den Instruktion som Kmh. Quaade har modtaget. Jeg anseer det iøvrigt ikke fornødent paa Sagens nuværende Stadium i Detail at udtale mig her om denne Instruktions Indhold, men indskrænker mig til i Almindelighed at bemærke, at Kmh. Quaade vil have at bestræbe sig for 1) at bringe Garantifordringerne ned til et Minimum som gjør det muligt for den kgl. Regering eventuelt at gaae ind paa dem, 2) at have den fornødne Opmærksomhed henvendt paa, at Affattelsen, dersom Sagen nogensinde maatte naae saa vidt, bliver aldeles klar og bestemt, og 3) at holde paa, at deres Form ikke bliver en saadan, at den kgl. Regerings Handlefrihed derved for Fremtiden bindes paa utilbørlig Maade m. H. t. de Punkter som Garantierne skulde angaae.

Da jeg ikke paa Sagens nuværende Stadium antager, at vi med Nytte kunne anmode de andre Regeringer om at bestræbe sig for i Berlin at bevirke et for os gunstigt Resultat, beder jeg Dem ikke officielt at gjøre nogen Meddelelse til Udenrigsministeren. Derimod seer jeg Intet tilhinder for at De confidentielt gjør ham bekjendt med den i Afskrift vedlagte Depesche til Kmh. Quaade og udtaler Dem i Almindelighed om Sagens Stilling i Overensstemmelse med Foranstaaende.

Koncept med P. Vedels Haand.

¹⁾ Formentlig Regenburgs Betænkning, trykt som Nr. 37

393. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 16. Januar 1868.

Deres Excellence,

Igaar har jeg for første Gang siden min Tilbagekomst til Berlin atter havt et Møde med Legationsraad Bucher i Spørgsmaalet om de af Preussen for Tilbagegivelsen af en Deel af Slesvig forlangte Garantier.

Efterat jeg havde fremsat de mig ved Deres Excellences meget ærede Instructionsskrivelse af 17de f. M. Nr. 25 foreskrevne Forbehold, navnlig gjort opmærksom paa Uadskilleligheden af Garantiespørgsmaalet fra Spørgsmaalet om Grændselinien for den eventuelle Afstemning, samt fremhævet at den nærværende Forhandling maatte i Eet og Alt være at betragte som non avenu, dersom hiin Linie ikke droges i en Retning, som svarede til det egentlige og væsentlige Formaal for det paatænkte Arrangement, gik vi over til en Betragtning af hver enkelt af de opstillede Garantiefordringer og Forslag, i den Følgeorden, i hvilken de findes fremsatte af den preussiske Befuldmægtigede.

Vi kom i dette ene Møde saa vidt, at samtlige de 12 Garantiepunkter bleve Gjenstand for Forhandling. Denne Forhandling var imidlertid deels ganske cursorisk og deels ifølge heraf ogsaa aldeles foreløbig, da den preussiske Befuldmægtigede endnu ikke var istand til at vedtage noget endeligt Resultat med Hensyn til de enkelte Punkter, hvorfor ogsaa jeg for mit Vedkommende kunde forbeholde mig fornøden Frihed til under en senere mere detailleret Discussion nærmere at præcisere og begrænde det fra min Side Fremkomne. Iøvrigt seer jeg mig ikke istand til at udtale nogen bestemt Dom om hvorledes de af mig mod de forskjellige Garantiefordringer fremsatte Udsættelser og Indvendinger ville blive optagne af den preussiske Regjering; thi vel syntes Legationsraad Bucher personlig at finde mine

i denne Henseende gjorde Bemærkninger grundede, og derfor ikke at ville insistere paa vedkommende Fordringer, enten i deres fulde Udstrækning, eller saaledes som de nu ere formulerede; men da han, som antydet, ikke kunde udtale sig definitivt om noget enkelt Punkt, vilde det vistnok være utidigt, allerede nu at bygge videre paa hans Udtalelser.

Han syntes fuldkommen fyldestgjort ved hvad jeg meddelte ham med Hensyn til de 4 første Garantiefordringer.

Med Hensyn til det 5te Punkt gik Legationsraad Bucher fuldstændig ind paa mine i Henseende til »Tiende« og »Statsunderstøttelse« anførte Bemærkninger. Hvad Statsunderstøttelser angaaer yttrede han endogsaa, at Grunden hvorfor han i sine Begjeringer havde brugt dette Udtryk var, at Ordet »understøttes« i Grundlovens § 3 i den tyske Oversættelse, han havde havt for sig, var gjengivet ved »unterstützt«, der mere end det danske »understøttes« medfører Begrebet af Pengeunderstøttelse. —

Ved dette Punkt maa jeg imidlertid fremhæve, hvad der ogsaa er bemærket for mig af Professor Larsen, at de eventuelle Frimenigheder, hvorom der her sandsynligst vil være Spørgsmaal, ikke ere saadanne, som udtræde af Folkekirken, og derfor vil der, ifølge de endnu for Tiden i Kongeriget gjældende Bestemmelser, ikke ubetinget kunne tilsikkres de i deres Samfund foretagne kirkelige Handlinger borgerlig Virkning. Jeg har troet, *aldeles personligt* og i Fortrolighed at burde gjøre Legationsraad Bucher opmærksom herpaa, for ikke at faae Skin af at have villet holde noget tilbage, som kunde tjene til Sagens rette Belysning; men han har ingen Indvending fremført herved. Iøvrigt vil jo Spørgsmaalet formeentlig ordnes ved det Lovforslag om Frimenigheder som er forelagt Rigsdagen.

Mine Bemærkninger ved Nr. 6 mødte hellerikke nogen Indvending. Legationsraad Buchers Yttringer med Hensyn til dette Punkt have efterladt det Indtryk paa mig, at de her

berørte Spørgsmaal ville kunne opnaae en med den kongelige Regjerings egne Anskuelser stemmende Løsning. Det Samme gjælder med Hensyn til Nr. 7; og hvad Nr. 8, om Stædernes Communalforfatninger, angaaer, saa kan jeg vel ingenlunde sige, at den preussiske Commissair har frafaldet sin oprindelige Fordring; men der forekommer mig Anledning til at troe, at en yderligere Discussion om dette Punkt vil kunne lede til en for begge Parter antagelig ny Combination. Her maa jeg imidlertid tilføie den Bemærkning, at Christiansfeld fra preussisk Side er bleven opfattet som hørende til Stæderne.

Fordringen om Kundskab i Tydsk under Nr. 9 gjælder ikkun paa det locale Omraade.

Under Nr. 10 har jeg berørt Forslaget om en Deling af Pensionerne i Analogie med hvad der fandt Sted ved den i 1865 trufne finantsielle Opgjørelse, og den preussiske Commissair anførte Intet herimod. — Han syntes ogsaa tilfredsstillt med at Garantien under Nr. 11 gaves i Form af en Lov. — Nr. 12 om Maaden og Midlerne hvorved de forskjellige Garantiers Overholdelse skal søges sikkert, blev kun kortelig Gjenstand for Omtale. Hvad Spørgsmaalet om de eventuelle Differenters Tilbliven angaaer, var det atter Le-gationsraad Buchers Mening, at en Different i sin første Fremtræden maatte skyldes en Reclamation rettet til Kongen af Preussen. Jeg gjorde opmærksom paa det Indgreb, der herved vilde gjøres i Kongen af Danmarks Souverainitet og souveraine Værdighed, og foreslog som en anden Udvei, at Reclamationen rettedes til den danske Regjering, som selvfølgelig ikke vilde kunne undlade at bringe den til Forhandling med den preussiske Regjering; men dette mit Forslag forblev ubesvaret, udenat dog den preussiske Commissair yderligere og udtrykkeligt fastholdt sit eget. Med Hensyn til Spørgsmaalet om en fremmed Domstol som Voldgiftsret har jeg fremhævet Tvivlen om hvorvidt det maatte vise sig muligt at erhverve vedkommende fremmede Regjerings

Samtykke til at et saadant Hverv paalagdes dens Domstol; men iøvrigt blev dette Punkt ikke discuteret videre.

Foruden hvad jeg ovenfor har tilladt mig at bemærke om det formeentlig Mislige ved allerede nu at støtte nogensomhelst Forventning om Udfaldet af nærværende Forhandling paa hvad der fra den preussiske Commissairs Side er fremkommet i det her omhandlede aldeles foreløbige Møde, har jeg endnu sluttelig at tilføie en Meddelelse, som ved Slutningen af Mødet gjordes mig af Herr Bucher. — Efterat jeg havde gennemgaaet samtlige Garantiepunkter med Hr. Bucher, sagde han, at han ikke førend om nogle Dage vilde kunne foreslaae mig et Møde til en yderligere og mere indgaaende Forhandling om de foreliggende Spørgsmaal, efterdi det ifølge den Connexitet den kongelige Regjering havde opstillet mellem Garantiespørgsmaalet og Territorialsørgsmaalet var muligt, at Kongen af Preussen, hvem Grev Bismarck havde forelagt den af mig i Fortrolighed meddeelte Depesche, allerede nu vilde træffe en Beslutning med Hensyn til det sidstnævnte Spørgsmaal; og af denne Beslutning vilde det formeentlig afhænge, om den kongelige Regjering vilde fortsætte Forhandlingen om Garantierne.

Quaade.

Modtaget 19. Januar 1868.

---

394. Legationsraad Bucher til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Abschrift.

Berlin, 17. Januar 1868.

Eure Excellenz

beehre ich mich in Nachstehendem einige Punkte aus unserer Verhandlung vom 15ten d. Mts. zu bezeichnen, über welche ich eine nähere Auskunft ganz ergebenst erbitte. —

Als die Garantie, welche die Königlich dänische Regierung gegen Beamtenwillkür, wie sie in den Jahren 1851 bis 1864

in Schleswig vorgekommen ist, bieten könne, haben Eure Excellenz mir den Artikel des Grundlov bezeichnet, welcher bestimmt, dass die Gerichte das Recht haben, jede Frage über die Grenzen der obrigkeitlichen Gewalt zu untersuchen. Ich erlaube mir sogleich zu bemerken, dass dadurch mir die Erhebung eines Competenzconflictes (durch den die oberste Verwaltungsbehörde etwa einen Untergebenen schützen wollte) ausgeschlossen sei, und dass ich noch einige Fragen über das einschlagende materielle und formelle Recht zu thun hätte. Ich beehre mich jetzt dieselben dahin zu präcisiren.

1) haben die Gerichtshöfe das Recht und die Pflicht Verordnungen oder Verfügungen einer Verwaltungsbehörde oder eines einzelnen Beamten, die gegen die Gesetze verstossen, zu kassiren?

2) Von welchen Behörden, in welchem Verfahren und nach welchem materiellen Strafrecht erfolgt die Bestrafung von Beamten, welche sich in Ausübung ihres Amtes Gesetzwidrigkeiten zu Schulden kommen lassen?

3) Welche formellen und materiellen Bestimmungen gelten für den Anspruch eines durch eine Gesetzwidrigkeit eines Beamten oder einer Behörde an seiner Person oder seinem Vermögen beschädigten Bürgers auf Schadenersatz?

Eure Excellenz würden mich zu Dank verpflichten, wenn Sie mir die einschlagenden Gesetze mit Bezug auf Klein's Sammlung bezeichnen wollten, damit ich mich mit dem Inhalte bekannt machen kann.

Ferner würde ich ganz ergebenst bitten, bei unserer nächsten Zusammenkunft die gewünschte Repartirung der Pensionslast bestimmt formuliren zu wollen.

Bucher.

Afskrift.

395. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 17. Januar 1868.

Kjære Quaadel . . . Deres Beretning om Grev Bismarcks Holdning og Modtagelse af Depechen glæder mig, men De veed, at jeg er ikke nogen Sangviniker, og dog har jeg aldeles ikke opgivet Troen paa at den Tid er ikke fjern, hvor de store Magter ville indsee, at for at der igjen kan blive Tale om en europæisk Statssamfundsbygning, maa Erkjendelsen [*vaagne?*] om at der til Dannelsen af denne behøves saavel smaae som store Stene, og at Smaastaterne endskjøndt de ikke udadtil kunne præstere stor Kraft dog indeholde tid sikkrere Elementer for Orden og frodig Udvikling, fordi Forholdene ere saa smaae, at der maa gaaes mere menneskelig tilværks og ialfald kan og bør Detaillen i Styrelsen af disse være langt solidere og billigere udført end i de store Stater — saaledes vil man ogsaa, om end ikke jeg oplever det, finde selv i Tyskland, at den Storhed, der vindes ved at undertrykke og pisakke de Smaa tilsidst kommer til at gaae meest ud over En selv, thi man maa selv iklæde sig den Spændetrøie, man anvender imod de Andre.

I dette Øieblik har jeg modtaget Telegram om at Afstemningen paa Øerne er faldet gunstig ud for Afstaaelsen. . . . Nu skal Sagen først i næste Uge for Rigsdagen og jeg haaber ikke, at denne og Senatets Sanction skal lade længe vente paa sig, og at vi saaledes maae kunne bringe denne Sag i Orden i Løbet af Sommeren, hvorved det rimeligviis vil blive muligt i nogle Aar at undgaae en betydeligere Forøgelse af Skatterne, som ellers vilde have været en Nødvendighed, dette anseer jeg forresten ikke for noget absolut Gode, thi naar Fremgangen i Velstand hos et Folk er saa stærk som hos os, da er det ogsaa rimeligt at en Deel afgives til Statsøiemed selv udenfor det absolut Fornødne. — Jeg vilde ønske, at vi vare saa nær ved Maalet ved den slesvigske

Sag, men desværre ere de Fremskridt som hidindtil ere skete i denne Henseende ikke synlige for det almindelige Øie. — Jeg har meddeelt de forskjellige Hoffer, efterat jeg havde modtaget Deres Underretning om, at Depechen var afleveret, at en Depeche af det omtrentlige Indhold var Dem medgivet, men dette kun til Efterretning, idet jeg paa nærværende Stadium ikke har fundet særlig Anledning til at rekommandere bemeldte Sag til fremmed Varetægt. —

C. E. Frijs.

396. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Legationsraad Bucher.

Abschrift.

Berlin, 20. Januar 1868.

In Erwiederung auf. Ew. Hochwohlgeboren gefälliges Schreiben vom 17. d. Mts. beehre ich mich in Betreff des grundgesetzlichen Rechts der dänischen Gerichte, jede Frage über die Grenzen der obrigkeitlichen Gewalt zu untersuchen, Folgendes ganz ergebenst mitzutheilen:

1) Bei der Behandlung der ihnen, und zwar in den Formen des Civilprozesses, etwa vorgelegten Fragen über die Grenzen der obrigkeitlichen Gewalt, sind die Gerichtshöfe befugt und auf Antrag der beikommenden Parthei verpflichtet, die Verordnungen und Verfügungen einer Verwaltungs-Behörde oder eines Beamten, welche in der bestehenden Gesetzgebung nicht begründet sein möchten, aufzuheben. Eine besondere gesetzliche Bestimmung ist in dieser Beziehung nicht vorhanden, und würde jedenfalls auch überflüssig sein, da der citirte Artikel 72 des revidirten Grundgesetzes den Gerichten die Befugniss ertheilt, *jede* Frage über die Grenzen der obrigkeitlichen Gewalt nicht nur zu untersuchen, sondern zu *erledigen*, als woraus einfach zu folgern sein dürfte, dass dieselben befugt sein müssen, jede durch die bestehende Gesetzgebung nicht gerechtfertigte

obrigkeitliche Verfügung zu beseitigen. In der Praxis sind dergleichen Entscheidungen auch mehrfach vorgekommen, als z. B. Erkenntnisse des Landes-Obergerichts zu Kopenhagen vom 23sten April 1855 und 5ten Juli 1858: Beseitigung verschiedener aus Rücksichten der Gesundheitspolizei getroffenen Verfügungen der Polizeibehörde (Schliessung eines Kuhstalls; Anlegung eines Abzugsgrabens); — Erkenntnisse des Höchsten Gerichts vom 2ten Mai 1860 und 20sten Juni 1862: Delirung der dem Gesetze zuwider stattgehabten Eintragung verschiedener Individuen in das Register über Militairpflichtige; — Erkenntniss desselben Gerichts vom 12ten April 1865: Aufhebung einer unbefugterweise vorgenommenen Pfändung wegen Abgaben an das städtische Wasserleitungs-Etablissement in Kopenhagen u. s. w. —

2) Hinsichtlich der Bestrafung von Beamten wegen Uebergrieffe und Gesetzwidrigkeiten in ihrer Amtsführung sind die geltenden Bestimmungen in dem Capitel XIII des allgemeinen bürgerlichen Strafgesetzes vom 10ten Februar 1866, besonders in den Paragraphen 124, 125, 128, 129, 130, 141 und 143 enthalten. Jede Uebertretung dieser Vorschriften constituirte ein Criminalverbrechen und wird als solches im Wege des ordentlichen Criminalprozesses verfolgt und zwar bei den ordentlichen Criminalgerichten, wie überhaupt ein eximirter oder privilegirter Gerichtsstand in Dänemark überall nicht vorhanden ist. Das Verfahren ist annoch, wie es auch früher in Deutschland üblich gewesen, ein inquisitorisches mit wenigen accusatorischen Zusätzen, zum Theil durch die Praxis ausgebildet, zum Theil aber auch durch eine Reihe von einzelnen Gesetzen regulirt, unter welchen als die jüngsten die Artikel 80 und 81 des revidirten Grundgesetzes (vgl. den Art. 4 der demselben beigefügten Uebergangsbestimmungen) hervorzuheben sein dürften.

3) Nach den allgemeinen Regeln des dänischen Rechts tritt eine Verpflichtung zum Schadenersatz in jedem Falle

ein, wo Jemandem von einem Anderen rechtswidrig ein Schaden oder eine Verletzung zugefügt worden. Diese allgemeinen Grundsätze kommen, ohne dass eine besondere gesetzliche Vorschrift dabei erforderlich sein wird, auf die in Anrede gebrachten Fälle in der Weise zur Anwendung, dass die von dem Gerichte als rechtswidrig bezeichnete Verfügung einer Verwaltungsbehörde oder eines Beamten letzteren dadurch auch die Verpflichtung zur Erstattung des etwa erwirkten Schadens auferlegt. Von den Gerichten ist schon manchmal in solchen Fällen auf Ersatz erkannt worden, als z. B. mittelst Erkenntnisse des Landes-Ober-Gerichts zu Kopenhagen vom 24. Juli 1854: Ersatz wegen einer Seitens der Polizei ohne hinlänglichen Grund verfügten Beschlagnahme einiger dem Kläger gehörigen Kleidungsstücke; — vom 2ten Juli 1855 wegen einer ohne Innehaltung der gesetzlichen Formen angestellten Nachsuchung nach Briefen und Papieren, — vom 8ten September 1856 wegen nicht gerechtfertigter Pfändung für Kirchen- und Communalabgaben; — und vom 2ten Mai 1857 wegen der von einer Postbehörde unbefugterweise verweigerten Versendung einer Zeitung mit der Post; — mittelst Erkenntnisses des Landes-Ober-Gerichts zu Wiborg vom 8ten Januar 1855 wegen einer von dem Justizministerium ohne hinlängliche Grund verfügten Erweiterung einer der Gemeinde gehöriger Wohnung für die Districtshebamme; — mittelst Erkenntnisses des Höchsten Gerichts vom 14ten Februar 1860 wegen Uebergriffe der Polizei bei gesundheitspolizeilichen Massnahmen u. s. w.

Die Forderung auf Schadenersatz wird in diesen Fällen in den Formen eines gewöhnlichen Civilprozesses, beziehungsweise in Verbindung mit dem Antrag auf Beseitigung der angefochtenen Verfügung, bei dem ordentlichen Unterge-richt des Orts geltend zu machen sein, vorbehaltlich des Recurses an die Obergerichte und der höchste Gericht in

Gemässheit der allgemeinen Regeln über den Instanzanzug. —

Indem ich das Heft der Klein'schen Sammlung beifüge, worin das neue Dänische allgemeine bürgerliche Strafgesetz enthalten ist, benutzte ich etc.

Quaade.

Afskrift.

---

397. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 24. Januar 1868.

Idet jeg bemærker, at jeg siden det i min allerærbødigste Indberetning af 16de d. M. Nr. 3 omhandlede Møde ikke har havt nogen officiel Sammenkomst med den preussiske Commissair i Garantieforhandlingen, tillader jeg mig herved at fremsende Afskrift af en Skrivelse, hvorved bemeldte Commissair opfordrer mig til forskjellige Oplysninger, tilligemed Afskrift af det Svar, jeg med Professor Larsens Bistand har givet ham paa denne Opfordring.¹⁾

Jeg tillader mig derhos at henlede det kongelige Ministeriums Opmærksomhed paa den i Slutningen af førstnævnte Skrivelse indeholdte Opfordring om i næste Møde at forsyne Legationsraad Bucher med en Formulering af den fra dansk Side ønskede Reparering af Pensionsbyrden ifølge Nr. 10 af de preussiske Garantiefordringer. Saavel Professor Larsen som jeg have bestræbt os for og skulle ogsaa fremdeles beflitte os paa at finde en saadan Formulering; men da det er mig særdeles om at gjøre at kunne i denne Henseende nøiagtigen holde mig i Overensstemmelse med den kongelige Regjerings egen Betragtningssmaade, haaber jeg at kunne vente med at efterkomme denne Legationsraad Buchers Opfordring, indtil jeg muligen kunde erholde en nærmere Veiledning fra det kongelige Ministerium.

Det forstaaer sig af sig selv, at den Formulering, jeg event.

---

¹⁾ De to Bilag er trykt som Nr. 394 og 396.

giver, vil blive aldeles fortrolig og personlig, idet mine Instructioner ingen Bemyndigelse indeholde for mig til formelige og definitive Redactionsforslag.

Modtaget 27. Januar 1868.

Quaade.

397 a. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 24. Januar 1868.

Kjære Greve.

Jeg benytter den engelske Coureur og vælger derhos den private Form for at meddele Dem nogle Yttringer af Leg. Bucher om det nordslesvigske Anliggende. Disse Yttringer ere vel aldeles personlige, men maaskee der dog tilkommer dem større Betydning.

Jeg har ogsaa forleden talt med Leg. Bucher om Deputeretkammerets Resolution,¹⁾ skjøndt han ikke har noget med den Sag at gjøre, og ved denne Leilighed, nemlig i Lørdags den 18de, sagde han, at han saasart han erholdt mit Svar paa hans Skrivelse af 17de, vilde kunne foreslaae mig en Time til et yderligere Møde. Hertil føiede han saa, at han desværre maatte sige mig, at han ikke troede at den pr. Regjerings Beslutning om Grændsen i Slesvig vilde blive som vi kunde ønske den; og da jeg saa spurgte ham om han ikke kunde i Fortrolighed sige mig hvad han personlig mente i den omhandlede Henseende, svarede han, ja han troede ikke, man vilde give os meer end Haderslev. Hertil bemærkede jeg, at i saa Fald var det jo allerede aabenbart, at der ikke kunde komme Noget ud af vor Forhandling og gjentog vore saa ofte fremsatte og fra Hovedformaalet for ethvert Arrangement, en god Forstaaelse med Preussen, hentede

¹⁾ Af 21/12 1867. Bestemte, at Gælden til Danmark først skulde betales, naar Danmark havde opfyldt sine Forpligtelser ifølge Wienerfredens Art. 14 og 20. Se »Berlingske Tidende« Nr. 299, 23/12 1867, Till.

Betragtninger. Han vendte derpaa tilbage til den gamle preussiske Yttring om Umuligheden af at opgive de vigtige militaire Positioner Als og Dübböl. Han kunde ved mine herefter fremsatte Indvendinger indrømme at disse Punkter vel ikke havde saa stor Betydning for Preussen i Forholdet til Danmark; men de vare meget vigtige for Danmark og kunde i Danmarks Hænder, da dette Land endnu var stærkere tilsøs, blive meget farlige for Preussen, som jo i sin Tid ikkun med de største Offre havde kunnet sætte sig i Besiddelse deraf. Hermed endte denne Samtale, efterat jeg havde, ikke udtalt, men antydet, at Danmark jo altid kunde forpligte sig til ikke at befæste disse Punkter. Dersom jeg overhovedet var tilbøielig til heller at see mindre sort end for sort, kunde Indtrykket paa mig af vor Samtale have været, at man nu ikke vilde give os Aabenraa, men til Gjen gjæld herfor Als og Sundeved + Haderslev.

For et Par Dage siden havde jeg atter en Samtale, men en mere almindelig holdt Samtale med Bucher om samme Gjenstand. Ved denne Leilighed fremsatte jeg atter alle vore Argumenter i Sagen, og efterat han havde hørt mig, sagde han, at han vilde referere hvad jeg havde anført.

En Collega af mig har bemærket for mig, at den øiensynlige Tilnærmelse mellem Preussen og Østerrig kunde frembyde en Opfordring for os til at søge at virke paa Østerrig i en for os gunstig Retning hvad det slesvigske Spørgsmaal angaaer.

Quaades Privatpapirer. — Koncept med Quaades Haand.

398. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 28. Januar 1868.

Jeg har herved den Ære at underrette det kongelige Ministerium om, at jeg igaar har haft et Møde med Legationsraad Bucher i Forhandlingen om Garantierne. Imidlertid

er der ikke ved denne Leilighed skeet nogen egentlig Fremgang i Forhandlingen, idet Mødet ikkun var foranlediget ved mit Ønske om, forinden der hengik længere Tid, at kunne, for at forhindre mulige Misforstaaelser, nærmere og fuldstændigere præcisere det fra min Side i Mødet den 15de d. M. Fremkomne, navnlig forsaavidt angik de Dele af de preussiske Garantiefordringer, med Hensyn til hvilke de tvende Regjeringers Standpunkter især afvige fra hinanden.

Jeg har saaledes gjort Garantiepunkterne Nr. 5, Nr. 6 a og b, samt Nr. 8 til Gjenstand for en noget udførligere og nøiagtigere Omtale, hvorfor jeg har fremdraget Spørgsmaalet om Haderslev Skole, hvilket jeg havde undladt i det første Møde. Derimod har jeg ikke omtalt den anden i Instructionen Nr. 25 fremhævede Lærestanstalt, og hvad Punkterne 6 c, 7, 9, 11 og 12 angaaer, har jeg kun kortelig recapituleret mine tidligere Bemærkninger med Tilføiende, at jeg ansaae Nr. 12 som et Punkt, der ifølge Forholdets Natur maatte forbeholdes en senere Undersøgelse. Angaaende Nr. 10 har jeg sagt, at jeg ønskede at oppebie nærmere Anviisning fra Kjøbenhavn; og Punkterne 1 til 4 har jeg ikke anset det fornødent at omtale yderligere paa Forhandlingens nuværende Standpunkt.

Legationsraad Bucher indskrænkede sig til at tage mine Udtalelser og Bemærkninger ad acta.

Quaade.

Modtaget 1. Februar 1868.

399. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 1. Februar 1868.

Kjære Quaade! Da Falbe imorgen reiser over Berlin til Wien benytter jeg denne Leilighed for at sende Dem et Par venlige Linier med Tak for Deres sidste Brev¹⁾ og med Opfordring til at

¹⁾ Formentlig af 24/1 1868, her trykt som Nr. 397 a.

skrive noget om hvorledes De opfatter den fredelige Luftning som synes at have grebet alle Aviser saavel i Frankrig som i Tydskland og hvor der tales om Tilnærmelse saavel imellem Preussen og Frankrige som imellem Preussen og Østrig; mig bekjendt foreligge der egentlig ikke facta som tyde herpaa, medmindre man vilde see et Tegn herpaa i Tilbøieligheden fra begge de nævnte Sider at afslutte Handelstractater. — Ogsaa om vore Forhandlinger lyde Efterretningerne gunstigere end de for mig synes at stille sig, thi at vi endnu ikke høre Nogetsomhelst om det territoriale Spørgsmaal vidner for mig stærkt om at man ikke for Alvor tænker paa en Retrocession og navnlig ikke i saadan Udstrækning, at Hovedsagen — et venskabeligt Samleven mellem Danske og Tydske — derved kan grundlægges paa en fast og tilfredsstillende Maade. Saalænge vi ikke i territorial Henseende modtage nogensomhelst Antydning er der fra vor Side heller ingen Grund til at frem- og paaskynde Discussionen om Garantierne, da det naturligviis er stridende imod vore Interesser at discutere disse tilbunds og om det var muligt komme til et Compromis i saa Henseende, thi det er jo klart, at naar Terrainet var tilfredsstillende er der en større Opfordring til at paatage sig Servituter. — Mon vi snart skulde komme til at staae ligeoverfor et Enten—Eller; nogle Ytringer i Deres private Brev lade mig formode dette, men det kan jo godt være, at man siden den Tid »hat sich eines Besseren bedacht.« — ...

Jeg haaber med det Første at kunne sende Dem de ønskede Oplysninger fra Finantsministeriet, dog er det vel ingen Skade til om dette tager nogen Tid af den ovenanmeldte Grund; ialfald bør vi ogsaa og især med Hensyn til Communalanordningen ikke vise nogen Eftergivenhed for det Første; thi Alt, hvad her indgaaes paa vil være til stor Fordærv, og man bør aabenbart beholde noget tilbage for at kunne udvide sine Indrømmelser og Garantier for det Tilfældes Skyld, som desværre for mine Øine er lidet sandsynlig, at

man virkelig skulde kunne opnaa en taalelig og tilfredsstillende Grændse for det Territorium, hvor Afstemningen vil blive indrømmet. — Ret besynderligt at man med Hensyn til Modaliteterne for denne Afstemning, og Virkningen deraf, naar Forskjellen i Stemmer findes 3: naar der viser sig Majoritet og Minoritet, ikke har antydnet nogensomhelst Bestemmelse. Endvidere ere der jo mangfoldige Spørgsmaal i denne Henseende, der paa Afgjørelsen ville faae afgjørende Indflydelse, om der skal afstemmes zoneviis, og man kan vente en fri Afstemning, det vil sige, Militairet trækkes ud af det afstemmende District, og om det bliver Commissairer af blandet Nationalitet eller blot Preussere, der skulde kontrollere Stemmeafgivningen. —

De vil let ved egen Reflexion erkjende hvor overordentlig stor Vigtighed det har for os i Øieblikket at erfare, hvorledes Østrig og Frankrig staae ligeoverfor Preussen, for at vi derefter kunne jugere og tage Beslutning om, hvorvidt man til Gavn for Sagen kan anmode om Vedkommendes bona officia; jeg kjender tilfulde Deres Skjøn herom forinden Afreisen herfra, men skulde Tiden bringe nogen Forandring heri, vilde det naturligviis for Regjeringen være af yderste Vigtighed saavelfor de Interessers Skyld, som den har at forsvare, som for dens egen Samvittigheds Skyld, ikke at have ladet noget Middel uforsøgt, som kunde udøve en velgjørende Indflydelse paa Afgjørelsen af denne Sag i størst mulig faueur af Vort Fædreneland. Saaledes som Stillingen har været i den sidste Tid, har det øiensynligt ikke kunnet virke til Gavn for vore Forhandlinger med Preussen om vi havde henvendt os til Frankrige eller Østrig, men det var jo muligt at heri kunde være skeet en Forandring i den allersidste Tid enten med den Ene af de angivne Magter eller kanske med dem Begge; endvidere sige Aviserne, at Preussen ikke længere staaer saa venskabeligt til Rusland; jeg maa tilstaae at jeg ikke fæster nogen Lid til bemeldte Beretninger, men det er ønskeligt herom at modtage Oplysning

fra forskjellig Side, hvorfor jeg ogsaa privat herom har tilskrevet Moltke i Paris, ligesom jeg har ansporet Falbe til at bevæge sig med stor Forsigtighed og Omtanke ligeoverfor Beust, thi ved en Anmodning som ikke forefinder den tilbørlige Sangbund kan man let give Preussen en velkommen Anledning til atter at vise sit Overmod og Hovmod ligeoverfor os. — Man lader til at drive fra preussisk Side meget stærkt paa at vi skulde sende en Delegeret for, inden Foraarstrafikken begynder, at afslutte en Postconvention med Nordforbundet; efter al Sandsynlighed vil Levy blive afsendt som sædvanlig; han er godt kjendt af Philipsborn etc., og jeg antager at man ikke længere i Berlin nærer nogen Betænkelighed og Uvillie ved dette Valg. — Naar De skulde jugere, at De efterhaanden ikke længere behøver Professor Larsen, beder jeg Dem herom privat at underrette mig iforveien; thi jeg behøver jo ikke at skjule for Dem, at han ikke tynger saa lidt paa vort Budget. Kom der noget ud af Affairen, da har dette naturligviis ingensomhelst Betydning, men da Sandsynligheden efter min Beregning er for det Modsatte, og naar dette indtræder, vil selvfølgelig hele Rigsdagsverdenen til sin Tid sige, at det kunde ethvert Barn forudsee, saa ønsker jeg ikke at lade ham blive længere end naar han kan være Dem til Nytte; thi naar han ikke længere er dette kan han blive Dem en Plage. —

C. E. Frijs.

---

400. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Onsdag, 5. Februar 1868.

Kjære Kammerherre.

Bille Brahe har nylig i en Samtale med Menabria antydet til ham at af alle fremmede Magter antog han at Italien var den som bedst kunde tale vor Sag til Bismarck og M.

gik meget villigt ind derpaa, lovende at give Delaunay Ordre dertil og til at give en udførlig Beretning om Sagens Stilling til Florents.¹⁾ Det er nu vel muligt at M. ikke er slet saa fyrig som han lod, men det var dog ikke umuligt at Del. faaer en saadan Ordre. Uagtet der vel saa ikke er nogen stor Fare for at han skulde gjøre for Meget ud deraf, har Grev Frijs dog meent at det var godt, at De strax fik det at vide for at De maaskee kunde sørge for at det Hele ikke skal gjøre mere Skade end Gavn, thi som De veed holde vi samvittighedsfuldt over den Regel ikke for Tiden at ville bruge Andre end os selv. . . .

P. Vedel.

**401. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Direktør
P. Vedel.**

Berlin, 8. Februar 1868.

Kjære Vedel.

Bille Brahe har, vistnok i den bedste Hensigt, men dog meget uheldigt, kastet os en slem Kjæp i Hjulet.

Jeg traf idag Grev Launay, og denne havde allerede for flere Dage siden modtaget en Depesche, hvorved det i Anledning af et af B. B. ifølge Ordre fra Kbhvn. for Grev Menabria udtalt Ønske, paalagdes ham, under Iagttagelse af alle Hensyn, at tale vor Sag for Gr. B. i det nordslesvigske Spørgsmaal, navnlig forsaavidt Territoriets Udstrækning angik.

Launay havde betænkt sig et Par Dage, fordi han selv fandt Tingen utidig, men da Befalingen til ham var positiv, havde han dog maattet handle derefter, og saaledes havde han alt for 3 Dage siden for Thile udtalt sig i Fortrolighed og i den allermildeste Form om Sagen, men dette Skridt havde gjort et meget uheldigt Indtryk paa Thile.

---

¹⁾ Baron P. Bille-Brahe, dansk Gesandt i Italien.

Under disse Omstændigheder, og navnlig i Betragtning af, at Sagen muligen endnu ikke var bleven foredraget for Bismarck, der i disse Dage har været meget optaget af Landdagsforhandlingerne, ansaae jeg det for rigtigt, strax at gaae til Thile og sige ham, at jeg ved en Skrivelse fra Dem var bleven anmodet om at drage Omsorg for at Launay ikke gjorde Videre af Sagen hvis han havde faaet en Ordre fra Florents, da det af os fulgte System var, ikke at blande nogensomhelst anden Regjering ind i det Forhold der nu udviklede sig mellem os og Preussen.

Imidlertid kom jeg for silde. Thile havde allerede givet Bismarck en Beretning om Sagen, og Sidstnævnte, som var i en meget irriteret Stemning ifølge Landdagsforhandlingerne, var bleven i høi Grad utilfreds derover. Men tilsidst var det dog lykkedes Thile at omstemme ham saaledes, at Sagen hermed kan betragtes som endt, eller med andre Ord saaledes, at Bismarck opgav sin første Beslutning at skrive derom og paa denne Maade føre den videre frem. Det moralske Indtryk paa Bismarck, sagde Thile, havde været meget slet; men nu reiste han paa nogle Uger paa Landet, og saaledes vilde Sagen vel sagtens døe hen af sig selv. Han troede ikke det vilde være nyttigt, at han nu ifølge min Samtale berørte den for Bismarck, for saaledes at berigtige de factiske Forhold; han meente det var bedst at lade Græs groe derover. Dette troer jeg ogsaa, og jeg gjør altsaa Intet, før jeg hører fra Kbhvn.

Jeg er bange for at B. B. har viist trop de zèle; thi efter den fortrolige Depesche til mig af 17. Dec. kan han ingen Ordre have havt, og jeg kan kun antage, at han maa have misforstaaet de almindelige Instructioner han muligen har havt. Jeg vilde sætte megen Priis paa at høre fra Dem, hvorledes Sagen er gaaet til, — ikke for at gjøre Noget derved, men forat jeg kan være au fait i paakommende Tilfælde.

Jeg har ikke kunnet undgaae at lade forstaae at B. B. havde været lidt for rask, og saaledes at give min Collega

en Dementi; men jeg har maattet gjøre det for Sagens Skyld. Den Tid kan komme, da vi ere berettigede til at søge Andres Hjælp, naar nemlig Forhandlingen standser eller strander; men saalænge dette ikke er skeet udsætte vi dem som kunne og ville hjælpe os, kun for Ubehageligheden af at afvises, og Virkningen heraf bliver, at selv om de senere ville hjælpe, saa kunne de ikke, da en tidligere skeet Afviisning har for en Deel paralyseret deres Virksomhed.

Det var maaskee godt, om alle vore Gesandtskaber til Overflødighed gjordes opmærksomme paa Vigtigheden af at for Tiden ingen fremmed Regjering ifølge vort Initiativ blandede sig i Sagen.

G. Quaade.

Bismarck bliver nok nogle Uger borte. Jeg søgte idag Bucher for at spørge ham om B.s Fraværelse ikke var uheldig for vor Forhandling. Han sagde nei, men tilføiede, at han selv endnu ikke var færdig til atter at tage fat. Det er uheldigt, at Larsen saaledes slet Intet har at bestille. Bucher meente jeg maatte kunne hjælpe mig alene, og for Ministeriets Budgets Skyld vilde jeg ogsaa gjerne see at gjøre det. Men han er her nu engang, og det er ikke nemt for mig at sige ham at han kan reise. Han er mig desuden en behagelig Støtte.

G. Q.

P. Vedels Privatpapirer.

---

402. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Mandag [10. Februar 1868?].

Kjære Kammerherre.

Tak for Deres Brev og for de Skridt som De har giort hos Thile i Anledning af Delaunays Intercession. Bille Br.

har Intet officielt indberettet derom, men i et privat Brev til Grev Frijs meddeelt sin Samtale med Menabria, og med mindre B. B. har misforstaaet en almindelig Yttring af Grev Frijs enten skriftlig eller mundtlig, veed jeg ikke hvad der har givet særlig Anledning til at trænge paa hos den ital. Regering. Officielt er der end ikke nogen alm. Instrux givet ham i den slesvigske Sag, og han holdes end ikke i Kundskab om Forhandlingens alm. Stilling, idet han ikke har faaet det Circul. som meddelte til Petersb., Lond., Paris, Wien og Stockh. confid. at De efter Juleferien gienoptog Forhandlingen. Da vi ikke i sin Tid have sendt Dem dette Circul.¹⁾ vedlægger jeg Afskrift for at De kan see hvorledes vi udtale os om det her omhandlede Punkt. Vind har idag skrevet fra Petersb. at Gortch. havde sagt ham at man med Glæde af Mohrenheims Rapporter seer at vi med stor Omhu holder enhver fra vor Side fremkaldt Intervention borte under de nærværende Omstændigheder.

Vi ere altsaa virkelig uskyldige i denne fortrædelige Historie, men jeg begriber godt at Bille Br. der naturligvis i Alm. maa ansee det for sin Skyldighed at interessere det ital. Hof for vort Spørgsmaal har omtalt det og uvidende om den øieblikkelige Situation og rimeligvis ikke tillæggende M.s Ord om at han vilde instruere L. derom [*videre Betydning*], ikke har tilføiet nogen tilstrækkelig Opfordring til i dette Øieblik at være meget forsigtig. Vi skulle imidlertid strax henlede hans Opmærksomhed paa Nødvendigheden af stor Varsomhed for Fremtiden. Hvor stor B.s Irritation end i Øieblikket har været, har det Hele vel dog ikke ret meget at betyde. Del. selv vil vel ved Leilighed til Bism. mitigere sine Yttringer paa en for os gunstigere Maade og naar Thile faaer Leilighed til at berøre Sagen mundtlig for Bism. vil han jo neppe undlade at fremhæve at De strax paa Opfordring herfra har stillet Sagen i dens rette Lys.

¹⁾ Trykt som Nr. 392.

Jeg synes at det er et af de Tilfælde hvor Skaden ligefrem kan vende sig til en Fordeel idet man seer at Regeringen her oprigtigt handler som den siger.

Da jeg kun har et Par Øieblikke til min Disposition har jeg bedt Gyldenchrone fortælle Dem nogle Ord Mohrenh. i Lørdags sagde mig og maaskee staae i Forbindelse med den ital. Episode. Jeg skal dog som curiosum tilføie at han ved samme Leilighed sagde at Heydebr. uforbeholdent siger naar han taler om Forhandl. idet han trækker paa Skuldrene — de part et d'autre on fait semblant de vouloir un accord, mais en réalité aucun des deux gouvernemens ne prend ces négociations au sérieux! — det er trøstende at den pr. Regerings egen Repræsentant udtaler sig saaledes om sin Regerings Hensigter.

P. Vedel.

. . .

403. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 10. Februar 1868.

Kjære Quaade!

Idet jeg bringer Dem min Tak for Deres meget velkomne Brev,¹⁾ som jeg modtog igaar med den engelske Coureer, vil jeg dog ikke lade den gode Leilighed gaae ubenyttet hen med Guldenchrone uden at sende Dem et Par Linier til Svar eller til Tak. Jeg erkjender da tilfulde med Dem, og jeg for min Part personlig endnu mindre end De —, at have havt nogen stor Tiltro til at Preussen skulde være tilbøielig til at lâcher prise af Noget som det engang havde faaet i sine Kløer og at saaledes de Forhandlinger der føres fra vor Side kun ere med lidet Haab og Fortrøstning om ad denne Vei at naae det ønskede og eftertragtede Maal, men det er væsentlig, fordi ved den fortsatte Underhandling vi

¹⁾ Rimeligvis et ikke bevaret Privatbrev.

vilde bevise vore fredelige Ønsker og at vi hverken haabe eller tænke paa at tilkjempe os det Tabte med Magt, men at vi paa den anden Side stræbe efter at værne om det Tilbageblevne og at undlade at give vor Nabo Paaskud til atter at overfalde os for at tage Resten af Halvøen; thi det kan naturligviis ikke være ukjendt for os, da det gjentagne Gange er udtalt af Nationalvereins Førere navnlig af Bennigsen i sin Tid, at Tydskland maatte have Halvøen lige til Skagen. Det kan jo see farligt ud for os, da Alting hidindtil er lykkes for Tydskerne men vi maae trøste os med, at der ogsaa kan komme en Modgangstid for disse og at det i Almindelighed viser sig saavel i Individuernes som i Staternes og Folkenes Liv at Medgang er vanskeligere at bære end Modgang. — Saavel i den hannoveranske Sag som i Udvalgets tilsatte Anmærkning og Bemærkning til Udbetalingen af den slesvig-holsteenske Statsgjeld synes Bismarck at vige paa en Maade, der kun i Tiden og det efter en meget kort Tids Forløb maa gjøre ham meget stærkere og uundværligere, thi i begge Tilfælde staaer han paa den humane Side og i første Tilfælde tillige som Forsvarer af Kongens Ord;¹⁾ med Hensyn til den hannoveranske Sag da er Regjeringen traadt langt bestemtere op end hvor Deputeretkammeret misbrugte Wienerfredens Bestemmelser imod os, thi der var Regjeringens Modstand imod at de 2 Paragrapher bragtes i Connexitet ikke alene svag, men Oppositionen i Deputeretkammeret syntes næsten at være bestilt for at man herfra med Held kunde dokumentere at det var umuligt at gjøre nogle Indrømmelser ligeoverfor Danmark paa Grund af den stærkt fremtrædende national-tydske Stemning. Jeg kan nok forstaae, at det conservative Parti ikke ynder Forslaget til en Decentralisation, thi det vil gjøre de brandenborgske Familiers Overvægt i Besættelsen af de høieste Statsembe-

¹⁾ Bismarcks Taler i Landdagens Abgeordnetenhous 21. December 1867 og 1.—6. Februar 1868 findes bl. a. i Bismarcks polit. Reden (Ausb. H. Kohl) III, 405—476.

der i alle de erobrede Provindser noget Afbræk, men jeg for min Person er overbeviist om, at Grunden til det conservative Partis Modstand imod Bismarck ikke alene har ligget i den indre Politik men ogsaa i den ydre Politik, og navnlig har dette Parti slet ikke yndet Udsigten til at Preussen kunde komme til at staae venligere til Frankrige og Østrig, da det fremfor Alt er dette Partis meest betydende Medlemmers Overbeviisning at Preussen i Forbindelse med Rusland skal og er bestemt til at regenerere den europæiske Verden og prædike Troen paa den hohenzollernske Gud; jeg kjender ikke saa faa af dette Parties Medlemmer og veed nok hvad de bære i sit Skjold, og fryder mig saaledes i Hjertet over, at de have brudt med Bismarck, og vilde kun ønske, at dette Brud maatte være ulægeligt; thi de ville ikke alene dyrt komme til at bøde herfor, hvilket naturligviis undes dem inderligt af mig, dog den Slags Tilfredsstillelse bryder jeg mig kun lidet om, men jeg er overbeviist om, at dette vil bidrage til at fremme den demokratiske Udvikling i Tydskland, og dette er efter min fulde Overbeviisning saavel i Civilisationens som i Alles velforstaaede Interesse; thi vel kunne der findes mange Oprigtige imellem de preussiske hobereaux, men den hele Bygning hvori Politik og Guds frygt paa en saa hyklerisk Maade er blandet imellem hinanden er dog i dets systematiske og den doctrinaire Form, man har vidst at give den, besynderligt nok et Product af Jøder, der tildeels have været betalt for Gjerningen nogle med Penge andre med Forfængelighedens Tilfredsstillelse, og selve Doctrinen vil have sin Nytte og har faaet sin Betydning som Modstandskraft; men naar den engang iført sin fulde Rustning skulde føre Tydskland fremad til Kamp imod Vestens Civilisation, da ville de som i Tanker og System have skabt dette Foster ikke vedkjende sig deres eget Barn, og der staaer da kun tilbage en bestemt Klasse eller Stand som ved sin liden Talrighed ikke vil kunne herske og derfor efter et meget kort Tidsforløb paadrage sig Ridiculen;

dette Tidsrum kan kanske blive meget kort, men jo længere det varer, hvorved jeg tænker mig et Aar eller saa, desto varigere vil Kuren blive og det kan muligviis ogsaa for os ved de Virkninger dette fremkalder ligeoverfor os med Theorien om de 7 Fod Jord virke meget deprimerende og trykkende, men det gjelder om ikke at opgive Haabet og en Løsning kunde da godt tænkes, naar dette System brister, som kunde bringe os det Eftertragtede, helst ad fredelig Vei men er det ikke anderledes muligt, da *ad anden* Vei. — De kan svare mig at alt dette er Hjernespind og at det conservative Parti i Preussen snart vil betænke sig og bede Bismarck om godt Veir; dettes Mulighed indseer jeg ogsaa; men jeg ønsker det ikke, og tvivler om at B. lader sig bevæge, da han deels kan ønske at give dem en grundig Lection for de mange Stene de have lagt i Vejen for ham, deels han kun kan gennemføre Tydscklands Eenhed ved Hjælp af det national-liberale Parti og derfor politisk maa være sine gamle Venner hjertelig taknemmelig, fordi de have kastet Vrag paa ham. —

Een lille Modbemærkning imod det Yttrede i Deres sidste Skrivelse maa jeg gjøre, nemlig: hvorvel vi ikke have Haab til Preussens gode og velvillige Sindelag imod os, saa kunne vi dog ikke ønske at paadrage os noget Ansvar for at denne Forhandling trækkes i Langdrag; Benedettis Opfattelse af Situationen er vistnok correct; ialfald stemme hans Ytringer fuldkommen med Moustiers Ord til Moltke; og det forekommer mig tillige, at Benedettis vedblivende Ophold i Berlin er et Beviis for at Forbindelsen eller Forholdet just ikke er af den allercordialeste Natur idetmindste endnu for Øieblikket. —

C. E. Frijs.

403 a. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 10. Februar 1868.

Herr Greve,

. . . Jeg venter i Løbet af Dagen at faae Rigskantsleren i Tale, for at gjøre Hans Excellence de mig paalagte Meddelelser med Hensyn til den slesvigske Sags Standpunkt. Jeg havde Leilighed til igaar Aftes i et Selskab, at vexle nogle Ord med Kantsleren, der med synlig Tilfredshed spurgte, om jeg havde seet, at han havde indbefattet hiint Spørgsmaal i den røde Bog¹⁾ med Betoning af, at dette endnu ventede paa en Afgjørelse. . . .

Falbe.

Depeche Nr. 1, modtaget 17. Februar 1868.

---

403 b. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 11. Februar 1868.

Herr Greve,

Efterat have sluttet min ærbødigste Rapport af igaar, havde jeg paa Anmodning fra min Side en Samtale med Rigskantsleren i hans Cabinet, under hvilken jeg i korte Træk meddeelte Hans Excellence den slesvigske Sags nærværende Standpunkt, idet jeg henførte mig til de under 17. December sidstl. Kammerherre Quaade medgivne Instructioner til Forhandlingernes Fortsættelse, og fremhævede, at Regjeringen gjorde sine Indrømmelser afhængige af den Udstrækning, som den preussiske Regjering agtede at give den eventuelle Afstemning. Jeg tilføiede, at Kammerherre Quaade havde ved sin Tilbagekomst til Berlin faaet en meget venlig Modtagelse hos Forbundskantsleren, der havde yttret

---

¹⁾ En Samling Aktstykker, udgivne paa Baron Beusts Foranstaltning.

sit Ønske om Sagens mindelige og retfærdige Bilæggelse, beklagende dog de Vanskeligheder han havde at bekjæmpe paa høieste Steder, og som lammede hans egne Bestræbelser for en Afgjørelse. Imidlertid havde Forhandlingerne hidtil indskrænket sig til en Fremstilling fra den kongelige Gesandts Side af min Regjerings Anskuelse og Bemærkninger til de tolv Garantiepunkter. Baron Beust var noget overrasket over Mængden af de fra preussisk Side stillede Fordringer, og efterat jeg paa hans Opfordring havde nævnt ham de væsenligste af de forlangte Garantier, yttrede Ministeren af egen Drift: »at det kunde være paa Tide, at han stillede en Forespørgsel til den preussiske Regjering om, naar den agtede at lade den stipulerede *Afstemning* finde Sted; Befolkningen vilde da faae Leilighed, til selv at udtale sig om, hvorvidt den satte Priis paa de mange Garantier for dens fremtidige Existens.« —

Idet jeg lod mig inspirere af de mig af Deres Excellence medgivne Instruxer i Depeche af 1ste Dennes, yttrede jeg hertil, at den kongelige Regjering havde anseet det for rettest fra sin Side, ikke at trænge paa venskabelige Regjeringers Mellekomst i Sagen, men at vise den preussiske Regjering, at vi fuldkomment stolede paa dens Loyalitet og i ingen Henseende stræbte at skabe Vanskeligheder for den. Naar imidlertid Hans Excellence var beredvillig til fra sin Side at gjøre et saadant Skridt, og troede at kunne gjøre det med Nytte for Sagen selv, som i den almindelige Freds Interesse, i hvilken Henseende den røde Bog afgav saamange Beviser paa hans heldbringende Virksomhed, vilde Hans Majestæt Kongens Regjering med Taknemmelighed modtage hans bona officia. Hans Excellence havde ved min Afreise henviist os til den russiske Regjerings Mellekomst, som den der da kunde være os nyttigst, imidlertid forekom det mig, at siden den Tid et saa venskabeligt Forhold var indtraadt mellem Berlin og Wien, medens visse Susceptibiliteter vare opstaaede mellem Preussen og Rusland, at vi maatte

betragte den østerrigske Regjering som den, der var bedst istand, til at lade sin Stemme høre i Berlin, ved Siden af dens særegne Stilling som Medpart i Sagen. . . .

Falbe.

Depeche Nr. 2, modtaget 17. Februar 1868.

404. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 18. Februar 1868.

Kjære Vedel! Endskjøndt jeg veed at De idag skal til Kronprindsen er jeg dog saa fri at anmode Dem om at ville see ind til mig paa Veien derop, offrende en 10 Minuter til Opholdet hos mig, thi det er mig just under nuværende Forhold da jeg havde een af de ubehageligste Samtaler igaar Eftermiddag mere end nogensinde før om at gjøre ved Forelæggelsen af Lovforslaget om Apanage at tage saavel Hensyn til at Bevillingen ydes som til at der Intet fra Kronens Side kan indvendes imod Maaden hvorpaa dette skeer, thi det er mig efter den ovenberørte Samtale ikke alene klart at man ikke er tilfreds med Nogetsomhelst og vilde see med en vis Glæde om Demissionen blev indgivet, hvortil jeg ikke lader mig bevæge af personlige Ubehagelighedshensyn. —

P. Vedels Privatpapirer.

C. E. Frijs.

404 a. Udenrigsminister Grev Frijs, til Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 18. Februar 1868.

Jeg har modtaget D. H.s Indberetninger Nr. 1 og 2 og billiger den Maade paa hvilken De har udtalt Dem til Baron Beust, da denne af egen Drift yttrede Tilbøielighed til at bringe den slesvigske Sag paa Bane i Berlin. Som De med Rette fremhævede og som jeg beder Dem fremdeles bestemt at fastholde, er det paa Forhandlingernes nuværende Sta-

dium den kgl. Regerings Overbevisning, at den ikke bør anmode nogen tredie Regering om at indblande sig i Sagens Udvikling, men at den naturligvis paa den anden Side hverken kan eller vil forsøge paa at hindre nogen Regering fra af egen Drift og i europæisk Interesse at bestræbe sig paa passende Maade for at dette Stridsspørgsmaal snarest muligt og paa en virkelig tilfredsstillende Maade kan blive løst. Selvfølgelig kan det kun være den kgl. Reger. behageligt at Baron Beust ikke glemmer Pragerfredens Art. 5 over de mange andre Spørgsmaal som fordre hans Opmærksomhed, og jeg tør efter D. H.s Bemærkninger om Forholdet mellem Berlin og Wien antage at man ikke vil misforstaae Forestillinger kommende fra ham, men jeg tør tillige holde mig overbeviist om at Grev Wimpfen vil vide at undgaae Alt som kunde bringe Grev Bismarck til at troe at vi for Tiden søge at fremkalde noget Tryk fra andre Magter paa det berlinske Cabinets Beslutninger i denne Sag.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 3. — Meddelelse om Indholdet af denne Depeche blev s. D. givet Gesandten i Berlin i Depeche Nr. 3.

---

405. Udenrigsminister Grev Frijs til Gehejmeetatsraad
C. G. Andræ.

Kjøbenhavn, 19. Februar 1868.

Da jeg troer at dette Brev¹⁾ i enkelte Henseender vil berolige Hrr Geheime-Etatsraaden med Hensyn til Virkningen af vort forsonlige og fredelige Sind undlader jeg ikke herved at sende Dem dette med den Anmodning om at sende mig det tilbage; efter al Sandsynlighed skal jeg være i Folkethinget idag og kan altsaa der modtage det ved et af Budene, item kan jeg ikke lade være at meddele Bismarcks Yttring forleden i Anledning af Kongens Stilling til den slesvigske

---

¹⁾ Det ses ikke, hvilket Brev der er Tale om, ej heller vides der noget nærmere om den citerede Yttring.

Sag »Er ist leider so ein ländergieriger Herr«; om det er Herren eller Mestersvenden, der har denne Skavank, bliver under nuværende Conjunctioner for os af lige Virkning.

Venskabeligst

Deres

P. Andræ's Papirer.

C. E. Frijs.

406. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 21. Februar 1868.

Jeg har herved den Ære at tilstille det kongelige Ministerium en Sammenstilling af de Erklæringer, jeg hidtil har havt Leilighed til at afgive over de preussiske Garantiefordringer i Forhandlingen om Nordslesvig. Denne Sammenstilling er affattet paa Grundlag af en af Legationsraad Bucher foretaget Optegnelse af mine Erklæringer i Forbindelse med de berigtigende Bemærkninger, hvorfor jeg efter den preussiske Befuldmægtigedes Opfordring har gjort denne hans Optegnelse til Gjenstand.

Det vil bemærkes, at Motiveringen til de forskellige Erklæringer ikke, eller ialfald kun kortelig, er optaget i Sammenstillingen, og jeg maa derhos fremhæve, at da jeg saa lidet som muligt har villet rette Legationsraad Buchers Optegnelser, er der nogle af mine Yttringer ved de enkelte Garantiefordringer, som ikke ere gjengivne med fuldstændig Nøiagtighed eller i fuldkommen rigtig Sammenhæng. Herpaa har jeg udtrykkelig gjort Legationsraad Bucher opmærksom ved at give ham den vedlagte Sammenstilling.

Quaade.

Depeche Nr. XXII, modtaget 23. Februar 1868.

407. Bilag til Kammerherre Quaades Depeche af 21. Februar 1868.

Februar 1868.

Zusammenstellung

der Erklärungen des Dänischen Bevollmächtigten über die Königlich Preussischerseits aufgestellten Garantipunkte.

I.

Frage: Welche Garantien die dänische Regierung gegen Verkümmern des Petitionsrechts bieten könne?

Antwort: § 63 der Verfassung und das Gesetz vom 15. Decbr. 1820.

II.

Frage: Gegen Verkümmern des Vereinsrechts?

Antwort: Die §§ 87 und 88 der Verfassung.

III.

Frage: Gegen Beamtenwillkühr?

Antwort: Den § 72 der Verfassung, die §§ 124, 125, 128, 129, 130, 141, 143 des allgemeinen bürgerlichen Strafgesetzes.

IV.

Frage: Welche Garantien dafür, dass der Privatunterricht ebenso frei wie in Dänemark?

Antwort: Den § 87 der Verfassung in Verbindung mit den Gesetzen vom 2. Mai 1855 und 30. Septbr. 1864.

Zu den Punkten I—IV incl. bemerkt der dänische Bevollmächtigte, dass seine hohe Regierung die in der octroyirten Verfassung für das Herzogthum Schleswig vom 15. Februar 1854 codificirten, mit der dänischen Gesetzgebung im Widerspruch stehenden Beschränkungen als aufgehoben betrachten und die Zusicherung ab-

geben werde, dass die dänischen Gesetze nur im Wege der allgemeinen Gesetzgebung für das ganze Reich, nicht durch Special- oder Particulargesetze für die eventuell abzutretenden Districte abgeändert werden sollten.

V.

Frage: Ob die dänische Regierung damit einverstanden sei, dass die Deutschen besondere Kirchengemeinden bilden dürften, deren Mitglieder von jeder Beitragspflicht für die dänische Kirchengemeinde ihres Wohnorts befreit sein und die, solange sie dem Bekenntnisse der dänischen Staatskirche, Folkekirke, anhängen, denselben Anspruch auf Staatsunterstützung haben würden, wie die Dänischen? Und wie diese Rechte der Deutschen garantirt werden könnten?

Antwort: Das Recht besondere Gemeinden zu bilden ist gewährleistet durch §§ 76 und 77 der Verfassung. — Geldunterstützung erhält die Folkekirke vom Staate nicht. Auf dem dänischen Staatshaushaltsetat ist allerdings, behufs Unterstützung einiger kleinen Predigerstellen, ein unbedeutender Geldbetrag (von ungefähr 6000rt. Dänisch) aufgeführt; aber dieser Betrag ist ganz ausnahmsweise vom Reichstage bewilligt. Die Folkekirke erhält sich nämlich selbst, hauptsächlich vermöge des Zehnten, der, weil er eine Reallast ist, auch von den grundbesitzenden Mitgliedern deutscher Gemeinden und zwar dergestalt zu tragen sein würde, dass derselbe nach wie vor an die ursprüngliche Kirche des Wohnortes und nicht an die neue Gemeinde entrichtet würde. Das in § 3 der Verfassung erwähnte »Unterstützen« hat nur den Sinn, dass die Geistlichen der Folkekirke als sol-

che vom Staate geschützt und ihren kirchlichen Acten officielle Gültigkeit beigelegt wird. Dasselbe findet aber rücksichtlich aller vom Staate anerkannten Bekenntnisse (des reformirten, katholischen, baptistischen) statt. Eine Schwierigkeit liegt nach der gegenwärtigen Gesetzgebung darin, dass Gemeinden, die sich zwar von der Gemeinde ihres Wohnorts getrennt, aber nicht förmlich ihren Austritt aus der Folkekirke erklärt haben, ministerielle Acte nicht in ihren eignen Bethäusern und durch ihre eigene Geistlichen oder Älteren verrichten lassen dürfen. Indessen ist ein Gesetz in Berathung, welches diese Inconvenienz beseitigen soll.*)

VI.

Frage: Ob die dänische Regierung das Jahr 1846 als Normaljahr annehmen wolle:

a, für das Wahlrecht der Gemeinden rücksichtlich der Prediger, Lehrer, Küster und Organisten?

Antwort: Die Festsetzung eines Normaljahrs wäre, was diesen Punkt betrifft, der dänischen Regierung nicht genehm. In Betreff des Wahlrechts ist sie aber damit einverstanden, dass der Zustand von 1846 ermittelt, in der Abmachung beschrieben und für die Zukunft verbürgt werde.

Frage: b, für das Präsentationsrecht der Schul- und Kirchen-Collegien rücksichtlich der zu a, genannten Beamten?

Antwort: Auch hier würde die allgemeine Festsetzung eines Normaljahrs nicht genehm sein. Also Ermittlung des Zustandes von 1846 und Einrückung des-

---

*) Udkast til Lov om Valg- og Hjælpepenigheder.

selben in die Abmachung, jedoch mit der Massgabe, dass derselbe einer etwanigen allgemeinen Ordnung dieser Verhältnisse durch die Reichsgesetzgebung unterliegt.

Frage: c, ob für den Gebrauch der deutschen Sprache in der Kirche und ihre Benutzung als Lehrsprache oder Lehrgegenstand in den Unterrichtsanstalten?

Antwort: Die Festsetzung des Jahres 1846 als Normaljahr hinsichtlich dieser Verhältnisse würde, was die Städte betrifft, offenbar zur Folge haben, dass die dänische Majorität zu Gunsten der deutschen Minorität zurückgesetzt würde; indessen ist die dänische Regierung bereit, die deutsche Bevölkerung in den Städten auf völlig gleichen Fuss mit der dänischen in Kirche und Schule zu stellen, und würde daher einen Vorschlag annehmen können, der etwa in folgendem Sinne formulirt wäre: In der Kirche werden beide Sprachen dergestalt gleichgestellt, dass der Gottesdienst in jeder Kirche abwechselnd in der einen oder in der andern gehalten und die Ministerialien einem jeden in der Sprache verabreicht werden, in der er sie zu haben wünscht. In der Schule soll nach Wahl der Eltern oder Kindern Deutsch oder Dänisch die Unterrichtssprache sein und nach Bedürfniss doppelte Schulen oder Klassen eingerichtet werden. Über die ihm gestellte Frage, ob Majoritätsbeschluss entscheiden oder itio in partes stattfinden solle, war der dänische Bevollmächtigte zur Zeit nicht informirt. Indessen würde es, seiner Ansicht nach, mit dem Gedanken, welcher dem angeregten Vorschlag zum Grunde liegt, im Widerspruch stehen, wenn diese

Frage durch Majoritätsbeschluss entschieden werden sollte.

Falls die in Frage stehenden Verhältnisse in Übereinstimmung mit diesem Vorschlage geordnet würden, so würde die Festsetzung eines Normaljahrs überflüssig werden.

Auf dem Lande ist die dänische Sprache Kirchensprache, und mit Ausnahme einzelner südlicher Gemeinden auch Unterrichtssprache in den Schulen. In letzterer Beziehung würde die Aufrechthaltung des Königlichen Rescripts vom 14. Mai 1840, wonach auf Verlangen der Schüler 3 Stunden wöchentlich Unterricht im Deutschen gegeben werden soll, so grosse Schwierigkeiten machen, dass die dänische Regierung für die Durchführung dieser Bestimmung keine positive Bürgschaft würde geben können. Man hofft daher, dass die preussische Regierung hievon Abstand nehmen wolle. Der dänische Bevollmächtigte fügt hinzu, dass, falls die Abstimmung sich über das ganze Gebiet erstrecken sollte, wo bei den beiden Reichstagswahlen die Majorität für Candidaten dänischer Nationalität gestimmt hat, in einzelnen südlichen Landgemeinden dieselbe Ordnung Platz greifen könnte wie in den städtischen Schulen.

Frage: d, ob für das eigenthümliche Vermögen der Unterrichtsanstalten?

Antwort: Eine Garantie liegt in dem § 82 der Verfassung. Die Festsetzung eines Normaljahrs dürfte hier überflüssig sein, denn, da die Unverletzlichkeit des Eigenthums verfassungsmässig verbürgt ist, so würde was den Schulen als eigenthümliches Vermögen erweislich gehört, ohne Rücksicht auf den Zeitpunkt wo dieses Vermögen erworben, von

der dänischen Regierung dergestalt respectirt werden, dass über dasselbe nur in solchen Fällen anderweitig verfügt werden würde, wo die betreffenden Schulen aus Staatsmitteln dotirt sind oder wo der in der Fundation bestimmte Zweck nicht mehr erreicht werden kann.

Was die Haderslebener gelehrte Schule betrifft, so kann der dänische Bevollmächtigte nicht die Zusicherung geben, dass seine Regierung für diese Schule den Zustand von 1846 aufrechterhalten würde.

Frage: e, für die Verfassungen der Städte und des Fleckens Christiansfeld?

Antwort: Die bestehende Kooptation würde eine deutsche Oligarchie verewigen. Aber die dänische Regierung wird anderweitige Vorschläge, welche den Zweck der preussischen, Schutz der Deutschen, erfüllen, gern in Erwägung ziehen.

VII.

Frage: Ob die dänische Regierung der deutschen Sprache neben der dänischen im Gerichts- und Geschäftsleben eine Berechtigung einräumen wolle nach Analogie der für die Provinz Posen bestehenden Gesetze über die Berechtigung der polnischen neben der deutschen?

Antwort: Sachlich einverstanden; nur wird die namentliche Verweisung auf Posen nicht gewünscht.

VIII.

Frage: Welche Garantien kann die dänische Regierung für die nöthige Ausbildung der Localbeamten in der deutschen Sprache geben?

Antwort: Wenn die dänische Regierung event. die Verpflichtungen unter VI. c, und VII. übernimmt,

würde dieselbe selbstverständlich auch dafür Sorge zu tragen haben, dass die betreffenden Localbeamten die erforderlichen Sprachkenntnisse besäßen, und eine specielle positive Garantie hiefür dürfte also füglich überflüssig sein.

Der dänische Bevollmächtigte erlaubt sich noch daran zu erinnern, dass es sich bei diesem Punkte nur von den in dem betreffenden Landestheil anzustellenden Localbeamten handeln könne, und daneben auch die Voraussetzung auszusprechen, dass während zur Ausführung der kirchlichen Handlungen und für den Schulunterricht eine vollständigere Sprachkenntniss erforderlich sein würde, diese Kenntniss den übrigen Localbeamten nicht in demselben Masse zur Pflicht gemacht werden könne.

IX.

Frage: Ob man den Beamten, die nicht bleiben wollen, den Abschied und die erdiente Pension sichern wolle?

Antwort: Abschied und Pension nach dem dänischen Gesetze, doch mit dem Vorbehalt, dass die Pensionslast nach dem Vorgange des Wiener-Friedens vom 30. October 1864 in einer noch näher zu bestimmenden Weise repartirt werde.

X.

Frage: Welche Garantien für die Verhaftung der Gemeinden wegen des durch Friedensbrüche verursachten Schadens?

Antwort: Die dänische Regierung ist bereit, dem Prinzip des Verlangens durch ein dem Reichstage vorzulegendes Gesetz zu entsprechen.

Es wird hier daran erinnert, dass im dänischen

Staate die Polizeigewalt nicht in den Händen der Commünen ist.

XI.

Frage: Ob die dänische Regierung geneigt sei zu einer internationalen Abmachung über die vorstehenden Punkte mit Unterwerfung unter ein ein für allemal zu bestimmendes Schiedsgericht?

Antwort: Die dänische Regierung weiss ein besseres Mittel nicht, um Störungen des freundnachbarlichen Verhältnisses zu verhüten. Sie erwartet nähere Vorschläge seitens Preussens und hält es ihrerseits für das Richtigeste, dass der Private oder die Gemeinde, die sich verletzt glauben, ihre Reklamation an die dänische Regierung richten.

*

Die Vereinigung nordschleswigscher Districte mit Dänemark und die Einführung der dänischen Verfassung in denselben würden ein Gesetz erfordern.

*

Die Erklärungen des dänischen Herrn Bevollmächtigten über die Garantiepunkte sind als non avenus zu betrachten, wenn das Abstimmungsgebiet nicht so gross gegriffen wird, dass der Zweck, den die Abstimmung in den Augen der dänischen Regierung hat, erreicht, d. h. die Bevölkerung dauernd beruhigt werden kann.

---

408. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Deres Excellence,

Berlin, 21. Februar 1868.

Ifølge Legationsraad Buchers ved den her i Afskrift vedlagte Billet fremsatte Forslag har jeg idag havt et Møde med

ham i Forhandlingen om de preussiske Garantiefordringer. Det vil ikke være muligt for mig allerede idag at indsende en omstændelig Beretning om hvad den preussiske Befuldmægtigede ved denne Leilighed har udtalt med Hensyn til de af mig i bemeldte Forhandling afgivne Erklæringer. Derimod paaligger det mig ufortøvet at gjøre Deres Excellence bekjendt med en meget vigtig Meddelelse, som Herr Bucher gjorde mig ved Mødets Slutning.

Han indledede sin Meddelelse med at erindre om den Erklæring jeg havde afgivet i Mødet den 15de om, at alle mine Udtalelser angaaende Garantiepunkterne vilde være at betragte som non avenus, ifald Afstemningsgebetet ikke erholdt en saadan Udstrækning, at den kongelige Regjerings Formaal derved opnaaedes; og efterat jeg dertil havde bemærket, som Berigtigelse af hvad Herr Bucher i denne Henseende havde optegnet, at den kongelige Regjering foruden Befolkningens Beroligelse ogsaa navnlig havde til Formaal ved det paatænkte Arrangement at opnaae en sikker Borgen for, at Danmark for Fremtiden stedse kunde forblive i god Forstaaelse med Preussen, sagde han, at Grev Bismarck havde paalagt ham med Hensyn til Afstemningsgrænsen at afgive den Erklæring:

at den preussiske Regjering i denne Henseende ikke kunde gaae sydligere end til Gjenner Bugt.

Jeg gjentager her Erklæringen ordret, saaledes som den preussiske Befuldmægtigede har givet mig den i det tyske Sprog:

»Die preussische Regierung würde mit der Abstimmungsgrenze nicht südlicher gehen können als bis zur Gjenner Bucht.«

Quaade.

Depeche Nr. 9, modtaget 23. Februar 1868. — I den omtalte Billet foreslaar Bucher Quaade et Møde Fredag Kl. 12 for at drøfte Resultatet af Studierne i den danske Lousamling.

409. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 21. Februar 1868.

Kjære Quaade! For Deres 2 venlige Breve med deri indeholdte temmelig tragiske Oplysninger¹⁾ herved min hjerteligste Tak, jeg har meest ondt af Dem som skal arbeide og stride uden al Sandsynlighed for Løn og Tilfredsstillelse for al Arbeide og Slid, men deels kunne Sagerne pludselig vende sig, deels er man i hvert Fald ude af Stand til at hindre det Uundgaaelige eller at unddrage sig Skjæbnens Bud. Jeg har ikke nogensomhelst Forestilling om, hvorvidt man for Øieblikket troer i Berlin paa Krig eller Fred, i første Fald kan der naturligviis komme en Tid der kan være os gunstig idet man ikke bliver saa utilbøielig til at gaae ind paa vore billige beskedne nationale Fordringer, og hvis Sligt kan erholdes ad denne Vei er det naturligviis baade billigst og sikkrest, og da De befinder Dem under Pinen, maa jeg trøste Dem med at dette Moment kan indtræde hurtigere end Nogen indbilder sig; det er ikke af Kjærlighed men af Had man opsætter den store Afregning og jeg troer, at man fra preussisk Side har forsømt det beleilige Øieblik, da man ifjor ikke benyttede Leiligheden til at klemme paa; vel havde man maattet undvære Alliancer men Spørgsmaalet [er] om en Alliance, som altid kan være af tvivlsom Støtte, kan sættes i Sammenligning med eller opveie det Tab — relativ taget — som Preussen har lidt ved at Frankrige er bleven stærkere og bedre væbnet, at Østrig dog Noget har gjenvundet Tilliden til sig selv, og at Misfornøielsen i de erobrede og undertrykte Lande med hver Dag bliver større og større — og saa kommer hertil, at man med hver Dag nærmer sig mere og mere den Tid, hvor der bestemt maa vælges imellem en tydsck eller en preussisk Stat, thi i Længden ville de brandenborgske og gammelpreussiske Adelsmænd, trods deres

¹⁾ Rimeligvis ikke bevarede Privatbreve til Grev Frijs.

Sammenhængen med og inderlige Forbindelse med Kongehuset, ikke kunne undertrykke og hovmesterere deres Lige-mænd fra de erobrede og annecterede Lande, og Overløbere som Carl Plessen og Consorter skade den tidligere Stilling i Samfundet meget mere end Hjælpen kan gavne, fordi Troen paa Ærlighed og Redelighed svigter, og det bliver klarere at det kun er et forgyldt Adelsskildt, men i Grunden er de Fleste Jøder, der kun stræbe efter Magt og Formue, altsaa kun have en Dygtighedsbasis og ingen Carakteerbasis, og da er der aldeles ingen tænkelig eller fornuftig Grund hvorfor enten Kongen eller Folk skal begrændse sig i Valget af Personer. Gedalia eller Plessen kunne da være lige gode til sin Tid. — For at Omforming til en virkelig tydsk Stat skal kunne effectueres, maae andre Mænd end Bismarck træde frem, — thi hertil hører en fast energisk Haand, hvoraf Vedkommende ganske sikkert er i Besiddelse, men tillige en Ro og Jævnhed — Mangel paa Nerveusitet, — som er istand til at bryde alle de mangfoldige Skjær, der ville frembyde sig, og som ikke kunne sprænges, men ved langsommeligt, møisom og anstrængende Arbeide maa afgraves og benyttes som Fundament for den nye Bygning, — en slig Reorganisation har til alle Tider fordret Statsmænd, men et Spørgsmaal er om denne Opgave ikke er blevet dobbelt svær, fordi hele Tiden med sine Opfindelser føre Hurtighed, Snarraadighed med sig, men ikke den langsomt virkende Udholdenhed; det er temmelig klart, at Bismarck vil forsøge at løse denne Opgave; men dels er dette ikke givet at den lader sig løse, og hvis dette maa besvares bekræftende, da troer jeg at kun en yngre Mand vil kunne udføre dette, item at dette Arbeide ikke kan udføres af den nuværende Konge af Preussen, men jeg mangler personlig Kjendskab til at kunne bedømme hvorvidt den der staaer nærmest ved Thronen vil have Evne og Villie til at løse en slig Opgave; det bliver et interessant Fremtidsspørgsmaal, hvoraf en stor Deel af Europas Skjæbne og ikke

mindst vor afhænger; thi kan denne nye Stat blive en virkelig tysk istedetfor en preussisk Stat som hidindtil, da er der ogsaa Rimelighed for at dens aggressive eller Røverpolitik vil tabe sig mere og mere; efter al Sandsynlighed ville vi vel ikke faae at see den fuldstændige Udførelse heraf, men dog saa Meget heraf, at man med større Sikkerhed vil kunne slutte sig til den fremtidige Udviklings Gang. — Hvis vi snart skulle opleve den store Tvekamp imellem Preussen og Frankrige, da ville naturligviis alle Sind komme i Bevægelse, dog skulde jeg staae ved Roret endnu til den Tid, da vil der ikke blive taget nogen uoverlagt Beslutning, jeg har ikke nogensomhelst Forkjærlighed; skulde jeg vedblive at være Minister, da maa jeg for Skams Skyld tilstaae at saa vilde jeg endda foretrække at være dette i en bevæget Tid, hvis en saadan Eventualitet frembød sig hvor man med velberaad Hu maatte sætte Alt paa et Kort; siden jeg er bleven gift rører jeg aldrig et Kort, men Spil har tidligere havt en stor Tiltrækning for mig og det vilde have det endnumere, naar man med fuld Nødvendighed førtes til et saadant høit Spil, og det blev En klart at nu maatte man vove det Yderste; dog troer jeg ikke, at Stillingen vilde stille sig saaledes for vor lille Stat, hvorimod en stræng og samvittighedsfuld Neutralitet kunde blive den sande Frelse for os, og da denne rimeligviis vilde faa Landets og Befolkningens øieblikkelige Sympathier imod sig, kunde jeg have Lyst til at staae i Spidsen for slig fornuftig men upopulair Politik og den Strid og Kamp vilde bringe en Interesse for Posten og Arbeidet, som den daglige Gjærning ikke kan have; jeg indseer tilfulde, hvilke Vanskeligheder der ville være at overvinde saavel for Oven som for Neden, hvor Følelse og Indtryk have altfor mægtig Indflydelse, men skulle vi beholde Fred og Ro, da stikker jeg af med det Allerførste; thi jeg kan ikke udholde den evindelige Tærsken Langhalm; men behold denne avis for Dem selv, og jeg kan da heller ikke see den ringeste Fare ved nogen Forandring. Vi have

for Øieblikket en levende Agitation paa Papiret i Anledning af Spørgsmaalet om Valgmenigheder eller ikke, dette har faaet den største Betydning ved den Iver hvormed Agitationen er reist og jeg skal personlig ikke have Noget imod, at Bisperne seire i Striden mod vor Bispecollega, men det vil efter min fulde og faste Overbeviisning hverken gavne Kirken eller Geistligheden og endnu mindre Landet selv i politisk Forstand, hvorfor det selvfølgelig for mig er en complet Umulighed at slaae ind paa denne Vei især efterat man ved Valget af Kierkegaard har decideret sig for en bestemt Vei at følge, thi jeg valgte ham udtrykkelig efter at have gennemgaaet samtlige Landemoders Betænkning. De vil kunne forstaae at dette Spørgsmaal ogsaa i høi Grad foruroliger Kongen. Jeg vilde ønske, at jeg kunde meddele noget Glædeligt eller Opmuntrende, men jeg har kun dette som for mig personlig har overordentlig stort Værd nemlig at jeg igaarftes har faaet min Hustru hjem. Gud maa vide om jeg med den engelske Koureer erholder Noget fra Dem, som vidner om Fremgang. Qui vivra verra! og hermed Farvel for denne Gang.

C. E. Frijs.

**410. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.**

Lørdag, 22. Februar 1868.

Kjære Kammerherre.

Mange Tak for Deres Brev. Som De seer af Ministeriets Skrivelse har vi maattet begynde med Begyndelsen i vort Svar om Art. 17 for at Sagen kan faae en fornuftig Gang.¹⁾ I Forveien havde jeg forberedt Heydebrandt paa vort Svar.

---

¹⁾ Formentlig en Skrivelse til Heydebrandt ²⁰/₂ 1868 vedrørende nogle Krigsskadeerstatningskrav i Slesvig, der omhandles i Fredstraktatens Art. XVII.

Men som De veed ere vi her i Udenrigsministeriet slet ikke saa umedgiørlige, men ogsaa ligeoverfor Rigsdagen er det nødvendigt — foruden ligeoverfor Finantsm. og Krigsmin. — at begynde som vi nu har gjort det. Skal vor Forhandling med Preussen gaae itu er det ligesaagodt at den gjør det paa nærværende Stadium. Det kan være at det endogsaa er godt ikke for Tiden at purre ved dem i Berlin, thi vi styre lige ind i en total Ministercrise ang. Kirkesagen. Landstinget voterer maaskee ikke Loven — Folkethinget voterer maaskee ikke Penge til Kirkecommissionen — og overvindes begge disse Vanskeligheder, vil Kongen maaskee ikke sanctionere Loven — og i ethvert af disse Tilfælde troer jeg for vist at hele Cabinettet gaaer. Stemningen mellem de forskjellige Factorer i Regeringen lader Adskilligt tilbage at ønske. Det er saa meget mere at beklage som Ingen kan gætte paa de eventuelle Efterfølgere. Men det forekommer mig meget vanskeligt om netop under disse Omstændigheder vor Forhandling med Preussen fik en bestemtere Tour-nure. Dette er imidlertid kun en privat Mening hos mig, som jeg henstiller til Deres Bedømmelse.

Der er foregaaet en Forandring med Heydebr.; han er ikke egentlig ond, men han er susceptibel, mistroisk og uvillig stemt. . . .

P. Vedel.

---

411. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 22. Februar 1868.

Under Henhold til min allerærbødigste Indberetning af Gaars Dato Nr. 9 skal jeg herved have den Ære at meddele det kongelige Ministerium den preussiske Befuldmægtigedes Bemærkninger til de af mig over de preussiske Ga-

rantiefordringer i Forhandlingen om Nordslesvig afgivne Erklæringer.

Jeg forudskikker den Bemærkning, at bemeldte Befuld-mægtigede har ved den Rækkefølge, i hvilken Garantiepunkterne oprindelig vare opførte, foretaget den iøvrigt uvæsentlige Forandring, at han har indsat Punktet Nr. 8 om Stædernes Communalforfatninger som Ltr. e under Punktet Nr. 6 (:VI:), idet han saaledes under dette Nr. har samlet alle de Gjenstande, for hvilke Normalaaret 1846 efter den preussiske Paastand skulde afgive Reglen. Derhos har han under det nævnte Ltr. e udtrykkelig anført Christiansfeld, som den preussiske Regjering, ved at opstille sine Fordringer, har henregnet til Kjøbstæderne.

Med Hensyn til Punkterne Nr. I (:1:) til IV (:4:) bliver fra preussisk Side intet Videre at bemærke, naar der fra dansk Side gives Sikkerhed for, at de om disse Forhold gjældende Bestemmelser ikkun skulle kunne forandres gennem den almindelige for hele Riget gjældende Lovgivning og ikke ved specielle eller particulare alene paa de event. aftraadte Districter anvendelige Love.

Nr. V (:5:) betragtes som bortfaldet forsaavidt dette Punkt angaaer den fremtidige Dannelse af nye Kirkemenigheder. Som Motiv herfor anførtes, at den preussiske Regjering havde overbeviist sig om, at paa Landet i vedkommende Landstrækning levede de tyske Indbyggere saa spredte, at Spørgsmaalet om særlige tyske Menigheder ikke vilde forekomme.

Det er ved Nr. VI (:6:) at de væsentligste Vanskeligheder gjøres fra preussisk Side. Her holder man ubetinget fast ved Paastanden om Fastsættelsen af Normalaaret, hvad navnlig Kirke- og Skolesproget samt Skolernes Eiendomsforhold angaaer. De fra Ret og Billighed hentede Indvendinger, som jeg anførte imod at den danske Majoritet i Kjøbstæderne med Hensyn til Kirke og Skole tilsidesattes til Fordeel for den tyske Minoritet forbleve virkningsløse ligeoverfor Paa-

beraabelsen af, at de Bestemmelser, som i de omhandlede Henseender havde været gjældende i 1846, vare fastsatte af den danske Regjering selv. Med Hensyn til Menighedernes Valgret bemærkede den preussiske Befuldmægtigede, at han havde en Beretning for sig fra en Localautoritet, ved hvilken det viiste sig, at denne Ret aldeles ikke havde bestaaet, og Spørgsmaalet derom blev altsaa ikke practisk. Ifølge denne Bemærkning, som jeg ikke kunde bringe i Samklang med det Materiale, hvoraf jeg er i Besiddelse, udspandt der sig en kort Discussion, der endte med at dette særegne Punkt forbeholdtes senere Omtale. Men jeg kjendte dengang endnu ikke den i Slutningen af Gaarsmødet afgivne Erklæring, hvorved Uoverensstemmelsen mellem mit Materiale og ovennævnte Bemærkning middelbart hæves.

Medens saaledes fra preussisk Side den i 1846 med Hensyn til Kirke- og Skolesprog i Nordslesvig bestaaende Ordning fastholdes, og medens man, som antydet, tillige fordrer, at bemeldte Aar skal være afgjørende med Hensyn til Skolernes Eiendomsforhold, gjør man under dette Punkt ikkun en Indrømmelse med Hensyn til Stædernes Communalforfatninger, og, som ovenfor fremhævet, regnes da Christiansfeld til Stæderne. Her vil man modtage Forslag fra den kongelige Regjering, og man erkjender, at Cooptationen ikke er tidssvarende. I en Samtale jeg for kort Tid siden havde med Legationsraad Bucher havde denne antydet, at han vilde gjøre Forslag i denne Henseende, og jeg mindede ham herom, idet jeg tilføiede, at jeg havde taget paa mig at formulere et Forslag med Hensyn til Ordningen af Kirke- og Skoleforholdene, og derfor nu kunde vente, at han vilde vise mig den samme Imødekommen; men han svarede, at han ikke var bemyndiget dertil. — Haderslev Skole nævnedes ikke. —

Ved Nr. VII (:8:) fordres ikkun en med Forholdene i Posen analog Ordning og ikke nogen udtrykkelig Henviisning til det i Posen Bestaaende. Man venter en nærmere

Formulering af dette Punkt, hvilken jeg dog ikke har til-
sagt. —

Til Nr. VIII (:9:) forbeholder den preussiske Befuldmægtigede sig at fremkomme med en Formulering. Han bemærkede, at der med Hensyn til dette Punkt var fra Hertugdømmerne indkommet et Forslag om, at man skulde fordre den gamle Anordning om det Kielske Biennium anvendt paa de eventuelt aftraadte Districter; men at den preussiske Regjering dog ikke havde villet følge dette Forslag. Til mig har Legationsraad Bucher engang i en Samtale yttret, at Fordringen om Haderslev Skoles Opretholdelse som tysk Underviisningsanstalt for en Deel havde været grundet paa Hensynet til Embedsmændenes Uddannelse.

Hvad Nr. IX (:10:) om Embedsmændenes Pensionering angaaer, er den preussiske Befuldmægtigede enig i, at der siges, at de eventuelle Pensioner beregnes efter den paa det givne Tidspunkt gjældende Ret, og ikke, at de beregnes efter den danske Pensionslov.

Ved Nr. X (:11:) om Communernes Forpligtelse til Skadeserstatning, henviiste den preussiske Befuldmægtigede, i Anledning af min Bemærkning om at de danske Communer ingen Politimyndighed havde, til en engelsk Lov, hvorefter en saadan Erstatningspligt paaligger det saakaldte »Hundred«, uagtet Politiet i England ledes af kongelige Embedsmænd. Jeg tilskriver det kongelige Gesandtskab i London om at forskaffe mig den omhandlede Lov, som Legationsraad Bucher ikkun har i eet Exemplar, og om ligeledes at sende det kongelige Ministerium et Exemplar deraf.

Ved Nr. XI (:12:) om Voldgiftsretten bemærkede den preussiske Befuldmægtigede, at man ikke fandt det danske Forslag om at en eventuel Reclamation skulde indgives til den danske Regjering fyldestgørende. Naar Forholdet betragtedes reent objectivt, maatte det ordnes saaledes, at det selv indeholdt en aldeles afgjort Borgen for, at den preussiske Regjering ikke kunde forblive uvidende om Indgivelsen

af nogensomhelst Besværing. Dette Punkt blev imidlertid forbeholdt. —

Sluttelig tillader jeg mig at vedlægge Afskrift af en kortfattet Optegnelse, Legationsraad Bucher har nedskrevet og idag sendt mig angaaende hvad der er passeret i Mødet igaar.

Jeg tilføier, at de ved Nr. I paa denne Optegnelse med Blyant vedfødiede Ord, som ere af Legationsraad Bucher, have Hensyn til at han i Gaarsmødet endnu ikke kunde bestemt udtale, om man fra preussisk Side var fyldestgjort ved de Erklæringer, jeg havde afgivet til dette Punkt. For Sikkerheds Skyld maa jeg forbeholde mig at komme tilbage herpaa, efter at have talt med den preussiske Befuldmægtigede.

Quaade.

Depeche Nr. XXIV, modtaget 25. Februar 1868.

---

412. Bilag til Kammerherre Quaades Skrivelse til Udenrigsminister Grev Frijs af 22. Februar 1868.

Abschrift.

Berlin, 21. Februar 1868.

I. *Petitionsrecht.*

Nachdem sich gefunden hat, dass die §§ 4 bis 7 des Gesetzes vom 15. December 1820 durch den § 309 des bürgerlichen Strafgesetzbuches aufgehoben sind, ist bei diesem Puncte nichts zu erklären*).

II. *Vereinsrecht.*

Nichts Neues zu erklären.

---

*) [*Med Blyant i Randen:*] Ich halte denselben für erledigt.

III. Beamtenwillkühr.

desgleichen.

IV. Privatunterricht.

desgleichen.

V. Besondere Kirchengemeinden

dieser Punct wird als erledigt betrachtet, so weit er sich auf die künftige Bildung neuer Kirchengemeinden bezieht.

VI. Das Normaljahr 1846

wird festgehalten mit der Einschränkung, dass die preussische Regierung bereit ist, etwanige Vorschläge der dänischen in Betreff der Stadtverfassungen und der Verfassung des Fleckens Christiansfeld in Erwägung zu nehmen.

VII. Gerichts- und Geschäftssprache.

Es wird noch auf die Formulierung ankommen.

VIII. Ausbildung der Beamten.

Der preussische Bevollmächtigte behält sich Vorschläge vor.

IX. Abschied und Pension der Beamten.

Nichts Neues zu erklären. Es wird beiderseits anerkannt, dass in Betreff der Berechnung der Pension richtiger zu sagen ist: nach dem zur Zeit geltenden Rechte, als: nach dem dänischen Pensionsgesetze.

X. Verfassung der Gemeinden.

Um das dänischer Seits gemachte Monitum zu erledigen, dass in Dänemark die Polizei nicht in den Händen von Gemeindebeamten sei wie in den meisten preussischen Städten, macht der preussische Bevollmächtigte auf das entsprechende englische Gesetz (7 & 8 George IV, cap. 27) auf-

merksom, wonach das Hundred verantwortlich ist, obgleich in England die Polizei von Königlichen Beamten verwaltet wird.

XI. Schiedsgericht.

Für heute nichts zu erklären.

Afskrift. — Med P. Vedels Haand er tilføjet som Overskrift: Legationsraad Buchers endelige Erklæring til Kmh. Quaade om Garantierne.

413. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 23. Februar 1868.

Efter nøiere Overlæg troer jeg at burde til min allerærbødigste Indberetning af igaar tilføie, at da jeg i Anledning af Erklæringen i Nr. 9¹⁾ yttrede til Bucher, at en Meddelelse af dette Indhold havde hverken han eller Bismarck givet mig Grund til at vente, antydede han, at hiin Erklæring heller ikke svarede til hvad han selv havde tænkt sig om Bismarcks Hensigter, og bemærkede, at Sidstnævntes Stemning for Øieblikket var mindre god. Derpaa sagde han: Er der ikke muligt i den sidste Tid skeet Noget, som kunde fremkalde en Misstemning? Har De maaskee conspireret med vore Fjender? Disse Spørgsmaal, som jeg med fuld Overbeviisning besvarede benægtende, vare fremsatte mere med en spøgende end med en alvorlig Mine. —

Quaade.

Depeche Nr. XXV, tildels i Chiffre. — Modtaget 25. Februar 1868.

¹⁾ Trykt som Nr. 408.

414. Udenrigsminister Grev Frijs til Direktør P. Vedel.

Kjøbenhavn, 23. Februar 1868.

Kjære Vedel! Indesluttet sender jeg Dem Quaades private Brev¹⁾ som ikke er meget opmuntrende, dog havde vi vel heller ikke ventet stor Opmuntring fra den Side; som De vil see deals af dette Brev deals af de medfølgende officielle Skrivelser er Bemærkningerne om Garantipunkter ikke medfulgte men det sees at ogsaa her frembyde sig store Vanskeligheder, og da der med Hensyn til Territoriet bemærkes, at Syden for Gjenner Bugt vil der ikke kunne afstemmes, er det jo i høieste Grad fornødent at fremhæve fremfor Alting i vort kommende Svar at vi med Hensyn til Garantier ere gaaede til den yderste Grændse og at vi have tilbudt saa Meget i Haab om derved at opnaae en Grændse som kunde fyldestgjøre de Forudsætninger hvorpaa den hele Forhandling beroer. Jeg beder Dem om at sende mig Quaades private Brev tilbage med Kjætting; da jeg formoder efter Deres Yttringer igaar at det ikke er Feriedag imorgen i Ministeriet beder jeg Dem tage mig med paa Veien imorgen, naar De begiver Dem derop Klokken henved 1. — Jeg vilde ansee det for meget ønskeligt om Buchers Yttring vedrørende Territoriet kunde forblive imellem os 2 en Hemmelighed. — Protokollen²⁾ har jeg ikke faaet Leilighed til med Nøiagtighed at gjenneamlæse, men der ere enkelte Ting som ikke tiltale mig. En af Dagene, senest Torsdag, inden hvilken Tid vi vel maae have Oplysningen vedrørende Garantier, maa jeg svare Quaade som føler sig mere end ubehagelig i Anledning af Pensionsspørgsmaalet. — De almindelige Betragtninger, fremsatte af Quaade, i Anledning af Forholdet saavel til Frankrige som til Østerrig, forekomme mig ikke at have stor Gyldighed, thi det hvorpaa det væsentligst kommer an,

---

¹⁾ Findes ikke.

²⁾ Formentlig Quaades Meddelelser om Forhandlingerne med Bucher trykt som Nr. 406—7.

er at bedømme, hvorvidt Preussen, saavel paa Grund af de indre Vanskeligheder som fordi Frankrige er bleven mere beredt til Kamp og Østrig har faaet Leilighed til at trække Luft efter sit store Nederlag, ikke længere staaer med den overveiende og mægtige Indflydelse i 1868 som i 1866; — dens Indrømmelser ligeoverfor os ville efter det Indtryk jeg har modtaget af Quaades Brev om Fordringerne med Hensyn til Garantier ikke kunne lade nogen Tvivl tilbage om at den skulde være tilbøielig til godvillig at bortgive Noget af det erobrede Gods. —

C. E. Frijs.

P. Vedels Privatpapirer.

---

415. Til Referat i Ministerraadet 25. Februar 1868.

Af de Meddelelser, som den preussiske Commissair endelig har giort Kmh. Quaade, fremgaaer det at *paa den ene Side* fastholder den preuss. Regering i de vigtigste Hovedpunkter, navnlig ogsaa med Hensyn til det saakaldte Normalaar 1846, sine Garantifordringer, medens den *paa den anden Side* ikke vil udstrække den eventuelle Afstemning og Afstaaelse udover Giønnerbugten. Naar den danske Regering i Instruxen til Kmh. Quaade er gaaet saavidt, som den er, i Henseende til Garantier, var det kun for at giøre Alt, hvad muligt var for at naae den nationale Grændse eller i alt Fald for at komme den saa nær som muligt: men *hverken* vilde det være muligt under nogen Omstændighed at paatage sig yderligere gaaende Garantier, *ei heller* vilde jeg troe at burde tilraade Hs. Majestæt at modtage Preussens Tilbud om Haderslev Amt mod at give de Garantier, som Kmh. Q. ved sin Instruction var bemyndiget til at gaae ind paa under ganske andre territoriale Forudsætninger.

Der kan neppe være nogen Tvivl om at den preussiske Erklæring, hvor formløst den end er afgivet, er officiel og

endelig.¹⁾ Det er et Spørgsmaal om jeg ikke kan finde mig foranlediget til at søge at faae den skriftlig constateret, navnlig for ikke at udsætte den kgl. Regering for den Bebreidelse, for tidligt at have opgivet Forsøget, men det er mig, og jeg troer ogsaa Kmh. Q., klart at den pr. Regering ikke under nærværende Forhold tænker paa at opgive noget af de to Hovedmomenter i sin Erklæring. Jeg miskjender dernæst ikke Mislighederne, som kunne være forbundne med, for Tiden at lade Forhandlingerne brydes, navnlig fordi Preussen under nærværende politiske Forhold kan ville forsøge paa at erklære Udførelsen af Pragerfredens Art. 5 for uigjennemførlig og lade det komme an paa om Nogen vil gjøre Indvending mod et nyt fait accompli i Modstrid mod denne Fred. Men det er mig tillige klart at vi ikke kunne føre Forhandlingen videre efter den modtagne Erklæring, uden at drages ind i umulige Garantier og uden at man vil opfatte Fortsættelsen som en Opgivelse af vort oprindelige Standpunkt saavel med Garantier som med Territoriet: thi det er umuligt at ville give sig Mine af, fremdeles at haabe ved Forhandlinger at naae en Grændse, vi ansee for nødvendig eller i alt Fald acceptabel, for de Garantier, vi kunde gaae ind paa. Vi maae altsaa tage Consequentsen og enten selv bryde Forhandlingen eller finde os i at Preussen paa Grund af vort Svar paa den sidste Meddelelse erklærer den for brudt.

Sammenligner jeg den Stilling, som fremkommer ved Forhandlingernes Afbrydelse, med den i hvilken Sagen befandt sig forinden deres Aabning, forekommer det mig at vi i alt Fald Intet have tabt ved disse Forhandlinger. Uagtet alle Magter vare enige i at Fordringen om Garantier ikke blot ikke var hjemlet men endog stiltiende var udelukket ved Pragerfreden, var det dog en alm. Mening at vi burde modtage Forhandlingen som Preussen tilbød os i afvigte Foraar, og, uden at binde os i Forveien i Principet, under-

¹⁾ I Randen staar: ?

søge de Garantier, som Pr. kunde ønske, maaskee mere som et Skin og for at dække sig ligeoverfor den tydske offentl. Mening end som en Realitet der virkelig kunde medføre Farer for vor Fremtid. Den nu giorte Erfaring viser at denne Betragtning hvilede paa en fuldkommen Illusion om Preussens Loyalitet, thi medens de af os tilbudte Garantier gaae saavidt som vistnok nogen Upartisk har kunnet tænke sig, vise de preuss. Fordringer sig tydeligt som havende til Hensigt under den danske Konges Herrødømme at lade en lille tydsk Minoritet beherske den danske Majoritet i et dansk Land. — Benyttende sig af Pragerfredens Mangel paa nogen Tidsbestemmelse, paastod Preussen at det maatte være den selv overladt at vælge Momentet: ved disse Forhandlinger har Preussen erkjendt at Tiden var kommet men at Spørgsmaalet kun beroede paa Tilfredsstillelsen af dets Fordringer. De Garantier, den preuss. Regering ganske i Alm. omtalte som nødvendige, skulde som det sagdes ikke i nogen Maade berøre Kongens Souverænitet og Rigets Selvstændighed: nu seer man hvorlangt disse uberettigede Fordringer ere fra at have denne uskyldige Character. Tidligere taltes der om strategiske Punkter paa Als og Dybbøl som gjorde det yderst betænkeligt at tilbagegive os den nationale Grændse, og nu er det ikke blot Als og Sundeved men ogsaa Aabenraa Amt som man vil forholde os, uagtet de gjentagne Valg tilfulde have beviist Rigtigheden af vore Paastande. Det er langtfra mig, at overvurdere disse Momenter, men jeg troer dog at det ikke er til Skade for Spørgsmalets hele Stilling at ingen europæisk Magt længere kan være i Tvivl om den preuss. Regerings Hensigter i denne Sag, og at det i det Hele taget har været gavnligt for os at Pragerfredens Art. 5 istedetfor at ligge hen som et dødt Ord, som ingen fremmed Magt vilde vække, ved denne Forhandling er blevet til et Spørgsmaal, der vel endnu ligesaameget som før venter paa sin Løsning, men som efterhaanden er bleven fuldstændig opløst i alle Retninger. —

Naar jeg saaledes ikke nærer nogen Tvivl om hvad der under nærværende Omstændigheder af os kan gøres, er der kun Spørgsmaal for mig om Formen og Maaden hvorpaa vort Afslag om at gaae videre skal gives.

I saa Henseende synes det at ligge nærmest at svare den preussiske Regering at

1. vi i de nu paany fremkomne Garantifordringer vilde see en Fare for Fremtiden, hvorfor vi ikke kunde udsætte Riget og vore venskabelige Forhold med Preussen, og at vi altsaa ikke kunne modtage nogen Overenskomst paa denne Basis.

Det vilde være en let Sag at vise alle europæiske Magter Berettigelsen af dette Svar, thi medens disse stedse m. H. t. Territorialspørgsmaalet have fremhævet at der vel kunde være Anledning for os til at modtage en Afstaaelse om den end ikke heelt svarede til vore berettigede Forventninger, idet vi da kunde haabe paa at Fremtiden skulde bringe os Resten, have de derimod alle gientagende erkjendt at Garantier af den her omhandlede Art ikke kunde paatages af os. — Men ikke destomindre vil jeg ikke turde tilraade Hs. Maj. at Svaret affattes paa denne Maade. Det vilde nemlig være fuldkomment logiskt, naar man i Afslaget af at gaae ind paa de større Garantifordringer, saae en stiltiende Erkjendelse om at vi dog kunde modtage den anførte Grændselinie hvis Pr. vilde lade sig nøie med de Garantier, hvorpaa Kmh. Q. var instrueret til eventuelt at kunne gaae ind. Og vel antager jeg ikke at den pr. Regering som Følge af vort Svar skulde erklære sig villig hertil, men jeg kunde frygte for at naar disse Forhandlinger senere paany maatte blive optagne, vilde man gaae ud fra en saadan Anskuelse, og betragte det som et definitivt Resultat at den danske Regering var villig til at give disse Garantier uden Hensyn til Territoriets Udstrækning til den nationale Grændse. Og herimod er det naturligtvis ikke nogen Indvending at vore Forslag tages tilbage naar den nærværende Forhandling afbrydes —

hvad Kmh. Q. gientagende har udtalt —, thi om de end ikke længere foreligge som *Forslag*, vilde de dog altid kunne bruges imod os som antydende hvad den danske Regering dengang antog uden Fare at kunne gaae ind paa og hvortil den altsaa ogsaa senere maa antages at kunne forpligte sig. For at afværge dette, maa det derfor staae klart ved Afbrydelsen at disse event. Garantier kun efter den danske Regerings Mening vare mulige, naar den nationale Grændse opnaaedes, men uden den ikke kunde paatages af os.

Paa Grund af disse Betragtninger forekommer det mig altsaa rettest at Svaret gik i den Retning at

2. vi saameget mindre kunne gaae ind paa saa farlige Garantier som den pr. Regering vedbliver at forlange, som allerede de af os omtalte Garantier i og for sig frembøde Vanskeligheder og Betænkeligheder, som vi kun kunde oversee forsaavidt al anden Anledning til Mistemning mellem Danm. og Preussen fjernedes ved en tilfredsstillende Grændse, men dette var langtfra Tilfældet med den nu i Udsigt stillede eventuelle Afstaaelse.

Det er mig imidlertid ikke endnu aldeles klart, om det ikke vilde være fordeelagtigt at tilføie endnu et Moment til dette Svar.

Jeg veed, hvormeget det er til Skade i diplomatiske Forhandlinger at faae Udseende af at være den, som bryder en Forhandling, og formelt vilde det være os, der ved det ovennævnte Svar afbrøde. Vilde det derfor ikke være godt at give dette en saadan Vending, at det blev Preussen, der ikke blot i Realiteten men ogsaa i Formen afbrød Forhandlingen? Det er dernæst et Moment, der hidtil har havt stor Indflydelse paa Regeringens Holdning i denne Sag, at vi maae ønske, saavidt det lader sig forene med vore andre Interesser, at bevise Preussen, at vi oprigtigt attraae en venskabelig Overenskomst med det, og ikke speculere paa en europæisk Krigs usikre Resultater. Kunde det ikke være muligt at bestyrke denne Anskuelse om vore Hensigter ved endnu

at gøre et Skridt imøde? Selvfølgelig maatte dette ikke være Noget, som kunde compromittere nogen Interesse for os, men denne Indvending vilde heller neppe kunne ramme følgende Tilføielse til ovenomtalte Svar:

3. Naar den preuss. Regering maatte fastholde for Tiden ikke at kunne udstrække Afstemningen og Afstaaelsen udover Haderslev Amt, vil den kgl. Regering vel ikke vægre sig ved at modtage dette, men kan ikke indlade sig paa derfor at give yderligere Garantier end dem, som den preuss. Regering har paataget sig m. H. t. den langt talrigere danske Befolkning, der findes ikke blot i Aabenraa Amt, Sundeved og Als, men ogsaa i andre Dele af Slesvig.

Afslaaer den pr. Regering dette — og derom nærer jeg ikke den mindste Tvivl — er der uden nogen Skade for os opnaaet den gunstigere Stilling som jeg ovenfor antydede, og jeg kan foruden de der anførte Momenter fremhæve det, at vi da ligeledes undgaae den Bebreidelse at have fastholdt haardnakket det udiplomatiske Alternativ: Alt eller Intet.

Som jeg allerede har sagt, troer jeg at man saameget lettere kan gøre det som jeg er overtudet om at Preussen ikke under nærværende Omstændigheder vil betænke sig paa at forkaste det. Men jeg vil tænke mig at Pr. mod al Forventning og saa at sige par impossible svarede ja, hvorledes vilde Sagen da sandsynligvis udvikle sig? Jeg antager at Pr. ved at handle saaledes, kun kunde have det Motiv at bringe et Spørgsmaal ud af Verden, som det frygter for at Østerrig og Frankrig under givne Forhold kunde ville bruge imod det. Men dertil vilde det altsaa behøve enten vor eller disse Staters egen Anerkjendelse af at den Sag nu var endelig ordnet. Naar Preussen nu i Anledning af en event. Afstaaelse af Haderslev Amt forlangte den kgl. Regerings Erklæring, vilde denne formeentligen kun kunne gives derhen

at vi selvfølgelig og i Henhold til hvad Preussen selvgientagende har erklæret ikke kunne udtale os om Pra-

gerfredens Mening med Art. 5, derimod kunne vi ikke i Modstrid med hvad de forskjellige Valg i Slesvig tilstrækkelig have konstateret, anerkjende at Haderslev Amt danner Grændsen for den danske Nationalitet, der tvertimod har et berettiget Krav paa en yderligere Grændseregulering, som vi ikke tvivle paa at den pr. Regering med Tiden vil erkjende for retfærdig og grundet i fælles Interesse.

Denne Appel til Fremtiden og den pr. Regerings egen Vurdering af Forholdene vilde ingen upartisk Magt kunne Andet end billige og nægtede Preussen efter den at gaae videre med Afstaaelsen, vilde denne Erklæring end yderligere have sat det slesvigske Spørgsmaal i dets rette Lys for Europa og til Løsning for Fremtiden. Skulde Pr. derimod ikke destomindre gaae videre, vilde det være for, støttet til den faktiske Afstaaelse til os, at declarere til Østerrig og eventuelt Frankrig, at Pragerfredens Art. 5 nu var opfyldt, eller maaskee endog at søge at faae disse Magters Erkjendelse om, at dette var skeet — men i saa Tilfælde vil vor Reservation give Østerrig og event. Frankrig en meget gunstig Leilighed til, hvis det overhovedet convenerer dem, at holde Spørgsmaalet fremdeles aabent ved et mere eller mindre reserveret Svar.

Sammenfatter jeg i faa Ord Foranstaaende, vil jeg altsaa sige, at den omhandlede Tilsætning under alle Omstændigheder forekommer mig at frembyde en diplomatisk Fordeel, og at den, hvis Preussen mod al Rimelighed gaaer ind paa den, sandsynligvis vil give os Leilighed til enten at holde Spørgsmaalet aabent ved en ny og udtrykkelig Erklæring eller at modtage en Afstaaelse, som vi selv udtrykkelig have erklæret for at være en à compte, der ikke i nogen Maade præjudicerer de Udsigter, som Pragerfredens Bestemmelser og de faktiske Forhold i Slesvig kunne lade os haabe af Fremtiden.

Sluttelig skal jeg endnu kun bemærke at jeg her kun har

omtalt, hvad der angaaer vort Svar til Preussen og den Instrux, som jeg anseer det for nødvendigt meget snart at tilstille Kmh. Quaade. Det er imidlertid en Selvfølge, at den Taushed, som vi i den senere Tid have maattet ansee det for nødvendigt at iagttage ligeoverfor de andre Magter, som skjænke det slesvigske Spørgsmaal nogen større Opmærksomhed — navnlig for ikke at give den preuss. Regering noget Paaskud til at paastaae, at vi søge at ophidse de andre Magter imod den — nu ikke længere kan paaligge os som en Pligt, men at vi tvertimod, om end naturligvis paa passende Maade, maae være betænkte paa, fuldstændigt at sætte disse Magter ind i Sagens Stilling og den preuss. Regerings Politik ligeoverfor os. —

25. Februar 1868.

Ministerraadet resolverede:

at Forestillingen til Kongen kun skulde gaae ud paa at foreslaae at Svaret affattes i Overensstemmelse med Nr. 2. —

Opskrift med P. Vedels Haand.

---

415 a. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 25. Februar 1868.

Larsen maa gjerne reise hjem nu, men med saa liden Opsigt som muligt.

Frijs.

Koncept med P. Vedels Haand til Chiffertelegram, indleveret i Kjøbenhavn 25. Februar 1868.

416. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 26. Februar 1868.

Kjære Quaadel Tak for Deres Skrivelse af 23de dennes,¹⁾ som jeg iler med at besvare, for at lade Dem vide, at jeg paa ingen Maade noget Øieblik har kunnet give den Tanke Rum, at det skulde have været muligt gjennem nogen anden Personlighed at bevæge Preussen til større Hensynstagen til sine smaa Naboer, dette er naturligviis imod Preussens System, som kun har bestaaet i at opluge Alt, hvad der laae det nær; paa Grund af den strænge Ordenssans som det har gjennemført i alle Administrationsgrene har dette været den muligt, men naar der nu bliver Spørgsmaal om at amalgamere det store Tydskland ind under das Preussenthum, saa er jeg overbeviist om at det vil mangle paa Kræfterne, thi den hohenzollerske Kongestamme, der har opædt med samme Lyst og Begjærlighed sine egne Brødre som den rødeste Republikaner kunde gjøre dette, vil ikke kunne staae længe med Palmerne i Hænderne, hvorimod saasart den første Ulykke rammer dette, vil dette Huus for hele Verden komme til at staae i sin hyklerske Vederstyggelighed, og muligt er det dog at vi endnu kunne opleve dette, thi Alting gaaer hurtigt i Udviklingen i vor Jernbanetid; med denne Tro forbinder jeg ikke Overbeviisningen om, at Alt vil vende tilbage i sin gamle deelte Tilstand hvad Tydskland angaaer, men jeg troer at det alt vil indeholde nogen Betryggelse, naar man forlader das Preussenthum for at blive Tydskere, thi Hovmod og Indbildskhed vil ikke saaledes fremtræde som Nationaleiendommelighed idet Sydtydskens Gemytlighed og Livlighed vil blive et mitigerende Blandings-element. Hvad vore Forhaabninger angaaer, da maae vi for det Første slaae Virkeliggjørelsen af disse ud af Tankerne og gjøre Alt indadtil for at styrke vort lille Samfund, saa at det kan væрге sig det bedst muligt imod det næste røve-

¹⁾ Ikke bevaret.

riske Overfald, som man jo aldrig kan vide naar det vil komme. — Der er naturligviis ikke Spor eller Skygge af Sandhed i den Bismarckske Yttring at vi skulde conspirere imod[!] Preussens Fjender, idet vi aldeles ikke ere begjærlige efter at faae vore Fingre brændt ved at komme ind i Legen imellem de Store og vi desuden ere i complet Uvidenhed om hvem der for Øieblikket ere Preussens Venner eller Fjender, men dette er kun valgt som et Paaskud for at haane os endyderligere; dette synes i det Hele lige fra Buchers Udnævnelse til Befuldmægtiget indtil Besvarelsen af vor Note gennem Monsieur Bucher at være den Hovedtilfredsstillelse Grev Bismarck har søgt og forsaavidt som dette virkelig kan fryde hans ædle Sind, da er denne Tilfredsstillelse ham velundt, thi den vil ikke føre megen Velsignelse med sig for Vedkommende, og vi kunne taale dette bedre end de store Savn vi lide i Realiteten ved at skilles fra vore eller rettere ved ikke at kunne forenes med vore Brødre i Slesvig. — Jeg haaber i det næste Statsraadmøde at kunne forelægge og faae vedtaget Veien hvori vor Besvarelse vil gaae og jeg haaber da enten Mandag eller Tirsdag at expedere Depêchen til Dem, hvorved denne Sag vel vil ansees som lagt tilside for længere Tid; at den ikke vil gjøre Deres Ophold behageligere i Berlin forstaaer sig af sig selv, men Hovedsagen bliver dog, om vi slippe heelskindet ud af denne Forhandling, thi det er altid for den Svage en mislig Sag at samtale med en saa perfid Overmand, da man af Erfaring veed, at han ikke frygter for at paadutte En Udsagn, der aldrig have været i Ens Tanker. Det følger af sig selv, at naar vort Svar er afgaaet, ville vi samtidig meddele de andre Hoffer Udfaldet af Forhandlingerne, ligesom jeg ogsaa antager at den hele Sag inden Rigsdagen gaaer hjem vil kunne meddeles til Oplysning saavel om vor Handlemaade som om Fordringerne, der ere blevne stillede fra preussisk Side. — Stort eller virkelig Udbytte har jeg aldrig kunnet vente mig af denne Forhandling, og den herværende preussiske Ge-

sandt har ingensinde lagt Skjul paa at han ikke ventede noget Resultat af denne Forhandling, hvilket han hyppigt har ladet forlyde til sine Collegaer. Efter min Overbeviisning ere vi gaaede saa vidt i Indrømmelser og Eftergivenhed, som det blot nogenlunde var muligt og jeg for mit Vedkommende eller for min politiske Samvittigheds Skyld, hvor det maatte staae som første og ufravigelige Pligt at værgе om det, der er blevet tilbage, føler mig mere beroliget ved at Preussen forkaster vore Tilbud, fordi vi af gammel Erfaring altfor levende vide hvad en Ret eller Skin af Ret i den Stærkeres Haand betyder. Det tilbudte Territorium vilde have stillet Lille-Belts Linien lidt mere frit, men Betegnelsen var saa flot og hensynsløs, at jeg er overbeviist om, at det ved en fortsat Discussion vilde have viist sig at man vilde kun yde meget lidt heraf og det paa Betingelser, der vilde have været uforenelige med Kongerigets Uafhængighed, og at man med Hensyn til Pengeconditionerne vilde have viist sig endnu urimeligere. Muligt at Omverdenen vil opfatte Preussens Udsagn om at Pragerfredens Artikel er uigjennemførlig for en fait accompli og saaledes lade det hele Spørgsmaal falde for Tiden, men derfor er det dog ikke umuligt at det kan opstaae igjen, dog nu maa jeg slutte for denne Gang.

Lad mig kun høre af og til fra Dem og det skal, saasnart jeg dertil kan faae Tid, være mig en Glæde at underrette Dem om hvad vi foretage os her; vi vente med spændt Opmærksomhed paa Meddelelser fra Washington men hidindtil intet Nyt. —

C. E. Frijs.

---

417. Udenrigsminister Grev Frijs til Kongen.

Kjøbenhavn, 27. Februar 1868.

Allerunderdanigst Forestilling.

Som det vil være i Deres Majestæts Allernaadigste Erindring, var det saavel i den Depesche, som Kammerherre

Quaade efter sin Tilbagekomst til Berlin i Januar communiqueerede Grev Bismarck, som ogsaa ved Forhandlingernes Gjenoptagelse med den preussiske Commissair udtrykkelig udtalt, at de Tilsikringer, som den kongelige Regjering ved Instruction af 17de December f. A. havde bemyndiget Kammerherre Quaade til at give, i Et og Alt vare betingede af, at det Territorium, som Preussen vilde tilbagegive Danmark, var tilfredsstillende og svarede til den Hensigt, man ved denne Tilbagegivelse ønskede at opnaae. Jeg har allerede havt Leilighed til i dybeste Underdanighed at forelægge Deres Majestæt den kongelige Gesandts Indberetninger Nr. 9 og Nr. XXII, XXIV og XXV¹⁾, og Deres Majestæt vil deraf Allernaadigst have seet, at den preussiske Regjering nu har erklæret gennem sin Befuldmægtigede, *dels* at den ikke vilde kunne gaae længere sydligt med Afstemningsgrænsen end til Gjennerbugten«, *dels* at den i de væsentligste Punkter og navnlig med Hensyn til det saakaldte Normalaar af 1846 fastholder sine tidligere Garantifordringer.

Ligeoverfor denne Erklæring af den preussiske Befuldmægtigede kan jeg ikke Andet end ansee det for umuligt under de nærværende Omstændigheder at vente sig noget endog kun taaleligt Resultat af Forhandlingerne. Allerede den ringe Territorial-Udstrækning, som den preussiske Regjering erklærer at ville give Afstaaelsen, er i og for sig tilstrækkelig til, at den kongelige Regjering maatte ansee det for meget tvivlsomt, om den kunde gaae ind paa dette Tilbud, selv om det ikke var betinget af nogensomhelst Garanti og Indskrænkninger; men nu forlanger den preussiske Regjering desuden Tilsikringer, som den kongelige Regjering efter min allerunderdanigste Formening under ingen Omstændigheder kunde give, fordi de vilde medføre de øiensynligste Farer for fremtidige alvorlige Forviklinger med Preussen. Hvor meget Deres Majestæts Ministerium end havde ønsket at bringe et gunstigt Resultat ud af disse For-

1) Trykt som Nr. 408, 406, 411 og 413.

handlinger, tør vi derfor dog ikke i dybeste Underdanighed foreslaae Deres Majestæt noget Andet end at afslaae de nu fuldstændigt overskuelige preussiske Forlangender og hellere at vente af Fremtiden, hvad der for Øieblikket ikke kan opnaaes. Jeg kan end ikke allerunderdanigst foreslaae Deres Majestæt noget Middel til at drage Forhandlingerne i Langdrag, uagtet jeg fuldkommen vurderer de Fordele, der muligen kunde være forbundne med en saadan Fremgangsmaade, og jeg ikke miskjender det Ubehagelige, der ligger for den kongelige Regjering i at være den, som formelt afbryder den paabegyndte Forhandling. Men det vilde ikke være muligt at holde denne gaaende, efterat en saa bestemt preussisk Erklæring er bleven afgivet, uden at man udsatte sig for at engageres definitivt ind paa Garantier, som man dog tilsidst ikke med Rolighed kunde paatage sig, og fik Udseende af at opgive den Grændse, som dog alene afgiver den Sikkerhed, der er nødvendig for vor Fremtid. Jeg kan end ikke ansee det for rigtigt at lade nogen længere Tid hengaae, før der tilstilles Kammerherre Quaade nye Instructioner, da dette, uden at bringe nogensomhelst Fordeel kun kunde tjene til at fremkalde den Tro hos den preussiske Regjering, at Deres Majestæt nærrede nogen Tvivl, om der dog ikke kunde være Grund til at gaae ind paa dens Forslag.

Men, idet der efter min allerunderdanigste Formening maa gives et bestemt afslaaende Svar, vil det tillige i dette være nødvendigt at sikkre sig imod, at Fremtiden i nogen Maade kan blive præjudiceret ved den hidtidige Forhandling, og altsaa endnu engang at stille den hele Undersøgelse om eventuelle Garantier i det rette Lys. Forsaavidt dette nemlig skeer, tør jeg antage, at denne Forhandling, om den end ulykkeligviis ikke har ledet til noget positivt Resultat, dog ikke har været uden en i det Hele gavnlig Indflydelse paa Sagen.

Alle Magterne, som have fulgt Spørgsmaalet med nogen Interesse, vare vistnok fra Begyndelsen af enige i, at For-

dringen om Garantier ikke blot ikke var hjemlet, men endog stiltiende var udelukket ved Pragerfreden; men det var dog den almindelige Mening mellem dem, at vi gjorde rettest i at modtage den Forhandling, som Preussen tilbød os i afvigte Foraar, og uden at binde os i Forveien i Principet at vise os beredte til at undersøge de Garantier, som Preussen maatte fremsætte, maaskee mere som et Skin og for at dække sig lige overfor den offentlige Mening i Tydskland, end som en Realitet, der virkelig kunde medføre Farer for vor Fremtid. Den nu gjorte Erfaring viser, at denne Betragtning hvilede paa en fuldstændig Illusion om Preussens Loyalitet; thi medens de af os tilbudte Tilsikringer gaae saa vidt, som nogen Upartisk har kunnet tænke sig muligt, vise de preussiske Garantifordringer sig tydeligt som havende til Formaal under den danske Konges nominelle Herredømme at lade en lille tysk Minoritet under Preussens Beskyttelse beherske den danske Majoritet i et dansk Land. Benyttende sig af Pragerfredens Mangel paa nogen Tidsbestemmelse, paa stod Preussen hidtil, at det maatte være den selv overladt at vælge Momentet; men ved disse Forhandlinger har Preussen nu erkjendt, at Tiden var kommet til at opfylde det givne Løfte, men at Spørgsmaalet kun beroede paa, om Danmark vilde tilfredsstille de stillede Fordringer. Og disse Fordringer, om hvilke Preussen hidtil kun udtalte sig ganske i Almindelighed og som efter Sigende ikke i nogen Maade skulde berøre Deres Majestæts Souverainitet og Rigets Selvstændighed, vise sig nu for Alle i et ganske andet og langt mindre uskyldigt Lys. Medens der endelig tidligere kun taltes om strategiske Punkter paa Als og Dybbøl, som gjorde det yderst betænkeligt for Preussen at tilbagegive Flensborg-Grændsen, træder nu aabent den bestemte Hensigt frem at forholde os ikke blot Sundeved og Als, men ogsaa Aabenraa Amt. Naar den preussiske Regjering virkelig forstaaer sine Forpligtelser paa en saadan Maade, er det ikke skadeligt for Sagen, at dette er blevet tilstrækkeligt klart for alle Magter,

og at Pragerfredens Artikel 5, istedetfor at henligge som et dødt Ord, som Tilfældet var, forinden denne Forhandling begyndte, nu ved den er blevet til et Spørgsmaal, der vistnok endnu ikke mindre end før venter paa sin Løsning, men som dog efterhaanden er blevet omgivet med alle de Oplysninger, som udfordres til en begrundet Dom om Sagen.

Hvad jeg saaledes allerunderdanigst tør ansee nødvendigt at iagttage i det afslaaende Svar til de preussiske Propositioner, er en klar og for Fremtiden upræjudiceerlig Afbrydelse af Forhandlingen, saaledes at denne alene kan tjene til at oplyse Preussens Færd og Hensigter, men ikke i nogen Maade kan berøre Danmarks Ret. Dette forekommer mig allerunderdanigst opnaaet derved, at Svaret gaaer ud paa, at den kongelige Regjering *saameget mindre* kan gaae ind paa de af den preussiske Regjering fremdeles paastaaede Garantier, hvis Virkning vilde være i høi Grad faretruende for Danmarks Fremtid, *som* allerede de Tilsikkringer, som den kongelige Gesandt havde stillet i eventuel Udsigt, i og for sig frembøde Betæneligheder, som vi kun kunde overse, forsaavidt al anden Anledning til fremtidige Vanskeligheder mellem Danmark og Preussen fjernedes ved en tilfredsstillende Grændsebestemmelse. Dette var imidlertid saa langtfra Tilfældet med den i Udsigt stillede eventuelle Afstaaelse, at den kongelige Regjering ligeoverfor dette Tilbud maatte fuldstændigt tilbagetage sine tidligere Antydninger om særlige Tilsikkringer.

Forsaavidt et Svar, affattet i denne Aand, men udført videre navnlig i Henseende til Motiveringen, maatte vinde Deres Majestæts Allerhøieste Bifald, og dersom, hvad jeg vistnok maa forudsee, Forhandlingen derpaa af den preussiske Regjering erklæres afbrudt, vil det efter min allerunderdanigste Formening være nødvendigt at gjøre en fuldstændig Meddelelse om det Passerede til de andre Magter; men idet jeg tør forbeholde mig desangaaende allerunderdanigst at indhente Deres Majestæts yderligere Ordre, ind-

skrænker jeg mig for Tiden til i dybeste Underdanighed at andrage paa:

at Deres Majestæt Allernaadigst vil behage at bemyndige mig til at instruere Kammerherre Quaade til i Overensstemmelse med Ovenstaaende at besvare den kongelig preussiske Commissairs Meddelelse.

Udenrigsministeriet, 27. Februar 1868.

Allerunderdanigst

C. E. Krag-Juel-Vind-Frijs.

Indstillingen bifaldes.

Amalienborg, 28. Februar 1868.

Christian R.

417 a. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Herr Greve,

Wien, 27. Februar 1868.

Jeg har havt den Ære at modtage Deres Excellences Depecher Nr. 3 og 4.¹⁾ Det var igaar Rigskantslerens sædvanlige Modtagelsesdag, og jeg benyttede denne Leilighed, til at søge en Samtale med Hans Excellence, for paa eengang at undersøge, hvorvidt han hidtil havde gjort noget Skridt i den slesvigske Sag, og at kunne yttre mig overensstemmende med de mig tilsendte Instructioner. Jeg udtalte for Baron Beust den kongelige Regjerings Anerkjendelse af den Interesse, han vedvarende udviser for det slesvigske Spørgsmaals endelige Løsning, tilføiende de Bevæggrunde Den har, for ikke at stille nogen Begjæring til en tredie Magt, om at udøve nogen Pression i Berlin. Naar et saadant Skridt foretoges, maatte det derfor være den kongelige Regjering magtpaaliggende, at det fremtraadte for den preussiske Regjering i dets rette Lys, som skeet af egen Drift og i den almindelige Freds Interesse, og Den gjorde Regning paa, at den keiserlige Gesandt i Berlin vilde vide at undgaae, at et ufordeel-

¹⁾ Nr. 3 er trykt som Nr. 404 a, Nr. 4 er utrykt.

agtigt Skin kastedes paa os. — Baron Beust anerkjendte fuldkomment Vægten af de Grunde, der lede den kongelige Regjering i dens Forhold til den preussiske Regjering. Han afventede, at bringe Sagen paa Bane i Berlin indtil det Røre, som det hannoveranske Anliggende fremkalder, havde lagt sig, da han ikke vilde give det Udseende af, at han drog det slesvigske Spørgsmaal frem som en Revanche for de preussiske Reclamationer. Sagen syntes vel bilagt, forsaavidt det østerrigske Cabinets Andeel deri angik, og han kunde kun rose saavel Baron Werthers som Grev Bismarcks Maadeholdenhed; derimod kunde de preussiske inspirerede Blades fortsatte hadefulde Insinuationer ikke andet end berøre ham piinligt. — . . .

Falbe.

Depeche Nr. 4, modtaget 2. Marts 1868.

418. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 29. Februar 1868.

Deres Excellence,

Skjøndt der maaskee næppe tilkommer de i min allerbødigste Indberetning Nr. XXV af 23de d. M.¹⁾ anførte Ytringer af Legationsraad Bucher nogen videre Betydning, har jeg dog saameget mindre villet undlade at bringe dem til Deres Excellences Kundskab, som de indeholde en udtrykkelig Bekræftelse paa hvad der hidtil har maattet antages ikke alene ifølge Grev Bismarcks og Legationsraad Buchers Udtalelser til mig, men ogsaa ifølge selve Garantieforhandlingens Indhold, nemlig at den preussiske Regjering indtil den sidste Tid har havt til Hensigt at drage Afstemningsgrænsen Syd for Aabenraa. Ligesom det vil erindres af mine Indberetninger, at Grev Bismarck aldrig til mig har undtaget andre nordlige Districter end Als og Sundeved

¹⁾ Trykt som Nr. 413.

fra den eventuelle Afstaaelse, samt at saavel han som Legationsraad Bucher udtrykkelig have nævnt Aabenraa blandt de Stæder om hvis Tilbagegivelse der var Spørgsmaal, saaledes fremgaaer det ogsaa af den Garantiefordring, den preussiske Regjering oprindeligt havde opstillet under Nr. 6.a om Menighedernes Valgret, at det tidligere har været Meningen at Afstemningsgrænsen skulde indbefatte sydligere Districter end Haderslev Amt.

Iøvrigt troer jeg ogsaa at burde henlede Deres Excellences Opmærksomhed paa Muligheden af, at den angaaende Afstemningsgrænsen givne Erklæring ikke er at betragte som den preussiske Regjeringens sidste Ord, men at den for Tiden ikkun er et Forhandlingsmiddel, hvorved Hensigten er paa den ene Side at nedstemme den danske Regjeringens Fordringer med Hensyn til Territoriet, og paa den anden Side, i Tilfælde af at Forhandlingen fortsættes, at formindske Modstanden mod Garantiefordringerne. Men ved samme Leilighed maa jeg ogsaa tillade mig at erindre Deres Excellence om, at naar jeg for mit Vedkommende hidtil ikke har anseet det rigtigt at afbryde Forhandlingen om Nordslesvig paa Territorialspørgsmaalet, saa er Grunden dertil den, at jeg frygtede for at det øvrige Europa ikke skulde fatte, at den danske Regjering gjorde Tilbagegivelsen af Als og Sundeved til Betingelse for enhver Overenskomst med Preussen; og saaledes stiller Sagen sig ikke for Øieblikket, da endog den aldeles overveiende danske By Aabenraa er udelukket fra Afstemningen.

Med Hensyn til hvorledes jeg paa Sagens nærværende Standpunkt maatte have at forholde mig ligeoverfor mine herværende Colleger, navnlig den franske Ambassadeur og den østerrigske Gesandt, vilde det være af særdeles Interesse for mig at erfare, om og da hvilket Forhold de kongelige Gesandter i Paris og Wien ville have at iagttage ligeoverfor de derværende Regjeringer. Hidtil ere den kongelige Legationssecretair og Professor Larsen, der imorgen tidlig af-

reiser til Kjøbenhavn, de eneste der med mig have erholdt Kundskab om den af Legationsraad Bucher afgivne Erklæring.

Sluttelig tillader jeg mig her at vedlægge en Circulairnote af 26de d. M., hvorved den Grev Bismarck allerede for flere Uger siden forundte congé bringes til min Kundskab, og hvoraf Deres Excellence vil see, at Bestyrelsen af Udenrigsministeriet provisorisk og uden Tidsbestemmelse er overdraget Herr von Thile. Grev Bismarck forbliver her i Byen for som Præsident i Toldforbundsraadet at lede denne Forsamlings Forhandlinger. —

Quaade.

Modtaget 2. Marts 1868.

---

419. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Tirsdag [3. Marts 1868].

Kjære Kammerherre.

Jeg benytter Levys Afreise for at skrive Dem disse Par Ord i største Hast dels for at takke Dem for Deres Breve dels for at svare Dem paa de forskjellige Spørgsmaal som for Tiden optage os. For det Første haabes at Crisen for Ministeriet der var saa stor at jeg slet ikke vidste hvorledes den skulde løses paa god Maade, er fjernet ved en deus ex machina. Landstinget vilde neppe have voteret Loven, trods Ministeriets Cabinetsspørgsmaal, og Kongen var selv meget lidet fornøiet med Loven. Paa den anden Side vilde Ministeriet i sin Heelhed ikke opgive Sagen og dog kunde det slet ikke vente at en Opløsning af Landsth., selv om man vilde prøve det Middel, kunde føre til noget gunstigere Resultat. Men saa kommer Forsynet og lader Kierkegaard blive saa syg at det er fysisk umuligt for ham at fortsætte. Men ligesaa lidet kan man faae nogen betydende Person til paa Rigsdagsforhandlingernes nuværende Stadium at træde ind, nogen Ubetydelighed vilde selvfølgelig ikke kunne prøve

paa at tage Sagen, og ingen af de nuværende Ministre kan eller vil overtage Cultusministeriet. Altsaa giver Ministeriet ikke Kjøb ligeoverfor en Modstand, som det anseer for uberegtiget, Landstinget seirer ikke, men Sagen falder bort denne Gang fordi Himlen har blandet sig i Forhandlingen ved at gjøre K. ubrugelig. Paa denne Basis har jeg Anledning til at troe at Løsningen vil skee, idet K. gaaer af, en anden af Ministrene besørger Cultusm.s løbende Sager indtil Videre og Frimenighedsloven samt Bevillingen til Kirkecommissionen trækkes tilbage for denne Session.

Men er den Sag saaledes haaber jeg lykkelig overstaet saa er der den anden som mere directe berører Dem og os. I kort Begreb har man i alle Punkter opretholdt Garantifordringerne fra preussisk Side, altsom man tager vore Indrømmelser til Indtægt, og saa har man desuden taget Aabenraa Amt bort. Jeg synes det er som Salget af de sibyllinske Bøger. Er det en Maade at prutte paa? Jeg frygter for at det ikke er det, thi saa nærmer man sig dog efterhaanden hinanden men her fierner Pr. sig stedse mere — er det ikke snarere at man vil bryde eller rettere have os til at bryde?

Mit Forslag til Grev Frijs var at svare ved at sige at naar vi kun kunne faae Haderslev Amt, ville vi ikke afslaae det, idet vi haabe at Pr. senere i Erkjendelse af Retfærdigheden af at give os den nationale Grændse vil give hvad deri mangler, *men* for Haderslev Amt kunde vi ikke give andre Garantier end de som Pr. selv har anseet for tilstrækkelige for de mange flere Danske der boe i Slesvig etc. etc. Det er imidlertid ikke ganske i de andre Ministres Smag, da de hellere ville et bestemt og fyndigere Afslag. Men hvor meget eller lidet vort Svar end kommer til at nærme sig til hiint Forslag, haaber jeg dog i alt Fald at vi skulle undgaae al unødvendig Raskhed i Formen, og at det skal lykkes os at stille det saaledes at hvis det bliver et Brud, hvad jeg rigtig nok ikke kan see skulde kunne undgaaes, skal det være Preussen der erklærer det og ikke os.

De spørger mig om hvad der er skrevet til Gesandterne? Endnu Intet, netop fordi Bruddet skal komme ogsaa formelt fra den anden Side. Altsaa siger Ministeren her til de Fremmede aldeles confidentielt at han vistnok efter de sidste Rapporter kun nærer *meget* lidet Haab, men vil dog endnu ikke instruere vore andre Gesandter til at yttre Noget, da han endnu ikke kan troe paa at Pr. virkelig ved aldeles urimelige og umulige Fordringer paa Garantier og Territorium vil afbryde Forhandlingen. Trods disse Efterretninger tænker han sig derfor endnu Muligheden af at Pr. ikke vil begaae den Feil at erklære sig løst fra Pragerfreden efterat hele Europa har faaet at see de Fordringer og de Tilbud der fra vor og Preussens Side ere fremkomne. Mohrenheim siger at det kan han heller aldrig tro etc. etc.

Falbe skriver at Beust har sagt ham at Øst. under de ved Hietzingeraffairen fremkaldte spændte Forhold ikke anseer det for rigtigt at røre ved den slesvigske Sag i Berlin.¹⁾ Det er det bedste, og jeg tænker at det af samme Grund vilde falde Pr. noget svært at forlange Øst.s Anerkjendelse for den mod os viste Imødekommen og af Umuligheden af at opfylde Art. 5.

Tilgiv disse uordentlige Linier og at de saa pludselig afbrydes ved Dotézacs Besøg.

P. Vedel.

---

419 a. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.
Confidentiel.

Herr Greve,

Wien, 4. Marts 1868.

Jeg har i min ærbødige Beretning Nr. 4 af 27de f. M.²⁾ havt den Ære at meddele Deres Excellence min seneste Samtale med Rigskansleren angaaende det slesvigske Spørgsmaals Løsning, og hvorledes Baron Beust havde

¹⁾ Den hannoveranske i Hietzing ved Wien boende Kongefamilies Formue var $\frac{2}{3}$ 1868 beslaglagt af Preussen.

²⁾ Trykt som Nr. 417 a.

yttret, at han endnu maatte afvente, at den af det hannoveranske Hof foraarsagede Misstemning lagde sig, førend han skulde kunne bringe Sagen paany paa Bane i Berlin med nogen Udsigt til Gavn for samme. At imidlertid den keiserlige Regjering ikke taber Maalet af Sigte, og at det er lykkedes, under de fra Deres Excellence modtagne Inspirationer at tilveiebringe en Samstemning mellem dens Opfattelse af Sagens hensigtsmæssige Behandlingsmaade og den kongelige Regjering's Ønsker om det Standpunkt, som Baron Beust maatte ville indtage i Forhold til samme, derom indeholder vedlagte i »Presse« af igaar bragte ledende Artikel et velkomment Beviis. Jeg har været istand til at overbevise mig om, at denne Artikel er bleven til under *Inspiration* af det officielle Pressebureau.

Idet Østerrigs og Frankrigs Stilling til det slesvigske Spørgsmaal udvikles fra et europæisk Standpunkt, har man havt til Hensigt, alt nu paa en mindre directe Maade at udøve et Tryk paa den preussiske Regjering, og at forberede den offentlige Mening i Østerrig og Tydskland paa, at man agter at indtage en velvillig Neutralitet til Frankrig, saafremt Østerrigs Mægling skulde vise sig frugtesløs, og hiint Spørgsmaal blive gjort til Paaskud for en fransk-preussisk Krig, medens hele Ansvarret for denne lægges paa Preussen.

Naar Artiklen bringer Prinds Napoleons Reise til Berlin i Forbindelse med det slesvigske Spørgsmaals Løsning, da be-roer dette, saavidt jeg veed, nærmest paa en Gisning, idet man hidtil ikke synes at være underrettet om, at denne Reise, der pludseligt har tiltrukket sig Opmærksomheden, har noget politisk Formaal. . . .

Falbe.

Depeche Nr. 5, modtaget 9. Marts 1868.

Det vedlagte Udclip af »Die Presse«, Wien, Dienstag den 3. März 1868, indeholder bl. a.:

Was nun die schleswig'sche Differenz betrifft, so handelt es sich zuvörderst um die Frage, was Oesterreich zu thun hätte, wenn dieselbe plötzlich von Frankreich aufgewirbelt würde. Unseres Erachtens

hätte es sich feierlich vor den Folgen einer solchen Improvisation zu verwahren, übrigens Preussen zu ersuchen, dass es die Differenz im Geiste der Versöhnung und Billigkeit erledige. Es könnte auch beantragen, sein Recht der Einsprache dem Schiedsspruche einer europäischen Conferenz zu übertragen. Käme eine solche Conferenz nicht zu Stande, so hätte sich Oesterreich mit England in den innigsten Contact zu setzen. Denn gerade in dieser Frage bestehen Momente des harmonischsten Einklangs zwischen diesen beiden Mächten. England will weder die Schmälerung Dänemarks, noch eine Ausdehnung der französischen Machtsphäre über den Rhein. Vor Allem will England die Aufrechthaltung des Weltfriedens, wie wir, und wie wir müsste es sein Hauptaugenmerk den verdächtigen Bewegungen Russlands widmen. Sollten Dänemark und Preussen über die paar Flecken und Dörfer, die abzutreten wären, sich nicht einigen können, was wir für überaus unwahrscheinlich halten, so wäre die Oesterreich gebotene Lösung: absolute Neutralität. Nie und unter keiner Bedingung würden wir uns mit Gedanken befreunden können, dass wir uns mit Frankreich zusammenthun, um deutsches Blut zu vergiessen, und unsere Existenz auf das Spiel setzen, um Dänemark ein paar Streifen Landes mehr zu verschaffen, oder Restaurationen in Deutschland zu versuchen, die auf diesem Wege nimmermehr gelingen würden. Unsere nächste Aufgabe ist, auf Dänemark und Preussen in begütigendem Sinne zu wirken. Wir glauben eher an Alles, als an die Geneigtheit des Cabinets von Kopenhagen, einen Weltbrand ohne Noth zu entzünden, und mit Ausnahme der schleswig'schen Frage gibt es keinen Rechtsgrund, der einen verheerenden Krieg zwischen Frankreich und Deutschland gebären könnte. Ohne einen solchen zwingenden Rechtsgrund wird das Tuilerien-Cabinet keinen Krieg wagen, weil es zu wohl weiss, dass dessen letzte Consequenzen sein Verhängniss besiegeln würden.

---

420. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 6. Marts 1868.

Deres Excellence,

Med Hensyn til Prinds Napoleons forestaaende Ankomst til Berlin og til Muligheden af at dette Besøg ikke var ganske fremmed for politiske Formaal, har jeg i sin Tid ikke troet at burde længer skjule det nordslesvigske Anliggendes nu-

værende Stilling for den herværende franske Ambassadeur. Jeg har derfor sagt Herr Benedetti hvilket Territorium den preussiske Regjering har erklæret eventuelt at ville afstaae, samt at de af Preussen fordrede Garantier endnu bestandig vare af den Beskaffenhed, at jeg ikke ansaae det muligt for den kongelige Regjering at tilstaae dem, selv om et større Territorium tilbødes. Til denne Meddelelse, som jeg bad Herr Benedetti at betragte som aldeles fortrolig og som alene motiveret ved min Erkjendelse af at jeg skyldte ham ikke længer at holde ham i Uvidenhed om Sagen, tilføiede jeg, at jeg i Overeensstemmelse med mine Instructioner for Tiden hverken havde at bede om hans Intercession, eller hans Initiativ i nogensomhelst Retning. Idet han takkede for Meddelelsen, sagde han: »il paraît que le comte Bismarck n'a pas pu engager le Roi à donner davantage; mais croyez-vous que ce soit leur dernier mot?« Iøvrigt fremgik der ikke Andet af Ambassadeurens Ytringer, end at han var enig i, at den preussiske Regjering ingen Beredvillighed havde viist til at komme til en Forstaaelse med Danmark; og om hvilken Betydning et Brud vilde have for hans Regjering, lod han Intet fremskinne. Samme Dag som jeg gjorde Herr Benedetti denne Meddelelse, nemlig om Eftermiddagen den 2den d. M., havde han forgjæves søgt mig paa min Bopæl for at erkyndige sig om den omhandlede Sags Stilling.

Da jeg Dagen derpaa i Anledning af en løbende Sag besøgte Herr von Thile, spurgte denne mig om hvorledes det gik med Forhandlingen om Nordslesvig. Da jeg havde underrettet ham herom med Tilføiende at jeg frygtede for at det ikke vilde være muligt, under nærværende Forhold, at komme til en Overenskomst, bemærkede han, at dette vilde han ansee for meget beklageligt; han havde i længere Tid ikke talt om Sagen med Grev Bismarck, men nu vilde han søge Leilighed dertil.

Forinden jeg saa Understatssecretairen havde Herr Benedetti været hos ham og i Overeensstemmelse med en fra

Paris modtaget Depesche meddeelt, at Prinds Napoleon, som skulde indtræffe i Berlin den følgende Dag, hverken havde nogen Mission eller noget andet Paalæg fra Keiseren |: ni une mission ni une direction de la part de l'Empereur :| men ikkun en Tilladelse til at foretage en Reise paa hvilken han besøgte Berlin. Men tiltrods herfor er der dog Mange, der tillægge Prindsens Ophold her et politisk Øiemed. Idet de gaae ud fra, at det franske Cabinet har villet deels undersøge Terrainet og deels give Antydninger om sine egne Tendentser, mene de, at Prinds Napoleon er bleven valgt til dette Hverv fordi han paa den ene Side kan betragtes som en uofficiel Personlighed og paa den anden Side er en Personlighed der ikke kan afvises.

Hans Keiserlige Høihed er ankommen her iforgaars Aftes og har taget Bolig i Hôtel Royal. Han reiser incognito under Navn af Comte de Meudon.

Modtaget 8. Marts 1868.

Quaade.

---

421. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 8. Marts 1868.

Kjære Quaade! Da jeg har nogle Øieblikke til min Disposition vil jeg benytte disse for at samtale lidt med Dem, ikke saa meget om den slesvigske Sag, hvorom jeg snart haaber at kunne tilskrive Dem officielt, som om de andre Vanskeligheder der frembyde sig paa min Vei, thi det lader som om denne Tid skal være en Modgangens Tid ikke alene paa Grund af hvad De har maattet bringe og som naturligviis er det Væsentligste, men ogsaa paa Grund af de i Amerika stedfindende Forhold, der drage Ratificationen af vor Tractat med de forenede Stater i Langdrag, samt fordi vor Kirkeminister midt under Kampens Hede er bleven udygtig

til at fortsætte og saaledes har maattet paa Grund af Helbredshensyn erholde sin Ansøgning om Entledigelse fra Kirkeministeriet bevilget;¹⁾ og De vil forstaae at det ikke er muligt ei heller efter min Anskuelse ønskeligt at Forslag saavel om Valgmenigheder som om Kirkecommission føres frem og gjøres til Cabinetsspørgsmaal, naar Ministeriet ikke har en Personlighed, som kan ved sin personlige Fagdygtighed bære Ansvar, og dette vil næsten være en Umulighed at erholde midt under Sessionen og da vedkommende Spørgsmaals Afgjørelse er paa Dagsordenen; det er i mange Henseender med Hensyn til vor indre Udvikling hvad disse Forhold angaae sørgeligt at ikke en Decision enten til den ene eller til den anden Side har kunnet erholdes og efter min Overbeviisning erholder Ministeriet herved en échec, som vil gjøre dets fremtidige Nytte yderst tvivlsom, thi den eneste Maade hvorpaa dette kunde hæves, var at man om føie Tid kunde skaffe sig en Substitut, som kunde følge i Kierkegaards Fodspor men dette er ikke saa let deels paa Grund af Mandens (Kierkegaards) personlige Dygtighed, deels paa Grund af hans særegne Stilling som Tilsynsmand i Kirken og hvorpaa jeg just maatte lægge en særlig Vægt, da saa Mange og saa betydende Mænd af Geistligheden vare imod Forslaget; for Sagens Skyld troer jeg, at det var ønskeligere om Sagen havde kunnet fægtes ud og for mit personlige Vedkommende er det naturligviis piinligt om jeg ikke kan foreslaae en Mand der er istand til at føre det Paabegyndte igjennem og som tillige er acceptabel for Kongen. — I Anledning af det i Deres sidste venlige Skrivelse²⁾ reiste Spørgsmaal om Hensigtsmæssigheden af at benytte den tilbudte Assistance af vedkommende Veteran, da troer jeg navnlig at dette kunde have nogen Betydning og kanske en gavnlig Indflydelse, naar man stærkt fremhævede det Uri-

¹⁾ P. C. Kierkegaard tog sin Afsked $\frac{9}{3}$ 1868, $\frac{16}{3}$ 1868 blev Aleth Hansen Kirke- og Undervisningsminister.

²⁾ Ikke bevaret. Sml. S. 762.

melige i at fastholde det allersidste Punkt som i saa høi Grad berører den souveraine Myndighed. Jeg antager ikke at De vil være fuldt enigt [!] med mit Svar, endskjøndt jeg skal bestræbe mig for at gjøre det saa blidt som muligt i Formen; jeg ønsker Dem af fuldt Hjerte tillykke med at De har faaet Thiele som Udenrigsminister at samtale med, thi om end Forhandlingerne blive brudte, er det dog at foretrække at forhandle med denne end med den coleriske og nerveuse Greve, hvis øieblikkelige Stemninger ikke ere til at beregne. Havde jeg ikke havt som en sandsynlig Udsigt at kunne fra-træde enten meget snart eller om nogle Maaneder vilde jeg kanskee have fundet mig opfordret til at pointere enkelte Punkter i Svaret noget stærkere, og dog stræbt at være lige høflig. I Virkeligheden gjør det hverken fra eller til, da det naturligviis kun er Bismarcks Hensigt at trække os omkring ved Næsen, men det er bedre at han er fuldstændig overbeviist om vor Naivitet og vor Troe paa gamle Illusioner, og at man altsaa ligeoverfor Ulven ikke giver det Udseende af at man jo troer paa dette Dyrs ædelmodige Carakteer, thi det er klart efter de forskjellige gjorte Forsøg i mæglende Forligsretning, at B. enten ikke lægger Vægt paa nogen fredelig og forligelig Udvikling fra vor Side eller paa Grund af sin onde Samvittighed ikke kan troe paa Muligheden af at vi virkelig kunne ønske at være fuldtroe Venner, og det er min Overbeviisning at Hindringen for at kunne komme til at have slig Opfattelse ligger deels i at et Rovdyr ikke kan forestille sig Andet som Hovedbestemmelse end at opsluge Alt hvad der kommer i Ens Nærhed selv om man derved ikke bliver en Smule federe, deels at vore α : Kongen af Danmarks gamle Undersaattere, der ere blevne Overløbere, ikke kunne forandre deres gamle Carakteer at saae Tvedragt, hvor det blot er muligt; og derfor ogsaa consequent og logisk maa stræbe imod at en fredelig Løsning kom istand, hvorved Nordslesvigere glædede sig ved at omfavnes af Danmarks milde Scepter og hvor Sydslesvigere og Hol-

stenere glædede sig ved den store Rolle de komme til at spille i Verdenshistorien som preussiske Borgere, og hvorvel man fra preussisk Side vistnok ikke agter at benytte disse Rumlere længere end høist nødvendigt, saa kunne de dog prægtig bruges til at gjøre enhver Retrocession forkastelig fra preussisk og tysk Side fordi man derved angriber det slesvig-holsteenske Drømmeri, der hvorvel tilintetgjort i Virkeligheden dog godt endnu kan bruges som Forsvar imod os.

C. E. Frijs.

---

422. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt
i Berlin.

9. Marts [1868].

Kjære Kammerherre.

Grev Frijs var meget glad ved at De har indviet Benedetti i Situationen. Imorgen sende vi til Gesandtskaberne Afskrift af den fr. Depeche som De idag modtager tilligemed et kort Circulaire, Alt til confidentiel Meddelelse: Hovedpointet er 1) at vi ikke bryde 2) at vi ikke faae Udseende af at ville det Umulige for Tiden, 3) at vi fordre Alt eller Intet. I Depechen 3die Alinea seer De hvorlangt vi ere gaaede. Vi sige: vi kunne give Garantier (3: de af Dem foreslaaede) naar vi faae den nationale Grændse, — faae vi ikke den, kunne vi ingen Garantier give; men heri ligger ganske vist indirecte at vi ikke ere uvillige til at tage en nordligere Grændse end Flensborglinien, uden Garantier. Men skulde man tage os paa Ordet — jeg frygter desto værre ikke denne Mulighed — saa kunne vi endnu kjøbslaae om hvor den nordligere Grændse er som vi paa det Vilkaar kunne modtage, vi kunde sige om Gjennerbugten og selv om Aabenraalinien, at den ville vi dog afslaae som for nordlig, kun m. H. t. Baulinien ville vi være bundne, forsaavidt der skal være Mening i hvad vi sige, og forsaavidt som den Linie vi kunne modtage uden

Garantier logiskt maa være nordligere end Flensborgerlinien for hvilken vi ville give Garantier. De forstaaer mig jo vel, jeg mener ikke at vi skulle sige nu eller senere at vi ikke vilde tage selv Aabenraalinen hvis vi kunde faae den uden Garantier — personlig vilde jeg ønske at vi tog den med de af os foreslaaede Garantier — men vi holde det for Tiden aabent. Preussen byder nu Gjenner + større Garantier. Vort gamle Bud er Flensborgerlinien mod *vore* Garantier. Nu tilføie vi: en nordligere Linie *uden* Garantier, men hvilken nordligere Linie er ikke sagt af os, derom vente vi eventuelt Bud. — Skulde et saadant komme *eller* tager Preussen Aabenraalinen med de gamle Garantier (maaskee lidt modificerede) vilde jeg endda mene at Forslaget var værdt at tage i Betragtning, *dog* at man reserverer sig det Fornødne m. H. t. en eventuel Fremtid og det anseer jeg ikke for at være saa særdeles vanskeligt.

...

P. Vedel.

...

Læg endelig nøie Mærke til om dette Brev har været aabnet. —

...

---

423. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 9 mars 1868.

Monsieur.

J'ai lu avec toute l'attention douloureuse qu'ils méritent, les rapports dans lesquels vous m'avez rendu compte des dernières communications que le commissaire prussien vient de vous faire. D'un côté, je vois que son gouvernement, tout en acceptant les concessions que nous nous étions déclarés prêts à faire dans l'hypothèse d'une entente en général, ne

se montre pourtant pas disposé à s'écarter à aucun égard de ses demandes antérieures. J'apprends au contraire qu'il entend les maintenir quant aux points essentiels dans toute cette rigidité qui les rend malheureusement incompatibles avec les intérêts les plus évidents d'un gouvernement indépendant. De l'autre côté, pour ce qui concerne la votation éventuelle des populations, on veut la restreindre dans des limites qui sont bien loin de répondre même à nos prévisions les plus modestes, car la frontière de la baie de Gjenner, au lieu de consacrer l'intégrité de la nationalité danoise, ne servirait qu'à couper en deux le Nordslesvig danois.

Je ne reprendrai pas ici l'examen des garanties que le gouvernement prussien a cru devoir nous demander, car je n'ai rien à ajouter à ce que j'ai déjà fait observer à ce sujet, et je crois que ces observations suffisent amplement à démontrer que l'adoption de ces garanties serait contraire au principe, reconnu d'ailleurs par le cabinet de Berlin aussi bien que par nous, qu'on doit exclure des engagements éventuels tous ceux qui seraient de nature à porter atteinte à la souveraineté du Roi, et à jeter dans nos relations futures le germe de regrettables complications. Pourrait-on en effet imaginer une anomalie plus flagrante, une condition plus profondément inacceptable, que celle qui imposerait au gouvernement danois l'obligation de supprimer l'usage de la langue danoise dans l'instruction primaire et obligatoire ainsi que dans le service principal des églises, dans des villes qui lui auraient été rétrocédées précisément à cause de la nationalité de leurs habitants? Je peux jusqu'à un certain point m'expliquer les scrupules du gouvernement prussien au sujet des intérêts du petit nombre d'Allemands qui habitent le Nordslesvig, bien que je ne les trouve ni justifiés par les circonstances ni conformes au but et à la base historique de ces négociations. Mais ce que je ne saurais comprendre et ce à quoi le gouvernement du Roi ne pourrait jamais souscrire, c'est qu'on veuille nous imposer une me-

sure qui aurait pour unique résultat d'assurer à la minorité allemande une domination permanente dans l'église, l'école et la commune, domination qu'elle exercerait au préjudice des intérêts les plus sacrés de la majorité danoise, et sous le protectorat d'un puissant gouvernement étranger dont elle serait autorisée à invoquer l'intervention chaque fois qu'elle se croirait froissée dans ses droits par les actes de son propre gouvernement.

Je ne m'étendrai pas davantage sur les motifs qui nous font attacher une si grande importance à une solution satisfaisante de la question territoriale. Si cette question doit déjà en elle-même nous intéresser au plus haut degré, elle se rattache encore d'une manière très intime et à un double titre à l'objet plus spécial des pourparlers que vous poursuivez avec monsieur Bucher. Quelque limitées que fussent d'ailleurs des assurances internationales, elles ne manqueraient pas de présenter de sérieux dangers. Mais ces dangers se trouveraient du moins compensés par un avantage politique réel, si nous obtenions, au prix de nos sacrifices, les conditions territoriales d'une entente sincère avec la Prusse que sanctionnerait désormais la sympathie mutuelle entre les deux peuples. Mais il y a plus: ces dangers seraient encore considérablement diminués, puisqu'il nous serait alors permis d'espérer que les dissidences d'interprétation, inhérentes à nos engagements internationaux, ne se compliqueraient plus de l'amertume du passé.

C'est dans cet ordre d'idées que nous avons agi jusqu'ici, et il doit encore régler notre conduite.

Amenés par notre désir de faciliter à la Prusse la tâche de résoudre la question de la délimitation d'une manière équitable nous nous sommes déclarés disposés à assumer éventuellement les obligations mentionnées dans vos pourparlers avec M. Bucher, mais nos offres n'ont pu être si étendues que dans la prévision que leur accomplissement nous serait rendu moins difficile par la fixation d'une

frontière conforme aux vœux des populations et qui serait désormais un gage d'une réconciliation durable entre les deux pays. Or, du moment que cette prévision ne se réalisait pas, nous serions dans l'impossibilité de maintenir nos offres précédentes ou d'assumer des garanties en faveur des habitants allemands du territoire rétrocédé, autres que celles que la Prusse elle-même, en concluant la paix de Vienne, a jugées suffisantes pour assurer le sort des éléments danois beaucoup plus nombreux de la partie du Slesvig qui devait rester entre ses mains.

Le point de vue sous lequel nous jugeons la question me paraît si impartial et si logique que je ne puis pas encore renoncer à l'espoir que les considérations précédentes finiront par être appréciées par un gouvernement qui, j'aime à le croire, désire réellement que ces négociations aboutissent à un résultat heureux. J'ai donc l'honneur de vous prier, Monsieur, de les faire valoir avec les développements qu'elles comportent, et je vous autorise même à lire cette instruction à monsieur le commissaire prussien et à lui en remettre une copie, en lui demandant de la soumettre à Son Excellence monsieur le Ministre des Affaires étrangères.

Afskrift af Depeche Nr. 4, rettet af P. Vedel. — Egentlig vistnok den oprindelige Udfærdigelse, da Grev Frijs' Underskrift (overstreget) findes derunder.

424. Udenrigsminister Grev Frijs til Gesandterne i Paris, London, Wien, St. Petersborg og Stockholm.

Kjøbenhavn, 12. Marts 1868.

Forhandlingerne i Berlin angaaende det slesvigske Spørgsmaal ere ved den preussiske Regerings sidste Erklæringer bragte til et Punkt, hvor der destoværre kun er meget lidet Haab om at de ville føre til et positivt Resultat.

Efter i længere Tid at have overveiet de i Overensstemmelse med min Instruction af 17de December f. A. af Kam-

merherre Quaade fremsatte Forslag har den preussiske Commissair nylig gjort 2 vigtige officielle Meddelelser, den ene med Hensyn til Grændsen for den eventuelle Afstemning og Afstaaelse, den anden med Hensyn til de Garantier som Preussen fastholder til Fordeel for de i den afstaaede Landstrækning bosatte Tydske. I Henseende til det førstnævnte Punkt erklæres det at den preussiske Regering ikke vil gaae længere end til Gjennerbugten, som D. H. vil finde paa Kortet som den sydlige Grændse af Haderslev Amt. Hvad dernæst Garantierne angaaer, har den preussiske Regering

1) efter de af Kammerherre Quaade givne Oplysninger om den danske Lovgivning erkjendt at de første 4 Nummere af de oprindelig forlangte Garantier ere tilstrækkeligt sikrede, i alt Fald naar den kongelige Regering lover at de om disse Forhold giældende Bestemmelser ikkun skulle kunne forandres giennem den almindelige for hele Riget giældende Lovgivning og ikke ved specielle eller particulære, alene paa de eventuelt aftraadte Distrikter anvendelige Love;

2) modtaget de af os foreløbig givne Tilsagn med Hensyn til Nr. 10 og 11 som fyldestgjørende;

3) opgivet Garantifordring Nr. 5 og Menighedernes Valg- og Præsentationsret i Nr. 6, som uden Betydning, efterat man har bestemt sig til ikke at lade den eventuelle Afstaaelse gaae ud over Haderslev Amt hvor de faktiske Forudsætninger for de paatænkte Garantier ikke ere tilstæde;

4) fastholdt Fordringen i Nr. 6 om Normalaaret 1846 for Kirke- og Skolesproget og Skolernes Eiendomsret, samt Nr. 8 om Bibeholdelsen af samme Normalaar for Byernes (Haderslevs og Christiansfeldts) Communalforfatning, dog med Tilføiende af at man med Hensyn til sidstnævnte Punkt vilde være villig til at tage Forslag fra den kongelige Regerings Side under Overveielse, om hvorledes det i Communerne dagiældende Cooptionssystem kunde afløses af andre for den tydske Befolkning ligesaa betryggende Regler om Communalraadets Sammensætning. — Af den Betænkning som

jeg i sin Tid confidentielt har tilstillet D. H. om de forskjellige Garantipunkter, vil De tilstrækkelig have seet Betydningen af disse Fordringer. Vistnok bestode disse Bestemmelser i 1846 altsaa under det danske Herredømme, men de vare netop Grundpillerne for det augustenborgske Fortydsknings-system som førte til Catastrophen i 1848 og enhver Upartisk vil indsee at det vilde være absolut umuligt for en dansk Regering at forpligte sig til Preussen til at den hele offentlige Undervisning i Skolen og Hovedgudstjenesten i Kirken i danske Byer, hvis langt overveiende Befolkning er og paa det Bestemteste ønsker at blive dansk, *alene* skal finde Sted paa Tydsk. Kammerherre Quaade havde paa den kongelige Regerings Vegne tilsagt de 2 Sprogs fuldstændige Ligestillelse i Skolen og Kirken, saa at det frit overlodes Beboerne at vælge det ene eller det andet, idet der paa samme Vilkaar oprettedes en dansk og en tydsk Skole paa Statens Bekostning, og der indrettedes en dobbelt Gudstjeneste af Præster lønnede paa sædvanlig Maade. Men disse Forslag ere af den preussiske Regering forkastede og ligesom en uhildet Betragtning ikke kan efterlade nogen Tvivl om at ingen dansk Regering kan gaae videre, saaledes beviser den preussiske Fordring ogsaa destoværre altfor tydeligt at man end ikke vil lade sig nøie med i den videste Forstand og uden at tage Hensyn til de politiske Interesser i Fremtiden at ville omgive de tydske Beboere af Nordslesvig med internationale Garantier, men at man ligefrem sætter sig til Formaal at undertrykke den danske Majoritet, og det med den danske Regerings Hjælp og under dens nominelle Herredømme. — Det Samme giælder om Fordringen med Hensyn til Communalforfatningerne og jeg behøver ikke at bemærke at Intet er opnaaet derved at den preussiske Commissair stiller en Opgivelse af Cooptionssystemet i Udsigt, naar han dog samtidigt fordrer, at den kongelige Regering skal udfinde og foreslaae andre ligesaa trykkende Indskrænkninger for Bestyrelsen.

5) Endelig forbeholder den preussiske Commissair sig at stille nærmere Forslag om Nr. 7 og Nr. 9 om Rets- og Forretningssproget og om Embedsmændenes Uddannelse, ligesom ogsaa om Nr. 12 angaaende opstaaede Stridigheders Afgjørelse ved Voldgift. Disse 3 Punkter havde den kongelige Commissair antaget i Principet, men ligesom jeg har væsentlige Grunde til at frygte for at man ved de forbeholdte nærmere Forslag paatænker at stille umulige Fordringer navnlig med Hensyn til Embedsmændenes Uddannelse, saaledes skjuler ogsaa Nr. 12 en formel Vanskelighed, som allerede er kommen frem og med Hensyn til hvilken den preussiske Regering har viist en saadan Mangel paa god Villie at den virkelig har overrasket mig. Det Spørgsmaal var nemlig reist, under hvilken Form en opstaaet Tvivl om Garantiernes eventuelle Opfyldelse i et enkelt Tilfælde skulde bringes for Voldgiftsretten. I saa Henseende havde vi foreslaaet at den Undersaat i Nordslesvig som antog at Øvrigheden i et enkelt Tilfælde havde overtraadt en Garantibestemmelse, derom havde at rette sin Klage til den danske Regering med Tilføiende at han udbad sig Spørgsmaalet meddeelt den preussiske Regering forsaavidt man ikke billigede hans af Øvrighedens modsatte Opfatning. Jeg behøver ikke for D. H. at fremhæve hvor utænkeligt det vilde være at den danske Regering skulde kunne undlade eventuelt at opfylde en saadan Begjæring, i Haab om paa denne Maade at holde Spørgsmaalet hemmeligt for den preussiske Regering, og det Hele angaaer saaledes kun en Form men ganske vist en Form som i høieste Grad berører den kongelige Regerings Værdighed. Ikke destomindre har den preussiske Regering erklæret ikke at kunne lade sig nøie med den foreslaaede Fremgangsmaade og insisterer paa direkte at sættes i Kundskab om Klagen, hvilket kun kan skee ved at den kongelig danske Undersaat faaer Ret til at klage over sin egen Regerings formeentlig uberettigede Handlinger til en fremmed Regering, enten ved at henvende sig til denne umiddelbart

eller hvad der vel er sandsynligere til preussiske Consuler paa Stedet eller til den preussiske Gesandt i Kjøbenhavn, som saaledes skulde være accrediteret hos Kongen med det Hverv at controllere og censurere dennes Regeringshandling. Jeg behøver ikke at sige Dem at Hans Majestæt aldrig modtager en saadan Stilling.

Dette er altsaa kortelig Forhandlingens nuværende Standpunkt. Paa den ene Side fastholder den preussiske Regering Garantier, hvis Umulighed er indlysende, paa den anden Side er det nu ikke alene Als og Sundevad, der vilkaarlig og af saakaldte strategiske Grunde skulle holdes tilbage, men det Samme gjælder ogsaa om Aabenraa Amt, uagtet dets danske Nationalitet er tilstrækkelig hævet over al Tvivl og intet strategisk Paaskud for dets Vedkommende lader sig paaberaabe.

Ligeoverfor denne Holdning af den preussiske Regering vilde det vistnok have været ganske naturligt om den kongelige Regering istedetfor at fortsætte forgjæves Forsøg paa at naae en Overenskomst saalænge Preussen vedbliver at vise en saa lidet imødekommende Stemning, erklærede de nærværende Forhandlinger for frugtesløse for Tiden. D. H. vil imidlertid af den i Afskrift vedlagte Instruction til Kammerherre Quaade see 1) at den kongelige Regering omhyggelig har undgaaet Alt som kunde opfattes som indeholdende en Afbrydelse af Forhandlingen, og 2) at den hovedsagelig har gjort sine Indvendinger mod Garantierne og ikke mod Territorialbegrænsningen. Grunden hertil vil D. H. let vurdere. Alle europæiske Magter undtagen Preussen erkjende at Fordringen om Garantier i det Hele er hverken hiemlet i Pragerfreden ei heller forenelig med de politiske Interesser, og navnlig vil denne Erkjendelse være bleven levende efterat det nu har viist sig hvori disse Garantier skulde bestaae. Alle ville altsaa bifalde at vi med Hensyn til dette Punkt svare med et non possumus. Derimod turde det være muligt at man med Hensyn til Opfattelsen af Territorialspørgs-

maalet, ved Siden af at erkjende at Haderslev Amt er kun en ringe Deel af hvad der efter Pragerfredens virkelige Mening bør tilbagegives Danmark, dog vilde ansee det for urigtigt om vi af denne Aarsag vægrede os ved at modtage som en à compte hvad vi nu kunde opnaae, forbeholdende Fremtiden at bringe os Resten. Under disse Omstændigheder har jeg altsaa i Depeschens 3die Alinea troet at burde

1. fremdeles opretholde vort Tilbud om at give de af os tidligere omtalte Garantier, *forsaavidt* vi derved kunne opnaae den virkelige Grændse, og

2. *forsaavidt* denne Forudsætning ikke opfyldes, vende tilbage til det oprindelige Standpunkt at nægte alle yderligere Garantier end dem som indeholdes i Wienerfreden, og altsaa holdende det aabent, hvis Tilbudet om en Afstaaelse uden videre Garantier gøres os, at discutere hvorvidt et saadant Tilbud da i territorial Henseende var af en saadan Beskaffenhed, at det maatte ansees for rigtigt at modtage det.

Jeg antager at det vil findes mindre stemmende med den preussiske Politiks Interesser ligeoverfor dette Svar at erklære Forhandlingerne afbrudte, skjøndt jeg rigtignok heller ikke ret kan see ved hvilken Vending disse fra preussisk Side paany kunne bringes ind i Sporet. Men hvad enten en Afbrydelse fra preussisk Side snart vil paafølge eller Forhandlingen endnu i nogen Tid kan fortsættes, sætter jeg den største Priis paa at den — — Regering tilfulde vurderer den Holdning som den kongelige Regering stadigen har indtaget i denne Forhandling fra dens første Begyndelse og som vistnok vil erkjendes at være saa langt som muligt fra at have den uforsonlige Character som den preussiske Regering paa enhver Maade søger at bringe Magterne til at troe det. Jeg beder derfor D. H. confidentialt at gøre Udenrigsministeren bekjendt med Sagens Stilling i Almindelighed og navnlig i Fortrolighed at give ham Afskrift af den medfølgende Instruction til Kammerherre Quaade. Men da vi ikke

ville forudsætte Muligheden af at Preussen ligeoverfor dette Svar skulde ville afbryde Forhandlingen, vil D. H. indrette Deres Udtryk derefter og først, naar Preussen virkelig maatte formelt bryde Forhandlingen, forbeholder jeg mig at instruere Dem til officielt at give den — — Regering en kort Fremstilling af Sagens Gang og eventuelt at henstille til den saavel som til de andre Magter at antage sig mere activt denne Sag. —

Til Frankrig og Østerrig.

For det Tilfælde at det preussiske Cabinet imod Forventning skulde bestemme sig til at afbryde Forhandlingerne, forudseer jeg at det strax vil søge at fremstille Sagen i (Paris — Wien) som om det nu forgiæves har bestræbt sig for at opfylde Pragerfredens Art. 5, og søge at erholde en stiltiende eller udtrykkelig Anerkjendelse af at der paa Grund heraf ikke længere kan paahvile det nogen Forpligtelse til at udføre denne Artikels Bestemmelser. Jeg tør holde mig overbeviist om at D. H. vil have al Deres Opmærksomhed heftet paa Muligheden af et saadant Forsøg og at det vil lykkes Dem i Forveien at sikkre Dem at Udenrigsministeren altfor vel kjender Sagens rette Sammenhæng til ved nogen urigtig Fremstilling at kunne bevæges til at indrømme en saadan Paastands Berettigelse fra preussisk Side.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 5 (Paris), 3 (London), 5 (Wien), 4 (St. Petersborg), 3 (Stockholm).

---

425. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 14. Marts 1868.

Kjære Quaade! Da Mohrenheim reiser idag kan jeg ikke undlade at bede ham tage et Par Linier med til Dem; jeg

modtager i dette Øieblik Deres Brev af 12te og hvoraf jeg seer at De idag rimeligviis har Deres første entrevue med Bucher; Preusseren kan nu naturligviis vælge forskjellige Veie enten bryde hvilket jeg ikke troer og da henvende sig til Østrig med den Bemærkning at vi ere intractable, eller gjøre endnu et Forsøg for at faae det givet Udseende af at vi ere de som bryde og vi komme da til at gjøre vore bedste Anstrængelser for uden at tabe af vor Værdighed at sige non possumus paa en blid og høflig Maade, thi vedbliver den nuværende Fredsluft at gjøre sig gjeldende var der dog Mulighed for at det slesvigske engang kunde blive et europæisk Spørgsmaal. — Det Bedste vilde naturligviis have været om vi kunde været komne tilrette med Preussen, det hele Arrangement vilde saa ligeoverfor Tydskland have faaet det bedste Grundlag, men det Andet er det næstbedste, og det er ikke umuligt at vi kunne staae dette nærmere end Nogen troer; Hovedfaren for Øieblikket er naturligviis, under Forudsætning af at Preussen ikke paa egen Haand og aldeles frivillig vil gaae paa Accord med os, at den der har en legal Ret skulde kunne lade sig denne afkjøbe, men jeg troer at Faren her ikke er stor, thi deels vil man Intet byde til Vederlag for Opgivelsen af den ved Pragerfredens V Østrig indrømmede Ret, deels vil man paa den anden Side ikke længere troe paa gode Ord eller Løfter, men have Noget paa Haanden, og det forekommer mig at Gasteinerconventionen, at lade sig slig Ret afkjøbe med Penge ikke nok engang kan gjentages. Jeg haaber at Mohrenheim maa benytte sin Indflydelse og Personkundskab i Berlin ogsaa noget i vor faueur, da han nu levende i 4 Uger som Privatmand i Berlin o: uden officiel Mission muligviis kan gavne os endeel og jeg har al Grund til at troe, at han er os meget velvillig stemt; jeg forstaaer selvfølgelig ikke derved nogen enthousiastisk Begeistring, men det kunde muligviis hæve hans Stilling og befordre hans avancement om han viste sig istand paa den lille Plads at fremkalde en for det alminde-

lige europæiske Vel gunstig Forandring, og jeg bilder mig ind at han har megen ambition. Jeg har sat ham meget omhyggelig ind i vor hele Situation og ligesom jeg ogsaa bestræbte mig for at eftervise at vor demokratiske Udvikling, som af Fremmede saa tidt dateres fra 1848, er af et langt ældre Datum nemlig fra 1660, og at den har faaet en saadan historisk Basis, at den er bleven Led og Deel af Folkeeiendommeligheden, og at det var denne Forskjel i historisk Udvikling imellem Kongeriget Danmark og Holsteen, der gjorde Forbindelsen under frie constitutionelle Former næsten til Umulighed, fordi de ledende Mænd fra begge Sider ikke kunde forstaae, og at dette langt mere end Sprogforskjellen har bidraget til at løsne og tilsidst at sønderrive Baandet. Uden den levende Erkjendelse af denne historiske Sandhed bliver den hele Udviklingsgang siden 1830 uforstaaelig; hvor Mange have selv hos os ikke havt Øiet aabent herfor. —

Jeg har igaar¹⁾ ladet de forskjellige danske Ministre i Udlandet underrette om vor Depeche til Dem af 9de, samt opfordret dem til confidentielt at meddele Sligt til Stedets Udenrigsminister, ligesom jeg ogsaa her har underrettet saavel Engelskmand og Franskmand som Østrig og Rusland derom; Svenskeren har jeg ikke fundet Leilighed til at tale med, men saasomt jeg seer ham vil Stillingen ligeoverfor det slesvigske Spørgsmaal blive denne tydeliggjort. —

Jeg skulde nu over til Hans Majestæt for at proponere ham en ny Kirkeminister, men der er ikke stor Sandsynlighed for at Manden vil tiltale, dog kan jeg ikke foreslaae Andre og da denne Sag for mig saaledes som jeg bedømmer Landets indre Udvikling er den allervigtigste og af størst Betydning for en rolig reformatorisk Udvikling, vil meget let en Ministerforandring — eller Vexel kunne lade sig iværksætte paa dette Spørgsmaal; hvis jeg skulde faae ende-

¹⁾ Underretningen til de forskellige Ministre er den som Nr. 424 trykte Note af 12. Marts 1868.

lig Besked endnu inden Posten gaaer, skal jeg meddele Dem denne, thi jeg kan vide at det ogsaa personlig maa interessere Dem, om en saadan Vexeling maatte forestaae. Den der ligger nærmest for efter Sagens parlamentariske Stilling til at danne et nyt Cabinet er Krieger, og jeg kan egentlig ikke ansee Andet end det nuværende Fredsmoment for den bedst skikkede. Det slesvigske Spørgsmaal har vistnok gennemløbet sin første Phase uden at vi have lidt for meget og vi komme da vel til en phase austro-française og derefter vistnok meget let européenne og der kan vel Forhandlingen og Evnen til i rette Tid at holde igjen og at give Kjøb faae en stor Betydning men jeg er dog overbeviist om, at Stillingen i det Hele taget vil blive klarere; vor amerikanske Sag gaaer nok i Orden af sig selv, naar man blot vil give lidt Tid og ikke forhaste sig af overdreven Ængstelse.

Da jeg dog ikke tør vente indtil det sidste Øieblik med Afsendelsen af dette Brev til Mohrenheim maa jeg til en anden Dag opsætte min Meddelelse om Kirkeminister etc. —

C. E. Frijs.

426. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Deres Excellence,

Berlin, 15. Marts 1868.

I Overeensstemmelse med det mig ved Deres Excellences meget ærede Instructionsskrivelse Nr. 4 af 9de d. M. givne Paalæg, har jeg i et Møde som fandt Sted idag, for den preussiske Befuldmægtigede i Forhandlingen om Nordslesvig fremsat og nærmere udviklet de i fornævnte Skrivelse indeholdte ved de seneste preussiske Forslag fremkaldte Betragtninger, hvorfor jeg, efterat have oplæst dette Aktstykke for Legationsraad Bucher, har meddeelt ham en Afskrift deraf. —

Det turde vistnok være overflødigt for mig, at gjentage de

Bemærkninger, hvormed jeg under og efter Oplæsningen af Instructionen har ledsaget denne vigtige Meddelelse, og jeg skal derfor i denne Henseende indskrænke mig til her at anføre, at mine Bemærkninger væsentlig gik ud paa klart at paavise, i hvilken Grad det var den kongelige Regjering umuligt, deels isærdeleshed at antage de fra preussisk Side fremkomne Forslag, og deels overhovedet at forlade det Standpunkt, hvorpaa den stedse har stillet sig under nærværende Forhandling, nemlig det som saa at sige er den paa tvunget ikke alene ved Nationalitetsprincippet, men ogsaa ved dens Ønske at kunne i Fremtiden leve i god Forstaaelse med Preussen. Denne sidste Deel af mine Ytringer var fornemmelig rettet paa indirecte at forebygge, at der fra preussisk Side tillagdes den af mig gjorte Meddelelse Charakteren af et Brud.

Legationsraad Bucher vilde allerede idag foredrage det i Mødet Passerede saavel for Grev Bismarck som for den fungerende Udenrigsminister, og vor Aftale var at jeg skulde imorgen søge en Samtale med Sidstnævnte.

Depeche Nr. 13, modtaget 17. Marts 1868.

Quaade.

---

427. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Deres Excellence,

Berlin, 17. Marts 1868.

Paa Grund af et Ildebefindende, der forhindrede mig fra at gaae ud igaar, har jeg først idag kunnet træffe Herr von Thile. Imidlertid seer jeg mig dog ikke endnu istand til at meddele noget Særdeles til Bedømmelse af hvilken Vending det nordslesvigske Anliggende vil tage i Anledning af den Meddelelse jeg iforgaars gjorde den preussiske Befuldmægtigede. Denne havde foredraget Sagen for den fungerende Udenrigsminister, men Sidstnævnte havde hidtil ikke kunnet

erfare Grev Bismarcks Mening derom i dens nuværende Stilling.

Herr von Thile sagde mig, at han med megen Bekymring havde gjort sig bekendt med Depeschen af 9de d. M., og spurgte mig om dette Actstykke skulde betragtes som en Vægning ved at fortsætte Forhandlingen, hvortil jeg svarede, at det vel var en Vægning ved at antage de fra preussisk Side fremkomne Forslag, men at det iøvrigt ikkun gik ud paa at fremhæve det Standpunkt, den kongelige Regjering stedse havde indtaget under Forhandlingen, og at det saaledes ikke havde været Meningen, at det skulde kunne ansees som et Brud.

Herr von Thile omtalte derpaa Garantiefordringerne, og da jeg paa hans Spørgsmaal derom, foruden den Garantie som angaaer Communalforfatningerne, og hvorom Forhandlingen endnu kan ansées svævende, som de især uantagelige, betegnede Fordringerne paa tysk Kirke- og Skolesprog i Stæderne, og som Grund herfor anførte, at Befolkningen i Stæderne var overveiende dansk og at navnlig den Befolkning, som den tvungne Skolegang nærmest vedkom, var udelukkende dansk, yttrede han, at dette ikke havde været Tilfældet i det som Normalaar valgte Aar 1846, men ikkun var en Følge af den siden 1850 indtraadte Danisering. Dette modsagde jeg selvfølgelig; men da jeg ikke tør vente, at der vil blive tillagt denne min Modsigelse særdeles Vægt, tillader jeg mig at henstille, om der ikke, for det Tilfælde at Forhandlingen skulde fortsættes, maatte kunne fra Aarene før 1848 tilveiebringes saadanne statistiske Data om Nationalitetsforholdene i de nordslesvigske Kjøbstæder, at det blev muligt med Tal at modbevise Forestillingen om hiin saakaldte Daniserings formeentlige Virkning.

Herr von Thile vil atter modtage mig om nogle Dage, efterat have talt om Sagen med Ministerpræsidenten.

Depeche Nr. 14, modtaget 19. Marts 1868.

Quaade.

428. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 19. Marts 1868.

I Fortsættelse af min Instruction Nr. 5¹⁾ og, for det Tilfælde at den preuss. Regering i de af mig i Depesche Nr. 4²⁾ fremhævede Bemærkninger finder tilstrækkelig Anledning til at give Forhandlingerne om det slesvigske Spørgsmaal en for os mere gunstig Vending, skal jeg ikke undlade allerede nu at forsyne D. H. med en foreløbig Instrux m. H. t. de af Hr. Bucher omhandlede enkelte Garantipunkter.

Da Nr. 1—5 ikke synes at frembyde nogen Vanskelighed, skal jeg ikke videre omtale disse Punkter; dog maa jeg m. H. t. Nr. 5, der muligvis paany kunde komme frem som Følge af at der blev Spørgsmaal om at udstrække den paa-tænkte Tilbagegivelse af Nordslesvig længere mod Syd, hen-vise til Instructionen af 17. Dec. f. A. og Depesche Nr. 2 d. A.³⁾ Den oprindelige Garantifordring gaaer alene ud paa 1) at de tyske Beboere kunne danne særlige Menigheder, 2) at de i saa Fald ikke skulle bidrage til nogen dansk Menig-hed, og 3) at de saaledes opstaaede tyske Menigheder ville blive understøttede af Staten ligesom de danske. Herpaa er Svaret 1) det skal staae dem frit for, 2) med Undtagelse af Tiende af tiendepligtig Eiendom ville de blive frie for Bi-drag, 3) de ville blive understøttede ligesom Folkekirken og andre anerkjendte Troessamfund, kun kunne de ikke gjøre Krav paa pecuniær Understøttelse af offentl. Midler. — Da der ikke er reist Spørgsmaal om hvorvidt saadanne frie tyske Menigheder skulde vedblive at høre til Folkekirkens Organisme, hvilket i Virkeligheden heller ikke frembyder særlige praktiske Fordele, er der ingen Anledning til her nærmere at komme ind paa det for Tiden her i Landet om-

¹⁾ Af 9. Marts 1868 (dansk).

²⁾ Af 9. Marts 1868 (fransk).

³⁾ Af 1. Februar.

handlede Spørgsmaal om Fri- og Hjælpemenigheder som Led i Folkekirken.

M. H. t. Nr. 6 kan jeg ikke i nogen Maade fravige hvad jeg i Instr. af 17. Dec. har gjort gjældende angaaende Umuligheden for den kongelige Regering af at vende tilbage til den i 1846 bestaaende Ordning af Skole- og Kirkesproget samt af Communalforfatningen i Byerne, eller til overhovedet at gaae videre end til den fuldstændige Paritet mellem Sprogene, som der fra vor Side er stillet i Udsigt. Forsaavidt man fra preuss. Side vil fremhæve at det dog i alt Fald er den Ordning som den kgl. Regering i sin Tid selv har erkjendt for billig og opretholdt, vil D. H. gjøre opmærksom paa at *dels* har netop denne Foranstaltning, der gaves under augustenborgsk Indflydelse, havt den største og skadeligste Indflydelse paa de senere sørgelige Begivenheder, *dels* kunde denne Ordning, hvor ubillig den end i og for sig allerede dengang var, dog bedre taales paa en Tid hvor Slesvig som en Heelhed betragtedes og styredes som selvstændig Landsdeel, medens den nu, da Sprog- og Nationalitetsspørgsmaalet er fremtraadt med en tidligere ukjendt Styrke og naar det danske Nordslesvig adskilt fra det tydske Sydslesvig skulde optages i det egtl. Dmk. i constit. og administr. Henseende, vilde være en fuldstændig Umulighed. — Hvad særlig Spørgsmaalet om Communeforfatningen angaaer, synes den pr. Commissair at have misforstaaet D. H.s Erklæring, naar han imødeseer Forslag fra vor Side, om hvilke Bestemmelser der kunde træde i Stedet for det forældede og ubrugelige Cooptionssystem, thi vi have kun udtalt at *vi* ikke vilde vægre os for at tage mulige Forslag desangaaende under Overveelse.

Hvad angaaer Nr. 7 om Rets- og Forretningssproget er det ikke tilstrækkeligt at den posenske Lovgivning ikke udtrykkelig nævnes som bestemmende for os, men det er en billig Fordring af os at man udtrykkelig skal formulere sine Forlangender istedetfor at henvise os til at studere ovennævnte

Lovgivning for saaledes at skaffe os Kundskab om hvad det er, som Preussen i saa Henseende fordrer. Vi vente derfor en Formulering fra pr. Side, men denne maa bestaae i nogle faae alm. Grundsætninger, idet det vil være den kongelige Regering umuligt i en saadan folkeretlig Overenskomst at optage alle Detailler og saaledes maaskee endog indirekte at binde sig m. H. t. Rets- og Forretnings-Ordningen ogsaa i andre Henseender end Sproget.

Jeg skal ikke udtale mig nærmere angaaende Nr. 8 da den pr. Commissair forbeholder sig at stille bestemte Forslag derom. Dog maa jeg allerede nu bemærke at jeg havde antaget at det af D. H. angaaende dette Punkt givne Svar vilde være tilstrækkeligt til at fjerne ethvert yderligere Spørgsmaal derom. Naar dette derfor ikke er skeet, og naar jeg seer hen til den af Hr. Bucher givne Oplysning om det »fra Hertugdømmene« fremkomne høist eiendommelige Forslag og til hans egne Antydninger om Haderslev Skoles fremtidige Bestemmelse, frygter jeg rigtignok for, at dette Punkt senere kan vise sig at frembyde meget væsentlige Vanskeligheder.

Sluttelig skal jeg kun m. H. t. det af D. H. i Anledning af Nr. 11 reiste Spørgsmaal om hvorledes og til hvem event. Reclamationer skulde indgives, udtrykke min Forundring over den Mangel paa Imødekommen, som den pr. Regering ogsaa paa dette Punkt har beviist. Thi der kan selvfølgelig ikke være nogen Tvivl om at det af D. H. giorte Forslag i *Realiteten* frembyder al fornøden Garanti, medens en anden *Form* end den af os foreslaaede vilde være uforenelig med Kongens Værdighed og Regeringens Stilling ligeoverfor Undersaatterne. Da imidl. den preuss. Commissair endnu ikke nærmere har formuleret sin Regerings Fordring m. H. t. dette Punkt, afventer jeg at dette skeer.

Som jeg allerede i Begyndelsen af denne Depesche har bemærket ere disse Bemærkninger foreløbige og kun fremkaldte ved det Ønske hos mig at orientere D. H. m. H. t. den

Maade hvorpaa jeg paa Forhandlingens nuværende Stadium seer den pr. Commissairs fornyede Fordringer. Saasnart Stillingen tegner sig bestemtere ved den pr. Regerings Svar paa Depesche Nr. 4, forbeholder jeg mig derfor at komme tilbage til den egentlige Garantiforhandling.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 7.

428 a. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Wien, 24. Marts 1868.

Herr Greve,

Deres Excellences Depeche Nr. 5 af 12te Dennes er for nogle Dage siden kommen mig ihænde; men jeg maatte afvente Slutningen af Herrehusets Forhandlinger i Concordatssagen, inden jeg fandt det passende og hensigtsmæssigt at udbede mig en Samtale med Rigskantsleren. Denne fandt Sted igaar. I Forgemakket traf jeg sammen med Baron Werther, og *da der saaledes ikke kunde være Tale om, at dølge Anledningen til mit Komme, yttrede jeg mig for ham om vore Forhandlingers lided lovende Standpunkt i Berlin og gav ham Deres Excellences Instruction af 9de dennes til Kammerherre Quaade at læse.*¹⁾ Baron Werther sagde mig, at han selv ikke havde faaet nogen Meddelelse fra sin Regering om den nordslesvigske Sag, og bekræftede mig saaledes, hvad jeg alt paa anden Maade havde søgt at komme til Kundskab om, saameget mere, som her i den sidste Tid var gaaet Rygte om, at Forhandlingerne vare blevne afbrudte af os. — Jeg blev indladt i Baron Beust's Cabinet førend min preussiske Collega, og fremstillede overensstemmende med Deres Excellences Instruxer Sagens nærværende

¹⁾ Udfør den kursiverede Tekst, der ligesom de øvrige kursiverede Dele af Depechen øjensynlig er understreget i København, staar i Depechens Margin: !!

Standpunkt for ham, idet jeg oplæste Instructionen til Kammerherre Quaade, hvoraf han selv bad mig efterlade sig den medbragte Afskrift for, som han sagde, at kunne have den ved Haanden, naar han nu *benyttede Leiligheden, til at tale indtrængende derom til Baron Werther*. Efterat jeg endvidere havde yttret, at Forhandlingerne især maatte strande paa Umuligheden af de preussiske Fordringer i Henseende til Kirke- og Skolesproget, saavel som paa Conseqventserne af den 12te Fordring: Tydske Indvaaneres Ret til at føre Klage for den preussiske Regjering, udbrød Kantsleren, at saadanne Fordringer fra Preussens Side vare ligefrem »*barnagtige*«. Han tilføiede, at naar han ved tidligere Leiligheder havde trængt ind paa den preussiske Regjering, for at fremme Forhandlingerne, havde man stedse indvendt, at enhver Afstaaelse af slesvigsk Gebeet til Danmark, langtfra at forbedre Forholdet mellem de to Lande, kun vilde blive Kilden til Klager og deraf opstaaede Vanskeligheder, havde han anbefalet som et radikalt Middel, at man til den eventuelle Aftrædelsestraktat skulde føie en hemmelig Artikel, *hvor i der paalagdes den danske Regjering uden Tøven at udrydde al Tydskhed i den tilbagevundne Landsdeel*, og han var fremdeles af samme Mening. Da Baron Beust ikke omtalte, hvorvidt en lignende Ret skulde stipuleres for Preussens Vedkommende i det øvrige Slesvig, undlod jeg at gjøre opmærksom paa denne Conseqvents, der vel er skikket til at komme i Betragtning, naar den kongelige Regjering skulde have at afgjøre, hvorvidt den maatte ville modtage den af Preussen nu tilbudte Grændse, der vil efterlade over Halvdelen af Slesvigs danske Befolkning under preussisk Herredømme. Paa Baron Beust's Spørgsmaal, om vi vilde være tilfredse med den nu foreslaaede Grændse, svarede jeg ubetinget Nei, og at den kongelige Regjering ikke endnu kunde erklære sig om den dog maatte ville modtage den, og priisgiye en saa talrig dansk Befolkning, saameget mindre, som der var liden Sandsynlighed for, at Preussen vilde frafalde

de nu opstillede Garantiefordringer, hvis Mangel paa Berettigelse alt var bleven aabent konstateret af Østerrig og andre venskabelige Magter.

Da jeg atter gjensaae Baron Werther i Forgemakket, sagde jeg ham, *at Rigskansleren agtede at underholde ham om den af mig netop gjorte Meddelelse af Khrre Quaades nye Instructioner, og tilføiede, at jeg gjorde Regning paa hans velvillige Bestræbelser for at bringe Forhandlingerne ind i et bedre Spor.*

den 26de.

Jeg havde igaar Aftes Leilighed til at tale et Par Ord med Baron Werther og Baron Beust i Hertugen af Gramonts Salon. Den Første sagde mig, at Rigskansleren rigtigt havde underholdt sig med ham om de slesvigske Forhandlinger i Mandags, efterat jeg havde forladt dem, og at han med en i Dagens Løb afgaaet Coureer havde indgivet Beretning til sin Regjering om denne Samtale, ligesom han troede, at Baron Beust agtede at tilskrive Grev Wimpffen om Sagen. Rigskansleren bekræftede dette Punkt senere, idet han yttrede, at han, uden at gaae ind paa Spørgsmaalets Detail, havde taget den fra den mere principielle Side, men indlod sig ikke paa nærmere at præcisere sine Argumenter for mig. Hans Excellence *lovede mig imidlertid senere at lade mig faae Indblik i selve Depechen, som han agtede at afsende.* Jeg troer at kunne slutte mig til, at Baron Beust vil gaae ud fra, at det maa ligge i Preussens egen Interesse, ikke at stille os unacceptable Betingelser for en Retrocession: »Naar man kun giver saa Lidt, saa giver man idetmindste med aaben Haand«, var en Yttring, der faldt fra ham i den korte Samtales Løb igaar Aftes. Preussen vilde derved tvinge Danmark, til at henvende sig om Mægling og Interpretation af Prager-Fredens Bestemmelser, eller fremkalde en saadan selv, hvis den skulde afgive den Erklæring, at Forhandlingerne med Danmark vare frugtesløse, og Østerrig vilde kun

kunne give sin Interpretation overensstemmende med Traktatens Ordlyd.

Paa sin Side ønsker den keiserlige Regjering vist ligesaa meget, at undgaae en directe Paakaldelse fra vor Side, og det vil vist være den velkomment, om den kongelige Regjering, naar en Henvendelse, som den i Deres Excellences Depeche af 12te i Udsigt stillede, rettes til de venskabelige Magter i Forening,¹⁾ idet Ansvaret for Sagens videre Udvikling ikke da udelukkende kommer til at falde paa Østerrig. Hvorvidt der er Anledning til, under Forudsætning af Forhandlingernes Afbrydelse fra Preussens Side, at overskride det Stadium, der synes at være det næste, og hvor Preussen ikke kan gribe noget Paaskud til Sagens Afviisning, nemlig en directe Paakaldelse af Østerrigs Interpretation, som den eneste Magt, der har en Stemme i Sagen, skal jeg ikke være istand til at afgjøre. Jeg troer imidlertid, at der ingen Tvivl kan være om, at den østerrigske Regjering, hvis den paa kaldes, samvittighedsfuldt vil opfylde de den paahvilende Pligter, saavidt dette kan forenes med dens fredelige Tendenser og Behov. . . .

Falbe.

Depeche Nr. 7, modtaget 29. Marts 1868. — En Sætning i sidste Stk. er forskrevet.

429. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Kjære Kammerherre.

Torsdag [26. Marts 1868].

Mange Tak for Deres Brev. Jeg kan forresten ikke troe at Preussen skulde ville bryde, hvorfor skulde det ikke vedblive at holde Spørgsmaalet aabent og efter Omstændighederne enten lade det efterhaanden døe hen ved en langtrukken Forhandling, som trætter Cabinetterne, eller hvis

¹⁾ Udfør denne Sætning staar i Marginen med P. Vedels Haand: ifr. Instr. 12. Ms.

der kom en Crise i Europa enten bruge det til at give efter paa, mod andre Fordele, eller slaae det definitivt ihjel med de Andres Samtykke? Imidlertid huserer Pr. jo som det vil i Slesvig, og derimod vilde et Brud nu ikke optages vel i Europa. Vi have Efterretninger fra London, Petersb. og Paris, hvor Alle give os fuldstændigt Ret, Moustier siger at han ikke opgiver Haabet om Als og Dybbøl og Gortchakow taler om Pr.s »onde Villie«. —

De kan idag selv læse Instruxen til Falbe, der naturligvis ikke indeholder et Ord af hvad Hamb. Nachr. fortalte. Som De saae, benyttede vi Leiligheden til at vælte en event. Afbrydelse over paa Preussen.

Forresten erfarer jeg, at Heydebr. i disse Dage har sagt til sine Colleger paa en saadan Maade at det synes at det var hans Hensigt at det skulde gientages til os, at hans Regering var meget misfornøiet med den danske Regering, og at han derfor havde faaet Ordre til at være meget stiv mod os og ikke indlade sig paa Nogetsomhelst.

Mohrenheim lader til at være flink og De vil faae god Leilighed haaber jeg til at virke paa ham. Det vil være godt, thi Freytag — den Correspondence til le Nord, som han før drev herfra i Forbindelse med Koskull, er nu, efter hvad jeg hører, overtaget af ham alene — gjør hvad han kan for at disponere ham imod os. . . .

P. Vedel.

430. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 27. Marts 1868.

Deres Excellence,

Ved en Diner, Grev Bismarck gav det herværende corps diplomatique i Anledning af Kongen af Preussens Fødselsdag den 22de d. M., havde jeg med Ministerpræsidenten en

Samtale, som muligen ikke er ganske uden Betydning i nærværende Øieblik.

Efter først at have talt om ligegyldige Gjenstande og derpaa at have omtalt, at al hans Tid i de sidste Dage havde været aldeles optaget af Besøg fra og hos de forskjellige fyrstelige Personer, som vare komne til Berlin i Anledning af Kronprindsen af Preussens yngste Prindses Daab, gik Ministerpræsidenten over til med større Udførlighed at udtale sig om den Vanskelighed han havde ved at vinde den fornødne Tid til Udførelsen af de mange Forretninger som paa-hvilede ham. Denne Vanskelighed, sagde han, var ikke forarsaget ved selve Forretningerne; disse i og for sig vilde han altid kunne overkomme; den laae i den megen Tid der hengik for ham med at sætte sig istand til at foretage hvad han ansaae for rigtigt: med at erholde den høiere Bemyndigelse han behøvede for at handle. Hvad det kostede ham, føiede han uforbeholdent til, at faae Kongen af Preussen til at gaae ind paa hans Ideer, det kunde Ingen gjøre sig en Forestilling om.

Om disse Ytringer vare foranledigede ved de Grev Bismarck vistnok ikke ubekjendte Besværginger over at han er saa lidet tilgjængelig for de herværende fremmede Diplomater, eller om de, og da navnlig Ytringen om Vanskeligheden ved at formaae Kongen til at gaae ind paa Ministerens politiske Ideer, vare fremførte i en mere speciel Hensigt, maa jeg lade uafgjort. Men umiddelbart efter at have udtalt sig som her anført, omtalte han det særegne Forhold mellem Danmark og Preussen i det slesvigske Anliggende. Han gik tilbage til Aaret 1863, og næst at bemærke, at det maatte erkjendes, at han dengang havde søgt at lette Danmark en Ordning af dets Mellemværende med Tydskland, sagde han, at han ogsaa paa de senere Stadier af den dansk-tydske Strid havde villet bidrage til en for Danmark antagelig Afgjørelse af denne Strid. Derfor vilde han have ønsket, at man fra dansk Side havde været mere eftergiven under Conferencen

i London og derimod mere paastaaelig under Fredsunderhandlingerne i Wien. Jeg vilde erindre, at han under disse Forhandlinger næsten uopfordret eller ialfald uden stor Vanskelighed havde tilstaaet Danmark det nordøstlige Hjørne af Slesvig i Bytte mod de jyske Enclaver, og herved havde han saa at sige givet os et Vink om ikke at afslutte Fredspræliminarierne paa de af de tyske Magter foreslaaede Freds- og Vaabenstilstandsvilkaar, men derimod som Betingelse for at gaae ind herpaa, at gjøre Fordring paa det danske Slesvig. Dette Sidste havde dog ingen Værd for de tyske Magter, og for Danmark var der ingen Fare ved at vove en Gjenoptagelse af Fjendtlighederne; thi den østerrikske Flaade behøvede man ikke at frygte, og til Kjøbenhavn vilde de allierede Magter ikke kunne komme.

Idet jeg i Forbigaaende bemærker, at Grev Bismarck ved denne Yttring vel næppe har havt den forbigangne Tid staaende tilstrækkelig klart for Erindringen, thi ellers kunde han ikke have glemt sin egen Adfærd under den omhandlede Forhandling med Hensyn til Ærø, skal jeg endnu fremhæve, at alle disse Grev Bismarcks Yttringer bleve fremførte nøiagtigt i den angivne Sammenhæng uden nogensomhelst Foranledning fra min Side. Jeg indskrænkede mig, foruden til de korte Bemærkninger, der vare fornødne for at holde Samtalen vedlige, til, saa ofte jeg kunde, at gjøre opmærksom paa, at der jo endnu var Tid til en Afgjørelse som svarede til hvad Ministerpræsidenten havde ønsket, tilføiende at naar der i denne Henseende for Øieblikket stode særegne Vanskeligheder i Veien, var det bedre at Forhandlingen drog i Langdrag end at den skulde bryde paa disse Vanskeligheder.

Det forekommer mig, at hvilken Mening man end maatte have om hvorvidt Grev Bismarck har været fuldkommen oprigtig i hvad han ved denne Leilighed har sagt, hvilket jeg iøvrigt for mit Vedkommende troer, saa maa man dog af den Omstændighed at han nu har udtalt sig saaledes uddrage

den Slutning, at han idetmindste ikke for Tiden ønsker et Brud paa Forhandlingen om Nordslesvig.

Quaade.

Depeche Nr. 16, modtaget 29. Marts 1868.

431. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Fortrolig.

Berlin, 27. Marts 1868.

Deres Excellence

vil erindre, at da jeg havde den i min allerærbødigste Indberetning af 17de d. M. omhandlede Samtale med Herr v. Thile, havde denne endnu ikke kunnet erfare Grev Bismarcks Mening om det slesvigske Anliggendes Stilling efter den Meddelelse, jeg den 15de d. M. havde gjort Legationsraad Bucher.

Det er først igaar, at Herr v. Thile har kunnet faae Ministerpræsidenten i Tale om hiint Anliggende, og jeg skal nu tillade mig at gjøre Deres Excellence bekendt med hvad Understatssecretairen derefter har meddeelt mig.

Jeg forudskikker den Bemærkning, at Herr v. Thile imorges har indfundet sig i min Bolig for at gjøre mig denne Meddelelse.

»Forat begynde med at resumere hvad jeg har at meddele«, sagde Herr v. Thile, »skal jeg strax udtale, at jeg fandt Ministerpræsidenten meget vel stemt mod Danmark og for en for dette Land antagelig Afgjørelse af Spørgsmaalet.«

Da Understatssecretairen, i Overeensstemmelse med hvad jeg tidligere havde udtalt for ham, havde svaret benægtende paa Grev Bismarcks Spørgsmaal, om det havde været Meningen med Instructionsskrivelsen af 9de d. M. at foranledige et Brud paa Forhandlingen, havde Sidstnævnte udtalt sin Tilfredshed med at den danske Regjering ikke havde

havt denne Hensigt. Han ønskede oprigtigt Sagens Fremme, og til denne Ende var han ogsaa rede til at foreslaae Kongen af Preussen, ikke alene Gjennem Bugten, men ogsaa en sydligere Linie, men skjøndt det ikkun var om nogle faa Quadratmile, at Spørgsmaalet dreiede sig, var der dog en Grændse for hvad han for sit Vedkommende kunde gjøre. Kongen var nu en gammel Mand, som havde Krav paa at man skaanede hans Følelser, og derfor var det ham, Ministerpræsidenten, umuligt at gjøre Sagen til et Cabinetsspørgsmaal. Imidlertid var Sagen for Kongen dog i Virkeligheden ikkun en Følelsessag. De militaire Hensyn betød ikke stort. Derfor var der efter Grev Bismarcks Mening dog maaskee endnu en Vei, som kunde føre til et gunstigt Resultat: Man maatte fra dansk Side søge at virke paa Kongen af Preussens Følelse, paa hans »Gemüth«.

Dette er hvad Herr v. Thile havde at meddele mig paa Ministerpræsidentens Vegne.

Jeg bemærkede hertil, at jeg vel forstod hvad der meentes, og at jeg ogsaa, ifølge min Opfattelse af Kongen af Preussens Charakter og Sindelag kunde tænke mig, at den betegnede Vei muligen kunde føre til et gunstigt Resultat; men hvorledes skulde denne Vei indslaaes, i hvilke Former skulde den finde sit Udtryk?

I Svar herpaa fremhævede Herr v. Thile, at det jo maatte være den danske Regjerings og det danske Hofs egen Sag at afgjøre dette Spørgsmaal. Hvad der gjordes maatte selvfølgelig skee udenfor de sædvanlige diplomatiske Former, og det kunde hellerikke finde sin Plads i officielle Actstykker; men der var jo Slægtskabsforhold, som kunde benyttes. Meer kunde Herr v. Thile ikke sige mig. Han var overbeviist om at hvad han havde meddeelt, vilde blive forstaaet og benyttet paa en Maade, som svarede til det Sindelag, der havde fremkaldt hans Udtalelse. Han ønskede at bidrage Sit til en oprigtig Forsoning med Danmark og i dette Øiemed vilde han gjøre hvad han ansaae for Ret, *advienne que pourra*.

Herr v. Thile sagde derefter, at man indtil Videre vilde undlade at udtale sig i Anledning af Depeschen af 9de d. M. Jeg bemærkede hertil, at denne Depesche var en til mig rettet Instructionsskrivelse, som jeg i Forhandlingen med Legationsraad Bucher havde meddeelt denne; og heraf fulgte, at en Udtalelse i Anledning af denne Depesche, naar man vilde blive i samme Form, ikke kunde skee gennem Herr v. Heydebrand, men derimod maatte gjøres til mig ved Legationsraad Bucher.

Quaade.

Depeche Nr. 17, modtaget 29. Marts 1868.

---

432. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 27. Marts 1868.

Kjære Greve,

Jeg indseer tilfulde, hvor vanskelig den Vending er, som man nu foreslaaer at give vor Sag.

Og vil man i Kbhvn. give den denne Vending?

Dette Spørgsmaal foreligger imidlertid egentlig ikke for mig. Jeg skal kun sige, at jeg troer man burde forsøge derpaa, ihvor haardt det end maatte være at bestemme sig dertil. Der er intet Spørgsmaal om, at det er et Middel, og maaskee det eneste Middel til at opnaae Noget, og det er anvendt af mangfoldige Andre; hvortil kommer, at det er fra preussisk Side man har givet os Anslag derpaa, og hvis det ikke benyttes, vil man altsaa senere, i Tilfælde af at Sagen brister, maaskee paaberaabe sig imod os, at man har givet os et Raad, som vi ikke vilde følge. Ifølge Kongen af Pr.s Eiendommelighed kan jeg ogsaa tænke mig, at medens de Argumenter, som ellers i politiske Forhold kunne hentes fra og findes i andre Magters Interesse og Intercession, ikke virke, men tværtimod skade, kunde Paavirkning fra Perso-

ner, som staae ham nær, og for hvilke han nærer virkeligt Venskab, udøve en ikke ringe Indflydelse paa ham.

Men hvorledes skal Tingen gribes an?

Dette ligger eg. ogs. udfr. min Sphære, men ikke destomindre troer jeg, at De venter, at jeg udtaler mig derom.

Desværre har jeg endnu ikke havt Tid til ret at overtænke det. Saameget staaer im. nu all. klart for mig, at Thiles Yttring om Slægtskabsforhold viser den rette Vei. Men hvilke Slægtskabsfhd. skulle benyttes? Jeg troer, idag idetmindste, de russiske. Iøvr. maa der jo begyndes med at søge Kundskab om vedk. Slægtninge ville gjøre Noget. Maaskee kunde jeg v. Hjælp af Mohrenheim bidrage til at klare Spmlet. Efter min Mening vil han os vel, og han har den sjeldne Egenskab, at han siger sin Mening, naar man spørger ham derom. *Men vil De ikke, beder jeg Dem om snarest muligt at lade mig det vide.* Indtil da forholder jeg mig passiv.

Den hele Sag er endnu dunkel og confus, men efterhaanden som man gaaer nærmere ind paa den, vil den sikkert blive klarere.

Man har jo vistnok her i mange Tilfælde været saa underfundig i sin Politik, at vi ikke godt kunne væрге os mod det Spm., om ikke Thiles Meddelelse til mig idag er Begyndelsen [til] en Comoedie, som man vil spille med os. Men jeg seer ikke, hvad man skulde ville opnaae derved. Naar jeg derimod spørger mig, hvad B. har meent med sine Yttringer til mig, den 22de og bringer dette i Forbind. med Thiles Meddel., forekommer der mig at være overveiende Grund til at troe, at B. ved denne Leilighed er ærlig: at han ikke føler sig selv stærk nok til at virke paa Kongen til det Formaal, han gjerne vilde naae, og derfor vil, at vi skulde hjælpe ham med at virke directe paa Kongen. —

Som bem., finder jeg at d. russ. Slægtsk. nærmest frembyder sig. Men det eng. kan jo benyttes v. Siden deraf; dog vilde det maaskee være rigtigst at begynde med det ene. —

Jeg veed ikke, om det skulde være muligt, at Kronprindsen

paa Tilbagereisen kom denne Vei. Maaskee gaaer Sagen ikke saa hurtigt fra Haanden, og saa kunde hiin Combination muligen komme til.

Der er ogs. den Form, at Kongen skreev til Kongen af Pr.; men jeg troer ikke, at denne Form skulde iagttages som selvstændig. Den kunde ledsage de Skridt, der if. vort Ønske foretages fra anden Side.

Jeg maa bede Dem undskylde det Usammenhængende og Flygtige i Ovenst.; men jeg vil ben. Levys Afreise til at sende disse Linier; og skjøndt jeg vel havde materiel Tid til at skrive mere og ordentligere, har det dog endnu ikke været mig muligt at overveie Tingens saal. fra alle Sider, at min egen Tanke er fuldkomment klar.

G. Quaade.

Afskrift. Indlagt i Depeche fra Berlin Nr. 17 af 27. Marts 1868.

433. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 27. Marts 1868.

Deres Excellence,

Under den Samtale jeg idag havde med Herr v. Thile, berørte denne ogsaa den af de offentlige Blade bragte Efterretning om, at den kongelige Gesandt i Wien havde andraget paa den østerrigske Regjerings Intercession i det slesvigske Anliggende; men paa Grund af den officieuse Berigtigelse denne Efterretning havde mødt hos den danske Regjering, bemærkede Understatssecretairen tillige, at dette Incidentspunkt nu ikke kunde have videre Følger. Jeg anførte ogsaa, at det af de hos mig beroende Acter fremgik, at den kongelige Regjering ikke havde forlangt nogensomhelst tredie Regjerings Mellemkomst.

Men nogle Timer efter modtog jeg fra Herr v. Thile den

vedlagte Billet¹⁾, hvorefter Baron Werther har indberettet, at den kongelige Gesandt i Wien har anmodet Baron Beust om at tale vor Sag i Berlin.

Jeg formoder, at denne Begjæring, hvis den virkelig kan opfattes som et Andragende om Understøttelse, ikke har havt nogen egentlig diplomatisk Intercession, men kun en fortrolig og venskabelig Henvendelse til Gjenstand. Imidlertid veed jeg, ifølge mit Kjendskab til det herværende Terrain, at endog en saadan Henvendelse, selv i den mildeste Form, vilde for den paagjældende Sags Fremme, og i denne Sags nuværende Stilling, virke i høieste Grad skadeligt; og jeg har derfor anset det for min Pligt uden Ophold at søge muligen at forebygge en saadan skadelig Virkning.

I dette Øiemed begav jeg mig strax efter Modtagelsen af ovennævnte Billet til Udenrigsministeriet for der at træffe Herr v. Thile; men han var gaaet til Foredrag hos Kongen, og jeg har saaledes for idag maattet indskrænke mig til at anmode Grev Wimpffen om, for det Tilfælde at han fra Wien skulde modtage et eller andet Paalæg i det slesvigske Anliggende, da ikke at handle derefter, forinden jeg havde havt Leilighed til at tale med ham derom. Dette lovede Grev Wimpffen; og skriver han idag i Fortrolighed til Baron Beust forat gjøre ham bekjendt med min Mening om, at en Intercession fra hvilkensomhelst Magts Side og *i nærværende Øieblik*, ikke vilde kunne virke til den slesvigske Underhandlings Fremme. Grev Wimpffen antog iøvrigt, at hans Regjering, ifølge det Standpunkt den hidtil har indtaget i den omhandlede Sag, ikke for Tiden vilde give ham noget Paalæg angaaende samme.

Jeg vilde være Deres Excellence meget erkjendtlig for en Meddelelse, maaskee ved Telegraphen, om hvorvidt jeg har handlet rigtigt ved min Anmodning til Grev Wimpffen, da jeg i saa Fald vil eventl. kunne give denne Anmodning mere

---

¹⁾ Trykt som følgende Nr.

Eftertryk, dersom et Paalæg om Intercession skulde krydse den Skrivelse Grev Wimpffen idag afsender.

Ifølge Aftale med Sidstnævnte omtaler, idetmindste foreløbigt, hverken han eller jeg for Herr v. Thile hvad der er forefaldet imellem os.

Quaade.

Depeche Nr. 18, modtaget 29. Marts 1868.

---

434. Understatssekretær Thile til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Vertraulich.

Berlin, 27. März 1868.

Verehrter Herr von Quaade,

Auf dem Ministerium angelangt, finde ich einen soeben eingegangenen Bericht von Baron Werther, welcher bestätigt dass Hr. v. Falbe allerdings die Depesche vom 9. d. M. dem Baron Beust abschriftlich u. *mit der Bitte um Fürsprache* mitgetheilt hat!!!

Ganz ergebenst

Thile.

---

435. Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Berlin, 29. Marts 1868.

Deres Excellence,

Herr von Thile har igaar i Fortrolighed viist mig Baron Werthers Indberetning om det Skridt den kongelige Gesandt i Wien skulde have foretaget hos Baron Beust i det nordslesvigske Anliggende. Der siges i Beretningen, at Kammerherre Falbe har meddeelt Baron Beust Afskrift af Depeschen af 9de d. M., samt at det synes /: es scheint /:, at han har andraget paa Østerrigs Understøttelse. Fremdeles hedder det, at Rigskantsleren vilde skrive om Sagen til Grev Wimpffen.

Herr von Thile bemærkede imidlertid, at da Grev Bismarck havde gjort sig bekendt med Beretningen, havde han ikke tillagt dens Indhold nogen videre Betydning.

Jeg gjorde opmærksom paa, at den kongelige Gesandt i Wien maatte være berettiget til at gjøre den Regjering, hos hvilken han er accrediteret, en fortrolig Meddelelse, og fremhævede derhos, at Baron Werther ikke ligefrem udtalte, at Kammerherre Falbe havde andraget paa Understøttelse; hvorefter jeg tilføiede, at Understøttelse og Understøttelse vare to forskjellige Ting, og at der formeentlig ikke kunde erindres Noget imod, at den ene af tvende Regjeringer, som ere i Forhandling med hinanden, anholder om en tredie venskabelig Regjerings gode Bistand hos den anden af de forhandlende Regjeringer, saaat selv om Samtalen mellem Kammerherre Falbe og Rigskansleren havde udviklet sig i en saadan Retning, at Følgen deraf blev en venskabelig Henvendelse til det preussiske Cabinet fra Østerrigs Side, kunde dette dog ikke give bemeldte Cabinet grundet Anledning til Besværing.

Dette indrømmede Herr von Thile, idet han dog tilføiede, at under nærværende Forhold kunde selv en saadan Henvendelse ikke være ønskelig for Underhandlingens Fremme.

Depeche Nr. 19, modtaget 31. Marts 1868.

Quaade.

---

436. Direktør P. Vedel til Udenrigsminister Grev Frijs.

[Kjøbenhavn, 29. Marts 1868.]

Hvis Deres Excellence synes, kunde maaskee Koefoed strax telegrafere til Quaade:

J'approuve votre conduite, écrirai demain.

Jeg vedlægger Quaades Brev til mig. Q. har efter Levys Afreise faaet Instruxen til Falbe med den engelske Coureer.

P. Vedel.

437. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Copenhagen, 29 mars 1868.

J'approuve votre conduite, j'écrirai demain.

Frijs.

Koncept til Chiffertelegram, indleveret i København 29. Marts 1868, afleveret s. D. Kl. 6.20 Efterm. i Gesandtskabet i Berlin.

438. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.

Kjøbenhavn, 30. Marts 1868.

Idet jeg fuldst. billiger hvad D. H. i Deres Rapport Nr. 18¹⁾ meddeler mig at De har aftalt med Grev Wimpfen, har jeg intet Videre at tilføie angaaende den beklagelige Misforstaaelse af den kgl. Gesandts Optræden i Wien, som har fremkaldt det ovennævnte Skridt fra Deres Side. De har modtaget Afskrift af min Instruction Nr. 5²⁾ til Kmh. Falbe ligesom De ogsaa i min Depesche Nr. 3³⁾ har erfaret hvorledes Gesandten i Wien i Alm. er instrueret til at optræde ligeoverfor det øst. Cabinet, og De vil af disse 2 Aktstykker see at det er umuligt at Baron Beust har kunnet opfatte den confid. Efterretning, som der er ham givet om Forhandlingernes Gang, som en Opfordring fra den kgl. Regering til for Tiden at optræde. For imidl. at fjerne enhver Tvivl desangaaende har jeg paalagt Kmh. Falbe at forsikkre sig hos Baron Beust om at vor Holdning rigtigt opfattes af det østerr. Cabinet hvorved dette ogsaa lettere vil kunne forstaae hvad Grev Wimpfen har havt Leilighed til at skrive hjem om sin Samtale med Dem.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 8.

1) Af 27. Marts 1868, her trykt som Nr. 433.

2) Af 12. Marts 1868, her trykt som Nr. 424.

3) Af 18. Februar 1868, sml. S. 743.

439. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Quaade,
Gesandt i Berlin.*Kjøbenhavn, 30. Marts 1868.*

Kjære Quaade! Tak for de modtagne Depecher 16, 17 samt 18¹⁾ og for Deres Brev af samme Datum tilligemed Billetten fra Thiele; De vil af vor sidste med Coureren modtagne Depeche have erfaret, at vi følte os hersteds lige saa ubehageligen berørte ved det i Wien Passerede som De; det Brev til Falbe, som De i Deres Brev til Vedel omtaler idag, og som De endnu ikke har faaet afsendt til Wien, indeholder en alvorlig admonitio og Opfordring til ikke at vise excès de zèle, saa at denne Depeche meget gjerne maatte have været læst af Preusserne. Idag faaer Falbe endnu yderligere som Svar paa en Depeche vi igaar modtog fra ham, — at det ingenlunde har været vor Hensigt ligesom det heller ikke fandtes udtrykt i Depechen at opfordre Østrig til nogen særegen Virksomhed paa det nuværende Standpunkt af Sagen, og jeg kan kun gjentage Indholdet af mit Telegram fra igaar, at jeg i Et og Alt billiger Deres Handlemaade lige overfor Wimpfen og jeg formoder at dette vil virke kjølnende paa Beust's Iver, som jeg i høi Grad betvivler har været saa hed og inderlig som Werther eller Falbe have troet. De veed af vore mangfoldige mundlige Samtaler, at jeg ikke har stor Tro til Beust's Velvillie, men jeg har endnu mindre til Østrigs Interesse og Velvillie, thi den forslidte Fortælling, om at man kunde ønske at gjøre sin Uret god igjen fra 1863, er næsten altfor naiv naar Talen er om Østrigs Politik, thi Følelsen af begaaet Uret eller af Taknemmelighed har vel i denne Stats saavel indre som ydre Politik været ikke alene fremmed for nogen Indflydelse og Vægt paa de tagne Beslutninger, men man har endog i mangfoldige Tilfælde søgt en Slags Ære eller Mod i at træde ædle Følelser under Fødder ved sin Politik vide: da de galiciske Adelsmænd og Pro-

---

¹⁾ Af 27. Marts 1868.

prietairer hensynsløst uden Øvrighedens Mellemskomst slagtedes af Bønderne og i det Ydre ligeoverfor Rusland som Tak for Hjælpen i 1849. — Desuden er Østrig saa fuldt beskæftiget med egne Ulykker og vi saa langt fjerne fra dens Interesser, at det kun er Hensynet til Frankrige og dettes Indflydelse paa Pragerfreden der indirekte kan bevirke, at Østrig ikke for en liden Haandpenge lader Artikel V. falde. Det glæder mig af Deres Brev til Vedel at erfare at det seer ud som den lille Sky nu har fordeelt sig, dog kan jeg destoværre ikke troe at den vil være saa sporløst forsvunden i Kongens Sind, thi man er altid mistroisk imod os og ikke mindst paa allerhøieste Steder.

I al Fortrolighed skal jeg nu gaae over til at omtale Indholdet af Deres confidentielle Depeche af 27. Marts Nr. 17,¹⁾ hvilken maa betragtes som det foreløbige Svar eller Meddelelse paa vor sidste Meddelelse gennem Dem til Bucher og jeg vil da aabent tilstaae, at saavel Maaden hvorpaa dette er givet som den Forberedelse der hertil blev gjort under Deres Samtale med Bismarck viser større Velvillie end vi ere vant til, og naar De ytrer i Deres Brev om at det maa saare os at modtage Noget som Gave og i Erkjendelse af Preussens Generositet, og at derfor en Henvendelse til den preussiske Majestæts Følelse og ædle Gemyt alt i og for sig er en bitter Pille, saa maa jeg dog hertil for mit Vedkommende yttre, at hvor stolt jeg endog haaber at være, hvor det gjælder kun mit eget og Families Vel, saa kan dette dog ikke have den ringeste Indflydelse i dette Tilfælde, hvor jeg handler paa Andres Vegne og i det fælleds Fædrenelands Interesse. Hvis vi skulle være saa heldige at faae Noget tilbage af Slesvig nemlig dennes danske Deel, hvormed jeg tout simplement mener Linien Syd for Flensborg, da ønsker jeg dette først og fremmest opnaet som Følge af Preussens gode Villie, thi herved og kun herved vil det kunne opnaaes som dog er Hovedsagen for os, nemlig et godt og venskabeligt Forhold

¹⁾ Trykt som Nr. 431.

mellem Preussen og Danmark, bygget paa et naturligt Grundlag som dette vil være Tilfældet naar den store og mægtige Stat retrocederer til den Mindre, hvad der ønsker at vende tilbage til den Sidste, og som i Tanke, Sæder og Sprog føler sig knyttet til det mindre Folk, thi der ligger heri en Erkjendelse fra den Størres Side om det lille Folks Berettigelse til Existents og selvstændige Tilværelse, der vil være en større Beroligelse end de høitideligste Udtalelser i den hellige Trefoldigheds Navn, — jeg vil selvfølgelig ikke have Noget imod at benytte den antydede Vei, naar jeg blot klart kan see hvilken Vei; efter de Udtalelser saaledes som de foreligge i Depeche 17 deels fra Ministerpræsidenten igjennem Thile, deels af Thile selv som Svar paa Deres Forespørgseler, da maa jeg med Dem antage at ved Slægtskabsforholdet er seet nærmest hen til det russiske Slægtskab; De vil erindre at der i den Henseende fra Kongehusets Side saavel fra Hans Majestæt selv til Keiseren som indirecte gennem Storfyrst-Thronfølgeren og Prindsesse Dagmar er søgt at virke paa en for os 3: for Konge og Folk heldig Løsning af det slesvigske Spørgsmaal, uden at dette endnu har bragt noget for os heldigt Resultat, og det forekommer mig ikke at jeg kan anmode Hans Majestæt, med levende Følelse af Iagttagelsen af hans kongelige Værdighed, om atter at sætte sig i Bevægelse i saa Henseende, naar man ikke kan være temmelig sikker paa, at man paa vedkommende Sted ikke vil føle dette som en særlig Paatrængenhed og muligviis slet ikke føler det overeensstemmende med Øieblikkets Politik at anvende sin Indflydelse i mildnende og mæglende Retning, — og et slikt mislykket Forsøg vilde i høi Grad være Kongen ubehagelig, da han ønsker at ingen Misstemning maa opstaae imellem Keiseren og det keiserlige Huus og ham og hans Huus paa den anden Side, ligesom en saadan Paatrængenhed ogsaa vilde skade vor lille Stats Stilling til Rusland, naar den kom ubeleilig. Jeg vilde derfor opfordre Dem til, forinden noget mere deciderende

foretages fra vor Side, at føle Dem for hos Mohrenheim, hvorvidt han antog efter de Udtalelser der havde fundet Sted og som man godt kan gjøre ham bekendt med, at der fra russisk Side vilde være nogen Beredvillighed til at yde sin velvillige Hjælp til Afslutningen af denne Sag; efter Alt, hvad jeg har Grund til at antage, er Mohrenheim meget velvillig stemt for os og ikke fuldkommen blind for de Mangler der findes i Berlin, og naar han havde været herhjemme vilde jeg have personlig talt med ham om Sagen, og jeg vilde da udtrykkelig fremhæve det Fremtrædende i Udtalelserne fra Bismarcks Side. »Han ønskede Sagens Fremme og var til den Ende rede at foreslaae Kongen ikke alene Gjæner-Bugten men ogsaa en sydligere Linie, men skjøndt det kun var om nogle faa Qvadratmile at Spørgsmaalet dreiede sig var der dog en Grændse for hvad han for sit Vedkommende kunde gjøre (dette synes at tilkijendegive Aabenraa-Tønderlinien, idetmindste forstaaer jeg dette saaledes). Men Kongen var en gl. Mand og han kunde ikke under disse Forhold gjøre dette til et Cabinetsspørgsmaal (Noget han alt gjentagende har udtalt ligeoverfor Dem). De militaire Hensyn betøde ikke stort (altsaa Als og Dübbøl have ingen Betydning vide den samme Udtalelse af General Moltke til Sandstrømer) — derfor var der dog maaskee endnu en Vei som kunde føre til et gunstigt Resultat.« Man maatte søge fra dansk Side at virke paa Kongen af Preussens Følelse, paa hans Gemyt. Efter de gjentagne Samtaler jeg har havt med Mohrenheim troer jeg at han vil være fuldkommen paa det Rene med min Opfattelse af Sagen: Jeg ønsker og efterstræber Retrocessionen som en nødvendig Livsbetingelse for den danske Stat og seer ikke nogen absolut Gevinst ved udvidede Grændser, thi den preussiske Stat eller tyske Stat vil staae lige mægtig ligeoverfor os enten vor Grændse er ved Flensborg eller ved Kongeaaen, men ved en sliq Retrocession, som den førstnævnte Grændse antyder, har den store mægtige tyske Stat givet haandgribeligt Beviis for at den respec-

terer den lille Nationalitet og Stat og ikke ligger paa Luur efter at benytte den første den bedste Leilighed til at gribe efter mere, hvorved den dog i Virkeligheden ikke vil blive rigere eller mægtigere, thi den vil kuns forøge de Misfornøiedes Antal; ved Grændsen Syd for Flensborg er det hele danske Folk tilfredsstillet, og den stedfindende Rivning imellem Tydsk og Dansk vil efter et meget kort Tidsrum ophøre, thi Troen paa og Ængstelsen for at den lille Nationalitet eller som jeg efter min Tanke correctest maatte udtrykke mig den lille Stat skulde opluges af den Store vilde hermed ophøre. Dette store og væsentlige Gode kan naturligviis kun naaes ad den ene ønskelige Vei nemlig en fri Retrocession fra Preussens Side men for at vi kunne takke og være erkjendtlige og for at de kunne være sikkre paa en fast og tilidsfuld Allieret (thi den angivne Grændse naaet, vil der ikke findes noget mere fredsælt Folk paa Jorden end det danske) maa naturligviis en Grændse erholdes hvorved den angivne nationale Trang tilfredsstilles, og for Preussen med sine uvidede Grændser kan det dog ikke være nogen Gevinst eller Hæder at pisakke de Danske der boe i Slesvig indtil Syd for Flensborg og som saa gjentagende have viist at de ønskede at tilhøre Danmark. Jeg beder Dem i den antydede Retning at udtale Dem ligeoverfor Mohrenheim men paa egne Vegne dog i den Overbeviisning, at jeg hvis M. havde været her vilde have henvendt mig personlig til ham for at sætte ham ind i Sagen og forespørge aldeles confidentielt hos ham, hvorledes denne Sag bedst kunde entameres efter de Udtalelser der havde fundet Sted, thi det kunde naturligviis heller ikke være Meningen at falde til Besvær da Keiseren personlig havde talt og søgt at virke i Sagen paa et tidligere Standpunkt og i sin Almindelighed, men nu var der Spørgsmaal om en Virksomhed i mere speciel og begrændset Retning med Hensyn til Grændsen. Jeg skriver Dem disse Ord uden at have faaet Leilighed til idag at samtale med Kongen og tildeels fordi jeg gjerne ønskede at have en bestemt lagt

Plan at forelægge forinden jeg omtaler Sagen, thi ellers kan den hele Stilling let komme til at staae og faae Udseende af at være gunstigere end den i Virkeligheden er, og jeg frygter Intet mere end Eftervirkningen af feilslagne Forhaabninger, hvorunder Ministeriet for Øieblikket lider meget haardt, idet nemlig Ratificationen af Conventionen i Washington bestandig lader vente paa sig og dette kommer vi til at mærke ved alle finansielle Bevillinger saavel i Folkething som i Landsting. — Skulde en slig Henvendelse blive mulig og kunne føre til noget glædeligt Resultat, da vilde en fuld Taushed være en absolut Betingelse, thi ellers kan der paa de mangfoldige Udviklingstrin caballeres og contramineres saa betydeligt saa at dog Resultatet tilsidst bliver Nul. — De maa undskylde at jeg i denne Tid vil faae lidt sjeldnere Tid til at skrive Dem til, da vi have meget at gjøre i Ministerconferencer og naar jeg en enkelt Gang kan komme løs maa jeg ud paa Snejpegjagd for dog at faae lidt Motion. I denne Uge og i næste Uge skulle vi have Spørgsmaalet om Menighedsloven afgjort i Landstinget, jeg troer, at Stemmerne ville være meget deelte og Udfaldet vil for en Deel afhænge af hvorvidt vor nye Kirkeminister kan gjøre Lykke eller ei, thi de Sprænglærde see ham naturligtviis over Hovedet, ikke at tale om Bisperne. . . .

Forhaabentlig vil dette Brev komme afsted endnu iaften med en Hrr Lange fra Finantsministeriet og jeg vil haabe at det maa komme uskadt og ulæst i Deres Hænder; saasnart De efter Samtalen med Mohrenheim kan danne Dem en Forestilling om hvorvidt han troer at man vilde nære Tilbøielighed i St. Petersborg for en slig hjælpsom Haandsrækning, da beder jeg Dem ret udførligt at tilskrive mig herom, thi jeg kan ikke nægte, at det ogsaa vilde være mig en stor Tilfredsstillelse om jeg kunde have ledet denne Sag ind paa et godt Spoer, hvorigjennem et heldigt Resultat kunde vindes, selv om Frugten skulde plukkes af Andre. Desværre kan man ved at skrive om slig Sag i længere Tid

tidt eller idetmindste i enkelte Øieblikke faae Forhaabninger som dog snart vise sig at være Lygtemænd og dog er dette næsten en Betingelse for at kunne udholde denne evindelige Tærsken Langhalm. — Da jeg igaar Søndag forinden Sørgefesten for Bissen ganske flygtig gjennemlæste dette om Slægtskabsforhold randt det mig paa een Gang ind, at man kunde ønske at Kronprindsen indtraadte i Svogerskabsforhold men ved nøiere at eftersee de brugte Udtryk igaaraftes overbeviste jeg mig om at have taget feil; efter al Sandsynlighed vil vor Forhandling ikke være sluttet forinden Kronprindsen kommer hjem, men det forekommer mig ogsaa, at naar Opfordring til Gjentagelse af Besøget skulde finde Sted fra vor eller fra Ministeriets Side, da maatte en større Sandsynlighed have for at der kunde komme et taaleligt Resultat ud af Forhandlingen, og min Mistillid eller rettere min Mangel paa Tro og Haab i saa Henseende er stor. —

C. E. Frijs.

---

440. Direktør P. Vedel til Kammerherre Quaade, Gesandt i Berlin.

Mandag, 30. Marts 1868.

Kjære Kammerherre.

Jeg har kun et Øieblik til at skrive Dem til og Mere behøves heller ikke da Grev Frijs jo skriver. Hvad han frygter for, er at en saadan Opfordring af Kongen til Keiseren vil kunne være denne ubehagelig 1) fordi han allerede flere Gange har gjort Forsøget og 2) fordi det dennegang skulde være bestemt rettet paa Als og Dybbøl. Forinden Grev Frijs derfor vilde forelægge Kongen Sagen ønskede han at De, *ganske af Dem selv*, og tilføiende at De forudsaae, at de ovennævnte Betragtninger kunde gjøre den danske Regering uvis om den burde følge det givne Vink, skulde spørge Mohrenheim om hvorledes han forstod det og hvorledes han

troede at man herfra bedst kunde gribe Sagen an, *forsaavidt* man overhovedet troede at burde genere Keiseren med den.

Historien med Falbe er kjedsommelig og hans Depeche om Samtalen viser at han ikke er uden Skyld, navnlig har han talt med Werther og sagt denne at han talte med Beust og at denne vilde skrive derom til Wimpfen. Hvad er da naturligere end at Werther troer at det er os som opfordre Øst. til Intervention? At vi *confidentielt* holde de øvrige Hoffer i Kundskab om Forhandl.s Gang er jo i sin Orden, Andet have vi heller ikke dennegang gjort og det kan Preussen ikke beklage sig over. Men Ulykken er at Falbe ikke holder sig til sine Instruxer. Han har nu Ordre til at forsikre sig hos Beust om at denne ikke har »misforstaaet« hans Ytringer — det er den eneste Maade paa hvilken han med Anstand kan drage sig ud af den falske Stilling der ellers kunde opstaae for ham af at han veed af og sandsynligvis har givet Anledning til et Skridt fra østerr. Side, som saa De gennem Wimpfen forhindrer medens den danske Regering giver Dem Ret. Jeg vil haabe at Falbe indseer at det altsaa er i god Hensigt mod ham at der gives ham dette Paalæg.

P. Vedel.

---

441. Udenrigsminister Grev Frijs til Kammerherre Falbe,
Gesandt i Wien.

Kjøbenhavn, 30. Marts 1868.

Som D. H. alt vil have seet af Aviserne og som det yderligere fremgaaer af Kmh. Quaades vedlagte Rapport Nr. 18¹⁾ med Bilag, har Rygtet om at den kgl. Regering giennem Dem har begjært det østerr. Hofs Intervention i Berlin tildraget sig en for os meget ugunstig Opmærksomhed ved det preuss. Cabinet.

Uagtet jeg tør holde mig overbevist om at De ikke har fra-

---

¹⁾ Af 27. Marts 1868, trykt som Nr 433.

veget min bestemte Instruction m. H. t. den Holdning, som De har at iagttage paa Sagens nuværende Stadium, og som jeg med megen Bestemthed har defineret i min Instr. Nr. 3¹⁾ og den senere Nr. 5²⁾, saavidt at De direkte har opfordret Baron Beust til at tale vor Sag i Berlin, beklager jeg dog af Deres Indberetning Nr. 7³⁾ at see at det ikke er uden Deres Skyld at denne Misforstaaelse er opstaaet.

Min Instruction Nr. 5 gaaer ud paa at De *confident.* meddeler *Rigskantsleren* min Depesche til Kmh. Quaade af 9. d. M. og gjør ham bekjendt med Sagens Stilling i Alm. men dertil indskrænker jeg mig, uden i nogen Maade at opfordre til for Tiden at gjøre Skridt i Berlin. Efter denne Instr. cfr. min Instrux Nr. 3 vilde D. H. altsaa have gjort vel i i alt Fald da Baron Beust talte til Dem om at han vilde skrive til Grev Wimpfen, at gjøre opmærksom paa at dette Skridt ikke var fremkaldt ved nogen Opfordring fra Dem men alene udgaaet fra den øst. Regerings eget Initiativ og egen Vurdering af Hensigtsmæssigheden hvorom De ikke turde have nogen Mening. Endnu mindre kan jeg billige at De har troet Dem bemyndiget til at indlade Dem med Baron Werther, meddele ham Anledningen til at De søgte Baron Beust, gjøre ham bekjendt med min Depesche til Kmh. Quaade, og senere sige ham at Baron Beust agtede at underholde ham om denne Sag. Jeg maa erkjende, at efter hele denne Række af Omstændigheder, efter disse Confidencer fra Deres Side til Baron Werther og naar Beust umidd. efter at De har forladt ham, siger den preuss. Gesandt at han vil skrive til Grev Wimpfen om Sagen, har man i Berlin været fuldk. berettiget til at opfatte vor Meddelelse i Wien ikke blot som en *confidentiel* Efterretning om Forhandlingens Gang men som en Opfordring til nu at blande sig i den.

Jeg maa derfor anmode D. H. om *confident.* at forsikkre

¹⁾ Af 18. Februar 1868, trykt som Nr. 404 a.

²⁾ Af 12. Marts 1868, trykt som Nr. 424.

³⁾ Af 24. Marts 1868, trykt som Nr. 428 a.

Dem om at Baron Beust har opfattet Deres Meddelelse paa rigtig Maade og tillige i Alm. at udvikle ham den Holdning som jeg udførligt i min Instr. Nr. 3 har angivet som den vi følge paa Sagens nuværende Standpunkt og som vi alene kunne ansee for tilraadelig. Det Skridt som Kmh. Quaade har gjort hos Grev Wimpfen har jeg fuldstændig billiget og dette i Forbindelse med at Kmh. Q. kjender mine Instructioner til Dem Nr. 3 og Nr. 5 vil, som jeg tør haabe, afværge alle videre Følger af den ved hiin urigtige Efterretning fremkaldte Misstemning i Berlin.

Det er mig iøvrigt m. H. t. Deres Depesche Nr. 7 behageligt at kunne udtale min Tilfredsstillelse over den Maade, paa hvilken Baron Beust opfatter Preussens Optræden i disse Forhandlinger, uden at jeg dog egentlig kan antage at den øst. Rigskantsler har meent noget Alvorligt med den eendommelige Tanke at Dmk. og *Preussen* skulde med hinanden undertegne en hemmelig Artikel af det nævnte Indhold. Forsaavidt D. H. sluttelig udtaler at De for det Tilfælde at den kgl. Regering vilde see sig nødt til at udføre den Tanke som er berørt i min Instrux Nr. 5 næstsidste Alinea¹⁾, maatte ansee det for heldigt om den kgl. Regering rettede en saadan Opfordring ogsaa til andre Magter end Øst., glæder det mig ganske at kunne samstemme i denne Opfatning, hvad De allerede vil have seet af ovennævnte Instr.

Koncept med P. Vedels Haand til Depeche Nr. 7.

---

442. Kammerherre Falbe, Gesandt i Wien, til Udenrigsminister Grev Frijs.

Herr Greve,

Wien, 31. Marts 1868.

Jeg opsøgte idag atter Baron Beust for, efter hans Løfte, at gjøre mig bekendt med den Depeche, han maatte have

¹⁾ Om Opfordring til Magterne om at gribe ind, i Tilfælde af at Preussen afbrød Forhandlingen.

rettet til Grev Wimpffen angaaende det nordslesvigske Spørgsmaal, og hvortil han havde følt sig foranlediget ved mine Meddelelser om Forhandlingernes temmeligt haabløse Standpunkt, uden at nogen directe Opfordring i saa Henseende var stillet fra min Side. For nogle Dage siden havde Hans Excellence i Forbigaaende sagt mig, at han havde talt længe med Grev Stackelberg, og som denne senere meddelte mig, yttret den Forventning, at den russiske Regjering vilde støtte hans Bestræbelser, for at formaae den preussiske, til at vise os nogen Imødekommen. Baron Beust havde, som tidligere til mig, beklaget, at de danske Befuldmægtigede paa Londoner Conferencen ikke havde villet imødekomme hans Bestræbelser for en Afgjørelse af Striden; for Øieblikket var Østerrig ikke i en Stilling, til at kunne indtage nogen afgjørende Holdning ligeoverfor Preussen, og følte sig ved sine egne Interesser kun lidet tilskyndet dertil. Desuagtet paalaae ham en Pligt, og efter Grev Bismarcks egne Erklæringer ogsaa en Ret, til at tale med i Sagen. Han agtede derfor paa den venskabeligste Maade, at yttre sig om de preussiske Forslag derhen, at der ikke kunde forlanges Indrømmelser fra dansk Side, saalænge Preussen i territorial Henseende vilde tilstaae saa Lidet; der kunde høist være Tale om Garantier, hvis Preussen vilde bekvemme sig, til at drage en meget sydligere Grændse overensstemmende med Befolkningens utvivlsomme Ønske.

Under vor Samtale idag, sagde Rigskantsleren, at han var bleven standset i sit Forsæt, at tilskrive Grev Wimpffen i hiin Retning, ved et Telegram, hvori Gesandten paa Kammerherre Quaades Opfordring bad ham at afstaae derfra, da enhver Indblanding kun kunde virke skadeligt paa Forhandlingernes Gang. Ministeren forstod ikke, hvorledes Khrrre Quaade kunde kjende hans Hensigt, men havde dog opsat at gjøre noget Videre, indtil han fik talt med mig, tilføiende: »at han dog ikke saaledes kunde lade sig binde for Munden«. Jeg forklarede ham da, at den officielle Prager

Tidende af 21de havde indeholdt den Efterretning, »at jeg i min Regjerings Navn havde paakaldt Østerrigs Bistand«. Som han vidste, havde jeg først den 23de meddeelt ham Khrre Quaades Instruxer af 9de dennes. Denne havde imidlertid forespurgt hos mig, om mod Forventning Efterretningen skulde være sand, og jeg havde i mit Svar meddeelt den kongelige Gesandt, hvorledes Hans Excellence proprio motu havde tilkjendegivet sit Forsæt, baade at tale med Baron Werther og at tilskrive Grev Wimpffen om Sagen.

Kantsleren tilskrev Efterretningen i Prager Avisen preussiske Presse-Manoeuvrer, og yttrede gjentagende, at han ikke kunde lade sig binde. Da Deres Excellences Instructioner til mig gaae ud paa, saaledes som jeg gjentagent har urgeret for Baron Beust, at jeg med Taknemmelighed skal modtage den Støtte, som den keiserlige Regjering finder Anledning til, *at egen Drift* at yde vor Sag, ansaae jeg mig ikke for berettiget til at modsætte mig hans velmeente Forsæt, især da Ministeren tilføiede, at han vilde instruere Grev Wimpffen paa, at sætte sig i Forbindelse med Khrre Quaade, forinden han udtalte sig for Grev Bismarck, og overhovedet at gaae frem med nødvendig Hensynsfuldhed baade til vore Interesser og til den preussiske Premiers Susceptibilitet.

Depeche Nr. 8, modtaget 6. April 1868.

C. Falbe.

TRYKFEJL OG RETTELSE

- Side 8 L. 3 fo. Gyldenchrone, læs: *Guldencrone*
› 27 › 5 › Grev, › *Herr*
› 39 › 9 fn. impériale, › *Impériale*
› 68 › 2 fo. Pressen, › *Phrasen*
› › › 3 › › › ›
› › › 4 › › › ›
› 74 › 20 › nærmest B. F.s, › *nærmest i B. F.s*
› 109 › 2 › have, › *hæve*
› 182 › 21 › viist, › *mødt*
› 189 › 17 › jours; car, › *jours car*
› 205 › 10 fn. saavidt muligt fjærne,
læs: *saavidt muligt ligeledes fjærne*
› 256 › 1 › Vest fra læs: *Vest, fra*
› 264 Tilføj i Noten: *Adelby L. 8 f. o. maa være en Fejlskrift*
af Vedel for Medelby.
› 731 L. 3 fn. Menabria, læs: *Menabrea*
› 732 › 9 › › › ›
› 735 › 2 fo. › › › ›
-
-